

Verba Berardi

LONDINI

Apud Sam: Mearne. 1682.

LAUING
PEZERIUS
PETITI
SALVATORE
SALVATORE
SALVATORE

LAUING

LAUING PETITI SALVATORE

De Auctore hujus Versionis Judicia &
Testimonia doctorum aliquot Virorum.

SEBASTIANUS CASTALIO, sive, ut
alii vocant, CASTELLIO, natione Sa-
baudus, Basileæ per 18. annos Græcas literas è
Cathedrâ docuit; ZWINGLERO ibidem Eccle-
siastæ necnon in Reformatione Evangelicâ principi vi-
ro probè notus & ob summam eruditionem vitæque
innocentiam magnoperè probatus: in quâ urbe etiam
supremum diem obiit, Anno salutis MDLXIII. aet-
atis XLVIII. die 29. Decembris. Vir apprimè doctus,
pius, humilis & integer; atque adeò bene instructus
ad Bibliorum interpretationem, quam Genevæ ag-
gressus A. D. 1542. perfecit A. D. 1550. id est, no-
vem annis, magnâ animi alacritate in iis vertendis &
prosperâ valetudine semper usus; quod ipse ait in
Prefatione ad EDOARDVM VI. Anglorum
Regem. Quinimò sœpè, à Deo ex suis diffidentiâ, ut
virum pium utut eruditum decuit, locorum obscuriorum
intelligentiam vobementibus precibus efflagitavit; ex
quâ ejus Translatione id commodi Lector percipiet,
quod & S.S. Scripturas facile intelliget, & linguam
Latinam unâ eâdemque operâ addiscet. Nam id erat
illi institutum, id consilium, ut detersâ omnib[us] barbarie,
quâ pleræque Versiones scatebant, & evitatis He-
braicis & Hellenisticis loquendi modis, qui in
utroque quâ Vetere quâ Novo Instrumentis utramque
paginam conficiunt, Romani sermonis proprietatem ac
puritatem sectaretur. Est igitur, ut paucis expediam,
hæc Versio isthuc nomine commendatissima. Quod né
gratis nos affirmare suspiceris, en tibi judicia & te-
stimonia, quæ polliciti sumus, Doctorum Virorum. Adi-

bos Doctos & Egregios Viros provocamus : partim extraneos, Melanthonum & Bucerum ; partim nostrates, Johannem Checum Equitem , & Laurentium Humfredum Divae M A R G A R E T Æ olim, nisi fallor, apud Oxonienses Professorem : quanquam nec Bucerum est quod in Albo nostratium non reponam, utpote qui Cantabrigiae Professorio munere functus sit. Habis itaque, mi Lector, utriusque Academie suffragia de hoc Homine , de hoc Operे. Tu vale & fave sis, qui de studiosa juventute , & sacris & bonis literis imbuendâ, bene mereri student.

A N D R E A S H Y P E R I U S Libro II.
De Ratione studii Theologici.

LAUDANTUR ETIAM QUOD MAGNA CURA, nec minori religione interpretari sint Biblia, Theologi Tigrinii, & Sebastianus Castalio.

P H I L I P P U S M E L A N C T H O N
Sebastiano Castalioni S. D.

ET si haec tenus ad te nihil scripsi: nam in hac & varietate & barbarie negotiorum parum mihi superest temporis, ad illud genus literarum dulcius, quo magis delector ; saepe etiam languefecit me intuentem horribiles confusiones inter eos, qui sapientias & veritatis studiosi videri volunt, ingens moestitia : tamen conspecta formâ orationis tuæ, semper te magnifeci : est enim, ut scis, ingenii, prudentias, judicii & veræ etiam virtutis index recta & elegans oratio. Scis autem illud Musarum canticum , ὅτις καλὸς φίλος ἐστι, quare cum illa tua ornamenta considerarem, ne fieri quidem potuit, quin te diligenter, etiam si familiaritas nulla fuit : sunque multi testes meorum sermonum, quos de te honorificos saepe inter amicos habeo, &c.

*ex-
ra-
um
ni
sec
m,
sit.
a-
ve
li-
II.
e-
n-
t-
s-
t-
a-
i-*
x Literis CHRISTOPHORI CARLEILI
Angli ad Castalionem: An. 1562. iii. Kal. Maii datis.

N altero, qui in te iavehitur, tum majorem in judicando æquitatem, tum in reprehendendo modestiam desiderassem. Convicia dedecent Christianum, & immanitas hominem. Legi quidem tua omnia studiose, & quotidie lego, unde uberrimum & salutarem percipio fructum. JOHANNEM CHECUM Latinè, Græcè & Hebraicè perbenè scientem, equestris ordinis virum, nonnunquam sum adortus, & reperi semper tua legentem Biblia: percontabar de tua in interpretando fide & eloquentiâ: tum ille ridendo, ut erat affabilis, Mebercule, inquit, majorem percipio fructum in legendō Castallionem, quam in evolvendis omnium scriptorum commentariis: oratio facilis est, explicata, dilucida, suavis, concinna & diserta: verba pura & Latina, & quæ proprius naturam rationemque Græcæ Hebraicæq; locutionis attingunt: MARTINUM BUCERUM audivi explanantem Psalmum 119. & cum omnia exposuisset, quæ Græci, Latini & Hebrei doctores, de ea quam tractavit sententia præclarè scripsissent, monuit audiendum Castallionem, qui, inquit, ut est tum pius tum eruditus, ita de Hebreis tum gravius, tum disertè convertit in hunc modum: atque hoc fecit me præsente in Academiâ Cantabrigiensi, &c.

L A U R E N T I U S H U M F R E D U S Anglus,
lib. 1. De Ratione convertendi Authores.

Nec sua laude fraudandus est Sebastianus Castalio, vir in linguis doctissimus, qui omnes opes Latinæ linguæ ad Dei verbum omni instrumento oratorio exornandum deprompsit. Si quid erravit, errarunt & alii: nec verum semper dicunt qui ad carpendum alios sunt promptissimi: nec statim melius dicit, qui reprehendit acrius. Errores humani sunt, & sanè Biblia, sacrosancta Dei oracula & mysteria, sine omni errore in aliam linguam posse transferre, humani ingenii & eloquentiæ nou est. Quis enim hominum Dei linguam,

ut est, propria sua & germana specie exprimere poterit? Nec Græcorum quisquam hoc fecisse legitur, nec, quod sciam, Latinorum. Quare homines, debemus in errorēs hominum non s̄avire. Nec ideo erravit quisquis erravit, quod Latinē & eleganter studuerit sacros libros traducere: errorum allae sunt causæ: eloquentiam nullo modo accusandam censio. Cur enim alibi compiti, hic incompti, alibi politi, hic polluti: alibi Cicerones, hic Scotti & Barbatii erimus? Cur ceteræ artes humanae & profanae nitescere, sola vero scriptura horrere debet? Si rem recte existimare velimus: hic finis omnium est, Dei gloria, quæ illustratur, si illustrior ejus reddatur oratio: huc Rhetorum expositiones; huc linguarum cognitio, huc quicquid est disciplinarum omnium & doctrinarum, tanquam ad scopum unicum & ultimum referuntur, &c. Item in eodem libro. Castalia multos annos domi suam versionem, ut audio, suppressit, trudnavit, expendit, el̄imavit: Hebraicas phrasēs cum Latinis diligentissime, & Græcisimos item cum probatissimis autoribus linguae Romanae conjungendo, ut quam appositissimè idiotismum redderet, & Hebraicos explicaret.

ORDO LIBRORUM Novi fæderis.

E Vangelium authore Mat-	Ad Philippenses una.
thao.	Ad Colossenses una.
E Vangelium authore Marco.	Ad Thessalonicenses duæ.
E Vangelium authore Luca.	Ad Timotheum duæ.
E Vangelium authore Johanne.	Ad Titum una.
Acta Apostolorum.	Ad Philemonem una.
	Jacobi Epistola una.
	Petri duæ.
E P I S T O L A E.	Johannis tres.
Pauli ad Romanos una.	Jude una.
Ad Corinthios duæ.	Epistola ad Hebreos una.
Ad Galatas una.	Apocalypsis.
Ad Ephesios una.	

E P i s t o l a m ad H E B R A E O S , quod non satis liquido constet
eam à D. Paulo esse conscriptam, ob eam puto causam, Vir
Doctus ad calcem Epistolarum rejicit.

EVANGELIUM

AUTHORE MATTHÆO.

CAPUT I.

*Christi genealogia, & conceptus,
Josephi suspicio, & confirmatio
de virgine. Jesu nomen.*

Numeratio generis Je-
su Christi, prognati Da-
vide, prognati Abraha-
mo.

2 Abrahamus genuit Isa-
cum. Isaacus Jacobum. Jaco-
bus Judam, & ejus fratres.

3 Judas Pharem & Zaram,
ex Thamare. Phares Esromum.
Esromus Aramum.

4 Aramus Aminadabum. A-
minadabus Naassonem. Naaf-
son Salmonem.

5 Salmon Boozum ex Ra-
haba. Boozus Obedem ex Ru-
tha. Obed Jeffsum.

6 Jeffus Davidem regem.
David rex Solomonem, ex ea
qua fuerat Uriz.

7 Solomo Roboamum. Ro-
boamus Abiam. Abias Asam.

8 Asa Josaphatum. Josaphatus Joramum. Joramus Oziam.

9 Ozias Joathamum. Joa-
thamus Achazum. Achazus E-
zeiam.

10 Ezecias Manassem. Ma-
nasses Amonem. Amon Jos-
am.

11 Josias Joacimum. Joaci-
mus Jechoniam, & ejus fratres,
in exilio Babylonico.

12 Post exilium Babyloni-
cum, Jechonias genuit Salat-
hiel. Salathiel Zorobabel-

13 Zorobabel Abiudem. A-
biud Eliacimum. Eliacimus
Azorem.

14 Azor Sadocum. Sadocus
Achimum. Achimus Eliudem.

15 Eliud Eleazarum. Elea-
zarus Matthanem. Matthan Ja-
cobum.

16 Jacobus Josephum Mariz
virum, ex qua natus est Jesus
nomine Christus.

17 Igitur in universum ab
Abrahamo ad Davidem genera-
sunt quatuordecim. A Davide
item ad exilium Babylonicum
quatuordecim. Ab exilio Ba-
bylonico ad Christum, quatu-
ordecim.

18 Jesu Christi autem na-
tivitas sic se habet: Cum esset
desponsa mater ejus Maria Jo-
sepho, priusquam convenienter,
comporta est uterum ferre ex
spiritu sancto.

19 Josephus vero vir ejus,
qui justus esset, nec in eam vel-
let exemplum edere, statuit ea
clam repudiare.

20 Hec cum haberet in ani-
mo, ecce Domini angelus in
soannis apparuit ei, & ita locu-
tus est: Josephe Davide prog-
nate, ne netue aspissere Mari-
am uxorem tuam: nam quod in

ea genitum est, ex sancto spiritu est.

21 Pariet autem filium, quē Jesum nomine vocabis: is enim suos ab ipsorum peccatis vindicabit.

22 Hoc autem totum factum est, ut conferet quod à Domino dictum fuerat per vatem ita dicentem:

23 Virgo ventrem latura est, & editura filium, qui nominabitur Emmanuel: quod perinde est ac si dicas, Nobiscum Deus.

24 Igitur expperctus à somno Josephus, fecit ut ei praeciperat Domini angelus, ascivitque suam conjugem:

25 nec eam cognovit, donec ea peperit filium suum primogenitum, quem Jesum nomine vocavit.

C A P U T II.

Ch isti ortus. Per Magos Herodis furor: eorundem adoratio, & munera. Josephi fuga. Infantum cædes. Josephi reditus. Nazarei cognomen.

Jesu autem Bethleheme in Judæa nato, tempore regis Herodis, venerunt ab Oriente Magi Hierosolymam,

2 & ubinam esset Judæorum natus rex quæsiverunt. Sese enim ejus vidisse stellam in Oriente, itaque eum adoratum venisse.

3 Quibus auditis turbatus unā cum tota Hierosolyma rex,

4 convocatis omnibus pontificibus, & scribis populi, sciscitus est ab eis, ubinā Christus nasciturus esset.

5 Cui illi responderunt: Bethlehem Judæa: sic enim à vate scriptum esse:

6 Et tu Bethlehem Judæa terra, nequaquam minima es

praefectorum Judææ: ex tamen mihi prodibit dux, quem reget Israeliticum populum.

7 Tunc Herodes clam vocatis Magis, perquisivit ab eis tempus quo stella apparuerit.

8 Eosque Bethlehem dimisit, ita dicens: Ite, & de puer diligenter inquirite: ac cum inveneritis, certioreme facit, ut ego quoque ad eum adorandum proficiscar.

9 Igitur illi, auditio regis profecti sunt: ac tum stella, quam in Oriente viderant, eos antecessit, donec venit stetitque supra locum ubi puer erat.

10 Illi visa stella, maximo gaudio latati sunt:

11 & domum ingressi, puerumque cum ejus matre Mariæ natâti, prociderunt, eumque adorarunt: & apertis suis capsis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.

12 Deinde oraculo moniti in somnis, ne ad Herodem reverterentur, per aliam viam se receperunt in patriam.

13 Digressis illis, Domini angelus Josepho in somnis apparet: Surge, inquit, & assumpto puerō ejusque matre, fuge in Ægyptum, & illic esto, donec ego te moneam. Quæsitus est enim puerum Herodes, ad necem.

14 Igitur ille surgit, & una cum puerō, ejusque matre, noctu concessit in Ægyptum,

15 ibique fuit usque ad Herodis obitum: ut conferet quod fuerat à Domino dictum per vatem ita dicentem: Ex Ægypto evocavi filium meum.

16 Tunc Herodes, videns se à Magis illusum esse, adeò iratus est, ut miserit interfectum pueros,

C A P U T III:

3

pueros, quotquot Bethlehemz, & in toto ejus territorio erant, infra bimatum, pro tempore quod à magis perquisierat.

17 Tunc accidit id, quod à Jeremia vate ita dictum fuerat :

18 Auditur apud Ramam vox, lamentatio, comploratio, & multus questus. Rachel est, suos natos deplorans insolabiliter, quia perierunt.

19 Defuncto autem Herode, Domini angelus Josepho in somnis apparebat in Ægypto, & eum sic alloquitur :

20 Surge, & una cum puerō, ejusque matre, proficisciēre in Israeliticam terram : mortui sunt enim, qui pueri vitam petebant.

21 Ita ille surgit, & assumpto puerō, ejusque matre, contendit in terram Israeliticam.

22 Sed audiens Archelaum in Iudea Herodi patri suo in regnum successisse, timuit illò ire : & oraculo secundum quietem admonitus, contulit se in agrum Galilæum :

23 Igitur commoratum in oppidum quoddam Nazaretha dictum : ut id fieret quod à vaticibus prædictum erat, Nazaræum vocatum iri.

C A P U T . III.

Sedes, virtus, doctrina Johannis : cum eo Christi colloquium, & baptismus. Vox cœlestis.

Quodam autem tempore venit Johannes Baptista, qui in Iudea solitudine prædicaret,

2 ac diceret: Corrigite vos : instat enim coeleste regnum.

3 Is est enim qui dictus est ab Elia vate, dicente : Vox

clamantis in solitudine : Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.

4 Habebat autem Johannes ex camelinis pilis indumentum, lateribus pelliceo cingulo circundatis. Cibus ejus erant locuste, & mel sylvestre.

5 Tunc ad eum proficisciētur Hierosolyma, omnisque Iudea, & Jordanis ora,

6 ab eoque baptizabantur in Jordane, confitentes peccata sua.

7 Cum vidisset autem multis Pharisæorum & Saduceorum ad suum baptisma venientes, dixit eis : Progenies viperina, quis vos summouit futuram iram fugere ?

8 Edite ergo fructus emendata vita dignos :

9 néve animum inducite sic apud vos dicere, Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis posse Deum ex his axis suscitare natos Abrahamo.

10 Jam verò securis arborum radici admota est. Itaque arbor omnis fructum bonum non edens, excidenda est, & in ignem injicienda.

11 Ego quidem baptizo vos aqua, ad vitæ emendationem : sed post me venit, qui quidem adeo me præstantior est, ut ego non sim dignus qui ejus calceamenta portem. Is vos sancto spiritu & igne baptizabit.

12 Is in manu suum habens ventilabrum, aream suam expurgabit, frumentumque suum comportabit in horreum : paleam autem igni cremabit inextincto.

13 Tunc adiit ex Galilæa Johannem Jesus ad Jordanem, ut ab eo baptizaretur,

14 Sed eum prohibebat Johannes, dicens: Mihi ut à te baptizer opus est, & tu venis ad me?

15 Cui respondens Jesus: Sine modò, inquit: sic enim decet nos omni iustitia perfungi. Tunc ille eum sinit.

16 & Jesus simulac baptizatus est, ascendit ab aqua: & ecce apertis ei cœlis, vident Johannes Dei spiritum descendenter, quasi columbam, & in eum venientem.

17 Et ecce vox ex cœlis, dicens: Hic est meus charissimus filius, qui mihi acceptus est.

C A P U T IV.

Jejunium, tentatio, vittoria Christi de Satana. Angeli ad Christum: ejusdem recessus, concio, deletus Petri, Andreae, Jacobi, Iohannis. Miracula.

Tum Jesus à spiritu subdatus est in solitudinem, ut tentaretur à Diabolo.

2 Cumque quadraginta dies, & totidem noctes jejunasset, tandem esuriit.

3 Igitur aggreditur eum temptator: Si Dei filius es, inquit, jube ut hi lapides panes fiant.

4 Cui ita respondit ille: Scriptum est, Non solo pane vivit homo, sed omni verbo per os Dei prodeunte.

5 Tunc adducit eum diabolus in sanctam urbem, & in templi pinnis constitutum, sic alloquentur;

6 Si Dei filius es, jace te deorsum. Scriptum est enim: Angelis suis de te mandabit, ut te manibus tollant, ne pedem ad lapides offendas.

7 At Jesus: Rursum scriptum est (inquit illi) ne ten-

tato Dominum Deum tuum.

8 Rursus adducit eum Diabolus in præaltum montem, eique omnia regna mundi, & eorum gloriam ostendit:

9 &, Hæc omnia tibi dabo, inquit, si procubueris, & me adoraveris.

10 Hic Jesus: Abi è conspectu meo, Satana, inquit ei. Scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorato, etunque solum colito.

11 Tunc omittit eum Diabolus: & ecce advenierunt angelii, qui ei ministrarent.

12 Audiens autem Jesus captum esse Johannem, petiit Galilæam:

13 Et relicta Nazaretha, Caphernaum profectus, ibi commoratus est (ea est maritima, in finibus Zabuloniis & Nephthalenibus.)

14 Ut fieret quod erat ab Esia vate dictum in hunc modum:

15 Zabulonia Nephthalensisque terra, mare versus, trans Jordanem, Galilæa extraneorum,

16 populus in tenebris degens, vident lucem magnam, & manentibus in tetræ noctis regione lux orta est.

17 Ex eo cœpit Jesus prædicare, & dicere: Corrigite vos: instat enim caeleste regnum.

18 Ambulans autem Jesus apud lacum Galilææ, cum vidisset fratres duos, Simonem cognomine Petrum, & Andream ejus germanum, rete jacientes in lacum (erant enim pescatores,)

19 Dixit es: Sequimini me, & faciat vos hominum pescatores.

20 Atque

20 Atque illi continuò, relictis retibus, eum secuti sunt.

21 Inde progressus vidi alios duos fratres, Jacobum Zebedæ filium, & Johannem ejus fratrem, in navi cum suo patre Zebedeo sarcientes sua retia, eosque vocavit:

22 Atque illi protinus relicta navi, patreque suo, secuti sunt eum.

23 Obibat autem totam Galilæam Jesus, docens in eorum collegiis, & regium publicans Evangelium, omnesque morbos & languores vulgo sanans.

24 Itaque tanta ejus fama totam Syriam pervasit, ut afferentur ei quicunque male affecti diversis morbis & cruciatis tenebantur, furiosi, lunatici, membris capti, quos ille sanabat:

25 Eumque secuta est ingens horum turba à Galilæa, & Decapoli, & Hierosolymis, & Iudea, & ora transjordanina.

C A P U T V.

Viventis p̄is beatitatem. Apost. dignitas: munus: culpæ: de lege Christi partes: ejusdem falsi doctores, ac boni. Antiquorum & Christi collationes: de homicidio, rixa, reconciliacione, adulterio, repudio: de juramento, patientia, lite, benignitate, studioque in hostes: perfectio nostra.

VIdens autem tantam hominum multitudinem, descendit in montem. Cumque sedisset, adierunt eum ejus discipuli,

2 Et ille eos hujusmodi oratione docere aggressus est.

3 Beati pauperes animo: nam eorum est cœlestis regnum.

4 Beati qui lugent: nam iū consolandi sunt.

5 Beati mites: nam iū terram possidebunt.

6 Beati qui esuriunt sitiuntque justitiam: nam iū saturabuntur.

7 Beati misericordes: nam eis tribuetur misericordia.

8 Beati mente puri: nam iū Deum videbunt.

9 Beati pacifici: nam iū Dei filii vocabuntur.

10 Beati qui justitiae causa infestantur: nam eorum est cœlestis regnum.

11 Beati estis, quandocunqz: vobis conviciabantur homines, & vos insectabuntur, & in vos omnia maledicta conjicient, mentientes propter me.

12 Gaudete & latamini: nam multa vobis in cœlo merces est: sic enim insectati sunt vates magiores vestros.

13 Vos estis sal terræ. Quod si sal infatuatum fuerit, quo salietur? ad nullam rem jam idoneum est, nisi ut foras propiciatur, & ab hominibus conculetur.

14 Vos estis lux mundi. Non potest urbs latè in monte sita:

15 Nec accenditur lucerna ut sub modio, sed ut in candelabro ponatur: atque ita omnibus qui domi sunt, illuceat.

16 Sic luceat vestra lux apud homines, ut vestra recte facta videntes, collaudent vestrum patrem, qui est in cœlis.

17 Ne putate venisse me, ut legem aut vates abrogem. Non ut abrogem veni, sed ut perficiam.

18 Hoc enim vobis confirmo, citius peritum cœlum atque terram, quam ut unum iota aut.

unus apex pereat ex lege, quin
fiant omnia.

19 Igitur qui contra vel min-
imum horum præceptorum fece-
rit, licet ita doceat homines,
tamen minimus numerabitur in
regno cœlesti. Qui verò & præ-
stiterit & docuerit, is magnus
numerabitur in regno cœlesti.

20 Hoc enim vobis dico, ni-
si justitia Scribis & Pharisæis
excellueritis, non estis in cœ-
lesti regnum ingressuri.

21 Audivistis antiquis esse
dictum: Ne occidito: quod
qui occiderit, eum teneri ju-
dicio.

22 Ego verò dico vobis:
Quisquis immeritò fratri suo
irascitur, tenebitur iudicio: &
qui fratrem suum balatronem
vocaverit, tenebitur confessu:
& qui fatuum vocaverit, tene-
bitur ignis gehenna.

23 Itaque si oblaturus tuum
munus ad aram, ibi recorda-
tus fueris tuum fratrem habere
quod de te queratur,

24 relinque illic tuum mu-
nus ad aram, & prius i, recon-
ciliare tuo fratri, atque ita de-
mum i oblatum munus tuum.

25 Compone cum adversario
tuo maturè, dum es in via cum
eo, ne te tradat adversarius ju-
dici, & judex ministro, atque
ita in custodiam deris,

26 profectò (inquam ego ti-
bi) non exhibis inde, quin ul-
timum solveris quadrantem.

27 Audivistis antiquis esse
dictum: Ne adulterato.

28 Ego verò vobis dico, quis-
quis fœminam sic aspicit, ut
eam concupiscat, jam eam ani-
mo adulteravit.

29 Quod si tibi vel oculus
tuus dexter officit, erue eum,
& abjice. Præstat enim tibi,

unum membrorum tuorum per-
di, quam totum corpus tuum
in gehennam dejici.

30 Et si tibi vel dextera tua
manus officit, amputa eam, &
abjice. Præstat enim tibi unum
membrorum tuorum perdi, quam
totum corpus tuum in gehen-
nam dejici.

31 Dictum est item: Qui ux-
orem suam repudiabit, det ei
instrumentum divorzii.

32 Ego verò vobis dico: qui
uxorem suam repudiat (excep-
ta stupri causa) in causa est ut
ea adulteret: & qui repudia-
tam ducit, adulterat.

33 Rursus audivistis dictum
veteribus: Ne pejerato, sed
Domino quæ juraveris reddi-
to.

34 At ego vobis dico, om-
nino non esse jurandum: neque
per cœlum, quoniam Dei soli-
um est:

35 neque per terram, quia
eius pedum subsellium est: neq; per
Hierosolyma, quoniam urbs
magni regis est:

36 neque per tuum caput
juraveris, quoniam non possis
vel unum crinem album ni-
grumve facere:

37 sed esto sermo vester,
etiam, etiam: non, non.
Quod præter hæc est, id à Malo
est.

38 Audivistis ut dictum sit:
Oculum pro oculo, & dentem
pro dente:

39 ego verò vobis dico, non
esse resistendum injuriæ: quin
si quis tibi colaphum in dexte-
ram malam in pegerit, obverte
ei etiam alteram:

40 Et si quis tecum liti-
gare, & tunicam tuam velit
auferre, concede ei etiam togam:

41 Et

C A P U T VI.

7

41 Et si quis te cogere velit ad unum milliare, comitare eum vel duo.

42 A te petenti dato: & si quis velit à te mutuari, ne recusato.

43 Audivisti dictum: Proximum tuum amato, & inimicum tuumoderis.

44 At ego vobis dico: Amate inimicos vestros: bene precamini iis qui vobis imprecantur: benefacite vestris malevolis, & orate pro lalentibus & insectantibus vos,

45 ut filii sitis vestri patris qui in cœlis est, qui solem suum oriri faciat in malos juxtā ac bonos, & justos injustosque compluat.

46 Nam si eos demum amatissi qui vos amant, quam mercedem habituri estis? annon vel publicani idem faciunt?

47 Et si vestros duntaxat fratres salutatis, quid egregium facitis? nonne vel publicani similiter faciunt?

48 Eritis igitur perfecti vos, que nadmodum pater vester qui in cœlis est, perfectus est.

C A P U T VI.

Eleemosyna, oratio, quibus ignocetur, ijunium, thesaurus adversi Domini, cura quæ mala, quæ bona.

Cavete, ne benignitatem in hominum conspectu exerceatis, per ostentationem: alioquin præmium non estis habituri apud patrem vestrum, qui in cœlis est.

2 Igitur quandocunque benignè facis, noli præ te tuba clangere, ut simulatores faciunt in collegiis atque vicis, ut collaudentur ab hominibus. Hoc vobis confirmo, eos jam

habere suam mercedem.

3 At te benignè faciente, nesciat tua sinistra quid faciat dextera,

4 ut sit tua liberalitas in occulto: & tuus pater, qui occulta videt, tibi palam reddet.

5 Item cum supplicas, ne esto simulatorum similis, qui cum supplicant, amant in collegiis esse, & platearum angiportis, ut sint hominibus conspicui. Hoc vobis confirmo, eos habere suam mercedem.

6 At tu supplicaturus ingredere conclave tuum, & clausa janua tua, supplica tuo patri in occulto: & pater tuus, qui occulta videt, tibi palam reddet.

7 Supplicantes autem ne garrite, ut extranei, qui se putant ob loquacitatem suam exaudiendos.

8 Ne este igitur eorum similes: scit enim pater vester, quibus egeatis, antequam eum rogetis.

9 Sic igitur supplicate vos. Pater noster qui es in cœlis, sancte colatur Nomen tuum.

10 Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua, ut in cœlo, sic & in terra.

11 Vicium nostrum alimentarium da nobis hodie.

12 Et remitte nobis debita nostra, ut & nos remittimus debitoribus nostris.

13 Neve nos in temptationem inducito, sed à malo tuere: quoniam tuum est regnum & potentia, & gloria, in sempiternum. Amen.

14 Si enim remiseritis aliis hominibus sua delicta, remitteret & vobis pater vester cœlestis.

M A T T H E U S.

15 Sin minus remiseritis a-
liis sua delicta, ne pater qui-
dem vester remittet vestra de-
lictia.

16 Cum autem jejunatis, ne
este tetrici, quales simulato-
res, qui vultus suos defor-
mant, ut aliis appareat eos
jejunare. Hoc vobis confir-
mo, eos suum abstulisse prae-
mium.

17 At tu jejunans, ungito
tibi caput, & vultum lavato,
18 ne perspicuum sit alii
hominibus jejunare te, sed pa-
tri tuo, qui occultus est, &
pater tuus, qui occulta cer-
nit, tibi palam reddet.

19 Ne congerite vobis opes
in terris, ubi & corrupti ri-
nea ærugoque, & fures perfo-
diunt ac furantur.

20 Sed vobis opes in cœlo
congerite, ubi nec ærugo aut
tinea corrupti, nec fures per-
fodiunt aut furantur.

21 Nam ubi vestra erunt o-
pes, ibidem erit & vester ani-
mus.

22 Lucerna corporis est ocu-
lus. Quod si erit oculus tuus
simplex, totum corpus tuum e-
st' lucidum:

23 si erit oculus tuus ne-
quam, totum tuum corpus erit
tenebrosum. Si igitur quod in
te lumen est, tenebrae sunt,
quæ erunt ipsæ tenebrae?

24 Nemo potest duobus ser-
vire dominis, aut enim hunc
oderit, illum ababit: aut hunc
tuebitur, illum contemnet.
Non potestis Deo servire & op-
ibus.

25 Hanc ob rem (inquam e-
go vobis) ne este de vita vestra
soliciti, quid esuri, bibituri-
ve: neque de corpore, quid
vestituri sitis. Quasi verò non

& vita pluris sit, quam alimo-
nia, & corpus, quam vestitus.

26 Aspice volucres aereas,
ut neque ferant, neque me-
tant, nec in celas congerant, qua-
tamen vester celestis pater eas
alit. Quasi verò non vos mul-
tò sitis eis præstantiores?

27 Quis autem vestram sua
solicitudine potest unum cubi-
tum addere suæ statuæ?

28 Item de vestitu quid so-
licitamini? Discite ut terrestria
crescant lilia, neque laboran-
do, neque nendo.

29 Atqui hoc vobis dico, ne
Solomonem quidem cum omni
splendore suo ita vestitum fu-
isse, ut horum quodlibet.

30 Quod si terrestrem her-
bam (quæ hodie est, & cras
in elianum conjicitur) De-
us sic vestit, nonne multò ma-
gis vos, & parum fidentes?

31 Ne este igitur solliciti,
dicentes: Quid edemus? aut
quid bibemus, aut quid indu-
emus?

32 Ista enim omnia requi-
runt extranei. Scit enim ve-
ster celestis pater, vos istis o-
mnibus egere.

33 Sed quærite primum re-
gnum, justitiamque Dei, & ista
omnia vobis addentur.

34 Ne este igitur in crasti-
num solliciti: nam crastinus
dies sua curabit: satis est su-
um cuique diei malum.

C A P U T VII.
Temerarius judex. Rei sanctæ
precium. Consolatio. Legis
caput. Vitæ lethique janua.
Falsi votis notæ. Arbor di-
versa. Falsa pietas: bujus
pænae. Legis cultor ac deri-
sor. Christi authoritas.

Ne

NE judicate, & non judicabimini:

2 Nam quo iudicio judicabitis, eodem iudicabimini: & qua mensura mensi fueritis, eadem vobis remetietur.

3 Quid autem festucam cernis in oculo tui fratris, & trahem in oculo tuo non animadvertis?

4 Aut audebis dicere tuo fratri: Sine eximam ex oculo tuo festucam, cum sit in oculo tuo trabs.

5 Simulator, exime prius ex oculo tuo trahem: & ita demum cernes ad eximendam ex tui fratris oculo festucam.

6 Ne date rem sacram canibus, neve margaritas vestros porcis apponite: ne hi eos peribus conculcent, illi versi lacrent vos.

7 Petite & dabitur vobis: quærите, & invenietis: pulsate, & vobis aperietur.

8 Quisquis enim petit, obtinet: & quisquis quærit inventit: & pulsanti aperitur.

9 Jam quis est vestrum homo, qui perfenti filio suo panem, det lapidem?

10 aut p̄s̄c̄m̄ petentis, anguem det?

11 Quod. si vos, qui mali estis, tamen scitis bona donare vestris liberis: quantò magis pater vester, qui in celis est, dabit bona poscentibus se?

12 Quicquid igitur vultis ut vobis faciant alii, idem vos quoque eis facite: nam ea lex est atque vates.

13 Intrate per angustam portam: nam lata est porta, & ampla via quæ dicit ad interitum, multique sunt qui per eā ingrediuntur;

14 Sed angusta porta, & arcta via est, quæ dicit ad vitam, paucique sunt, qui eam inventant.

15 Cavete autem falsos va-tes, qui quidem veniunt ad vos in vestimentis ovium, cum intus sint rapaces lupi.

16 Eos ex suis fructibus cog-noscetis. Scilicet colligitur ex spinis uva? aut ex tribulis fi-cus?

17 Ita omnis arbor bona, fructus bonos edit: tetra autem arbor fructus malos edit.

18 Non potest arbor bona fructus ferre malos: nec arbor tetra fructus ferre bonos.

19 Oppnis arbor bonum fructum non ferens, exciditur, &c. in ignem: conjicitur.

20 Igitur ex suis illos fructibus cognoscetis.

21 Non quisquis mihi dicet, Domine, Domine, intrabit in cœlestis regnum: sed qui fecerit quod vult pater meus, qui est in cœlis.

22 Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne tuo nomine vaticinati sumus? &, tuo nomine dæmonia expulimus? &, tuo nomine multa prodigiosè fecimus?

23 quibus ego tum aper-tè dicam. Nunquam cognovi vos: Facestis à me male-fici.

24 Igitur quisquis hæc mea dicta & audit & exequitur, cum ego cum viro prudenti comparo, qui suam domum in rupe construit:

25 quæ domus delapsa im-bre, venientibus flaviis, spiran-tibus ventis, & in eam irruen-tibus, non tamen eadir, quip-pe fundata in rupe.

26 Quisquis vero hac mea dicta audit, nec exequitur, similiter facit, ac si quis stultus homo suam domum in arena confruat:

27 quæ domus, delapsa pluvia, venientibus fluiis, spirantibusque ventis, & in eam impingentibus, corrut, & ingenitem ruinam det.

28 Postquam hanc orationem finivit Jesus, stupebat illa hominum turba ad ejus doctrinam,

29 quippe cum doceret eos, ut potestate præditus, non ut scribz.

C A P U T VIII.

*Leprosi sanitas, & instruio.
Centurio pro puerō: fideles
& infideles ignorati. Petri
socrus, miracula. Christi te-
nuitas. vana sollicitudo. Chri-
stus in tempestates. Dæmo-
nes in Ihesus Dimissus Iesus.*

DЕgressum autem eum de monte, secuta est ingens horum turba.

2 Tum venit leprosus, qui eum veneratus dixit: Domine, si vis, potes me mundare.

3 Et Jesus illum porrecta manu tetigit, dicens: Volo, mundus esto. Ac statim mundata est illius lepra.

4 Et Jesus: vide, inquit, ne cui dicas: sed i ostensum te sacerdoti, & munus offer, quod præcepit Moses, ut esset eis testimonio.

5 Ingressum autem Iesum Capharnaum, convenit centurio quidam, & hujusmodi verbis oravit:

6 Domine, puer meus jacet domi sideratus, graviterque cruciatur.

7 Cui Jesus: Ego eum sanatum ibo, inquit.

8 At centurio respondens: Domine, non sum dignus, inquit, cujus tu testum subeas: sed tantum jube verbo, & sanabitur puer meus.

9 Nam ego quoque qui sub alterius sum potestate, si quem eorum quibus præsum militum ire jubeo: it: si alium venire, venit: si servum meum aliquid facere, facit.

10 Hoc audito, miratus Jesus, ita dixit sequentibus: Hoc vobis confirmo, me ne in Israëlitis quidem tantam invenisse fidem.

11 Et sane sic habetote, mulitos ab oriente & occidente venturos, qui cum Abraham, Isaaco, & Jacobo accumbant in regno coelesti:

12 cum interea regii in imas ejiciunt tenebras, ubi fletus stridorque dentium futurus est.

13 Tum centurionem alloquens Jesus: Abi, inquit, & ut confidisti, sic tibi accidat. Itaque sanatus est illius puer eadem illa hora: reversusque domum suam centurio eadem illa hora, puerum offendit valentem.

14 Ingressus autem Jesus domum Petri: videns ejus sororum jacentem, ac febricitantem,

15 ejus manum tetigit, atq; eam reliquit febris: illa vero surgere, & eis ministrare.

16 Ubi autem adesperavit, adducti sunt ei furiosi mulci: isque verbo spiritus ejecit, & omnes male affectos sanavit:

17 ut fieret quod fuerat ab Esaiā vate dictum his verbis: Is nostras infirmitates, mor-

C A P U T I X.

11

morbosque suscepit atque tulit.

18 Videns autem Jesus ingentem circum se turbam hominum, iussit L. discipulos G. trahicere.

19 Et aggressus eum quidam Scriba, inquit ei : Magister, sequar te quoque ibis.

20 Cui Jesus : Vulpes latebras habent, & aere volucres nidos : at filius hominis non habet ubi caput reclinet.

21 Alius item ejus discipulorum dixit ei : Domine, permitte mihi prius ire sepultum patrem meum.

22 At Jesus : Sequere me (inquit ei) & mortuos sine funeris sepelire mortuos.

23 Ingressum autem eum in navem, secuti sunt ejus discipuli :

24 & ecce tanta tempestas extitit in lacu, ut fluctibus obrueretur navis. Ipse autem dormiebat.

25 Igitur eum aggressi ejus discipuli excitant : Domine, inquit, serva nos, perimus.

26 At ille : Cur timidi estis ? (inquit eis) & parum fidentes. Deinde surrexit, & ventos ac lacum increpuit : unde tanta tranquillitas extitit, ut admirati homines ita dicarent :

27 Qualis est hic vir, ut ei venti & lacus obedient ?

28 Deinde ubi in Gergesenum agrum trajecit, occurrerunt ei duo furiosi ex momentis prodeuentes, adeo feri, ut illac transire nemo posset.

29 Atque ii sic tum clamarunt : Quid tibi nobiscum rei est, Jesu Dei fili ? Huccine venisti ante tempus vexatum nos ?

30 Cum esset autem procul ab eis numerosus porcorum gressus paucus,

31 demones eum ita rogarunt : Si nos ejicis, permitte nobis in porcorum gregem immigrare.

32 Quibus ille : Ite, inquit. Atque illi egressi, in porcorum gregem immigrarunt : & ecce ruit universus porcorum gressus per praecips in lacum, suntque in aqua mortui.

33 Pastores autem fugerunt : & in oppidum profecti, cum alia omnia, cum de furosis nunciarunt.

34 Tum tota civitas exiit ob viam Jesu, eoque viro rogabant ut a suis finibus discederet.

C A P U T I X.

Paralyticus. Christus in noxam. Matthaeus electus, publicani Jesu convivae. Medicus cui : miseratio quanta, ad Iohannis discipulos responsio, profluvium muliebre, puella rediviva. Ceci duo, mutus demone vexatus, messorum inopia.

Igitur navem ingressus trajecit, & in oppidum suum venit.

2 Tum ei allatus est jacens in lecto sideratus. Et Jesus, videns illorum fidem, dixit siderato : Confide nate, remittuntur tibi pecca tua.

3 Hic Scribarum quidam secum cogitare, eum impiè loqui.

4 Quorum cogitationes videntes Jesus, ita dixit : Cur vos pravè cogitatis cum vestris animis ?

5 Utrum enim facilius est dicere : Remittuntur tibi peccata : an dicere : Surge & ambula ?

6 Atque

6 Atque ut scatis potesta-
tem habere filium hominis in
terris peccata condonandi :
Surge (inquit tuum siderat.)
tolle tuum lectum, & abi do-
mum tuam.

7 Atque ille surrexit, do-
cumque suam discessit.

8 Id quod videns hominum
turba mirata, Deum collauda-
vavit, qui tanta n hominibus
potestatem dedit.

9 Illinc digrediens Jesus, con-
spicatus hominem ad publica-
norum mensam sedentem Mat-
theum nomine, dicit ei : Se-
quere me. Atque ille surrex-
it, & eum est secutus.

10 Eo autem domi accum-
bente, cum frequentes publica-
ni, & improbi venissent, & cum
Iesu ejusque discipulis discum-
berent,

11 Pharisæi id videntes, quiz-
ierunt ex ejus discipulis, cur
cum publicanis, & improbis ci-
bum caperet eorum magister.

12 Quo audito Jesus dixit
eis : Non egent valentes me-
dico, sed male affecti.

13 Ite nunc, & discite quid
sit : Pietatem malo quam sacri-
ficium. Non enim veni vo-
eatum insontes, sed lontes ad
bonam frugem.

14 Tunc Johannis discipuli
cum hujusmodi verbis aggressi
sunt : Cur cùm nos & Pharisæi
multum jejunemus, discipuli
tui non jejunant?

15 Quibus Jesus : Possuntne
mærere qui celebrant nuptias,
quamdiu cùm eis sponsus adeat?
Sed veniet tempus, cùm eis
sponsus auferetur : tum demum
jejunabunt.

16 Neque verò quisquam ad-
hibet rudi's panni pittatum ve-
teri vestimento : auferret enim

id supplementum partem ve-
tis, atque ita deterior ruptura
ficeret.

17 Neque recondi solet vi-
num novum in veteres utres :
aliоquin rumperentur utres,
& vinum effunderetur, & utres
perirent. Sed vinum novum
in recentibus conditur utri-
bus, atque ita ambo conservan-
tur.

18 Hac eo illis loquente, ve-
nit quidam de magistratu, qui
ei honore praefrito ita dixit : Fi-
lia mea modo obiit : sed veni
ei impositum manum tuam, &
reviviscet.

19 Tum Jesus surrexit, &
eum secutus est una cum suis
discipulis.

20 Hic quædam mulier, qua
sanguinis profluvio duodecimā
annum laborabat, eum aggressa
à tergo, ejus togæ oram te-
tiguit.

21 Sic enim secum ipsa cogi-
tabat : Si vel ejus togam teti-
gero, salva sum.

22 Jesus autem conversus,
ea visa dixit : Confide filia, tua
te fiducia servavit. Itaque sa-
nata est mulier eadem illa hora.

23 Ut venit autem Jesus in
ædes illius qui magistratum ge-
rebat, vidique tibicines, &
turbam tumultuantem,

24 Dixit eis : Discedite, non
enim mortua est puella, sed
dormit. Illi verò cum deridi-
dere.

25 Deinde ejœcta turba, pre-
hendit puellæ manum, atque il-
la surrexit,

26 emanavitq; ejus rei fama
in totam illam regionem.

27 Inde digredientem Jesum,
secuti sunt duo cæci, clamante-
tes in hunc modum : Miserere
nostræ Davidide.

28 D.in-

28 Deinde ingressum in zedes adiēre cœci. Et Jesus: Creditis, inquit eis, posse me istud facere? Etiam Domine, inquiunt.

29 Tunc ille eorum tetigit oculos, dicens: Ut vestra est fiducia, ita vobis accidat.

30 Itaque aperti sunt eorum oculi. Comminatus est autem eis Jesus in hunc modum: Videite ne quis hoc resciscat.

31 At illi digressi, eum per totam illam regionem divulgarunt.

32 Illis autem digredientibus, allatus est ei mutus homo, furiosus.

33 Unde ejecto dæmonio locutus est mutus: id quod homines vulgo mirati sunt, negantes unquam talia apud Israélitas fuisse visa.

34 At Pharisei dicebant, eum per dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

35 Obibat autem Jesus urbes omnes, atque vicos, docens in eorum conventibus, & regiū n evangelium publicans, omnemque morbum & languorem sanans vulgo.

36 Visa autem hominum multitudo, misertus est eorum, quod palantes errarent tanquam pastore carentes oves.

37 Tum suos discipulos sic alloquitur: Messis quidem multa est, sed operarii pauci.

38 Orate, igitur messis Dominum, ut operarios emittat in messem suam.

C A P U T X.

Apostolorum potestas, numerus, legatio, nuditas, mandata, discrimina, pruentialia, probiss, erumna, cōsolatio, orbi dissidia, bati, piorum fu-

ga, & præsidium. Christus quid præstet: munificentie pondus.

1 Taque advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis contra spiritus impuros potestatē, ut eos expellerent, & omnes morbos, omnesque languores sanarent.

2 Duodecim autem apostolorum nomina sunt hæc. Primus Simon cognomine Petrus, & Andreas ejus frater. Jacobus Zebedæi filius, & Johannes ejus frater.

3 Philippus & Bartholomæus. Thomas & Matthæus publicanus. Jacobus Alphæi, & Lebbæus cognominatus Thadæus.

4 Simon Cananita, & Judas Iscariota, is qui eum prödit.

5 Hos duodecim dimisit Jesus, eis ita præcipiens: Ad exteris gentes iter nō habueritis, néve in ullam Samaritanorum urbem intraveritis:

6 Sed ite potius ad perditas Israéliticas domus oves.

7 Euntes autem prædicate, dicentes instare coeleste regnum.

8 Agros curate: leprosos purgante: mortuos suscitante: dæmonia ejicite gratis acceptis, gratis date.

9 Ne habete aurum, nec argentum, nec æs in crumenis vestris:

10 Néve peram ad iter, néve binas tunicas, néve calceos, néve baculum. Dignus est enim operarius alimento suo.

11 In quamcumque autem urbem aut vicum intraveritis, exquirite ecquis sit in eo dignitate prædictus: atque illic manete, donec discedatis.

12 Intrantes autem domum, salutate eam, dicentes : Salvat hæc domus,

13 & siquidem erit digna domus, eveniat ei vestra salus. Si non erit digna, revertatur ad vos vestra salus.

14 Quod si quis vos non admirerit, neque vestra dicta audiverit, vos exeuntes ex ea domo, aut urbe, excutite pedum vestrorum pulverem.

15 Hoc à me certò habete, tolerabilius agum iri cum Sodomitanorū Gomorranorumq; gente, in die judicii, quām cum illa urbe.

16 En ego vos dimitto tanquam oves inter lupos. Estote ergo, & astuti, ut serpentes, & sinceri, ut columbae.

17 Cavete autem homines : sistent enim vos in concilia, inque suis collegiis verberabunt.

18 Quin ad principes quoq; regesqué ducemini propter me, ut eis exterisque gentibus sitis testimonio.

19 Cùm autem sistent vos, nolite curare quomodo aut quid loquamini : suggereretur enim vobis eadem hora, quid loquamini.

20 Non enim vos eritis qui loquemini, sed patris vestri spiritus in vobis loquens.

21 Tradet autem fratrem frater in mortem, & pater filium, consurgentque nati in parentes, & eos occident :

22 eritisque omnibus invisi, propter nomen meum. Qui autem pertulerit ad extremum, is servabitur.

23 Cùm autem vos insectabuntur in aliqua urbe, fugite in aliam. Hoc vobis confirmo, non vos autem perlungaveritis ur-

bes Israeliticas, quām veniat f
lius hominis.

24 Non est discipulus sup
magistrum, neque servus sup
dominum suum.

25 Bene agitur cum discipu
lo, si eadem conditione est, qu
ejus magister : & cum servo, si
eadem qua dominus. Si pa
trem-familiās Beelzebulē vo
carunt, quantò magis ejus do
mesticos ?

26 Ne igitur eos timueritis. Nihil enim tam tectum est,
quod not sit detegendum : aut
tam occultum , quod non sit
cognoscendum.

27 Quod vobis in tenebris
dico, dicite in luce : & quod
in aurem auditis, prædicate in
tectis :

28 & ne formidate eos, qui
corpus interficiunt, sed animā
interficere nequeunt. Quin ma
gis eum formidate, qui potest
& animam & corpus in gehen
nam perdere.

29 Cùm duo passeruli asse
veneant, tamen nullus eorum
cadit humi sine patre vestro.

30 At vestrum etiam capili
li capitisi omnes numerati
sunt.

31 Ne formidaveritis igitur :
longè passeribus antecellitis
vos.

32 Quisquis ergo me ag
noverit apud homines, ego e
um quoque agnoscam apud
patrem meum , qui in cœlis
est.

33 Qui verò me negaverit
apud homines, ego eum quoq;
negabo apud patrem meum, qui
in cœlis est.

34 Nolite arbitrari, me ve
nisce conciliatum pacem in ter
ris : non veni conciliatum pa
cem, sed bellum.

35 Veni enim ad dissociandum filium à patre suo, & filiam à matre, & nurum à sororu-

36 ita ut homines inimici habituri sint suos, domesticos.

37 Qui patrem aut matrem amat supra me, non est me dignus: & qui filium aut filiam amat supra me, me non est dignus:

38 & qui non sumit suam crucem, & me sequitur, non est me dignus.

39 Animam suam qui invenit, perdet: & qui animam suam mea causa perdiderit, inveniet.

40 Qui vos accipit, me accipit: & qui me accipit, eum accipit qui me misit.

41 Qui vatem nomine vatis accipit, vatis mercedem accipiet: & qui justum justi nomine accipit, justi mercedem accipiet:

42 & qui borum minimo vel poculum frigidæ bibendum derit nomine discipuli, scitote eum non frustratum iri mercede sua.

CAPUT XI.

Ad Joannem Christi responsum, Baptiste laus, isto quis prior. Increpavit Iudei, omnia dira in oppido Christi ad patrem preces, afflictorum solamen. Christi jugum.

P ostquam desit Jesus suis præcipere duodecim discipulis, digressus est illinc, ut in illorum urbibus doceret ac concionaretur.

2 Johannes autem, cum audisset in vinculis opera Christi, misit suorum discipulorum duos, qui ei ita dicerent:

3 Tunc is es qui venturus est? an alius nobis est expectandus?

4 Quibus respondit Jesus in hunc modum: Ite renuntiatum Johanni quæ auditis & videtis.

5 Cæci vident, & claudi ambulant: leprosi purgantur, & surdi audiunt: mortui resurgent, & pauperes evangelium docentur:

6 & felix est qui in me non offenderit.

7 Eis autem abeuntibus, cœpit Jesus hominum turbæ sic de Johanne dicere: Ad quid spectandum egressi estis in solitudinem: arundinem vento agitatam?

8 Veruntamen ad quid vindendum exiistis? hominem molibus indutum vestibus? At qui molles gestant, sunt in regnum domibus.

9 Sed ad quem tandem vindendum exiistis? vatem? etiam (inquam vobis) & plusquam vatem.

10 Hic est enim de quo scriptum est: Ego tibi meum nuncium præmissurus sum, qui tibi viam præparet.

11 Scitote enim nullum infamarum natis majorem extitisse Johanne Baptista; & tamen qui est in regno cœlesti minor, major est eo.

12 A tempore autem Johannis Baptizæ, haec tenus, cœleste regnum expugnatur, idque rapient violenti.

13 Omnes enim vates atque lex ad Joannem usque vaticinati sunt:

14 & si eum vultis accipere, is est Elias ille venturus.

15 Qui aures habet ad audiendum, audiat.

16 Cui verò comparabo hanc nationem? Perinde est, ac cùm versantes in foro pueri clamant ad æquales suos in hunc modum:

17 Fistulavimus vobis, neque saltastis: ejulavimus vobis, neque planxitis.

18 Venit enim Johannes, qui neque comedit neque bibit, & eum dicunt esse furiosum.

19 Venit filius hominis, qui & comedit & bibit, & eum dicunt hominem esse voracem, vi-nosum, publicanorum, & im-proborum amicum: estque suis aliena sapientia.

20 Deinde cœpit in civi-tates invehī, quæ cùm in eis tot fuissent ejus edita miracula, tamen non rediissent ad fru-gem.

21 Vx tibi Chorazim, vx ti-Bethsaïdan: nam si Tyri & Sidone edita forent, quæ in vo-bis edita sunt miracula, jam pridem in centonibus, & pul-vore vitam correxisserent.

22 Itaque sic habetote, cum Tyro & Sidone mitius actum iri in die judicii, quām vobis-cum.

23 Et tu Capharnaum, quæ ad ca-lum usque elata es, ad inferos deprimēris. Nam si Sodomis eadem, quæ in te, edita fuissent miracula, man-sissent ad hodiernum diem.

24 Itaque scitote tolerabi-liorem fore Sodomitana nationis conditionem in die judicii, quām tuam.

25 Aliquando Jesus locutus in hunc modum est: Ago tibi gratias pater, cali terræque Domine qui hac sapientes, pe-ritosque celaveris, & infantibus patfeceris:

26 Idque à pater, quoniam sic tibi placitum est.

27 Omnia mihi tradita sunt à patre meo, neque quisquam filium cognoscit, nisi pater: neque patrem quisquam cognoscit, nisi filius, & cui voluerit filius patefacere.

28 Venite ad me omnes la-borantes & onusti, & ego re-creabo vos:

29 Subite jugum meum, & à me discite, qui mitis sum, & animo summissus: & invenie-tis animis vestris requiem.

30 Meum enim & jugum commodum, & onus leve est.

C A P U T XII.

Causa de spicis pro discipulis in Iudeos, miseratione. Jesu mar-jestas. Iudei confutati, con-tracta manus. In Christum conjuratio. Vaticinium de Christi ingenio. In Jesum calunniae dilute. Peccatum in-expiabile. Pharisei incre-pati. Judicii severitas, Qui peiant signa. Spiritus over-rans. Jesu consanguinei.

Quodam tempore ibat Jesus Sabbatis per sata: ejus au-tem discipuli cùn esurirent, cooperunt spicas vellere atque vesci.

2 Quo viso, Pharisei dixerunt ei: En faciunt tui disci-puli, quod in Sabbato facere non licet.

3 Quibus ille: Non legistis, inquit, quid fecerit David cùm aliquando esutiret ipse & ejus comites?

4 Ut ingressus sit Dei do-mun, & appositios panes co-mederit, quibus nec ei licebat, nec ejus comitibus vesci, se à solis sacerdotibus?

5 An non legistis in lege, sabbatis in fano sacerdotes sabbatum profanare? & tamen insontes sunt.

6 Atqui scitote, hic maior esse fano.

7 Quod si sciretis quid sit, Pietatem malo, quam sacrificium? non damnaretis insontes.

8 Est enim Sabbati quoque dominus filius hominis.

9 Inde profectus venit in eorum collegium,

10 ubi cum homo esset manus habens tabidam, illi ex eo, an Sabbatis sanare licet, quæsiverunt, ut eum criminarentur.

11 Quibus ille: Quis homo vestrum est, inquit, qui si vel unam orem habeat, qua Sabbathis in foveam deciderit, non eam prehendat, & attollat?

12 Quantum autem ovi præstat homo? Ergo licet Sabbathis benefacere.

13 Deinde dicit homini: Porridge manum tuam: atque ille porrexit: eaque tam sana redditum est, quam erat altera.

14 Pharisei verò egressi, confilium de eo perinendo ceperunt.

15 Quo cognito, Jesus illic discessit, sequente eum ingenti hominum multitudine: quos omnes sanavit,

16 eisque interminatus est, ne se palam facerent,

17 ut fieret illud ab Esaia vate dictum his verbis.

18 Ecce meus servus, quem elegi: dilectus meus, animo meo charissimus. Eum spiritu meo donabo, iisque jus dicet gentibus.

19 Non rixabitur, nec clamabit, nec ejus vocem quicquam per plateas audiet:

20 quassatam arundinem non perfringet, neque fumigans linum extinguet, eosque ut jus perducat ad victriam,

21 atque in ejus nomine spem gentes habebunt.

22 Tunc allatus est ei furiosus cæcus & mutus quem ille sanavit, ita ut cæcus & mutus loqueretur, ac videret.

23 Qua rē attonitum omnem hominum vulgus sic dicitare: Num hic est Davidis?

24 Et Pharisei eis auditis, dicere, eum non nisi per Beelzebulem demoniorum principem ejicere dæmonia.

25 Quorum cogitationes intelligentes Jesus, dixit eis: Omne regnum ab se se dissidens, desolatur, & omnis civitas aut familia secum ipsa dissidens, non stat.

26 Quod si Satanás Satanam expellit, ipse sibi adversatur. Qui fieri potest igitur, ut stet ejus regnum?

27 Quod si ego per Beelzebulum ejicio dæmonia, vestri generis homines per quem ejiciunt? Itaque ii vestri erunt judices.

28 Si ego per Dei spiritum ejicio dæmonia, sequitur, vobis advenisse divinum regnum.

29 Qui posset enim quis in alicujus potentis ingredi domum, ejusque suppellestilem diripere, nisi prius potentem illum vinciat, ut tum demum ejus diripiatur dominum?

30 Qui à me non est, contra me est: & qui mecum non congerit, dissipat.

31 Itaque

31 Itaque sic habetote: omne peccatum ac maledictum ignoretur hominibus, at maledictum adversus spiritum non ignoretur.

32 Et si quis quid dixerit contra filium hominis, ignoretur ei: at si quis contra sanctum spiritum dixerit, non ignoretur ei nec in hoc seculo, nec in futuro.

33 Aut facite arborem bonam, & ejus fructum bonum: aut facite arborē tētram, & ejus fructum tētrum: ex fructu enim arbor cognoscitur.

34 Viperina proles, quomodo possetis bene loqui, cum sitis mali? Nam ex animi redundantia loquitur os.

35 Bonus homo ex bono animi promptuario bona depromit: item malus homo ex malo promptuario mala depromit.

36 Scitote autem quodcumque malum verbum locuti fuerint homines, reddituros esse ejus rationem in die judicii.

37 Ex tuis enim dictis absolvēris, & ex tuis dictis damneris.

38 Tum Scribarum & Phariseorum quidam sic locuti sunt: Magister vellemus a te signum videre.

39 Quibus ille respondens: Prava adulterinaque natio signum querit, & signum ei non dabitur, nisi signum Jonez vatis.

40 Ut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies, & totidem noctes: sic erit filius hominis in terra meditullio tres dies & totidem noctes.

41 Homines Ninevitæ surgent in iudicio cum hac natione, eamque condemnabunt,

quod ad Jonez præconium redierint ad frugem, cum hic sit plus quiddam quam Jona.

42 Regina Austri surget in iudicio cum hac natione, eamque condemnabit, quod ab ultimis usque terris venerit ad audiendum Solomonis sapientiam, dum cum hic sit quiddam Solomone præstantius.

43 Cum autem spiritus impurus ex homine migravit, perigrat sīcūlosa loco, requietem quærens: quam ubi non invenit,

44 statuit domum suam, unde migraverat, repetere. Postquam eo venit, ubi eam vacantem, versam, ornatamque nanciscitur,

45 vadit ascitum sibi. septem alios spiritus pejores se, eoque ingressi ibi degunt, fitque posterior illius hominis conditio priore deterior. Sic erit & mala huic nationi.

46 Adhuc eo vulgus alloquente, aderant foris ejus mater & fratres, cū volentes alloqui.

47 Et quidam ei ita dixit: Adiūt foris tua mater & fratres, te volentes alloqui.

48 At ille ei, qui id sibi dixerat, ita respondit: Quis est mea mater? & qui sunt mei fratres?

49 Tum porrecta ad discipulos suos manu, Ecce mea mater, inquit fratresque mei.

50 Quisquis enim voluntatem exequitur mei patris, qui est in cœlis, is meus frater, & soror, & mater est.

C A P U T X I I I .
Parabolæ sati feminis, Zizaniis, sinapis, fermentis, thesauris, mercatoris. Christi populares.

Quo-

redi-
c si
Q uodam autem die egressus
domo Jesus sedit apud
cum:

et is
2 tantaque ad eum conve-
cam: at hominum multitudo, ut ipse
ulti: consensa navi federet, & a-
l au-
mante ad littus omni multitu-
iam, dine,
none 3 eos multis per similitudi-
nes alloqueretur in hunc mo-
im- dum: Aliquando profectus est
pe- quidam sator ad serendum:
uie- 4 atque eo serente alia ce-
non cederunt ad vijam, sed vene-
runt volucres. quæ ea comede-
un- runt.

ost- 5 Alia cederunt in faxe-
va- tum: ubi cùn non multum ter-
que ne haberent, celeriter exorta-
sant, quòd profunda terra ca-
sep- rerent.

fe, 6 Deinde orto Sole, æstu-
itq; antia, defectu radicis arue-
di- runt.

t & 7 Aliaceciderunt in spinas,
eaque crescentibus spinis suf-
lo- focata sunt.

na- 8 Alia in bonam delapsa ter-
ui- ram, fructum extulerunt par-
it: tim cum centesimo, partim cum
ra- exagesimo, partim cum trige-
simmo.

9 Qui aures habet ad audi-
endum, audiat.

10 Tum eum his verbis con-
venerunt ejus discipuli: Cur
eos per similitudines alloque-
sis?

11 Quibus ille respondit ita:
Quoniam vobis, regni cœlestis
arcana nosse datum est: at illis
non datum est.

12 Qui enim habet, huic
dabitur, isque abundabit: qui
verò non habet, huic etiam quod
habet, auferetur.

13 Propterea per similitudi-
nes eos alloquor, quoniam vi-
dentes non vident, & audien-

tes non audiunt, nec intelli-
gunt.

14 In eisque comprobatur
illud Esaix oraculum, quod sic
habet: Audietis quidem, sed
non intelligetis: & ita videbitis,
ut non perspiciatis.

15 Obitorpuit enim animus
hujus populi, & auribus obtuse
audiunt, & claudunt oculos, ne
& oculis videant, & auribus
audiant, & animo intelligent,
redeantque ad frugem, atque
ita ego eis medear.

16 Vestri verò begti sunt o-
culi, qui videant: & aures quæ
audiant.

17 Scitote enim, multos va-
tes & justos cupisse videre
quæ cernitis vos, neque ta-
men vidisse: & audire quæ
auditis vos, nec tamen audi-
visse.

18 Vosigitur audite de fato-
re similitudinem.

19 Cùm quis regium sermo-
nem audit, nec intelligit, su-
pervenit Malus, qui satum in
eius animo rapit. Hic est qui
secundum viam fatus est.

20 Qui autem in faxetum sa-
tus est, is est qui sermonem au-
diens, protinus accipit cum la-
titia:

21 sed radicem in se non
habet, estque temporarius: ac
exorta propter sermonem cala-
mitate ac vexatione statim de-
sciscit.

22 Qui autem in spinas fatus
est, is est qui sermonem audit,
quem sermonem hujus vita soli-
citudo, & divitiarum fraus
ita suffocat, ut sit infuctio-
sus.

23 Qui verò in terram bonam
fatus est, is est qui sermonem, &
audit & intelligit, qui sanè fru-
ctum fert: redditque alius cen-
tuplum,

tuplum, alias sexagecuplum, alias tricecuplum.

24 Aliam similitudinem eis proposuit his verbis: Similiter accidit in cœlesti regno, ut in homine qui bonum semen sevit in fundo suo;

25 Sed dormientibus hominibus, ivit ejus inimicus satum malas herbas inter frumentum ac discessit.

26 Deinde ubi germinavit herba, ediditque fructum, tunc apparuerunt etiam malæ herbz.

27 Igitur servi patrem familias sic convenerunt: Here, nōne bonum semen in fundo tuo seminasti? unde igitur habet malas herbas?

28 Quibus ille: Inimicus homo id fecit, inquit. Et servi: Vis igitur ut eas lectum eamus?

29 Non (inquit ille) ne forte legentes malas herbas, frumentum unà cum eis eradiceatis.

30 Sinite ambo crescere usq; ad messem. Messis tempore mandabo messoribus, ut primum malas herbas legant, & in manipulos colligant comburendas: frumentum autem in meum comportent horreum.

31 Aliam similitudinem illis proposuit his verbis: Simile est cœlesti regnum grano finapis, quod capit homo, & in fundo suo serit:

32 quod, cùm vel minimum sit omnium seminum, ubi adolevit, est olerum maximum, arborescitque ita, ut in ejus ramis nidificatum veniant aerez volucres.

33 Aliam similitudinem locutus est eis: Simile est cœlesti regnum fermento, quod capit mulier, & in farine lata

tria abdit, donec tota fermentetur.

34 Hæc omnia plebi elocutus est Jesus per similitudinem nec eos sine similitudine allorum quebatur;

35 ut fieret quod ab Ego prædictum fuerat his verbis: Aperiam in similitudinem os meum, effabor, quæ ab oriente condito abdita sunt.

36 Deinde relicta hominum multitudine, venit domum Iesu, quem sui discipuli convernerunt hujusmodi verbis: Dic nos dicere nobis similitudinem fundi malis herbis.

37 Quibus ille respondit in hunc modum: Qui bonum sementerit, filius hominis est.

38 Fundus est mundus. Bonum semen, regii sunt. Malæ herbz sunt Mali filii.

39 Inimicus, earum sator est Diabolus. Messis est finis: messores angeli sunt.

40 Ut igitur colliguntur herbae malæ, & igni cremantur, sic erit in hujus ævi fine.

41 Mittet filius hominis suos angelos, qui ex ejus regno omnium detimenta maleficosque colligent,

42 & in ignis fornace consercent, ubi ploratus erit, dentiumque stridor.

43 Tunc iusti Solis ritu reluebunt in regno sui patris. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44 Item simile est cœlesti regnum abdito thesauro in agro, quem nactus aliquis homo orculit, & præ latitia it venditum suas omnes facultates, eumque fundum emit.

45 Item perinde est cœlesti regnum, ac si quis mercator

46 & unum nactus preciosum unionem, eat venditum suum omnes facultates, eumque comparet.

47 Item simile est cœlestis regnum, iacto in mare everrucum, & cujusque modi res colliguntur.

48 Quod repletum subducent in littus, & sedentes quæ bona sunt congerunt in vasæ, mala autem foras jacentur.

49 Sic erit in ævi fine. Prodibunt angelii, qui malos separabunt à justis;

50 & in ignis fornacem conseruent, ubi ploratus erit strixiorque dentium.

51 Intelligitis hæc omnia? Inquit eis Jesus. Etiam Domine, inquiunt illi.

52 Et ille: itaque (inquit) omnis eruditus, regni cœlestis res edoctus, similis est homini patrifamilias, qui ex promptuario suo & recentia deponit & vetera.

53 Postquam finem fecit Jesus his similitudinibus, discens ut illinc,

54 & in suam patriam profectus, docebat conterraneos suos in eorum collegio, ita ut attoniti sic dicerent: Unde huic ea sapientia atque vires?

55 Nonne hic est fabri filius? nonne ejus mater ea est quæ Maria vocatur? ejusque fratres Jacobus, & Ioses, & Simon, & Judas.

56 & ejus sorores nonne sunt omnes apud nos? Unde igitur huic hæc omnia?

57 Itaque in eo offendebantur. At Jesus: Non est (inquit illis) vates inglori-

us, nisi in sua patria atquæ domo.

58 Itaque non multa illic edidit miracula, propter eorum incredulitatem.

CAPUT XIV.

Baptistæ obrutatio, ac sepultura. Jesu secessus, panes quinque, duoque pisces. Per undas Iesus. Petri discrimen. Christus in flutus, ac morbos.

PER id tempus audiens Herodes, quartæ partis rex, quæ de Jesu dicebantur,

2 dixit suis, eum esse Iohannem Baptistam, qui revixisset, ideoque eam miraculorum efficaciam haberet.

3 Ceperat enim Johannem Herodes, & vinculum dederat in custodiam, propter Herodiadem Philippi sui fratri uxorem,

4 quod Herodi dixisset Iohannes, ei non licere eam habere.

5 Cumque vellet eum occidere, metuebat vulgus, quod illum pro vase habebant.

6 Celebrandis autem Herodis natalibus, saltavit Herodiadis filia in medio: adeoque placuit Herodi,

7 ut ei cum jurejurando promiserit, daturum esse, quicquid ea postulasset.

8 Illa verò subornata à matre sua, dixit: Da mihi hic in patina caput Johannis Baptiste.

9 Doluit rex: sed propter iurisjurandum, & convivas iusserit ei dari:

10 Misitque decollatum Iohannem in carcere,

11 allatumque est ejus caput in patina, & pueræ traditum

ditum, quæ id matri sua tu-
lit.

12 Ejus autem discipuli e-
jus corpus sublatum iverunt, ac
sepeliverunt, & rem Jesu nuncia-
tum iverunt.

13 Eo auditio Jesus disce-
sit illinc, in navi, in desertum
locum, seorsum: quo auditio,
secutum est eum pedibus vul-
gus hominum ex urbibus.

14 Et egressus Jesus animad-
vertens tantam hominum mul-
titudinem, misertus est eorum,
fanavitque ægrotos eorum.

15 Sub vesperam autem ag-
gressi sunt eum ejus discipuli
hujusmodi verbis: Desertus est
locus, & hora jam præterriit:
dimitte hanc hominum turbam,
ut in vicos eant emptum sibi
cibaria.

16 Quibus Jesus: Non est
opus, ut abeant, inquit: præ-
bete vos eis quod comedant.

17 At illi: Non habemus
hic nisi quinque panes, & duos
pisces.

18 Et ille: Afferte huc, in-
quit, eos mihi.

19 Deinde iussa hominum
multitudine per gramina dis-
cumbere, sumptis quinque pa-
nibus, duobusque piscibus, in
coelum intuens, laudes egit:
fractosque panes tradidit disci-
pulis, discipuli porrò multitu-
dini:

20 Atque illi comedenterunt
omnes ad satietatem, sublata-
que sunt reliquiarum fragmen-
torum duodecim canistra ple-
na.

21 Qui comedenterunt autem,
erant virorum circiter quinque
millia, præter fœminas & par-
vulos.

22 Deinde statim coagit Je-
sus suos discipulos navim con-

scendere, & ante se trajicien-
dum ipse hominum multitudi-
nem dimittit.

23 Multitudine dimissa, mo-
tem conscedit seorsum p-
candi gratia. Vespere aut-
cūm solus illic esset,

24 jam navis erat in med-
iacu, & fluctibus vexabatur
quippe contrario vento.

25 Quarta autem noctis vi-
lia, venit ad eos Jesus, per
cum ambulans.

26 Quem in lacu ambula-
tem conspicati ejus discipul-
turbati sunt, spectrum esse d-
centes, & præ timore exchi-
marunt.

27 Hic protinus eos al-
quens Jesus: Bono este an-
mo, inquit, ego sum, ne ma-
tuire.

28 Et Petrus respondet
Domine, inquit, si tu es, ja-
be me ad te venire per a-
quam.

29 Et ille: Veni. Tum de-
gressus de navi Petrus, ingre-
ditur per aquam, ut Iesum ad-
iret.

30 Sed ventum cernens vi-
hementem, timuit: & summe-
gi incipiens, sic exclamavit
Domine serva me.

31 Tum Jesus continuo por-
recta manu eum prehendit, &
O parum fidens, inquit ei, cu-
dubasti?

32 Deinde eis navem ingre-
sis, placatus est ventus.

33 Qui vero erant in nav-
ei honorem præbitum vene-
runt, dicentes: Verè Dei fi-
lius es.

34 Ita trajecto lacu vene-
runt in Gennezarethananum a-
grum.

35 Eo cognito: incolæ sig-
nificarunt per omnem finiti-
mas

nam regionem, ut ei adduerentur quibuscumque male e-
at,

36 eumque orabant ut vel
ijs togæ laciniam tangerent :
ac quatquot tetigerunt, sanati
funt.

C A P U T X V.

*Pro suis Christus, de lotione ma-
nuum objurgantur iniqui.
Quæ vitient. Chananaæ re-
pulsa : favor. Miracula mul-
ta. Septem panes, pesciculi-
que.*

Tum Hierosolymitani Scri-
bæ & Pharisæi Jesum his
verbis convenient :

2 Cur faciunt tui discipuli
contra veterum institutum ?
quippe qui non lavent manus,
cum cibum capiunt.

3 Quibus ille respondit in
hunc modum : Cur & vos in-
stituto vestro contra Dei præ-
ceptum facitis ?

4 Deus enim sic præcepit :
Honora patrem atque matrem :
qui patri matræ maledixe-
rit, morte plectatur :

5 At vos dicitis, si quis suo
patri matræ dixerit, sua do-
maria illi profutura,

6 nihil opus esse ut patrem
matræmve honoret. Atque ita
vestro instituto Dei præceptum
rescidistis.

7 Simulatores : rectè vati-
cinatus est de vobis Esaias, di-
cens :

8 Hic populus me & ore ac-
cedit, & labiis honorat, sed eo-
rum animus procul abest à me.

9 Frustra autem me vene-
rantur, humanorum præcepto-
rum doctrinam docentes.

10 Deinde advocata homi-
num multitudine : Audite (in-
quit eis) & intelligite.

11 Non quod in os intrat,
coquinat hominem, sed quod
ex ore prodit, id coquinat
hominem.

12 Tunc cum aggressi ejus
discipuli, dixerunt ei : Ecquid
scis Pharisæos, auditio isto di-
cto, esse offensos ?

13 At ille respondens : O-
mnis planta, inquit, quam me-
us pater ea lexis non plantavit,
extirpabitur.

14 Sinite eos : duces sunt
cæci cæcorum. Cæcus autem
cæcum si ducat, ambo in fove-
am cadent.

15 Hic Petrus eum allocu-
tus est in hunc modum : Ex-
plica nobis hanc similitudinem.

16 Et Jesus : Adeone etiam
vos tardî estis ? inquit :

17 An nondum intelligitis,
quicquid in os intrat, id in
ventrem ferri, & in latrinam e-
jici ?

18 At quæ ex ore egrediun-
tur, ex animo prodeunt, atq; ea polluant hominem.

19 Ex animo enim prodeunt
malæ cogitationes, cædes, a-
dulteria, stupra, furta, falsa
testimonia, maledicta :

20 Hæc sunt quæ polluant
hominem. Sed illotis manibus
cibum capere, non polluit ho-
minem.

21 Inde profectus Jesus, con-
tulit se in Tyrios Sidoniosque
tractus.

22 Et ecce mulier Chan-
næa, ab illis profecta finibus,
clamabat ad eum his verbis :
Miserere mei Domine Davidis-
de : filia mea male furiata est.

23 Sed cum ille nihil ei re-
spondisset, aggressi eum ejus
discipuli sic rogare : Absolve
eam, clamat enim ponè nos.

24 At ille respondens: Non sum missus, inquit, nisi ad oves perditas Israeliticæ dominus.

25 Cumque illa venisset, & ei præbens honorem diceret: Domine, succurre mihi:

26 ille sic respondit: Non convenit sumere liberorum panem, & obficere catellis.

27 Et illa: Ita est, Domine, & tamen catelli quoq; comedunt de micis, quæ decidunt de mensa dominorum suorum.

28 Tum Jesus respondens: O mulier, inquit ei, magna est tua fiducia: obtineto quod vis. Ita sanata est ejus filia, eadem illa hora.

29 Illiç digressus Jesus venit ad lacum Galilææ, & consenso monte consedit ibi,

30 ad eumque venit ingens hominum multitudo, qui secum habebant cludos, cæcos, mutos, mutilos, & alios multos, quos ad Jesu pedes abjecerunt: atque ille eos sanavit,

31 ita ut vulgo, videntes mutos loquentes, mutilos sanos, cludos ambulantes, cæcos videntes, mirarentur, Israelitarumque Deum collaudarent.

32 Jesus autem, advocatis discipulis suis, dixit: Misericordia hujus hominum multitudinis, qui jam triduum apud me hærentes, non habent, quod comedant: & eos dimittere jejunos nolo, ne defeliscantur in via.

33 Cui discipuli: Unde nobis in solitudine tot panes, inquit, ut satietur tanta multitudo?

34 Et Jesus: Quot panes habetis? inquit eis. Septem inquiunt: & paucos pisces los.

35 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere:

36 sumptosque septem panes, & pisces, actis laudibus fregit, suisque discipulis tradidit, & discipuli multitudini,

37 omnesque comederunt a satietatem, suntque sublati fructorum reliquias plenis septem sportis.

38 Qui comederunt autem erant virorum quatuor milia, præter fœminas & pueros.

39 Deinde dimissa hominum multitudine, consensa navi, venit in fines Magdalanos.

C A P U T XVI.

Phariseorum quæstiones, objugatio, fermentum. Apostolorum infirmitas. Quis Christi naturam doceat. Ecclesiæ fundamentum, robur, claves. Imperium de Christo silentium. Predicta mors. Petri temeritas. Crux fidelium. Quantis beatitudo.

Tum eum aggressi Pharisei & Sadducæi, tentando gratia rogant, ut sibi signum de cœlo ostendat.

2 Quibus ille respondens Sub vesperum, inquit dicitis Serenum erit, rubet enim celum.

3 Et manet: Hodie tempestas erit, nam triste rubet cœlum. Simulatores, cari faciem scitis dignoscere: temporum signa non potestis?

4 Prava adulterinaque nationum querit, nec ullum ei signum dabitur, nisi signum Iovatis. Deinde relictis illis discessit.

5 Cù

5 Cùm trajecissent autem eis discipuli, obliti fuerant ies sumere.

6 Et Jesus dixit eis: Vide ut Phariseorum Sadduceorum quinque fermentum caveatis.

7 Illi verò secum ipsi cogitabant, illud èd pertinere, quòd non sumpsiissent panes.

8 Id quod intelligens Jesus, dixit eis: Quid apud vos coagulatis, parum fidentes: non ampliisse panes?

9 An nondum intelligitis, neque meministis quinque panes illorum quinque millium, & quot canistra receperitis?

10 Neque septem panes quadratorum millium, & quot receperitis sportas?

11 Qui sit ut non intelligatis, non me vobis de pane dixisse, cavendum esse fermentum Phariseorum, ac Sadduceorum?

12 Tunc illi intellexerunt, non eum hoc dixisse, cavendum esse panis fermentum, sed Phariseorum, Sadduceorumq; doctrinam.

13 Cùm venisset autem Jesus in tractum Cæsareae Philippi, interrogavit suos discipulos his verbis: Quem me dicunt homines esse, me filium hominis?

14 Cui illi: Hi Johannem Baptizam, illi Eliam, alii Jeremiah, aut vatum aliquem.

15 Et ille: Vos verò (inquit eis) quem me esse dicitis?

16 Cui Simon Petrus ita respondit: Tu es Christus Dei viventis filius.

17 Et Jesus ei respondens: Beatus es, inquit, Simon Jo-naiide, quoniam non patefecit istud tibi caro & sanguis, sed pater natus qui in cœlis est.

18 Ego quoque tibi dico: Tu es Petrus, & in hac petra construam meam ecclesiam, quam Orci portæ non superabunt:

19 Tibique cœlestis regni claves dabo, ac quicquid in terra ligaveris, erit ligatum in cœlis: & quicquid in terra solveris, erit solutum in cœlis.

20 Tunc præcepit suis discipulis, ut nemini dicerent se esse Jesum Christum.

21 Deinceps cœpit Jesus demonstrare suis discipulis, sibi eundum esse Hierosolymam, & multa à senatoribus & pontificibus scribisque patienda, seq; occidendum, & tertio die reveturum.

22 Hic Petrus eum prehensum cœpit objurgare, dicens: Parce tibi, Domine, non accidet istud tibi.

23 At ille versus: Abi posnè me, Satana, inquit Petro: impedimento mihi es: quippe qui non divina, sed humana sapias.

24 Deinde dixit Jesus discipulis suis: Si quis me vult sequi, renunciet ipse sibi, tollatque crucem suam, & me sequatur.

25 Nam qui animam suam servare voluerit, eam perdet: qui verò animam suam mea causa perdiderit, eam inveniet.

26 Quid enim proderit homini, si vel totum mundum lucretur, & anima sua jacturam faciat? aut quid dabit homo, quòd animam suam æquiparet?

27 Est enim venturus filius hominis in sui patris gloria, cum suis angelis: ac tum pro suis quoniam factis remunerabitur.

28 Hoc vobis certò dico, esse quosdam eorum qui hic adfunt, qui non prius mortem gustabunt, quām videant filium hominis venientem in regno suo.

C A P U T XVII.

Christi transformatio. Moses, &

Elias. Petri futilitas. Vox cælestis. Joannes, Elias. Lunaticus. Apostolorum dif- fidentia. Fidei, precum, & jejunii virtus. Supplicium prædictum. Christi tributum, ac Petri.

P Ost sex autem dies adhibet Jesus Petrum, & Jacobū, ejusque fratrem Johannem, & in arduum montem seducit,

3 ac coram eis transfiguratus est, ejusque & facies solis modo resplenduit, & vestimenta tam candida facta sunt, quām est lux.

3 Et ecce conspecti sunt eis Moses, & Elias cum eo collo- quentes.

4 Tum Petrus Jesum allo- quens: Domine, inquit, bo- num est hic esse nos, Si vis, fa- ciamus hic tria tabernacula: tibi unum, Moysi unum, & Eliz unum.

5 Adhuc eo loquente, ecce lucida nubes illos obumbravit, & ex nube vox extitit, ita di- cens: Hic est meus charissimus filius, qui mihi acceptus est: hunc audite.

6 Hoc auditio, magnopere territi discipuli, cecidere proni.

7 At Jesus eos aggressus, te- tigit. Surgite, inquit, néve metuite.

8 Tum illi sublatis oculis neminem viderunt, nisi solum Jesum.

9 Descendentibus autem de monte, præcepit eis Jesus ne cui visum illud dicerent, nec filius hominis à mortuis surrexisset.

10 Tunc discipuli sic interrogant: Quid ergo dicis? Scribz, Eliam oportere ve- prius?

11 Quibus respondens I sus: Venturus est quidem I us Elias, & instauraturus o nia.

12 Sed scitote Eliam j venisse, quem illi non agnoverunt, sed ei quæ volvère fe- runt. Sic & filius hominis eis passurus est.

13 Tunc intellexerunt dis- puli, cum id sibi de Johau Baptista dixisse.

14 Ut autem perveneru ad hominum multitudinem, a gressus eum quidam homo, co- genulans:

15 sic dixit: Domine m serere mei filii, qui lunat- cus est, & male habet. Na- sepe in ignem, sepe cadit aquam.

16 Et quidem eum tuis di- cipulis adduxi: sed eum na- potuerunt sanare.

17 Et Jesus respondens: (incredula, inquit, pravâq- uatio: quousque vobiscum ero quousque vos feram? Adduci- huc eum mihi.

18 Deinde illum increpauit Jesus, exiisque ex eo dœmonum, & sanatus est puer eadē illa hora.

19 Tum aggressi Jesus di- cipuli seorum, quæsilverum, cur ipsi non potuissent illud ex- pellere.

20 Propter incredulitatem vestram, inquit eis. Hoc enim vobis confirmo, si tantum fidei habue-

subueritis, quantum est grā-
um sinapis, si dixeritis hu-
mōti, Migrā istinc illuc,
nigrabit: nihilque non poteri-
s.

21 Ceterū hoc genus non
exit, nisi per preces & jejuni-
um.

22 Versantibus autem eis in
Galliza, dixit eis Jesus: Tra-
nendus est filius hominis in ho-
minum manus,

23 qui eum interficiet, isq;
ertio die resurget. Id illis
valde doluit.

24 Cām venissent autem Ca-
nahnaum, hujusmodi verbis
dorti sunt Petrum, qui di-
drachma exigebant. Non pen-
dit magister vester didrachma?

25 Etiam, inquit ille. De-
inde ubi domum ingressus est,
prævenit eum Jesus his verbis:
Quid tibi videtur, Simon? re-
ges orbis à quibus tributa aut
censum exigunt? à suisne, an
ab alienis?

26 Ab alienis, inquit ei Pe-
trus. Et Jesus: Ergo sui sunt
liberi, inquit ei.

27 Sed ne eos offendamus, i
ad lacum, & hamum jacito: &
qui primus extrahetur pīscis,
eum tollito, & aperto ejus ore
staterem invenies: eum capi-
to, & illis pro me teque dato.

CAPUT XVIII.

Mansuetudo quanta, offensi bu-
miles. *Scandala*. *Christi*
mūnus. *Pastoris comparatio*.
Lēdentium castigatio. *Dis-
cipulorum autoritas*. *Con-
cordia*. *Christus ubi*. *Con-
donata injuria*. *Rex rationes*
reponens. *Inclementum pa-
na*.

Illa hora discipuli Jesum con-
veperunt, quærentes quis

futurus esset in regno cœlesti
maximus.

2 Et Jesus advocatione pue-
rum collocavit inter eos, &:
Hoc vobis, inquit, confirmo,
nisi mutati fueritis,

3 & pueris similes redditi,
non intrabitis in cœlestē reg-
num.

4 Quisquis ergo scipsum
summisserit, ut est hic puer, is
erit in regno cœlesti maximus.

5 Et quisquis hujusmodi pu-
erum meo nomine accipit, me
accipit.

6 Quisquis verò vel mini-
mum horum mihi fidem ha-
bentium offenderit, præstaret,
ei suspensa de ejus collo asina-
ria mola, in maris æquor de-
mergi.

7 Sunt quidem calamitosæ
mundo offensiones, tametsi of-
fensiones accidere necesse est:
sed vñ homini per quem accidit
offensio.

8 Quid si te tua manus aut
pes offendit, abscinde eum, &
abjice. Satius est tibi claudum
aut mancum in vitam ingredi,
quam duas manus aut pedes
habentera in sempiternum ig-
nem conjici.

9 Et si te tuus oculus offen-
dit, erue eum, & abjice: satius
est tibi unoculum in vitam in-
gredi, quam duos oculos ha-
bentera in ignis gehennam
conjici.

10 Videte ne vel minimum
horum contemnatis. Scitote
enim eorum angelos in cœlis
semper aspicere faciem patris
mei, qui in cœlis est.

11 Venit enim filius homi-
nis servatum perdita.

12 Quid vobis videtur? Si
cui homini centum sint oves, &
carum una deerraverit, nonna-

relictis nonaginta novem in montibus, it quasitum errans?

13 & si eam invenire contigerit, hoc vobis pro certo dico, eum illa magis gaudere, quam nonaginta novem non palatis.

14 Sic voluntas non est vestri patris, qui est in celo, ut pereat vel minimus horum.

15 Quod si in te peccaverit frater tuus, i reprehensum eum, ita ut tecum ipse solus adsit. Si te audiverit, lucratus es fratrem tuum.

16 Sin minus audiverit, adhibe unum tecum insuper unum aut alterum, ut ex ore duorum triumve testium de re omnini statuatur.

17 Quod si eos non audierit, dicio ecclesiaz. Quod si ne ecclesiam quidem audierit, esto tibi perinde ac extraneus & publicanus.

18 Sic certò habetote, quæcumque in terra ligaveritis, ligata fore in celo: & quæcumq; in terra solveritis, in celo soluta fore.

19 Item certò scitote, si duo vestrum in terra consenserint, quæcumque rem petierint, impetraturos à patre meo, qui in celis est.

20 Ubi sunt enim duo tres meo nomine congregati, illic ego sum inter eos.

21 Tunc aggressus eum Petrus: Domine, inquit, quoties peccanti in me fratri meo ignoscere debo? ad septies ne?

22 Col Jesus: Non dicam tibi ad septies, sed ad septuages septies.

23 Itaque similiter accidit in regno coelesti, ac in homine

rege, qui voluit rationes conferre cum suis servis.

24 Cum ceperisset autem conferre, adductus est ei quidam decies mille talentorum dator,

25 qui cum solvendo esset, iussit eum dominus ejus uxoremque & liberos, & omnes ejus facultates vendi, at ita solvi.

26 Sed Servus procubuit, ei præbens honorem dixit: Domine, expecta me diutius, omnia tibi solvam.

27 Ita illius servi miserit dominus, eum dimisit, eiique debitum condonavit.

28 At servus ille diligens, quandam nactus consavorum suorum, qui debebat ei centum denarios, comprehendit, & ei collum obtinet: Solve mihi, inquit, quæ debes.

29 Cumque ejus conservus procubuisse, & eum oraret, ut se diutius expectaret, sese ei omnia soluturum,

30 noluit, sed eum in custodiā datum ivit, donec solvisset debitum.

31 Quam rem videntes ejus conservi, aggerrimè tulerunt, dominoque suo rem omnem declaratum iverunt.

32 Tunc eum dominus ejus accersitum sic alloquitur: Serve nequam, ego tibi totum nomen illud, rogatus à te, condonavi:

33 Nonne debebas tu vicissim tui conservi misereri, ut & ego tui miseritus eram?

34 Ita iratus ejus dominus, tradidit eum tortoribus donec solvisset quicquid sibi debebatur.

35 Sic meus quoque celestis pater vobis faciet, nisi alii illis ex animo delicta condonaveritis.

C A P U T X I X .

Conjugium, repudium, adulterium. Duplex eunuchus. Quorum sit cælum. Quis bonus. Opum pericula. Piorum præmia. In ecclesia anceps eventus. Ostquam hanc orationem sivit Jesus, ex Galilæa profectus venit in Iudeæ fines trans Jordanem,

2 cumque secuta est ingens hominum multitudo, quos illic sanavit;

3 Pharisai verò eum, tenui gratia, convenerunt, querentes an liceret viro uxori suam qualibet de causa repudiare.

4 Quibus ille respondit in hunc modum: Non legistis, qui principio fecit L. hominem, G. eos marem & fæminā fecisse,

5 atque ita pronunciatum esse? Propterea relinquit vir patrem atque matrem, & adhæredit uxori suæ, si etque ex duabus una caro.

6 Itaque non jām sunt duo, sed una caro. Proinde quod Deus conjunxit, homo ne disjungat.

7 Et illi: Cur ergo præcepit Moses divorcii tabulam dari, uxoremque repudiari?

8 Quibus ille: Moses utiq; propter vestram pervicaciam vobis uxores vestras repudiare permisit: veram principio non fuerat ita factitatum.

9 Atque hoc scitote, quisquis uxorem suam repudiaverit (nisi ob stuprum) & aliam duxerit, eum adulterare: & qui repudiatum duxerit, eum adulterare.

10 Hic discipuli: Si ea est (inquit ei) viri cum uxore conditio, non expedit connubia conjungere.

11 Quibus ille: Non omnes hanc rem præstare possunt: sed quibus datum est.

12 Sunt enim quidam castrati, qui sic ab utero matris nati sunt. Sunt & castrati, qui ab hominibus castrati sunt: item sunt castrati, qui seippos, propter regnum cœlestis castrarunt. Qui præstare potest, præstato.

13 Tunc adducti sunt ei pueri, ut manus eis imponeret, & oraret. Ac discipulis illos objurgantibus,

14 Jesus ita dixit: Sinite pueros, nec eos ad me venire prohibete. Nam talium est cœlestis regnum.

15 Deinde cum illis manus imposuisset, digressus est illicine.

16 Tunc quidam eum convenit his verbis: Magister bone, quid boni faciam, ut vitam adipiscar aeternam?

17 Cui ille: Quid me dicas bonum? Nullus est bonus, nisi unius Deus. Qodd si vis in vitam ingredi, exequere præcepta.

18 Quz nā? inquit ille. Et Jesus: Illa inquit: Ne occido: Ne adulterato: Ne furator: Falsum testimonium ne dicio:

19 Honora patrem atque matrem: &, Alterum ut te ipsum diligito.

20 Et adolescens: Omnia ista (inquit ei) executus sum à pueritia. Quid mihi restat?

21 Et Jesus: Si vis esse perfectus (inquit ei) i venditum facultates tuas, inque pauperes erogato, habiturus in celo-

thesaurum : deinde adesto, & me sequere.

22 His verbis auditis adolescens abiit, dolens : quippe qui multas facultates haberet.

23 At Iesus filios discipulos alloquens : Hoc vobis, inquit, confirmo, divitem difficer in caeleste regnum ingredi.

24 Iterumque hoc vobis dico, facilius esse rudentem per foramen acus trajici, quam divitem in Dei regnum intrare.

25 Hoc audito, admodum stupefacti ejus discipuli, dice-re : Quis ergo servari potest?

26 Quos intuitus Iesus, dixit eis : Ab hominibus hoc fieri non potest : at à Deo fieri possunt omnia.

27 Tum Petrus ita loqui-tur : En nos reliquimus omnia, teque secuti sumus ; quid ergo hinc assequemur?

28 Et Iesus : Hoc vobis confirmo (inquit eis) vos qui me secuti estis, in renovata vi-ta, cùm sedebit filius hominis in suo glorioso tribunali, se-sus esse vos quoque in duode-cim tribunalibus, judicantes duodecim tribus Israelitarum.

29 Et quisquis domos, aut fratres, aut sorores, aut pa-trem, aut matrem, aut ux-orem, aut liberos, aut agros mei nominis causa reliquerit, is centuplum adipiscetur, & vi-tam obtinebit sempiternam.

30 Sed multiprimi erunt ul-timi, & ultimi primi.

C A P U T X X .

In vinea operariorum præmia.
Mors Christi predicta, & re-ditus in vitam. Quis Christo primus, quis postremus.
Quorum Christus. Cæci duo.

Perinde enim accedit in causa ini-
lesti regno, ac in hominario
patrefamilias, qui exiit pri- 14 A
mane ad conducendos operarios item
in vineam suam,

2 pactusque operariis singu- 15 A
los denarios in diem, dimissi meos in vineam suam.

3 Deinde circa tertiam h[ora]nu-
ram egressus, vidiit alios in fu- 16 I
ro stantes ociosos,

4 &, Ite (inquit eis) vobis
quoque in vineam meam : accedit
quod æquum erit, dabo vo- 17
bis.

5 Atque illi iverunt. Ita cùm di-
circa septimam & nonam horam que
ram egressus, fecit similiter.

6 Circa undecimam autem horam egressus, offendit alios in S
stantes ociosos : &, Quid ha-
statis (inquit eis) totum diec
oculos ?

7 Cui illi : Quia nemo nos cruci-
conduxit, iniquiunt. Et ille I
Ite & vos (inquit) in vinean
meam, & quod erit æquum,
accipietis.

8 Sub vesperam autem jubet
vinea dominus procuratori suo,
ut vocet operarios, eisque ab
ultimis exorsus ad primos, ut
mercedem solvat.

9 Ita cùm venissent qui cir-
ca undecimam horam venerant,
acceperunt singulos denarios.

10 Item primi cùm veni-
sent, arbitratse plus acceptu-
ros, acceperunt & ipsi singulos
denarios :

11 quibus acceptis, sceme-
bant contra patrem familias,

12 dicentes : Hi postremi
unam horam operati sunt, &
tu eos nobis pares fecisti, qui
dies onus ardoremque pertuli-
mus.

13 At ille respondens dixit
eorum uni : Amice non facio
libi

omni injuriam. Nónne mecum
in iugis convenisti?

14 Aufer tuum, & abi. Volo
tem huic ultimo tantum da-
re, quantum tibi.

15 An mihi non licet meis
meo arbitratu? An tuus
oculus malus est, quoniam ego
bonus sum?

16 Ita erunt & ultimi pri-
morum, & primi ultimi. Multi
vnum sunt vocati, sed pauci
electi.

17 Ascendens autem Jesus
Hierosolyma, assumpsit duode-
cim discipulos seorsum in via,
sq̄ dixit.

18 En ascendimus Hierosoly-
ma, & filius hominis Pontifici-
us Scribisque tradetur, qui
cum capite damnatum,

19 tradent externis illudend-
endum, & verberandum &
crucifigendum, isque die tertio
resurget.

20 Tunc cum aggressa mater
liorum Zebedai cum suis fi-
liis, honore prabito, petebat
liquid ab eo.

21 Cui ille: Quid vis? in-
quit. Et illa: Jube (inquit ei)
ut hi duo mei filii tibi alter
dexter, alter sinister assideant
in regno tuo.

22 At Jesus respondens:
Nescitis quid petatis. Potestis
dem bibere poculum, quod ego
bibiturus sum? & eodem bap-
tismate, quo ego baptizandus
sum, baptizari? Possumus in-
quiunt illi.

23 Et ille: Meum quidem
poculum bibetis, inquit, meoq;
baptismate baptizabilimi. Sed
ut mihi dextra lavaque assidea-
tur, non est meum dare, nisi
quibus id paratum est à patre
meo.

24 Hoc audito, reliqui de-
cem indignati sunt ob duos fra-
tres.

25 At Jesus advocatis eis
dixit: Scitis, gentium princi-
pes in eas dominari, & magnos
viros in eas potestatem obti-
nere.

26 Inter vos non sic age-
tur: quin qui volet in vo-
bis maximus fieri, sit vester
famulus:

27 & qui volet in vobis esse
primus, esto servus vester:

28 sicut filius hominis non
venit ut sibi ministretur, sed ut
ministret ipse, animaque su-
am in multorum liberationem
impendat.

29 Eis autem Hierichunte
descendentibus, cùm eum séque-
retur frequens hominum multi-
tudo,

30 cacci duo secundum viam
sedentes, ubi audiverunt præ-
terire Jesum, sic exclamavunt: Mi-
serere nostri, Domine Da-
vidide.

31 Cumque vulgo objurga-
rentur, ut tacerent, cùm cla-
mabant altius, dicentes: Mi-
serere nostri, Domine Davi-
dide.

32 Tum Jesus reflxit, &
eos vocavit: Quid vultis, in-
quit, ut vobis faciam?

33 Cui illi: Domine, in-
quiunt, ut nostri aperiantur
oculi.

34 Jesus verò misericordis
motus, eorum tetigit oculos,
statimque illi oculis viderunt,
& cum secuti sunt.

CAPUT XXI.

*Christus ovans asins. Profana-
rum templorum. Ficim arida
Fidei vi, ac precum. Seni-
orum consultatio. Gemini fra-
tres.*

tres ad vineam. Vineæ para-
bola secunda. Repudiatus la-
pis. Gentium gratiæ : in Chri-
stum insidiae.

Postquam autem Hierosolymis propinquarunt, & Bethphage ad olivarum montem venerunt, misit Jesus duos discipulos,

2 dicens eis: Ite in vicum qui contra vos est, & protinus invenietis asinam ligatam, & pullum cum ea: solvitote, & mihi adducitote.

3 Quod si quis vobis aliquid dixerit, dicetis, Dominum eis egere, & statim dimittet eos.

4 Hoc autem totum factum est, ut id accideret quod à parte dictum fuerat his verbis.

5 Dicite pueræ Sioni: Ecce rex tuus tibi venit mansuetus, insidens asinæ, & asello iumenti pullo.

6 Igitur profecti discipuli, fecerunt sicut mandaverat eis Jesus.

7 asinamque & pullum adduxerunt, & eis vestimenta sua imposuerunt, & eum super ea collocarunt.

8 Maxima autem hominum multitudo suis vestimentis viam confernere: alii abscessos ex arboribus ramos per viam sternerere.

9 Vulgus autem partim praecedens, partim subsequens, sic acclamare: Hosanna Davididæ, bene sit ei qui venit in nomine Domini. Hosanna in supremis.

10 Eo autem ingresso Hierosolyma, commota est tota civitas, dicens: Quis est hic?

11 Vulgus autem dicebat: Hic est Jesus vates, à Nazareth Galileæ.

12 Et Jesus in Dei templo ingressus, ejecit omnes in templo vendentes & ementes, numulariorum mensas sellasque vendentium columbas evertit.

13 Scriptum est, inquit, is: Domus mea domus supplicationis vocabitur: at vero ex ea fecistis speluncam latronum.

14 Cumque eum cœci & cladi in templo adiissent, sanaverunt eos.

15 Pontifices & Scribz viidentes quād mira fecisset, pueros in fano Hosanna Davididæ acclamantes, indignati dixerunt ei:

16 Audis quid hi dicant? Etiam, inquit eis Jesus. Nunquād ne legistis? Per os infantium ac lactentium laudem condis.

17 Deinde relictis illis, profectus ab urbe est Bethaniam, ibique diversatus.

18 Manè autem urbem repetens esuriuit:

19 & animadversa quadam apud viam ficu, venit ad eam: cumque nihil in ea, nisi folia duntaxat, invenisset, dixit ei: Ne posthac ex te fructus oriantur unquam: statimque fucus aruit.

20 Quo viso, admirati discipuli dicere: Ut subito aruit fucus?

21 Quibus respondit Jesus: Hoc vobis confirmo, si fiduciam habebitis, neque dubitabitis, non solùm hoc de ficu facietis, verum etiam si huic monti jussieritis ut amoveatur, & in mare projiciatur, fieri:

22 ac quicquid precibus fidenter petieritis, obtinebitis.

23 Cū venisset autem in famum, pontifices & populi senatores

ores eum docentem convene-
ant his verbis : Quia potestate
ita facis : & quis tibi potesta-
tem istam dedit ?

24 Quibus respondens Jesus.
Rogabo vos ego vicissim quid-
dam, quod si mihi dixeritis,
ego quoque vobis dicam qua
potestate haec faciam.

25 Baptisma Johannis unde-
rat ? à cœlone, an ab homi-
nibus ? At illi sic apud se sene-
mocinari : Si dixerimus à cœlo,
dicet nobis, Cur ergo ei non
credidistis ?

26 Sin dixerimus ab homini-
bus, vulgus metuimus : omnes
enim Johannem pro vate ha-
bent.

27 Itaque Jesu sic respon-
derunt : Nescimus. Et ille :
Nec ego vobis dico, inquit, qua
haec potestate faciam.

28 Quid vobis autem vide-
tur ? Habebat homo quidam
duos natos, quorum priorem
aggressus est his verbis : Nate
abi ad faciendum opus hodie in
vinea mea.

29 Cui ille respondens : No-
do, inquit : pōst tamen mutata
sententia ivit.

30 Alterum item iisdem
verbis aggressus est. Atque ille
Faciam domine, inquit respon-
dens : neque tamen ivit.

31 Uter paruit voluntati pa-
tris ? Prior, inquiunt ei. Et
Jesus : Credite mihi, publica-
ni & meretrices antecedunt vos
in regnum Dei.

32 Venit enim ad vos Johan-
nes justitia via, cui vos tamen
non credidistis, cùn publicani
& meretrices crediderint : quod
vos cùm videretis, non muta-
stis tandem sententiam, ut ei
crederetis.

33 Aliud exemplum audi-
te. Fuit quidam paterfamilii-
as, qui vineam consevit, &
septo circumdedit, in eaque
torcular defixit, & turrim ex-
truxit, eamque agricolis el-
cavit, deinde peregrè profectus
est.

34 Postea instante tempore
fructuum, misit servos suos ad
agricolas, ad ejus fructus per-
cipiendos.

35 At agricultorē comprehen-
sos ejus servos partim pulsarūt,
partim interfecerunt, partim
lapidaverunt.

36 Ille rursus alios plures
prioribus misit, sed illi eis idem
fecerunt.

37 Postremò misit ad eos
filium suum, ita cogitans :
Reverebuntur filium meum.

38 Agricultorē verò, viso filio,
sic inter se sene dicere : Hic effi-
hæres : agite, interficiamus e-
um, & ejus hæreditatem occu-
pemus.

39 Itaque eum ceperunt, &
ejectum extra vineam pereme-
runt.

40 Cum ergo venerit vinea
dominus, quid faciet illis agricola-
ris ?

41 Cui illi : Malos male
perdet, inquiunt, & vineam a-
liis elocabit agricultoris, qui ei
fructus pendent suis temporis-
bus.

42 Et Jesus : Nunquam ne
legistis (inquit eis) in literis ?
Quem lapidem improbaverant
structores, is adhibitus est ad
caput anguli, id quod à Do-
mino profectum est, & nobis
mirum videtur.

43 Quamobrem scitote, au-
ferendum à vobis Dei regnum,
& genti daadum fructus editu-
ris.

44 Ac qui in eum lapidem
tesserit, confringetur: & in
quem lapis inciderit, eum con-
seret.

45 Igitur Pontifices & Pha-
risai, auditis ejus exemplis,
intellexerunt eum de ipsis di-
cere:

46 sed eum volentes com-
prehendere, timuere vulgus,
quod eum pro vate habebat.

C A P U T   X X I I .

*Regiae nuptiae. Sordidus con-
viva. Eleeti. Judeorum
insidia, captiones. Tributa.
Sadduceorum rejeccio. Pre-
ceptorum summa. Phariseo-
rum ignorancia.*

AT Jesus eos iterum his
verbis per similitudines
allocutus est.

2 In regno coelesti simili-
ter accidit, atque in rege quo-
dam qui filii sui nuptias factu-
sus,

3 dimisit servos suos, qui
invitatos ad nuptias vocarent.
Sed illi noluerunt venire.

4 Itaque alios item servos
misit, dicens: Dicite invitati-
s, me meum parasse prandiu-
m: meos juvencos & altilia
esse mactata, & omnia parata,
veniant ad nuptias.

5 At illi neglexerunt, &
discisserunt, alias in suum pra-
edium, alias ad mercaturam su-
am.

6 Ceteri comprehensos ejus
servos, cum ignominia pere-
merunt.

7 Quo audito iratus rex,
missis eis suis copiis, homicidas
illos perdidit, eorumque urbem
tremavit.

8 Deinde suis servis ita dix-
it: Nuptias quidem parata sunt:
sed invitati non erant digni.

9 Quamobrem abite la-
via, & quoscumque inveneri
vocate ad nuptias.

10 Ita profecti in vias addu-
servi, congregarunt quotq[ue] invenerunt, tum malos, a modis
bonos, ita ut completerent
nuptiz convivis.

11 Ingressus autem rex liberi
convivas spectandos, animam
vertit ibi quandam non nup-
tiet vestitu indutum,

12 &, Amice, inquit ei, fratres
fit ut huc intraveris sine ve-
mento nuptiali? Cumque ille res-
obmutuisse,

13 iussit rex famulis, ut
um pedibus manibusque co-
strictum, in penitissimas ten-
bras compingerent, ubi futuram
esset ploratus stridorque da-
tium.

14 Multi enim sunt voca-
sed pauci electi.

15 Tunc Pharisei consili-
captum iverunt, de eo in va-
bis illaqueando,

16 eique discipulos suos cu-
Herodianis miserunt, qui dice-
rent: Magister, scimus te ver-
cem esse, divinamque vita vi-
am verè docere, neque quem-
quam curare, quippe qui no-
spectes hominum personam.

17 Dic ergo nobis quid cen-
seas, liceatne pendere tributum
Casari, nécne?

18 At Jesus cognita eorum
malitia, dixit: Quid me ten-
tatis? simulatores:

19 ostendite mihi nummum
tributarium. Illi ei denarium
attulerunt.

20 Et ille: Cujus est imago
hæc, inquit eis, & inscriptio?

21 Cui illi, Casaris, inqui-
unt. Tuncille, Solvite igitur
(inquit eis) quæ sunt Casaria
Casari, & quæ Dei Deo.

22 Hoc

22 Hor audito admirati illi,
reliquo discesserunt.

23 Illo die convenerunt eum
Sadducæ, qui negant esse re-
urrectionem, cumque in hunc
modum interrogarunt:

24 Magister, jussit Moses,
ut si quis mortuum fuerit sine
liberis, ducat ejus frater uxo-
rem, fratrique suo prolem su-
mitem.

25 Fuerunt autem apud nos
fratres septem, quorum primus
uxore ducta obiit, & prole ca-
rens reliquit uxorem suam
fratri suo.

26 Itidem & alter, & ter-
tius, usque ad septem.

27 Postremò omnium mor-
ta est etiam mulier.

28 Igitur in resurrectione
cujus ex septem erit uxor, cum
omnes eam habuerint?

29 At Jesus respondens il-
lis: Erratis, inquit, non intel-
ligentes literas, neque Dei po-
testatem.

30 Siquidem in resurrectione
nec viri ducunt uxores, nec
feminae nubunt: sed divino-
rum angelorum similes sunt in
celo.

31 De resurrectione autem
mortuorum non legistis quod
vobis à Deo his verbis dictum
est?

32 Ego sum Deus Abra-
hami, Deus Isaaci, & Deus Ja-
cobi. Non est Deus, mortu-
orum Deus, sed viventium.

33 Hoc audito, stupebant
vulgè ejus doctrinam.

34 Pharisei verò, audientes
ab eo confutatos Sadducæos,
coiverunt eodem:

35 eumque quidam eorum,
legisperitus, tentandi gratia sic
interrogavit:

36 Magister, quódnam præ-
ceptum est in lege maximum?
Cui Jesus:

37 Dominum Deum tuum
toto corde, toto animo, tota
mente amato:

38 hoc est primum & maxi-
mum præceptum. Alterum au-
tem est huic simile:

39 Alterum ut te ipsum a-
mato.

40 Ab his duobus præcep-
tis tota lex vatesque pendent.

41 Congregatis autem Phari-
seis, interrogavit eos Jesus
in hunc modum:

42 Quid censetis de Christo?
cujus prognatum fore? Davi-
dis, inquit ei.

43 Et ille: Qui fit ergo (in.
quit eis) ut cum David afflatus
divino Dominum vocet, ita di-
cens?

44 Ait Dominus. Domino
meo, sède ad meam dexteram,
donec tuos hostes efficerò sca-
bellum pedum tuorum.

45 Quid si eum David Do-
minus vocat, qui fit ut sit ejus
prognatus?

46 Itaque nemo ei quicquam
respondere potuit, nec eum ab
illo die quisquam deinceps in-
terrogare ausus est.

C A P U T XXIII.

*Vetus doct̄or, sceleratus. Pharisei
in præceptis, fimbriis, mensis,
consilio, foro, titulis. Magi-
ster qui. Studium mutuum.
Pater quis, ac doct̄or. Ela-
tio: Humilitas. Hypocrite
increpati. Hierosol. Periti-
nax.*

Tunc Jesus plebem discipu-
losque suos sic allocutus
est:

2 In Mosis sede sedent Scri-
bae & Pharisei,

3 Quidc-

3 Quicquid igitur vobis dixerint exequendum, exequimini, & facite, sed eorum facta nolite imitari. Dicunt enim, nec faciunt :

4 quippe qui colligent onera gravia & portatu difficultia, aliorumque humeris imponant, cum ea ipsis ne digito quidem movere velint.

5 Omnia autem opera sua faciunt, ut spectentur ab hominibus : utuntur autem latis custoditoris magnisque vestimentorum limbis atque laciniis,

6 amantque primas in coenis accusationes, & primas in collegiis sessiones,

7 & in foris salutationes, & ab hominibus vocitari Rabbi.

8 At vos nolite vocari Rabbi : unus est enim rector vester Christus, vos verò omnes estis fratres.

9 Néve patrem vobis in terris vocate : unus est enim vester pater qui est in cælis.

10 Neve rectores vocemini : unus est enim vester rector Christus.

11 quin. vestram maximus vester sit famulus.

12 Quisquis verò seipsum extulerit, deprimetur : & quisquis seipsum depresso, extolleatur.

13 Vx vobis autem Scribæ & Pharisæi simulatores, qui cœleste regnum aliis præcluditis, utpote qui nee intretis ipsi, nec intrare conantes sinatis intrare.

14 Vx vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui viduarum domos comeditis, idque longarum precum prætextu : itaque eo graviores dabitis poenas.

15 Vx vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui & mare &

terram peragrat, ut unius asciscatis adventitium : quo ubi factum est, efficitis eum de pleo gehenna dignorem, quæ estis vos.

16 Vx vobis duces cæci, qui dicitis, si quis per templum juret, nihil esse, si quis per templi aurum juret, eum teneant.

17 O stulti & cæci : utrum enim majus est, aurum, i templum quod aurum consacrat?

18 Item si quis per aram jureret, id nihil esse : at si quis per donarium, quod in ea est, juraverit, eum teneri.

19 O stulti & cæci, utrum enim majus est? donarium an ara quæ donarium consacratur?

20 Itaque qui per aram jurat, is & per eam jurat, & per quicquid est super ea.

21 Et qui per templum jurat, is & per id jurat & per eum incolam.

22 Et qui per cælum jurat, is & per Dei solium jurat, & per eum qui sedet in eo.

23 Vx vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui mentam, & anethum, & cuminum decumatis, omissis quæ sunt in lege graviora, scilicet jure, & pietate, atque fide. Oportebat & hac facere, & illa non omittere.

24 O duces cæci, qui culicem percolatis, & camelum de glutinis.

25 Vx vobis Scribæ & Pharisæi simulatores, qui poculi scutellæque partem exteriorum purgatis, cum ea intus rapina intemperantiaque referata sunt.

26 O Pharisæi cæci, purga prius interiora poculi, & scutella,

12, ut eorum exteriora quoq;
ra sint.

27 Vz vobis Scribz & Phari-
sei simulatores, qui similes
estis iuxta statim sepulchris, quæ
oris quidem pulchra viden-
tur, sed intus ossibus mortuo-
rum, & omni fœditate plena
sunt.

28 Sic & vos foris quidem a-
mis justi esse videmini, sed in-
tus simulationis estis, scelerisq;
pleni.

29 Vz vobis Scribz & Phari-
sei simulatores, qui vatum se-
pulchra extruitis, & justorum
monimenta ornatis,

30 dicitisque : Si majorum
nostrorum temporibus fuisse-
mus, non fuissimus eorum in
vatum sanguine socii.

31 Itaque ipsi de vobis te-
stamini, vos eorum esse posteros,
qui vates interfecerant.

32 Et vos majorum vestro-
rum mensuram complete.

33 Serpentes, viperina pro-
genies, poteritis gehennæ
supplicium effugere?

34 Itaque ego ad vos missu-
rus sum vates, & sapientes, &
literatos, quos partim interfici-
cietis, ac in crux tollitis,
partim verberabis in vestris
collegiis, ac ex alia in aliâ
urbem persequemini,

35 ut in vos expetat omnis
innocens sanguis in terris ef-
fusus, ab Abelis justi sanguine,
usque ad Zacharia sanguinem;
Barachiz filii, quem vos inter-
ad & aram necastis.

36 Itaque certò scitote ho-
rum omnium pñas daturam
esse nationem hanc.

37 Hierosolyma, Hierosolyma,
quæ vates occidis, &
ad te missos lapidas, quoties
volui congregare tuos matos,

quomodo gallina suos pullos
sub alas congregat, & nolui-
ftis.

38 Scitote vestram domum
vobis desertam relictum iri.

39 Sic enim habetote, vos
non esse me viñeros deinceps,
donec dicatis, Bene sit veni-
enti in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

*Templi solo equatio. Cæder-
Fidelium angustie. Pseudo-
vates. Consilium afflictio.
Orbis judicium. Christi re-
ditus. Veritatis firmitas. Cui
nota judicij momenta. Ser-
vus diligens ac nequam.*

Cum autem egressus Jesus
discederet ex fano, ve-
nerunt ejus discipuli ostensum
ei templi structuram.

2 At Jesus : Videtisne hæc
omnia? inquit eis : hoc vobis
confirmo, fore ut hic nullus la-
pis super lapidem relinquatur,
quin diruatur,

3 Sedentem autem eum in
monte olivarum, aggressi sunt
discipuli seorsum his verbis :
Dic nobis quando hæc futura
sint, & quod signum sit adven-
tus tui, interitusque mundi.

4 Quibus Jesus ita respon-
dit : Videte ne quos vos fallat.

5 Multi enim venient in meo
nomine, qui se Christos esse
dicent, multosque decipient.

6 Futurum est autem ut bel-
la bellorumque rumores audia-
tis : videte ne perturbemini :
oportet enim omnia fieri, sed
nondum finis erit.

7 Confurget enim gens con-
tra gentem, & regnum contra
regnum, eruntque fames & pe-
stes, & terra motus certis lo-
cis :

3 qua

8 quæ omnia principium erunt dolorum.

9 Tunc in calamitatem trademini, & occidemini, eritisq; cunctis gentibus invisi propter nomen meum.

10 Ac tum quidem deficient multi, & alius alium prodent, atque oderint:

11 existentque multi falsi vates, qui multos decipient.

12 Et quia tot erunt scelerata, refrigerescet multorum charitas.

13 Qui autem ad finem perseveraverit, is servabitur.

14 Prædicabitur autem hoc regium evangelium per totum orbem, quod sit cunctis gentibus testimonio, ac tum veniet finis.

15 Cum autem calamitosum nefas (quod à Daniele vate prædictum est) stare videritis in loco sacro, qui legit intelligat:

16 tunc qui erunt in Iudea, fugiant in montes:

17 qui erit in tecto, ne descendat ad auferendum aliquid ex domo sua:

18 & qui erit ruri, ne retrò revertatur ad tollenda sua vestimenta.

19 Hei ventrem ferentibus, & lactantibus in illo tempore.

20 Optate verò, ut non accidat vestra fuga in hyeme, nec in Sabbato.

21 Erit enim tunc tanta calamitas, quanta nec hactenus ab orbe condito fuit, nec futura est:

22 quod nisi decuraretur illud tempus, nemo proorsus evaderet: sed propter electos decurtabitur illud tempus.

23 Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic Christus, aut hic, ne creditote.

24 existent enim falsi Christi, falsique vates, qui tam portenta ac prodigia edent, & quidecipientur (si fieri posset) & plus. 36

25 En prædixi vobis.

26 Si igitur vobis dicen in sylvis adesse, ne exitor si in penetralibus, ne credite.

27 Ut enim fulgur ab oriente profectum appetat ad Occidentem, sic erit adventus Iesu hominis.

28 Nam ubicunque erit cœdaver, eò congregabuntur aquilæ.

29 Protinus autem post illius temporis calamitatem, sed obscurabitur, neque luna suum splendorem emittet, & stella de cœlo cadent, cœlique potestates concutientur,

30 ac tum apparebit in cœlo signum filii hominis. Tua verò plangent omnes terrarum nationes, videbuntque filium hominis venientem in cœlestibus nubibus, cum multa potentia atque gloria,

31 qui suos nuncios mittet cum vocalissima tuba, qui ejus electos à quatuor ventis, ab extremo cœli ad alteram extreum congregabunt.

32 A fico autem discite similitudinem. Cum jam ejus rami tenerescunt, & enascuntur folia, cognoscitis instare astatem.

33 Sic vos quoque cum hac omnia videbitis, scitote instare pro foribus.

34 Hoc vobis confirmo, non prius hanc astatem præteritur esse, quam sicut hæc omnia,

35 Etiam si cœlum & terra intereant, mea dicta non interibunt.

36 Ceteræ

36 Ceteram illam diem atq;
oram nullus scit, ne cœlestes
quidem angeli, sed meus pater
plus.

37 Ut autem accidit tempore
Noe, sic etiam erit adventus
filii hominis.

38 Ut enim tempore, quod
fuit ante diluvium, comedetur,
potabatur, contrahebantur invicem matrimonia,
usque ad diem quo Noe in aram ingressus est,

39 nec antè cognitum est
quām venit diluvium, quod
omnes sustulit : sic erit etiam
adventus filii hominis.

40 Tunc ex duobus, qui
viri erunt, alter assumetur, al-
ter relinquetur :

41 ex duabus in pistrino mo-
tentibus, altera assumetur, al-
tera relinquetur.

42 Vigilate igitur, quando-
quidem nescitis qua hora vester
herus venturus sit.

43 Illud autem scitis, si
sciret pater familiæ qua vigilia
fur venturus esset, vigilaturum
esse, negue domum suam per-
fodi passurum :

44 Quapropter vos quoque
estote parati: nam qua hora
non arbitramini, venturus est
filius hominis,

45 Quid si quis est fidelis
servus, atque prudens, quem
herus præficerit suis familiz, ut
ei alimoniam suo tempore præ-
beat :

46 beatus est ille servus quæ
cùm venerit ejus herus, offendit
suum officium facien-
tem :

47 profecto (Inquam vobis)
eum suis omnibus præponet fa-
cultatibus :

48 Quid si malus ille servus
cum suo animo cogitans, be-

rum suum diu adventum dif-
ferre,

49 coepit pulsare conser-
vos, epularique & potare cum
vinolentis :

50 veniet illius servi domi-
nus inexpectato ei die, ignotaq;
hora,

51 & eum dissecabit, ac ad
simulatorum conditionem re-
diget, ubi ploratus erit stri-
dorue dentium.

C A P U T XXV.

Virgines obviae sponsi. Vigilania.

*Attributa talenta. Urbis ju-
dicium. Beati, misericorde.*

Tunc similiter accidet in
regno cœlesti atque in
decem virginibus, quæ sumptis
suis lucernis profecta sunt ob-
viam sponso.

2 Erant autem earum quin-
que stultzæ, & totidem pruden-
tes :

3 quæ quidem stultzæ, sum-
ptis suis lucernis, non sumpser-
fecerunt oleum :

4 at prudentes, oleum cum
lucernis sumpserunt in suis va-
fis.

5 Tardante autem sponso,
dormitarunt omnes, dormie-
runtque.

6 Deinde media nocte cla-
mor extitit : Adventat sponsus,
prodite ei obviam.

7 Tunc surrexerunt omnes
illæ virgines, suasque lucernas
adornarunt.

8 At fatus prudentibus dix-
erunt : Impertite nobis de oleo
vestro, nam lucernæ nostræ ex-
tinguuntur.

9 Sed prudentes eis ita re-
sponderunt : Quid si non satis
sit nobis & vobis? quinque po-
tius ad venditores & vobis e-
mitte.

10 Euntr

8 que omnia principium erunt dolorum.

9 Tunc in calamitatem trademini, & occidemini, eritisq; cunctis gentibus invisi propter nomen meum.

10 Ac tum quidem deficient multi, & alius alium prodent, atque oderint:

11 existentque multi falsi vates, qui multos decipient.

12 Et quia tot erunt scelerata, refrigerescet multorum charitas.

13 Qui autem ad finem perseveraverit, is servabitur.

14 Prædicabitur autem hoc regium evangelium per totum orbem, quod sit cunctis gentibus testimonio, ac tum veniet finis.

15 Cum autem calamitosum nefas (quod à Daniele vate prædictum est) stare videritis in loco sacro, qui legit intelligat:

16 tunc qui erunt in Iudea, fugiant in montes:

17 qui erit in tecto, ne descendat ad auferendum aliquid ex domo sua:

18 & qui erit ruri, ne retrò revertatur ad tollenda sua vestimenta.

19 Hei ventrem ferentibus, & lactantibus in illo tempore.

20 Optate verò, ut non accidat vestra fuga in hyeme, nec in Sabbato.

21 Erit enim tunc tanta calamitas, quanta nec hactenus ab orbe condito fuit, nec futura est:

22 quod nisi decurtaretur illud tempus, nemo proorsus evaderet: sed propter electos decurbitur illud tempus.

23 Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic Christus, aut hic, ne ereditote.

24 existent enim falsi Christi, falsique vates, qui tam portenta ac prodigia edent, & decipientur (si fieri posset) a nobis electi.

25 En prædixi vobis.

26 Si igitur vobis dicent in sylvis adesse, ne exito si in penetralibus, ne credat tote.

27 Ut enim fulgur ab oriente profectum appareret ad Occidentem, sic erit adventus Iesu hominis.

28 Nam ubicunque erit cœdaver, eò congregabuntur aquilæ.

29 Protinus autem post illius temporis calamitatem, si obscurabitur, neque luna suum splendorem emittet, & stellæ de cœlo cadent, cœlique potestates concutientur,

30 ac tum apparebit in cœlo signum filii hominis. Tum verò plangent omnes terrarum nationes, videbuntque filium hominis venientem in cœlestibus nubibus, cum multa potentia atque gloria,

31 qui suos nuncios mittet cum vocalissima tuba, qui ejus electos à quatuor ventis, ab extremo cœli ad alterum extreum congregabunt.

32 A siccū autem discite similitudinem. Cum jam ejus rami tenerescunt, & enascuntur folia, cognoscitis instare astatem.

33 Sic vos quoque cum hac omnia videbitis, scitote instare pro foribus.

34 Hoc vobis confirmo, non prius hanc statem præteritur esse, quam sicut hæc omnia,

35 Etiam si cœlum & terra intereant, mea dicta non interibunt.

36 Ceteræ

36 Ceteram illam diem atq; oram nullus scit, ne cœlestes quidem angeli, sed meus pater plus.

37 Ut autem accidit tempore Noe, sic etiam erit adventus filii hominis.

38 Ut enim tempore, quod fuit ante diluvium, comedebatur, potabatur, contrahebantur invicem matrimonia, usque ad diem quo Noe in aram ingressus est,

39 nec antè cognitum est quām venit diluvium, quod omnes sustulit : sic erit etiam adventus filii hominis.

40 Tunc ex duabus, qui turi erunt, alter assumetur, alter relinquetur :

41 ex duabus in pistrino molentibus, altera assumetur, altera relinquetur.

42 Vigilate igitur, quandoquidem nescitis qua hora uester herus venturus sit.

43 Illud autem scitis, si sciret pater familiæ qua vigilia fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum :

44 Quapropter vos quoque estote parati: nam qua hora non arbitramini, venturus est filius hominis,

45 Quid si quis est fidelis servus, atque prudens, quem herus præficerit suæ familie, ut ei alimoniam suo tempore præbeat :

46 beatus est ille servus quæcum venerit ejus herus, offenderebit suum officium facientem :

47 præfecto (inquam vobis) eum suis omnibus præponet facultatibus :

48 Quid si malus ille servus cum suo animo cogitans, he-

rum suum diu adventum differre,

49 coepit pulsare conservos, epularique & potare cum violentis :

50 veniet illius servi dominus inexpectato ei die, ignotaq; hora,

51 & cum dissecabit, ac ad simulatorum conditionem rediget, ubi ploratus erit stridorque dentium.

C A P U T X X V .

Virgines obvia sponsi. Vigilantia.

Attributa talenta. Urbis iudicium. Beati, misericorde.

Tunc similiter accidet in regno cœlesti atque in decem virginibus, quæ sumptis suis lucernis profectæ sunt obviam sponsio.

2 Erant autem earum quinque stultæ, & totidem prudentes :

3 quæ quidem stultæ, sumptis suis lucernis, non sumpserunt secum oleum :

4 at prudentes, oleum cum lucernis sumpserunt in suis vasis.

5 Tardante autem sponsio, dormitarunt omnes, dormieruntque.

6 Deinde media nocte clamor extitit : Adventat sponsus, prodite ei obviam.

7 Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, suasque lucernas adornarunt.

8 At fatuæ prudentibus dixerunt : Impertite nobis de oleo vestro, nam lucernæ nostræ extinguitur.

9 Sed prudentes eis ita responderunt : Quid si non satis fit nobis & vobis? quin te potius ad venditores & vobis emite.

10 Euntibus autem illis ad emendum, venit sponsus, cum quo quæ paratae erant, ingressæ sunt ad nuptias, clausæque sunt portæ.

11 Postea veniunt & reliquæ virgines : &, Domine Domine, inquit, tu mihi duo talenta didisti : per quæ ego altera lucratus sum.

12 At ille : Profectò non uovi vos, inquit respondens.

13 Quamobrem vigilate, quandoquidem diem aut horam nescitis, qua sit venturus filius hominis.

14 Quemadmodum homo quidam peregrè profectus, vocavit servos suos, eisque facultates suas tradidit :

15 & uni quinque talenta dedit, alteri duo, alteri unum, pro sua cuique facultate : deinde continuò peregrè profectus est.

16 Igitur qui quinque talenta acceperat, ivit ea negotiatum, & alia quinque talenta peperit.

17 Similiter & qui duo, lucratus est ipse quoque altera duo.

18 Qui verò unum acceperat, ivit cavitum terram, dominiq; sui pecuniam abdidit.

19 Multo pòst tempore venit servorum illorum dominus, & cum eis rationes confert.

20. Igitur qui quinque talenta acceperat, accessit, & altera quinque obtulit, dicens : Domine, tu mihi quinque talenta tradidisti : en ego altera quinque per ea lucratus sum.

21 Et Dominus : Rectè (inquit ei) serve bone & fidelis : ego te, qui in paucis fidelis fu-
eris, multis præficiam : ingredere in Domini tui voluntatem.

22 Item qui duo talenta acceperat, accessit : &, Domine inquit, tu mihi duo talenta didisti : per quæ ego altera lucratus sum.

23 Et Dominus : Rectè (inquit ei) serve bone & fidelis : quoniam tu in paucis fidelis fu-
eris, ego te multis præficiam : ingredere in Domini tui voluntatem.

24 Qui verò unum talentum acceperat, accessit & ipse : Domine, inquit, sciebam hominem esse severum, qui metas ubi non seminasti, & iecum de colligas ubi non impendi potest.

25 Id veritus, ivi obrutus humi tuum talentum : en habui tuum.

26 At Dominus ei respondens : Nequam, inquit, & in nave serve, cùm scires me & meum tere ubi non seminavi, & inde colligere ubi non impendi,

27 debuisti meam pecuniam committere mensariis : ita omnis go cùm venissem, meum cum fœnre recepisset.

28 Quamobrem auferete talentum, & ei date qui habet talenta decem.

29 Nam omni habenti datur, ita ut abundet : ab eo verò qui non habet, etiam quod habet auferetur.

30 Inutilem verò servum conjicite in imas tenebras, ubi sit ploratus stridorque dentium.

31 Cùm autem venerit filius hominis cum sua gloria, nec non omnes sancti angeli cum eo, tum sedebit in suo glorioso tribunali,

32 coramque eo congregabuntur gentes omnes, isque eos alios ab aliis separabit, quemadmo-

tristis nodum separat pastor oves
miseris, & statuetque oves ad dex-
tram suam, hædos autem ad
am.

4 Deinde dicet rex eis qui
ideant ad ejus dexteram: Ad-
iusti sunt beati patris mei, possidete
i: potum vobis regnum ab orbe
olus dito.

5 Nam cùm esurirem; de-
stutus mihi comedere: cùm siti-
erem, bibere: me, cùm hospes
nem, accepistis:
ui 6 cùm nudus, vestivistis:
ziger, visitastis: cùm in
nuditatem, visistis.

7 Tum justi sic ei respon-
tuerunt: Domine, quando te
vidimus esurientem, ut pave-
rimus? aut sifientem, ut po-
tum dederimus?

8 quando autem te vidi-
mus hospitem, ut acceperi-
dimus? aut nudum, ut vestier-
imus?

9 quando autem te vidi-
mus ægrum aut vincitum, ut
viserimus?

10 Quibus respondebit rex:
Certo scitote, quatenus vel
minimo horum meorum fra-
cum fecistis, vos mihi fe-
cisse.

11 Deinde dicet sinistris:
Accessite à me, execrables,
ignem sempiternum, Dia-
olo ejusque angelis para-
num:

12 qui mihi nec esurienti-
culum, nec sifienti potionem
dederitis,

13 nec hospitem acceperi-
atis, nec nudum vestieritis, nec
ægrum & vincitum visitaveri-
tis.

14 Tum illi quoque sic ei
respondebunt: Domine quan-
do te vidimus esurientem, aut

sifientem, aut hospitem, aut
nudum, aut ægrum, aut vin-
ctum, neque subvenimus?

15 Quibus ille sic responde-
bit: Profectò (inquam vobis)
quatenus vel minimo horum
non fecistis, mibi non fecistis.

16 Ita abibunt hi in pœnam
sempiternam: justi verò in vi-
tam sempiternam.

C A P U T . XXVI.

In Jesum concilium. Apud
Simonem unguentum, Judas
proditor. Pascha, Cœna Chri-
sti. Petrus audax. Jesus
orans. Discipulorum sopor.
Petrus vulnerat. Vulneran-
tis pœna. Discipulorum fu-
go. Jesus fractus ad Caia-
pham. Petri abnegatio, per-
jurium, paenitentia.

P Osteaquam hanc omnem
orationem absolvit Jesus,
sic allocutus est suos discipu-
los.

2 Scitis post biduum astu-
ri Pascha, cùm quidem filius
hominis tradetur ad crucifixionem.

3 Tunc coiverunt Ponti-
fices, & Scribe, & senato-
res populi, in atrium Pon-
tificis, qui dicebatur Caia-
phas,

4 & consultarunt de Jesu
fraudulenter capiendo, ac in-
terficiendo.

5 Sed id festo die faciendum
esse negabant, ne tumultus fie-
ret in populo.

6 Cùm esset autem Jesus
Bethaniæ in edibus Simonis Le-
prosi,

7 accessit ad eum mulier, a-
labastrum habens ungenti pre-
ciosi, quo ejus accumbentis ca-
put perfudit.

8 Quo viso, ejus discipuli indignati dicere: Quorsum ista profusio?

9 cum posset unguentum hoc vanire multo, & in pauperes erogari:

10 id quod animadvertisens Jesus, dixit eis: Quid negotium facies mulieri? cum opere bono functa sit erga me.

11 Semper enim pauperes habebitis vobiscum, at me non semper habebitis.

12 Nam quod hæc unguentum hoc in corpus meum contulit, id ad me sepeliendum fecit.

13 Pro certo habetote, fore ut ubicunque publicabitur evangelium hoc per totum orbem, dicatur id quoque, quod ea fecit, ad ejus memoria.

14 Deinde unus ex duodecim nomine Judas Iscariota, Pontifices aggressus, quasi ex eis,

15 ecquid sibi dare vellet, ut eum illis proderet. Cui illi triginta paci sunt nummos argenteos.

16 Itaque deinceps quarebat opportunitatem eum prodendi.

17 Primo autem Azymalium die, discipuli Jesum convenierunt, quarentes ubinam vellet ut ei Pascha epulandum parerent.

18 Quibus ille præcepit, ut in urbem irent ad quandam, eique sic dicerent: Magister dicit suum instare tempus, quo sit apud te acturus Pascha cum suis discipulis.

19 Igitur fecerunt discipuli ut eis mandaverat Jesus, & Pascha prepararunt.

20 Vespere autem cum cumberet cum duodecim, epulantibus eis dixit.

21 Certò scitote, fore ut unus stram me prodat.

22 Hic illi vehementer dolentes, coepérunt ei singulare dicere: Egóne is sum, Domino, ne?

23 Et ille respondens: Quis tu es, tecum manum, inquit, in certino intinxerit, is me prodet.

24 Abit quidem filius hominis, quomodo de eo scriptum est. Sed uero homini illi, per quem filius hominis prodendus est. Satius fuisse homini illi non nasci.

25 Et Judas, ejus proditor, sic est locutus! Isne ego sum Rabbi? Cui ille: Tu dixisti.

26 Epulantibus autem eis Jesus panem cepit, actisque laudibus, fregit, deditque discipulis: & Accipite, inquit, comedite: hoc est corpus meum.

27 Deinde capto poculo, actisque laudibus, dedit eis, dicens: Bibite ex eo omnes:

28 hic est enim sanguis meus, novi fœderis, pro multis effundendus ad veniam peccatorum.

29 Sic autem habetote, non me dehinc bibiturum esse de hoc fructu viteo, usque ad illam diem, qua cum bibam vobiscum novum in regno patris mei.

30 Deinde dictis laudibus, profecti sunt ad montem olivarum.

31 Tum Jesus: Vos omnes, inquit eis, me deseretis hac nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem & dispergerunt oves gregis.

32 Sed postquam resurrex-
to, præcedam vos in Galilæ-

ia.

33 At Petrus ei respondens :

Etiamsi te deseruerint omnes,

deo tamen nunquam deseram.

34 Et Jesus : Hoc tibi con-
sumo, inquit ei, fore ut hac ip-
nocte, priusquam gallus can-
taret, tu me ter neges.

35 At Petrus : Etiamsi mi-
tecum moriendum sit, non
negabo. Similiterque eti-
am omnes discipuli dixerunt.

36 Tunc venit cum eis Jesus
in locum nomine Gethsemane,
discipulos sic alloquitur :

edete hic, dum ego illuc ad
recandum eo.

37 Tum assumpto Petro, &
duobus Zebedai filiis, dolere
cepit atque anguitus.

38 Deinde dedit eis Jesus : In-
tento sum animi dolore, ut e-
moriar. Manete hic, & vigi-
lante mecum.

39 Deinde paululum pro-
cessus, pronus procidit, &
unc in modum supplicat :
Mi pater, si fieri potest, fac ut
affugiam hoc poculum : quan-
tum non ut ego volo, sed ut
tu.

40 Deinde venit ad discipu-
los, quos nactus dormientes,
exicit Petro : Adeōne non potu-
stis unam horam vigilare me-
cum ?

41 Vigilate & orate, ne in-
retis in temptationem. Spiritus
uidem promptus est, sed caro
infirma.

42 Rursus iteratò supplica-
tum ivit his verbis : Mi pater,
i non potest hoc à me declinari
poculum, quo minus id bi-
bam, fiat quod tu vis.

43 Deinde ubi venit, offendit
eos rursum dormientes : e-

rant enim eorum oculi gra-
vati.

44 Igitur relictis eis, rur-
sus ivit oratum tertio iisdem
verbis.

45 Deinde venit ad suos dis-
cipulos, &, Dormite dehinc, in-
quit eis, ac requiescite. En ad-
est hora, qua filius hominis
tradatur in manus improborum.

46 Surgite, eamus : en ad-
est meus proditor.

47 Adhuc eo loquente, ec-
ce aderat Judas, unus ex duo-
decim, & una cum eo ingens
multitudo, cum gladiis, & fu-
stibus, à pontificibus senatori-
busque populi.

48 Qui cum autem prodi-
dit, dederat eis signum, di-
cens. Quem osculatus fueris
est, eum comprehendite.

49 Igitur Jesum protinus ag-
gressus, dixit : Ave Rabbi, e-
umque deosculatus est.

50 Et Jesus : Amice (in-
quit ei) quorsum ades ?

51 Tum illi Jesum aggregasti,
manus in eum injecerunt, cum
que comprehenderunt. Ecce
autem unus comitum Jesu gla-
diū suū admota manu strinxit,
& Pontificis servum percussit
eique auriculam amputavit.

54 Tum Jesus : Refer, in-
quit ei, gladium tuum in lo-
cum suum. Omnes enim qui
gladio utuntur, gladio peri-
bunt.

53 An existimas non posse
me jam exorare patrem meum,
ut mihi plusquam duodecim
angelorum legiones prebeat ?

52 Sed quo pacto confierent,
qua fieri oportere proditum est
literis ?

55 Ea hora dixit Jesus illi
multitudini : Vos quasi ad la-
tronem profecti estis cum gla-
diis

diis & fustibus, ad me capiendum. Quotidie apud vos degbam, docens in fano, neque comprehendistis.

56 Hoc verò totum factum est, ut vatum scripta comprobarentur. Tunc discipuli omnes, eo relicto, fugerunt.

57 Illi autem comprehensum Jesum abduxerunt ad Caiapham Pontificem, quod Scripta Senatoresque convenerant.

58 Petrus verò eum procul secessus est usque ad Pontificis atrium, & introgressus resedit cum ministris, ut exitum videret.

59 Pontifices autem & senatores totusque consilii querabant falsum testimonium contra Jesum, ut eum occiderent,

60 nec inveniebant : cumq; multi accessissent falsi testes, tamen non inveniebant. Tandem accederunt duo falsi testes,

61 qui dixerunt eum dixisse, posse se Dei templum diruere, & triduo instaurare.

62 Tum Pontifex surrexit, & ei dixit : Nihilne responde? quid testantur hi contra te?

63 Cumque siceret Jesus, Pontifex eum his verbis affatus est : Obtestor te per Deum viventem, ut nobis dicas an tu sis Christus Dei filius.

64 Cui Jesus : Est ut dixisti, inquit : ac scitote futurum esse, ut filium hominis videotis sedentem ad dexteram potestatis, & in nubibus veniam cœlestibus.

65 Tum Pontifex vestimenta sua lacerare, eum impie locutum esse dicens : Quid jam nobis opus est testibus? en nunc audivisti ejus impiam vocem.

66 Quid censetis? Illi morte dignum esse, respondit. Tum ei faciem conspue colaphos impingere. Alii lapis ferire,

67 dicentes : Divina nō Christe, quis sit qui te percussit.

68 Interea Petrum fori atrio sedentem, aggressa ei verbis ancilla quædam :

69 Tu quoque eras cum Galilæo.

70 At ille coram omnibus negavit scire se quid illa daret.

71 Deinde egressum in vestibulum conspicata a dixit eis qui illic erant : I quoque erat cum Jesu Nazarenō.

72 Ille verò rursus iurando negavit, se novissimaminem.

73 Paulo post qui aderant aggrediuntur Petrum : Pro Cto, inquiunt, tu quoque eis es, nam tua te locutio misericordia reddit.

74 Tum ille se diris age & jurare coepit, se non novisset hominem : statimque galli cantayit.

75 & Petrus Jesu dicto recordatus, qui sibi dixisse fore ut priusquam gallus cantaret, ter eum negaret : si rars egressus est, & acerbè vit.

C A P U T . X X V I I .

Jude mors. Ager emptus. Christi silentium. Barrabas. Multieris insomnium. Pilati latio. Judæorum in fene re. Jesu cruciatu. Crucifixus, poratum. Vester Christi, titulus, Latrones, probra, Tenebra. Jesus ad Patrem

em, ejus mors. Portenta, milites. Humatio Jesu, scutulum obfignatum, custoditum.

1 Anè autem consilium inierunt omnes Pontifices & senatores populi conseruentem, de eo interficiendumque vincitum abduxerunt, & Pontio Pilato prætori dederunt.

Tum Judas ejus proditor, sens eum esse damnatum, pitens reddidit trigesimos argenteos Pontificis & senatoribus,

sese poccavisse dicens, qui sanguinem prodidisset innocentem.

At illi: Quid ad nos?

Quiunt: tu videris.

3 Ille vero, abjectis in temnummis, discessit, & se laeo præfocatum ivit.

6 Pontifices autem, sumptis nummis, dixerunt eos non licere templi fiscum referre, quippe cum premium esset sanguinis.

7 Itaque capto consilio, eis agrum figuli, ad reginorum sepulturam.

8 Ideoque vocatus est ager, ager sanguinis, ad hunc.

9 Tunc accidit quod a Jerusalem dictum fuerat his versis: Itaque sumperunt triginta argenteos, premium estimati, quem licitati emerunt ab Israe-

titis,

10 eosque impenderunt in agrum figuli, quemadmodum nibi præcepit Dominus.

11 Jesus autem stetit ante prætorem, cumque sic prætor interrogavit: Esne tu rex Iudeorum? Cui Jesus: Est ut sicis, inquit.

12 Cumque a Pontificibus & senatoribus accusaretur, nihil respondit.

13 Tum Pilatus dixit ei: Non audis quæ contra te testentur?

14 At ille ei ad nullum prorsus verbum respondit, adeo ut valde miraretur prætor.

15 Per festum autem solebat prætor unum vincitum plebi remittere quem vellent.

16 Habebant tum quandam vincitum illustrem, nomine Barabam.

17 Igitur cùm convenissent, dixit eis Pilatus: Utrum vultis vobis remittam? Barrabam, an Jesum, cognomento Christum?

18 Sciebat enim eum per invidiam ab eis esse traditum.

19 Sedente autem eo pro tribunali, sic ei significandum curavit ejus uxor: Nihil tibi rei sit cum innocentem isto: multa enim hodie secundum quietem passa sum propter eum.

20 Pontifices vero & senatores plebi persuaserunt, ut Barrabam peterent, Jesumque perderent.

21 Itaque cùm prætor ex eis qualivisset, utrum duorum vellet ut eis remitteret, dixerunt Barrabam.

22 Et Pilatus: Quid ergo, inquit eis, faciam de Jesu nomine Christo? Cui omnes crucifigatur, inquiunt.

23 Et prætor: Quid enim mali fecit? At illi vehementius clamare: Crucifigatur.

24 Igitur videns Pilatus se non solum nihil proficere, sed etiam majorem tumultum fieri, sumpta aqua manus coram plebe

plebe lavit, dicens: Ego infons
hujus innocentis sanguinis sum,
vos videritis.

25 Et universus populus sic
respondit: ejus sanguinem lu-
mus nos nostrique nati.

26 Tunc ille Barrabam re-
misit eis. Jesum autem verber-
avit, & crucifigendum tradi-
dit.

27 Tum prætoriani milites
Jesum in prætorium ducunt, &
ad eum totam cohortem con-
gregant.

28 eumque spoliatum indu-
unt chlamyde coccina,

29 & contextam ex spinis
coronam imponunt ejus capiti,
& arundinem in ejus dexteram,
atque ita ante eum congenerantes,
illudunt ei dicentes: Salve
rex Iudaorum:

30 eumque conspuunt, &
sumpta arundine ei caput con-
tundunt.

31 Deinde postquam ei illu-
serunt, spoliant eum chlamyde,
ipsiusque vestibus induunt, &
in crux tollendum abducunt.

32 Exeuntes autem nocti sunt
hominem Cyrenum, nomine
Simonem, quem coegerunt Je-
sus ferre cruxem.

33 Deinde ubi venerunt in
locum nomine Golgotha, qui
Calvaria locus appellatur,

34 dedérunt ei bibere ace-
tum cum felle mixtum: quod
ille cùm gustasset, noluit bi-
bere.

35 Eo autem crucifixo, ejus
vestimenta sorte jacta disper-
verunt, ut comprobaretur di-
ctum illud vatis: Mea inter se-
sse vestimenta partiti, super ve-
ste mea sortem jecerunt.

36 Igitur sedentes cum illic
observabant.

37 Posuerant autem suum
caput ejus, scriptam ejus o-
nas p-
fam: Hic est Jesus rex Iuda-
rum.

38 Tum crucifiguntur eo
eo latrones duo, alter ad de-
sult-
teram, alter ad finistram.

39 Qui præteribant auto-
ei maledicebant, motante
capita,

40 & dicentes: Qui te
plum destruis, & triduo in-
ras, serva te ipsum. Si Dei
lius es, descende de cruce.

41 Similiter & Ponti-
omni
cum Scribis & Senatoribus i-
dentes dicebant,

42 Alios servavit, scipio
servare non potest. Si Iis
litarum rex est, descend
nunc de cruce & ei credemu-

43 Deo confidit, liberet
eum, si ei favet: quando
dem dixit esse se Dei filium.

44 Atque idem ei etiam
trones cum eo crucifixi ex-
brabant.

45 A sexta autem hora
titerunt per universam tem-
tenebra, usque ad horam
nam.

46 Circa nonam horam
clamavit Jesus magna voce
dicens: Eli eli lamasabado
thani: hoc est, Mi Deus, i
Deus, cur me dereliquisti?

47 Quo auditu quidam
rum, qui illic aderant, dia-
bant eum vocare Eliam.

48 Ac statim cucurrit eom
inus, sumptaque spongia,
aceto repleta, affixaque ar-
dini, dabat ei bibere.

49 At reliqui dicere: Si
videamus an veniat Elias ser-
tum eum.

50 Jesus autem, cùm ru-
sum ingenti voce clamasset, o-
misit spiritum.

51 Et ecce templi velum in duas partes à summo ad imum issum est, & terra commota sit, & saxa fissa,
52 & monumenta aperta, multaque corpora sanctorum, qui obdormiverant surrexerunt,

53 qui ex monumentis egressi, post ejus resurrectionem, ingressi sunt in sanctam urbem, & multis apparuerunt.

54 Centurio verò, & ejus cohortes, Jesum custodientes, iso terræ motu, & iis quæ considerant, vehementer territi, confessi sunt eum verè Dei filium fuisse.

55 Erant autem illic mulieres, procul spectantes, quæ Jesum ex Galilæa secutæ fuerant, ei ministrantes,

56 in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi & Iosæ mater, & mater filiorum, Zebedæi.

57 Sub vesperum autem venit dives homo ab Arimathea nomine Josephus, qui & ipse fuit à Jesu disciplina.

58 Is Pilatum aggressus, petiit Jesu corpus. Tum Pilatus jussit tradi corpus.

59 Et Josephus sumptum corpus involvit mundo linneo,

60 & in suo novo monumento posuit, quod in saxo exciderat, advolutoque ingenti lapide ad ostium monumenti dissestit,

61 cum quidem illic esset Maria Magdalena, & altera Maria, è regione sepulchri sedentes.

62 Postero die, qui est post præparationem, coiverunt Pon-

tifices & Pharisei ad Pilatum,

63 & cum sic allocuti sunt: Domine, meminimus deceptorem illum dicere, cum adhuc viveret, sese intra tres dies esse resurrectum.

64 Quare jube muniri sepulchrum usque ad diem tertium, ne forte ejus discipuli eum surreptum eant, dicantque populo, eum ex mortuis surrexisse, atque ita novus oriatur error priore deterior.

65 Quibus Pilatus: Habetis custodiam, inquit: ite id munitum vestro modo.

66 Ita illi sepulchrum munitionem iverunt: & lapidem præter adhibitam custodiam, fissillarunt.

C A P U T X X V I I I .

Angelus ad sepulchrum. Cunctum pavor. Angelus ad mulieres, iisdem Jesus obvius. Oberai custodes. Jesus in Galilæa: doctrina ad suos & Baptismus.

E A autem nocte septidui, quæ in primam à Sabbatho diem illucescit, venit Maria Magdalena, & altera Maria, spectatum sepulchrum.

2 Ecce autem magnus terræ motus. Angelus enim Domini de cœlo degressus, venerat a volutum lapidem ab ostio, & super eo sedebat.

3 Erat autem ejus species fulgoris similis, & indumentum tam album quam est nix.

4 Atque ejus metu percussi custodes, penè exanimati sunt.

5 Is angelus sic est mulieres allocutus: Ne metuite, vos: Scio vos Jesum querere crucifixum.

6 Non est hic: surrexit enim, quemadmodum predixerat. Adeste, videte locum ubi jacebat Dominus:

7 ac protinus ite nuntium discipulis, eum à mortuis surrexisse, & vos in Galilæam antecedere: illic eum visuros esse. Hoc ego vobis dico.

8 Igitur illæ confessim ex monimento cum metu & ingenti latitia egressæ, id ejus discipulis renunciatum cucurserunt.

9 Ut autem id discipulis renunciatum ibant, ecce Jesus occurrit eis. Salvete, inquit. Atque illæ accesserunt, ejusque pedes prehenderunt, & eum venerata sunt.

10 Tum Jesus: Ne metuite, inquit eis: ite nuntium meis fratribus, ut abeat in Galilæam, & ibi me videbunt.

11 Euntibus autem illis, quidam custodum venerunt in urbem, & Pontificibus rem omnem nunciarunt.

12 Atque illi cum senatoribus coiverunt: & capto consi-

lio satis grandem pecuniam litibus dederunt,

13 atque ita dixerunt: cite, ejus discipulos venisse, & eum vobis dormibus surripuisse.

14 Quòd si hoc apud prærem fuerit auditum, nos ille persuadebimus, securosque demus vos.

15 Igitur illi, accepta cunia, fecerunt ut erant docti: estque res illa dignata apud Judæos ad hunc di-

16 Undecim autem discipuli in Galilæam profecti sunt, montem, quòd eis Jesus præperat,

17 eumque visum adorunt: nonnulli dubitarunt;

18 Et Jesus aggressus est locutus: Mibi data omnis potestas in cœlo & terra.

19 Vadite igitur docti mnes gentes, eosque baptiz in nomen patris, & filii, & ritus sancti,

20 docentes eos exequi quinque vobis præcepī. Et prævobis adfuturus sum perpetuus usque ad finem seculi,

EVAN.

EVANGELIUM

AUTHORE MARCO.

CAPUT I.

De Johanne vaticinium: ejusdem locus, adiō, concio, vestis, cibus. Christi Baptismus, & Johanni. Baptizans Jesus. Vox cum columba. Christi tentatio: ad hunc angelī: ejus doctrina. Simonis Andreæ, Jacobi, Iohannis vocatio. Spiritus impurus. Petri socrus. Adscerdotem leprosus.

Nitium Evangelii Jesu Christi Dei filii,

2 ut scriptum est in vaticibus: Ego tibi meum præmittam nuncium, qui tibi viam præparet.

3 Vox clamantis in solitudine: parate viam Domini: dirigite semitas ejus.

4 Baptizabat Johannes in solitudine & emendationis vita baptisma publicabat ad peccatorum veniam:

5 ad eumque proficisebatur tota Judea regio, ac Hierosolymitani, & ab eo baptizabantur omnes in Jordane fluvio, confitentes peccata sua.

6 Erat autem Johannes induitus camelinis pilis, lateribus pelliceo cingulo cinctis, vescebaturq; locustis & melle sylvestri.

7 atque hujusmodi verbis publicè docebat: Venit quidam post me, adeò me præstantior, ut ego non sim dignus qui ejus calceorum corrigiam pronus solvam.

8 Ego quidem vos aqua baptizavi: at is vos sancto spiritu baptizabit.

9 Accidit autem ut per eos dies veniret Jesus à Nazaretha Galilæa, isque à Johanne baptizatus est in Jordane:

10 qui Johannes simulac ex aqua aggressus est, vidit cœlum findi, & spiritum quasi columbam descendere in eum,

11 extititque vox ex cœlo: Tu es meus charissimus filius, qui mihi acceptus es.

12 Statimque spiritus eum egit in solitudinem,

13 ibique fuit in solitudine dies quadraginta, tentatusque est à Satana, eratque cum ferris, & ei ministrabant angeli.

14 Postquam autem captus est Johannes, venit Jesus in Galilæam, divinique regni evangelium publicavit,

15 dicens, completum esse tempus, & instare Dei regnum, corrigerent se, & evangelio crederent.

16 Ambulans autem apud Galilæam lacum, vidit Simonem & Andream ejus fratrem, jacientes

entes in lacum retia : erant enim pescatores.

17 Et Jesus dixit eis : Venite post me, & efficiam ut sitis hominum pescatores.

18 Atque illi confestim, relictis suis retibus, cum secuti sunt.

19 Inde paululum progressus vidit Jacobum Zebedæi filium, & Johannem ejus fratrem, qui & ipsi in navi reficiebant fundas,

20 eosque protinus vocavit, atque illi patre suo Zebedæo in navi cum mercenariis reliquo, eum subsecuti sunt.

21 Profecti sunt autem Capharnaum, atque ille continuo ingressus Sabbatis in collegium docet.

22 Illis ad ejus doctrinam attontis : quippe qui eos docebat ut potestate prædictus, non ut Scribae.

23 Erat autem in eorum collegio homo impurum habens spiritum, qui sic exclamavit :

24 Heu, quid tibi nobiscum rei est, Jesu Nazarene ? venisti perditum nos ? Scio te quis sis, Sanctus Dei.

25 At Jesus eum increpuit, dicens : Obmutesce, & ex isto migra.

26 Tum illum spiritus impurus laceravit, & ingenti cum clamore exit ex eo.

27 Id quod admirati sunt omnes, ita ut inter se se discepstant, quidnam id esset ? quænam ea foret nova doctrina ? quod per potestatem etiam impuris spiritibus imperaret, siue, ei parerent.

28 Itaque dimanavit celeriter ejus fama in omnia Galilæa finitima,

29 Simulac autem ex collio egressi sunt, venerunt inde Simonis & Andreæ, cu Jacobo & Johanne.

30 Socrus autem Simonis, febricitans, id quod ei statim dixerunt :

31 atque ipse eam aggreditus, ejus manu prehensa alkavavit, eaque protinus libera febre, copit eis ministrare.

32 Sub vesperum autem, occidente sole, adferebantur eum omnes male affecti, ac fiorosi,

33 totaque civitas conveniat ad fores,

34 atque ille multos, variis morbis vexabantur, navit, & multa dæmonia ejicit, neque sinebat dicere demonia, se scire eum esse Christum.

35 Mane autem, multa adhuc nocte, surrexit exiisque Jesus, & abiit in desertum locum atque illic orabat.

36 Quem consecuti Simon & ejus comites,

37 eumque nasci, dicunt ei eum ab omnibus conquiri.

38 Quibus ille : Eamus, inquit, in finitima oppidula, ut illic quoque prædicem. Hac enim de causa profectus sum.

39 Itaque publicè docebat in eorum collegiis per totam Galilæam, & dæmonia ejicibat.

40 Aggressus autem eum leprosus, congenulans, hujusmodi verbis rogavit : Si vis, potes me purgare.

41 Et Jesus misertus, illum porrecta manu tetigit : Volo, inquit ei, purgator.

42 Et simul eo locuto, discessit ab illo lepra, isque purgatus est.

43 Bi

43 Ei autem interminatus, cum protinus ejecit,

44 &, Vide, inquit, ne quid dicas: sed i ostensum sacerdoti, & offer ob tui purgationem quæ præcepit Moses, ut eis essent testimonio.

45 At ille egressus, cœpit multa prædicare, & rem ita vulgare, ut Jesus non jam posset palam in urbes ingredi, sed foris desertis in locis esset, cum quidem ad eum veniretur undique.

C A P U T II.

Paralyticus. In peccata Iesu. Levi. Cum Christo peccatores. Cui Christus. Pro discipulis de jejunio, ac spicis.

Cum autem rursus post aliquot dies ingressus esset Capharnaum,

2 ubi auditum est eum esse domi, protinus tam multis convenerunt, ut eos ne vestibulum quidem caperet.

3 Ad quos cum verba facaret, veniunt ad eum quidam membris captum ferentes, qui aquatuor portabatur.

4 Qui cum ad eum accedere propter hominum turbam non possent, detexerunt testum ubi erat ille, factoque foramine, semiseru grabatum in quo jacebat sideratus.

5 Eorum visa fiducia Jesus, dicit siderato: Nate, ignoscuntur tibi peccata tua.

6 Erant autem Scribarum quidam illic sedentes, qui cum suis animis sic cogitant:

7 Qui sit, ut hic ita loquatur impie? Quis potest ignorare peccata, nisi unus Deus?

8 Tum Jesus, cum protinus animo suo eos sic secum cogi-

tare cognovisset, dixit eis: Quid ista cogitatis cum vestris animis?

9 Utrum facilius est dicere siderato: Ignoscuntur tibi peccata? an dicere: Surge, & tolle grabatum tuum & ambula?

10 Atque ut sciatis potestatem habere filium hominis ignoscendi in terris peccata,

11 tibi dico (inquit siderato) surge, & sublato grabato tuo, abi domum tuam.

12 Atque ille protinus surrexit, sublatoque grabato exiit coram omnibus, adeò ut omnes attoniti Deum collaudarent, sese nihil unquam tale vidisse confitentes.

13 Profectus est autem rursus ad lacum, & ad eum omnes vulgo veniebant, isque eos docebat.

14 Præteriens autem Jesus, conspicatus Levim Alphæi filium, ad publicanorum mensam sedentem, dicit ei: Sequere me. Atque ille surrexit, cumque secutus est.

15 Accidit autem ut Jesus in illius ædibus convivante, cum multi publicani & improbi cum eo, ejusque discipulis accumberent (erant enim multi qui cum secuti fuerant.)

16 Scriba & Pharisæi, eo viso cum publicanis & improbis cibum capiente, quererent ex ejus discipulis, qui fieret ut cum publicanis & improbis cibum potionemque sumeret?

17 Quo audito, Jesus dixit eis: Non egent valentes medico, sed male affecti. Non veni vocatum insontes, sed santes ad frugem.

18 Cum solerent autem Iohannis & Phariseorum discipuli jejunare, eum hujusmodi ver-

bis convenerunt: Quā sit ut Iohannis & Phariseorum discipuli jejunent? tui discipuli non jejunent?

19 Quibus Jesus: Possuntne qui nuptias celebrant, inquit, dum eis sponsus adest, jejunare? Quandiu habent secum sponsum, non possunt jejunare.

20 Sed veniet tempus, cūm eis sponsus auferetur: quo quidem tempore jejunabunt.

21 Neque verò quisquam panni ruditis pittacium assuit veteri vestimento. Alioquin novum illud ejus supplementum auferret veteris partem, atque ita deterior fieret fissura.

22 Neque quisquam vinum novum in veteres utres recondit: aliquin rumperet utres vinum novum, & vinum effundetur, & utres perderentur: sed est vinum novum in novos utres condendum.

23 Accidit autem ut eo per fata transeunte, cūm Sabbati dies esset, ejus discipuli iter facientes spicas vellerent.

24 Itaque Pharisei dixerunt ei: En, cur faciunt Sabbathis, quod non licet?

25 Quibus ille: Nunquam ne legistis, inquit, quid fecerit David, cūm aliquando egereret, & esuriret, ipse ejusque comites?

26 ut Dei domum ingressus, Abiathare Pontifice, appositios panes (quibus non nisi sacerdotibus vesci fas est) comedenter, & suis etiam comitibus impertiverit?

27 Sabbathum (inquit eis) propter hominem factum est, non homo propter Sabbathum.

28 Itaque Dominus filius est hominis, etiam Sabbathi.

C A P U T III.

Arida manus. Concilium Ihesum. Discipulorum manus, legatio, virtutes. Luminia in Christum de Ielzebul. Peccatum inexcusabile. Quis Christo contus.

Ingressus est autem rursus collegium, ubi cūm hostes aridam habens manum, illi cum observabant, Sabbato eum sanaret, ut incusarent,

3 Igitur ille homini siccus habenti manum dixit: Sum in medium.

4 Tum illos alloquens: Icetne Sabbathis benefacere, malefacere? vitam servare, interficere?

5 Cumque illi tacerent, illos iratè circum intuitus, rum animi callum dolens, cit homini: Extende manu tuam. Atque ille extendit eaque tam sana redditam quam erat altera.

6 Pharisei verò egressi, prout in cum Herodianis consilium de eo perimendo ceperunt,

7 At Jesus sece cum suis discipulis recepit ad lacum, et umque ingens hominum multitudo à Galilea secuta est, à Iudea,

8 & à Hierosolymis, & à Idumea, & ab agro Transjordanino, Tyroque & Sidonie, nitimi, cūm audivissent quae faceret, ad eum ingenti multitudine venerunt,

9 Itaque ille suis discipulis mandavit, ut sibi praestò esset navicula, propter turbam, ne ab illis premeretur:

10 multos enim sanaverat itaque ruebant in eum, ut eum

angerent, quotquot erant in quo cruciatu.

11 Item spiritus impuri, cum aspicerant, accidebant ei, ita clamabant: Tu es Dei filius.

12 Quos ille multum objurabat, ne se manifestum facerent.

13 Ascendit autem in montem, & advocavit quos voluit, atque ubi illi ad eum venient,

14 constituit duodecim, qui comitarentur, & quos ad publicè docendum dimitteret,

15 quique potestatem habe-

rent curandi morbos, & da-

monia ejiciendi.

16 Imposuit autem Simoni

nomen Petrum:

17 itemque Jacobum Zebe-
dei filium, & Johannem Jacobi
fratrem, quibus nomina im-
posuit Boanerges, hoc est toni-

rui filii :

18 & Andream, & Philip-

um, & Bartholomaeum & Mat-

thaeum, & Thomam, & Jaco-

bum Alphai filium, & Thad-

aeum, & Simonem Canani-

am,

19 & Judam Iscariotam, e-
um à quo proditus est.

20 Deinde ubi domum ve-
nerunt, convenit rursus multitu-
do, adeò, ut ne cibum qui-
dem capere possent.

21 Quo auditio, sui ad e-
um capiendum profecti sunt:
dicebant enim, eum esse insa-
num.

22 Scribz autem, qui à Hi-
erosolymis descenderant, dice-
bant eum habere Beelzebulem,
& per dæmoniorum principem
ejicere dæmonia.

23 At ille eos advocatos sic
est per similitudines allocutus:

Potestne Satanas Satanam ejici-
cere?

24 Quod si quod regnum ab-
sese dissidet, id regnum stare
non potest.

25 Aut si qua domus secum
ipsa dissidet, ea domus stare
non potest:

26 Quod si Satanas secum
ipse pugnat, ac dissidet, sta-
re nequit, sed finem habe-
bit.

27 Non potest quisquam
alicujus potentis supellecti-
lem, in ejus ædes ingressus,
diripere, nisi prius po-
tentem illum vinciat, atque
ita demum ejus ædes diripi-
at.

28 Certò scitote, omnium
hominum generi peccata, &
quæcumque maledicta dixerint,
ea esse ignoscenda.

29 Sed qui sancto spiri-
tui maledixerit, nunquam al-
fecetur veniam, sed ob-
noxius est supplicio sempiter-
no :

30 Quoniam dicebant, eum
immundum habere spiritum:

31 Venerunt autem ejus ma-
ter & fratres, forisque manen-
tes curarunt eum accersendum,

32 cùm quidem eum circum-
fideret hominum multitudo.
Cùm igitur illi ei dixissent, ad-
esse foris ejus matrem, & fra-
tres qui eum quererent,

33 ille sic eis respondit: Quæ
est mea mater: meique fra-
tres?

34 Tum circumspectis disci-
pulis, qui se circumsidebant:
Ecce mea mater, inquit, meiqz
fratres.

35 Quisquis enim Dei vo-
luntati paret, is meus frater,
& soror, & mater est.

C A P U T I V .

Semen jacientis parabola. Cur quibusdā per parabolā Christus. Obscuri declaratio. Lucerne locus, usus. An quid verē latens. Relatio par. Seminator ac messor. Sinapis semen. Jesus in temp̄statis.

R Ursus autem caput ad lacum docere, tantaque ad eum convenit hominum multitudine, ut navem ingressus sedret in lacu, & omnem multitudinem, quæ apud lacum in terra erat,

2 multa per similitudines doceret, & inter docendum sic eis diceret:

3 Audite. Profectus est aliquando quidam sator ad serendum:

4 atque inter serendum accidit ut aliud caderet apud viam, id quod comederunt aere volucres, quæ supervenerunt.

5 Aliud cecidit in saxetum, ubi non multam habebat humum, idque statim exortum est, quod profundam terram non haberet:

6 deinde orto Sole, astuvavit, & quoniam radicem non habebat, aruit.

7 Aliud cecidit in spinas, quæ spinæ creverunt, idque suffocarunt, ita ut fructum non ediderit.

8 Aliud cecidit in bonam terram, ediditque fructum, qui tanto incremento auctus est, ut extulerit partim cum trigesimo, partim cum sexagesimo, partim cum centesimo.

9 Qui aures habet ad audiendum (inquit eis) auditat.

10 Cām autem seorsum, set, interrogarunt eum: b modū? Nācum duodecim, de ea simili natūrādine.

11 Quibus ille: Vobis 22 Nācum est, inquit, regni Dei canum nosse: at cum illis: eanē fitrum sit

12 ut aspiciant, neque vident: & audiant, nec intellegant, ne ad frugem redeat atque ita eis ignoscantur p̄cata.

13 An nescitis hanc similitudinem? inquit eis: quo p̄t verò similitudines omnes a noscetis?

14 Sator sermonem serit,

15 Secundum viam aut ubi seritur sermo, ii sunt simulac audiuerunt, venit satanas, tollitque satum in eum animis sermonem.

16 Similiter qui in saxetum seruntur, ii sunt, qui cū sermonem audiunt, eum protinus accipiunt cum lētitia:

17 verū non habent in se radicem, sed temporarii sunt deinde orta propter sermonem calamitate, aut insectatione citō dimoventur.

18 Qui autem in spinas seruntur, ii sunt qui sermonem audiunt,

19 sed superveniunt hujus vītæ curæ, & divitiarum fallacia, reliquarumque rerum cupiditates, quæ sermonem iū suffocant, ut sit infructuosus.

20 At in bonam terram sati, ii sunt qui sermonem, & audiunt & admittunt, & fructum ferunt partim tricecuplum, partim sexagecuplum, partim centuplicum.

21 Item hoc dixit eis: Nunquid accenditur lucerna, ut sub

sub modo pónatur, aut sub lecto? Nónne ut in candelabro ponatur?

22 Nihil enim est tam occultum quod non sit patet faciens: neque quicquam tam arcane sit, quod non palam futurum sit.

23 Si quis aures ad audiendum habet, audiat.

24 Videte quid audiatis, inquit eis, qua mensura metietis, metiendum vobis est, & vobis addetur audiētibus.

25 Nam qui habet, ei dabitur, qui verò non habet, etiam quod habet eripietur ei.

26 Deinde dicebat: perinde est cœlestē regnum, ac si quis jaciat humi semen,

27 deinde dormiat, atque surgat noctes & dies, semēnque germinet, & grandescat, eo nesciente.

28 Nam terra, sponte sua parit, primū herbam: deinde spicam, deinde plenum in spica frumentum.

29 Simulac autem fructus adolevit, ille falce immittit, quoniam messis adest.

30 Item dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut qua id comparatione comparabimus?

31 Perinde est ac granum sinapi, quod cām in terra satum est, est quidem omnium terrestrium seminum vel minimum:

32 sed cām est satum, crescit, fitque omnium maximum clerum: tantosque ramos procreat, ut possint sub ejus umbra aere volucres nidulari.

33 Hujusmodi similitudinibus multis ad illos verba faciebat, prout audire poterant.

34 nec eos absque similitudine alloquebatur, sed seorsum discipulis suis explicabat omnia.

35 Dixit autem eis illo die sub vesperam: Trajiciamus.

36 Itaque illi, omissa hominum multitudine, eum admiserunt, ut erat in navi, cū quidem aliae quoque naviculae essent unā cum eo.

37 Extitit autem tanta venti procella, ut fluctus adē nāvem invaderent, ut ea jam repeleretur,

38 cū esset ipse in puppi, super cervicali dormiens. Igitur illi eum excitant, & Magister, inquiunt, nihilne hoc curas, quōd perimus?

39 At ille ex parte factus, ventum objurgavit, & lacui dixit: Tace, obmutesce. Itaq; sedato vento, magna tranquillitas extitit.

40 Et ille: Adeōne timidi estis, inquit eis: qui sit ut fiduciam non habeatis?

41 Illi verò ingenti metu perculsi, dicere inter se: Et quis est hic, ut ei ventus & lacus obedient?

C A P U T V.
Dæmoniacus à legione. Demersi fues. Jesus dimissus. Persanati officium grati. Filia revivida. Frofluvium vetus.

Venerunt autem trans lacum in agrum Gadarenorum,

2 eique simulac ex navi egredens est, occurrit ex monumentis homo impurum habens spiritum,

3 in monumentis degere solitus, quem ne catenis quidem poterat vincere quisquam:

4 quippe à quo saepe compeditibus catenisque vincto, disceptra fuerant catenæ, & compedes comminutæ : nec eum quisquam domare potuerat.

5 Semper autem noctes di esque in montibus & sepulchretis agens, clamabat, & se ipsum lapidibus contundebat.

6 Is viso procul Jesu accurrit, eique honorem præbuit,

7 & ingenti voce clamans, inquit : Quid tibi mecum rei est, Jesu supremi Dei fili? Obtestor te per Deum, ne me torqueas.

8 Ille enim ei dicebat : Exi impure spiritus ex homine,

9 eumque interrogabat quod ei nomen esset. Cui ille respondit : Legio mihi nomen est, quoniam multi sumus :

10 eumque multum orabat, ne eos extra eam regionem mitteret.

11 Erat autem illic apud montes porcorum grex ingens qui pasciebat.

12 Igitur eum rogarunt dæmones omnes, ut se in porcos mitteret, ut in eos ingredieretur.

13 Id quod simulac eis permisit Jesus, egressi spiritus impuri, ingressi sunt in porcos : atque grex per præcepis in lacum decurrit (erant autem circiter duo millia) inque lacu suffocati sunt.

14 Subulci autem fugerunt, idque & in urbe, & per rura nunciarunt. Itaque profecti homines ad videndum quid accidisset,

15 veniunt ad Jesum, spe tantque furiosum illum sedentem, vestitumque, & sanæ mentis, qui legionem habuerat, timueuntque.

16 Cumque eis narrasset qui viderant, quid accidisset furioso, itemque de passuoguincis,

17 cœperunt eum orare, ex suis finibus discederet.

18 Eum autem in nave vim ingressum, rogabat qui fuisse, eis sus fuerat, ut esset ei comes sit : Qui

19 Verum Jesus non permisit ei, sed dixit : Abi domine tuam, ad tuos : eisque nunc des te à to quæ tibi Dominus, tui misericordie quis te fecerit.

20 Ita ille discessit, cœpit eret, que per Decapolim prædicare sacerdos quæ sibi fecisset Jesus : i

21 Jesu autem rursus in via tridisse vi trajecto, convenit ad eum remquam frequens hominum multitudo :

22 cumque esset apud lacum, venit quidam magistrorum collegi, nomine Jairus, qui ei viso, ei ad pedes accidit :

23 eumque multum oravit, dicens, filiolam suam in extremo esse periculo : veniret, ei manus imponeret ut servaretur, ac revalesceret.

24 Ita ille cum eo abiit, tanta eum sequente hominum multitudine, ut eum premerent.

25 Quædam autem mulier, quæ sanguinis profluvio duodecim jam annos laborabat,

26 & multa à multis passa medicis, omni sua re consumpta, non solùm nihil profecerat, sed in deterius venerat,

27 cùm de Jesu audivisset, venit à tergo inter turbam, e-jusque vestimentum tetigit :

28 Cogitabat enim, si vel ejus vestes attingeret, se salvam fore :

29 &

29 & protinus aruit ejus fons aquinis, sensitque se correre esse ab ea miseria sanam.

30 Et Jesus statim apud se vim à se profectam cognoscens, conversus in turba dixit: Quis mea vestimenta tetigit?

31 Cui ejus discipuli: Vides te à turba premi, & quare quis te tetigerit?

32 Sed cum ille circumspiceret, ut eam videret, quæ id fecerat,

33 territa mulier, & tremebunda, sciens quid sibi accidisset, venit, & ei accidit, remque omnem, ut sese habebat, dixit.

34 Et ille: Filia, inquit ei, tua te fiducia servavit: abi salva, & esto à tuo malo fana.

35 Adhuc eo loquente, veniunt à magistro collegii, qui ei dicunt: Tua filia mortua est, quid jam molestus es magistro?

36 At Jesus, simulac quid diceretur audivit, dixit magistro collegi: Ne metue, tantum credere.

37 Non sivit autem quenquam se subsequi, præter Petrum, & Jacobum, & Iohannem Jacobi fratrem.

38 Deinde ubi venit in ædes magistri collegii, videt tumultum, & plorantes, multumq; ejulantibus,

39 ingressusque dicit eis: Quid tumultuamini, & ploratis? Puella non est mortua, sed dormit.

40 At illi eum deridere. Ipse, ejectis omnibus, assumpto puella patre atque matre, & suis comitibus, ingre-

ditur eò ubi jacebat puella:

41 ejusque manu prehensa, dicit ei: Talitha cumi: quæ verba sic sonant: Puella (in quam tibi) surge:

42 statimque surrexit puella, & ambulare cœpit (erat autem annorum duodecim) unde illi vehementer attoniti sunt.

43 Præcepit autem eis Jesus magnopere, ne quis id resciceret, eique cibum dari iusfit.

C A P U T VI.

In patria propheta. Apostolorum missio, virtutes, habitus, egestas, mandata, opera. De Jesu sententiae. Joannis vincula, mors, humatio. Panes quinque, ac duo pisces, malacia, alia.

Illinc deinde profectus, venit in suam patriam, sequentibus eum ejus discipulis.

2 Atque ubi advenit Sabbathum, cœpit in collegio docere, ita ut multi audientes, attoniti dicerent: Unde ei hæc? & quæ est quæ ei data est sapientia, & quæ fiunt ejus manibus miracula?

3 Annon is est faber, Mariæ filius, Jacobi, & Josis, & Jude, & Simonis frater? & nonne sunt hic apud nos ejus sorores? Itaque in eo offendebantur.

4 Et Jesus dicebat eis, non esse vatem in honorum, nisi in sua patria, & apud consanguineos, domique suæ.

5 Itaque non potuit illic ullum facere miraculum, nisi quod paucos ægrotos, impotitis manibus sanavit,

6 admiratus eorum infidem.
tiam. Obibat autem vicos una-
dique finitimos, docens:

7 vocatosque duodecim, co-
epit binos dimittere, eisque in
spiritus impuros potestatem de-
dit:

8 præcepitque ne quid ad
iter circumferrent, nisi bacu-
lum tantum, non peram, non
panem, non æs in crumena,
9 sed sandaliis calcearen-
tur, neque binas induerent tu-
nicas.

10 Item eis dixit: Ubi cun-
que domum ingressi fueritis,
illuc manetote, donec inde mi-
gretis.

11 Et quicunque vos non
admirerint, nec audiverint,
vos illinc proficiscentes, ex-
cutite pulverem, qui suberit
vestris pedibus, quod sit eis
testimonio. Hoc vobis con-
firmo, mitius actum iri cum
Sodomis & Gomorris in die
judicii, quam cum illa civi-
tate.

12 Igitur illi profecti, mo-
res corrigere publicè doce-
bant,

13 multaque dæmonia ejici-
ebant, & multos ægrotos oleo
ungebant, ac sanabant.

14 Id cum audivisset rex
Herodes (nam celebre factum
erat ejus nomen) dicebat, Jo-
hannem, qui baptizare solitus
fuerat, ex mortuis surrexisse,
ideoque eum tam esse factis po-
tentem.

15 Alii dicebant Eliam es-
se, alii vatem esse, aut ut ali-
quem vatum.

16 Quo auditu, Herodes di-
cebatur, quem ipse decollasset
Johannem, eum esse: ex mor-
tuis surrexisse.

17 Nam ipse Herodes Jo-
nem capiendum curaverat,
in custodia vinciendum, pro-
pter Herodiadem Philippi
fratris uxorem, quam ipse du-
erat in matrimonium.

18 Dicebat enim Joha-
nem, non licere ei uxori
habere sui fratris.

19 Herodias autem immi-
bat Johanni, eumque inter-
cere volebat: sed non po-
rat,

20 propterea quod Herod
Johannem verebatur, scilicet
virum esse justum, atque si
etum, eumque observabat,
que multis in rebus auscul-
bat, & cum libenter audi-
bat,

21 Accidit autem oppor-
na dies, qua Herodes op-
matibus tribunisque & pa-
matibus Galilee[n] natalitia ob-
bat:

22 & ingressa ipsius He-
diadis filia saltavit, Herod
que & convivis ita placu-
ut dixerit rex puellæ: Pe-
sc me quicquid voles, ti-
dabo:

23 eique sic juravit: Qui
quid à me petieris, id ti-
dabo, etiam si sit regni m-
dimidiun.

24 At illa egressa, con-
luit suam matrem, eequid peti-
ret? Et mater jussit, ut Joha-
nis Baptista caput.

25 Itaque illa statim fel-
nanter ad regem ingressa, peti-
it his verbis: Volo ut mihi de-
protinus in catino, caput Jo-
hannis Baptista.

26 Id quod dolens rex, ti-
men propter jusjurandum
convivas noluit ei denegare:

27 misitque confessum re-
spiculatorem, & ei, ut illie-
caput

caput afferret, imperavit, ille
em in carcere decollatum
vit.

28 & ejus caput in catino
attulit, ac pueræ tradidit:
quod puella porro suæ matri
dedit.

29 Hoc audito, Johannis
discipuli venerunt sublatum
Iesu corpus, idque in monimen-
to posuerunt.

30 Converserunt autem ad
Iesum apostoli, eique omnia
queque fecerant, quæque do-
cuerant, renunciaverunt.

31 Et Jesus iussit eis, ut ad-
cessent ipsi seorsum in desertum
locum, paululumque requies-
cerent. Erant enim qui venie-
bant, & qui abibant, tam mul-
ti, ut eis ne cibi quidem capi-
endi ocium suppeteret.

32 Itaque discessit in de-
sertum locum, in navi, seor-
sum:

33 quos cùm vulgus abire
videret, agnoverunt eum mul-
ti, & illuc pedestres ex omni-
bus urbibus concurrerunt, eos-
que aggressi, ad eum convene-
runt.

34 Itaque egressus Jesus,
tantam conspicatus multitu-
dinem, misertus est eorum,
quod erant perinde ac pasto-
rem non habentes oves, eos-
que multa docere aggressus
est.

35 Postquam autem jam se-
ra venit hora, ejus discipuli
eum hujusmodi verbis sunt ag-
gressi: Desertus est hic locus,
& jam sera hora:

36 dimitte eos, ut in fini-
timos pagos vicosque profe-
cti panes sibi comparent: nam
quod comedant, non habent.

37 Et Jesus eis respondens,
Præbete vos eis cibum, inquit,

Cui illi: Eamus emptum du-
centis denariis panes, quibus
eos pascamus.

38 Et ille: Quot panes ha-
betis? inquit eis: Ite visum.
Quo cognito, cùm quinque, &
duos pisces dixissent,

39 Jussit illos omnes discum-
bere catervatim in viridi gra-
mine.

40 Ac postquam in classes
distributi centeni & quinqua-
geni discubuerunt,

41 ille sumptis quinque pa-
nibus, & duobus pisibus, ca-
lum suspiciens, laudes egit, fre-
gitque panes, & suis discipulis
tradidit, ut illis apponenter,
duosque pisces distribuit omni-
bus,

42 comedenterque cuncti ad
satiatem,

43 & sublata sunt fragmen-
torum duodecim canistra plena,
nec non ex pisibus:

44 & erant qui comedenter,
virorum circiter quinque mil-
lia.

45 Deinde confessim coagit
discipulos suos navim consen-
dere, & antè trajicere ad Beth-
saïdam, dum ipse turbam il-
lam dimitteret.

46 Postquam illis valedixit,
discessit in montem orandi gra-
tia.

47 Sub vesperam cùm esset
navis in medio lacu, & ipse so-
lus in terra,

48 vidit eos in remigando
vexari: quippe cùm ventus es-
set eis contrarius. Deinde cir-
ca quartam noctis vigiliam ve-
nit ad eos, per lacum ingredi-
ens, eosque volebat præterire.

49 At illi eum lacu ambu-
lantem conspicati, & spectrum
esse rati, exclamare:

50 omnes enim eum vide-runt, turbatique sunt. Tum ille continuo eos allocutus: Bono este animo, inquit: ego sum, ne timete:

51 ad eosque ascendit in na-vem, & ventus posuit: id quod illi supra modum attoniti, a-pud sese mirari.

52 Non enim considerabant illos panes, utpote qui torpen-tibus essent animis.

53 Postquam trajecerunt, ve-nerunt in agrum Genezaretha-num:

54 ac simulac appulsi, ex navi egressi sunt, incolæ eo cognito,

55 totam illam finitimam re-gionem percurrerunt, cœ-peruntque in grabatis malè af-fectos eò afferre, ubi eum esse audiebant.

56 Ac quounque intrabat in vicos, in urbes aut pagos, proponebant per fora ægrotan-tes, eumque rogabant, ut vel ejus toga limbum tangerent: ac quicunque eum tangebant, sanabantur.

C A P U T VII.

Pro discipulis illotis. Phariseorum increpatio. Nos fædantia. Syrphænissæ nata, fides, gratia.

Convenerunt autem ad eum Pharisei, & quidam Scri-barum, qui Hierosolymis vene-rant:

2 qui cùm vidissent quos-dam ejus discipulorum profa-nis, hoc est, illotis manibus cibum capere, reprehenderunt.

3 Nam Pharisei, Judei que-soni es non nisi sèpe lotis manibus epulantur, tenentes vete-rum institutum,

4 Item à foro non nisi lo-epulantur, aliaque multa sum-quæ tenenda acceperunt, pocu-lorum lotiones, & urceorū & æramentorum, & lectorum

5 Deinde sic eum inter-magnt Pharisei, & Scribz: O non agunt tui discipuli, ut n-terum postulat institutio, & illotis manibus cibum cap-unt?

6 Quibus ille sic respondit Reste de vobis simulatori-vaticinatus est Esaias, ut sci-ptum est: Hic populus me biis honorat, cùm eorum a-absit à mè procul.

7 Verùm frustrà me ven-rantur, docentes doctrinas, quae sunt hominum præcepta.

8 Nam relicto Dei præcep-to, tenetis hominum insti-tutum, urceorum, poculorum lotiones: & alia his consimili multa facitis.

9 Probè, inquit eis: De præceptum antiquatis, ut ve-stram conservetis institutionem

10 Moses enim dixit: Ho-nora tuum patrem atque ma-trem: &, Qui patri, matr-i-ve maledixerit, morte plecta-tur.

11 At vos dicitis: Si quis patri matr-i-ve dixerit: Cor-ban, hoc est, donarium, quod à me proficietur, id tibi pro-derit.

12 Ita non sinitis eum jam quicquam suo patri matr-i-ve præstare,

13 Dei dictum ista, quam tradi-distis, institutione rescindentes. Atque hujuscemodi multa facitis.

14 Tum advocata omni mul-titudine, dixit eis: Audite me omnes, & intelligite.

15 Nihil est extra hominem, quod in eum intret, quod eum possit inquinare: sed quæ ex eo redeunt, ea sunt quæ hominem polluunt.

16 Si quis aures habet ad audiendum, audiat.

17 Ubi autem à turba domum ingressus est, interrogauit eum ejus discipuli de illa similitudine.

18 Quibus ille: Adeóne vos quoque tardi estis? An non dum intelligitis, nihil quod extrinsecus in homine intrat, posse eum inquinare?

19 utpote cum non in ejus cor, sed in ventrem & in latrnam feratur, expurgans omnes cibos.

20 Sed quod ex homine exit, inquit, polluit hominem.

21 Internè enim ex hominum corde prodeunt pravæ cogitationes, adulteria, stupra, cæles,

22 furtæ, avaritiæ, malitiæ, fraus, libido, malus oculus, maledicta, superbia, dementia.

23 Hæc omnia mala intrinsecus prodeunt, & hominem polluunt.

24 Illinc profectus, discessit in Tyri Sidoniisque confinia, ingressusque domum, nolebat id scire quoniam: sed non potuit latere.

25 Nam cum de eo audivisset quædam mulier, cuius filia spiritum habebat impurum, venit, & ei ad pedes accidit.

26 Erat autem mulier Græca, genere Syroph. nissa. Ea rogabat eum, ut dæmonium expelleret ex sua filia.

27 At Jesus dixit ei: Sine prius satiari natos. Non enim convenit lūmere natorum pānem, & catellis objicere.

28 Et illa: Etsi ita est, Domine (inquit ei respondens) tamen catelli sub mensa comedunt de puerorum micis.

29 Tum ille: propter istud dictum, inquit ei, abi: migravit dæmonium ex tua filia.

30 Itaque illa domum suam profecta, iavenit egressum dæmonium, & jacentem in lecto filiam.

31 Rursum profectus ex Tyri, Sidoniisque finibus venit ad Galilæa lacum, per medios fines Decapolis,

32 eique adductus est surdus tardiloquus, cui ut manum imponeret, rogatus est.

33 Arque ille eo seorsum extra turbam seducto, immisit suos digitos in ejus aures, sputique, & ejus linguam tetigit,

34 & in cœlum intuens, ingenuit, eique dixit, Ephata: hoc est, aperitor :

35 ac protinus illius, & aures aperte, & solutum est lingue vinculum, ita ut rectè loqueretur.

36 Præcepit autem eis, ut id nemini dicerent. Sed quæ magis eis præcipiebat, eò magis prælicabant,

37 & majorem in modum obstupescabant, dicentes eum omnia rectè fecisse, & ut surdi audirent, & ut muti loquerentur, efficere.

Septem panes. Ostensorum cupidi. Fermentum Phariseorum. Cecus. Petrus de Chrizto. Jesu mors prediæ. Petrus Satanas, piorum crux.

LEr eos dies erat permagna hominum multitudo, nec habebant quod comedissent,

& Jesus advocatis suis discipulis, inquit :

2 Misericordia mea hujus multitudo nis : siquidem jam tres dies me comitantur, nec habent quod comedant.

3 Quod si eos domum jejunos dimisero, defethiscerunt in via : nam eorum nonnulli proucul venerunt.

4 Et discipuli eius sic ei responderunt : Unde possit eos quisquam panibus hic in solitudine satiare ?

5 At ille eos interrogavit : Quot habetis panes ? Septem, inquiunt.

6 Tum ille jussit multitudinem humi discumbere : sumptusque septem panes, actis gratiis, fregit, suisque tradidit discipulis, ut apponenterent : quos illi apposuerunt multitudini.

7 Cumque paucos haberent pesciculos, ille actis laudibus, jussit eos quoque apponi.

8 Illi vero epulati sunt ad satietatem, suntque sublatæ reliquorum fragmentorum sportæ septem.

9 Erant autem qui comedebant, circiter quatuor millia :

10 quibus ille dimisit, confessim conicensa navi cum suis discipulis, venit in tractus Dalmanuthanos.

11 Eò profecti Pharisei, cœperunt cum eo contendere, postulantes ab eo signum de cœlo, ejus tentandi gratia.

12 At ille animo ingemuit, & dixit : Quid signum querit haec ratio ? pro certo habetote, nullum huic nationi gnu n datum iri.

13 Deinde relatis eis, rursem conicensa navi traje cit.

14 Obliti autem erant 27 Pro nes sumere, nec nisi unum, ejus nem secum habebant in m 28 Cesa

15 Itaque cum ille eis suos ciperet, viderent ut Pharis 29 C erbis in rum Herodisque fermentum dicunt h

verent, 28 C illi inter se se cogitab 29 I ac dicebant, id è pertine alli va quod non haberent panes. 29 I

17 Quo cognito Jesus, 29 I inquit : Quid cogitatis ? 29 I Qui P non habere panes ? An non 29 Ch animadvertis, nec intelligi 29 adhuc torpentina habetis cord cui se

18 oculos habentes non 31 portetis ? & aures habentes non auditis ? neque meministis,

19 cum illos quinque p 31 tifici nes ad hominum quinque m ac in l'a fregi, quot canistra ple fragmentoru sustuleritis ? D 31 odecim inquiunt ei.

20 Quid cum septem ad qu tuor millia ? quot plenas frag mentorum sportas sustulisti 31 pub his Septem, inquiunt.

21 Et ille : Qui fit, inqui eis, ut non animadvertis ?

22 Deinde ubi Bethsaida venit, allatus est ei cœci quem ut tangeret, rogatus est.

23 Et ille prehensa cœci manu, cum eduxit ex vico, & e jesus oculos conspuit, eique manus imposuit, & eum interro gavit, ecquid videret.

24 Et ille intuitus, dixit : Video homines : nam arborum ritu video ambulantes.

25 Deinde rursus ille ejus oculis manus imposuit, effec tique ut videret, ita ut restitu tus, omnes perspicue discerneret.

26 Atque ille eum domum dimisit, vetans ne vel in vicum ingredieretur, vel id cuiquam in vico diceret.

27 Pro-

27 Profectus est autem Jesus, ejusque discipuli, in vias Cæsareæ Philippi, atque in suos discipulos hujusmodi verbis interrogavit: Quem me dicunt homines esse?

28 Cui illi responderunt, Iohannem Baptistam, alii Eliam, ali vatem aliquem.

29 Et ille: Vos verò, inquit eis, quem dicitis me esse? Cui Petrus ita respondit: Tu es Christus.

30 At ille eis interdixit, ne cui se indicarent:

31 eosque docere coepit, oportere filium hominis pati multa, & à Senatoribus & Pontificibus, & Scribis improbari, ac interfici, & triduo post resurgere.

32 Dum ita apertè verba facit, prehendit eum Petrus, & objurgare coepit.

33 At ille conversus, discipulosque suos intuitus, Petrum his verbis objurgavit: Abi post me Satana: quandoquidem non divina, sed humana sapis.

34 Tum advocate vulgo cum suis dis ipulis, dixit eis: Qui me ponè vult sequi, renunciet sibi metipsi suamque crucem tollat, & me sequatur.

35 Nam qui volet animam suam servare, eam perdet: qui verò animam suam meam & Evangelii causa perdiderit, eam servabit.

36 Quid verò proderit homo, si vel totum mundum lucratus fuerit, & animæ suæ jastram faciat?

37 aut quam dabit homo nime suæ compensationem?

38 Nam quem mei meorumque dictorum in hac adulterina improbaque natione puduerit,

ejus vicissim pudebit filium hominis, cum in patris sui gloria venerit unà cum sanctis angelis.

39 Tum eis dicit: Hoc certò scitote, esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non ante mortem sensuri sint, quām Dei regnum videant venisse cum potentia.

C A P U T   I X.

Christus transfiguratur, cælitus celebratur. Precum, ac ieiunii contra spiritus virtus. Prædictamors, & exscuscitatio. Priorum dominatus. Puero-rum beatitas. Quis cum Je-su. Offensarum pæna. Salis, ac pacis momentum.

D EINDE sexto post die assumit Jesus Petrum, & Jacobum, & Johannem, eosque in arduum montem solis seorsum ductis, transfiguratus est coram eis,

2 ejusque vestimenta facta sunt fulgentia, tam alba, quām est nix, quomodo nullus in orbe fullo dealbare possit:

3 eisque conspectus est Elias cum Mose, qui cum Jesu colloquebantur.

4 Tum Petrus sic JESUM allocutus est: Rabbi, bonum est nos hic esse: itaque faciamus tria tabernacula, tibi unum, Mosis unum, & Eliae unum.

5 Nesciebat autem quid diceret, quippe cum essent teriti.

6 Extitit autem nubes, quæ illos inumbavit, venitque vox ex nube, dicens: Hic est meus charissimus filius, hunc audite.

7 Et subito circumspicentes, nullum jam viderunt nisi JESUM solum cum ipsis.

8 Descendentibus autem eis de monte, præcepit eis, ne cui, quæ viderant, narrarent, nisi postquam filius hominis ex mortuis resurrexisset.

9 Illi verò apud sese id dictum retinuerunt, querentes quid esset, ex mortuis resurgere.

10 Itaque eum interrogarunt de eo quod dicerent Scribæ, Eliam oportere venire prius.

11 Et ille respondens eis: Elias quidem prius venturus, & omnia instauratus est, idque quemadmodum de filio hominis scriptum est, multa passurum, & contempnendum esse.

12 Sed scitote Eliam venisse, & illos ei, qui voluerint, fecisse, quemadmodum de eo scriptum est.

13 Deinde ubi venit ad discipulos, vidit circa eos ingentem hominum multitudinem, & cum eis contendentes Scribas:

14 ac vulgo simulacrum eum viderunt admirati, eum salutatum accurrunt.

15 Ipse Scribas interrogavit, quid cum illis contendarent.

16 Cui unus ex turba respondit in hunc modum: Magister, adduxi tibi meum filium, qui mutum habet spiritum:

17 qui ubi eum corripuit, ita lacerat, ut spumet, & dentibus strideat ac tabescat. Eum ut ejicerent, petii à tuis discipulis, sed nequiverunt.

18 Tum ille ei respondens: O dissidens natio, inquit, quo usque tandem apud vos ero? quo usque tandem vos feram? Adducite eum ad me.

19 Atque ille ad eum adducitur, & simulacrum eum videtur, convulsus eum spiritus, ut collapsus humi, voluntare spumans.

20 Ille ex ejus patre sciscitus est, quamdiu esset cùm ei accidisset? Et pater responderet: Jam à pueris:

21 ac sepe eum & in igne jecit, & in aquam, ut eum perderet. Sed si quid potest succurre nobis, nostri miserit.

22 Et Jesus: Siquidem potes (inquit ei) fidere, omnia fieri possunt fidenti.

23 Hic protinus exclamauit pueri pater, cum lachrymis: Fido, inquit, Domine, succurre me et dissidentia.

24 Videns autem Jesus vulgus accurrere, increpauit impurum spiritum, dicens ei: Spiritus mute & surde, ego tibi impero, ut ex eo emigres, nec amplius in eum intres.

25 Tum ille exclamando, umque vehementer lamendo, exit. Atque is perinde fuit ac mortua, ita ut multi mortuum esse dicerent.

26 At Jesus eum manuprehensum allevavit, atque ille surrexit.

27 Eum autem dominum ingressum, discipuli seorsum interrogarunt, cur ipsi eum expellere nequivissent?

28 Quibus ille: Hoc genus, inquit, nulla re ejici potest, nisi precibus & jejuniis.

29 Illinc profecti iter faciebant per Galileam, nec ille volebat, ut id sciret quisquam.

30 Docebat enim discipulos suos, eisque dicebat, filium hominis tradendum esse in hominum manus, qui cum interficerent,

t, isque interfectus, tertio resurgeret.

31 At illi eam rem ignorat, & eum interrogare veretur.

32 Venit autem Capharnaum: atque ubi domum venit, quiescivit ex eis quid in via inter se se disceptassent?

33 Cumque illi sacerdotes (nam inter se disputaverant in via, quis esset maximus)

34 ille consedit, & vocatis decim dixit: Si quis prius esse vult, erit omnium ultimus, omniumque famulus.

35 Tum puerum sumpsit, & eorum medio statuit, eumque complexus ulnis, inquit

36 Qui aliquem talium puerorum accipit meo nomine, me accipit: & qui me accipit, non me accipit, sed eum qui me misit.

37 Tum Johannes sic eum est allocutus: Magister, vidimus uendam in tuo nomine ejiciendum demona, qui non sequitur nos: itaque eum prohibuimus, quoniam non sequitur nos.

38 At Jesus: Ne prohibete eum, inquit. Nemo enim est qui meo nomine miraculum faciat, qui citò possit mihi male dicere.

39 Nam qui contra nos non est, a nobis est.

40 Etenim qui vobis vel a qua poculum meo nomine bibendum dederit, quod Christi sitis, certò scitote, eum non perditurum operam.

41 Et qui vel minimum eorum, qui mihi fidem habent, lacerbit, satius esset ei, ejus collumolarem lapidem circumponi, cumque in mare dejici.

42 Quod si tibi tua manus officit, abscede eam. Satius enim est tibi manum in vitam ingredi, quam duas habentem manus abire in gehennam, ignem inextinctum,

43 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

44 Et si tibi pes tuus officit, abscede eum: satius est te in vitam claudum ingredi, quam duos habentem pedes in gehennam conjici, in ignem inextinctum,

45 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

46 Et si tibi unus oculus officit, erue eum: satius est tibi unoculū in Dei regnū ingredi: quam duos habentem oculos in ignis gehennam conjici,

47 ubi nec eorum vermis interit, nec ignis extinguitur.

48 Nam & omnes igne saliendo, & omne sacrificium sale saliendum est.

49 Bonum est sal: sed si sal insulsum fiat, quo condietur ipsum? Habete in vobis salēm, & pacem inter vos gerite.

CAPUT X.

Mosis repudium. Christi coniugium, repudium, Puerorum salus ac faustitas. Bonus quis. Fortunarum discriminem. Dei omnipotentia. Piorum remuneratio. Instans lethum Christi. A quo piis dignitas. Christus ad quid. Cæcus Bartimeus.

Illinc profectus venit in fines Judææ, per transjordanum agrum: eumque rursum convenit vulgus hominum, quos ille rursum, ut solitus erat, docet.

2 Aggressi autem eum Pharisæi interrogarunt, liceretne viro

viro uxorem repudiare? tentantes eum.

3 Quibus ille sic respondit: Quid vobis praecepit Moses?

4 Et illi: Moses permisit scripto divertii instrumento repudiare.

5 At Jesus respondens: Propter vestram (inquit eis) pervicaciam scripsit ille vobis illud præceptum.

6 Sed à creationis primordio marem, & fœminam fecit eos Deus.

7 Hujus causa homo, relicto suo patre atque matre, hæreditat uxori sua,

8 sicut ex duobus una caro: itaque non jam sunt duo sed una caro.

9 Quod ergo Deus conjunxit, homo ne disjungat.

10 Itemque domi rursus eum eadem de re interrogarunt ejus discipuli.

11 Quibus ille: Quisquis uxorem suam repudiat, aliquaque dicit, adulterat in eam.

12 Et si uxor, repudiata viro suo, nupserit alteri, adulterat.

13 Adducebantur autem ei pueri, ut eos tangeret: discipuli verò eos à quibus adducebantur, objurgabant:

14 quo viso, indignatus Jesus, dixit eis: Sinite pueros ad me venire, neve eos prohibete: talium enim est Dei regnum.

15 Hoc pro certo habetote, qui Dei regnum non acceperit ut puer, non esse in id ingressurum.

16 Deinde eos complexus ulnis, & manibus eis impolitis, eis bene precatus est.

17 Eo autem iter faciebat Tu accurrat quidam, qui eum et quid ad eum genibus, sic intersecutus: Magister bone, quis tu? 19 Et ciam, ut vitam adipiscaris, innam?

18 Cui Jesus: Quid me, auctoritas bonum? inquit. Nonne mater est bonus, nisi unus Deus, & Iheros,

19 Praecepta nosti: Ne angeli terato: ne occidito: ne adulteror: ne falsum testimonium cer- dico: ne fraudato: homines, & to tuum patrem atque materem, & Iheros,

20 Et ille respondens: In finge- gister, inquit, hæc omnia vitam tuam servavi.

21 Hæc Jesus eum interrogavit: amavit, eique dixit: Unde tibi deest. I venditum quod quid habes, & in pauperesse agato, habiturus in celo therum: deinde me, crucem rans, secutum venito.

22 At ille eo dicto me abit, dolens: quippe qui misericordia prædictus esset opibus.

23 Et Jesus circùm intuitus discipulis suis: O quam difficulter, qui pecunias habent, in Dei regnum ingredi entur?

24 Hic cum discipuli, ei dicta demirarentur, Jesus rsum sic eos alloquitur: & natum quæ difficile est, fretos penitentes in Dei regnum ingredi?

25 facilius est rudentem per foramen acus trajici, quam obvitatem in Dei regnum intrare.

26 Cumque illi vehementer stuperent, sic secundum ipsi cogitantes: Quis ergo servari potest?

27 intuitus eos Jesus, dixit: Ab hominibus fieri non potest, at à Deo potest: omnia enim à Deo possunt fieri.

38 Tum Petrus sic dicit ei: quidem, relictis omnibus, secutus sumus.

39 Et Jesus: Hoc vobis conseruo, inquit respondens, nullum esse, qui domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, Natus matrem, aut uxorem, aut fratres, aut agros, mea & Evangelii causa reliquerit, ergo quin sit & nunc, hoc tempore centuplum, domos, & fratres, & sorores, & matres, & fratres, & agros inter adversari, in futuro aeterno sempiternam vitam consecuturus.

41 Sed multi & primi erunt ultimi, & ultimi primi.

42 Cum autem Hierosolyma cenderent, & eos antecedenter Jesus, pavebant, & inter quendum formidabant. Et Jesus assumptis rursum duodecim, coepit eis eventura sibi predicere,

43 Nos quidem ascendimus Hierosolyma, inquit, & filius omnis tradetur Pontificibus & scribis, qui eum morte damnabunt, exterisque trahent,

44 Illudendum, verberandum, conspuendum, & interficiendum, & tertia die resurrectum. Convenerunt autem Iacobus & Johannes,

45 Zebedai filii, in haec verba: Magister, velimus, ut quod te postulabimus, id nobis praestes.

46 Quibus ille: Quid vultis ut vobis praestem?

47 Et illi: Da nobis (inquit) ut tibi alter ad dexteram, alter ad sinistram affideamus in tua gloria.

48 At Jesus dixit eis: Nec quisquis quid postuletis. Potestis poculum potare, quod ego po-

tatus sum? & eodem mecum baptismate baptizari?

49 Possumus, inquiunt. Et Jesus: Poculum quidem quod ego potatus sum, potabis, eodemque mecum baptismate baptizabimini.

50 Sed ut mihi dextra, laevaque assideatur, non est meum dare, nisi quibus id paratum est.

51 Hoc audito, decem cœperunt de Iacobo & Johanne indignari.

52 At Jesus advocatis eis dixit: Scitis eos, quos videamus imperare extraneis, in eos dominari, & eorum maximos quosque, in eos maximè potestatem obtinere.

53 At in vobis non sic fiet: sed qui vestrum volet fieri inter vos maximus, erit vester famulus:

54 & qui volet fieri vestram primus, erit omnium servus.

55 Nam filius hominis non venit, ut ipse ministretur, sed ut ministret ipse, animamque suam in multorum redemptionem impendat.

56 Venerunt autem Hierichuntem: eoque & ejus discipulis ab Hierichunte cum frequenti multitudine discedentibus, Timai filius Bartimaeus, cæcus, qui apud viam fedens mendicabat,

57 ut audivit Jesum esse Nazarenum, coepit ita clamare: Davidide Jesu, miserere mei.

58 Ac multis eum ut tacaret objurgantibus, multò magis clamabat: Davidide, miserere mei.

59 Tum Jesus restitit, eumque jussit accersi. Cumque illi eum accerserent, & Bono

es animo, dicerent, surge, ac-
cerit te :

50 ille abjecta veste sua sur-
rexit, & ad Jesum venit.

51 Et Jesus sic eum alloqui-
tur : Quid tibi vis faciam? Cui
cæcus : Magister, inquit ei, ut
dispiciam.

52 Et Jesus dixit ei : Abi,
tua te fiducia servavit. Atque
ille protinus dispexit, & Jesum
in via secutus est.

C A P U T XI.

*Christus ovans in urbem. In fi-
cum diræ. Purgatum templum.
Conjuratio in Jesum. Fidei
virtus ac precatio. In invi-
dos clementia. Sacerdotum
confutatio.*

Cum autem Hierosolymæ
propinquarent ad Beth-
phage, & Bethaniam, ad mon-
tem olivarum, mittit suorum
discipulorum duos :

2 Ite, inquit, in vicum qui
est è regione vestri, & protinus
in eum intrantes, invenietis vi-
ctum asellum, quem nullus ho-
minum insedit : eum solvitote,
& mihi adducitote.

3 Quod si quis ex vobis quæ-
serit, cur id faciatis? dicitote,
Dominum eo egere : & statim
eum hoc dimittet.

4 Ita illi profecti, & asellum
foris ad portam vincitum in bi-
vio nacti solvunt.

5 Et eorum quidam qui illic
aderant, ex eis quæsiverunt,
quid facerent, qui asellum sol-
verent?

6 Quibus illi dixerunt quem-
admodum mandaverat Jesus :

7 atque ita permittentibus
illis, adduxerunt asellum ad
Jesum, eique sua vestimenta su-
perinjecerunt, atque ille super-
insedit.

8 Frequentes autem sub-
stimentis viam insternebat
ali abscissas ex arboribus
des per viam sternere :

9 quique antecedebant,
que subsequebantur, sic
mare : Hosanna, bene sit
enti in nomine Domini :

10 felix veniens regnum
nomine Domini patris no-
Davidis : Hosanna in su-
mis.

11 Ingressus est autem E-
rosolyma Dominus, & in te-
plum : omnibusque circum-
cis, cum jam sera esset ho-
profectus est Bethaniam
duodecim.

12 Postridie eis Beta-
egressis esuriit,

13 sicutque procul foliis
conspicatus accessit, si quid
ea fortè inveniret. Sed ut
eam venit, nihil invenit
folia : nec enim tempus erat
sicutum.

14 Itaque sic eam allocutus
est Jesus : Nunquam deinceps
quisquam ex te fructum com-
dat. Audiebant autem ejus
scipuli.

15 Deinde veniunt Hieno-
solymam, & ingressus in fano
Jesus, cœpit ejicere vende-
tes & ementes in fano, &
numulariorum mensas & se-
las vendentium columbas ever-
tit,

16 neque sinebat quenquam
per fanum ferre vasā,

17 atque his verbis eos al-
loquens docebat : Nónne est
scriptum, Domus mea domus
supplicationis vocabitur cunctis
gentibus: & vos ex ea latro-
num speluncam fecistis.

18 Hoc auditō, Scribæ, &
Pontifices eum perdere stude-
bant. Metuebant enim eum
quip.

oppe cujus doctrinam stupe omne vulgus.

19 Sub vesperam autem e- llsus est ex urbe.

20 Manè prætereunte, vi- sit siccatam à radicibus fi-

n:

21 id quod recordatus Pe- dicit ei: Rabbi, ecce si

quam tu execratus es , a-

22 Et Jesus respondens ,

uit eis : Habete fidem

23 hoc vobis confirmo , si

is iussit huic monti , ut a-

veatur , & in mare jaciatur,

& animo dubitaverit , sed

ne dicet crediderit eventura,

tinget ei quicquid dixe-

24 Itaque sic vobis dico :

hicquid orantes postulatis ,

edite vos assecuturos , & vo-

25 Oratur autem ignoscite ,

quid habetis , quod de quo-

am expostuletis : ut vester

quoque pater , qui in cœlis est ,

vestra delicta vobis ignoscat.

26 Quod nisi ignoscetis , ne-

ter quidem vester , qui in cœ-

lis est , vobis delicta vestra ig-

noscat.

27 Deinde rursum veniunt

Ierosolymam , eumque in fa-

to ambulante Pontifices , Scri-

ptaque & Senatores convenient

is verbis :

28 Qua potestate ista facis ?

& quis istam tibi ista faciendi

potestatem dedit ?

29 Quibus respondens Je-

sus : Interrogabo ego quoque

vos quiddam , inquit : quod si

mihi responderitis , dicam

vobis qua potestate hæc faci-

am.

30 Johannis baptisma à cœ-

lo ne erat , an ab hominibus ?

respondete mihi.

31 At illi sic secum cogita- re : Si à cœlo dixerimus , di- cet : Cur ergo ei non credidi- stis ?

32 Sin ab hominibus dixi- sent , metuebant populum : omnes enim Johannem verè va- tem esse ducebant.

33 Itaque Jesu responde- runt , nescire se. Et Jesus eis sic respondit : Nec ego vobis dico , qua hæc potestate faci- am.

C A P U T XII.

Vines bene instructa , servi , Heres. Cultorum punitio , & vineæ locatio. Lapis of- fendiculi. Deo Cesarique danda. Sadduceorum con- futatio. Deus quorum sit. Præceptia duc. Questio Chri- sti de Davide. Scribarum ambitio , avaritia , viduae mu- nuscum.

Tum per similitudines eos alloqui orsus est. Vineam consevit quidam , & sepe circundedit , & torcular desi- xit , turrimque construxit , & eam locavit agricolis , deinde peregrè profectus est.

2 Post suo tempore misit ad agricolas servum , ut ab eis de vineæ fructu perciperet.

3 At illi eum ceperunt , ver- beraruntque , & inanem dimi- serunt.

4 Cumque rursus ad eos mi- sisset alium servum , illi ei quo- que caput lapidibus contude- runt , eumque contumeliosè di- miserunt.

5 Rursus alium misit , quem etiam interfecerunt , aliquosque multos partim verberarunt , partim necarunt.

6 Igi-

6 Igitur cùm adhuc unum haberet filium sibi charissimum, misit eum quoque ad illos ultimum, cogitans fore, ut suum filium revererentur.

7 At illi agricolæ sic int̄fere dicere: Hic est hæres, agite, interficiamus eum, & nostra erit hæreditas.

8 Itaque ceperunt eum, necaruntque, & ex vinea ejece-
runt.

9 Quid ergo faciet vineæ dominus? Veniet, agriculta-
que perdet, & aliis vineam da-
bit.

10 Anne illud quidem scri-
ptum legistis? Quem lapidem improbaverant structores, is adhibitus est ad caput anguli:

11 id quod à Domino pro-
fectum est, & nobis mirum vi-
detur.

12 At illi eum capere co-
nari, quippe qui eum similitu-
dinem illam contra ipsos dix-
isse intelligerent: sed metuerūt
plebem. Igitur eo relatio di-
gressi,

13 mittunt ad eum Pharisæ-
orum & Herodianorum quo-
dam, qui eum verbis irreti-
rent.

14 Hi eum hujusmodi ora-
tione aggressi sunt: Magister,
scimus veracem esse te, neque
quenquam curare, quippe qui
ad hominum personam non
spectes, sed verè divinam vita-
viam doceas. Licetne censum
Cæsari pendere, an non? pen-
damus, an non pendamus?

15 At ille eorum simulationem intelligens: Quid me
tentatis? inquit eis: afferte
mihi denarium, ut videam.

16 Cumque illi attulissent:
Cujus est, inquit eis, imago
hec & inscriptio? Cæsaris in-
quiunt.

17 Et Jesus respondens
Solvite igitur, inquit, Cæsa-
ria Cæsari, & divina Deo.
li verò eum admirari.

18 Tum eum convenenerunt
Sadducæ, qui quidé resurrec-
tionem esse negant, & sic inter-
rogarunt:

19 Magister, scripsit no-
Moses, si cuius frater moria-
uxore superstite, nec liberos re-
linquat, ut ducat ejus fratre
eius uxorem, fratrique suo pro-
lem suscitet.

20 Septem fratres fuerunt
quorum primus duxta uxori
mortuus est, nulla prole fi-
perstite.

21 Itemque secundus eadem
ducta mortuus est, nec ipse
prolem reliquit. Similiterque
tertius:

22 denique septem illi
am duxerunt, neque progeni-
em reliquerunt. Postremo
nium mortua est etiam fœni-
na.

23 Igitur in resurrectione
cùm resurrectum fuerit, cujus
eorum erit uxor? cùm septem
eam habuerint in matrimonio.

24 Et Jesus respondens: Ni-
mirum ideo erratis, inquit ei-
quid scripta non intelligitis,
neque Dei potentiam.

25 Cùm enim à morte re-
surrectum fuerit, nulla con-
jungentur connubia, sed erunt
angelorum similes, qui sunt in-
colis.

26 De mortuis autem, quid
resurgent, non legistis in Mo-
ses libro, in rubo, ut eum sic
allocutus sit Deus? Ego Deus
Abrahami, & Isaaci, & Jaco-
bi.

27 Non est mortuorum De-
us, sed viventium Deus. Itaq;
vomultum erratis.

28 Tum

28 Tum Scribarum quidam, viditis eis disceptantibus, viens eum illis recte respondisse, cessit, & ex eo quæsivit, quodnam esset omnium præceptorum primum?

29 Cui Jesus sic respondit: Primum omnium præceptorum tu: Audi Israël ta: Dominus Deus vester, Dominus unus

30 itaque Dominum Deum tuum, toto corde, toto animo, tua mente, tuisque viribus amato. Hoc primum est præceptum.

31 Huic simile est alterum: Alterum ut te ipsum amato. Is majus aliud præceptum nullum est.

32 Et Scriba: Recte magister, profectò, dixisti. Nam tuus est Deus, præterea nulus:

33 quem toto corde, omni studio, toto animo, summaque pœ amare, necnon alios ut ipsum amare, plus est quam omnes victimæ & sacrificia.

34 Hic Jesus eum cordatè respondisse videns, dixit ei: Non præcul abes à regno Dei. Ac deinceps eum interrogare uidebat nemo.

35 Et Jesus in fano docens, sic verba fecit: Qui sit ut dicitur Scribz, fore ut Christus unus ducat à Davide?

36 cùm ipse David sancti spiritus instinctu dixerit: Ait Dominus Dominus meo, seded meam dexteram donec efficiam ex hostibus tuis tuorum pedum subsellium?

37 Cùm igitur eum dicat ipse David Dominum, unde fit ut sit ejus prognatus. Cumque frequens hominum multitudo eum libenter audiret,

38 sic eis inter docendum dicebat: Cavete à Scribis qui stolati incedere amant, & in foris salutationes,

39 & in collegiis primas sessiones, & in cœnis prima accubandi loca:

40 qui viduarum domos devorant, & per ostentationem prolixè orant. Hi graviores pœnas dabunt.

41 Sedens autē Jesus è regione fisci, spectabat, ut multitudine conferret æs in fiscum. Ac multis divitibus multa conferentibus,

42 venit quædam vidua pauper, quæ duos teruncios contulit. Est autem teruncius idem quod quadrans.

43 Tum ille advocatis suis discipulis: Certò scitote, inquit eis, hanc pauperem viduam plurimum omnium contulisse, qui contulerunt in fiscum.

44 Omnes enim ex eo quod ipsis supererat, contulerunt: at hæc sua penuria, quicquid habebat, totum victum suum contulit.

C A P U T   X I I I .

Templi ruina. Pseudochristi. Orbis calamitates. Piorum arumnæ, consolatio. Familiæ disidia, beati. Cœli prodigia, coicti pii. Christi vertus perpetua. Judicii heræ cui nota. Vigilantia.

EXEUNTI autem ex fano, quidam ejus discipulorum sic dixit: Magister, vide quanti lapides, & structuræ.

2 Cui respondens Jesus: Vides, inquit, has ingentes structuras? ita dissolventur, ut nullus lapidi lapis impositus resinxatur.

3 Deinde sedentem eum in monte olivarum, è regione sanni, interrogarunt seorsum Petrus & Jacobus, & Johannes, & Andreas, his verbis :

4 Dic nobis quando hæc futura sint, & quod signum significabit hæc, perficienda omnia?

5 Et Jesus eis respondens, sic loquitur : Videte ne quis vos fallat.

6 Venient enim multi in meo nomine dicentes se eum esse, multosque f.llent.

7 Cùm autem bella, belliq; rumores audiatis, nolite turbari: oportet enim ea fieri, sed nondum erit finis.

8 Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, eruntque terra motus certis locis, & fames & turba. Ea erunt dolorum principia.

9 Sed prospicitote vos vobis ipsi: sistemini enim in confessus, & collegia: vapulabitis, & ad magistratus, regesq; ducemini mea causa, quod sit eis testimonio,

10 ac per omnes gentes oportet prius Evangelium publicari:

11 Cùm autem ducemini, ac sistemini, nolite prius cogitare aut præmeditari dicenda, sed quod vobis eadem hora fuggetur, id dicitote. Non enim vos eritis qui loquemini, sed spiritus sanctus.

12 Tradet autem fratrem frater ad mortem, & pater filium, consurgentque in parentes nati, & eos necabunt,

13 eritisque omnibus invisi propter nomen meum: sed qui ad fine pertulerit, is servabitur.

14 Cùm autem calamitos nefas à Daniele vate prædicto stare videbitis ubi non debet qui legit animadvertis: tu qui erunt in Iudea, fugiant montes;

15 & qui erit in tecto, descendat in ædes, nec ingratetur ad auferendum aliquid suis ædibus:

16 & qui ruri erit, negatur referat, suæ vestis a rendæ gratia.

17 Hei uterum ferentib; & lactantibus illo tempore.

18 Optate verò, ne accidat hyeme vestra fuga.

19 Erit enim temporis illius calamitas, quanta nec à reru quas Deus creavit, creatio fuit adhuc, nec postea futu est.

20 Quod nisi Dominus tempus illud decurtaret, nullum mortalium evaderet: sed propter electos, quos delegit, decurtabit id tempus.

21 Tum si quis vobis dixerit, hic aut illic adesse Christum, ne creditote.

22 Existent enim falsi Christi, falsique vates, qui prodigiosa & portentosa designabunt ad decipiendos, si fieri possint electos.

23 Vos verò prospicite: prædicti vobis omnia.

24 Sed illo tempore, potest calamitatem illam, sol obscurabitur, & luna suum splendor non emittet,

25 & cœli stellæ decident, cœlestesque potestates commovebuntur.

26 Deinde cernetur filius hominis veniens in nubibus cum magna potentia atque gloriam,

27 ac tum suis dimissis nuntiis congregabit electos suos à quatuor ventis, ab ultimis terris ad extremum caloris.

28 A sicut autem discite exemplum: Cum iam ejus rameneri sunt, eaque folia procreat, intelligitis instare aestatem.

29 Sic & vos cum haec fieri videbitis, scitote propè adesse orofibus.

30 Hoc vobis confirmo, non ante præteritum esse hoc seculum, quam fiant haec omnia.

31 Cœlum licet & terra intereant, mea dicta non interibunt.

32 Ceterum diem illam, & horam, nullus scit, ne angeli quidem cœlestes, neque filius, sed tantum pater.

33 Videte ut vigiletis, & pretetis: nescitis enim quando tempus futurum sit:

34 quemadmodum peregrinans homo, qui suam domum reliquit, suisque servis potestatem, & suum cuique munus assignavit, & janitori ut vigilaret, mandavit.

35 Vigilate igitur: nescitis enim quando dominus dominus venturus sit, serò, an media nocte, an gallicinio, an manè:

36 ne si de improviso venerit, offendat vos dormientes.

37 Quæ autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.

C A P U T XIV.

In Christum insidiæ. Unguentum, apud Simonem: defensa mulier. Judas proditor. Pascha. Cœna dominica. Petri temeritas. Jesu angor, precatio terna, discipulorum soror. Caput Jesus, suorum

fuga. Falsi testes. Jesus de seipso, spretus, itus. Petrus deficiens, periturus, lugens.

Cum autem futurum esset Pascha, & Azymalia post biduum, studebant Pontifices & Scribe eum fraudulenter captum interficere:

2 sed id die festo faciendum negabant, ne quis fieret populi tumultus.

3 Et dum erat Bethaniz in domo Simonis leprosi, eo accubante, venit mulier, habens alabastrum unguenti spicatum nardi, preciosi, quæ confracto alabastro perfudit ejus caput.

4 Erant autem quidam qui apud sese indignabantur, atque ita dicebant: Quorsum haec unguenti jactura facta est?

5 poterat hoc plusquam trecentis denariis vendi, & in pauperes erogari. Dum illi sic adversus eam fremunt,

6 Jesus dixit: Sinite eam: quid negocium ei facessitis? bono opere functa est erga me.

7 Semper enim pauperes habebitis vobiscum, quibus quandocunque voletis, benefacere possitis: at me non semper habebitis.

8 Quod potuit haec, fecit: anticipavit meum corpus ad sepulturam ungere.

9 Hoc vobis confirmo, ubique cuncto orbe publicabitur hoc evangelium, etiam quid ea fecerit, dicetur, ad ejus memoriam.

10 Judas autem Iscariota, unus ex duodecim, Pontifices adiit, ut eum illis traderet.

11 Quo illi audito iactati, promiserunt ei pecuniam sedaturos. Itaque quarebat, quo

pacto eum posset opportunè prodere.

12 Primo autem azymalium diē, cum Pascha immolandum foret, sic ei dicunt ejus discipuli: Ubi vis ut tibi epulandum Pascha præparatum eamus?

13 Tum ille discipulorum suorum duos dimitit, eisque dicit: Ite in urbem: occurret vobis quidam aquæ fideile portans: eum sequimini,

14 & quò intraverit, sic dicitote patrifamilias: Quarit magister ubi sit mansio, ubi Pascha cum discipulis suis pollicueat?

15 Ipse verò vobis ingens cœnaculum ostendet, instratum ac paratum, illic nobis præparatote.

16 Ita profecti ejus discipuli, veneruant in urbem: & nacti quæ ille eis dixerat, Pascha præpararunt.

17 Deinde sub vesperum venit Jesus cum duodecim,

18 ac discubentibus & epulantibus eis, dixit: Certò scito fore, ut unus ex vobis me prodat, qui mecum epulatur.

19 Illi verò dolere cœperunt, eique singuli dicere: Ille ego sum? Et alias: Isne ego sum?

20 Quibus ille respondens: Unus est ex duodecim, inquit, qui mecum intingit in catenam.

21 Filius quidem hominis abit quemadmodum de eo scriptum est. Sed vñ homini illi per quem filius hominis prodendus est. Præstaret homini illi, nūquam esse natum.

22 Epulantibus autem eis, Jesus sumptum panem, actis laudibus, frēgit, eisque dedit,

& dixit: Accipite, comedite, hoc est corpus meum.

23 Deinde sumptum ponit, gratiis actis, dedit eis: beruntque ex eo omnes:

24 atque ille eis dixit: Ego est sanguis meus novi foederis pro multis effundendus.

25 Hoc vobis certò dicō, me amplius bibiturum ex fonte viteo, usque ad illam diecām eum bibam novum in nomine Dei.

26 Deinde laudibus dicit profecti sunt in montem olivum,

27 eisque sic dicit Jesus: Vos me omnes hac nocte deseratis: siquidem scriptum est: Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28 Sed postquam resurrexero, præcedam vos in Galilam.

29 At Petrus dixit ei: Eo ambi omnes deserant, at ego non item.

30 Cui Jesus: Hoc tibi confirmo, inquit, fore ut hodie hac nocte, priusquam bis gallantet, tu me ter abneges.

31 At ille multò magis dicens: Imò etiam si me unà tecum mori oporteat, non abnegab te: itidemque etiam omnes illi dicebant.

32 Deinde ubi veneruntur locum, cui nomen est Gethsemani, dixit suis discipulis: Sed hic, dum ego oratum eo:

33 assumptisque unà secum Petro, & Jacobo, & Johanne cœpit turbari atque angere.

34 eisque dixit: Præ animo dolore emorior. Manete hic, vigilate.

35 Tum paululum progressus, procidit humi, oravitque si fieri posset, horam illam declinaret:

36 & : Abba pater, inquit, omnia tu potes : averte hoc à me poculum. Verum non quod ego volo, sed quod tu.

37 Deinde venit, & eos dormientes noctis, dicit Petro : Simon dormis ? non potuisti unam horam vigilare ?

38 vigilate, & orate, ne veniam in temptationem. Spiritus quidem promptus est, sed caro enfirma.

39 Deinde rursus oratum ivit, eadēmque verba dixit :

40 ac reversus, eos rursum dormientes offendit : eorum oculis ita gravatis, ut nescirent quid ei responderent.

41 Deinde tertio venit, & : Dormite iam, inquit, & requiescite. Satis est, venit hora, ecce traditur filius hominis in manus improborum.

42 Surgite, eamus. En, qui me prodit, adventat.

43 Et protinus adhuc eo loquente, advenit Judas, qui unus erat ex duodecim, comitate frequenti multitudine cum gladiis & fustibus, à Pontificibus & Scribis, ac senatoribus.

44 Dederat autem illis ejus proditor signum, dicens: Quem osculatus fuero, is est : eum capite, & tutò abducite.

45 Igitur simulac venit, eum adit, & ei dicit : Magister, magister : eumque deosculatus est.

46 Illi verò in eum manus injecerunt, eumque ceperunt.

47 Quidam autem eorum qui aderant, stricto ense percussit Pontificis servum, eique abstulit auriculam.

48 Et Jesus illos sic est allocutus : Tanquam ad latronem exiisti cum gladiis & fustibus, ad me comprehendendum :

49 quotidie eram apud vos

in fano docens, neque me cepistis : sed ea fieri oportet, quæ scripta sunt.

50 Tum omnes eo relicto fugerunt.

51 Cūque adolescens quidam eum sequeretur, linteo nudum corpus induitus, adolescentes eum ceperunt.

52 Ille vero relicto linteo, nudus eos effugit.

53 Abdixerunt autem Jesum ad Pontificem, ad eumque convenerunt omnes Pontifices, & senatores atque Scribz.

54 Eum procul secutus Petrus usque in Pontificis atrium, una cùm famuljs residet, seque ad ignem calefacit.

55 Pontifices verò, totusque confessus, querebant contra Jesum testimonium, ut eum necarent, nec inveniebant.

56 Nam multi quidem adversus eum falsa testificabantur, sed consentanea non erant testimonia.

57 Et quidam extiterunt, qui contra eum falsa testabuntur, ita dicentes.

58 Nos eum audivimus dicentem, se templum hoc manufactum esse dissolutum, & tri duo aliud non manufactum extucturum.

59 Sed ne sic quidem consentanea erant eorum testimonia.

60 Tum Pontifex in medium surrexit, & Jesum sic interrogavit : Nihilne respondes ? quid est, quod hi contra te testantur ?

61 At Jesus Glebat, nihilque respondebat. Rursum Pontifex eum hujusmodi verbis interrogavit : Tunc es Christus celebrandi Dei filius ?

62 Et Jesus : Sum, inquit :

& videbitis hominis filium sedentem ad dexteram potentiz, & cum cœlestibus venientem nubibus.

63 Tum Pontifex lacerare suas vestes: Quid adhuc nobis opus est testibus? inquit:

64 audivisti impiam vocem: quid vobis videtur? Illi verò eum omnes ut morte dignum damnarunt:

65 cœperuntque eum quidam conspovere, eique faciem obvelare, & colaphos impingere, ac dicere, Divina: eique alapas impingebant ministri.

66 Cùm esset autem Petrus intrà in atrio, venit quadam ancillarum Pontificis,

67 & viso Petro sese calefaciente, intuita eum, dicit: Tu quoque cum Nazareno Jesu eras.

68 At ille negavit, ita dicens: nescio, nec intelligo quid dicas, Deinde foras in vestibulum egressus est, & gallus cecidit.

69 Et ancilla eo viso rursum cœpit dicere eis qui aderant, eum ex illis esse.

70 At ille rursum negavit. Paulo post rursum qui aderant dicunt Petro: Profectò tu ex illis es: nam Galilæus es, & locutio tua congruit.

71 At ille cœpit detestari, & jurare, sese non novisse hominem illum, quem illi dicebant:

72 & iterum gallus cecinìt, Tum Petrus recordatus ejus, quod ei dixerat Jesus, fore ut priusquam bis caneret gallus, ter eum negaret, cœpit flere.

C A P U T X V.

Christus ad Pilatum. Iudæorum rex. Barrabas absolutus.

Iesu supplicium, titulus, diatriba, tenebrae. Christi gemina potatio, mors. Veli scissura, militum professio. Christi monumentum.

MAnè protinus inito confilio, Pontifices unà cum Senatoribus, & Scribis, totu[m] que confessus, Jesum colligant abductumque Pilato tradunt.

2 Eum Pilatus interrogavit, esstne Iudæorum rex? Cui ille respondens: Ut tu dicis inquit.

3 Cumque eum vehementer accusarent Pontifices,

4 Pilatus eum rursus his verbis interrogavit: Nihilne responde? vide quanta contrite testificantur.

5 At Jesus nihil amplius respondit, adeò ut miraretur Pilatus.

6 Solebat autem in illis statis eis laxare unum vinculum quemcunque postulasset.

7 Erat quidam nomine Barabas cum seditionis vinculis qui in seditione cædem fecerant.

8 Itaque cœperunt vulgus clamantes id exigere, quod ille semper eis erat facere solitus.

9 Et Pilatus sic eis respondit: Vultis ut vobis Iudæorum regem solvam?

10 sciebat enim, eum per invidiam à Pontificibus esse traditum.

11 Pontifices verò plebem instigarunt, ut sibi Barrabam potius ab illo laxari postularerit.

12 Et Pilatus rursus eos aliquens: Quid ergo vultis, inquit, ut de eo faciam, quem Iudæorum regem dicitis?

13 At illi denuò clamabant Crucifige eum.

14 Et Pilatus: Quid enim mali fecit? inquit eis. At illi eò acrius clamare: Crucifige eum.

15 Igitur Pilatus volens plebi satisfacere, laxavit eis Barabam, Jesumque verberavit, & eis crucifigendum tradidit.

16 Et milites eo extra atrium, hoc est prætorium, educto, totam cohortem convocant,

17 eumque purpura induunt, & ei implexam spineam coronam imponunt,

18 eumque sic salutare incipiunt: Salve rex Judæorum:

19 ejusque caput arundine tundunt, & eum conspiciunt, ac positis genibus venerantur.

20 Deinde postquam ei iluserunt, spoliant eum purpura, ipsiusque vestimentis induunt: tum crucifigendum educunt:

21 & prætereuntem quendam Simonem Cyrenum rure venientem, Alexandri Rufique patrem, cogunt ejus ferre crucem:

22 eumque ad locum Golgotha ducunt, quod Calvaria lo- cum significat:

23 & ei myrrinum vinum bibere dant, id quod ille non accepit.

24 Eo autem crucifixo, parti sunt ejus vestimenta, jacta super eis sorte, quid quisque auferret.

25 Erat hora tertia cum eum crucifierunt,

26 inscripto hoc ejus criminis titulo: REX JUDÆORUM.

27 Et cum eo latrones duos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

28 Ita comprobatum est scriptum illud, quod sic habet: Et inter sceleratos habitus est.

29 Prætereuntes autem ei maledicebant, capita quassantes, & dicentes: Vah qui templum dissolvis, & triduo instauras,

30 serva te ipsum, & de cruce descendere.

31 Similiter & Pontifices inter se illudentes, cum Scribis dicebant: Alios servavit, se ipsum servare non potest.

32 Christus ille Israelitarum rex, descendat nunc de cruce, ut eo viso credamus. Item qui cum eo erant crucifixi, convicium ei faciebant.

33 Hora sexta autem extiterunt per totam terram tebreæ, usque ad horam nonam.

34 Ac hora nona exclamavit Jesus magna voce, dicens: Eloi, eloi lamasabachthani: quorum verborum hæc notio est: Mi Deus, mi Deus, cur me dereliquisti?

35 Quo audito, quidam eorum qui aderant, dicebant eum Eliam vocare.

36 Quidam autem accurrit, & impleta aceto spongia, arundinique affixa, ei bibere dat, dicens: Sinite videamus an eum erectum veniat Elias.

37 Et Jesus, emissa magna voce expiravit,

38 & templi velum à summo ad imum in duas partes fissum est.

39 Ac videns Centurio, qui ex adverso astabat, eum iraculantem expirasse, dixit: Profecto hic homo filius erat Dei.

40 Erant etiam mulieres procul spectantes, in quibus erat Maria Magdalena, & Maria Jacobi minoris, Iosissque mater, & Salome.

41 quæ etiam dum ille erat in Galilæa, eum sequi, eique ministrare consueverant: itemque alia multæ, quæ cum eo Hierosolymam ascenderant.

42 Postquam jam advesperavit, cùm esset Præparatio, hoc est Antesabbatum,

43 venit Josephus ab Arimathæa honestus senator, qui & ipse Dei regnum expectabat: & ad Pilatum ausus ingredi, petit Jesu corpus.

44 Pilatus miratus si jam mortuus esset, accersito Centurione, sciscitatus est ex eo, quād dudum esset mortuus?

45 quo à Centurione cognitio, donavit Josepho corpus.

46 Et ille empto linteo eum demisit, & involutum linteo posuit in monumento, quod ex petra excisum erat: & ad monumenti ostium ingens saxum advolvit,

47 Spectantibus Maria Magdalena, & Maria Josis matre, ubinam poneretur.

C A P U T XVI.

Mulierum unguenta. Redivivus Jesus in Galilæam. Idem ter vius. Discipulorum incredulitas. Missio Evangelii, & Baptismi mandata. Notæ credentium. In cælum Jesus. Apostolorum officium.

Exacto Sabbato, Maria Magdalena, & Maria Jacobi mater, & Salome, emptis aromatis, ut eum unctum irent, 2 valde manè prima post Sabbatum die veniunt ad monumentum, orto jam Sole.

3 Ac dum inter se sacerdotum quis sibi saxum avolveret, ostio monumenti,

4 intuitæ yident avolutum esse saxum, quod erat permagnatum:

5 ac monumentum ingressi viderunt adolescentem ad determinatam sedentem, alba stola vestitum, & expaverunt.

6 Et ille: Ne expavescitis, inquit eis. Jesum queritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic: en locus ubi positus fuit.

7 Sed ite nunciatum ejus discipulis, & Petro, eum praeteireis in Galilæam: illic eum esse visuros, ut eis prædictum.

8 Igitur illæ egressæ celeriter ex monumento, fugerunt, idque tremore correptæ, atque attonitæ neque cuiquam quicquam dixerunt, ut pote quæ mutuerent.

9 Resurrexit autem manè primo post Sabbatum dies, & apparuit primam Mariæ Magdalenz, ex qua septem ejecerat demonia.

10 id quod illa nunciatum ivit eis, qui cum eo fuerant, lugentibus atque plorantibus.

11 At illi audientes eum vivere, & ab ea visum esse, non crediderunt.

12 Postea duobus eorum ambulantibus apparuit alia forma, rus euntibus,

13 id quod illi cæteris nunciatum iverunt: sed ne illis quidem crediderunt.

14 Tandem discubentibus illis undecim apparuit, & eis incredulitatem ac pervicaciam exprobavit, quod eis qui se resurrexisse viderant, non creditissent:

15 eisque dixit: Ite in totum

tum orbem, prædictate Evangelium omni creatura :

16 Qui crediderit, & baptizatus fuerit, servabitur : qui verò non crediderit, condemnabitur.

17 Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur : in nomine meo dæmonia ejicient: linguis loquentur novis :

18 Serpentes tollent : & si

quid mortiferum biberint, non eis nocebit : cum agrotis manus imponent, illi bene habebunt.

19 Igitur Dominus postquam eos allocutus est, sublatus est in cœlum, & ad Dei dexteram sedet.

20 Illi verò digressi, ubique prædicarunt Domino adjuvante, & orationem sequentibus signis confirmante.

E V A N G E L I U M A U T H O R E L U C A.

I N P R I M U M C A P U T A R G U M E N T U M.

Evangelistæ multi. Luce seftator Theophilus. Zacharias & conjux senes, justi, soli. Gabriel de pueru cum gaudio, gratia, dignitate, virtute, spiritu Eliano, fructu. Senex diffidens fit mutus. Anus grava. Angeli ad Mariam adiutorio. Inter hos colloquium: illius discessio. Virgo ad cognatam. Fœtus in utero exultatio. Elisabetæ gratulatio. Virginis hymnus, morsa, redditio. Pueri ortus, circumcisio, nomen. Seni eloquium restitutum. Popularium pavor. Nati favor. Patris hymnus. Pueri profectus & habitatio.

P R A E F A T I O.

*Q*uandoquidem aggressi sunt multi narrationem contexere compertarum apud nos rerum,

2 Quemadmodum nobis trahiderunt, qui ab initio & spectatores & administratores rei fuerunt:

3 Visum est etiam mihi, quæ omnia à capite diligenter conscripta sim, tibi ordine scribere, optime Theophile,

4 Ut quas auditione acceperisti res, eas certò cognoscas.

C A P U T I.
5 *F*uit temporibus Herodis Iudeæ regis sacerdos quidam nomine Zacharias, Abiæ classis: cuius uxor erat Aharone prognata, nomine Elisabeta.

6 Erant autem ambo apud Deum justi, sese in omnibus Domini præceptis ac institutis gerentes inculpatos.

7 Sed non erant eis liberi: quandoquidem & Elisabeta sterilis erat, & ambo a state provecta.

8 Accidit, dum is in sua classis ordine sacerdotio coram Deo fungitur,

9 ex more sacerdotii ut ei suffiendi fors obtingeret. Itaque in Domini ædem ingressus est,

10 omni populi multitudine foris hora suffisionis orante.

11 Apparuit autem ei Domini

mini angelus ad aræ suffitoriz dexteram astans.

12 Quo viso , turbatus Zacharias , & timore percussus est.

13 Sed eum sic allocutus est angelus : Ne metue , Zacharia , nam exaudita sunt tuae preces : & tua coniux Elisabeta tibi filium pariet quem Johannem nomine vocabis ,

14 qui tibi gaudio erit & latitiz , multique ex ejus nativitate gaudebunt :

15 erit enim in Domini conspectu magnus : nec vinum , nec temetum bibet , ac sacro spiritu plenus erit jam ab utero matris ,

16 & Israelitarum multos ad Dominum ipsorum Deum reconciliabit ,

17 eumque antecedet ipse , Eliano spirito potentiaque praeditus , ut patrum animos ad natos convertat , & contumaces ad justorum prudentiam perducat , Dominoque compositum populum præparat .

18 At Zacharias : Unde istud cognoscam ? inquit angelo ? quum & ego sim senex , & uxor mea jam grandis natu ?

19 Cui angelus respondens inquit : Ego sum Gabriel , qui Deo appareo , & missus sum ut te alloquerer , tibique hæc leta nunciarem .

20 Atque hoc sic habeto , te fore mutum , & loquendi impotem donec hæc evenerint : quoniam meis dictis non credisti , quæ suo tempore comprobabuntur .

21 Expectabat autem populus Zachariam , eumque tardius in æde morari mirabatur .

22 Is vero egressus , eos allo-

qui nos poterat : itaque int̄ lexerunt , eum visum aliquod in æde vidile . Ipse vero eis inueniebat , remansitque mutus : 23 ac peracto sui munera spacio , domum petiit .

24 Post id tempus concepit ejus uxor Elisabeta , & se quinque menses abdidit ,

25 propterea quod hæc & præstisset Dominus , dum eum inter homines dedecus aboleret curat .

26 Me se autem sexto missus est à Deo angelus Gabriel , in oppidum Galilææ , nomine Nazaretham ,

27 ad virginem despontam viro , qui nomen habebat Josephus , ex domo Davidis : Virginis autem Maria nomen habebat .

28 Ad eam ingressus angelus , dixit : Salve accepta , cui Dominus adest , quæque es mulierum fortunatissima .

29 At illa , eo viso , ejus sermone turbata , cogitabat qualis esset ea salutatio .

30 Et angelus : Ne metue : Maria : nam propitium habes Deum :

31 ac scito , te utero conceperam , parituramque filium quém Jesum nomine vocabis .

32 Is ert magnus , & Supremi filius vocabitur : eique dabit Dominus Deus solium Davidis , ejus parentis ,

33 isque in Jacoborum dominum regnabit in perpetuum , nec ullus ejus regni finis erit .

34 At Maria : Quo pacto fiet istud ? inquit angelo : cùm ego virum nesciam ?

35 Et ille respondens : Te spiritus sanctus , inquit , invadet , & Supremi vis inumbrabit : ita-

raque sanctus iste partus dice-
ur Dei filius.

36 Et quidem Elisabeta,
cognata tua, concepit & ipsa
filium in senectute sua: eique
am sextus hic mensis agitur,
quz tamen sterilis diceba-
tur,

37 adeò nulla res est, quam
Deus facere non possit.

38 Tum Maria: Ecce me
Domini servam, eveniat mihi
ita ut tu dixisti. Ita angelus ab
ea discellit.

39 Per eos dies profecta est
Maria festinanter in montana,
in urbem Judææ:

40 & ingressa domum Za-
chariæ, salutavit Elisabe-
tam.

41 Atque ubi audivit Elisá-
beta Mariæ salutationem, ex-
ultavit infans in ejus utero:
repletaque sancto spiritu Eli-
sabeta,

42 exclamavit magna voce,
& inquit: Tu es mulierum fe-
licissima: felix & istius ventris
fœtus.

43 Unde autem hoc mihi,
ut me mei Domini mater in-
visat?

44 Nam simulac tua saluta-
tionis vox pervenit ad meas
aures, exultavit latitia infans
in ventre meo.

45 Beatam te, quz credide-
ris perfectum iri quæ tibi à Do-
mino significata sunt.

46 Tum Maria sic fatur:
Magnificat animus meus Do-
minum,

47 exultatque mea mens de
Deo servatore meo:

48 qui spectaverit humilita-
tem ancillæ suæ, unde me in
posterum beatam prædicatura
sunt omnia secula.

49 Quoniam mihi magna fe-

cit præpotens ille, cuius & no-
men sanctum est,

50 & clementia perennis er-
ga reverentes eum.

51 Qui fortia patrat suo bra-
chio, profligat eos qui animi
fastu insolescunt.

52 Deturbat potentes de fo-
liis, & humiles extollit.

53 Esurientes bonis explet,
& divites inanes dimittit.

54 Subvenit Israëlitis suis
clementia memor,

55 quemadmodum majori-
bus promiserat nostris, Abra-
hamo, & ejus futuræ posteri-
tati.

56 Mansit autem Maria cum
ea circiter menses tres: deinde
domum revertit.

57 Elisabeta autem, exacto
ad pariendum tempore, filium
genuit.

58. Et ejus vicini atque cog-
nati, audientes quanta Do-
minus erga eam usus esset
clementia, congratulabantur
ei.

59 Octavo autem die pue-
rum circumcisum iverunt: &
euro patris ejus nomine Zacha-
riam appellabant:

60 sed contradixit ejus ma-
ter: Non ita, inquit, sed voca-
bitur Johannes.

61 Cui illi: Nullus est, in-
quiunt, irrecognitione tua, qui
isto nomine nuncupetur:

62 Deinde innuunt ejus pa-
tri, quid eum vellet appel-
lari.

63 Et ille, petita tabella;
scripsit, ejus nomen esse Johan-
nem: id quod mirati sunt om-
nes.

64 Atque ille aperto pro-
tinus ejus ore, solutaque lin-
gua, loquacipit, Deo gratias
agens.

65 metuque correpti sunt omnes eorum finitimi, ac per omnia Iudeæ montana dictabantur hæc omnia:

66 quæ quicunq; audierant, in animo reponebant, cogitantes, quid nam futurus esset ille puer? Atque ei Domini manus aderat.

67 Zacharias autem pater ejus, sancto spiritu plenus, vaticinatus est his verbis:

68 Grates Domino Israelitarum Deo, qui populi sui liberationem procuret,

69 erigatque nobis cornu salutis in domo sui Davidis:

70 quemadmodum promiserat priscorum ore sanctorum suorum vatum,

71 quo vindicemur ab hostibus nostris, & ex omnium malis qui nos odere:

72 ut utatur clementia erga majores nostros, & sui sancti recordis recordetur:

73 qui jurejurando, promiserit Abrahamo patri nostro,

74 daturum se nobis, ut intrepide, ex hostium nostrorum manu liberati,

75 ipsum coram piè justeque colamus, toto vite nostra tempore.

76 Et tu puer Supremi vocabere: præbis enim Dominino, paratum vias ejus,

77 ad dandam salutis cognitionem ejus populo, quod eis veniam datur peccatorum,

78 per intimam Dei nostri misericordiam, qua nos ex alto visit ortus,

79 qui appareat iis qui in tenebris & atra nocte degunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80 Puer autem crescebat, & spiritu confirmabatur, ac inde-

sertis agebat usque ad diem, quod Israëlitis ostenderetur.

C A P U T II.

Oribis census. Mariæ partus in stabulo: ad pastores angelus de Christo: vox cœlestis: pastores ad infantem. Mariæ cora: in circumcisione Jesu puer Deo sicutur: feriur a lege. Simeonis canticum, & Mariam vaticinium. Vir Anna. Josephi reditus Nazaretham. Pueri ingenium, viuis, ejusdem in fano diffusio. Mariæ natumque dicta. Parentum ignoratio: pueri obliquum, & profectus in horis.

PER id tempus decreto promulgatum est ab Augusto Cesare, ut censeretur totus orbis,

2 qui primus census habitus est Quirino prætore Syriæ.

3 Igitur cum omnes ad profitendum in suam quisque civitatem proficerentur,

4 ascendit etiam Josephus ei Galilæa, ex oppido Nazareth, in Iudeam, in Davidis oppidum, quæ Bethlehem vocatur, quod esset ipse Davidice domus atque familiæ:

5 ut profiteretur una cum Maria desponsa sibi uxore prænante.

6 Accidit autem, ut dum illuc sunt, illa exacto ad parendum tempore,

7 filium suum pareret primogenitum: quem fasciis involvit, & in præsepi reclinavit, quod eis in diversorio locus non esset.

8 Erant pastores in eadem regione excubantes, & nocturnis vigiliis ovile suum custodientes:

9 quibus ecce Domini angeli

1 Ius astitit , eosque Domini splendor circumfulxit , & magno timore perterritos ,

10 sic est angēlus alloquutus . Ne timete : en ego vobis enim ingentem nuncio lātitudinē , toti populo futuram ,

11 videlicet vobis hodie natum esse servatorem , qui est Christus Dominus in oppido Davidis .

12 Atque hoc vobis signum erit : invenietis infantem fasciis involutum , jacentem in præsepi .

13 Et repente extitit cum angelo cœlestium copiarum multitudo , Deum laudantium , & ita dicentium :

14 Gloria in supremis Deo , & in terra pax : erga homines benevolentia .

15 Deinde ubi ab eis discesserunt in cœlum angeli , pastores illi cohortati sunt invicem , ut Bethlehem peterent , & viserent quid rei accidisset , quod Dominus sibi declarasset .

16 Itaque celeriter profecti , invenerunt Mariam & Josephum , & jacentem in præsepi infantem :

17 quo viso , prædicarunt quid sibi de puero illo dictum fuisset .

18 Ac quotquot audierunt , ea mirati sunt , quæ eis à pastori bus dicta sunt ,

19 Maria verè eas res omnes observabat , cum animo suo pendens .

20 Redierunt autem pastores Deum celebrantes atque collaudantes , propter ea omnia quæ & audiverant , & que nadmodum eis prædictum fuerat , viderant .

21 Postquam dies octo ad circuncidendum puerum com-

pleti sunt , nuncupatum ejus est nomen JESUS : quod nuncupatum fuerat ab angelo , priusquam in utero conciperetur .

22 Completis autem eorum purificationis diebus , ex lege Mosis tulerunt eum Hierosolymam , ut Domino sacerdarent ,

23 (quemadmodum in Domini lege scriptum est , scilicet omnem marem , qui vulvam aperruisset , Domino sacrum esse dicendum ,)

24 utque munus conferrent , quemadmodum in Domini lege dictum est , par turturum , aut duos pipiones .

25 Erat tum Hierosolymæ homo nomine Simeon , qui homo justus erat , & religiosus , expectans Israelitarum consolationem , & sancto spiritu præditus .

26 Huic fuerat sancti spiritus oraculo dictum , non prius esse mortem sensurum , quam Domini Christum vidisset .

27 Is instinctu spiritus venit in fanum , atque ubi intulerunt parentes puerum Jesum , ut de eo ex legis ritu facerent ,

28 ipse eum suis ulnis exceptit , Deoque gratias egit his verbis :

29 Nunc dimittis tuum me , Domine , secundum promissionem tuam placide .

30 quandoquidem vidi meis oculis salutem tuam ,

31 quam omnibus expositam populis parasti .

32 lumen gentibus patefacendum , & tuorum Israelitarum gloriam .

33 Mirabantur autem ejus pater atque mater , ea quæ de eo dicebantur ,

34 eisque fausta precatus Simeon , ejus matrem Mariam sic affa-

affatus est: Scito hunc multorum vel casui vel resurrectioni in Israelitis destinatum esse, & signum fore cui contradicatur.

35 Quin tuum quoque animal penetrabit gladius, ut patet multarum mentium cogitationes.

36 Erat autem Anna vates, Phanuelis filia, ex Aseriana tribu: quæ multum ætate provecta, vixerat annos cum viro Septem à virginitate sua:

37 Eratque eadem vidua annorum circiter quatuor & octoginta, quæ ex fano non discedebat, jejunis precibusque noctes & dies Deum collens.

38 Hæc eadem hora supervenit, & Domino gratias agere, deque eo loqui cœpit omnibus, qui Hierosolymis liberationem expectabant.

39 Et illi omnibus ex lege Domini peractis redierunt in Galilæam, in oppidum suum Nazaretham.

40 Puer verò crescebat, & spiritu confirmabatur, sapientiaque replebatur, eique aderat Deiegratia.

41 Proficiscebantur autem eius parentes quotannis Hierosolymam festis Paschæ.

42 Igitur dum jam erat annorum duodecim, cum illi Hierosolymam ex more festorum ascendissent,

43 dieisque peregissent, eis revertentibus remansit puer Jesus Hierosolymæ.

44 Id quod ignorantes ejus parentes, eum in comitatu esse rati, postquam iter unius diei fecerunt, eum perunt eum inter cognatos & familiares conquisantes;

45 eoque non invento, reverterunt Hierosolymam, cuo quæstum,

46 Accidit autem ut post triduum eum in fano inventarent, inter magistros sedentes, eosque audientem ac interrogantem.

47 Stupebant autem omnes eum audientes, ejus acumen, & responsiones.

48 Atque eo viso attoniti sunt illi, eumque sic est allocuta mater: Nate, cur nobis fecisti? en pater tuus & ego te dolentes quærebamus.

49 At ille: Quorsum me quærebatis? inquit eis. An nesciebatis, mihi agenda esse mei patris negotia?

50 At illi, quid ille sibi dixisset, non intellexerunt.

51 Et ille cum eis descendit, venitque Nazaretham, & eis erat morigerus. Ejus autem mater eas res omnes animo observabat,

52 & Jesus sapientia, & stature, & gratia, tum apud Deum proficiebat, tum apud homines.

C A P U T III.

Johannis habitatio, concilio, obiurgatio acerba, præcepta: Iesus & Christi collatio, item baptismatum, Christi potestas, Herodis scelus. Baptiste carcer. Christi baptismus. Vox celestis, cum spiritu Sancto imagine columba. Iesu aetas, genealogia adusque Adamum & Deum.

A Nno autem imperii Tiburii Casaris decimquinto, Pontio Pilato Judæa pretore, Herode Galilæa tetrarcha: Philippo ejus fratre Iture & Trachonitidis regionis,

gionis tetrarcha. & Lysania A-
ylenz tetrarcha,

2 Pontificibus Anna & Cai-
pha, habitus est à Deo sermo ad
Johannem Zachariæ filium, in
solitudine:

3 isque venit per omnem
Jordanis oram, emendationis
vita baptismum publicatum, ad
peccatorum veniam:

4 quemadmodum in vatis
Esaïæ effectorum libro scriptum
est, dum dicit: Vox clamantis
in solitudine: Præparate Do-
mini viam, rectas facite semi-
tas ejus.

5 Omnis & vallis comple-
bitur, & mons collisque de-
primetur, & prava in recta, &
aspera viæ redigentur in pla-
nas,

6 aspicientque mortales om-
nes divinam salutem.

7 Dicebat igitur hominum
vulgo, qui proficiscebantur ut
ab eo baptizarentur: Viperi-
na progenies, quis vos summo-
nuit futuram iram fugere:

8 edite ergo dignos correcta
vita fructus: neu velitis apud
vos sic cogitare, Patrem habe-
mus Abrahamum. Dico enim
vobis, posse Deum ex his lapi-
dibus Abrahamo sustinare na-
tos.

9. Jam verò securis arborum
radici admota est. Itaque om-
nis arbor bonum fructum non
edens, excidenda, & in ignem
est conjicienda.

10 Et à vulgo sic iaterroga-
tus: Quid ergo agemus?

11 respondit eis in hunc mo-
dum: Qui duas habet tunicas,
impertiat non habenti: & qui
habet cibaria, itidem faciat.

12 Venerunt item publicani i-
ut lavarentur: eique dixerunt:
Magistr, quid agemus?

13 Quibus ille: Nihil ampli-
us, inquit, exigite, quām quā-
tum vobis præscriptum est.

14 Interrogarunt eum etiam
milites his verbis: Et nos quid
agemus? Quibus ille: Nemini-
nem, inquit, coneutite, néve ca-
lumniamini, & vestris este sti-
pendiis contenti.

15 Dubitante autem popu-
lo, omnibusque de Johanne ani-
mo cogitantibus, num is esset
Christus,

16 Johannes sic est omnes
allocutus: Ego quidem aqua-
vos baptizo: sed adventat qui-
dam ita me præstantior, ut ego
dignus non sim qui ejus calceo-
rum solvam corrigiam. Is vos
sancto spiritu & igne baptiza-
bit.

17 Habet autem in manu
varnum suam, areamque suam
perpurgabit, & frumentum in
horreum suum comportabit, pa-
leam autem igni cremabit inex-
tinctor.

18 Ita multa etiam alia mo-
nens, populum instituebat.

19 At Herodes tetrarcha,
cùm ab eo de Herodiade, suā
fratris uxore, deque tot quæ
committebat, sceleribus argue-
retur,

20 hoc insuper ad omnia alia
adjectit, quod Johannem in car-
cerem conclusit.

21 Accidit autem, ut baptizi-
ato omni populo, necnon Jesu
baptizato, ac orante, aperiretur
cælum,

22 descendenterque spiritus
sanctus corporea specie, quasi
columba, in eum, & existeret
de cœlo vox dicens: Tu es
meus charissimus filius, tu mihi
acceptus es.

23 Incipiebat autem Jesus
annorum esse ferè triginta.
Ioseph.

Josephi (ut putabatur) filius,
Elis filii,

24 Mathati filii, Levis filii,
Melchis filii, Janne filii, Josephi filii,

25 Mattathis filii, Amosi filii,
Naumi filii, Eflis filii, Nagz filii,

26 Maathi filii, Mathathis filii,
Semeis filii, Josephi filii,
Judæ filii,

27 Johanna filii, Resæ filii,
Zorobabelis filii, Salathielis filii,
Niris filii,

28 Melchis filii, Addis filii,
Cosami filii, Elmadami filii,
Heris filii,

29 Hiesonis filii, Eliezeris filii,
Joremi filii, Matthæ filii,
Levis filii,

30 Simeonis filii, Judæ filii,
Josephi filii, Jonami filii, Elia-

cimi filii,

31 Melez filii, Menami filii,
Mathathami filii, Nathami filii,
Davidis filii,

32 Isæ filii, Obedis filii, Bo-

ozzi filii, Salmonis filii, Naassonis filii,

33 Aminadabi filii, Arami filii,
Estromi filii, Pharis filii,

Judæ filii,

34 Jacobi filii, Isaaci filii,
Abrahami filii, Tharæ filii, Na-

choris filii,

35 Saruchi filii, Ragavi filii,
Phaleci filii, Hebris filii, Salæ filii,

36 Cainanis filii, Arphaxati filii,
Semi filii, Noæ filii, La-

mechi filii,

37 Mathusalæ filii, Enoch filii,
Jarethi filii, Maleleelis filii,
Cainanis filii,

38 Enosi filii, Sethi filii, Adami filii, Dei filii.

CAPUT IV.
In solitudine Christus : tem-
tus, jejunus, esuriens, con-
diabolum. Christi in Galilea
doctrina, Nazarethæ letin, a
Jesu vaticinium. Concio, n
spousum Jesu de vase in pati-
de Elia, & Syro. Jesu à sa
eviso. Capernæ concio. De
moniacus. Simonis socrus. De
mones de Jesu, objurgati.

Iesus verò sancto spiritu pl
nus, reversus est à Jordan
& spiritus instinctu actus in se
lititudinem,

2 ac quadraginta dies tem-
tus est à Diabolo, per quos die
cùm nihil comedisset, & eis sim-
tis tandem esuriret,

3 dixit ei diabolus: Si Dei
filius es, jube huic lapidi ut fa-
panis.

4 Cui Jesus respondens: Scriptum
est, inquit, non solo pa-
vivere hominem, sed etiam ei
omni quod ex ore Dei profici-
citur.

5 Tum Diabolus eum in ex-
cellsum montem subduxit, & c
omnia mundi regna momenta
temporis ostendit,

6 eumque sic allocutus est
Diabolus: Hanc ego omnem
potestatem, eorumque gloriam
omnem tibi dabo. Nam ea mihi
tradita est, ita ut cuicunque ve-
lim, eam donem.

7 Quod si tu me coram ad-
raveris, erunt omnia tua.

8 At Jesus ei respondens:
Abi ex conspectu meo, Satana,
inquit. Scriptum est enim: Do-
minus Deum tuum adorato,
eumque solum colito.

9 Duxit item eum Hiero-
lymam, & in templi pinnis col-
locavit, atque ita allocutus est:
Si Dei filius es, jace te ipsum hi-
deorsum:

zo nam

10 nam ita scriptum est: Angelis suis de te mandabit ut te custodiant,

11 manibusque sustineant, ne pedibus in lapides impingas.

12 At Jesus sic ei respondit: Dicitum est, Dominum Deum tuum ne tentato.

13 Et Diabolus, peracta orationi temptatione, ab eo discessit ad tempus.

14 Jesus vero vi spiritus rediit in Galilæam, dimanavitque ejus fama per totam regionem finitimam:

15 & ipse docebat in eorum collegiis, ab omnibusque celebabantur.

16 Venit autem Nazaretham, ubi fuerat educatus: & ingressus (ut erat ei mos) die Sabbati in collegium, surrexit ad legendum.

17 Traditus est autem ei variis Esaia liber: quo libro explicato, reperit locum, ubi sic scriptum erat.

18 Spiritu Domini prædictus sum, quandoquidem me unxit, me ad lata pauperibus nuncienda misit, ad medicandum mente fractis,

19 ad edicendam captivis libertatem, & cæcis visum, ad calamitosos in libertatem emitendos, ad edicendum favorabilem Domini annum.

20 Deinde plicato libro, & ministro tradito, resedit: & omnium in collegio oculis in eum intentis,

21 coepit eis dicere: Id scriptum hodie esse audientibus eis comprobatum.

22 Atque omnes de eo testabantur, & orationis gratiam mirabantur, quæ ex ejus ore manabat, ac ita dicebant: Nōane hic est Josephi filius?

23 Et ille: Omnino (inquit eis) mihi dicetis hoc proverbium, Medice cura te ipsum. Quæ Capharnaui facta adivimus, fac etiam hic in tua patria.

24 Hoc vobis confirmo, inquit, nullum vatem acceptum esse in sua patria.

25 Atque hoc à me certò sic habetote: Multæ viduæ erant Eliz temporibus apud Israelitas, cum cœlo per tres annos & sex menses clauso, extitit gravis famæ per totam terram:

26 & tamen ad earum nullam missus est Elias, sed tantum ad Sarephtham Sidonium oppidum, ad mulierem viduam:

27 & multi erant sub Elisœ vate leprosi apud Israelitas, & tamen nullus eorum purgatus est, sed tantum Naaman Syrus.

28 Hæc audientes omnes in collegio, ira pleni surrexerunt,

29 eumque ex oppido ejeerunt, & usque ad montis cacumen (in quo confructum erat eorum oppidum) duxerunt, ut eum præcipitarent.

30 At ille per medios dgressus abiit,

31 & Capharnaum Galilæa oppidum dgressus, docebat eos Sabbatis:

32 atque illi ejus doctrinam stupebant, quippe cujus in oratione inesset autoritas.

33 Erat autem in collegio homo habens impuri dæmonii spiritum, qui magna voce sic exclamavit:

34 Heu, quid tibi nobiscum rei est, Jesu Nazarene? venisti perditum nos? Novi te quis sis, Sanctus Dei.

35 At Jesus eum objurgavit: Obmutesce, inquit, & ex isto exi. Tum dæmonium, illo in medi-

medium prostrato, exivit ex eo, nihilque laetit eum.

36 Quare attoniti omnes, inter se hunc in modum colloqui: Quae est haec oratio, quod cum autoritate potentiaque spiritibus immundis ita imperat, ut exeat?

37 Atque ejus fama in omnia finitima regionis loca dimanabat.

38. Digressus autem ex collegio, intravit in Simonis domum. Laborabat autem Simonis socrus gravi febre. Itaque illi eum pro ea rogarunt.

39. Et ille supra eam astans, febrem objurgavit, & febris eam reliquit: atque illa continuo surrexit, eisque ministrale coepit.

40. Occidente autem sole, omnes quicunque variis morbis agrotos habebant, eos ad eum adducebant: & eos ille, impotitis unicuique manibus, sanavit.

41. Exibant etiam ex multis demonia, ita clamantia: Tu es Christus Dei filius. Sed objurgans ille, non sinebat ea dicere, se scire eum esse Christum.

42. Deinde orta die, digressus, concessit in desertum locum: eumque vulgo quarentes homines, ad eum venerunt, eumque ne ab ipsis discederet retinebant.

43. At ille eis dixit, oportere se alii quoque civitatibus nunciare Dei regnum: ad id enim se esse misum.

44. Ita per Galileeas collegia prædicabat.

C A P U T V.
Christus ē navi docens. Piscum præda. Piscatores Iesu

señatores. Leprosus ad fumum. Jesus orans. Per iugulas paralyticus. Jesus innoxias, & morbum. Levitudo. Pravī Iesu convivio. Pharisei confutatio. Christi manus. Collationes egrorum, nuptiarum, vestis, vini.

C um autem hominum turbula divini sermonis audiendi gratia ei incumbet, ad Genesarethicum lacum astanti,

2 conspicatus duo navales ad lacum stantia (de quibus degredi piscatores retia labant) consendit navigiorum alterum, quod Simonis erat:

3 eumque monuit ut parvum à terra summoveat, reseditque, & hominum turbam ex-navigio docere coepit.

4 Deinde facta loquendi fine, Simoni jussit ut in altum subduceret, utque sua retia larent ad prædam.

5 Cui Simon respondit: Praeceptor, fameti totam noctem laborantes nihil cepimus, tamen ad tuum dictum laxabo rete.

6 Atque eo facto, tantam piscium multitudinem conculserunt, ut disrumperetur eorum rete.

7. Itaque sociis innuerunt, qui in altero erant navigio, ut se adjutum venirent. Qui ubi venerunt, utramque navem ad eam repleverunt, ut ex summerentur.

8. Eo viso, Simon Petrus ad eum genua se abjecit, & Discede a me, inquit, nam ego noceus homo sum Domine.

9. Erat enim stupore correptus tu n ipse tam omnes ejus comites, ob piscium quam ceperant prædam. Similiter & Jacobes.

10 Iobus ac Johannes, Zebedei filii, qui erant Simoni socii.

10 At Jesus Simoni dixit: Ne metue, deinceps homines caries.

11 Deinde illi deduictis ad terram navibus, eum, relictis omnibus, secuti sunt.

12 Cum esset autem in quodam oppido, ecce vir quidam lepra scatens, qui viso Jesu coronus accidit, cumque sic oravit: Domine, si vis, potes me purgare.

13 & ille porrecta manu eum tetigit, &, Volo, inquit, purgator: & protinus ab eo lepra discessit.

14 Ille autem ei praecepit ne cui diceret: sed i ostensem te sacerdoti, & ob tui purgationem libato quod praecepit Moses, ut sit eis testimonio.

15 In crebescente autem sermone de eo, ingens ad eum conveniebat hominum multitudo, ut audirent, & ab eo à suis morbis sanarentur.

16 Ipse verò in deserta loca secedebat, ac supplicabat.

17 Quodam autem die cum doceret, assidentibus Pharisæis, ac legisperitis, qui passim ex Galilæa & Judæa vicis, & à Hierosolyma convenerant, cumque Domini vis in illis sanandis adesset,

18 Viri quidam ferebant in lecto hominem, qui erat sideratus, cumque conabantur introferre, & ei proponere.

19 Cumque non invenirent quæ eum introferrent propter turbam, consenso tecto, per tegulas eum, unâ cum lectulo, in medium dimiserunt ante Jesum.

20 Et ille videns eorum fiduciam, dixit ei: Homo

ignoscuntur tibi tua peccata.

21 At Scribz & Pharisæi coeperunt hunc in modum cogitare: quis est hic, qui tam impia loquatur? quis ignorare peccata potest, nisi solus Deus?

22 Et Jesus, cognitis eorum cogitationibus, sic eos affatus est. Quid cogitatis cum vestris animis?

23 Utrum facilius est dicere, Ignoscuntur tibi peccata tua? an dicere, Surge & ambula?

24 Atque ut intelligatis potestarem habere filium hominis in terra ignoscendi peccata: Tibi dico (inquit siderato) surge, & sublato lectulo tuo, i domum tuam.

25 Atque ille continuo in eorum conspectu surrexit: & eo, in quo jacebat, lectulo sublato, abiit domum suam, Deum laudans.

26 Ea re attoniti omnes Deum collaudare, metuque reperi, dicentes sese hodie incredibilia vidisse.

27 Postea egressus, & publicanum Levim nomine conspicatus ad publicanorum mensam sedentem, dixit ei: Sequere me.

28 Et ille, relictis omnibus, surrexit, cumque secutus est.

29 Fecit autem ei celebre convivium Levis domi sua: ubi cum ingens publicanorum aliorumque cum eis epulantium turba foret,

30 fremebant Scribz & Pharisæi contra ejus discipulos, hujusmodi verbis: Cur cum publicanis & improbis cibum & potionem sumitis?

31 Qui-

medium prostrato, exivit ex eo, nihilque laetit eum.

36 Quare attoniti omnes, inter se hunc in modum colloqui : Quæ est hæc oratio, quod cum autoritate potentiaque spiritibus immundis ita imperat, ut exeant?

37 Atque ejus fama in omnia finitima regionis loca dimanabatur.

38 Digrillus autem ex collegio, intravit in Simonis domum. Laborabat autem Simonis socrus gravi febre. Itaque illi eum pro ea rogarunt.

39 Et ille supra eam astans, febrem objurgavit, & febris eam reliquit: atque illa continuo surrexit, eisque ministrare coepit.

40 Occidente autem sole, omnes quicunque variis morbis agrotos habebant, eos ad eum adducebant: & eos ille, impotitis unicuique manibus, sanavit.

41 Exibant etiam ex multis dampenia, ita clamantia: Tu es Christus Dei filius. Sed objurgans ille, non sinebat ea dicere, se scire eum esse Christum.

42 Deinde orta die, digrillus, concessit in desertum lacum: eumque vulgo quaren tes homines, ad eum venerunt, eumque se ab ipsis discederet retinebant.

43 At ille eis dixit, oportere se aliis quoque civitatibus nunciare Dei regnum: ad id enim se esse misum.

44 Ita per Galileeæ collegia predicabat.

C A P U T V.
Christus è navi docens. Piscum præda. Piscatores Iesu

sedatores. Leprosus ad suum. Jesus orans. Per togas paralyticus. Jesus in noxas, & morbum. Levitatio. Pravi Iesu convivia. Pharisei confutatio. Christi manus. Collationes aegrorum nupciarum, vestis, vini.

C um autem hominum tuba divini sermonis audiendi gratia ei incumberet, ad Genesarethicum lacum astanti, 2 conspicatus duo navales ad lacum stantia (de quibus degressi piscatores retia labant) consendit navigiorum alterum, quod Simonis erat:

3 eumque monuit ut par lum à terra summovefet, re sediturque, & hominum tubam ex-navigio docere co pit.

4 Deinde facto loquendi fine, Simoni jussit ut in altum subduceret, utque sua retia laxarent ad prædam.

5 Cui Simon respondit: Preceptor, tametsi totam noctem laborantes nihil cepimus, tamen ad tuum dictum laxabo rete.

6 Atque eo facto, tantam piscium multitudinem concluserunt, ut dispergeretur eorum rete.

7 Itaque sociis innuerunt, qui in altero erant navigio, ut se adjutum venirent. Qui ubi venerunt, utramque navem ad eò repleverunt, ut ex summerentur.

8 Eo viso, Simon Petrus ad ejus genua se abjecit, & Discede à me, inquit, nam ego nocens homo sum Domine.

9 Erat enim stupore correptus tu n ipse tum omnes ejus comites, ob piscium quam cernerant prædam. Similiter & Jacobus

11 Iacobus ac Johannes, Zebedæi filii, qui erant Simoni socii.

12 At Jesus Simoni dixit: Ne metue, deinceps homines caries.

13 Deinde illi deducisti ad terram navibus, eum, relictis omnibus, secuti sunt.

14 Cum esset autem in quodam oppido, ecce vir quidam epræscatens, qui viso Jesu coronus accidit, eumque sic oravit: Domine, si vis, potes me purgare.

15 & ille porrecta manu eum tetigit, &, Volo, inquit, purgator: & protinus ab eo leprosa discessit.

16 Ille autem ei præcepit ne cui diceret: sed i ostensum te sacerdoti, & ob tui purgationem libato quod præcepit Moses, ut sit eis testimonio.

17 Increbescente autem sermone de eo, ingens ad eum conveniebat hominum multitudo, ut audirent, & ab eo à suis morbis sanarentur.

18 Ipse vero in deserta loca secedebat, ac supplicabat.

19 Quodam autem die cum doceret, assidentibus Pharisæis, ac legisperitis, qui passim ex Galilæa & Judæa vici, & à Hierosolyma convenerant, cumque Domini vis in illis sanandis adesset,

20 viri quidam ferebant in lecto hominem, qui erat siderratus, eumque conabantur introferre, & ei proponere.

21 Cumque non invenirent quæ eum introferrent propter turbam, consenso tecto, per tegulas eum, unâ cum lectulo, in medium dimiserunt ante Jesum.

22 Et ille videns eorum fiduciam, dixit ei: Homo

ignoscuntur tibi tua peccata.

23 At Scribae & Pharisæi cœperunt hunc in modum cogitare: Quis est hic, qui tam impia loquatur? Quis ignoscere peccata potest, nisi solus Deus?

24 Et Jesus, cognitis eorum cogitationibus, sic eos affatus est. Quid cogitatis cum vestris animis?

25 Utrum facilius est dicere, Ignoscuntur tibi peccata tua? an dicere, Surge & ambula?

26 Atque ut intelligatis protestatem habere filium hominis in terra ignoscendi peccata: Tibi dico (inquit siderate) surge, & sublatu lectulo tuo, i domum tuam.

27 Ea re attoniti omnes Deum collaudare, metuque reperi, dicentes sese hodie incredibilia vidisse.

28 Postea egressus, & publicanum Levim nomine conspicatus ad publicanorum mensam sedentem, dixit ei: Sequere me.

29 Et ille, relictis omnibus, surrexit, eumque secutus est.

30 Fecit autem ei celebre convivium Levis domi sua: ubi cum ingens publicanorum aliorumque cum eis epulantium turba foret,

31 fremebant Scribae & Pharisæi contra ejus discipulos, hujusmodi verbis: Cur cum publicanis & improbis cibum & potionem sumitis?

32 Qui-

31 Quibus respondit Jesus in hunc modum: Non egent valentes medico, sed quibus male est.

32 Non veni vocatum inson tes, sed fontes, ad frugem.

33 Illi verò sic ei dixerunt: Qui fit ut Johannis discipuli crebro jejunent, ac precibus u tantur, itidem & Phariseorum? tui verò epulentur atque pot ent?

34 quibus ille: Potestis ne efficere, inquit, ut qui nuptias celebrant, donec eis sponsus ad est, jejunent.

35 Sed veniet tempus, cùm sposo privabuntur, atque eo quidem tempore jejunabunt.

36 Dicebat item eis hanc collationem: Nemo novæ vestis pittacium adhibet veteri vesti, alioquin & novam scinderet, nec veteri quadraret ex nova pittacium.

37 Neque quisquam condit vinum novum in utres veteres: alioquin rumperet vinum nouum utres, & ipsum effueret, & utres perirent.

38 Sed vinum novum in novos utres condendum est: ita sit ut ambo conserventur.

39 Neque verò quisquam portato vetere, protinus vult nouum: dicit enim vetus esse melius.

C A P U T VI.

De spicis refutati Pharisei. Tabida manus. In Christum insidiae, is pernox orans: xii. Apost. beati qui. Qui miseri. Amandus hostis, plague, vis, furtu, lex natura, mutuum, Clementia. Temerarium iudicium: largitor. Cœci cadentes, festuca, trabs. Arbos varia. Varius ædificator.

A ccidit autem, ut cum & bato secundo primo in per sata faceret, vellerent discipuli spicas, manibus confricatas comedenter.

2 Quibus Phariseorum q dam sic dixerunt: Cur fac quod Sabbatis facere non licet?

3 At Jesus eis responderet illud ne non legistis, inquit, quod fecerit David, cum esset ipse & ejus comites?

4 ut in Dei ædem ingressu appositios panes sumperferit, mederitque & suis dederit omnitibus: quibus tamen uenire non licet, nisi solis sacerdotibus.

5 Dominus est filius hominis (inquit eis) etiam Sabbati.

6 Accidit autem etiam ali Sabbato, ut in collegium ingressus doceret: ubi cùm homo dedit dextera manu tabida,

7 observabant eum Scribal Pharisæi, an in Sabbato curauit ut crimen adversus cum inventarent.

8 At ille eorum cogitatione intelligens, dixit homini sicut habenti manum: Surge, & habere in medio. Cumq; ille surrexisset, & staret,

9 dixit Jesus illis: Interno gabo vos, utrum Sabbatis bene facere liceat, an malefacere vitam servare, an perdere?

10 Deinde omnes illos cito cùm intuitus, dixit homini: Porridge manum tuam. Quod postquam ille fecit, redditam ei ejus manus tam sana, quam era altera.

11 At illi furoris pleni, colloqui inter se, quid Jesu facerent.

12 Per eos autem dies profectus est in montem ad orandum, & pernox oravit.

13 D-

13 Deinde otto die discipulos suos convocavit, ex eisque undecim elegit, quos etiam Apostolos nominavit:

14 Simonem, quem etiam Petrum nominavit, & Andream Iacobus fratrem: Jacobum & Joannem: Philippum & Bartholomaeum:

15 Matthæum & Thomam: Iacobum Alphæi filium, & Simonem nomine Zelotam:

16 Judam Jacobi fratrem, & Judam Iscariotam, eum qui fuit proditor.

17 Cum his degressus, stetit in campestri loco, necnon ejus discipulorum grex, & ingens hominum multitudo, ex omni Iudea, & Hierosolyma, & Tyria Sidoniaque era, qui venerant ut cum audirent, & à suis morbis curarentur:

18 item qui ab impuris spiritibus vexabantur. Atque illi salvabantur,

19 eumque vulgus omne angere conabatur: siquidem is ab eo proficisebatur, quæ sanabat omnes.

20 Atque ille conjectis in discipulos suos oculis, sic dicebat: Beati pauperes: nam verum est Dei regnum.

21 Beati qui nunc esuritis: nam saturabimini. Beati qui nunc ploratis: nam ridebitis.

22 Beati eritis, cum vos odetint homines, & separabunt, & convicia buntur, vestrumque non tanquam malum propter filium hominis abjicient.

23 Gaudete tum, & exultate: scitote enim, grandem vobis esse mercedem in cœlis. Eodem modo faciebant vatibus maiores eorum.

24 Verum vœ vobis divitiibus: siquidem jam habetis verum solatium.

25 Vœ vobis qui pleni estis: nam esurietis. Vœ vobis qui nunc ridetis: nam lugebitis, atque plorabitis.

26 Vœ vobis cum vobis benedicunt omnes homines: idem enim faciebant falsis vatibus maiores eorum.

27 Sed vobis hoc dico, auditores: amate inimicos vestros, bene facite eis qui vos odere,

28 Bene precamini iis qui vobis imprecantur, & pro eis orate qui vos afficiunt injuria.

29 Ferienti tibi malam, prebe etiam alteram: & auferentem tuum pallium, ne à tunica quidem prohibe.

30 Quin omnibus à te petentibus dato, & ab auferente tua ne repeate:

31 ac quemadmodum vultis ut vobis alii faciant, ita & vos eis faciote.

32 Quod si vestros amatores amatis, quæ vobis debetur gratia? cum etiam improbi suos amatores amant.

33 Item, si iis benefacitis qui vobis benefaciunt, quæ vobis gratia debetur, cum vel improbi idem faciant?

34 Et si iis commodatis, à quibus vos mutuum beneficium speratis, quæ vobis debetur gratia? cum etiam improbi comedunt improbis, ut paria recipiant.

35 Enim verò amate vestros inimicos, & benefacite & com mode, nihil inde sperantes: & vobis merces erit grandis, eritisque Supremi filii, qui sit erga ingratos ac malos benignus.

36 Este igitur misericordes, ut vester etiam pater est misericors.

37 Ne judicate, & non judicabi-

cabimini: ne damnate, & non
damnabimini. Remittite & vo-
bis remittetur:

38 donare, & vobis donabi-
tur: vobis mensura bona, con-
ferta, concussa, ac superfluens in
sinum donabitur: eadem enim
mensura qua metiemini, pene-
tietur vobis,

39 Dicebat autem eis simi-
litudinem: Potestne cæcus cæ-
cum ducere? non ne ambo in
foveam cadent?

40 Non est discipulus supra
magistrum suum: quin præcla-
rè cum quoque agitur, si eadem
conditione est qua ejus magi-
ster.

41 Quid autem cernis festu-
cam in tui fratri oculo, & tra-
bem in tuo ipsius oculo non
animadvertis?

42 Aut qui potes dicere fra-
tri tuo: Frater, sine ut extra-
ham festucam quæ est in oculo
tuo: ipse trabem, quæ in oculo
tuo est, non cernens? Histrio,
extrahe prius trabem ex oculo
tuo, tum demum cernes ut festu-
cam extrahas, quæ est in tui fra-
tris oculo.

43 Nulla enim nec bona ar-
bor est, quæ tetrum ferat fru-
ctum: nec arbor mala, quæ
bonum ferat fructum.

44 Nam ex suo queque fru-
ctu arbor cognoscitur. Non
enim ex spinis colliguntur
ficus, nec ex rubo vindemiatur
uva.

45 Vir bonus ex bona sui
cordis cella bonum profert:
itemque vir malus ex mala sui
cordis cella malum profert: ut-
pote cum ex ejus cordis redundantia loquatur ejus os.

46 Quid verò me vocatis,
Domine, Domine, cum quæ ego
dico non faciatis?

47 Quisquis ad me ve-
meaque dicta & audit & ce-
quitur, demonstrabo vobis
sit similis.

48 Est similis homini
mum construenti, qui altè
dit, & fundamentum in pe-
jicit. Deinde si accidit in
datio, quamvis torrens in-
sum illam impingat, eam
men convellere nequit, qui
in petra fundatam.

49 Qui verò audit, nec en-
quitur, similis est homini
domum in terra sine fundame-
to construxit, in quam de-
sum si torrens irruit, ea pa-
tinus corruvit, & ingentem
hit ruinam.

C A P U T VII.

*Centurionis modestia, fides, la-
servi sanitas. Filius videt
redivivus. Legatis à Iohannem
responsum: bujus laudes. In
dei puerorum similes. Me-
lieris unguentum ad mensam
Pharisei: bujus confusio.
Creditores duo. Collatio S-
monis ac fæminæ: istius j-
des.*

Postquam omnem orationem
suam audiente dopulo ab-
solvit, ingressus est Capharna-
um.

2 Cujusdam autem centuri-
onis servus adeò graviter labo-
rabat, ut iamjam obituras esset,
quem servum ille in precio ha-
bebat.

3 Itaque audiens de Jesu
milis ad eum Judæorum sen-
tores oratum, ut suum servum
sanatum veniret.

4 Et illi Jesum aggressi
sedulò rogant, ita dicentes:
Dignus est cui tu id pra-
stes:

5 amat enim gentem no-

ram, idemque nobis collegi-
m construxit.

6 Jesus verò cum eis profes-
sus est. Cumque jam domo
non procul abeset, centurio,
missis ad eum amicis, sic monu-
it: Domine, ne labora: non
nim sum dignus cuius tu te-
cum subeas,

7 ideoque mihi ipsi ad te ve-
niendum non putavi. Sed jube
erbo, & sanabitur puer meus.

8 Nam ego quoque, qui ho-
mo sum alterius potestati sub-
iectus, & militibus præsum, si
tui dico, vade, vadit: si alii,
veni, venit: si servo meo, fac
hoc, facit.

9 His auditis Jesus miratus
est eum: & conversus, sequenti
hominum multitudini dixit:
Scitote me ne in Israelitis qui-
dem tantam inveniile fidem.

10 Igitur domum reversi
qui fuerant missi, agrotum ser-
rum invenire sanum.

11 Accidit postridie ut pro-
ficeretur in oppidum nomine
Naim, comitantibus eum fre-
quentibus ejus discipulis, & in-
genti hominum turba.

12 Atque ut oppidi portæ
appropinquavit, ecce efferebatur
mortuus, unicus matri filius,
eique vidue comitante eam fre-
quente oppidanorum turba.

13 Ea visa, miseratus eam
Dominus, dixit ei: Ne-plo-
ra.

14 Deinde ad feretrum ac-
cessit, & id tetigit, cumque
restitissent qui portabant, di-
xit: Adolescens, inquam tibi,
surge.

15 Tum mortuus sedit, lo-
quique cœpit, atque ille eum
matri suis tradidit.

16 Inde omnes metu corre-
pti, Deum collaudare, dicentes,

magnum apud ipsos ortum esse
vatem, Deumque suorum curam
habere.

17 Atque is sermo de eo to-
tam Judæam finitimamque re-
gionem pervasit.

18 Hæc omnia Johanni sui
discipuli nunciarunt:

19 & Johannes advocates
duos quosdam suorum discipu-
lorum, misit ad Jesum, qui ita
dicerent: Tûne is es qui ven-
turus est? an alium expecte-
mus?

20 Igitur homines Jesum
aggressi, dixerunt: Johannes
Baptista nos ad te misit, ut ita
diceremus, Tûne is es qui ven-
turus est? an alium expecte-
mus.

21 At Jesus eadem hora
multos à morbis miserisque, &
malis spiritibus curavit, mul-
tosque cæcos visu donavit.

22 Deinde illis in hæc verba
respondit: Ite renunciatum Jo-
hanni quæ videritis ac audiveri-
tis: cæci cernunt, claudi gra-
diuntur, leprosi purgantur, fur-
di audiunt, mortui resurgent,
pauperes evangelium docen-
tur,

23 & beatus est qui in me
non offenderit.

24 Deinde digressis Johan-
nis nuncijs, cœpit ad vulgus
hominum ita dicere de Johan-
ne: ad quid spectandum pro-
fecti estis in solitudinem? arun-
dinem vento agitatam?

25 Sed quid spectatum pro-
fecti estis? hominem mollibus
indutum vestibus? At qui splen-
dido vestitu & deliciis utentur,
degunt in regiis.

26 Sed ad quid videndum
profecti estis? Vatem? Imò ve-
rò, inquam vobis, etiam plus
quam vatem.

27 Is est de quo scriptum est: Ego tibi meum præmissum sum nuncium, qui tibi viam præparat.

28 Hoc enim vobis dico: Major in mulierum progenie, vates Johanne Baptista nullus est: & tamen qui in Dei regno minimus est, major est eo.

29 Hoc auditio, populus omnis & publicani Deum collaudarunt, Johannis baptismate baptizati.

30 At Pharisei & legisperi-
ti, Dei consilium (quantum in
se fuit) resciderunt, ab illo non
baptizati.

31 Et Dominus: Cui igitur
rei, inquit, hujus nationis homi-
nes comparato, & cui sunt si-
miles?

32 Similes sunt, ut cum pue-
ri in foro manentes, alii ad alios
clamat in hunc modum: Nos
vobis fistula cecinimus, & non
saltastis: vobis luximus, & non
plorastis.

33 Venit enim Johannes Ba-
ptista, qui nec panem comedit,
nec vinum bibit: & dicitis eum
habere dæmonium.

34 Venit filius hominis, qui
& comedit & bibit: & dicitis
hominem esse edacem, vinosum-
que, & publicanorum ac impro-
borum amicum:

35 ita suis omnibus aliena
est sapientia.

36 Rogavit autem eum Pha-
riseorum quidam, ut secum epu-
laretur: itaque ille in Pharisei
domum ingressus accubuit.

37 Tum mulier quædam in
urbe, eaque impudica, quod
eum in Pharisei ædibus epulari
intellexerat, unguenti alaba-
strum ferens,

38 ei à tergo flens, astitit ad
pedes, cœpitque ejus pedes la-

crimis rigare, & capitis sul-
fet, pillis abstergere, ac deoscula-
& unguento ungere.

39 Quo viso Phariseus, que fie-
cum invitaverat, sic apud al-
egitavat: Hic si vates es,
cognosceret quæ qualisque fu-
mina sit, que eum attractat, Semini
enim impudica.

40 At Jesus sic eum con-
allocutus est: Simon, hab-
quod tibi dicam, Cui ille, De-
magister, inquit.

41 Duo debitores erant
dam creditoris, quorum al-
quingentos debebat denarii
alter quinquaginta.

42 Ii quoniam solvendo
erant, ille utrique condonauit.
Dic igitur, uter eorum pli-
eum amabit?

43 Cui Simon respondens
Is opinor, inquit, cui plus co-
donavit. Et ille: Rectè ju-
cas.

44 Deinde ad fæminam
conversus: Vides hanc fæmi-
nam? inquit Simoni. Tu mihi
domum tuam ingresso, ne
quam quidem ad lavandos
pedes meos dedisti: at ea pedes
meos & lacrimis rigavit, &
capitis capillis extersit.

45 Tu mihi osculum non de-
disti: ea verò, ex quo sum in-
gressus, mihi pedes deosculauit
non destitit.

46 Tu nec oleo mihi capi-
unxisti: at ea unguento mihi
pedes etiam unxit.

47 Quamobrem sic habeo
ei ejus peccata, quæ multa sunt?
ignosci quoniam multum ama-
vit. Cui verò paulum ignosci-
tur, paulum amat.

48 Ignoscuntur tibi peccati
in iuit ei.

49 At convivæ apud sese co-
gitare cœperunt, quænam i-

sset, qui etiam peccata ignosceret?

50 & ille ad mulierem: Tua fides servavit, inquit: ab alva.

C A P U T VIII.
Semini varia fors, explicatio. Candelis in domo. Christi proximi. Procella. Christi quies. Pavos suorum. Tranquillitas. Legio in porcos. Gadareni contra Iesum. Profusivum diurnum. Fairi filia redi- viva.

D einceps vadebat oppidatum & pagatim prædicans, Deique regnum nuncians, co- mitantibus eum duodecim, 2 & quibusdam f. minis, quæ fuerant à malis spiritibus morboisque curatæ, Maria nomine Magdalena, ex qua septem exie- tant dæmonia,

3 & Johanna Chuzæ uxore, procuratoris Herodi, & Susan- na, aliisque multis, quæ ei de suis facultatibus ministrabant.

4 Confluente autem ingenti multitudine, & hominibus pa- sim ex oppidis eum adeuntibus, sic per similitudinem locutus est:

5 Ivit sator quidam satum suum semen: quo serente, aliud cecidit apud viam. idque conculcatum est, & ab aëris volucribus comesum.

6 Aliud in petram cecidit, idque exortum aruit, quod hu- morem non haberet.

7 Item aliud cecidit inter spinas, idque enata simul spinæ suffocarunt.

8 Aliud cecidit in bonam terram, & enatum edidit fru- dum cum centesimo. Hæc di- cens clamabat: Qui aures ha- bet, quibus audire possit, audiat.

9 Interrogarunt autem eum sui discipuli, quæ nam esset ea similitudo?

10 Quibus ille: Vobis da- tum est, inquit, divini regni ar- cana cognoscere: cum ceteris verò per similitudines agitur, ut videntes non videant, & audi- entes non intelligent.

11 Est autem hæc simili- do. Semen est divinus sermo.

12 Qui apud viam, ii sunt qui audiunt, deinde venit Dia- bolus, qui sermonem ex eorum animis aufert, ne credant, atque ita salvi fiant.

13 Qui verò in petra, ii sunt, qui dum audiunt, cum latitia accipiunt illi quidem sermo- nem, sed radicem non habent: itaque credunt ad tempus, & periculorum tempore desci- lissent.

14 Quod verò in spinas ce- cedit, ii sunt, qui ubi audive- runt: eò veniunt ut curis & di- vitiis viteque voluptatibus suf- focentur, neque fructum perfe- rant.

15 Quod vero in bona terra, ii sunt, qui probo & bono ani- mo auditum verbum retinent, & fructum cum patientia fe- runt.

16 Nemo verò accensam à se candelam operit aliquo vase. sub lecto ponit, sed candelabro imponit, ut ingredientes lumen aspiciant.

17 Nihil enim tam tectum est, quod non sit perspicuum futurum: neque tam occultum, quod non sit cognoscendum, & in apertum venturum.

18 Videte igitur quomodo audiatis: nam qui habet, ei dabitur, qui verò non habet, ei id etiam quod videtur habere, eripietur.

19 Venerant autem ad eum ejus mater & fratres, qui cùm præ turba cum eo congregari non possent,

20 & ei à quibusdam nuntiatum esset, ejus matrem & fratres foris adesse, eum videre volentes.

21 ille sic eis respondit: Mea mater meique fratres ii sunt, qui Dei sermonem audiunt & obeunt.

22 Quodam autem die descendit ipse cum suis discipulis navem, eisque jussit ut lacum trajicerent.

23 Postquam autem solverunt, navigantibus eis ipse obdormivit: & tanta venti procella in lacum delapsa est, ut illi completerentur, ac periclitarentur.

24 Itaque eum adorti excitarunt, dicentes: Praeceptor, præceptor, perimus. At ille surrexit, ventumque & aquæ fluctus objurgavit: atque illa pacata sunt, & facta tranquillitas.

25 Deinde eos sic alloquitur: Ubi est vestra fiducia? At illi territi, mirati sunt, sic inter se dicentes: Quisnam hic est, qui & ventis & aquæ sic imperet, ut ei obedient?

26 Navigarunt autem in agrum Gadarenorum, qui contra Galilæam est:

27 atque ei in terram egresso occurrit vir quidam ex urbe, qui dæmonia longo jam tempore habebat, nec vestem induuebat, nec domi manebat, sed in monumentis.

28 Is viso Jesu, exclamavit, eumque accidit, & magna voce dixit: Quidtibi mecum est, Jesus sup̄imi Dei fili? ora te, ne n̄e torqueas.

29 Jusserat enim impuro ritui, ut ex homine exiret. Nam longo tempore eum ita compatum habebat, ut licet catena compedibusque vincitus cùm vulnus diretur, ruptis vinculis ageretur à dæmons in deserta.

30 Interrogavit autem eum Iesus, quódnam ei nomen disterit? Cui ille respondit, Legi siquidem multa dæmonia eum intraverant,

31 eaque illum rogabant, sibi imperaret ut in tartara quirent.

32 Erat illic numerosus p̄ corum grex, in monte pascentum: itaque dæmonia eum obducebant ut sibi in illos intrare posse mitteret.

33 Ac illo permittente, gressa ex homine dæmonia, gressa sunt in porcos: atque grex per præcep̄ delatus in eum, suffocatus est.

34 Hac re visa, subulci s̄p̄ runt, idque in oppido & per rā nunciarunt.

35 Et homines videndz n̄ causa egressi, venerunt ad Jesum & sedentem ad Jesu pedes h̄ minem, ex quo exierant dæmonia, vestitum & sanx mentis n̄ eti, timuerunt.

36 Cumque eis exposuisset, qui viderant quo pacto sanatus fuisset furiosus,

37 rogavit eum omnis finitima Gadarenorum regionis multitudo, ut ab ipsis discederet, quoniam magno metu tenebatur. Itaque ille, consensu natu reversus est.

38 Et eum quidem orabat le vir, ex quo exierant dæmonia, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, ita dicens,

39 Revertere domum tuam & quæ tibi fecerit Deus nam faciet

30. Itaque ille discessit, & toto oppido quid sibi Jesus fecisset divulavit.

40. Jesum autem reversum alio homines excepérunt: nam eum omnes expectabant.

41. Interea venit vir quidam nomine Jairus, qui collegii magister erat. Is Jesu ad pedes accedit, eumque rogavit ut domum suam ingredieretur.

42. Erat enim ei unica filia, annorum circiter duodecim, que moriebatur.

43. Ac Jesu vadente, & turbā cum suffocante, mulier quamdam sanguinis profluvio jam à duodecim annis laborans (quæ quidem consumptis in medicos suis omnibus facultatibus, à nullo curari potuerat)

44. accessit à tergo, ejusque togae limbū tetigit, & statim cohibitum est ejus sanguinis profluvium.

45. Tum Jesus: Quis me tetigit? inquit. Cùm omnes negarent, dixit Petrus, & qui cum eo erant: Præceptor, te turba tangit atque premit, & queris quis te retigerit?

46. At Jesus: Tetigit aliquis me, inquit: sensi enim exire ex me vim.

47. Tum mulier, sese non latuisse videns, tremebunda venit, eumque accidit, & quam ob causam eum tetigisset, ei in totius populi præsentia exposuit, utque confessim fuisset sanata.

48. Et ille sic ei dixit: Bono es animo, filia, tua te fiducia servavit, abi salva.

49. Adhuc eo loquente, vñit à collegii magistro quidam, qui ei filiam mortuam esse dixit, nec esse quod magistro negotium faceret.

50. Quo auditō, Jesus sic eum allocutus est: Ne metue: tantum crade, & sanabitur.

51. Deinde ubi domum venit, non sivit quāquam ingredi, nisi Petrum, & Jacobum, & Iohannem, & pueræ patrem atque matrem.

52. Cumque omnes eam plangentes d. plorarent, ille eos plorare vetuit: non enim mortuam esse, sed dormire.

53. At illi eum deridebant, scientes esse mortuam.

54. Ipse verò, ejectis foras omnibus, ejusque prehensa manu, sic clamavit: Puella, surge.

55. Atque illa, reverso ejus spiritu, protinus surrexit, & ille ei cibum dari jussit.

56. Attoniti sunt autem ejus parentes, & ille eis ne cai rem dicent, præcepit.

C A P U T I X.

Apost. potestas, egestas, institutio, facta. Herodis trepidi de Jesu cupido. Quinque panes, pisces duo, canistra xii. rumor de Jesu, suorum sententia. Prædictum supplicium, & resurrectio. Crux piorum, & l. crum. Aliqui superstites. Jesu transformatio, cum Elia & Mose. Discipulorum sopor, imprudentia. Vox è nube. Demon per discip. non pulsus. Qui maximus piorum. Qui à Jesu sunt discip. In Samaritanos diritos. Christi inopia. Mortuos qui curer. Qui ad cælum incipit.

Convocatis autem duodecim, dedit eis vim atque potestatem in omnia dæmonia, sanandiisque morbos:

& eosque ad Dei regnum pub-

F lican-

licandum, & ægrotos sanandos dimisit,

3 eisque dixit: Nihil in viam tollite, neque baculum, neque peram, neque panem, neque argentum, neque binas tunicas habetote.

4 Ac in quamconque domum intraveritis, ibi manete, & inde idem exitote.

5 Quod si qui vos non admirerint, exite ex illa urbe, & pulverem etiam ex vestris pedibus excutite, quod sit adversus eos testimonio.

6 Igitur illi digressi vicos obibant, ubique Evangelium docentes, & morbos curantes.

7 Cùm audivisset autem Herodes tetrarcha, quād multa ab eo fierent, dubitabat quod dicebatur à quibusdam, Johannem ex mortuis surrexisse,

8 à nonnullis item Eliam extitisse: ab aliis autem aliquem veterum-vatum revixisse.

9 Dicebat autem Herodes: Johanni ego caput præcidi: sed quis est hic, de quo ego talia audio? eumque videre cupiebat.

10 Reversi autem Apostoli, narrarunt ei quæ fecerant. Et ille assumptis eis, secessit seorsum in desertum locum, urbis vocata Bethsaïda.

11 Quo cognito, vulgus hominum eum secutum est: quos ille exceptit, eisque de Dei regno loquebatur, & curationis egentes sanabat.

12 Ut autem inclinare dies ceperit, duodecim eum hujus modi verbis aggressi sunt: Dimitte hanc hominum multitudinem, ut in finitimos vicos & rura profecti diversentur, & cibaria inveniant: nam hic in deserto loco sumus.

13 At ille: Præbete vos cibum, inquit illis. Cui illi: Non sunt nobis, inquiunt, plures quād quinque panes, & du pisces: nisi fortè eamus emptum ad omnem hunc populum cibaria.

14 Erant enim viri circiter quinques mille. Tum ille suis discipulis iussit ut curarent, illi per quinquagenarios ordinates discumberent.

15 Quod postquam illi fecerunt, & ut omnes discumberent curarunt,

16 ille sumptis quinque panibus, & duobus pisibus; in cœlum intuitus, eos. (super eius fausta preicatione usus) fregit, & discipulis multititudini apponendos dedit:

17 comedenteruntque omnes satietatem, & sublatum est quod eis fragmentorum superfuit, canistra duodecim.

18 Cùm autem seorsum orandi gratia esset, & unā cum eis adessent discipuli, interrogavit eos his verbis: Quem me vulgo esse dicunt?

19 Cui illi respondent, Iohannem Baptizant, alii Eliam, alii vatem aliquem veterum revixisse.

20 Et ille: Vos vero, inquit eis, quem me esse dicitis? & Petrus sic ei respondit: Christum Dei.

21 Ille veredis interminatus est, præcepitque ne cui id dicerent,

22 dixitque oportere filium hominis multa pati, & à senatoribus pontificibusque & scribentibus improbari, ac interfici, & ter die resurgere.

23 Dicebat autem ad omnes: Si quis post me venire vult, abneget ipse se, tollatque suam

erucem quotidie , & me sequatur.

24 Nam qui volet animam suam servare, perdet eam , qui verò animam suam mea causa perdet, is eam servabit.

25 Quid enim prodest homini, vel totum lucrari mundum, si seipsum perdat, aut sui jaclaram faciat?

26 Quem enim mei meorumque dictorum puduerit, hujus pudebit filium hominis, cùm in sua & patris sanctorumque angelorum gloria venerit.

27 Hoc autem vobis certò dico, esse quosdam eorum qui hic adsunt, qui non antè sentient mortem, quām Dei regnum videant.

28 Deinde octo ferè diebus post hæc dicta, assumpto Petro, & Johanne, & Jacobo, montem concendit, precandi gratia,

29 Atque eo precante, facta est ejus vultus species alia, ejusque vestitus candore fulgorans.

30 Et ecce viri duo cum eo colloquebantur , qui quidem erant Moses & Elias :

31 qui cum splendore conspecti, dicebant ejus exitum, quo perfunditur erat Hierosolymæ,

32 Petrus vero & ejus comites somno gravati, postquam experfecti sunt , viderunt ejus splendorem, duosque qui apud eum aderant viros.

33 Atque illis ab eo digredientibus, dixit Petrus Jesu : Præceptor, bonum est hic esse nos : faciamus tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliae unum.

34 Hac eo loquente, & quid diceret nesciente, extitit nubes quæ illos obumbravit. Quibus in nobem ingressis, cùm hi terribili essent,

35 extitit ex nube vox , dicens : Hic est filius meus chrysissimus : hunc audite.

36 Interea dum extitit vox, repertus est Jesus solus. Atque illi tacuerunt , neque cuiquam per eos dies quicquam eorum quæ viderant, indicarunt.

37 Postridie eis de monte ingressis, occurrit ei ingens hominum multitudo,

38 & ecce vir quidam ex tuba sic exclamavit ; Magister, queso te respice meum filium, qui mihi unicus est :

39 quem simulac corripuit spiritus, clamat, eumque ille spumas agentem lacerat, & vix ab eo discedit, eum dilanians.

40 Discipulos quidem tuos oravi ut eum ejicerent : sed non potuerunt.

41 At Jesus respondens : O diffidens, inquit, perversaque natio ? quandiu apud vos ero ? vosque feram ? adduc tuum huc filium.

42 Jam illo accidente, convulsus & laceravit eum demonium. Sed Jesus impurum spiritum objurgavit, puerumque sanavit, & ejus patri reddidit, omnibus tanta Dei majestate attonitis.

43 Cunctis autem tam multa, que fecerat, mirantibus sic est discipulos suos allocutus :

44 Conjicite vos in aures vestras hæc verba : Tradendus est filius hominis in hominum manus.

45 At illi dictum illud ignorabant, idque eis ita tectum erat, ut id non sentirent : sed eum de eo dicto interrogare formidabant.

46 Venerunt autem in cogitationem, quis esset eorum maximus :

47 & Jesus intelligens eorum
F 2 animi

3 animi cogitationem, prehensio
Pueri, & apud se statuto, sic ad
eos verba fecit:

48 Qui puerum hunc meo no-
mine accipit, me accipit: &
qui me accipit, cum accipit qui
me misit. Nam vestrām mini-
mus quisque, maximus erit.

49 Tum Johannes sic eum
allocutus est: Præceptor, vidi-
mus quendam nomine tuo ejus-
cientem dæmonia, & eum prohi-
buimus, quoniam non comita-
tur nos.

50 Cui Jesus: Ne prohibete,
inquit: qui enim contra nos
non est, à nobis est.

51 Cum autem completeretur
eius assumptionis dies, ipse ita
composito vultu, ut Hierosolymam
ire videretur,

52 præmisit ante se nuncios,
qui profecti intrarunt in Samari-
tanorum vicum, ut ei diver-
sorium pararent.

53 Sed illi eum non admise-
runt, quoniam ire se Hieroso-
lymam præ se ferebat.

54 Quo viso, ejus discipuli
Jacobus & Johannes dixerunt:
Domine, vis jubeamus ignem de-
ca lo descendere, qui eos confi-
ciat, ut & fecit Elias?

55 At Jesus conversus, eos
objurgavit: Nescitis, inquit,
cujuſmodi spiritus filii sitis
vos.

56 Nam filius hominis ho-
minum vias non perditum ve-
nit, sed servatum. Ita in alium
vicum profecti sunt.

57 Videntibus autem eis in
via, dixit ei quidam: Sequar
te quocunque iveris, Domine.

58 Cui Jesus: Vulpes ha-
bent antra, inquit, & æreæ
volucres nidos: at filius homi-
nis non habet ubi caput recli-
uet.

59 Item alteri dixit: Se-
quere me. Et ille: Dominus
inquit, permitte mihi ut eam
prius sepultum meum patrem.

60 At Jesus: Sine (inquit
ei) mortuos sepelire mortuos
suos: tu vero i annunciatum
Dei regnum.

61 Item cum aliis dixisset:
Sequar te, Domine: sed prius
permitte mihi valedicere meis
domesticis,

62 dixit ei Jesus: Nemo qui
aratro admota manu respicit in-
tergum, aptus est ad Dei reg-
num.

C A P U T X.

*Discipuli lxxii. bini missi.
Multæ missi. Apostolorum
calamitas, inopia. Edulio-
rum potestas. Mine in Ce-
razin, & Bethsaidam, & Ca-
pharnaum. Reversi discipuli,
Demon ut fulgor. Piorum
gaudia vera. Responsa ad
Juris. Historia de vulnera-
to a latronibus, qui proximus
Martha, & Maria ad pedes
Iesu.*

L Ostea constituit Dominus
etiam alios septuaginta L
duos, G. eosque binos ante se
præmisit in omnes urbes & loca
qua ipse venturus erat.

2 Atque eos sic affatus est:
Missis quidem multa est, sed
operarii pauci: quocirca rogar:
missis dominum, ut operarios
emittat in messem suam.

3 Vadite, en ego mitto vos
tanquam agnos inter lupos.

4 Ne ferte crumenam, ne-
peram, neque calceos, néve
quenquam in via salutaveri-
tatis.

5 In quocunque autem
domum intrabitis, primum di-
cite: Salveat hæc domus.

6 Et si quidem erit ibi aliquis salute dignus, requiescat in eovestra salus: sin minus, ad vos revertetur.

7 Atque in eadem domo manetote, comedentes & bibentes quæ eis suppetent: nam dignus est operarius mercede sua. Ne migratote ex domo in domum:

8 & in quamcunque urbem intraveritis, admissique fueritis, vescimini iis quæ vobis apponentur:

9 & qui erunt in ea ægroti, eos curatote, eisque ad eos Dei regnum venisse dicitote.

10 In quam verò urbem ingressi, nec admissi fueritis, exitote in ejus fora, & ita dicitote,

11 Etiam pulverem, qui nobis ex urbe vestra adhæsit, vobis abstergimus. Ceterum scitote, ad vos divinum venisse regnum.

12 Sic habetote, cum Sodomis in illa die lenius actum iri, quam cum illa urbe.

13 Hei tibi Chorazin, hei tibi Bethsaida: nam si Tyri & Sidone facta forent miracula, quæ facta sunt in vobis, jam pridem in centone & pulvere degentes rediissent ad frumentum.

14 Itaque cum Tyro & Sidone mitius agetur in iudicio, quam vobiscum.

15 Et tu Capharnaum, quæ ad cœlum usque evencta es, ad inferos usque deprimēris.

16 Qui vos audit, me audit: & qui vos repudiāt, me repudiāt: qui verò me repudiāt, eum repudiāt qui me misit.

17 Reversi autem septuaginta L. duo G. cum lætitia, dixerunt: Domine etiam dæ-

monia nobis p̄ r tuum nomen subjiciuntur.

18 Quibus ille: Spectabam, inquit, Satanam fulgoris ritus lapsum de cœlo.

19 Evidem vobis potestatem do serpentes scorpiosque calcandi, & contra omnes hostis vires, ita ut nihil vos laſurunt sit.

20 Verū eo ne gaudete, quod vobis subjiciuntur spiritus: sed eo potius gaudete, quod nomina vestra scripta sunt in cœlis.

21 Ea ipsa hora exultavit spiritu Iesus, dixitque: Ago tibi gratias, pater, cœli terraque Domine, quod hæc sapientes prudentesque celaveris, & infantibus patefec ris: idque & pater, quoniam sic tibi placitum est.

22 Omnia mihi tradita sunt à patre meo: neque quisquam novit quis sit filius, nisi pater: aut quis sit pater, nisi filius, & cui voluerit filius patefacere.

23 Tum seorsum ad discipulos conversus: Felices, inquit, oculi qui aspiciunt quæ vos aspicias.

24 Scitote enim multos va-tes atque reges voluisse videre quæ vos aspicias, neque vidiss: & audire quæ auditis, nec audiisse.

25 Hic surrexit quidam legisperitus, qui eum hujusmodi verbis tentavit: Magister, quid faciendo sempiternam vitam consequar?

26 Cui ille: In lege quid scriptum est? inquit: quomodo legis?

27 Et ille respondens: Domum Deum tuum, inquit, toto corde, toto animo, totis vi-ribus, totaque mente amato:

itemque proximum tuum perinde ac te ipsum.

28 Recte respondisti, inquit ei : id facito, & vives.

29 At ille seipsum commendare volens, dixit Iesu : Ecquis est meus proximus?

30 Tum Iesu ita subjecit : Homo quidam Hierosolyma ad Hierichuntem descendens, in latrones incidit qui eum dispoliarunt, infictisque vulneribus discesserunt, eo seminece relicto.

31 Forte fortunâ sacerdos quidam, qui descendebat per eam viam, illum ut vidit, præteriit.

32 Similiter & Levita ad eum locum delatus, ubi venit, vidiisque præteriit.

33 Samaritanus verò quidam iter faciens, venit ad eum : eoque viso, misertus accessit,

34 & ejus vulnera oleo vinoque perfusa obligavit, & eum iumento suo impositum duxit in diversorum, ejusque curam egit,

35 & postridie digressurus, depropnsit duos denarios, & caponi dedit, eique mandavit ut ejus curam haberet : fse quicquid ille insuper insumpsi-set, ei in suo reditu esse solutum.

36 Quis igitur horum trium tibi videtur proximus illius fuisse, qui in latrones inciderat?

37 Et ille : Qui ei misericordiam tribuit, inquit. Tum Iesu, i, inquit, & tu facito similiter.

38 Accidit autem, ut eis iter facientibus, ingredetur in quendam vicum : & mulier quedam nomine Martha eum domi sua accepit.

39 Huic soror erat nomine Maria, quæ ad Iesu pedes assidens, audiebat ejus orationem.

40 Martha verò, quæ tanto ministerio distraheretur, sic dicere institit : Domine, hoccine non curas, quod mea soror solam me ministrare sinit? Dic igitur ei ut me adjuvet.

41 Cui Iesu respondens, Martha, Martha, inquit, tu de multis sollicita turbaris, & uno est opus.

42 Maria bonam conditio-nem elegit, quæ quidem ab ea non auferetur.

C A P U T XI.

Oratio Christi. Petendum, querendum. Collationes de Amico, de Patre. Calumniae re-pulse in Jesum, de Beelzebula. Spiritus impurus, vagus. Qui vere beati. Lucerna. Manus illotæ. Hypocritarum inge-nia.

Cum autem quodam in loco oraret, postquam desistit, dixit ei quidam ejus discipulorum : Domine, doce nos orare, ut & Johannes docuit suos discipulos.

2 Et ille : Cum orabitis, inquit eis, dicitote : Pater noster qui es in celis : Sancte collatur nomen tuum. Veniat regnum tuum. Fiat voluntas tua ut in cœlo, sic & in terra,

3 Victimum nostrum alimentarium da nobis quotidie :

4 & remitte nobis peccata nostra, quandoquidem ipsi remittimus omnibus qui nobis debent : neve nos in tentationem adducito, sed à Malo ture.

5 Tum illud eis dixit : Si quis vestrum habeat amicum, quem media nocte aeat, eique dicat : Amice, da mihi mutuo tres panes :

6 etenim venit ad me amicus meus

meus ex via, cui quid apponam non habeo,

7 atque ille intus ita respondeat: Noli mihi molestiam exhibere: jam clausa janua est, & pueri mei cum in lecto sunt: non possum surgere, & tibi dare L. si ille pulsare perseveraverit G.

8 milii credite, et si non surget ad ei dandum, quia sit ejus amicus: at certe propter ejus importunitatem surget, eique tot dabit, quot ille egebit.

9 Ego quoque vobis dico: Petrite, & dabitur vobis: quærите, & invenietis: pulsate, & vobis aperietur:

10 quisquis enim petit, adipiscitur: & qui querit, inventit: & pulsanti aperitur.

11 Quis autem vestrum est, qui pater poscenti filio panem, det lapidem? aut poscenti pisces, det pro pisce anguem?

12 aut si ovum petat, det ei scorpium?

13 Quod si vos, qui mali estis, scitis bona dona dare vestris liberis, quanto magis pater cœlestis dabit sanctum spiritum potentibus à se?

14 Ejiciebat autem aliquando dæmonium, quod erat mutum: quo dæmonio egresso, locutus est mutus, id quod vulgo mirati sunt.

15 At eorum quidam dicebant, eum per Beelzebulem dæmoniorum principem ejicere dæmonia.

16 Alii tentandi gratia signum ab eo petebant de ea lo.

17 Quorum ipse cogitationes intelligens: dixit eis: Omne regnum à s. ipso dissidens vastatur, & domus super domū cadit.

18 Quod si Satanás à seipso dissideret, quo pacto staret e ius

regnum? ut vos me dicatis per Beelzebulem ejicere dæmonia?

19 Quod si ego per Beelzebulēm ejicio dæmonia, vestri generis homines per quem ejiciunt? Itaque erunt ipsi vestri judices.

20 Sin ego divino digito ejicio dæmonia, ergo venit ad vos divinum regnum.

21 Cum quis fortis armatus suum atrium custodit, salvæ sunt ejus facultates.

22 Sed si quis eo fortior eum adortus vicerit, ejus & arma quibus confidebat, aufert, & spolia distribuit.

23 Qui mecum non est, contra me est: & qui mecum non congerit, dissipat.

24 Dum impurus spiritus exiit ex aliquo homine, sicutulosa loca peragrat, requietem quærens. Eam postquam non invenit, statuit domum suam redire, unde exierat.

25 Deinde ubi venit, & eam versam ornatamque offendit,

26 accersit septem alios spiritus deteriores se: qui illuc ingressi, ibi manent: atque ita fit hominis illius conditio posterior, priore deterior.

27 Eo hac dicente, mulier quadam ex turba, sublata voce dixit ei: Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti.

28 At ille: Imo inquit, beati qui divinum sermonem & audiunt & conservant.

29 Vulgo autem coeunte, sic iost: Hæc natio mala est: signum querit: & nullum ei signum dabitur, nisi signum Jonathatis.

30 Ut enim fuit Jonas signum Ninivitis, sic erit etiam filius hominis huic nationi.

31 Autri regina surget in iudicio cum hujus nationis ho-

F 4 . . . miaibus,

nibus, eosque damnabit, quod ex ultimis terris venerit auditum Solomonis sapientiam, cum hic sit Solomone præstantior.

32 Homines Ninivitæ surgent in judicio cum hac natione, eamque damnabunt, quod ad Jonæ præconium mores suos correxerint, cum hic sit Jona præstantior.

33 Nemo accensam lucernam in occulto ponit, aut sub modio, sed in candelabro, ut intrantes lumen aspiciantur.

34 Lucerna corporis est oculus. Quod si tuus oculus syncerus est, etiam totum corpus tuum lucidum est: si improbus est, tuum quoque corpus tenebricosum est.

35 Vide ergo, ne quod in te lumen est, tenebrae sint.

36 Quid si tuum corpus totum erit lucidum, & ita lucidum, ut nullam tenebricosi partem habeat, perinde erit ac si te fulgore lucerna collustret.

37 Hæc locutum rogavit Pharisæus quidam, ut apud se pranderet. Et ille ingressus accubuit.

38 Et Pharisæus miratus est, videns eum non prius ante prandium lavisse.

39 Et dominus dixit ei: Nunc vos Pharisæi exteriori n poculi catinique partem purgatis, cum interiora vestra rapinae sint & malitia plena.

40 Dementes, quasi v. r. non idem qui exteriora fecit, etiam interiora fecerit.

41 Facite modò benignè ex iis quæ suppetunt, ita fiet ut vobis omnia munda sint.

42 Sed v. vobis Pharisæis, qui mentem, rutam, denique omne olus decimatis: & æquitatem, Deique amorem præ-

termittitis; Debebant & habueri, & illa non omitti.

43 V. vobis Pharisæis, quod primum sedendi locum in collegiis, & salutationes in foramatis.

44 V. vobis Scribæ & Pharisæi personati, qui perinde efficiantque abdita sepulchra, super quæ inscientes graduntur homines.

45 Tum sic eum allocuta est quidam legisperitus. Magister, ista dicens, nobis quoque facis injuriam.

46 At ille: Et vobis legisperitis, inquit, v. v., qui alios gravissimis oneratis oneribus, que onera vos ne uno quidem digito attingitis.

47 V. vobis, quod vatum monimenta extruitis, cum vestri majores eos interfecerint.

48 Ergo vobis majorum vestrorum facta placere testamini, dum, quos illi peremerunt, eorum vos monimenta extruitis.

49 Itaque divina sapientia fata est: Mittam ad eos vates & legatos, quos partim interficiunt, partim persecutur,

50 ut de hac natione supplicium sumatur sanguinis omnium vatum, ab orbe condito effusi,

51 ab Abelis sanguine, usque ad Zachariæ sanguinem, qui inter aram & ædem peremptus est. Ita est, inquam vobis, sumentur de hac natione pax nœ.

52 V. vobis legisperitis, qui scientia clavem abstulitis, nec ipsis intrastis, & intrantes impeditistis.

53 Hæc eo ad illos dicente, cœperunt legisperiti & Pharisæi acriter instare, & ejus orati-

orationem multis rationibus
infidiosè captare,

54 conantes aliquid ex ejus
ore aucupari, quo eum crimina-
rentur.

C A P U T X I I .

Phariseorum fermentum. Quis
nobis timendus. Dei de suis
cura. Quos Jesus tandem
agnoscet. Cui non agnoscetur
unquam. Doctor spiritus san-
ctus. Avari consilium va-
num. Dei de nobis providen-
tia. Thesaurus ubi statuen-
dus. Servus malus percussor.
Sciens, imprudens. Ignis à
Christo. Orbis dissidia.

Intraea cùm tot vulgi millia
convenissent, ut inter se op-
primerent, cœpit ille sic ad suos
discipulos verba facere: in pri-
mis cavete vobis à Phariseo-
rum fermento: hoc est simula-
tione.

2 Nihil enim tam teatum est,
quod non sit detegendum: ne-
que tam occultum, quod non sit
cognoscendum.

3 Itaque quicquid in tene-
bris dixeritis, id in luce audie-
tur: & quod in aurem in pene-
tralibus locuti fueritis, id in
teatis prædicabitur.

4 Hoc autem vobis amicis
meis dico: Ne eos timete, qui
corpus quidem interficiunt, sed
deinde quod amplius faciant
non habent.

5 Sed vobis demonstrabo
quem timeatis. Timete eum,
qui postquam interfecit, potes-
tatem habet in gehennam con-
jiciendi: hunc, inquam, ti-
mete.

6 Cùm veneant quaque pa-
serculi duabus assariis, tamen
eorum nullus in obliuione est
apud Deum.

7 At vestram etiam capitum
capilli sunt omnes numerati.
Quare ne timete, longè passeret
antecellitis.

8 Illud quidem sic habetote:
quisquis me apud homines ag-
noverit, hunc vicissim agnosceret
filius hominis apud divinos an-
gelos.

9 Qui verò me apud homines
abnegaverit, abnegabitur apud
divinos angelos.

10 Et quisquis aliquid ad-
versus filium hominis dixerit;
ignoscetur ei: sed ei qui sancto
spiritui maledixerit, non igno-
scetur.

11 Cum autem in collegiis
& ad magistratus potestatesque
sistemini, ne solliciti estote,
quomodo, aut quid respondeat-
is, aut dicatis.

12 Sanctus enim spiritus do-
cebit vos eadem hora, quæ di-
cenda sint.

13 Dixit autem ei quidam
ex turba: Magister, jube meo
fratri, ut tecum hereditatem
partiatur.

14 Cui ille: Homo, inquit;
quis me vobis judicem, aut di-
visorem constituit?

15 Deinde illos alloquens:
Videte, ut avaritiam caveati.
Non enim in eo cujusque vita
sita est, si facultatibus abun-
det.

16 Tum eis hujusmodi simi-
litudinem dixit: Quidam dives
homo, cùm ejus fundus abunde-
extulisset,

17 sic secum ipse cogitabat:
Quid agam cùm non habeam quæ
meas fruges congeram?

18 Hoc agam, inquit: hor-
rea mea diruam, & majora con-
struam, eoque omnes meos
proventus, & bona congeram.

19 Atque ita animæ meæ di-

eam: Anima, habes multa bona in multos annos condita, re quiesce, comedere, bibe, indulge voluptati.

20 At Deus sic eum interpellavit: O demens, hac nocte reposcetur à te anima tua, quæ verò paraisti, cujus erunt?

21 Sic accidit ei, qui sibi ipsi congerit, neque Deo dives est.

22 Hanc ob rem vobis ita dico (inquit suis discipulis) ne solliciti este de vita vestra, quid comesuri: neque de corpore, quid induituri sitis.

23 Vita plus est quam alimentum, & corpus quam indumentum.

24 Contemplamini corvos, qui neque serunt, neque metunt, neque cellam aut horreum habent, tamen eos nutrit Deus: quantò vos volucribus praestatis?

25 Quis autem vestram sua cura posit suam staturam augere uno cubito?

26 Quòd si ne minima quidem potestis, quid de cæteris sollicitamini?

27 Contemplamini lilia ut crescant, cùm neque laborent, neque neant. Atqui scitote ne Solomonem quidem in suo tanto splendore, vestiri solitum, ut eorum quodlibet.

28 Quòd si herbam, quæ hodie est in agro, & cras in clibanum conjicitur, tamen Deus ita ve sit, quantò magis vos? & parum fidentes.

29 Vos igitur ne requirite quid esui, bibiturive sitis, néve pendete.

30 Hæc enim omnia mundi gentes requirunt, quæ vobis opus esse scit pater vester.

31 Sed quærите Dei regnum, & hæc omnia vobis addentur.

32 Ne formidate, & parvum ovile: nam visum est patri vestro vobis dare regnum.

33 Vendite facultates vestras, & egentibus largimini. Facite vobis crumenas, quæ non veterascant, thesaurum inexhaustum in cœlis, quod neque faciet, neque timet a corrumpit.

34 Nam ubi est thesaurus vester, ibi etiam erit vester animus.

35 Sint vobis latera succincta, & ardentes lucernæ:

36 similesque hominibus est dominum suum expectantibus quando discedet à nuptiis, ut simulac venerit ac pulsaverit, & aperiant.

37 Felices illi servi, quos cùm venerit dominus, invenient vigilantes. Mihi credite, accingit se, eosque accumbere jubabit, & eis ministratum veniet.

38 Quod si, seu secunda, seu tertia venerit vigilia, idem invenient, felices sunt illi servi.

39 Illud autem scitote, si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaturum esse, neque domum suam perfodi passurum.

40 Vos igitur este paratani qua hora non putatis, filius hominis venturus est.

41 Tum Petrus: Domine, inquit ei, ad nosne similitudinem istam dicis, an etiam ad omnes?

42 Et Dominus: Si quis est fidelis dispensator, & prudens, inquit, quem præfecerit herus suæ familie, ut ei suo tempore demensum præbeat:

43 beatus est ille servus, quem cùm venerit ejus herus, invenient officium suum facientem.

44 Mihi certò credite, eum fuis

suis omnibus facultatibus p̄ficiet.

45 Sin cogitaverit servus ille cum animo suo, herum suum diu non venire, cōperitque famulos, & famulas pulsare, epularique, & potare, & inebriari:

46 veniet herus illius servi inexpectato ei die, ignotaque hora, eumque dissecabit, & in infidelium numero habebit.

47 Is verò servus qui cùm heri sui voluntatem sciret, non mandata fecerit, nec ejus voluntati paruerit, gravius vapulabit.

48 Qui verò nesciverit, & plagiis digna fecerit, levius vapulabit. Ac cuicunque multum traditum fuerit, ab eo multum exigetur: & quanto cuique plus commissum fuerit, tanto plus ab eo reposcetur.

49 Ignem veni injectum in terram, qui si jam incensus est, quid volo?

50 Baptisnate baptizandus sum, quod dum absolvatur, vehementer angor.

51 An me ad pacem in terris conciliandam venisse arbitramini? Nequaquam (inquam vobis) sed potius discordiam.

52 Erunt enim deinceps quinque in una domo dissidentes, tres à duabus, & duo à tribus.

53 Dissidebit pater à filio, & à patre filius: mater à filia, & à matre filia: socrus à nuru sua, & à socru nurus.

54 Deinde ad vulgus: Dum videtis, inquit, exorientem ab occasu nubem, continuò dicitis adventare pluviam, atque ita fit:

55 & dum spirantem astrum, dicitis astrum futurum, id quod fit.

56 Ficti homines, terra cæli-

que faciem discerneret scitis: tempus hoc qui sit ut non discernatis:

57 aut cur ex vobis ipsis non judicatis ex æquo?

58 Cùn enim unà cum adversario tuo magistratum adis, da operam in via ut ab eo libereris, ne te & ille ad judicem pertrahat, & judex lictori tradat, & lictos det in custodiam.

59 Mibi crede, non exhibis inde, quin ultimum etiam teruncium solveris.

C A P U T   X I I .

Galilæi per Pilatum cœsi, defensi à Christo. Exemplum fucus in vinea, abscindendæ. Cura mulier. Personati de sabbato rejecti. Regnum Dei quibus simile sit r̄bus, nempe sinapi, fermento, angustia salutis, alieni servandi. Vulpes Herodes. Mine in Hierosolymam.

A Dfuerunt autem quidam eodem tempore, qui ei de Galilæi nunciarunt, quorum sanguinem Pilatus cum eorum sacrificiis miscerat.

2 Quibus Jesus in hæc verba respondit: An putatis Galilæos illos omnium fuisse Galilæorum improbissimos, quod talia passi sunt?

3 Nequaquam, inquam vobis. Sed vos nisi ad frugem redieritis, omnes similiter peribitis.

4 Item illos duodevigiati, quos delapsa turris in Siloa, interfecit, an fuisse putatis omnium Hierosolymitanorum nocentissimos?

5 Nequaquam, inquam vobis: sed vos nisi ad frugem redieritis, omnes similiter peribitis.

6 Dixit

6 Dixit item hoc exemplum: Ficum habebat quidam in vinea sua satam, ex qua sicut fructum petitum venit, nec invenit.

7 Itaque dixit vinitori: Ego jam per tres annos fructum ex hac sicut petitum venio, nec tamen invenio, absconde eam, quorsum terram iniutiter occupat?

8 Cui ille: Domine, inquit respondens: sine eam etiam hunc annum, dum ego eam ablaqueem, atque stercorem,

9 si forte fructum edat. Sin minus, tu eam postea abscondes,

10 Docebat autem aliquando in quadam collegio Sabbatis,

11 & aderat quadam mulier spiritum habens debilitatis jam annos duodeviginti, eaque sic incurva, ut se erigere prorsus non posset.

12 Eam visam vocavit Jesus, eique dixit: Mulier, soluta es ab infirmitate tua:

13 eique manus imposuit: atque illa protinus correcta, Deo gratias agebat.

14 Hic collegii magister, Iesum Sabbato curasse indignans, his verbis plebem alloquitur: Sex dies sunt, in quibus agi debet: in iis igitur venite, ut curremini, non die Sabbati.

15 At Dominus sic ad eum contra locutus est: O personate, nonne vestrum quisque Sabbato bovem asinumve suum solvit a praesepi, & potum dicit?

16 Hanc verò, quæ sit Abrahamo prognata, quam vincula habuit Satanas annos jam duodeviginti, non oportebat ab hoc vinculo solvi die Sabbati?

17 Hæc eo dicente, pudebat omnes ejus adversarios: at vulgus omne tot præclaris, qui ab eo siebant, rebus latabantur.

18 Dicebat item: Cui simile est divinum regnum? aut cui idassimilem?

19 Simile est grano simili, quod sumit homo, & in hortum suum jacit, idque sic crescit, ut fiat arbor tanta, ut aere volucres in ejus ramis nidificant.

20 Itemque dixit: Cui divinum regnum assimilem?

21 Simile est fermento, quod mulier sumit, & in farinæ satia recondit, dum tota fermentetur.

22 Igitur cum oppidatim, vicatimque vadens doceret, & ad Hierosolymam iter faceret,

23 quidam sic ex eo quæsivit: Domine, an pauci servandi sunt?

24 & ille: Contendite, inquit eis, intrare per angustam portam. Nam multi (ut hoc sciatis) qui intrare conabuntur, non poterunt.

25 Postquam intraverit paterfamilias, ostiumque clauserit, & vos foris stare, & ostium pulsare co peritis, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis: ille vobis ita respondebit, Nescio vos unde sitis.

26 Tum vos ita dicere insistetis: Epulati sumus coram te, & bibimus, & tu in nostris plateis docuisti.

27 At ille: Profectò nescio vos, inquiet, unde sitis. Facies à me omnes malefici.

28 Illic erit ploratus stridorque dentium, dum Abramum, Isaacum, & Jacobum, omnesque vates in Dei regno conspiciens, vos verò foras ejici,

29 veni-

C A P U T

XIII, XIV.

109

29 venientq; ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro, qui in divino regno accumabant.

30 Et quidem ultimi sunt, qui primi erunt: & primi sunt, qui erunt ultimi.

31 Eodem die Pharisei quidam eum his verbis conveniunt: Abi, & hinc discede, nam Herodes vult interficere te.

32 Quibus ille: Ite, inquit, dicite isti vulpi, me dæmonia ejecturum, sanationesque peralaturum esse hodie & cras: tertio autem die perfectum iri.

33 Veruntamen mihi hodie & cras, & tertio die ambulandum esse: quoniam non licet ullum vatem extra Hierosolymam perire.

34 Hierosolyma, Hierosolyma, quæ vates interficis, & ad te missos lapidas, quoties voluitos natos congregare, quomodo gallina suum nidum sub alas? neque voluistis.

35 Scitote futurum esse, ut vobis vestra domus deserta relinquatur. Atque illud sic habetote, vos non prius esse visuros me, quam tempus veniat, quod dicetis: Bene sit venienti in nomine Domini.

C A P U T XIV.

Jesus, Pharisei conviva. De Sabbato disceptatio. Modestia piorum. Qui vocandi ad epulas. Ad convivium vocati miseriiores. Quis Christi discipulus. Sit infatatum.

Cum autem in domum venisset cujusdam Phariseorum primarii Sabbato ad eum capiendum,

2 & illi eum observarent,

adessetque tum homo quidam hydropicus ante eum,

3 Jesus legisperitos, & Phariseos alloquens quæsivit an Sabbato curare fas esset.

4 Atque illis tacentibus, Jesus illum prehendit, sanavitque & dimisit,

5 illosque sic affatus est: Quis vestram est, qui si ejus sinus aut bos in puteum cadat, non eum protinus extrahat die Sabbati?

6 Ad hæc illi ei contrà respondere non potuerunt.

7 Dixit item invitatis exemplum (animadvertis ut prima accubandi loca diligerent) eos sic alloquens.

8 Si fueris ab aliquo vocatus ad nuptias noli accubare primo loco, ne si quis honoratior te sit ab eo invitatus,

9 veniat is qui & te & illum vocavit, tibique ut illi locum des, jubeat, atque ita sit tibi ultimus locus cum pudore occupandus.

10 Sed cum fueris invitatus, i accubitum ultimo loco, ut cum venerit qui te invitaverit, dicat tibi: Amice, ascende superius, id quod tibi erit apud eos qui tecum accubent, gloriosum.

11 Nam quisquis seipsum evexerit, deprimetur, & qui se depresso erit, evehetur.

12 Dixit item ei, qui se invitaverat: Cum prandium cœnamve facis, ne vocato tuos amicos, nec fratres, nec cognatos, nec vicinos, L. nec G. divites, ne illi te vicissim invitent, tibique referatur gratia.

13 Sed cum convivium celebras, voca pauperes, mutilos, claudos, cæcos:

14 & felix eris, quoniam te remunerari nequeunt. Reddetur

detur enim tibi in resurrectione justorum.

15 His auditis, quidam convivarum dixit ei: Felix, qui cibum capit in divino regno.

16 Et ille: Homo quidam (inquit ei) fecit magnam cœnam, multosque invitavit:

17 & hora cœna servum suum misit, qui invitatos venire juberet: jam enim parata esse omnia.

18 At illi omnes ad unum se excusare. Primus sic ei dixit: Fundum emi, & eum visere necesse habeo, rogo te habe me excusatum.

19 Alter item dixit: Jugaboum emi quinque, & ea expersum eo: rogo te habe me excusatum.

20 Item aliis: Uxorem duxi, inquit, ideoque ire non possum.

21 Hæc servus domino suo renunciatum ivit. Tum iratus paterfamilias, dixit servo suo. Egressere evestigio in urbis areas atque vicos: & pauperes, multosque, & claudos, & cæcos huc introducito.

22 Deinde servus: Domine, inquit, factum est ut imperasti: sed superest locus.

23 Tum dominus: Profici-scere in vias, inquit, & in septa & intrare coge, ut domus mea compleatur.

24 Nam illud scitote, neminem hominum illorum invitatorum esse meam cœnam gustaturum.

25 Cum autem eum ingens hominum turba comitaretur, conversus dixit eis:

26 Si quis ad me venit, nec suum patrem, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & sorores, atque adeò suam ipsius

animam odit, non potest me esse discipulus.

27 qui non portat suam cibem, & me sequitur, non potest meus esse discipulus.

28 Quis enim vestram volenturrim construere, non prius de sumptum computat, an beat quæ ad perfectionem nimirum?

29 ne si jactis fundamentis absolvere non valeat, omnesque id spectabunt, eum illudere discipiant,

30 dicentes, eum hominem quæ ædificare cœperit, exadūcare nequivisse.

31 Aut quis rex ad præliminum alio rege committenda profecturus, non antè sedens de liberat, an possit cum decem millibus obviam ire illi qui cum viginti millibus adoratur?

32 Alioquin adhuc illo præcul absente, legatos de permittit.

33 Sic igitur quiunque vestrum non suis omnibus valeat, non potest meus esse discipulus.

34 Bonum est sal: verum sal infatuatum fuerit, quo con-dietur?

35 Nec terra est, nec sterori accommodatum: foras proiecitur, Qui aures habet ad dicendum, audiat.

C A P U T X V.

*Malos cur Iesus non abiit
Ovis perdiua, drachma repudiata
filium dissolutus, ad frangendem rediens. Frater invidus.*

Frequentabant autem eum omnes publicani, & impij, ejus audiendi gratia,

2 & fremebant Pharisei atque Scribz, dicentes, cum in

probos admittere, cumque eis cibum capere :

3 atque ille eis hujusmodi similitudinem in hac verba dicit :

4 Quis homo vestrum est, qui si centum habeat oves, & earum unam perdiderit, non relinquat in saltu nonaginta novem, & ad perditam vadat, donec eam inveniat ?

5 quam inventam suis imponit humeris, gaudens :

6 domumque profectus, convocatos suos amicos & vicinos admonet, ut sibi congratulentur, qui suam ovem perditam invenierit.

7 Scitote eodem modo maiorem fore in cœlo lætitiam ob unum sōtem, qui redeat ad frugem, quam ob nonaginta novem insontes, qui vitæ correctione non egeant.

8 Aut quæ mulier est, quæ si drachmas habeat decem, & unam drachmam amittat, non lucernam accendat, domumque verrat, & diligenter conquirat donec inveniat ?

9 Ac ea inventa, convocat amicas, & vicinas, easque ut sibi congratulentur monet : seſe enim quam perdiderat invenisse drachmam.

10 Eodem modo scitote apud divinos angelos lætitiam fieri ob unum sōtem, qui ad frugem redeat.

11 Item illud dixit : Habet homo quidam filios duos,

12 quorum junior patri dicit : Pater, da mihi competentem bonorum partem. Itaque ille divisit ei facultatem,

13 ac non multis post diebus, junior filius, congestis omnibus, in longinquam regionem peregrinus profectus est, atque illic fa-

cultates suas luxuriosè vivendo prodegit.

14 Postquam omnia absūpsit, orta in illa regione gravi fame, cœpit indigere.

15 Itaque adiit ejus regionis civium quendam, & apud eum hæsit, atque ille eum in predium suum misit ad pascendos porcos :

16 isque eò devenit, ut cuperet ventrem suum replere siliquis, quas porci comedebant, nec ei quisquam dabat.

17 Igitur ad seſe reversus ita cogitare : Quām multi mei patris mercenarii panibus circumfluent ? & ego fame pereo.

18 Recipiam me ad meum patrem, eique dicam : Pater, & in cœlum, & adversum te peccavi :

19 ita, ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius : utere me perinde ac uno tuorum mercenariorum.

20 Ita profectus venit ad patrem suum. Quem adhuc procul absentem conspicatus pater, misertus accurrit, eique in colum insiliit, & eum deosculatus est.

21 Et filius sic illum allocutus est : Pater, & in cœlum, & adversum te peccavi, ita, ut jam non sim dignus qui dicar tuus filius.

22 Ac pater : Proferte (inquit suis servis) priorem stolam, eumque induite, & ejus manui annulum adhibete, & calceos pedibus.

23 eductumque vitulum altilem maestate, lætique epulemur :

24 nam hic filius meus, qui mortuus erat, revixit : & qui perditus erat, inventus est. Itaque lætari cœperunt.

25 Erat

25 Erat autem ejus filius na-
tu grandior ruri. Is cum veni-
ens domui propinquasset, audi-
to concentu atque choris,

26 vocato uno famulorum
fuorum, sciscitatus ex eo est,
quid ea sibi vellent?

27 Cui ille: Venit tuus fra-
ter, inquit: itaque mactavit
tuus pater altilem vitulum,
quod eum receperit incolumen.

28 Ille verò iratus noluit
ingredi. Cumque pater ejus e-
gressus, eum hortaretur, ille pa-
tri respondit in hunc modum.

29 Ego tót annos tibi servio,
nec unquam contra tuum
præceptum feci; & tu mihi
nunquam vel hoëdum dedi-
sti, ut cum meis amicis lèta-
ter,

30 At iste tuus illius, qui
facultates tuas cum scortis ab-
liguriit, ubi venit, tu ei altilem
vitulum mactasti.

31 At ille: Nate, inquit ei,
tu mecum semper es, & omnia
mea tua sunt.

32 Enimvero de tuo hoc
fratre lètari & gaudere oportu-
it, quod cùm mortuus esset, revi-
xit: cùm perditus esset, inven-
itus est.

C A P U T X V I .
*Callidus dispensator. Opum uti-
litas. Dominium repugnans.
Pietas vim passa. Repudium.
Lazarus felix. Divisi mis-
seria.*

Dixit item suis discipulis:
Homo quidam dives dis-
pensatorem habebat, qui apud
eum tanquam qui ejus bona di-
lapidaret, delatus est:

2 & ille vocatum eum, sic
allocutus est: Quid est, quod
audio de te? redde tua dispensa-
tionis rationem: nec enim

tibi licebit amplius dispensa-
torem esse.

3 Tum dispensator sic secum
cogitare: Quid agam? cùm
meus herus à me dispensatio-
nem auferat: Fodere non va-
leo, mendicare erubesco:

4 Scio quid agam, ut cùm ab-
dicatus dispensatione fuero, sint
qui me in suas domos accipient.

5 Igitur advocatis singulis
heri sui debitoribus, dixit pri-
mo: Quantum debes hero meo?

6 Centum batos olei, inquit.
Et ille: Accipe tuum scriptum,
inquit ei, & sede continuò, ac
scribe quinquaginta.

7 Deinde alteri dixit: Tu
verò quantum debes? Centum
frumenti coros. Accipe tuum
scriptum, inquit, & scribe octo-
ginta.

8 Itaque laudavit herus dis-
pensatorem iniquum, quod pru-
denter fecisset. Nam hujus se-
culi homines sunt in suo genere
prudentiores, quàm homines lu-
cicis.

9 Et ego hoc vobis dico:
facite vobis amicos ex falsis o-
pibus, ut cum defuncti fueritis,
admittant vos in æterna domi-
cilia.

10 Qui in minima re fidus
est, idem in magna fidus est: &
qui est in re minima injustus,
idem in magna injustus est.

11 Quod si in falsis opibus fi-
di non fueritis, veras quis vo-
bis credit?

12 & si in alieno fidi non fu-
eritis, vestrum quis vobis com-
mittat?

13 Nullus famulus potest
servire duobus dominis: aut
enim alterum oderit, alterum
amabit: aut alterum tuebitur,
alterum contemnet. Non po-
testis & Deo servire, & opibus.

14 Ali-

14 Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisæi, qui erant avari, eumque deridebant.

15 Itaque ille sic eis dixit: Vos illi estis, qui vos hominibus probetis: sed Deus vestros animos novit, nam quod est apud homines sublime, id apud Deum est abominandum.

16 Lex & vates usque ad Jo-hannem: postea divinum regnum nunciatur, atque in id omnes irrumunt.

17 Est autem facilius cœlum terramque interire, quam legis vel unum apicem intercidere.

18 Quisquis uxorem suam dimittit, & aliam ducit, adulterat: & quisquis à viro dimissam ducit, adulterat.

19 Erat autem homo quidam dives, qui purpura & byssō vestiebatur, quotidie lautè voluntatibus indulgens.

20 Erat & quidam pauper nomine Lazarus, qui ad ejus vestibulum jacebat ulcerosus,

21 cupiensque saturari mīcis, que de divitis mensa deciderant. Quin & canes veniebant, & ejus ulcera lingebant.

22 Accidit autem ut moret-ur pauper, & ab Angelis in Abrahami gremium auferretur. Mortuus est & dives, & sepultus.

23 Atque is in orco, sublatis oculis, cum esset in cruciati-bus, aspicit Abramum procul, & in ejus gremio Lazarum,

24 & Pater Abrahame (inquit clamans) miserere mei, & mitte Lazarum, qui summo di-gito suo in aqua intincto, mihi linguam refrigeret: crucior enim in hac flamma.

25 At Abrahamus: Nate, inquit, memineris & te tuis bo-nis in vita tua, & Lazarum ma-

lis esse defunctum. Nanc & hic in solatio, & tu in dolore es.

26 Præterea constat omnino inter nos & vos vasta vorago, ut qui velint hinc ad vos transire, non possint, neque qui istic sunt, ad nos trajiciant.

27 Tum ille, rogo igitur te, pater, ut eum in mei patris domum mittas,

28 ut meos fratres (habeo enim quinque) commonefaciat, ne ipsi quoque in hunc cruciatus locum veniant.

29 At Abrahamus: Habent Mose n & vates, inquit ei: eos audiant.

30 Et ille: At verò, pater A-brahame, si quis à mortuis ad eos fuerit profectus, corrigen- se.

31 Si Mosem (inquit ille) & vates non audiunt, ne si quidem quispiam ex mortuis resurgat, obtemperabunt.

CAPUT XVII.

Offensionum necessitas. Offen-dentis miseria: benignitas in hos-tes. Leproxi x, gratus unus, Christi redditus. Judicium re-pentinum.

D Ixit autem discipulis: Non possebunt non evenire offensiones: sed vñ ei per quem evenient:

2 Satius esset ei, circumiecta ejus collo asinaria mola, in ma-re dejici, quam vel minimum horum offendere.

3 Cavete vobis. Quod si in te peccaverit tuus frater: reprehende eum: & si eum poeniteat, ignosce ei.

4 Quod si vel septies uno die in te peccaverit, & septies eodem die ad te redierit, & se poenitere dixerit, ignosce ei.

5 Dixerunt autem Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.

6 Et

6 Et Dominus : Si tantum fidei haberetis, inquit, quantum est granum sinapis, & huic capitulo juberetis ut extirparetur, & in mari plantaretur, obediret vobis.

7 Quis autem vestrum est, qui si arantem aut pascentem servum habeat, eum rure reversum protinus accubitum ire jubeat?

8 ac non potius sic ei dicat : Para quod ego cor nem, accinctusque mihi ministra, donec comedero, ac biberō : postea comedes ac bibes tu.

9 Num gratiam habet ei servo, quod sibi mandata fecerit ? Non puto.

10 Sic & vos, cum omnia vobis mandata feceritis, dicite vos inutiles esse servos, qui quod debueritis facere, feceritis.

11 Cum autem Hierosolymam contenderet, & per Samariam Galileamque vaderet,

12 ei in quendam vicum ingredienti occurrerunt decem homines leprosi, qui procul sternerunt,

13 & sublata voce dixerunt : Jesu preceptor miserere nostri.

14 Quibus ille visus : Ite, inquit, ostensem vos sacerdotibus. Atque illi inter abeundum purgati sunt.

15 Unus autem eorum, se sanatum esse videns, rediit, Deum magna voce collaudans :

16 & ad illius pedes pronus accidit, ei gratias agens. Erat autem is Samaritanus.

17 At Jesus sic locutus est : Nonne decem purgati sunt ? ubi vero sunt novem ?

18 Nullumne repertum esse qui sit ad gloriam Deo tribuendam reversus, nisi hunc alienigenam ?

19 Surge (inquit) abi : tua fides servavit.

20 Interrogatus autem a Pharisaeis, quando venturum esset divinum regnum, sic eis respondit : Non ita venturum est divinum regnum, ut obseretur,

21 aut hic illicet esse demonstretur. Scitote enim, divinum regnum intra vos esse.

22 Tum discipulos alloquens : Veniet tempus, inquit, cum vel unum filii hominis diuum cernere cupietis, nec videbitis.

23 vobisque hic aut illic adesse dicetur : nolite adire, nec inseguiri.

24 Ut enim fulgor ab altero coeli extremo ad alterum extrellum resurgens lucet, sic erit etiam filius hominis in sua die.

25 Sed prius oportet cum multa pati, & improbari ab generatione.

26 Ac quemadmodum Nostis temporibus accidit, sic accidit temporibus filii hominis.

27 Comedebant, bibebant, ducebant uxores, nubebant, uque ad diem, quo ingresso in arcam Noa, venit diluvium, quod omnes perdidit.

28 Similiter, ut & Loti temporibus accidit : comedebant, bibebant, emebant, vendebant, plantabant, edificabant :

29 quo verò die exiit Sodomitæ Lotus, pluit ignis & sulphur de cœlo, quod omnes perdidit.

30 Itidem accidet, qua die filius hominis patesiet.

31 In illa die, qui in tecum erit, si erit ejus supellex domine descendat ad eam auferendam. Itidem qui ruri, ne retrorsum revertatur.

32 Memineritis autem uxoris Loti.

33 Qui

tuam
33 Qui animam suam servare
conabitur, eam perdet : & qui
am perdiderit, conservabit.

34 Hoc vobis dico : in ea
oeste erunt in uno cubili duo,
vorum alter assumetur, alter
elinquetur.

35 Duarum, quæ simul mo-
ment, altera assumetur, altera
elinquetur.

36 Duorum qui ruri erunt,
alter assumetur, alter relinquet-
tur.

37 Et illi eum alloquentes :
Ubi Domine ? inquiunt, Qui-
us ille : Ubi corpus , inquit,
erit, eò etiam aquilæ coibunt.

C A P U T X V I I I .

*Vidua judicem obtundens. Pub-
licanus Phariseo melior. Quis
bonus. Semel in lege laudans.
Opulentiae damna. Prædicta
mors, ac resurrectio. Disci-
pulorum ineptia. Cæcus vi-
dens fide.*

1 Ixit etiam eis exemplum,
quo semper orandum es-
t, nec defatigari oportere o-
renderet.

2 Judex erat quidam in qua-
dam urbe, inquit, qui nec De-
um metuebat, nec homines re-
verebatur.

3 Erat in eadem urbe vidua
quædam, quæ ad eum itabat, &
ut se de adversario suo vindica-
ret, petebat.

4 Ille verò aliquandiu nolu-
it. Sed postea sic secum dixit :
Etsi nec Deum metuo, nec ho-
mines revereor :

5 tamen quia mihi negotium
facessit hæc vidua, eam vindica-
bo, ne me assidue ventitans, ob-
undat.

6 Audite , inquit Dominus,
quid iudex injustus dicat.

7 Ergo Deus electos suos, ad

se diles noctesque quiritantes,
non ulciscetur ? & tam erit in
eos difficilis ?

8 Scitote eum citò ulturum
esse eos. Ceterum filius homi-
nis cùm veniet, scilicet fidem in
terris inveniet?

9 Dixit item ad quosdam
(qui sibi se justos esse persuase-
rant, aliosque contemnebant)
hoc exemplum.

10 Homines duo in templum
ascenderunt, orandi gratia, alter
Phariseus, alter publicanus.

11 Ibi Phariseus hæc apud se
precabatur : Deus , ago tibi
gratias, quod non sum quales
reliqui hominum, rapaces, in-
justi, adulteriæ aut etiam qua-
lis hic publicanus.

12 Jejuno bis intra singula
Sabbata : decumas do omnium
quæ possideo.

13 At publicanus procul ab-
sistens , ne oculos quidem in
cœlum atollere audebat, sed si-
bi pectus tundebat dicens : De-
us propitius esto mihi fonti.

14 Scitote, hunc approbatum
descendisse domum suam : illum
non item. Nam quisquis seip-
sum extulerit , deprimetur :
& qui se depresso , extolle-
tur.

15 Afferebant autem ei eti-
am parvulos , ut eos tangeret.
Quo viso, discipuli illos objur-
gabant.

16 At Jesu accersitis parvu-
lis : Sinite, inquit, pueros, ad
me venire, & eos ne prohibete :
talium enim est divinum reg-
num.

17 Hoc vobis confirto , qui
divinum regnum non acceperit
ut puer, is in id non intrabit.

18 Item interrogavit eum
quidam qui magistratum gere-
bat, his verbis : Magister bone,
quid

quid faciendo vitam consequar aeternam?

19 Cui Jesus: Quid me dicis bonum? inquit. Nullus est bonus, nisi unus Deus.

20 Praecepta nosti: Ne adulterato: nec occidito: ne furator: ne falsum testimonium dicio: tuum patrem & matrem honorato.

21 Et ille: Hæc omnia, inquit, executus sum ab ineunte aetate.

22 His auditis, Jesus inquit ei: Adhuc unum tibi deest: quicquid habes vende, & despertire pauperibus, habiturus in celo thesaurum: deinde ades, & me sequere.

23 At ille, his auditis, tristis est factus: quippe qui prædives esset.

24 Eum tristem factum videntes Jesus: dixit: O quam difficulter, qui pecunias habent, in divinum regnum intrabunt?

25 Facilius est enim rudenter per acus foramen trajici, quam divitem in divinum intrare regnum.

26 Tum auditores: Quis igitur servari possit? inquiunt.

27 Et ille: Quæ ab hominibus fieri nequeunt, ea à Deo fieri possunt.

28 Tum Petrus: Nos quidem inquit, omnibus relatis, te secuti sumus.

29 Et ille: Hoc certò scito, inquit eis, neminem esse qui domum, qui parentes, qui fratres, qui uxorem, qui liberos divini regni causa reliquerit,

30 quin sit & in hoc tempore sèpè conduplicata, & in futuro seculo vitam aeternam consecuturus.

31 Assumptis autem duode-

cim, dixit eis: En ascendimus aera Hierosolyma, & filio hominis Zachæus accident planè omnia quæ sicut orum à vatibus scripta.

32 Tradetur enim extramuram & illudetur, & contumelias inuenientur, & consuetur,

33 & verberatus interficiatur, & tertio die resurget.

34 At illi nihil horum intellecterunt, adeoque tecta & erat ea oratio, ut quæ diceretur, ignorarent.

35 Eo autem Hierichon propinquante, sedebat apud am quidam cæcus mendicans.

36 Is prætereuntem hominem turbam audiens, sciscitus est quid illud esset?

37 Cumque ei indicatum esset, Jesum Nazarenum præire,

38 clamavit his verbis: Je su Davidide, miserere mei.

39 Et quamvis præcedentem increpantem eum, ut taceret, le multò magis clamabat: Davidide, miserere mei.

40 Tum Jesus restitit, eum ad se duci imperavit: ubi ille accessit, sic eum interrogavit:

41 Quid tibi vis faciam? Ille: Domine, inquit, ut videam

42 Et Jesus: Cerne, inquit ei: tua te fides servavit.

43 Atque ille continuo dicit, cumque secutus est, Deo collaudans. Quo viso, populus omnis Deo tribuit laudem.

C A P U T X I X.
Christi Zachæus hospes. Vani minarum negotiatores. Ulibus vecors. Iesus asello vel Iesus. Urbis ruina instans. Vendentes pulsi fano.

E O autem ingresso, & per Hierichonem eunte,

2 erat quidam vir, qui nominatus Zachæus vocabatur, publicanus et magister, isque dicitur.

3 Is cum conaretur Jesum considerare quis esset, neque præ hoc minum turba posset, utpote qui illi statura parvus,

4 præcurrit & in caprificum descendit, ut eum videret: nam illuc transitus erat.

5 Ad eum locum ubi venit Iesus, suspexit, & eo viso sic ei dixit: Zachæus, descende proferre: hodie enim mihi dominus manendum est.

6 Atque ille celeriter descendit, cumque latus accepit.

7 Quo viso fremabant omnes, quod ad hominem improbum diversatum ivisset.

8 Zachæus vero Dominum scire alloqui instituit: Scito me, Domine, dimidium facultatum meorum largiri pauperibus: quod si quem ulla re fraudavi, reddo quadruplum.

9 Tum Iesus ei dicit, salutem eo de parte habere ei domini, quatenus ipse quoque Abrahamides esset:

10 venisse enim filium hominis ad perdita querenda, atque servanda.

11 Illis autem hæc audientibus, subjecit exemplum, quod ipse propè Hierosolymam esset, & illi ad futurum mox divinum regnum arbitrarentur.

12 Ait ergo: Homo quidam mobilis profecturus in longinquam regionem, ut in regni possessionem invaderet, deinde rediturus,

13 vocatis suis decem servis, dedit decem minas; eisque mandavit ut negotiarentur, donec ipse reveniret.

14 Ejus autem cives eum oderant: itaque missis post cum

legatis, negarunt se velle ut in se regnaret.

15 Postquam ille regnum adeptus rediit, jussit ad se servos illos accersi, quibus argentum dederat, ut sciret quid quisque negotiando lucratus esset.

16 Ergo primus advenit, &, Domine, inquit, tua mina decem minas peperit.

17 Cui ille: Recte, bone serve: quoniam in tantilla refidelis fuisti, habeto in decem oppida potestatem.

18 Deinde venit alter: Domine, inquit, tua mina quinque minas confecit.

19 Et ille: Tu quoque (inquit etiam huic) præesto quinque oppidis.

20 Item venit alius: Domine, inquit, ecce mina tua, quam ego in linteo compositam habui:

21 metuebam enim te, utpote hominem severum, qui & quod non deposuisti tollas, & quod non seminasti metas.

22 At ille: Ex tuo ipsius ore te damnabo, inquit ei, serve nequam. Sciebas me hominem severum esse, qui & quod non deposui tollam, & quod non seminavi metas.

23 Cur ergo non dedisti meum argentum ad mensam, & ego reversus id cum fœnore recepisse?

24 Auferte ei minam, inquit eis qui ad rānt, & ei date qui decem minas habent.

25 At illi: Domine habet decem minas.

26 Ergo scitote omni habenti dandum esse, inquit: non habenti autem, etiam quod habet, auferendum.

27 Ceterum inimicos illos meos, qui me in se regnare noluerant, adducite huc, & coram me jugulate.

28 Hæc fatus progredi perrexit, Hierosolymam ascendens.

29 Ut autem prope Betphagen & Bethaniam venit ad montem qui vocatur Olivarum, misit discipulorum suorum duos cum his mandatis.

30 Ite in vicum qui est è regione, in quem ingredientes, invenietis asellum vincitum, quem nemo unquam hominum infedit: eum solvitote & adducite.

31 Quod si quis vos cur salvatis interroget, sic ei dicetis: Domino eum opus esse.

32 Igitur profecti qui erant missi, invenerunt quod eis illud dixerat.

33 Cumque ex eis asellum solventibus quæsivissent ejus domini, cur asellum solverent,

34 dixerunt eum Domino opus esse,

35 eumque ad Jesum adduxerunt: & injectis in asellum suis vestimentis, eo Jesum imposuerunt.

36 Atque eo vadente, internebant suis vestimentis viam.

37 Ac ubi jam prope montis olivarum descendens venit, caput universa discipulorum multitudo Deum læta laudare magna voce, de tot quæ viderant miraculis, his verbis:

38 Bene sit venienti regi in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in supremis.

39 At quidam Phariseorum ex turba dixerunt ei: Magister objurga tuos discipulos.

40 Quibus ille respondens: Scitote, inquit, si taceant hi, clamatores esse lapides.

41 Deinde ut proprius accessit, visa urbe deploravit eam, dicens:

42 O si scires tu, & quid hac ipsa tua die, quæ tibi fallirent: sed nunc tuos latenter culos.

43 Venient enim tibi die cum te tui hostes vallo circumdabunt, & circumsidebunt, prement undique,

44 teque & tuos in te natum complanabunt, nec in te lapidem lapidi impositum relinquent: quoniam tempus, quod tui habita cura fuerit, non nos veris:

45 Deinde in fanum ingressus, caput vendentes in eos & ementes ejicere, dicens eis:

46 Scriptum est: Mea domus supplicationis domus est at vos ex ea latronum speciem fecistis.

47 Docebat autem quotidie in fano. Pharisei vero & Scribeum perimere combatunt, ne non populi primarii:

48 sed quid agerent, non videbant, quod cunctus populus ab ejus ore pendebat.

C A P U T . X X .

Vineæ cultores perdendi. Lapidationis. Officium in Deum in principem. S. Iudei nisseti, de resurrectione, ac in dua. 7. conjugii. Davidis dominus geminus. Ibariorum cum fagiis, ium auctoritate.

Quidam autem illorum erum eo populum in fas docente ac instituente adiuvant pontifices & scribæ cum auctoribus, eumque sic allocutus sunt:

2 Dic nobis, qua potestista facias, aut quis tibi potestatem istam dederit?

3 Quibus ille respondem. Interrogabo vos ego vici

quidam, inquit, quod mihi dicitur.

4 Johannis baptisma à cœlo-
ne erat, an ab hominibus?

5 Illi verò sic apud se ratio-
nari: Si dixerimus à cœlo,

6 sicut dicit: Cur ergo ei non credidi-
tis?

7 Sin ab hominibus dixeri-
mos, universus populus nos la-
relinquidabit: persuasum est enim ei,

8 que Johannem esse vatem,
on no

9 Itaque responderunt, se
nescire unde.

10 Et Jesus: Nec ego vobis
eo dico, inquit eis, qua potestate
s: faciam.

11 Cœpit autem ad populum
hoc exemplum dicere: Homo

12 quidam vineam consévit, & ea
colonis elocata, domo absuit sa-

otidie diu.

13 Deinde suo tempore mi-
tad colonos servum, ut illi
eide vineæ fructu darent. At

14 coloni eum verberatum, dimi-
serant inanem.

15 Ille alterum item servum
misit, & illi eum quoque verbe-
ratum, & contumelia affectum,

dimiserunt inanem.

16 Cumque tertium item mi-
sisset, illi eum etiam vulnera-
tum expulerunt.

17 Tum vineæ dominus:
Quid agam? inquit, mittam fi-
lium meum charissimum: for-
tassis hunc visum reverebun-
tur.

18 At coloni eo viso, sic in-
terfese dicere: Hic est hæres:

agite perimamus eum, ut nostra
futuræreditis.

19 Itaque ejectum ex vinea
occiderunt: Quid ergo faciet eis
vineæ dominus?

20 Veniet, & colonos illos

perdet, aliisque vineam eloca-
bit. Hoc audito illi dixerunt:

Absit.

21 It ille eos intuitus: Quid
ergo est scriptum illud? Quem
lapidem improbaverant ædifica-
tores, is adhibitus est ad caput
anguli.

22 In eum lapidem quisquis
inciderit, collidetur, & in quem
inciderit ipse, eum comminuet.

23 Igitur pontifices & scribae
ei manus injicere eadem hora
conati sunt, intellexerunt enim,
eum adversum se illud exem-
plum dixisse: sed populum ti-
muerunt.

24 Itaque illud observarunt,
ut mitterent emissarios, qui se
viros bonos simularent, ut eum
verbis caperent, atque ita magi-
stratui & prætoris potestati tra-
derent.

25 Atque hi sic eum interro-
garunt: Magister, scimus te re-
ctè dicere, ac docere, neque
personæ rationem habere, sed ve-
re divinam vitæ viam docere.

26 Licetne nobis Cæsari tri-
butum pendere, an non?

27 At ille eorum versutiam
intelligens: Quid me tentatis?
inquit:

28 ostendite mihi denarium.
Cujus habet imaginem, & titu-
lum? Cæsaris, inquiunt illi re-
spondentes.

29 Et ille: Solvite igitur,
inquit eis, Cæsariana Cæsari, &
divino Deo.

30 Ita illi, cum nullum ejus
verbum apud populum carpere
potuissent, ejus responcionem ad-
mirati, tacuerunt.

31 Tum eum aggressi Saddu-
cæorum quidam, qui resurrec-
tionem esse negant, sic interroga-
runt:

32 Magister, scripsit nobis
Moses, si cuius frater mortuus
fuerit, uxorem habens, isque si-
ne liberis mortuus fuerit, ut
debeat

ducet ejus frater uxorem, fratrique suo prolem suscitet.

29 Jam verò septem fuere fratres, quorum primus uxore ducta mortuus est sine liberis,

30 duxitque secundus uxorem, & is item sine liberis mortuus est.

31 atque illam duxit tertius, itidemque septem, neque liberos reliquerunt.

32 Atque illis mortuis, postrema omnium mortua est etiam famina.

33 Igitur in resurrectione cuius eorum futura est uxor? cum septem eam in matrimonio haeruerint.

34 Et Jesus eis ita respondit: Hujus vitæ homines & ducunt uxores & nubunt:

35 at quibus vitam illam assiqui, & ex mortuis surrexisse contigit, ii nec ducunt uxores, nec nubunt.

36 quippe cùm jam mori nequeant, sunt enim angelorum similes, & Dei filii sunt, qui sint resurrectionis filii.

37 Mortuos autem resurgere, etiam Moses indicavit in rubo, ubi Dominum dicit Abraham Deum, & Isaaci Deum, & Jacobi Deum.

38 Deus quidem non mortuorum est, sed viventium, ut pote cum ei vivant omnes.

39 Tam quidam scribarum sic eum alloquuntur: Magister, probè dixisti.

40 Neque deinceps audiebant eum quicquam interrogare.

41 Et ille: Qui fit ut dicant, Christum Davide prognatum fore?

42 Cum ipse David dicat in Psalmorum libro: Ait Dominus domino meo, Sede ad meam dexteram,

43 donec efficiam ex tuis hostiis tuorum pedum subuersum.

44 Quod si eum David dominum vocat, qui fit ut sit et prognatus?

45 Tum audiente cuncto populo, dixit suis discipulis:

46 Cavete Scribas, qui strobili libenter ambulant, & in foris salutationes, & in collegiis primas sessiones, & primas in canis accusationes amant:

47 qui viduarum domos per speciem prolixarum precum devorant, eoque graviores penas luent.

C A P U T . X X I .

Viduae teruncii in fiscum. Familiaria impendens. Orbis calamitates. Piorum plaga. Unde excidium.

C um autem aspiciens vidisset conferentes sua munera in fiscum divites,

2 cumque vidisset etiam quandam pauperculam viduam et duos conferentem teruncios, dixit:

3 Hoc certò vobis dico, hanc viduam plurimum omnium contulisse.

4 Nam omnes hi ex eo quod sibi supererat, contulerunt in divina donaria: at hac ex inopia sua, quicquid facultatum habebat, contulit.

5 Item quibusdam de fano dicentibus, pulchris esse lapidis & donariis ornatum, dixit.

6 Videtis hac? veniet dies, cùm nullus lapidi lapis impo- situs relinquetur, qui non disolvatur.

7 Et illi eum interrogantes: Magister, inquiunt, quando igitur ista fieri? & quo signo ista

8 ista futura significabuntur?

8 Et ille: Videte inquit, ne decipi amini. multi enim venient uno nomine, qui se cum esse dicant: & quidem tempus intut. nolite igitur eos affectari.

9 Cum vero bella & seditiones audietis, nolite expavescere: portet enim haec omnia prius fieri: sed non continuo finis erit.

10 Consurget & gens in gentem (inquietabat tum eis) & regnum in regnum,

11 magnique terra motus nonnullis in locis, & fames & pestes erunt, terriculaque & fuligine de caelo magna.

12 Sed ante haec omnia injicientur vobis manus, & vexabitmini, inque collegia & custodiis trademini, atque ad reges & pratores mei nominis causam perducemini:

13 id quod vobis erit testimonio.

14 Igitur animum inducite, causa dictio nem non praemediari.

15 Ego enim vobis ejusmodi os & sapientiam dabo, ut ei contradicere aut resistere nequeant omnes adversarii vestri.

16 Prodemini autem etiam a parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis, qui vestram nonnullos necabunt,

17 eritisque cunctis invisi propter nomen meum.

18 Verum ne pilus quidem vestri capit is peribit.

19 Vestra patientia, vestrae saluti consulite.

20 Cum autem circundatam exercitibus Hierosolymam videbitis, tum scitote, ejus instare vastitatem.

21 Tum qui erunt in Iudea fugiant in montes: & qui erunt in ejus medio, discedant: & qui in agris erunt, ne intrent in eam.

22 nam supplicii tempora erunt illa, ut eveniant omnia quae scripta sunt.

23 Hei uterum ferentibus & lactantibus per ea tempora. Nam haec regio graviter premetur, & in hunc populum atrociter servietur,

24 ut gladiorum acie cadant, & per omnes gentes exulant, calceturque a gentibus Hierosolyma, donec exterarum gentium tempora compleantur.

25 Et erunt signa in sole & luna, & sideribus & in terris tantus gentium angor trepidantium, mari undisque resonantibus,

26 ut homines, eorum metu & expectatione, qua orbi immineant, exanimentur: nam celestes potestates concutientur.

27 Ac tum aspicietur filius hominis veniens in nube, cum ingenti potestate atque gloria.

28 His autem fieri incipientibus suspicitor, & capita attollitote, quoniam vestra instabit liberatio.

29 Tum eis similitudinem dixit: Cernite sicum, & omnes arbores:

30 cum jam frondescunt, id vos per vosipos cernentes, cognoscitis jam propè esse statem.

31 Similiter & vos, cum haec fieri videbitis, scitote propè esse divinum regnum.

32 Hoc vobis confirmo, non prius esse prateritaram statem hanc, quam sicut omnia.

33 Etiam si cœlum & terra percant, meadicta non peribunt.

34 Verum cavete ne forte
obruantur animi vestri crapula
& ebrietate, & hujus vita curis:
atque ita vos nec opinantes illa
dies opprimat.

35 Adveniet enim tanquam
discipula omnibus in totius ter-
ra solo degentibus.

36 Vigilate igitur, omni
tempore orantes, ut vobis hac
omnia eventura effugere liceat,
& coram filio hominis consi-
stere.

37 Ita interdiu docebat in
fano; in noctes autem exibat, &
in monte, qui vocatur Oliva-
rum, versabatur.

38 atque omnis populus ad
eum manè ventitabat in tem-
plum, ejus audiendi gratia.

C A P U T   X X I I .

*Ad Antistites proditor. Cœna.
Qui piorum Princeps. Preces
pro Petro, hujus temeritas. In
oliveto Jesu preces. Angelus
ad eum. Caput J. sus. Fug-
nans Petrus, iter mox men-
dax. Jesu calamitates.*

1 Nostabat autem azymorum fe-
stum, quod Pascha dicitur,
2 & quarebant pontifices &
scribiæ ejus interficiendi mo-
dem: timebant enim plebem,

3 Intravit autem Satanæ in
Iudæam cognomine Iscariotam,
qui erat ex duodecim numero.

4 Itaque is pontifices & anti-
stites aggressus, verba cum eis
fecit, quo pacto eum tradiceret
eis.

5 Quoletati illi, pacti sunt,
et se datus argeratum.

6 Itaque pollicitus, quare-
bat opportunitatem eum illis
sine turba tradendi.

7 Postquam autem venit
azymorum dies, in quo immo-
landum erat Pascha,

8 misit Jesus Petrum & Jo-
hannem: Ite (inquit) paratum
nobis pascha, ut polluceamus.

9 Et illi: Ubi vis paremus?
inquiunt ei.

10 Quibus ille: Simulac in
urbem intraveritis, inquit, inci-
detis in hominem aquæ fidile-
ferentem: eum sequimini in
domum quod ingredietur,

11 & sic ejus domus pati-
familias dicitote: Quærit ei-
te magister, ubinam fit manu, ubi
Pascha cum suis discipulis
polluceat?

12 Atque ille vobis coenau-
lum ingens instratum ostendet;
illic paratote.

13 Igitur digressi, & quæ ille
eis prædixerat nacti, pararunt
Pascha.

14 Ac postquam venit hor-
accubuit, & duodecim apostoli
cum eo,

15 eosque sic allocutus est:
Hujus vobiscum pollucendi Pa-
schæ cupiditate ductus sum, an-
tequam suppicio afficiar.

16 Hoc enim sic habetot;
me eo non pollucturum esse, do-
nec in Dei regno compleatur.

17 Tum sumpto poculo, a-
tisque gratis, dixit: Accipi-
te hoc, & inter vos dividite.

18 Scitote enim, non ante
me bibirum esse de fructu vi-
tis, quam Dei regnum veniat.

19 Item sumptum panem
eis gratis fregit, eisque dedi-
dicens: Hoc est corpus meum
pro vobis dandum: hoc facit
in mei recordationem.

20 Similiter & poculum
postquam cœnatum est, dicem;
Hoc poculum est novum fo-
dus, quod fit per meum sangu-
inem, qui est pro vobis effundens.

21 Ceterum scitote, me

proditoris manum esse mecum
in mensa.

22 Et filius hominis quidem
abit, ut est definitum: veram
velbonini illi, per quem pro-
dendus est.

23 Illi vero cooperantur inter
se quererere, quisnam eorum for-
ret, qui id facturus esset.

24 Extitit etiam inter eos
contentio, quis eorum maximus
esse videretur.

25 At ille: Gentium reges
(inquit eis) in eas dominantur:
quique eis imperant, gubernato-
res appellantur.

26 At vos non ita: quinque
strum maximus perinde sit ac
minimus: & qui praest, perinde
ac qui ministrat.

27 Uter enim major est?
qui accumbit, an qui ministrat?
nonne qui accumbit? Atqui
ego sum inter vos perinde ac qui
ministrat.

28 Vos vero ii estis qui me-
cum permaneritis in meis ad-
versis:

29 & ego regnum, quemad-
modum mihi pater meus lega-
vit, sic vobis lego,

30 ut comedatis & bibatis in
mea mensa in regno meo, & in
tribunalibus sedeatis, jus diecen-
tes duodecim tribubus Israeli-

tarum.

31 Dixit item Dominus:
Simon, Simon, conatus est qui-
dem Satanas cribrare vos ut
frumentum:

32 verum ego pro te oravi,
ne te fides deficeret. Tu vici-
sim aliquando recreatus, con-
firmato fratres tuos.

33 At ille: Domine, inquit
ei, tecum paratus sum & carce-
rem & mortem adire.

34 Et ille: Sic habeto Pe-
tre, inquit: non prius gallum

hodie cantaturum, quam tu in
tibi notum esse, ter negaveris.

35 Ceterum dum vos sine
crumenis, inquit eis, & pe-
tra & calceis dimisi, num qua re
caruistis? nulla, inquit.

36 At nunc, inquit eis, &
crumenam qui habet, ferat, iti-
demque peram: & qui gladi-
um non habet, vendat suum
pallium & emat.

37 Scitote enim, in me com-
probandum adhuc esse scriptum
illud: Et inter nefarios habi-
tus est: habent enim mea res
finem.

38 Et illi: Domine, ecce
hic duo gladii. Satis est, inquit
eis.

39 Tum egressus contendit
de more in olivarum montem,
cumque secuti sunt discipuli.

40 Atque ubi ad locum ve-
nit, dixit eis: Orate, ne in ten-
tationem veniatis.

41 Tum ab eis ferme ad la-
pidis jactum digressus, positis
genibus precatus est hujusmodi
verbis:

42 Pater, averte, si vis, hoc
a me poculum. Quanquam non
mea, sed tua voluntas fiat.

43 Apparuit autem ei ange-
lus de celo, qui eum confirma-
ret.

44 Atque ille cum esset in
extu, contentius orabat, & su-
dore manabat simili sanguineis
guttis, ad terram delabenti-
bus.

45 Deinde precatus surrexit,
& ad suos discipulos venit, quos
praeagritudine dormientes na-
ctus, dixit eis,

46 Quid dormitis? surgite,
orate, ne in tentationem venia-
tis.

47 Atque adhuc eo loquen-
te, supervenit hominum turba,

quibus is qui Judas dicebatur, unus ex duodecim, praebat. Is ad Jesum osculandum accessit.

48 & Jesus sic eum allocutus est: Juda, tunc osculo filium hominis prodis?

49 Videntes autem sui quid futurum esset, dixerunt ei: Domine, seriemusne gladio?

50 percussitque quidam eorum pontificis servum, eique dexteram abscidit auriculam.

51 Et Jesus respondens: Sinite hactenus, inquit: & tacta illius auricula, eum sanavit.

52 Dixit autem Jesus eis qui te invaserant, pontificibus, & fani antikitibus, ac senatoribus: Tanquam ad latronem exiistis cum gladiis & fustibus.

53 cum quotidie essem apud vos in fano, non injecistis mihi manus, sed haec vestra est hora, & tenebrarum potestas.

54 At illi eum comprehensum duxerunt, & in pontificis domum introduxerunt. Petrus autem procul sequebatur.

55 cumque illi ignem in medio atrio incendissent, & consenserint, sedebat etiam Petrus inter eos.

56 Eum sedentem ad ignem conspicata & intuita quadam ancilla, dixit: Hic quoque cum eo erat.

57 At ille eum negavit, dicens: Mulier, non novi eum.

58 Item paulo post alias eo viso dixit: Et tu ex eis es. At Petrus: Homo, inquit, non sum.

59 Deinde interposita una ferè hora, alias quidam sic affirmabat: Profectò hic quoq; cum eo erat, etenim Galilæus est.

60 At Petrus: Homo, inquit, nescio quid dicas. Tum statim, eo adhuc loquente, cœlituit gallus.

61 & conversus Dominus Petrum aspergit, & Petrus dominum dictum recordatus, qui efore dixerat, ut priusquam gallos caneret, eum ter negaret,

62 foras egressus, acerbè fitvit.

63 Iesum autem qui tenbant homines, illudebant, verberantes:

64 eoque velato, tundebant ei faciem, & ita interrogabant: Divina quis sit qui te percussit?

65 atque alia multa contumeliosè dicebant in eum.

66 Deinde orto die coit populi senatus, Pontifices & Scribe, & ei in suum confessum adducto sic dixerunt:

67 Dic-nobis, an tu Christus sis: Quibus ille: Si vobis dixeris, non credetis:

68 quod si vos etiam interrogavero, non mihi respondebitis, aut me absolvetis,

69 Futurum est, ut sedeat filius eius hominis ad dexteram potestatis Dei.

70 Tu igitur Dei filius es inquit omnes. Et ille: Sum quem vos esse me dicitis, inquit eis.

71 Tum illi: Quid:jam nobis testimonio opus est, inquit, cum ipsi ex ejus ore audiverimus?

C A P U T   X X I I .
Ad Pilatum Iesus. Falsa criminis. Ad Herodem Iesus tacitum. Reditus in gratiam Regis, & Praetoris. Pro Christo Frater. Populi furor. Cyreneus. Diversi latrones. Pro carnificibus Jesus: illusiones, dicheria, titulus. Felix latro, mundi tentatrix. Veli scissio. Christi mortis. Verus Centurio. Josephi pietas. Munimentum novum.

1 Gitur surrexit omnis eorum multitudo, & eum duxit ad Pilatum,

2 cumque accusare institerint, dicentes, se ab eo gentem everti deprehendisse, & eum Cæsari tributa solvi vetare, dicentes se Christum esse regem.

3 Et Pilatus cum interrogavit: Tunc Judæorum rex es? Cui ille respondens: Ut tu dicas, inquit.

4 Pilatus vero Pontificibus, & hominum multititudini negavit, ullum se in eo homine crimen deprehendere:

5 At illi urgere: Excitat populum, inquiunt, docens per totam Judæam, exorsus à Galilea hucusque.

6 Hic Pilatus audita Galilea, quæsivit an homo Galilæus esset.

7 Ac postquam eum ditio-
nis Herodis esse cognovit, misit
eum ad Herodem, qui & ipse
Hierosolymis p.r eos dies
erat.

8 Herodes viso Jesu, magnopere latatus est, quippe qui eum jamdiu videre cuperet (quod multa de eo audiebat) & se aliquid ab eo prodigiosè fieri visurum speraret.

9 Verum licet eum multis de rebus interrogaverit, ille nihil ei respondit:

10 quamvis etiam Pontifices & Scribz qui aderant, cum acriter accusarent.

11 Itaque despiciens eum Herodes, cum suis militibus, ac ludificatus, indutum ueste splendida Pilato remisit.

12 factique sunt inter se amici Pilatus & Herodes eo ipso die: nam antea inter eos intercedebat similitas.

13 Pilatus autem convoca-

tos Pontifices & magistratus ac populum sic allocutus est:

14 Adduxisti hunc hominem mihi, tanquam qui populum avertat: atqui ego in vestra præsentia examinans, nullum eorum crimen in hoc homine deprehendi, quibus vos eum accusatis.

15 Sed nec Herodes ad eum enim misi vos, & videtis nihil morte dignum ab hoc factum esse.

16 Itaque eum castigabo, ac relaxabo.

17 Habebat autem necessitate unum relaxare per festum.

18 Igitur illi universa multitudine exclamarunt ut eum tolleret, sibique Barrabam remitteret,

19 qui fuerat propter seditionem quandam in urbe factam, & cædem, conjectus in carcерem.

20 Cumque rursum Pilatus Jesum absolvere volens, clamasset,

21 illi sic reclamare: Crucifige crucifige eum.

22 Quid enim is mali fecit? inquit, eos tertium alloquens. Nullum in eo capitale crimen deprehendi. Itaque eum castigabo & absolvam.

23 At illi magnis clamoribus instare, flagitantes ut is crucifigeretur, gliscentibus eorum Pontificumque vocibus.

24 Itaque Pilatus eorum postulata facere decrevit:

25 eisque eum qui propter seditionem & cædem fuerat in custodiā datus, & quem flagabant, absolvit. Jesum autem eorum arbitrio tradidit.

26 Hoc illi abducto, Simonem quendam Cyrenæum, ruse venientem, comprehendebant,

eique crucem post Jesu tergum ferendam imposuerunt.

27 Sequebatur autem eum ingens hominum multitudo, & mulierum, quæ plangebant, eumque lamentabantur.

28 Ad quas Jesus conversus, dixit: Hierosolymitanæ foeminae, ne me deplorate, sed vos vestrosque natos deplorate.

29 Nam scitote fore tempus, quo beatæ dicentur steriles, & uteri qui non genuerint, & ubera quæ non lactaverint.

30 cum quidem èo venietur, ut dicant homines montibus, Corruite in nos: & collibus, Obruite nos.

31 Nam si viridi arbori fiunt hæc, arida quid fiet?

32 Ducebantur autem etiam alii duo facinorosi, cum eo interficiendi.

33 Atq[ue] ubi ad locum ventum est, qui Calvaria vocatur, illi cum ibi, & facinorosos, alterum ad dexteram, alterum ad sinistram, crucifixerunt.

34 Et Jesus: Pater, inquit, ignoscere eis: nesciunt enim quid faciant. Illi vero Jesus vestimenta forte jacta partiti sunt.

35 Astabatque spectans populus, & magistratus quoque eum cum eis deridebant. Alios servavit, inquietabant, servet seipsum, si is Christus est Dei eleitus.

36 Accedebant etiam milites, qui ei illuderent, & acetum ei offerebant,

37 & Si tu Iudeorum Rex es, inquietabat, serua te ipsum.

38 Erat & titulus supra eum, Græcis, Romanis, & Hebraicis literis scriptus, Hic est Iudeorum rex.

39 Atque unus pendentium facinorosoru[m] el maledicebat, ita

dicens: Si tu Christus es, seru & te ipsum & nos.

40 At alter contraria, sic eum objurgare: An tu Deus non metuis, qui sis in cœlo? supplicio?

41 Et nos quidem merita nam nostris digna factis acepimus: at hic nullum facimus commisit.

42 Tum ad Jesum: Memento mei, Domine, inquit, cum veneris in regnum tuum.

43 Cui Jesus: Hoc tibi confirmo, inquit, te hodie fore mecum in Paradiso.

44 Erat autem hora ferè sexta, & tenebre per totam terram extiterunt usque ad horam nonam:

45 & sol infuscatus est, & templi velum medium scissum est.

46 & Jesus clamans ingenti voce, dixit: Pater, tibi in manus commendo spiritum meum. Atque hæc locutus, expiravit.

47 Ea re visa, centurio De gloriā tribuit, dicens: Profectò hic homo justus erat.

48 Et omnis hominum multitudo, qui ad hoc spectaculum venerant, videntes quæ facta forent, tundentes sua pectora reversi sunt.

49 Astabant autem omnes eius noti procul, necnon f. i. misericordia, quæ eum fuerant à Galilæis secutæ, ea aspicientes.

50 Tum vir quidam nomine Josephus, senator, isque vir bonus & justus,

51 qui illorum consilio & facto non assensus erat, ab Athmathæ Iudeorum oppido, qui & ipse Dei regnum expectabat,

52 is inquam Pilatum aggressus, Jesu corpus postulavit.

53 idque detraictum, linteum

involvit, & in exciso monumento posuit, ubi nemo adhuc situs fuerat.

54 Erat autem ea dies Praeparatio, qua Sabbathum illucescebat.

55 Et mulieres subsecutae, quæ ex Galilæa cum eo venerant, monumentum aspicerunt, & ut ejus corpus positum sit:

56 reverseque præpararunt aromata & unguenta, & Sabbatho quideam ex præcepto quieverunt.

C A P U T   XXIV.

Ad monumentum aromata. Iesus non inventus. Angeli duo. Mulieres ad Apostolos. Ad sepulcrum Petrus. Christus cum duobus in itinere: plage Christi attollata. In Becharia Iesus in Cælum. Discipulorum charitas.

Primo autem post Sabbathum die, summo mane, venerunt ad monumentum, ferentes quæ paraverant aromata, quibusdam etiam comitantibus:

2 saxumq; invenerunt à monumento avolutum:

3 & ingressæ, Domini Iesu corpus non invenerunt.

4 Atque hic cum ea de re consternatae essent, ecce duo viarii eis in vestibus astitero coruscantibus,

5 qui perterritas, & vultum ad terram inclinantes, sic allocuti sunt: Quid queritis? viventem inter mortuos?

6 non est hic, sed surrexit. Mementote ut vobis locutus sit, cum esset adhuc in Galilæa,

7 dicens oportere filium hominis in hominum improborum manus tradi & crucifigi, & tertio die resurgere.

8 Tum ille ejus verbarum recordatz sunt,

9 & à monumento reversi, hæc omnia undecim omnibusque ceteris renunciarunt.

10 Erat autem Magdalena Maria, & Johanna, & Maria Jacobi mater, & reliqua una cum eis, quæ hæc Apostolis dixerunt.

11 Sed illis earum verba pronugis habita sunt, nec eis crediderunt.

12 Petrus autem surgit, & ad monumentum eurrit: & intraspiciens aspicit linteum sola posita, & abiit, secum ipse eam rem admirans.

13 Proficiscebantur autem eorum duo eo ipso die in vicum, distantem à Hierosolyma stadia sexaginta, cuius nomen erat Emmaus,

14 & inter se de omnibus iis rebus quæ acciderant colloquebantur.

15 Atque eis colloquentibus ac disputantibus, ipse Jesus accedit, & cum eis iter facit.

16 Ita autem tenebantur eorum oculi, ut eum non agnoscerent.

17 Atque ille: Qui sunt isti sermones, inquit eis, quos inter vos confertis, ambulantes, idque tristes?

18 Cui unus, nomine Cleophas, ita respon sit: Tu solus adeò Hierosolymæ hospes es, ut ea nescias quæ in ea per hosce dies acciderunt?

19 Quenam? inquit eis. De Iesu Nazareno, inquiunt, qui virates fuit, re verbisque potens, & in Dei & in totius populi conspectu:

20 utque eum tradiderint pontifices magistratusque nostri ad capitale judicium, & in cruce sustulerint?

21 & tamen nos eum esse sperabamus, qui Israelitas libe-

raturus esset. Accedit ad hanc omnia, quod tertius hic dies agitur, ex quo haec facta sunt.

22 Quanquam mulieres quaedam ex nostris stupefecerunt nos: quae manè ad monumentum profectæ,

23 neque corpus nocte, redierunt, & se angelorum visum vidisse dixerunt, qui eum vivere dicerent.

24 Et socrorum nostrorum quidam ad monumentum profecti, sic esse compererunt, quemadmodum dixerant foeminae, ipsum quidem non viderunt.

25 Et ille: O socrades, inquit eis, & animo tardi, ad credenda quæ tam multa dixeratess.

26 Quasi verò non ea pati Christum, & ita suam inire gloriam oportuerit.

27 Tum exorsus à Moše, omnes obiens vates, eis per omnia scripta, quæ de séipso dicta forent, interpretabatur.

28 Deinde ubi prope vicum, quod proficiscebantur, ventum est, ipse se longius ire simulabat.

29 Sed illi eum coegerunt: dicentes: Mane nobiscum: appetit enim vespera, & dies inclinavit. Itaque ingressus est ad manendum cum eis.

30 Atque inter accumbendum cum eis, panem sumpsit, cumque, fausta super eo precatione usus, fregit, & eis præbuit.

31 Et illi apertis eorum oculis, eum agnoverunt: atque ille ex eorum conspectu evanuit.

32 Tum illi inter se sic dicere: Nimirum nobis ardebat animus, cum nos in via alloqueretur, cumque nobis scripta aperiret.

33 Ergo ea ipsa hora surgunt,

& Hierosolymam redunt, congregatos inveniunt undicim, eorumque socios,

34 qui dicebant re ipsa surrexisse Dominum, seque Simoni ostendisse.

35 Atque ipsi quæ in via contigissent, narrare coeperunt, utque eis frangendo pane cognitus fuisset.

36 Hac eis loquentibus, ipse Jesus in eorum medio stetit, & Salve, inquit.

37 Cumque pavefacti ac perterriti, se spiritum cernere parent, dixit eis.

38 Quid turbati estis? aut cur istæ subeunt animos vestros cogitationes?

39 Aspicite meas manus atque pedes, quod ipse ego sum. Attrectate me, & aspicite: nam spiritus quidem carnem & ossa non habet, ut habere me videatis.

40 Hac locutus, ostendit eis manus atque pedes.

41 Cumque adhuc præ gaudio diffiderent, ac mirarentur, dixit eis: Habetis hic aliquid edulii?

42 Tum illi tosti pīscis patem, & favi mellis, præbuerunt;

43 & ille coram eis sumpsit, ac comedit.

44 & ad eos sic verba fecit: Hac sunt quæ vobis, dum adhuc vobiscum eram, dixi, Scilicet oportere omnia in Mosis legē, Vatibusque, & Psalmis, de me scripta perfici.

45 Tumeis mentem ad intelligenda scripta aperuit,

46 & ita dixit: Sic scriptum fuit, & sic Christum supplicio affici op̄ortuit, & tertia die ex mortuis resurgere,

47 ejusque nomine vita correctionem, & peccatorum vanitatem

am p.r omnes gentes, facto à Hierosolymis initio prædicāti.

48 Atque horum vos testes eis, & ego sum vobis patris mei promissum missurus.

49 Vos verò manete in urbe Hierosolyma, donec potestatem defuper induatis.

50 Eduxit autem eos foras Bethaniam usque, sublatisque

manibus eis bene ominatus est :

51 & inter ominandum eis, discessit ab eis, & in cælum sublatus est.

52 Atque illi cum venerati, Hierosolymam cum ingenti laetitia redierunt :

53 & erant continenter in templo, Deum collaudantes, ei que gratias agentes. Amen.

EVANGELIUM AUTHORE JOHANNE.

CAPUT I.

Sermo ille ante secula ex Deo genitus. Et qui semper apud Patrem residebat. Homo fagus est. Iohannes quorsum à Deo missus. Concio ipsius de officio Christi. Testimonium ejusdem Sacerdotibus redditum. Andrea vocatio : Petri : Philippi : Nathanaelis.

IN Principio erat sermo, & sermo erat apud Deum, & Deus erat is sermo.

2 is erat in principio apud Deum.

3 Omnia per eum facta sunt, & absque eo factum est nihil; quod factum sit.

4 In eo vita erat, & vita erat lux hominum.

5 & lux in tenebris lucet; nec eam comprehendenterunt tenebrae.

6 Fuit homo missus à Deo, nomine Iohannes.

7 Is venit ob testimonium, ut de luce testaretur, ut omnes per eum crederent.

8 Non erat ille ipsa lux, sed qui de luce testaretur.

9 Erat ipsa vera lux, qua collustrat omnem hominem veniens in mundum.

10 In mundo erat, & mundus per eum factus fuit, & mundus eum non cognovit,

11 In sua venit, & sui eum non acceperunt;

12 Quicunque autem eum acceperunt, iis eam potestatem dedit, ut Dei filii fierent, fidem habentibus ejus nomini :

13 qui non ex sanguine, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri, sed ex Deo geniti sunt.

14 Et sermo caro factus est, & apud nos gratia veritatisque plenus habitavit: ejusque splendorem, ut unigenitum a patre splendore transpeximus.

15 De eo testificatus est Iohannes, clamans his verbis: Hic est quem dixi, qui post me veniens, ante me fuit, quippe qui prior me fuit,

16 atque ex ejus plenitudine nos omnes sumptuas & gratiam pro gratis :

17 siquidem iter per Moysen.

tradita est, gratia & veritas per Jesum Christum contigit.

18 Deum nemo vidit unquam: unigenitus filius, qui est in sinu patris, is exposuit.

19 Atque hoc est Johannis testimonium, tum cum misericorditer Iudei Hierosolyma sacerdotes & Levitas, qui ex eo quererent quis esset.

20 Atque ille confessus est, neque negavit: confessus est se non esse Christum.

21 Quid ergo? inquit illi interrogantes: Elias es tu? Non sum, inquit. Vates es tu? Non, inquit ille respondens.

22 Et illi: Quis es? inquit ei, ut responsum demus eis qui nos misericorditer. Quid de te ipso dicas?

23 Ego sum, inquit, vox in solitudine clamantis: Corrigite Domini viam, quemadmodum dixit Elias vates.

24 Tum qui erant missi (erant autem ex Pharisaeis) sic eam interrogarunt:

25 Quid ergo baptizas, si tu neque Christus es, nec Elias, nec vates?

26 Ego aqua baptizo, inquit eis respondens Johannes: sed inter vos adest, quem vos non noitis:

27 is est qui & post me veat, & ante me fuit, cuius ego non sum dignus qui calcei corrigiam solvam.

28 Hec Beth-barz facta sunt, trans Jordanem, ubi baptizabat Johannes.

29 Postridie aspicit Johannes venientes ad se Jesum, & dicit: Ecce agnus Dei, qui mundi peccatum tollit.

30 Hic est de quo dixi: Post me venit vir, qui ante me fuit, quia ipse prior meo.

31 Evidenter eum non novaram: sed ut pateriat Israëlit, propterea veni ego aqua baptizatum.

32 Atque his verbis testimoniatus est Johannes. Vidi spiritum descendente, veluti columbam de cœlo, & super eum manentem.

33 Atque equidem non novoram eum: sed qui me ad aqua baptizandum misit, is misericordie dixit: super quem descendere & manere spiritum videris, is est qui sancto spiritu baptizat.

34 Ego vero & vidi, & hunc esse Dei filium testatus sum.

35 Postridie rursus aderat Johannes, neconon ejus discipulorum duo,

36 & conspicatus ambularem Jesum, dicit: Ecce agnus Dei.

37 Ejus verbis auditis, duo illi ejus discipuli Jesum secuti sunt.

38 Et Jesus conversus, & eos sequentes intuitus, dixit eis: Quid queritis? Cui illi: Rabbi (quod perinde est ac iudicaris, Magister) ubi manes?

39 Venite vobis, inquit eis. Er illi iverunt, & apud eum manerunt eum diem. Erat autem hora circiter decima.

40 Erat Andreas Simonis Petri frater unus ex duobus, qui cum audito Johanne secuti fuerant.

41 Is prior fratrem suum Simonem nactus, dicit ei: Invenimus Messiam (quod verbum Unicum declarat).

42 cumque duxit ad Jesum. Eum intuitus Jesus ait: Tu es Simon Jones filius: tu vocabere Cephas: id verbum Petrum sonata.

43 Pe-

43 Postero die voluit Jesus in Galilæam proficisci, & Philippum nactus, dixit ei: Segnere me.

44 Erat autem Phillipus à Bethsaida, Andreas & Petri ube.

45 Phillipus Nathanaelem nactus, sic alloquitur: Quem scripsit Moses in lege, & vates, invenimus Jesum Josephi filium à Nazareth.

46 Cui Nathanael. A Nazareth, inquit, potest aliquid bonum esse? Et Phillipus. Veni visum, inquit ei.

47 Vedit Jesus venientem ad se Nathanaelem, & de eo dixit: Ecce verè Israëlite, in quo dominus non est.

48 Et Nathanael: Unde me nosti? inquit ei. Cui Jesus respondens: Antequam te Phillipus vocaret, inquit, cum es sub sicu, ego te videbam.

49 Tum Nathanael: Rabbi (inquit eum alloquens) tu es Dei filius, tu rex es Israëlitarum.

50 Et Jesus: Quoniam tibi dixi (inquit ei) te à me sub fine esse visum, credis. Majorabis videbis.

51 Hoc vobis (inquit ei) etiam atque etiam confirmo, futurum esse ut apertum cœlum videatis, & Dei angelos ascendentes & descendentes ad filium hominis.

C A P U T I I I .
Christus aquam in vinum mutat, facit signorum suorum principium. Capharnaum descendit: hinc Hierosolymam ascendit, & mercatum è templo ejus. Templum, nempe corpus suum solvendum à Iudeis prædicit. Multis cre-

dunt in cum ob signa que edebat.

Tertiio autem die nuptia facta sunt Cana in Galilæa, ubi & Jesu mater erat.

2 & Jesus, ejusque discipuli ad nuptias vocati sunt.

3 Cumque defecisset vinum, Jesum mater sic alloquitur: Vinum non habent.

4 Cui Jesus: Quid tum poscea? mulier, nondam venit hora mea.

5 Mater ministros monuit, ut quod ille eis jussisset, facerent.

6 Erant illic posita sex lapidea solia, ut ferebat Judæorum purificatio, binarum ternarum ve metretarum capacia.

7 Ea solia ut aqua replerent, jussit eis Jesus. Cumque ad summum usque replevissent,

8 jussit ut nunc haurirent, & convivii magistro ferrent. Atque illi tulerunt.

9 Ut vero gustavit convivii magister factum ex aqua vinum, ignarus unde esset (nam ministri quidem sciebant, qui aquam hauserant) sponsum accersit,

10 & sic, alloquitur: Cum omnes homines primùm bonum vinum apponant, deinde potius convivis deterius, tu bonum vinum bucusque servasti.

11 Hoc præbuit miraculorum initium Jesus Cana in Galilæa, suamque glorijs ostendit, & ei fidem habuerunt ejus discipuli.

12 Procul descendit Capharnaum unum in sua matre, & fratribus, & discipulis, atque illuc maleficiorum multis dies.

13 Cumque infaret Judæorum Pascha, predicat Hierosolymam Jesus,

14 & quachus in templo videntes.

dentes boves, & oves, & columbas, & numularios sedentes,

15 facta ex loris scutica omnes ejecit ex fano, ovesque & boves & mensariorum as effudit, evertitque mensas,

16 & columbarum venditoribus dixit: Hec auferite hinc, & ex mei patris domo ne facite mercatoriam domum.

17 Recordati sunt autem ejus discipuli, ita scriptum esse: Tu domus studio conficeris.

18 At Judai sic eum contra allocuti sunt: Ede nobis aliquod prodigium, quo intelligamus ista tibi licere.

19 Quibus respondens Jesus: Dissolvite hoc templum, inquit, & ego tribus diebus id excitabo.

20 Et Judai: Quadraginta sex annis constructum est hoc templum, inquit, & tu id tribus diebus excitabis?

21 At ille de sui corporis templo dicebat.

22 Itaque postquam ex mortuis surrexit, recordati sunt ejus discipuli id cum illis dixisse: scriptoque, & Jesu dicto crediderunt.

23 Cum autem Hierosolymis esset in festo Pascha, frequentes in ejus nomen credidissent, viuentes quoniam mira ficerent.

24 At ipse Jesus non se eis eradebat, propterea quod cognoscebat omnes:

25 nec ei opus erat ut de hincine a quoquam moneretur, quippe qui nosset quid inesset in homine.

C A P U T III:

Christus Nicodemum ab ipsis fundamens Christiane regenerationis instituit. Serpens in desertu. Iohannes bapti-

zar, & suos docet, se non esse Christianum.

Erat autem homo quidam ex Pharisæis, nomine Nicodemus, Iudaorum primarius.

2 Is Jesum noctu adiit, & eum sic est allocutus: Magister, scimus te venisse doctorem a Deo. Nam ista tam miranda facere, qua tu facis, nemo poscit, nisi adsit ei Deus.

3 Cui Jesus respondens: Hoc tibi etiam atque etiam confirmo, inquit, qui denuo natus non fuerit, cum non posse divinum regnum videre.

4 Et Nicodemus: Quo pacto possit homo nasci, qui sit senex? Nunquid potest iterum in ventrem suz matris ingredi, atque nasci?

5 At Jesus ei respondens: Hoc tibi magnopere confirmo, qui ex aqua & spiritu natus non fuerit, non posse in divinum regnum intrare.

6 Quod ex carne natum est, caro est, & quod ex spiritu natum est, spiritus est.

7 Noli mirari quod tibi dicxerim, vobis esse renascendum.

8 Ventus quovis fiat, ejusque sonitum tu audis: sed unde voniat, aut quid abeat, nescis. Sic est, quisquis ex spiritu natus est.

9 At Nicodemus contraria: Quo pacto possunt ista fieri? inquit.

10 Cui respondens Jesus: Tu Israëlitarum doctores, & haec nescis?

11 Hoc iterum atque iterum tibi confirmo: nos quod dicimus, & testificamur, id scimus ac vidimus, & tamen testimonium nostrum non accipitis.

12 Si cùm terrestria vobis dixerimus, tamen non creditis, quomodo

medio si dixero coelestia , crederis?

13 Atqui nemo cœlum confedit, nisi qui ex cœlo descendit, filius hominis qui est in cœlo.

14 Ac quemadmodum Moses serpentem extulit in solitudine, sic oportet filium hominis extolliri,

15 ut quisquis ei fidem habeat, non pereat, sed vitam obtineat sempiternam,

16 Sic enim amat Deus mundum, ut filium suum unicum dederit, ut quisquis in eum credat, non pereat, sed vitam obtineat sempiternam.

17 Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut mundum damnet, sed ut servetur per eum mundus.

18 Qui in eum credit, non damnabitur: qui vero non credit jam damnatus est, quod in unigenit Dei filii nomen non crediderit.

19 Hac est autem damnatio, quod cum venerit in mundum lux, tenebras magis quam lucem amaverint homines, quippe quorum prava forent opera.

20 Quisquis enim vitiosa facit, lucem odit; nec in lucem prodit, ne eius facta arguantur.

21 Sed qui vera facit, is in lucem prodit, ut patet eis opera, utpote facta divinitas.

22 Postea venit Iesus unde cum suis discipulis in Iudeam terram, & illic cum eis degens baptizabat.

23 Johannes vero in Azone prope Salim baptizabat, quod ibi multa erat aqua, venientibusque homines, & baptizabantur:

24 nondum enim erat conjectus in carcere Johannès.

25 Quidam igitur quidam inter-

ter Johannis discipulos, & Iudeos, de purificazione.

26 Johannem adierunt, eumque sic alluci sunt: Magister, qui tecum erat trans Jordanem, cui tu testimonium dedisti, eum scito baptizare, & omnes ad eum itare.

27 Et Johannes ita respondit: Nihil usurpare potest homo, nisi sit ei de cœlo datum.

28 Ipsi vos testes estis, medixisse, non esse me Christum, sed ei præmissum.

29 Qui sponsans habet, sponsus est. Sponsi autem amicus, qui ei astat, & eum audit, voluntatem ex sponsi voce capit.

30 Hæc igitur mea voluptas expleta est: illum crescere, me decrescere oportet.

31 Qui superne venit, supra omnes est: qui à terra est, is & terrestris est, & terrestria loquitur. Qui à cœlo venit, supra omnes est:

32 quodque & vidit & audit, id testatur, & tamen ejus testimonium admittit nemo.

33 Qui ejus testimonium admittit, is veracem esse Deum consignat:

34 quippe cum is quem Deus misit, Dei verba eloquatur, utpote quem Deus sine modo spiritu donet.

35 Amat pater filium, eique omnia tradidit in manum.

36 qui filio fidem habet, vitam consecuturus est sempiternam. Qui vero filio non paret, is vitam non videbit, sed ei immunit ira divina.

C A P U T IV.
Iesus fatigans potum perit a muliere Samaritanæ. Veronam dolorationem dorei. Patetus se esse Messiam. Cibum inservit. Sicutus

*Samaritani credunt in eum.
Regii filium sanat.*

Ut igitur cognovit Dominus Pharisaeos audivisse Jesum plures facere discipulos, & baptizare, quam Johannem,
2 (quanquam Jesus ipse non baptizabat, sed ejus discipuli)
3 reliquit Iudeam, & rursus abiit in Galilæam.

4 Erat autem ei per Samariam iter faciendum.

5 Itaque venit ad oppidum Samaria, nomine Sychar, prope locum quem Jacobus Josepho filio suo donavit,

6 ubi Jacobi fons erat. Igitur Jesus ex itinere fessus, ibi apud fontem resedit, hora ferme sexta.

7 Venit mulier à Samaria haustum aquam. Et Jesus ei ita dixit: Da mihi bibere.

8 Ejus enim discipuli ierant in urbem, ut cibos emerent.

9 At mulier Samaritana sic ei respondit: Qui sit, ut tu Iudeus à me muliere Samaritana potum petas? non enim habent Iudei cum Samaritanis commercium.

10 Et Jesus ei respondens: Si Dei donum intelligeres, inquit, & quisnam sit qui à te potum postulat, tu pteres ab eo, tibique ipse daret aquam vivam.

11 Tum mulier: Domine, inquit ei, neque tu haustum habes, & puteus est profundus: unde igitur habes istam aquam vivam?

12 Num tu major es parente nostro Jacobo, qui nobis putem traxit, & hac aquatione natus es tum ipse, tum ejus nati atque peccata?

13 Cui Jesus ita respondit: Quisquis ex hac aqua bibit, tan-

14 sed qui ex aqua, quam ego ei dedero biberit, is numquam sitiet, quin aqua quam ei dedero, fiet in eo fons scaturiens ad vitam aeternam.

15 Et mulier: Domine imperti me ista aqua, ne sitiet, aut huc haustura veniam.

16 Cui Jesus: I evocatum virum tuum, & huc venito.

17 Non habeo virum, inquit ei respondens mulier. Et Jesus: Recte dicas, non habere te virum.

18 Quinque enim viros habuisti: nunc quem habes non est tuus vir. Istud verè dixisti.

19 Hic mulier: Domine, inquit ei, video te vatem esse.

20 Majores nostri in hoc monte Deum coluerunt: atqui vos dicitis Hierosolymis esse locum, ubi sit colendus.

21 Cui Jesus: Mulier crede mihi, adventat hora, cum nec in hoc monte, nec Hierosolymis patrem coletis.

22 Vos quid colatis nescitis: nos quid colamus, scimus: quippe quia salus à Iudeis est.

23 Sed adventat hora, & nunc est, cum yeri cultores patrem in spiritu & veritate collent. Etenim pater à talibus secoli postulat.

24 Spiritus est Deus: & qui eum colunt, in spiritu & veritate debent colere.

25 Et mulier: Scio, inquit ei, venturum esse Messiam (qui undus dicitur.) Is. cum veniret, rem omnem nobis explicabit.

26 Et Jesus: Ego is sum, inquit ei, qui tecum loquor.

27 Interea supervenerunt discipuli, & cum cum famina loqui mirari sicut sunt: aut his famem quid querant, aut quid

quid cum ea loqueretur percon-
tans est.

28 Igitur mulier, relicta sua
familia, urbem petuit, homines
que monuit,

29 ut hominem viserent, qui
sibi omnia facta sua dixisset:
fortassis eum esse Christum.

30 Itaque ex urbe egressi,
venerunt ad eum.

31 Interea sic eum hortati
sunt ejus discipuli: Magister,
capte cibum.

32 At ille: Ego cibum ha-
beo comedendum, inquit eis,
quem vos nescitis.

33 Ac quarentibus inter se-
eius discipulis, num quis ei ci-
bum attulisset,

34 Jesus sic eos alloquitur:
Mibi pastus est, ejus voluntatem
exequi, qui me misit, ejusque
opus absolvere.

35 Vos quidem dicitis, hinc
ad quatuor mentes futuram esse
messem. At ego sic vobis dico:
Erigite oculos, & rura aspi-
cite ut jam alba sint ad mes-
sem:

36 & messor mercedem acci-
pit, & sator fruges congerit ad
victum perpetuum, ut sator si-
mul gaudeat, & messor.

37 nam in hoc dictum illud
comprobatur: Alius est qui se-
nit, alius qui metit.

38 Ego vos misi ad meten-
dum quod vos non laborastis;
alii laborarunt, vos in eorum
laborem non missistis.

39 Ex eis autem urbe multi:
Samaritanorum in eum credi-
derunt propter sermonem sermo-
nem testificantis, eum sibi
quicquid ipsa fecisset dixisse.

40 Igitur ut ad eum venerund-
Samaritani, rogarunt ut apud
se manaret; itaque mandat allic-
taos dicens, pax vobis appa-

41 multoque plures ob ejus
sermonem crediderant,

42 mulierique dicebant, non
se jam propter ipsius sermonem
credere: ipso enim audivisse,
scireque eum verè mundi serva-
torem esse Christum.

43 Deinde biduo post illuc
profectus, discensit in Galilæam.

44 Ipse enim Jesus testatus
est, nullum vatem in sua patria
in honore esse.

45 Ut ergo venit in Galilæ-
am accepérunt eum Galilæi, ut
qui omnia vidissent quæ Hiero-
polymis in festo fecerat: nam
& ipsi ad festum iverant.

46 Venit igitur Jesus rursus
Canam Galilæam, ubi fecerat ex
aqua vinum. Erat autem qui-
dam regius, cuius filius agrotæ-
bat Capernaui.

47 Is audiens Jésam ex Ju-
daea venire in Galilæam, eum
adiit, rogavitque ut descendere-
ret, suumque filium sanaret: nam jamjam moriturus erat.

48 Et Jesus: nisi ostenta &
miracula videritis, inquit ei,
non sitis credituri.

49 At regius: Domine, in-
quit, descendere priusquam mori-
riatur puer meus.

50 Et Jesus: Abi, inquit,
vivit tuus filius. Hic Jesu ver-
bis auditis ereditus homo, &
discensit.

51 Jam vero descendente,
ei obviā facti ejus servi, munici-
parunt ejus puerum vivere,

52 neque sciscerant quæ hoc a
melius habuisset, dixerunt: pri-
die hora septima liberatum fuis-
se febre.

53 Cognovit itaque patet-
cam ipsam horam esse, quæ ei
dixerat Jesus, ejus filium via-
vere, crediditque tum ipse sumus
ejus universa domui.

54 Hoc

54 Hoc item alterum ostentum edidit Jesus, cum ex Iudea venisset in Galilam.

C A P U T V.
Christus ad piscinam decubentem sanat in Sabbato. Phariseos precipiti iudicio factum suum calumniantes, Autoritate patris sui convincit. Divinam suam virtutem multis argumentis, Moses etiam testimonio comprobavit.

Prostea cum esset Iudeorum festum, ascendit Jesus Hierosolymam.

2 Est autem Hierosolymis apud oviaricam piscinam, ea quae Hebraice Bethesda nuncupatur, quinque porticus habens.

3 In his jacebat ingens agrotium multitudine, catorum, claudorum, tabidorum, aquæ motionem expectantium.

4 Angelus enim certo tempore descendebat in piscinam, aquamque turbabat: postquam aquæ turbationem qui primus L. in piscinam G. descendebat, sanus evadebat, quounque tandem morbo teneretur.

5 Erat illic homo quidam annum agens in morbo duodecimatum.

6 Hunc ut vidit Jesus decubentem, & jamdiu decubuisse cognovit, dicit ei: Vis sanus fieri?

7 Cui agrotus: Domine, inquit respondens, hominem non habeo, quai mihi dum turbata est aqua, conjiciat in piscinam. Interim dum eo ego, alius ante me descendit.

8 Tum Jesus: Surge inquit ei, tolle grabatum tuum, & ambula.

9 Atque homo confestim fa-

nus evasit, & sublato suo grabato, ambulabat. Erat autem ea die Sabbatum.

10 Itaque dicebant Iudei curato: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum.

11 Quibus ille sic respondit: Qui me sanum effecit, is mihi iussit ut grabatum meum tollerem, & ambularem.

12 Igitur cum interrogarunt quis esset homo, qui ei iussisset ut suum grabatum tolleret, & ambularet?

13 At ille sanatus nesciebat quis esset. Jesus enim sese subduxerat, cum esset horum turba in eo loco:

14 postea nactus eum Jesus in fano, sic alloquitur: Enim evasisti: noli amplius pecare, ne quid tibi deterius accidat.

15 Homo Iudeis nunciatum ivit, Jesum esse qui se sanum effecisset.

16 Hanc ob causam infestabantur Iudei Iudei, & occidere conabantur, quod ea Sabbato ficeret.

17 At Jesus contra, sic ei dixit: Pater meus hactenus operatur, & ego operor.

18 Hanc igitur ob rem magis eum interficere conabantur, quod non solum Sabbatum rumperet, sed etiam patrem suum dicceret Deum, scilicet Deo parem faciens.

19 Respondit igitur eis Jesus huiusmodi verbis: Illud vobis etiam atque etiam confirmabit posse filium ex seipso facere, nisi quid facientem patrem viderit: quae enim ille facit, haec filius quoque similiter facit.

20 Nam pater filium amat, eique ostendit omnia qua facit ipse:

ipse : quintam his majora ei monstrabit opera, ut vos admiri-

remini.

31 Ut enim pater mortuos suscitat, ac vivificat, sic etiam filius quos vult vivificat.

32 Nec enim pater quemquam judicat, sed omne iudicium filio dedit :

33 ut omnes filium honorent, que nadmodum patrem honorant. Qui filium non honorat, patrem non honorat, qui cum misit.

34 Illud etiam atque etiam certò scitote : qui sermonem meum audit, & ei credit qui me misit, is vitam habet aeternam : sec in iudicium venturus est, sed ex morte migravit in vitam.

35 Illud iterum atque item sic certò habetote, venire horam, & nunc esse, cum mortui audient filii Dei vocem, & qui audiverint, reviviscent.

36 Ut enim pater vita præditus est, sic etiam filio dedit vita prædictum esse,

37 eique potestatem dedit etiam iudicium exercendi, quoniam filius hominis est.

38 Nolite hoc mirari : nam venit hora, in qua omnes, qui in monumentis erunt, audient ejus vocem :

39 & prodibunt, qui bona fecerint, ut ad vitam resurgent : qui vero vitiosa egerint, ut ad supplicium resurgent :

40 Nihil possum ego ex meis facere. Ut audio, sic iudico, justumque est meum iudicium : quippe qui non mea, sed ejus, qui me misit, patris voluntati studeam.

41 Si ego de meis teftor, meum testimonium verum non est.

42 Alius est qui de me testa-

tur : ac verum esse testimonium, quod de me dicit, scio.

43 Vos ad Johannem misisti, is, isque verum testatus est.

44 ego vero non ab homine testimonium admitto : sed hoc dico, ut vos salvi sitis.

45 Ille ardens lucensque lucerna erat, cuius in lumine vos ad tempus exultare voluistis.

46 At ego testimonium habeo maius quam Johannis. Quia enim opera mihi perficienda pater tradidit, haec, quia ego facio, opera, de me testantur, me a patre esse misum :

47 & qui misit me patens, is de me testatus est, & vos ejus neque vocem audivistis unquam, neque speciem vidistis,

48 neque sermonem habetis manentem in vobis : quoniam quem misit ille, huic vos non creditis.

49 Scrutamini literas, quandoquidem in eis vos aeternam habere vitam putatis, & ea sunt quae de me testantur :

50 & tamen ad me venire non vultis, ut vitam adipiscamini.

51 Gloriam ab hominibus non admitto :

52 veram vos novi non esse Dei amore præditos.

53 Ego in mei patris nomine veni, nec accipitis me : si alius in suo ipsius nomine venerit, eum accipietis.

54 Qui possitis credere vos, qui & alii ab aliis gloriam accipiat, neque gloria, quia a solo Deo est, studeatis ?

55 Ne putate fore, ut ego vos apud patrem accusem : est qui vos accuset, Moses, in quo vos spem habetis.

56 Si enim Mosi crederetis, mihi

mihī crederetis, utpote cūm is de me scriperit.

47 Quod si illius scriptis non creditis, quomodo meis verbis credatis?

C A P U T VI.

Quinque panibus & duobus pīsciculis cibantur. Secedens Christus, Discipulos navigantes. Aquis inambulans affergitur. De vero & non perituro Pane vītae differit. Murmurant Iudei: & discipuli plerique recedunt ab eo. Apostoli Dei filium esse fatentur.

Iuste trajecit Jesus Galilæ lacum Tiberiadis,
2 sequente eum frequenti hominum multitudine, quod videbant quām portentosa faceret in agrotantibus.

3 Conscendit autem Jesus montem, & ibi cum suis discipulis refedit,

4 cūa quidem instaret Pascha, Iudeorum festum.

5 Sublatis igitur oculis Jesus, videns ingentem hominum multitudinem ad se venire, dicit Philippo: Unde panes ememus, quos hi comedant?

6 Id autem dicebat, ejus tentandi gratia: sciebat enim ipse quāl facturus esset.

7 Cui Philippus ita respondit: Ducentorum denariorum panes non satis sint eis, ut eorum quisque paululum quid accipiat.

8 Tum unus ex ejus discipulis, Andreas Simonis Petri frater, sic eum alloquitur:

9 Est hic quidam puer, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quantula sunt ad tam multos?

10 Et Jesus: Facite, inquit, ut homines discumbant. Erat

autem in eo loco multum granum. Igitur discubuere viri, mero circiter quinques milles.

11 Et Jesus sumptos panis actis gratiis, distribuit discipulis: discipuli porrè discumbentibus: itidemque ex pīscib⁹ quantum voluerunt.

12 atque illis expletis, ius sit discipulis suis ut superant frusta colligerent, ne quid periret.

13 Itaque collegerunt, & duodecim canistra ex quinque hordeaceis panibus repleverunt frustis, quæ convivis superferant.

14 Igitur homines videntes quod ostentum edidisset Jesus, dicebant eum verè vatem illum esse, qui in orbem venturus esset.

15 At Jesus intelligens, venturos esse, & se rapturos, ut regem facerent, secessit rursas in montem ipse solus.

16 Deinde sub vesperam descendenterunt ejus discipuli ad lacum,

17 & consensa navi, contendebant trans lacum ad Capharnaum: & jam contenebraverat, nec ad eos venerat Jesus,

18 & lacus vehementi flante vento concitabatur.

19 Postquam igitur stadi ferè vigintiquinque aut triginta remigarent, aspiciunt ambulantem in lacu Jesum, ac prope navem progressum: itaque teriti sunt.

20 Et Jesus dixit eis: Egsum, ne timete.

21 Et illi eum in navem accipere voluerunt: ac protinus appulit navis ad terram, ad quam tendebant.

22 Postero die hominum turba, quæ trans lacum erat, videntis nullam illuc aliam esse viam,

n grām, nisi unam illam quam con-
tenderant ejus discipuli, neque
ille. Iehūt cum suis discipulis in-
gressum esse nāvem, sed solos
discipulos abīsse,

33 alias autem nāves à Tibi-
riade venisse prope eum locum,
ubi illi panem actis à Domino
gratiis comedērāt.

24 cōm in quaē vidisset ho-
minum turba illic, nec Jēsum
adēsse, nec ejus discipulos, con-
tenderunt & ipsi nāves, & ad
Capharnaūm venerunt, Jēsum
quarantes.

25 Quem trans lacū macti,
sic alloquuntur : Magister,
quando huc venisti ?

26 Quibus ita respondit Je-
sus : Profectō, profectō, inquam,
non ideo me queritis, quia por-
tentā vidistis, sed quia pānes co-
medistis ad satiētatem.

27 Procurate non peritārum
cibā, sed in omnēm perenni-
tatem permanſurūm, quem vo-
bis filius hominis dabit : hunc
enīm pater consignavit Deus.

28 Et illi : Quid agēmus,
inquit, ut divina opera fac-
amus ?

29 Quibus respondens Jesus :
Hoc divinū opus est, inquit,
ut in eum credatis, quem ille
misit.

30 Et illi : Quod ergo tu
specimen das, ut eo viso tibi
credamus ? Quid facis ?

31 Majores nostri Manna in
solitudine comedērunt, quem-
admodum scriptum est : Pānem de
cōelo dedit eis comedēndūm.

32 Quibus Jēsus : Hoc vobis,
inquit, etiam atque etiam con-
firmo, non Mosem vobis pānem
dedisse de cōlo : sed meus pater
verū vobis de cōlo pānē dat.

33 Nam divinus pānis est
qui de cōelo descendit, vitam
que dat mundo.

34 Tum illi : Domine, da
nobis perpetuo pānem istum.

35 Et Jēsus : Ego sum pānis
vitālis. Qui venit ad me, nun-
quam esuriet : & qui mitti fidem
babet, nunquā sitiet.

36 Sed hoc vobis dico : vos
& videtis me, neque creditis.

37 Quicquid mihi dat pater,
ad me veniet : & venientem ad
me ego non ejicio foras.

38 Descendi enim de cōelo,
non ut meām, sed ut ejus qui me
misit, voluntatē exēquar.

39 Hac est autem ejus qui
me misit patris voluntas, ut
quicquid mihi dederit, nihil ex
eo deperdam, sed id ultimo die
exuscitem.

40 Hac est autem ejus qui
me misit, voluntas, ut quis-
quis filium videt, in eum
que credit, vitam adipiscatur
aeternā, & ego eum ultimo die
exuscitem.

41 At Judæi de eo fremere,
quid se dixerat esse pānem qui
de cōlo descendisset.

42 Nōnne hic est Jēsus, di-
cebant, Josephi filius, cujus nos
patrem matremque novimus ?
Qui sit ergo ut is se de cōelo de-
scendisse dicat :

43 At Jēsus sic eis contra
respondit : Ne mussate inter vos.

44 Nemo potest ad me veni-
re, nisi pater, qui me misit, eum
trahat, à me ultimo die susci-
tandū.

45 Scriptum est in vatis :
Eruntque omnes divinitūs do-
cti. Quisquis ergo ex pātre au-
divit, ac didicit, is ad me venit.

46 Non quia patrem viderit
quisquam, nisi qui est à Deo, is
patrem vidiit.

47 Hoc etiam etiamque vo-
bis confirmo, qui in me credit,
vitam habet aeternā.

48 Ego

48 Ego sum panis vitalis.

49 Majores vestri, qui manna vixerunt in desertis, tamen mortui sunt.

51 Hic est panis qui de cœlo descendit, quo qui vescatur non sit moriturus.

51 Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendit: quo pane qui vescetur, vivet in perpetuum. Panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego promundi vita dabo.

52 At Iudei sic inter se decertare: Quomodo potest hic nobis carnem L. suam G. dare comedendam?

53 Et Jesus: Hoc certò certoque scitote, inquit eis, nisi filii hominis & carnem comederitis, & sanguinem biberitis, non esse vos vita præditos.

54 Qui mea carne vescitur, meumque sanguinem bibit, is vitam habet aeternam, eumque ego ultima die suscitabo.

55 Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potio.

56 Qui mea carne vescitur, meumque sanguinem bibit, is in me manet, & ego in eo.

57 Quemadmodum vivit pater, qui me misit, ita & ego per patrem vivo: & qui me vescetur, is quoque per me vivet.

58 Hic est panis qui de cœlo descendit, non quale manna, quocum vixerint majores vestri, tamen mortui sunt. Hoc pane qui vescetur, vivet in sempernum.

59 Hæc dixit in collegio docens Capharnai.

60 Quibus auditis multi ex ejus discipulis dixerunt: Durus hic est sermo, quis eum audire posse?

61 At Jesus apud seipsum in-

telligens, suos discipulos de eos missare, sic eos affatur: Hoc vos offendit?

62 Quid si videritis filium hominis eq̄ ascendentem ubi erat antea?

63 Spiritus est qui vivificat: caro nihil prodest. Verba quia ego vobis loquor, spiritus sum, & vita sunt.

64 Sed sunt ex vobis quidam qui non credunt. Sciebat enim à principio Jesus, quinam essent qui non crederent, & quis se proditoris esset.

65 Hanc ob causam, inquit, dixi vobis, neminem ad me venire posse, nisi id ei datum fuerit a patre meo.

66 Ex illo multi ejus discipulorum retro abiecti sunt, nec amplius cum eo versabantur.

67 Igitur Jesus duodecim sic allocutus est: Num vos quae vultis discedere?

68 Cui Simon Petrus ita respondit: Domine, ad quem abeamus? tu aeterna vita verba habes:

69 & nos credimus & novimus, te esse Christum viventem Dei filium.

70 Et Jesus: Cum ego vos duodecim elegerim (inquit eos alloquens) unus vestrum diabolus est.

71 Dicebat autem Judam Simonis filium Iscariotam: is enim eum proditoris erat, cum unus esset ex duodecim.

C A P U T VII.

Christus affines ad festum tabernaculorum profectos, clam sequitur. Docet in templo. Variis de illo sunt vulgi iudicia. Sacerdotes jubent eum comprehendendi. Dissidium in turba perpetrant. Et inter Phariseos

*& satellites ad capiendum cum
missis. Et Nicodemum.*

P Ostea versabatur Jesus in
Galilaea: nolebat enim in
Iudea versari, quod cum cosa-
tur interficere Judaei.

*I*nstatbat autem Iudeorum
cum umbraculorum,

*& eum sic allocuti sunt
fratres: Migrabis, & in
Iudeam profici scere, ut tui quo-
que discipuli ista que tu facis,
opera videant.*

*N*emo enim quicquam fa-
dit in occulto, qui se celebrem
esse studeat. Si ista facis, pa-
tifacito te ipsum mundo.

*N*ec enim ejus fratres si-
dem ei habebant.

*E*t Jesus ait eis: Nondum
idest meum tempus: at vestrum
tempus semper est paratum.

*N*on potest mundus odisse-
re: at me odit, quoniam ego
testor ejus opera esse mala.

*V*os ascendite ad hoc fe-
stum: ego nondum ad hoc fe-
stum ascendo, quod meum tem-
pus nondum est completum.

*H*ec ad eos fatus, mansit
in Galilaea.

*D*einde postquam ascen-
derunt ejus fratres, ascendit &
ipse ad festum, non palam, sed
subocculte.

*I*gitur Judaei eum in festo
requirebant, & ubinam esset il-
le, querebant:

*M*ultusque de eo fre-
mitus erat vulgo, partim eum bo-
num esse dicentibus, partim ne-
gantibus, sed vulgus hominum
ab eo decipi.

*N*emo tamen aperte de eo
loquebatur, praeterea Judaeorum metu.

*J*am verò medio festo as-
cendit Jesus in fanum, & docebat,

*m*irantibus Judaeis, & quo
pacto literas nosset querenti-
bus, cum non didicisset.

*Q*uibus Jesus haec oratio-
ne respondit: Mea doctrina,
mea non est, sed ejus qui me mi-
fit.

*S*i quis volet ejus volun-
tati parere, cognoscet de doctri-
na utrum ea sit à Deo, an ego
mea sponte loquar.

*Q*ui sua sponte loquitur,
sua ipsis gloria studet: qui ve-
rò ejus à quo missus est, gloria
studet, is verax est, & ab inju-
stitia alienus.

*M*oses legem vobis tradi-
dit, & tamen nullus vestram le-
gi paret. Quid me interficere
conamini?

*E*t vulgus: Tu furis, in-
quiunt respondentes: Quis te
conatur interficere?

*Q*uibus Jesus ita respon-
dit: Ego opus unum feci, &
vos omnes miramini.

*I*deo vobis circumcisio-
nem tradidit Moses, non quod
ea sit à Moysi, sed à majoribus: &
circumciditis Sabbato hominem.

*S*i circumcisionem accipit
homo Sabbato, ut non solvatur
Mosis lex: mihi succenseris,
quod totum hominem sanum ef-
feci Sabbato?

*N*e ex aspectu iudicate,
sed iustum iudicium facite.

*D*icebant ergo quidam
Hierosolymitanorum: Nonne
hic est quem conatur occidere?

*A*tqui aperte loquitur,
nec ei quicquam contradicitur.
Num verè norunt proceres, eum
verè esse Christum?

*S*ed hunc scimus unde sit:
at Christus cùm venerit, unde
sit, nemo sciet.

*A*t Jesus in fano cla-
mans, docebat hujusmodi ves-
bis: Scilicet vos me nostis, &
unde sim nostis: ego verò mea
sponte non veni, sed ab eo missus
sum, qui

qui verax est, quem vos non
nostris.

29 At ego eum novi, quippe
cum ab eo sum, cumque is me
misericordia.

30 Illi vero eum comprehen-
dere conabantur, nec tamen
quisquam ei manus injectit, quo-
niam nondum venerat ejus ho-
ra.

31 At ex plebe frequentes ei
fidem habuerunt, & ita dictita-
bant: Christus cum venerit,
num plura portenta edet, quam
hic edidit?

32 Hac vulgo de eo missari
audientes Pharisæi, miserunt
tum ipsi, tum pontifices, mini-
stros, qui eum comprehende-
rent.

33 Quibus Jesus ita dixit:
postquam adhuc parvo tempore
apud vos fuero, discedam ad
eum qui me misit.

34 Queretis me, nec inve-
niatis: atque ubi ero ego eò
vos venire non potestis.

35 At Iudei sic apud se-
dictitare: Quónam abiurus est
hic, ut nos cum non siamus inventi-
turi? Num in dispersas Græco-
rum natiōnes discessurus est, do-
ctorusque Græcos?

36 Quod est id dictum, quo
dixit? Queretis me, nec inve-
niatis: & ubi ero ego, eò vos
venire non potestis?

37 Postremo autem die, qui
erat festi celeberrimus, consti-
tit Jesus, & hi se verbis clama-
vit: Si quis sit, veniat ad me,
& b. bat.

38 Qui mihi fidem habet, ut
perhibent literæ, ejus ex ventre
fluent perennis aquæ stamina.

39 Id autem dicebat de spi-
ritu, quem accepturi erant, qui
in eum erident. Nondum e-
nam erat spiritus sanctus, ut pote-

cum Jesus nondum gloriatus es-
set factus.

40 Plerique igitur ex plebe
audita ea oratione, dictam
cum esse verè vatem.

41 Alii dicebant esse Chi-
stum: alii Christum à Galilæa
profectorum negabant:

42 quippe cum in Literis
beretur, ex Davidis semine, &
à Bethlehem (quo in vicino
rat David) profecturum esse
Christum:

43 itaque propter eum era-
tit in vulgo dissidium:

44 atque eorum nonnulli
eum comprehendere volebant,
sed nullus ei manus injectis.

45 Venerunt igitur ministri
ad Pontifices & Pharisæos, &
quærentibus illis cur eum non
adduxissent,

46 responderunt nullum un-
quam hominem sic locutum fu-
isse, ut is homo.

47 At Pharisæi contra: Num
vos quoque decepti estis? inquire-
unt eis.

48 Num quis ex proceribus
in eum credidit, aut ex Phari-
sæis?

49 At ista plebs ignara legi-
efaria est,

50 Hic Nicodemus, qui eum
noctu convenerat, & erat ex eo-
rum numero, sic ad eos verba
facit:

51 An lex nostra hominem
damnat, nisi prius eum audire-
rit, ejusque factum cognovis-
tit?

52 Cui illi sic responderunt:
An tu quoque à Galilæa es?
Perscrutare, & videbis nullum
ex Galilæa extitisse va-
tem.

53 Ita in suam quæque do-
mum discesserunt.

C A P U T   V I I I .

Mulieri in adulterio deprehensae, condonantur peccata. Christus lux mundi. Pharisæi querunt ubi sit ipse pater. Filii Abrahae. Filii Dei. Satan mendacii pater. Abraham videt diem Christi.

1 Eius autem in olivarum montem discensit.

2 Deinde manè rursus venit in Ianum, omnique ad eum veniente populo, confidet, & eos docet.

3 Adducunt autem ad eum scribae & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam, eaque in medio constituta,

4 sic eum alloquuntur: Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facinore cum adulteraret.

5 In lege autem Moses nobis tales lapidandas esse præcepit. Tu igitur quid ais?

6 Hoc autem dicebant, ejus tentandi causa, ut eum accusare possent. At Jesus se proclinare, & digito humum exarare.

7 Ac illi eum interrogare pergentibus, erexit se: & , Qui vestrum peccati expers est, primus in eam lapidem jaciat.

8 Hæc locutus, se se rursum proclinat, & terram inscribit.

9 Quo auditio illi discedunt singuli, à senioribus exerci: relictusque est solus Jesus, & astant in medio fæmina.

10 Tum Jesus ut se se erexit, & neminem, excepta muliere, vedit, dixit ei: Mulier, ubi sunt illi accusatores tui? Nullus te condemnavit?

11 Nullus, Domine, inquit illa. Et Jesus: Nec ego te condemnabo. Abi, & deinceps pecare noli:

12 Item eos Jesus se allocu-

tus est: Ego sum lux mundi. Qui me sequetur, non in tenebris gradietur, sed vita lumen habebit.

13 Et Pharisæi: Tu de te ipso testaris, inquit ei: testimoniun tuum verum non est.

14 Quibus Jesus contrari: Et si ego de meipso testor, est tamen verum meum testimonium, ut quæ sciam unde verum, & quod abeam. Vos neque unde verum, neque quo discedam, scitis.

15 Vos more hominum iudicatis: ego neminem judico:

16 & si judicarem ego, iudicium meum verum est: utpote qui non sim solus, sed una cum etiam adsit, qui misit me pater.

17 In vestra quoque lega scriptum est, duorum hominum testimonium esse verum.

18 De me & ego ipse testimonium dico, & dicit etiam is qui me misit pater.

19 Et illi: ubi est tuus pater; inquit ei. Vos neque me nostis (respondit Jesus) neque patrem meum. Si me nossetis, etiam patrem meum nossetis.

20 Hanc orationem habuit Jesus apud fiscum, docens in favo: nec eam comprehendit quisquam, quod nondum veniat ejus hora.

21 Sic autem eos rursus allocutus est Jesus: Egoabiturus sum, & vos me requiratis, atque in vestro peccato moriemini. Quod ego abibo, vos non possetis venire.

22 Et Judæi: Num ipse se interficiet, inquit, ut dicat, quod ipseabiturus est, non posse venire nos?

23 At ille: Vos infernæ estis, inquit eis, ego supernus sum: vos

vos ex hoc mundo estis, ego non sum ex hoc mundo.

24 Itaque dixi vobis, vos in peccatis vestris morituros. Nisi enim me cum eis credideritis, in peccatis vestris morieraini.

25 Et illi: Tu quis es? inquiunt ei. Quibus Jesus: Id quod jam dudum vobis eloquor, inquit.

26 Multa habeo de vobis dicere, & quidem cum iudicio: sed ut qui me misit verax est, sic ego ea demum, quæ ex eo audivi, apud orbem eloquor.

27 Cum illi eum sibi de patre loqui posse intelligerent,

28 Jesus sic eos alloquitur: Postquam filium hominis extuleritis, tum intelligetis, eum esse me, qui mea sponte faciam nihil: sed sicut me docuit pater meus, haec loqui:

29 eumque qui me misit, adesse mihi. Non me deseruit semper pater, quandoquidem ego semper quæ ei accepta sunt facio.

30 Haec eo loquente, frequentes ei fidem habuerunt.

31 Igitur Jesus eos Judæos, qui sibi fidem habebant, sic allocutus est: Si vos in meis dictis manebitis, verè mei discipuli eritis,

32 veritatemque cognoscetis, quæ veritas vos in libertatem vindicabit.

33 Illi contrà: Abrahami progenies sumus, neque cuiquam unquam servivimus: qui sit ut tu dicas, nos liberos factum iri?

34 Quibus Jesus respondit: Certè, certè, inquam vobis, quisquis peccatum facit, peccati servus est.

35 Servus autem domi non manet perpetuò, filius manet perpetuò.

36 Quid si vos filius libero feceris, re ipsa liberi eritis.

37 Scio vos Abrahami progeniem esse: sed cupitis interficere me, quoniam oratio mea in vobis locum non habet.

38 Ego quod à patre meo cognovi, loquor: itidem vos quod didicistis à patre vestro, facitis.

39 Cui illi contrà: Parens noster Abrahamus est. Et Jesus: Si Abrahami nati essetis, inquit eis, Abrahamus dignificeretis.

40 At nunc cupitis me perire, hominem, qui verum vobis effatus sum, quod ex Deo audivi. Istud non fecit Abrahamus.

41 Vos patre vestro dignificatis. Cui illi: Nos ex proprio natu non sumus: unum patrem habemus Deum.

42 Si Deus esset pater vester (inquit eis Jesus) amaretis me: ego enim à Deo profectus veni. Nec enim mea sponte veni, sed ille me misit.

43 Cur meam orationem non agnoscitis? quia mea dicta audiire non potestis.

44 Vos ex patre Diabolo estis, patrisque vestri libidinibus libenter obtemperatis. Ille jam ab initio fuit homicida, nec in veritate perstitit, quippe qui non sit veritate prædictus. Quod falsum loquitur, de suo loquitur, ut qui sit mendax, mendaciique pater.

45 At mihi vos, qui verum dico, non creditis.

46 Quis me vestrum coagerit peccati? quid si verum dicco, cur mihi vos non creditis?

47 Qui à Deo est, Dei virtus audit. Vos ideo non auditis, quid à Deo non etis.

48 Tu

48 Tum contrà Judæi : An non rectè dicimus nos , te esse & samaritanum , & dæmonium habere ?

49 Quibus Jesus respondit : Ego dæmonium non habeo , sed patrem meum honoro : vos videtis me probro afficitis .

50 sed non ego me gloria studio : est qui studiat , & cum ratione .

51 Hoc vobis etiam atque etiam confirmo , si quis me orationi paruerit , eum nunquam visurum esse mortem .

52 Tum Judæi : Nunc intelligimus te dæmonium habere : Abrahamus ipse mortuus est , ipsique vates : & tu dicas , si quis orationi tuz paruerit , eum nunquam visurum esse mortem ?

53 Num tu major es patre nostro Abrahamo ? qui tamen mortuus est , & vates ipsi mortui sunt : Quem tu te facis ?

54 Respondit Jesus : Si ego meipsum laudarem , laudatio mea nihil esset . Est pater meus qui me laudat quem vos dicitis esse vestrum Deum ,

55 & tamen eum non novitis . At ego eum novi : & si eum mihi notum esse negarem , vestri similis essem , mendax . Sed eum novi , eis que dictis pareo .

56 Abrahamus ille parens vester meam diem videre gestivit , & vidiit , idque latatus est .

57 At Judæi : Quinquaginta annos nondum habes , & Abramum vidisti ?

58 Quibus Jesus : Hoc mihi certò certoque credite , priusquam Abramamps esset , ego sum .

59 Tum illi lapides sustulerunt , quos in eum conjicerent . At Jesus se abdidit , & ex fano exiit .

C A P U T IX.

Christus cæci nati oculos in Sabbato aperit . Qui cum diu contra Pharisæos disputasset , à Synagoga ejusdem Christus eternæ lucis cognitione donat .

Præteriens autem Jesus , vidit hominem à nativitate cæcum ,

2 de quo sic eum interrogarunt ejus discipuli : Magister , utrum quia peccaverit hic , an quia ejus parentes , cæcus natus est ?

3 Quibus Jesus respondit : Neque quia ipse , neque quia ejus parentes peccaverint , sed ut in eo divina opera patefiant .

4 Mihi agenda sunt ejus qui me misit , negotia , dum dies est . Veniet nox , cum operari nemo potest .

5 Donec in mundo sum , lux mundi sum .

6 Hæc locutus , spuit humi & ex sputo lutam fecit , quod lutum cæci oculis illevit ,

7 eique jussit ut iret lotum in piscina Siloa , quod verbum idem est atque missus . Atque ille ivit , & lavit , redditque videns .

8 Tum vicini , & qui eum antè cæcum esse viderant , quererant num is esset , qui antea serdebat & mendicabat .

9 Alii eum esse , alii ejus similem esse dicebant . Ipse , eum se esse aiebat :

10 & sciscitantibus , quo patto ei aperti fuissent oculi ?

11 sic respondit : Homo nomine Jesus , lutum fecit , & mihi oculos illevit , jussitque ut irem ad piscinam Siloam , & lavarem . Ego ivi , & lavi , & dispexi .

12 Et illi : Ubi est ille ? Nescio , inquit .

13 Illi eum qui fuerat aliquando cæcis , ad Pharisæos dauerunt .

14 Erat autem Sabbatum, quando Jesus factio luto ejus oculos aperuit.

15 Igitur eum rursus interrogarunt Pharisei, quo pacto dispexisset? Quibus ille: Lumen, inquit, imposuit meis oculis, & lavi, & video.

16 Tum quidam Phariseorum dicere, eum hominem à Deo non esse, quod Sabbathum non ageret. Alii sic dieere: Qis posset improbus homo tam prodigiosa facere? Ita cùm esset inter eos dissensio,

17 sic cæcum rursus interrogant: Tu quid de eo dicas, qui tibi oculos aperuerit: Vatem esse, inquit ille.

18 At Judæi eum & cæcum fuisse, & dispexisse, non crediderunt, donec accersitos ejus parentes qui dispexerat,

19 sic interrogarunt: Hic enim filius est vester, quem vos dicitis cæcum esse natum? Qui sit ergo ut nunc cernat?

20 Quibus ejus parentes ita responderunt: Hunc filium esse nostrum, & cæcum fuisse natum scimus:

21 quomodo vero nunc cernat, nescimus: aut quis ei aperuerit oculos, nos nescimus: ipse jam grandis est, ipsum interrogate: ipse de seipso loquetur.

22 Hæc eò dixerunt ejus parentes, quod Judæos formidabant. Jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum Christum esse confiteretur, is collegii communione privaretur.

23 Hanc ob causam dixerunt ejus parentes, jam grandem esse: ipsum interrogarent.

24 Illi igitur denuo hominem evocarunt, qui cæcus fuerat, eique dixerunt: Tribue

Deo gloriam: nos scimus hunc hominem improbum esse.

25 Et ille respondens: An improbus sit, inquit, nescio unum scio, me, qui cæcus sum, nunc videre.

26 Et illi rursus: Quidibi fecit? inquiunt ei: quo pacto tuos oculos aperuit?

27 Quibus ille respondit: Jam vobis dixi, nec audivisti: quid rursus vultis audire? num vos quoque vultis ejus discipuli fieri:

28 At illi ei convicium fererunt: &, Tu es ejus discipulus, inquiunt: nos vero Moysi discipuli sumus.

29 Nos scimus, cum Moysi locutum esse Deum: hic autem unde fit nescimus.

30 At homo contrà: Ergo in eo est admirabilitas, inquit, quod vos nescitis unde sit, & tandem oculos meos aperuit.

31 Jam scimus, improbus Deo non audiri: sed si quis pius est, & ejus voluntati parat hunc audit.

32 Nunquam fando auditum est, quenquam aperuisse oculos cæci natu.

33 Nisi esset is à Deo, nihil posset facere.

34 Tum illi: Tu totus in peccatis natus es, inquiunt, & nos doces? Itaque eum fras ejecerunt.

35 Jesus audiens, eumibilis foras ejectum, nactus eum, sic est allocutus: Credisne in Dei filium?

36 Et ille respondens: Qui vero is est, Domine, ut in eum credam?

37 Cui Jesus, Vides eum, inquit: is est qui tecum loquitur.

38 Et ille: credo, Domine, inquit,

^{bun} 38 Inquit, cumque veneratus est.
39 Et Jesus: Ad ejusmodi
scrimen ego in hunc, inquit,
eum veni, ut qui non vident,
ideant: & qui vident, cæci-
ant.

40 His auditis, Pharisei qui
merit, dixerunt ei: An &
nos cæci sumus?

41 Quibus Jesus: Si cæci-
eritis, inquit, non essetis in vi-
tio: nunc quia dicitis, vos cer-
te, manet vestrum peccatum.

C A P U T X.

Phariseos Christus pastores ma-
les: se verò multis argumentis
bonum comprobat. Dissidium
propereas oritur. Lapidem tol-
lentium, & prebendere cupien-
tium manus evadit.

Certo certoque scitote, qui
in ovium stabulum non
per januam intrat, sed alia tran-
scendit, eum furem ac latronem
esse.

2 Qui verò per januam in-
trat, pastor est ovium.

3 Huic janitor aperit, ejus-
que voce audiunt oves, isque
mas oves appellat nominativum,
educitque,

4 & emissis ovibus suis prætit
viam: eumque sequuntur oves,
quippe cuius vocem agnoscent,

5 alienum autem non se-
quantur, sed fugiant, quippe qua
alienarum vocem non agno-
scant.

6 Hanc sententiam cùm eis
dixisset Jesus, nec illi intelli-
gerent quid sibi vellent ea qua
eis dicebat,

7 Jesus porrò dixit eis: Cer-
to certoque scitote, me ovium
esse januam.

8 Omnes quicunque ante
me venerunt, fures sunt & latro-
nes, nec eos audierunt oves.

9 Ego sum janua: per me
qui intrabit, servabitur, & in-
trabit, & exibit, & pascuum
inveniet.

10 Fur non venit nisi ut fu-
retur, ut mactet, ut perdat. Ego
veni ut vitam habeant, & largi-
us habeant.

11 Ego sum pastor bonus.
Pastor bonus animam suam po-
nit pro ovibus.

12 At mercenarius, qui pa-
stor non est, cujus suæ non sunt
oves, si venientem lupum videt,
fugit, reliquias ovibus: lupus
oves rapit, ac profligat.

13 At mercenarius fugit,
nempe mercenarius, nec ovium
curam gerens.

14 Ego sum pastor bonus, &
meas agnosco, & à meis agnos-
cor.

15 Ut me novit pater, sic ego
patrem novi, animamque meam
pono pro ovibus.

16 & alias oves habeo, qua
non sunt hujus ovilis: qua eti-
am mihi adducendas sunt, meam-
que vocem audient, & fieri unum
ovile, unus pastor.

17 Ideo me pater amat, quia
animam meam pono, ut eam
resumam.

18 Eam mihi nullus eripit,
sed eam ipse mea sponte pono.
Potestatem habeo eam ponendi,
itemque potestatem habeo eam
rursus sumendi. Hoc præce-
ptum accepi à patre meo.

19 Propter hac dicta ortum
est rursus inter Judæos dissidiū,

20 eorumque plerique dice-
bant: Dæmonis agitur & in-
sanit, quid eum auditis?

21 Alii dicebant: Hz res
dæmonium habentis non sunt:
potestne dæmonium oculos
oculos aperire?

22 Cùm autem ageretur

Hierosolymis instauralia & hymens esset,

23 Ambularetque Jesus in fano in Solomonis porticu,

24 Judæi eum circumfusi sic alloquuntur: Quamdiu suspensos tenebis animos nostros? Si tu Christus es, dic nobis aper-te.

25 Quibus Jesus ita respon-dit: Dixi vobis, neque creditis. Opera quæ ego mei patris nomine facio, ea de me testan-tur:

26 sed vos non creditis: quoniam ex meis oibis non estis, quemadmodum vobis dixi.

27 Oves meæ vocem meam audiunt, easque ego novi, & ipsæ me sequuntur,

28 & eis vitam do sempiter-nam, nec possunt unquam pe-rire, nec mihi quisquam eas de manu eripuerit.

29 Meus pater, qui mihi de-dit eas, maximus est omnium, nec quisquam possit ex manu moi patris extorquere.

30 Ego & pater unus sumus.

31 Hic Judæi rursus lapides sustulerunt, ut eum lapida-rent.

32 Quos Jesus, sic contrâ al-locutus est: Multa vobis præ-clara opera, meo patre autore, edidi: propter quodnam eorum operum me lapidatis?

33 Cui Judæi sic responde-runt: Ob præclarum opus non lepidamus te, sed ob impia dia-^{ta}: & quod homo cùm sis, De-u[m] te facis.

34 Et Jesus contra: Nonne scriptum est in vexta diuina: Egô vos deos appellavi?

35 Si illos appellavit deos, ad quos Dei sermo habitus est, nec scriptum resendi potest,

36 vos me, quiem pater con-

scravat, & in mundum misi, impiè loqui dicitis, quod me Dei filium esse dixerim?

37 Si patre meo digna non facio, mihi ne credite,

38 Si facio, si mihi minus creditis, at factis credite, ut & patrem in me, & me in eo esse cognoscatis, ac credatis.

39 Hic illi eum rursus com-prehendere conabantur. Sed ex-iit ex eorum manu,

40 abiitque rursus trans Jordanem in eum locum ubi primum baptizaverat Johannes, ibique mansit.

41 Ac frequentes ad eum ve-niebant: & Johannem quiden nullum edidisse prodigium di-cebant, sed quæcumque de eo Johannes dixisset, ea esse ve-ra:

42 multique in eum illic ca-diderunt.

C A P U T XI.

Christus est ensurus se esse vitam resurrectionem, Lazarum mortuum, & sepulcum resuscita. Consultantibus porticibus, Cataphas unum promul-sis occidendum prædictit. Pre-cipiunt ut ubi fuerit preben-datur.

Erat autem quidam agro-tus Lazarus à Bethania, Maria & ejus sororis Martha vico.

2 Erat autem Maria ea, cui Dominum unguento perfude-rat, ejusque pedes suis capilli exterferat: eojus frater Lazarus agrotabat.

3 Mirant igitur ejus sorores illi significatum ita: Domi-ne, scito eum quent amas agro-tare.

4 Hoc audito Jesus ira di-xit: Nic[olas] morbus lethi s[ic] n[on] est,

et, sed ob Dei gloriam est, ut per eum celebretur Dei filius.

5. Amabat autem Jesus Martham, ejusque sororem & Lazarum.

6. Ut igitur eum agrotare adivit, tum quidem mansit in quo erat loco duos dies.

7. Postea dicit suis discipulis: Petamus rursus Judæam.

8. Cui discipuli: Magister, inquit, modo te conabantur lapidare Judæi, & eodem rursus abis?

9. At Jesus contrà: Cum duodecim horæ sint diei, si quis interdiu graditur, non offendit: hujus enim mundi lucem aspicit.

10. At si quis noctu graditur, offendit, quia lumine caret.

11. Hec fatus, sic eos deinde alloquitur: Lazarus amicus noster obdormivit, sed ego ad eum expergefaciendum vado.

12. Tum ejus discipuli: Domine, inquit, si obdormivit, salvus est.

13. Dixerat autem Jesus de ejus morte: illi vero de somni sopore dicere opinabantur.

14. Itaque tum dixit eis Jesus aperte: Lazarus mortuus est;

15. atque equidem me illic non adfuisse, gaudeo vestra causa, ut credatis. Sed proficiamur ad eum.

16. Et Thomas nomine Didymus: eamus & nos, inquit discipulis, ut cum eo moriamur.

17. Igitur Jesus ubi venit eò, inventit eum quartum jam diem agentem in monumento.

18. Abierat autem propè Bethania Hierosolymis stadia circiter quindecim,

19. multique Judæorum ad

Martham & Mariam venerant, ut eas de suo fratre consolarentur.

20. Igitur Martha ut Jesum venire audivit, ei obviam sedente domi Maria, ivit:

21. & sic eum allocuta est: Domine, si tu hic adfuisses, meus frater mortuus non fuisset.

22. Quanquam nunc quoque scio, quicquid à Deo petiveris, daturum esse tibi Deum.

23. Cui Jesus: resurget frater tuus.

24. Scio, inquit ei Martha, resurrectum esse in resurrectione in ultima die.

25. Et Jesus: Ego sum, inquit ei, resurrectio & vita. Qui in me credit, etiam si mortuus fuerit, reviviscet.

26. & quisquis vivit, & in me credit, nunquam mortuus est. Credis hoc?

27. Etiam, Domine, inquit illa, Ego credo, te Christum esse Dei filium, qui in mandum venturus eras.

28. Atque hac locuta, ivit a ceteris Martham sororem suam, eique clausulum dixit, magistrum adesse, qui eam vocaret.

29. Illa hoc auditio, celeriter surgit, & illum adit.

30. Nondum autem venerat Jesus in vicum, sed in eo erat loco, ubi ei occurserat Martha.

31. Lazarus ergo, qui cum eā domi aderant, eamque consolabantur, videntes Mariam celebriter surrexisse, atque exiisse, secuti sunt eam, rati eam ad monumentum ire, ut ibi ploraret.

32. Igitur Maria ut eò venit, ubi erat Jesus, eo viso, ei ad pedes accidit: Domine (inquit ei) si tu hic adfuisses, non fuisset mortuus frater meus.

33 Tum Jesus ubi eam plorantem, & comitatos eam Judæos plorantes vidi, infremuit animo, conturbatusque dixit:

34 Ubi eum posuistis? Domine, inquit ei, veni visum.

35 Lachrymavit Jesus.

36 Itaque Judæi dicebant: En quantoperè cum amabat?

37 Item eorum quidam dicebant: Non poterat is, qui cæci oculos aperuit, efficere, ut hic quoque non moreretur?

38 Jesus igitur rursus apud se fremens, venit ad monimentum. Erat autem fossa, cui impositum erat saxum.

39 Et Jesus dixit: Auferte saxum. Cui mortui soror Martha: Domine, inquit, jam faret, nam quatuor dierum est.

40 At Jesus: Dixi ne ego tibi, inquit ei, te, si fidem haberis, visuram Dei gloriam?

41 Igitur illi saxum sustulerunt, ubi situs erat mortuus. Et Jesus sublatis sursum oculis, dixit: Pater, ago tibi gratias, quod me audivisti.

42 Evidem sciebam, ut tu me semper audias: sed propter circumstantem hominum multitudinem dixi, ut me abs te missum esse credant.

43 Hæc ille fatus, ingenti voce clamavit: Lazare, veni foras.

44 Et mortuus exiit, pedes manusque vincitus fasciis, vultu sudario obvelato, Solvite eum, inquit eis Jesus, & abire sinite.

45 Igitur multi Judæorum, qui ad Mariam venerant, & quid fecisset Jesus viderant, in eum crediderunt.

46 At eorum quidam Phariseos adierunt, & eis quæ fecisset Jesus dixerunt.

47 Itaque pontifices & Pha-

risei coacto concilio, ita dicebant: Quid agimus? nam hic homo multa portentosa facit.

48 Si eum sic finimus, omnes ei fidem adjungent: atque ita venient Romani, qui nos a loco & gente privabunt.

49 Tum eorum quidam Caphas ejus anni pontifex, sic ad eos verba facit: Vos nihil fitis,

50 neque cogitatis, condescibilis esse nobis, unum hominem pro populo mori: quam totam perire gentem.

51 Id autem non sua sponte dixit, sed quod esset ejus anni pontifex, vaticinatus est, Jesum pro gente moriturum esse:

52 Nec solum pro gente, sed etiam ut dispersos Dei natos simul congregaret.

53 Igitur ex eo die de operimendo consultarunt.

54 Itaque Jesus non iam pertè versabatur in Judæis, sed inde discessit in locum prope solitudinem, in oppidum Ephræim nomine, atque ibi communis est cum suis discipulis.

55 Instabat autem Judæorum Pascha, & multi qui ex ea regione Hierosolymam ante Pascha sui lustrandi gratia ascederant,

56 requirebant Jesum, & in fano stantes, sic inter se dictabant: Quid vobis videtur, quod non veneris ad festum?

57 Dederant autem Pontifices & Pharisei mandatum, ut si quis sciret ubinam is esset, indicaret, ut eum caperent.

C A P U T XII.

Christo apud Lazarum cœnanti, pedes ungit Maria. Accusatum à Iuda. A Christo defenditur. Sacerdotes Lazarum sublatum

lurum cupiunt. Christo Hierosolymum venienti obviam itur. Greci eum videre cupiunt. Principes credentes in eum, & non confidentes ob metum, ad fidem hortantur.

1 *Ititur Jesus sex diebus ante Pascha Bethaniam venit, ubi sat Lazarus, qui mortuus fuerat, quem ille ex mortuis excitaverat.*

2 *Ilicet ei data coena est, cum quidem Martha ministraret, & Lazarus ex eodem numero esset, qui cum eo accumbebant.*

3 *Maria verò sumpta libra preciosi unguenti spicata nardi, Iesu pedes perfudit, eosdemque suis capillis extersit. Ejus unguenti odore cum domus repleta foret,*

4 *unus ex eius discipulis, Judas Simonis filius, Iscariota, qui eum proditurus erat, ita loquitur:*

5 *Cur hoc unguentum non est trecentis denariis venditum, & in pauperes erogatum?*

6 *Id autem dixit, non quod ei cura essent pauperes, sed quod fur erat, & crumenam habebat, ac quae conferebantur portabat:*

7 *Tum Jesus: Sine eam, inquit: id ad mea sepulturæ dicem reservavit,*

8 *Pauperes enim semper habebitis vobiscum: at me non semper habebitis.*

9 *Igitur cum ingens Judæorum multitudo eum illic esse cognovisset, venerunt eum non solum propter Jesum, sed etiam ut Lazarum viderent, quem suscitaverat ex mortuis.*

10 *Consultarunt autem pontifices etiam de Lazaro necando,*

11 *quod propter eum multi*

Judeorum desciscerant, & in Iesum credebat.

12 *Postero die frequens hominum turba, qui ad festam venerant, audientes Iesum advenire Hierosolymam,*

13 *sumptis palmarum ramis, ei obviam exierunt, atque ita clamabant: Hosanna, bene sit venienti in nomine Domine, regi Israelitarum.*

14 *Nactus autem Jesus asellum, in eo federat, quemadmodum scriptum est.*

15 *Ne metue puella Sion: ecce tuus rex veniens ains pullo sedens.*

16 *Atque haec quidem primùm non intellexerunt ejus discipuli: sed postquam illustratus est Jesus, tum demum recordati sunt ea & de eo fuisse scripta, & se ei præstissem.*

17 *Testificabatur autem hominum multitudo, qui cum eo adfuerant cum Lazarum evocavit è monimento, & à mortuis excitavit.*

18 *Atque hanc ob causam occurrit ei vulgus, quod id eum edidisse prodigium audivissent.*

19 *Itaque Pharisæi sic interfere dicebant: Videlis nihil proficeremus vos, cum eum sequatur mundus.*

20 *Erant autem quidam Græci, ex iis qui ascenderant ut in festo adorarent.*

21 *Ei Philippum adierunt, eum qui erat à Bethsaïda Galilæz, cumque sic rogarunt: Domine, vellemus Jesum videre.*

22 *Id Philippus Andreas indicatum it, & porrò Andreas & Philippus Jesu dicunt.*

23 *Et Jesus sic eis respondet: Venit hora, qua illustretur filius hominis.*

24 *Profestò, profectò, in H. 4. quam*

quam vobis, nisi frumenti granum ad terram lapsum moriatur, ipsum solum manet: si moriatur, multum fructum fert.

25 Qui animam suam amat, eam perdet: & qui animam suam in hoc mundo oderit, is eam in sempiternam vitam conservabit.

26 Si quis mihi ministrat, me sequatur: atque ubi ero ego, ibidem meus etiam minister erit. Quod si quis mihi ministrabit, eum pater honorabit.

27 Nunc mihi turbatus est animus: ecquid dicam? Pater defende me ab hac hora: sed id o veni in hanc horam.

28 Pater illustra tuum nomen. Tum haec vox de cœlo venit: Et illustravi, & rursus illustrabo.

29 Hoc audito, vulgus hominum qui aderant, dicebat extitisse tonitru. Alii angelum cum eo locutum aiebant.

30 At Jesus ita loquutus est: Non propter me vox haec extitit, sed propter vos.

31 Nunc fit de hoc mundo iudicium: nunc hujus mundi princeps exigetur foras:

32 & ego si à terra evectus fuero, omnes ad me traham.

33 Id autem dicebat significans, quo letho moriturus esset.

34 Ei vulgus respondit: Nos audimus, ex disciplina, Christum semper esse permanens: qui fit, ut tu dicas, evehendum esse filium hominis? quis est iste filius hominis.

35 Quibus Jesus: Adhuc parvo tempore vobis futura lux est. Ambulate dum lucem habetis, ne vos oppriment te-

nebrae? quoniam qui in tenebris ambulat, nescit quod eat.

36 Dum lucem habetis, credite in lucem, ut lucis filii fatis. Hec locutus Jesus discellis, & eis sese subduxit.

37 Sed quamvis tot in eorum conspectu ostenta fecisset, tamen in eum non credebant: ut illud ab Esaiā vate dictum fieret, cum ait:

38 Domine, quis credit orationi nostræ? & Jovæ brachium cui patescitum est?

39 Ideo credere non poterant, quod item dixit Esaias.

40 Eorum & oculos excœavit, & animos stupefecit, ne oculis videant, & animo intelligent, ad frugemque redeant, atque eos ego sanem.

41 Hec dixit Esaias, tum cum ejus splendorem vidi, deque eo locutus est.

42 Tametsi multi ex principibus in eum crediderunt: sed id propter Phariseos non fabantur, ne collegii communitate privarentur.

43 plus enim amabant hominem, quam Dei gloriam.

44 Jesus autem clamavit his verbis: Qui in me credit, non in me credit sed in eum qui me misit:

45 & qui me videt, eum videt qui me misit.

46 Ego lux in mundum veni, ut quisquis in me crediderit, non maneat in tenebris.

47 Quod si quis mea verba audierit, neque crediderit, ego eum non damno. Non enim ut mundum damnem, veni, sed ut mundum conservem.

48 Qui me repudiavit, nec mea verba admittit, habet qui se damnet. Ipse sermo, quem ego

nebit, ego loquor, eum damnabit in
postremo die.

49. quoniam ego non mea
sponte loquor, sed qui me misit
pater, is mihi in mandato de-
dit, quid dicturus aut locutu-
rus sim:

50. & scio ejus mandatum
sempiternam esse vitam. Quia
igitur eloquor ego, quemadmodum
dixit mihi pater, sic elo-
quor.

C A P U T . XIII.

*A cœna surgens Christum, humili-
tatem commendaturus Apo-
stolis, pedes eorum lavat. Pro-
digoreum Judam, certo signo
denotat. Charitatem commen-
dat. Et Perro lapsum abnegationis prædictit.*

A Nte festum autem Pa-
chæ, sciens Jesus suam
horam venisse, qua ex hoc mundo
migraret ad patrem, cùm suis
filiis, qui erant in mundo, amavis-
set, eos ad extremum amavit.

2. Et coena parata, cùm iam
diabolus Judæ. Simonis filio
Iscariotæ mentem injecisset, ut
eum proderet :

3. sciens Jesus patrem sibi
omnia in manum dedisse, seque-
râ Deo profectum, ad Deum dis-
cedere,

4. surgit ex cœna, depositis-
que vestibus, sumpto linteo, si-
præcinctus.

5. Deinde immissa in pel-
vum aqua, discipulorum pe-
des lavare instituit, & linteo, quo
præcinctus erat, abstergere.

6. Sed ubi ad Simonem Pe-
trum venit, ille sic ei dixit :
Domine, tene mihi lavare pedes?

7. Cui Jesus : Quid ego fa-
ciam, inquit respondens, tu
nunc ignoras, sed postea cog-
noscies.

8. Et Petrus : Nunquam me
os pedes lavabis, inquit ei. A.
Jesus contraria, Nisi te lavero
inquit, non eris meus particeps.

9. Tum Simon Petrus : Do-
mine, inquit ei, non solum meo
pedes, sed etiam manus atque
caput.

10. Cui Jesus : Qui lotus est;
inquit, huic non opus est nisi
ut pedes lavet, quin totus purus
est. Et vos puri estis, sed non
omnes.

11. Noverat enim suum pro-
ditorem, ideo dicebat, non om-
nes esse puros.

12. Postquam eorum pedes
lavat, sumptis suis vestibus rur-
sus accubuit, & eos sic allocutus
est : Intelligitis quid vobis fe-
cerim ?

13. Vos me magistrum & do-
minus appellatis, & rectè di-
citis : sum enim.

14. Si igitur ego vobis, & do-
minus & magister, pedes lavi,
vos quoque debetis alli alio-
rum lavare pedes.

15. Exemplum enim præbui
vobis, ut quemadmodum ego
vobis feci, vos quoque facia-
tis.

16. Certè, certè inquam vo-
bis, non est servus domino sus
major, neque legatus eo major
qui eum misit.

17. Si hoc nolis, felices
estis, si ea præstatis.

18. Non de omnibus vobis
dico : ego scio quos elegerem.
Sed oportet ut fiat quod scri-
ptum habetur : qui mecum ci-
bū capiat, is me calce petit.

19. Jam nunc dico vobis, an-
tequam fiat : ut cùm factum fu-
erit, credatis eum esse me.

20. Hoc vobis certò certoque
dico, qui eum quem ego misero
accipit, me accipit ; & qui me
accipit

accipit, eum accipit qui me misit.

21 Hec locutus Jesus, turbatus est animo, & ita aparte dixit: Certò, certoque scitote, futurum esse ut unus vestram me prodat.

22 Tum discipuli inter se intueri, dubitantes de quo diceret.

23 Recumbebat autem unus discipulorum Jesu, in ejus gremio, quem Jesus amabat.

24 Huic inquit Simon Petrus, ut sciscitaretur quisnam is esset, de quo diceret.

25 Atque ille in Jesu pectus incumbens: Domine, inquit ei, quis est?

26 Cui Jesus respondet: Is est, cui ego intinctam bucceam porrigam. Tum bucceam intingit, & Jude Simonis filio Iscariote dat:

27 ac tum post eam buccam, intravit in eum Saranas. Et Jesus ei dixit: Quod facis, fac ocyus.

28 Id autem quorsum ei dixisset, nemo accumbentium intellexit.

29 Nonnulli enim arbitrabantur, quandoquidem crumenam habebat Judas, Jesum mandare, ut emeret quæ eis opus essent ad festum, aut pauperibus ut aliquid daret.

30 Igitur ille simulac sumpsit buccam, exivit, cum quidem nox esset:

31 quo egresso, sic fatur Jesus: Nunc filius hominis illustratur, & Deus illustratur in eo.

32 Si in eo Deus illustratur, quæ quoque Deus in seipso illustrabit, & mox illustrabit.

33 Piloli, adhuc paulisper vobis cum sum. Queritis me, ac

quemadmodum Judæis dixi, quò ego abeo, eos venire non posse, etiam vobis nunc dico.

34 Præceptum novum do vobis, ut inter vos ametis, quomodo ego vos amavi, ut & vos ametis inter vos.

35 In eo cognoscetis omnes, vos meos esse discipulos, si mutuo vos amore profèquemini.

36 Et Simon Petrus: Domine, quò abis? Cui Jesus respondit: Quò ego abeo, tu non potes me nunc sequi, sed tandem sequeris me.

37 At Petrus: Domine, inquit ei, cur te nunc sequi non possum? animam meam pro te ponam.

38 Cui respondit Jesus: Animam tuam pro me pones? Hoc tibi magnopere confirmo, non antè cantaturum esse gallum, quām tu me ter abnegaveris.

C A P U T . X I V .

Consolatur discipulos suos, Divinitatem suam & fructum mortis sue exposens. Consolatorem Spirituum promittens, ejus officium describit, pacemque suam pollicetur.

Nolite animo turbari, inquit suis discipulis. Fidem habetis Deo, & mihi fidem habete.

2 In domo patris mei mansiones multæ sunt: quod si secus esset, dixisse vobis. Eo paratum vobis locum.

3 quod si rivo paratum vobis locum, reveniam, & vos mecum affumam, ut ubi ero ego, vos etiam sitis.

4 Et quidem quæ ego proficisci, vos scitis, & viam tenatis.

5 Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quæ proficisci, tan-

*tantum abest ut viam tenere
possimus.*

6 Cui Jesus: Ego sum via, & veritas, & vita. Nemo ad patrem venit, nisi per me.

7-Si me cognosceritis, meum
quoque patrem cognosceritis,
& jam nunc eum cognoscitis ac-
vidistis.

8. Et Philippus : Domine,
inquit ei, ostende nobis patrem,
& satis erit nobis.

9 Cui Jesus: Tantum jam
tempus vobiscum sum, & tu me
non nosti? Philippe, qui me vi-
dit, patrem vidit: qui sit ut di-
cas, Ostende nobis patrem?

io Non credis, & me in patre, & patrem in-me esse? Quo ego verba vobis dico, mea sponte non dico : sed ipse pater, qui in-me manet, facit opera.

11 Credite mihi, & me in patre, & patrem in me esse: aut certe de ipsis factis mihi credite.

12 Hoc certò certoque sic
habetote, qui mihi fidem habe-
bit, eum esse eadem mecum, at-
que etiam his majora facturum.
Nam ad patrem meum profici-
cor:

13. ac quicquid per meum
nomen petieritis, id faciam, ut
illustretur pater in filio.

14 Si quid per meum nomen
petieritis, ego faciam.

15 Si me amatis, mea prece-
pta servate.

16 egò verò meum patrem
exorabo, ut alium vobis confir-
matorem det; qui vobiscum per-
petuò maneat.

17 scilicet veritatis spiritum, quem mundus consequi non potest, quod eum neque videt, neque cognoscit: at vos eum cognoscitis: quoniam apud vos manet, & in vobis futurus est.

18 Non relinquam vos pupilos: invisam vos.

19 Post paulo jam me non
videbit mundus : at vos videbi-
tis, quoniam & ego vivo, & vos
vivetis.

20 In illa die vos intelligatis, & me in patre meo, & vos in me, & me in vobis esse.

21 Qui mea præcepta tenet,
conservatque, ille est qui me a-
mat, Qui verò me amat, ama-
bitur à patre meo : eumque ego
amabo, & me ei patefaciam.

22 Tum Judas non Icario-
ta : Domine , inquit ei , quid
causa est , ut tu nobis teipsum
sis patefacturus , mundo non
item ?

23 Cui Jesus : Si quis me amat, inquit respondens, is sermoni meo parebit, cumque meus pater amabit, & ad eum veniemus, & apud eum manebimus.

24 Qui me non amat, mea
dicta non exequitur. Sermo
autem quem auditis, meus non
est, sed patris qui misit me.

25 Hæc vobis elocutus sum,
apud vos manens.

26 Sed confirmator, spiritus sanctus, quem mittet pater meo nomine, is vos omnia docebit, & vobis in membroriam revocabit quaecunque ego vobis dixi.

27 Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quemadmodum dat mundus, ego do vobis. Nolite animo perturbari, neque formidare.

28 Audivistis ut dixerim vobis, abire me, revisurum vos. Si me amaretis, gauderetis, quia dixisse, me ad patrem proficiam, quod pater maior me sit.

29 Et nunc dixi vobis pri-
usquam fiat, ut cum factum fu-
erit, credatis.

30 Jam non multa loquar.

vobiscum : venit enim hujus mundi princeps , nec habet in me quicquam.

31 Sed intelligendum munera est, me amare patrem : & ut mihi mandavit pater, ita facere. Surgite, abeamus hinc.

C A P U T X V .

Vitis, & palmitum similitudine, ostendit quomodo discipuli fructum ferre possint. Dilectionem suam commendat, ad paientiam in afflictionibus, suo exemplo adhortatur.

Ego sum vera vitis, & pater meus est agricola,
2 qui omnem palmitem in me non ferentem fructum, amputat, & omnem ferentem fructum expurgat, ut plus fructus ferat.

3 Jam vos puri estis, propter sermonem quem ad vos habui.

4 Quapropter manete in me, & ego in vobis. Quemadmodum palmes fructum ferre per se ipsum non potest, nisi maneat in vite : sic neque vos, nisi maneat in me.

5 Ego sum vitis, vos palmites. Qui in me maneat, & ego in eo, is multum fert fructum : siquidem sine me vos nihil facere potestis.

6 Si quis in me nos manet, is extra projectus aruit, ut sacramenta, quae colliguntur, & in ignem deflagratura conjiciuntur.

7 Si & vos in me manseritis, & mea verba in vobis manserint, quicquid postulare soletis, id vobis concedetur.

8 In eo illustratur pater meus, si vos multum fructum feratis, meique discipuli eritis.

9 Quemadmodum amavit me pater, sic ego vos amavi. Maneatis in amore meo.

10 Si mea præcepta conservaveritis, manebitis in amore meo : ut ego mei præcepta patris conservavi, & in ejus amore maneo.

11 Hæc vobis elocutus sum, ut & mea latitia in vobis maneat, & vestra latitia explatur.

12 Hoc meum est præceptum, ut ametis inter vos, quomodo ego vos amavi.

13 Majore charitate nemo præditus est, quam si quis animam suam amicorum suorum causa impendat.

14 Vos mei estis amici, si feceritis quacunque ego vobis præcipio.

15 Non jam vos dico servos, siquidem servus nescit quid agat suus dominus. Vos autem amicos propterea dixi, quod vobis omnia, quæ audivi ex patre meo, declaravi.

16 Non vos me elegistis, sed ego vos elegi, & eò destinavi, ut abeatis, & fructum feratis, vesterque fructus duret, ut quicquid patrem per meum nomen poposceritis, id vobis concedat.

17 Hæc vobis præcipio, ut ametis mutuò.

18 Si vos mundus odit, illud cognoscite quod me prius quam vos odit.

19 Si mundani essetis, mundus amaret suum. Verum quia mundani non estis, sed ego vos ex mundo elegi, ideo vos odit mundus.

20 Memineritis ejus dicti, quod ego vobis dixi : Non est servus major domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur : Si orationi meæ parvunt, & vestre parebunt.

21 Verum hac omnia vobis

Faci-

sient propter nomen meum : quoniam eum qui me misit, non portant .

22 Nisi ego venissem , & eos allocutus fuisset , in peccato non essent. Nunc peccati sui excusationem nullam habent.

23 Qui me odit , etiam patrem meum odit.

24 Si non opera apud eos fecisset , qualia nemo fecit alius , non forent in peccato. Nunc & ridentur , & oderunt & me & patrem meum.

25 Sed confieri oportet illud , quod in eorum disciplina scriptum extat : Oderunt me immerito .

26 Cum autem venerit confirmator , quem ego vobis à patre mittam , scilicet spiritus veritatis , qui à patre proficietur , is de me testabitur :

27 quin & vos testes estis , qui mecum fueritis ab initio .

C A P U T XVI.

Crucem prædictit discipulus. Consolatorem promittens , ejus officium describit. Mulieris parenti affiliaciones suorum comparat.

Hæc vobis loquor , ne deficitias.

2 Privabunt vos collegiis : atque adeò tempus erit , cum omnes qui vos interficiant , putabunt se cultum præstare Deo.

3 quæ quidem vobis ideo facient , quod neque patrem , neque me norunt.

4 Atque hæc ideo vobis loquerus sum , ut cùm tempus venierit , memineritis eorum , quod ego vobis ea dixerim. Hæc autem vobis ideo ab initio non dixi , quod vobiscum eram.

5 Nunc verò proficior ad eum qui me misit : nec quis-

quam me vestram interrogat , quod proficiar :

6 sed quoniam hæc vobis locutus sum , animos habetis mœroris plenos.

7 At ego vobis verum dico : Ere vestra est ; ut ego discedam , nisi enim discessero , confirmator ad vos non veniet. Sin abierto , eum ad vos mittam ;

8 atque ille ubi venerit , mundum arguet de peccato , & de justitia , & de judicio .

9 De peccato , quoniam mibi fidem non habent .

10 de justitia , quoniam ad patrem discedo , nec me videbitis amplius :

11 de judicio , quoniam iuris mundi princeps judicatus est .

12 Adhuc multa vobis habeo dicenda , sed quæ nunc ferre nequeatis .

13 Verum cum venerit ille , videlicet veritatis spiritus , præbit vobis ad omnem veritatem . Non enim sua sponte loquetur , sed quæcumque audierit eloquetur , & futura vobis prænuntiabit .

14 Ille me illustrabit : siquidem de meo sumet , quæ vobis exponat .

15 Omnia quæcumque pater habet , mea sunt : propterea dixi illum d. meo sumpturum esse , quæ vobis exponat .

16 Paulo post non videbitis me , rursusque paulo post certis me , quoniam ego ad patrem proficior .

17 Tum ejus discipulorum nonnulli sic inter se se dicere : Quid sibi vult , quod nobis dicit , paulo post non visuros se , rursusque paulo post asperguros se ? ite neque , se ad patrem profici .

18 Hoc

18 Hoc quid est, quod dicit, paulo propter? Nescimus quid loquatur.

19 At Jesus intelligens, eos velle interrogare se, sic eos affatus est: De eo inter vos contenditis, quod dixi, vos paulo post non visuros me, rursumque paulo propter aspecturos me.

20 Hoc pro certo & indubitate habetote: vos silebitis ac lamentabitimini, at mundus latabitur: vos verò dolebitis, sed dolor iste vertetur in latitiam.

21 Mulier dum parit, in dolore est, quippe cuius hora venit: sed postquam puerum edidit, non jam meminit cruciatus, præ latitia, quod editus est in mundum homo.

22 Vos quoque nunc quidem in dolore estis: sed revisam vos, uesterque latabitur animus, uestramque latitiam nullas vobis eripiet:

23 ac tam temporis nihil ex me sciscitatimini. Hoc vobis etiam etiamque confismo, quæcunque à meo pate per meum nomen postulaveritis, daturum esse vobis.

24 Hactenus nihil per meum nomen petiatis: petite, & obtinebitis, ut plena sit vestra latitia.

25 Hæc vobis oratione figurata locutus sum: tempus erit, cum non jam per figuras vos alloquar, sed aperte vobis de patre meo differam,

26 quo quidem tempore per meum nomen postulabitis, Neque verò vobis promitto, me vestra causa oraturum esse patrem:

27 ipse enim pater diligit vos, quoniam vos me diligitis, & me creditis à Deo profectum.

28 Profectus à patre veni in mundum, rursum relinquo mundum, & ad patrem discedo.

29 Tum ejus discipuli: Nunc tu quidem aperte loquaris, inquit ei, nec ulla orationis figura uteris.

30 Nunc scimus, te omniscire, nec opus tibi esse ut te quæ interroget. Hinc te à Deo profectum credimus.

31 At Jesus contra: Nunc creditis, inquit:

32 atqui adventat hora, & jam advenit, cum aliis alibi dissipabitimini, & me solum reliqueritis: quanquam non sum solus, adeo enim mihi pater.

33 Hæc vobis ideo locutus sum, ut in me acquiescatis. In mundo afficiemini cruciatus: sed bono este animo, ego vidi mundum.

C A P U T XVII.

Orat Christum, ut mutua sit illustratio gloriae sue & Patri.
Orat pro Apostolis: & imm
credentium grege.

Hæc effatus Jesus, sublati ad cœlum oculis dixit: Pater, venit hora, illustra tuum filium, ut te tuus vicissim filius illustret.

2 quemadmodum ei potestatem dedisti omnium mortali- um, ut quoscunque ei dedisti, iis vitam dñe æternam.

3 Hæc est autem vita æterna, si te solum cognoscant verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.

4 Ego te in terris illustravi, opus absolvvi quod tu mihi faciendum mandavras:

5 tu nunc me pater, apud te ipsum ea gloria illustra, qui apud te prædictus eram, antequam mundus esset.

C A P U T XVII.

159

6 Declaravi tuum nomen
omnibus, quos mihi tu ex-
mundo dedisti. Tui erant, &
tu mihi dedisti, & ipsis tua-
tioni paruerunt.
7 Nunc intelligunt, que-
unque tu mihi dedisti, ea abs-
cisse.

Nunc 8 Nam quæ tu mihi verba
misisti, ea & ego eis tradidi,
& ipsi acceperunt, & me abs te
profidum verè cognorunt, &
remissum esse crediderunt.

9 Ego pro eis oro: non prō
mundo orō, sed pro iis quos tu
mihi dedisti, nam tui sunt,
10 & mea omnia tua & tua

ro & mea omnia tua, & tua
mea sunt: & in eis illustratus
sum.

s. In nec jam sum in mundo,
atu: at hi in mundo sunt, & ego ad
vici tvenio. Pater sancte, conser-
va per tuum nomen eos quos
michi dedisti, ut sint unum, sicut
& nos.

12 Dum cum eis in mundo eram, eos equidem tuo nomine conservabam. Quos tu mihi dedisti, custodivi : nec eorum quisquam periit, excepto homine perduto, ut quod scriptum est frat.

13. Nunc verò ad te venio, &
hac in mundo loquaor, ut meam
latitudinem in sece plenam habeant.

14. Ego eis tuum sermonem tradidi, & eos mundus odity, quod mundani non sunt: quemadmodum ego mundanus non sum.

15 non oro ut eos ex mundo
velias, sed ut à Malo tueare.

16 Mundani non sunt, quemadmodum ego mundamus non sum.

17 Sanctifica eos veritate tua. Sermo tuus veritas est.

18 ut tu me in mundum misisti, sic eos ego in mundum misi.

19 & eorum causa ego me-
ipsum sanctifico, ut ipsi quoque
veritate sanctificati sint.

20 Neque verò pro his solum
oro, sed etiam pro eis qui per
eorum sermonem in me cre-
dant.

21 ut omnes unum sint,
quemadmodum tu pater in me,
& ego in te, ut ipsi quoque sint
in nobis unum: ut mundus me
abs te missum fuisse credat.

22 Ego quoque quam tu mihi gloriam dedisti, eis dedi, ut sint unum, quomodo nos unum sumus.

23. ego in eis, & tu in me, ut
perfecti sint in unum, utque
cognoscat mundus, me abs te
esse missum, & eos à te amatos,
quemadmodum me amasti.

24 Pater , quos tu mihi dedisti , volo ut ubi ero ego , ii quoque sint mecum : ut mea videant gloriam , quam tu mihi dedisti , quod me ante mundum conditum amaveris.

25 Pater Iustus, te quidem
mundus non novit: at ego te
novi, & tu me à te missum esse
nominasti.

26 eisque nomen tuum &
declaravi & declarabo: ut a-
mor, quo tu me anas, sit in eis,
itemque ego in eis.

САРИТ ЖИЛ

*Christi à Iuda proditi virtute
milites in terram prosterantur. Christus ad Annam:
hinc ad Caipham ducitur. Mi-
nistri bacillo cæsus, quid re-
sponderit. Pilato traditum, reg-
num suum declarat.*

His dictis, Jesus profectus est
una cum suis discipulis
trans torrentem Cedronem,
ubi hortus erat, in quem una
cum suis discipulis intravit.

2 Scira

2 Sciebat autem etiam Judas, ejus proditor, locum, quod eò Jesus se penumero cum suis discipulis convenerat.

3 Igitur Judas accepta à pontificibus & Pharisæis cohorte ac ministris, venit eò cum facibus ac funalibus, & armis.

4 Tum Jesus sciens omnia quæ sibi eventura essent, egredens dixit eis?

5 Quem queritis? Cui illi responderunt. Jesum. Nazarenum. Et Jesus? Ego is sum, inquit eis. Aderat autem cum eis etiam Judas, ejus proditor.

6 Ut ergo dixit eis, ego is sum, illi retrorsum abierunt, & humi ceciderunt.

7 Et ille rursus eos sic interrogavit. Quem queritis? Jesus Nazarenus, inquiunt.

8 Et Jesus respondit: Dixi vobis, eum esse me. Itaque si me queritis, finite hos abierte.

9 scilicet ut illud ejus dictum comprobaretur: Quos tu mihi dedisti, eorum ego nullum perdidii.

10 Tum Simon Petrus, strieto quem habebat gladio, servum pontificis percussit, eique dexteram abscondit auriculam. Ei servo Malchus nomen erat.

11 At Jesus dixit Petro: Conde tuum gladium in vaginam: ego ut quod mihi pocium dedit pater, non bibam?

12 Igitur cohors, & tribunus, Judorumque ministri, Jesum comprehenderunt,

13. vinctumque ad Annam primum adduxerunt. Erat enim Caiaphas sacerdos, qui erat ejus annus pontifex.

14 Erat Caiaphas is, qui Judæi consuluerat, expedire unum hominem perire pro populo.

15 Sequebatur autem Jesus Simon Petrus, & alter discipulus: qui quid m discipulus, quod erat pontifici notus, ingressus est unà cum Jesu in pontificis atrium.

16. Et cum Petrus foris pro foribus astaret, prodiit ille alter discipulus, qui pontifici notus erat, & à janitrix ut Petrum intromitteret obtinuit.

17 Atque illa janitrix ancilla sic Petrum alloquitur: Nonne tu quoque ex hujus hominis discipulis es? Non sum, inquit ille.

18 Astabant autem servi & ministri pyx, quam fecerant (erat enim frigus) & calefiebant: cumque eis astabat etiam Petrus, ac calefiebat.

19. Igitur interrogatus à pontifice Jesus, de suis discipulis ac doctrina,

20 sic respondit: Ego palam mundo locutus sum: ego semper in collegio docui, atque fano, quod Judæi omnes conveniunt, neque quicquam in occulto locutus sum.

21 Quid me interrogas? interroga eos qui audiverunt, quid eis locutus sum, ii enim sciunt, quæ dixerim ego.

22 Hæc locuto Jesus, unus ministrorum, qui aderat, ei alapam impegit, & dixit: Siccine respondes pontifici? inquit.

23 Cui Jesus: Si male locutus sum, inquit, testificare de malo: si bene, cur me cedis?

24 Misericordia autem eum Annas vinctum ad Calpham pontificem.

25 Simon Petrus autem astabat, ac calefiebat, & quarentibus, num ipse quoque ex ejus discipulis esset, negavit, & Non sum inquit,

26 Tum

Jesum 26 **Tum** unus ex servis pon-
discipul- sis, ejus cognatus, cuius Pe-
ipulus, nos abscederat auriculam, di-
us, in- m: Nönne ego te viđi in
n pon- uro cum eo?

27 At Petrus rufum negavit, & continuo gallus cecinuit.
28 Igitur Jesum à Calaphae
ducunt ad prætorium, cù n qui-
tem manè esset: nec ipsi in-
prætorium intrarunt, ne pollu-
erentur.

29 Itaque Pilatus ad eos egressus est, & ira locutus: Quidnam crimen assertis contra hunc hominem?

30. Cui illi his verbis responderunt: nisi esset hic nocens, cum tibi non tradissemus.

31 Et Pilatus : Capite eum vos, inquit eis, & ex lege vestra judicate. At Judæi : Nobis non licet quenguam interficere.

32 ut illud fieret, quod dixerat Jesus, significans qua morte moritus esset.

33 Tum Pilatus rursus in pritorium ingressus, Jesum vocavit, eique dixit: Esne tu rex Iudeorum?

34 Cui Jesus respondit: Tu
ane istud sponte dicis, an alii
tibi de me dixerunt?

35 Et Pilatus : Quasi verò
ego sim Iudeus, inquit. Ipsi
tui populares & pontifices te
mihi tradiderunt. Quid feci-
sti?

36 Et Jesus : Regnum meum
hujus mundi non est : si hujus
mundi esset regnum meum, pug-
navissent mei ministri, ne Ju-
dæis addicerer, Verum meum
regnum hinc non est.

37. Ergo tu rex es? inquit ei Pilatus. Cui Jesus: Est ut tu dicis, inquit, me esse regem. Ego eo natus sum, & eo in mundum veni, ut veritatem tester.

**Quisquis à veritate est, vocem
meam audit.**

38 Et Pilatus: Quid est veritas! Atque id locutus, rursus prodiit ad Iudeos, eisque dixit: Ego nullum in eo crimem compereo.

39 Est autem vobis is- mos,
ut unum vobis in Pascha condo-
nem. Vultis ergo, ut vobis Ju-
dorum regem condonem?

40 At illi rursus universi sic exclamarunt: Non istum sed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

CAPUT XIX.

Pilatus Christum flagellatum, &
spinis coronatum, liberare vo-
lens: Iudeorum improbitate
vincitur, crucifigendum tradit.
Iesus matrem discipulo com-
mendat, acetio gustato, moritur.
Mortui latus tances confoli-
tur. Sepelitur.

Tunc ergo cepit Pilatus Iesum, ac verberavit:

2 & milites implexam ex spinis coronam imposuerunt ejus capiti, eumque purpurea toga induerunt.

3 atque ita dicebant: Salve
rex Iudeorum, cuique alapas im-
pingebant.

4 Deinde rursus exit Pilatus, & illos sic alloquitur: En vobis eum foras adduco, ut scatis, me nullum in eo compere crimen.

5 Ac egresso foras Jesu, spineam coronam purpureamque togam ferente, dixit eis Pilatus: Ecce homo.

6 At Pontifices & ministri
eo viso exclamare: Crucifige,
crucifige. Quibus Pilatus: Ca-
pite eum vos, inquit & crucifi-
gite. nam ego crimen in eo non
deprehendo.

7. At

7 At Iudei contrà: Nos legem habemus, in qua iunt ei, ex qua lege nostra debet mori, quoniam se Dei filium fecit.

8 Hac voce audita, Pilatus magis timuit,

9 & rursus in prætorium ingressus, dixit Iesu: Unde es tu? At Iesus ei responsum non dedit.

10 Itaque Pilatus sic eum affatur: Mihi non eloqueris? Nescis me potestatem habere tui vel crucifigendi, vel absolvendi?

11 Respondit Iesus. Non haberes ullam in me potestatem, nisi id tibi supernè datum foret. Itaque qui me tibi tradidit, in majore culpa est.

12 Ex eo studebat Pilatus eum absolvere. At Iudei reclamare, Si istum absolvis, non es Cæsaris amicus: quicunque se regem facit, contravenit Cæsari.

13 Hac audita voce, Pilatus Iesum foras eduxit, & pro tribunali sedet, in loco qui Lapidarium appellatur, Hebraicè autem Gabbatha;

14 Nam quidem esset Pascha preparatio, hora ferè sexta, atque ita Iudeos alloquitur: Ecce rex vester.

15 At illi clamare: Tolle tolle, crucifige eum. Regem ego vestrum crucifigam? inquit eis Pilatus. Cui pontifices responderunt: Non habemus regem, nisi Cæsarem.

16 Tum demum eum illis crucifigendum tradidit. Et illi Iesum acceptum abduxerunt:

17 Isque suam ferens crucem, profectus est in locum Calvariz appellatum,

18 qui dicitur Hebraicè Golgotha, ubi eum crucifixerunt,

& una cum eo hinc atque hinc duos alios, Iesum autem medum.

19 Scripsit autem titulum Pilatus, quem craci imposuit quo ita scriptum erat: Iesu Nazarenus rex Iudeorum.

20 Hunc titulum curu molli Iudeorum legissent (nam prepe urbem erat is locus, ubi in crucem sublatus est Iesus, & scriptum erat Hebraicè, Græcè, & Latinè) monuerunt Iudeorum pontifices Pilatum,

21 ne scriberet Iudeorum regem, sed, qui se Iudeorum regem esse dixisset.

22 At Pilatus respondit: Quod scripsi, scripsi.

23 Igitur milites, postquam Iesum cruci affixerunt, ejus vestimenta ceperunt, & ex eis quatuor partes fecerunt, singulis militibus unam: itemque tunicam. Erat autem tunica inconsuta, à summo tota contexta.

24 Itaque communuerunt inter se, non esse dividendas, sed de ea sortiendum, cuius esset: ut fieret quod in scripto illo habetur: Partiti sunt inter se mea vestimenta, & super vestre mea sortem jecerunt. Atque haec quidem facere milites.

25 Astabant autem apud Iesu crucem, ejus mater, & matris soror, Maria Cleopha conjugi, & Maria Magdalena.

26 Iesus igitur conspicatus matrem, & astantem discipulum quem amabat, dicit matri suis: Mulier, ecce filius tuus.

27 Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Atque ex illa hora recepit eam discipulus ad se.

28 Postea sciens Iesus omnia jam perfecta esse, ut perficeretur

que hinc quod scriptum erat : di-
em mediit. Sitio.

29 Jacebat autem ibi vas a-
plenum. Itaque illi opple-
souit in acetō spongiam, & hylopo-
fram, admoveunt ejus ori.
30 Et Iesus aceto sumpto,
dicit : Peractum est, ac incli-
pato capite, emisit spiritum.

31 Iudei vero, quandoquidem erat Præparatio, ne manen-
tent in cruce corpora Sabbato
(erat enim celebris illa dies
Sabbati) Pilatum rogabant, ut
corum crura frangerentur, ii-
que auferentur,

32 Itaque venerunt milites,
& primi quidem crura frege-
runt, itemque alterius cum eo
crucifixi.

33 Sed ubi ad Iesum ventum
est, ut eum viderunt iam mor-
tuum, non frerunt ejus crura :

34 sed unus militum lancea
latus ejus pupugit, ac continua-
exit sanguis & aqua.

35 Atque hoc idem qui vidit
testatur, estque verum ejus te-
lmonium: isque se vera dice-
re fecit, ut vos quoque creda-
tis.

36 Acciderunt enim haec, ut
scriptum illud comprobaretur:
Nullum ejus os frangetis.

37 Itemque aliud scriptum
ait: Intuebuntur quem com-
punxerint.

38 Postea rogavit Pilatum
Josephus ab Arimathea (qui
Iesu discipulus erat, sed occul-
tus, metu Judæorum) ut Iesu
corpus auferre sibi liceret: id
quod permisit Pilatus.

39 Accessit & Nicodemus (is
qui prius Iesum noctu adierat)
terens myrram & aloes misturam
ad libras centum.

40 Hi Iesu corpus ceperunt,
& linteis cum aromatis obliga-

runt, ut Judæis sepeliendi mos
est.

41 Erat autem in eo loco,
ubi ille crucifixus fuit, hortus,
& in horto monumentum no-
vum, in quo nemo adhuc pos-
tus fuerat.

42 Illic igitur, propter Ju-
deorum Præparationem, quo-
niam propè erat monumentum,
posuere Iesum.

C A P U T X X .

Maria muniebat Christum resur-
rexisse. Petrus & Joannes hoc
visuri, eocurrunt. Iesus Ma-
riae apparet, & discipulis de-
mī congregatis. Thomas anē
incredulus credit.

Primo autem post Sabbatum
dilecti, Maria Magdalena ma-
nū venit, cùm adhuc tenebræ fo-
rent, ad monumentum, & laxum
aspicit amotum à monumento.

2 Itaque currit, & ad Simo-
nem Petrum, atque ad alterum
discipulum, quem Iesus amabat,
venit, eisque sic dicit: Sublatus
est ex monumento Dominus, ne-
que scimus ubi sit positus.

3 Igitur egressus Petrus, &
alter discipulus, venerunt ad
monumentum.

4 Accurrentibus simul am-
bobus, alter discipulus Petro-
celerius præcucurrit, priorque
venit ad monumentum,

5 & introspiciens vidit quel-
dem jacencia linteas, non tamen
introgressus est.

6 At Simon Petrus cum se-
quens venit, & in monumentum
ingressus, videt jacencia linteas,

7 & sudarium (quod super
ejus capite fuerat) non cum lia-
teis jacens, sed seorsum in uno
loco involutum.

8 Tam demum intravit eti-
am alter discipulus, qui prior
vene-

venerat, in monumentum: viditque, & credidit,

9 Nondum enim literas intelligebant, oportere cum ex mortuis resurgere.

10 Itaque rursus ad se discernerunt discipuli.

11 Maria vero astabat apud monumentum, plorans extra. Atque inter plorandum introspexit in monumentum,

12 & aspicit duos angelos, albo vestitos, sedentes, alterum ad caput, alterum ad pedes, ubi jacuerat Iesu corpus, qui sic eam allocuti sunt;

13 Mulier cur ploras? Quibus illa: Quoniam, inquit, sublatus est meus Dominus, neque scio ubi sit positus.

14 Atque hæc locuta, convertit se in tergum, & aspicit astantem Iesum: nesciens esse Iesum.

15 Et Jesus: Mulier, quid ploras? inquit ei, quem queris? Illa holitorem esse putas, dicit ei: Domine, si tu eum abstulisti, dic mihi ubi eum posueris, ut ego eum auferam.

16 Et Jesus dixit ei: Maria. Filla conversa, Rabboni, inquit: hoc est, Magister.

17 Et Jesus: Ne me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum: Sed ad fratres meos, eisque dico, ascensurum me ad patrem meum & patrem vestrum, & Deum meum & Deum vestrum.

18 Venit Maria Magdalena municiatum discipulis, sese vidisse Dominum, eumque illa dixisse sibi.

19 Igitur cum esset vespere illo ipso die, qui proximus erat à Sabbato, clausis præ Iudeorum metu, ejus loci portis, ubi erant discipuli congregati, ve-

nit Jesus, in medioque stetit, eis dixit: Salvete.

20 Ac eo dicto, ostendit ei suas manus atque latus. His cum discipuli viso Domino lati essent,

21 Jesus eos denuò sic allocutus est: Salvete. Quemadmodum misit me pater, sic ego mitto vos.

22 Hoc dicto, afflavit, & eis dixit: Accipite spiritum sanctum.

23 Si quorum peccata remiseritis, remissa erunt: si quorum tenueritis, tenta erunt.

24 Thomas autem unus ex duodecim, nomine Didymus, non erat cum eis quando venit Iesus.

25 Huic igitur aliis discipuli dixerunt, vidisse se Dominum. Sed ille sic eis dixit: Nisi & in ejus manibus clavorum impressionem videro, & meum digitum clavorum vestigio, & manu lateri ejus admoveo, non credam.

26 Deinde post dies octo, cum rursus essent iuncti ejus discipuli, & Thomas cum eis, venit Jesus, portis clausis, in medioque stetit, & : Salvete, inquit.

27 Deinde Thomas dicit: Affer huc tuum digitum, & vide meas manus: tuamque manum affer, & meo lateri admove: neve incredulus esto, sed credens.

28 Et Thomas ei respondens dixit: Dominus meus, & Deus meus.

29 Cui Iesus: Quia vidi te, Thoma, inquit, credis: felices, qui non viderint, & tamen crediderint.

30 Et alia quidem multa miranda fecit Jesus in conspectu

tit, discipulorum, quæ non
sit eis in hoc libro scripta.
Hic autem scripta sunt,
Hoc ereditatis Iesum esse Christum
o latum per eum nomen adipiscen-
allo-
nati.
nati.
ego

CAPUT XXI.

Iesus pescantibus Apollinis appa-
ret, quem miraculo captorum
piscium agnoscunt. Petro ovi-
um curam committit, monisi-
que genus eidem prænun-
ciat.

Ostea rursus monstravit se-
ipsum Iesus apud Tyberia-
lacum. Monstravit autem
hoc pacto.

2 Erant simul Simon Petrus
& Thomas, qui Didymus ap-
pellatur: & Nathanael, is qui
erat à Cana Galilææ: & Zebe-
dei filii, aliique ex eis disci-
pulis duo.

3 His Simon Petrus dicit, se
ire pescatum. Cui illi dixerunt,
se quoque cum eo ituros. Pro-
fecti, protinus navem condescen-
dunt, eaque nocte nihil cepe-
runt.

4 Ubi jam mari fuit, stetit
Iesus in littore (neque tamen
Iesum esse sciebat discipuli)

5 & eos sic alloquitur: Ju-
venes, nunquid edulii habetis? Nihil respondent illi.

6 Jacite rite, inquit eis, ad
dexteram navis partem, & in-
venietis. Itaque jecerunt, tan-
tumque piscium multitudinem
ceperunt, ut rete non possint
extahere.

7 Tum discipulus ille, quem
Iesus amabat, dicit Petro: Do-
minus est. Et Simon Petrus, ut
Dominum esse audivit, in lusi-
um induit (erat enim nudus)
sequit jecit in lacum.

8 Alii verò discipuli navigio
venerunt (non enim longius
aberant à terra, quam ad du-
centos cubitos) trahentes rete
piscium.

9 Ut igitur ad terram de-
scenderunt, vident humi prunas,
& pescem iis impositum, & pa-
nem.

10 Et Iesus: Afferte (inquit
eis) de pescibus, quos nunc ce-
pistis.

11 Conscendit Simon Petrus,
& rete traxit ad terram, mag-
nis refertum pescibus, centum
quinquaginta tribus: qui quam-
vis tot essent, non tamen ru-
ptum est rete.

12 Adeste (inquit eis Iesus)
prandete. Nullus autem aude-
bat discipulorum eum percon-
tari quis esset, quod sciebant
Dominum esse.

13 Igitur venit Iesus, pa-
nemque sumit, & eis dat, iti-
demque pescem.

14 Hic jam tertium appa-
ruit Iesus Discipulis, suscitatus
ex mortuis.

15 Deinde postquam prande-
runt, dicit Iesus Simoni Petro:
Simon Johannide, amas me plus
his? Cui ille: Etiam Domine,
tu scis ut te diligam. Et ille:
Pasce agnos meos.

16 Itemque iterum: Simon
Johannide, amas me? inquit ei.
Cui ille: Etiam, Domine, tu
scis ut te diligam. Et ille, Pas-
ce meas oves, inquit.

17 Itemque tertio: Simon
Johannide, diligis me? inquit
ei. Hic Petrus agnè ferens, il-
lum ex se ter, an se diligeret,
qualivisse, dixit ei: Domine tu
nasti omnia, tu scis ut te diligam. Et Iesus: Pasce meas
oves, inquit ei.

18 Illud certi certoque sic
habe-

habeto : cum juventis essem, cingebas ipse te, & ibas quo volebas. Sed ubi senueris, extendes tuas manus, & alius te cinget, ducetque quo noles.

19 Id autem dixit, significans quo letho ille Dei gloriam illustraturus esset. Atque hoc locutus, dicit ei: Sequere me.

20 Et Petrus conversus aspicit sequentem discipulum, quem amabat Jesus, eum qui in cena ejus pectori incumbens dixerat? Domine, quis est qui te est proditurus?

21 Hunc intuitus Petrus, dicit Jesu: Domine, hic vero quid?

22 Cui Jesus: Si eum volo manere donec veniam, quid adeste? Tu sequere me.

23 Itaque dissipatus est hi sermo inter fratres, discipulorum illum non esse moriturum, tametsi non dixerat illi Jesus non esse moriturum: sed, Si eum volo manere donec veniam, quid ad te?

24 Hic est is discipulus, qui huc testatur, & huc scriptus, cuius nos testimonium verum esse scimus.

25 Sunt autem & alia multa, quae fecit Jesus: quae si singula scribantur, ne ipsum quidem mundum scribendos hac de re libros capere posse arbitror.

ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Continuit Lucas banc historiam ad suum Evangelium. Sublato in Caelum Christo Apostoli, monenibus angelis, reversi, precibus incumbunt. Petri instiitu, Jude proditoris loco Matthias eligiatur.

PRimum quidem librum feci de omnibus, Theophile, quae Jesus & facete & docere instituit,

2 ad eum usque diem, quo postquam Apostolis, quos elegerat, mandata per Spiritum sanctum dedit, sursum latus est:

3 quibus etiam seipsum viventem post suam supplicium, multis indicis exhibuit, eis per quadraginta dies apparendo, & de Dei regno differendo.

4 Ac eos frequentando, man-

davit eis, ne Hierosolymis discederent, sed patris promissum expectarent: quod ex me adivistis, inquit,

5 Johannem quidem aqua baptizasse, sed vos sancto spiritu baptizandos esse, post dies hunc non multos.

6 Atque illi quidem congregati, sic eum interrogarunt: Domine, an hac tempestate Israelitis regnum instauraturus es?

7 Quibus ille: Non est vestram, inquit, tempestates aut tempora novisse, quae pater in sua potestate posuit.

8 Sed vim accipietis spiritum sancti, qui vos invadet, mihique testes eritis & Hierosolymae, & in tota Judaea, ac Samaria, donec ad ultimas terras.

9 Hac fatus, spectantibus

3 volv. forsum sublatuſ est, eumque
quid ait ſublūxit eorum oculis.
10 Ac dum eo abeunte, illi in
eſt hīc ſum contuentur, ecce duo
pulm. iſi in vēſtibūs albiſ aſtite-
2, tātoſ
iſ non ſi qui ita dixerunt: Galii-
cūm, quid ſtatis, in cōlūm in-
quid mēntes? Hic Jēſus, qui iſtinc
cōlūm rēceptuſ eſt, ſic ve-
qui, quo pacto vidistiſ eum in
cūlūm diſcedentēm.

12 Tunc illi Hieroſolymam
dierunt, à monte qui Oliveti
pellatur, qui Hieroſolyma
abbati viam abeſt.

13 Ac poſtquam ingressi
erunt, aſcenderunt in cōnacu-
m, ubi ſolebant manere, Pe-
tus & Jacobus, Johannes &
Andreas, Philippus & Thomās,
Bartholomaeus & Matthaeus, Ja-
cobus Alphai filius, & Simon
Zelota, & Judas Jacobi frater.

14 Hi omnes vacabant una-
mente precibus ac ſupplicatio-
ni, cum foeminiſ, & Maria Je-
ſu Matre, cumque Jeſu fratri-
bus.

15 Ac per eos dies ſurrexit
Petrus in medio diſcipulorū
(cum quidem eſſet ibidem capi-
tum numeruſ ad centum vigin-
ti) & in hunc modum verba
fecit:

16 Homines fratres, oportet
illud literis mandatum fieri,
quod sanctus ſpiritus ore
Davidis prædixit, de Juda, eo
qui ſe ducem præbuit iis qui Je-
ſum comprehenderunt:

17 qui Judas in noſtrū nu-
meruſ aſcitus, hanc functionem
ſortitus erat.

18 Is quidem iñiſtituſ mer-
cede agrum comparavit, & ſu-
ſpensuſ crepuſ mediuſ, effuſa-
gue ſunt ejus omnia viſcera:

19 id quod omnibus Hieroſo-

lymz incolis notum factum eſt
ita ut appellatus fit ager ille
vernacula eorum lingua, Hacel-
dema, hoc eft ager ſanguinis.

20 Scriptum eft enim in
Pſalmorum libro: Fiat ejus ha-
bitatio deſerta, neque ſit qui in
ea habitet, ejusque munus exci-
piat aliuſ.

21 Quapropter oportet unum
eorum virorum (qui nobiſcum
toto eo tempore verſati ſunt,
quo nobiſcum conſuetudinem
habuit Dominus Jeſus,

22 uſque à Johannis baptiſ-
mate, ad eum diem quo nobiſ
ſubductuſ eſt) ejus reſurrec-
tioſis teſtem unā nobiſcum fieri.

23 Tum duos ſtatuerunt, Jo-
ſephum nomine Barsabam, qui
cognominatus eft Justus, &
Mathiam,

24 atque hiſ verbis orarunt:
Tu, Domine, qui omnium men-
tes perſpicis, oſtende, utrum ho-
rum destinaveriſ,

25 ſubeundz hujuſ muneris
& legationis ſorti, ex qua Judas
excidiſ, ut iret in ſuum locum.

26 Deinde eorum forteſ je-
cerunt: deſignavitque ſors Ma-
thiam, atque iſ ad undecim A-
poſtoloſ cooptatuſ eſt.

C A P U T II.

Apoſtoli ſpiritu ſancto repleteſ,
diuersis linguis loquuntur.
Ebrietatiſ notam Petrus tol-
lit. Chriſtum Meſſiamque eſſe
docet. Auditoribꝫ conſterno-
tis, paenitentiam ſuadet.

UT autem peruentum eſt ad
diem Quinquagesinę, cum
omnes ſimul eſſent codem in lo-
co,

a extiſtit repente de cōlūm
ſonus, quaſi veſtimentis flatuſ
ruentis, totamque domum re-
plevit, ubi ſedebant:

3 eisque conspecta sunt dividua quædam quasi ignis linguae, qui eorum unicuique insedit.

4 repletique sunt omnes sancto spiritu, & diversis loquacibus linguis cœperunt, prout eis spiritus fari dabat.

5 Erant autem Hierosolymæ habitantes Judæi, homines religiosi, ex omnibus quæ usquam sub cœlo sunt gentibus.

6 Igitur ejus rei dissipata fama, vulgo convenire, & confusi esse, quod eos sua quisque vernacula lingua loquentes audiret,

7 Itaque attoniti omnes mirabantur, & sic inter se dictabant: Nonne omnes hi, qui loquuntur, Galilæi sunt?

8 Ecquid est, quid nostram quisque vernaculum sibi linguam nativamque audiat?

9 Parthi, Medi, Elamitæ, Mæsopotamiaæ incolæ, Judæi, & Cappadociz, Ponti & Aliz, Phrygiæ,

10 & Pamphyliz, & Ægypti, & ejus Libyz partis quæ est secundum Cyrenen, & peregrinantes Romani,

11 tum Judæi, tum asciti, Cretensesque & Arabi, audiimus eos rerum diuinarum amplitudinem nostris linguis eloquentes.

12 Ita attoniti dubitabant omnes, & sic inter se dictabant: Quid hoc sibi vult?

13 Alii deridentes dicebant, eos vini esse plenos.

14 At Petrus astans, unum cum undecim, ad eos orationem habuit in hac verba: Homines Judæi, & Hierosolymæ incolæ omnes, hoc cognoscite, & mea dicta attendite.

15 Non sunt hi tenacissimi, ut

vos opinamini (est enim hor diei tertia.)

16 sed hoc est quod à Joe vate dictum est.

17 Atque ultimis temporibus (inquit Deus) perfundam in meo spiritu omne genus hominum, vaticinabunturque vestri filii & filiae: vestri & juveniles visiones videbunt, & senes somnia somniabunt:

18 quin & meos servos & auxillas illis temporibus meo spiritu perfundam, ita ut vaticinentur,

19 daboque & suprà in cœlo prodigia, & infra in terra ostenta, sanguinem, ignemque, & fulmi exhalationem.

20 Sol in tenebras vertetur, & luna in sanguinem, antequam veniat Domini dies ingens ac insignis.

21 Ac quicunque Domini nomen invocaverit, servabatur.

22 Viri Israelitæ, audite haec dicta: Jesum Nazarenum, virum vobis à Deo representatum portentis, miraculis, prodigiis, quæ per eum Deus in medio universum fecit, ut ipsi quoque scitis:

23 huic vos definitio Dei consilio & providentia traditum, scelestis manus comprehenditis, & ad palum alligatus sustulitis.

24 quem Deus, lethi doloribus solutis, revocavit in vitam, quatenus fieri non poterat ut morte teneretur.

25 David enim dicit de eo: Propositum mihi Dominus semper habeo, qui mihi dexter adest, ita ut non labefiam.

26 Itaque non tantum animo latior, & lingua exulta, verum etiam ipsum corpus meum confidanter degit:

27 quoniam tu animam meam non relinques in Orco, ne-Joel
commites, ut pius tuus cor-
ruptionem patiatur.

28 Ostendes mihi vita viae:
vidam in tuo conspectu voluptate
omnipotens.

29 Homines fratres, si licet
venient vos liberè de summo patre
omnium loqui, is & obiit, & se-
maltus est, ejusque monumen-
tum apud nos ad hanc diem ex-
sistit.

30 Sed cum vates esset, &
sciret Deum sibi jurejurando
celum promisso, sese ex eius lumbo-
rum foetu, quod ad carnem
retinet, suscitaturum esse Chri-
stum, & in ejus solio collocatu-
rum,

31 præciosus Christi resurrec-
tionis, dixit, ejus nec animam
in Orco relinquendam, nec cor-
pus corruptionem esse passu-
um.

32 Hunc Jesum suscitavit
Deus, cuius nos omnes sumus
testes.

33 Is Dei dextera evectus,
sanctique spiritus promissum a
patre consecutus, effudit hoc,
quod vos nunc cernitis & audi-
atis.

34 Non enim David ascendit
in celos, sed ille ipse sic loqui-
tur: Ait Dominus Dominus
meo, sede ad dexteram meam,
35 donec tuos hostes effe-
cerit scabellum tuorum pedum.

36 Quare hoc certè cognoscat
omnis Israelis posteritas,
Dominum & Christum factum
a Deo esse hunc ipsum Jesum,
quem vos in crucem egistis.

37 His auditis, illi animo
compuncti, Petrum & ceteros
Apostolos sic alloquuntur:
Quid agemus fratres?

38 Et Petrus a Redite ad

frugem, inquit eis, & baptiza-
mini cuncti in Iesu Christi no-
mine, ad peccatorum veniam
& donum sancti spiritus asse-
quimini.

39 Ad vos enim pertinet
promissio, & ad vestros natos,
& ad omnes remotiores, quos-
cunque advocaverit Dominus
Deus noster,

40 His ille aliisque pluribus
verbis eos commonuit, & ut ex
eo perverso hominum genere
evaderent, cohortatus est.

41 Atque illi ejus oratione
avidè admissa, sunt baptizati, &
accesserunt eo die hominum ca-
pita ad tria millia:

42 vacabantque Apostolo-
rum doctrinæ, communioni, pa-
nique frangendo, & supplicati-
onibus.

43 Atque omnes homines
metu perculsi sunt, multaque
portentosè & prodigiosè per A-
postolos fiebant.

44 Omnes autem credentes,
degebant unda, habebantque om-
nia communia,

45 & suas copias ac faculta-
tes vendebant, omniaque pro-
ut cuique opus erat dispertie-
bant,

46 ac quotidie simul assidit
in fano, panemque mansionatim
frangentes, cibum capiebant,
cum latitia animique simplici-
tate, laudantes Deum,

47 & apud cunctum populum
valentes gratia. Dominus verò
servandos quotidie addebat ec-
clesiis.

C A P U T III.

Petrus cum Johanne in templum
ascendens, claudum sanat. Po-
pulo ad miraculum concurren-
ti salutis mysterium per Chri-
stum exponit, i gratiitudinem
I eorum

*accusans, & panitentiam ab
illis postulans.*

AScendebant autem Petrus & Johannes aliquando simul in fanum, ad horam supplicationis, videlicet nonam:

2 & quidam vir, qui ab alvo matris claudus erat, portabatur, qui quotidie ad fani portam, quæ speciosa dicitur, ponebatur, ut ab iis stipem peteret, qui in fanum intrarent.

3 Is Petrum & Johannem in fanum intraturos conspicatus, rogabat ut sibi benignè facerent.

4 At Petrus comitate Johanne illum intuitus, dixit: Aspice nos.

5 Cumque ille in eos intentus, sese aliquid ab eis acceptum speraret,

6 Petrus sic est locutus: Nec argentum mihi, nec aurum est: sed quod habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Christi Nazarenis, surge & ambula:

7 eumque dextera manu prehensum allevavit. Atque ille, continuò confirmatis ejus cruribus atque talis, exiliens constituit,

8 & ambulat, cumque eis in fanum intrat, incedens & saliens, Deumque laudans.

9 Eum ut vidi cunctus populus ingredientem, Deumque laudantem,

10 & eum esse agnovit, qui ad Speciosam templi portam ob stipem sedere solitus esset, impleti sunt admiratione & stupore, de eo quod illi acciderat.

11 Itaque retinente Petrum & Johannem sanato clando, concurrit ad eos cunctus popu-

lus in porticum, quæ Solomonis vocatur, attoniti.

12 Quo viso, Petrus sic ad populum verba fecit: Homines Israelites, quid hoc admittmini, aut quid in nos intuemini, quasi privatis viribus aut pietate efficerimus, ut hic incederet?

13 Deus Abrahami, & Isaaci, & Jacobi, Deus majorum nostrorum, illustravit filium suum Jesum, quem vos prodidistis, & coram Pilato inficiati estis, cum ille judicasset absolvendum.

14 At vos sancto & innocente repudiato, homicidam vobis condonari petiistis,

15 vita vero authorem occidistis: quem Deus excitavit a mortuis, cuius nos testes sumus,

16 cujusque nominis fiducia, eius inquam nomine hic quem videtis & nostis, corroboratus est, & illius confidentia hanc in vestro omnium conspectu incolitatem consecutus.

17 Et nunc fratres, scio vos per imprudentiam fecisse, ut etiam vestros magistratus.

18 sed Deus, quæ suorum tot vatum ore prænunciaverat passurum esse Christum, ea hoc modo perfecit.

19 Quamobrem ad sanitatem revertimini, & vos corrigite, ut deleantur vestra peccata,

20 dum recreationis temporis veniant a Domino, cum prænunciatum vobis Jesum Christum mittet,

21 quem oportet cœlo capi usque ad tempora instauracionis omnium, quæ tempora Deus tot suorum sanctorum ore vatum jam olim fatus est.

22 Moses enim majoribus ita dixit: Vatem vobis suscitat Dux nus Deus vester ex ve-

ma consanguinitate, mei similiem: ei obedietis ad omnia quæ vobis dixerit.

23 *Ac quisquis hominum nati illi non obediverit, is ex populi numero tolletur.*

24 *Itemque tot vates, qui à Samuele deinceps fuerunt, qui hæc tempora prædixerunt ac denunciaverunt.*

25 *Vos estis ex vatibus orti, & in eo fœdere comprehensi, quod fecit Deus cum majoribus nostris, dum dixit Abrahamo, per ejus semen felicitandas esse omnes terrarum nationes.*

26 *Vobis primum Deus suscitatum puerum suum misit, qui vos felicitet, si à suis quisque vitiis desciscatis.*

C A P U T IV.

Petrus & Joannes capti concilio sustentur. Christi causam agunt intrepidè. Discipuli preces ad Deum fundunt. Multi possessiones suas vendunt, inter quos & Barnabas numeratur.

E Is ad populum verba facientibus, præsto fuerunt pontifices, & fani antistes, ac Sadducæi,

2 *agré ferentes quod illi populum docerent, & per Jesum ex mortuis resurrectionem nuncient.*

3 *Taque eis manus injecrunt, & eos in custodiam ad posterum diem dederunt, quod erat jam vespera.*

4 *Multi autem eorum qui illam orationem audiverant, crediderunt: quorum fuit virorum numerus ad quinque milia.*

5 *Postridie convenerunt eorum magistratus, & Scribe, Hierosolymam,*

6 *& Annas pontifex, & Cai-*

phas, & Johannes, & Alexander, ac quotquot erant ex genere pontificio:

7 *atque illis in medio collatis, sciscitati sunt, quānam potestate, aut quo nomine illud fecissent.*

8 *Tum Petrus, sancto spiritu repletus, ad illos sic verba fecit. Magistratus populi, & Israelitarum senatores,*

9 *si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur, quānam re is satus fit:*

10 *hoc vobis & cuncto Israelitarum populo notum esto, hunc per nomen Jesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus excitavit ex mortuis, per hoc inquam hunc astare in vestro conspectu sanum.*

11 *Is est lapis ille à vobis adificantibus rejectus, qui adhucbitus est ad caput anguli:*

12 *nec est in ullo alio salus, nec ullum aliud nomen est sub caelo apud homines datum, per quod servandi simus.*

13 *Hic illi Petri, Johannis, que confidentiam spectantes, & homines illiteratos ac imperitos esse animadvertis, mirabantur, & eos Jesu comites fuisse recognoscabant.*

14 *Hominem autem cernentes cum eis astantem, eum qui curatus fuerat, nihil quod contradicerent, habebant.*

15 *Igitur illis ex concilio digredi iussis, hujusmodi verbis inter se contulerunt:*

16 *Quid faciemus his hominibus? Nam conspicuum ab eis prodigium esse f. Etum, omnibus Hierosolymæ incolis manifestu' est, quām ut insiciari possimus.*

17 Veram ne hoc latius di-
manet in vulgus, minemur eis
ne amplius hoc nomine cui-
quam mortalium verbum faci-
ant.

18 Itaque illis evocatis edi-
xerunt, ne omnino vocem mit-
terent, neve docerent nomine
Iesu.

19 At Petrus & Johannes
sic eis responderunt: Utrum
apud Deum æquum sit, vobis
obtemperare potius, quam Deo,
dijudicate.

20 Nos enim quæ & vidi-
mus & audivimus, ea non elo-
qui non possumus.

21 Illi vero interminati di-
miserunt eos, nullam eorum pu-
niendi rationem invenientes,
propter populum, quod omnes
eam ob rem Deo gratias age-
bant.

22 Erat enim annos natus
magis quadraginta is homo, cui
illud sanationis prodigium con-
tigerat.

23 Illi dimissi, ad suos se
contulerunt: & quæ sibi ponti-
fices & senatores dixissent, retu-
lerunt.

24 Quibus auditis, illi vocem
universi ad Deum sustulerunt,
& ita dixerunt: Domine, tu
Deus es, qui cœlum, & terram,
& maré, quæque in eis insunt
omnia fecisti,

25 qui tui Davidis ore sic
dixisti: Quid tumultuantur
gentes? populi vana conantur?

26 Conspirant orbis reges,
coenuntque optimates, contra
Dominum, contraque ejus Un-
itum.

27 Coierunt enim profecto
adversus sanctum tuum puerum
Iesum, qui in unxiisti, Herodes,
& Pontius Pilatus, cum genti-
bus & populis Israeliticis.

28 facturi quæcunque tu tu
manu consilioque facienda de-
stinasti.

29 Quamobrem, Domine, a-
spice minas eorum, tuisque da,
cum omni libertate tuum ser-
monem eloqui,

30 manum tuam extenden-
do ad sanationes, prodigia &
ostenta facienda, per nomen tui
sancti pueri Jesu.

31 Illis comprecatis, con-
tremuit locus, in quo erant
congregati: repletique sunt
omnes sancto spiritu, divinum-
que sermonem liberè eloque-
bantur.

32 Erat autem multitudinis
eorum qui crediderant, una
mens, unusque animus: neque
quisquam suarum facultatum
quicquam suum esse dicebat,
sed erant eis omnia commu-
nia.

33 magna que vi dabant Apo-
stoli testimonium resurrectio-
nis Domini Jesu, & erant om-
nes magna prædicti gratia.

34 Nec enim quisquam in eis
erat egenus, nam quotquot
prædia aut domos habebant,
vendebant, & venditorum pre-
cia afferebant,

35 & ad pedes ponebant
Apostolorum. Distribueban-
tur autem, prout cuique opus
erat.

36 Ac Joses, is qui Barnabas
ab Apostolis, hoc est filius con-
solationis, cognominatus est,
Levita, natu Cyprius,

37 quem habebat fundum,
vendidit, pecuniamque attulit,
& ad Apostolorum posuit pe-
des.

CAPUT V.

*Ananias ob fraudem interverſi
precii, exanimis corruit, O
Saq-*

Sapphira ejus uxor. Per multa Apostolorum miracula fides propagatur. Carcere inclusos Apostolos angelus liberat: & coram concilio sacerdotum si- stuntur, Gamalielis consilio servantur, cæsique Deum ce- lebrant.

Quidam vir autem, Anani- as nomine, cum Sapphira conjuge sua, possessionem ven- didit:

2 & detracta precii parte, uxore conscientia, partem aliquam attulit, & ad pedes Apostolo- rum depositum.

3 At Petrus: Anania, in- quid, cur tuum animum imple- vit Satanás, ut sancto spiritui mentireris, & de prædii precio detraheres?

4 Nōane tibi manebat, & venditum in tua potestate erat? Téne istam rem in animum induxisse tuum? non tu ho- minibus, sed Deo mentitus es.

5 His verbis auditis, Anani- as corruit, & exanimatus est, quæ quicunque audiverunt, mag- no sunt timore percussi.

6 Tum juvenes surrexerunt, & illum constrinxerunt, ac elatum sepeliverunt.

7 Deinde, interjecto trium fermè horarum spacio, ejus uxo- ri ignara rei, ingressa est,

8 & eam Petrus sic allocu- tusest: Dic mihi, an tanti præ- dium addixeritis? Etiam (in- quid illa) tanti.

9 Cui Petrus: Vósne, in- quid, ad Domini spiritum ten- tandem conspirasse? scito, eo- rum qui virum tuum sepeli- erant, pedes esse pro foribus, qui te efferant.

10 Atque illa protinus ad- illius pedes corruit exanimis,

& adolescentes ingressi, mortu- amque naeti, extulerunt, & apud ejus virum sepelie- runt.

11 Itaque metus ingens to- tam Ecclesiam, & omnes hæc audientes pervasisit.

12 Apostolorum autem o- pera multa vulgo monstrose prodigioseque siebant (erant autem unà omnes in Solomonis porticu,

13 nec eis sese cæterorum quisquam audebat adjungere, sed eos magni faciebat popu- lus.

14 Accedebat autem ma- gis magisque qui Dominò crederent, ingens tum viro- rum tum foeminarum multi- tudo,

15 adeò ut per vicos expor- tarent ægrotos, inque lectis & grabatis deponerent, ut veni- entis Petri vel umbra aliquem eorum inumbraret.

16 Conveniebant etiam vul- go ex finitimis urbibus Hiero- solymam, adducentes ægrotos, & ab immundis spiriti- bus vexatos, qui curabantur omnes.

17 Itaque surrexit ponti- flex, & omnes ejus gregales (quæ fiduciarum secta est)

18 & invidiæ pleni, manus Apostolis injecerunt, eosque in custodiam publicam dede- runt,

19 Sed Domini angelus no- etu carceris portas aperuit, & eductis eis dixit:

20 Ite, & in fano manentes, eloquimini populo hæc omnia verba vitalia.

21 Hoc auditio, illi sub dilu- colum ingressi in fanum docent. Pontifex autem, & ejus gre- gales

gales, adfuerunt : & concilio omniq[ue] Israelitarum s[ecundu]m natu convocato, miserant in carcerem qui eos adducerent.

22 At ministri, postquam e[st]e venerunt, nec eos in custodia invenerunt, reversi sunt,

23 & se carcerem quidem diligentissime clausum comperisse renunciarunt, & custodes foris ante portas stantes : sed cum aperuissent, intus invenisse neminem.

24 His verbis auditis, summus sacerdos & fani antistes, ac pontifices, de eis ambigebant quidnam id esset.

25 Interea advenit quidam, qui eis nunciavit, viros illos quos in custodiā dedit, esse in fano, & ibi plebem docere.

26 Tum e[st]e prefectus antistes cum ministris, eos adduxit, non vi : metuebant enim, ne ipsi à plebe lapidarentur.

27 Ita adductos statuerunt in concilio, eosque pontifex hujusmodi oratione interrogavit :

28 Nōnne vos vetuimus isto nomine docere ? Atqui replete vistis Hierosolymam doctrina vestra, & vultis in nos illius hominis sanguinem derivare.

29 Tum Petrus & Apostoli sic responderunt : Parensum Deo magis est, quam hominibus.

30 Deus majorum nostrorum Jesum suscitavit, quem vos in patibulo suspensum interfecistis.

31 Hunc Deus ductorem servatoremque sua dextra extulit, ad conciliandum Israelitis vitæ correctionem, peccatorumque veniam.

32 Et nos sumus ei testes harum veritatum, sanctusque spiritus,

quem Deus ei obedientibus impertivit.

33 His illi auditis urebantur ; & de eis interficiendis deliberabant.

34 Sed surrexit quidam in concilio Phariseus, nomine Gamaliel, legisperitus, qui apud omnem populum erat in honore. Is iustit Apostolos paulisper foras educi.

35 deinde sic ad illos orationem habuit : Viri Israelites, dispicite de virtutis his, quid eis sitis facturi.

36 Nam superioribus diebus extitit Theudas, qui se se dicebat esse aliquem, cum quo homines ad numerum quadrigenitorum se conjunxerunt. Et is occisus est, & quotquot ei parent, deleti, & ad nihilum redacti.

37 Post hunc extitit Judas Galilaeus tempore professionis, multumque ad se se hominum traduxit. Sed & is perit : & omnes qui ei obtemperabant, profligati sunt.

38 Nunc quoque vobis suadeo, ut vobis ab his hominibus temperetis, eosque missos facatis. Si enim ab hominibus est hoc consilium atque opus, abolebitur.

39 si à Deo est, id abolere non potestis, ne fortè cum Deo pugnare comperiamini. Huic illi obtemperarunt,

40 & accersitos Apostoles verberarunt, eisque ne Iesu nomine loquerentur, interdixerunt, atque ita eos dimiserunt.

41 Illi vero ex concilio lati discedunt, quod digni habitu essent, qui propter ejus nomen afficerentur ignominia :

42 ac quotidie & in fano & intra parietes, docere, & Iesum Christum.

christum nunciare, non intermittunt.

C A P U T VI.

Apostoli ministrandi officium delegant, septem delectis viris, inter quos Stephanus fide plenus, captus, violatae legis Moses accusatur.

PER eos dies crescente discipulorum numero, extitit Graecorum adversus Hæbraeos fremitus, quod eorum vidue in quotidiano ministerio præmitteruntur.

2 Itaque duodecim, convocata discipulorum multitudine, sic verba fecerunt: Non placet, nos omisso Dei sermone, ministrare mensis.

3 Quocirca, fratres, dispicite homines ex vobis bene audiētes septem, sancto spiritu sapientiaque plenos, quibus hoc negocium mandabimus.

4 nos vero in precibus & ministerio sermonis erimus assidui.

5 Placuit hac oratio universæ multitudini: elegeruntque Stephanum, virum fidei spiritusque sancti plenum, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum adventitium Antiochenum,

6 quos in Apostolorum conspectu statuerunt: qui comprehensi, manus eis imposuerunt,

7 Ita augebatur divinus sermo, crescebatque discipulorum numerus Hierosolymæ vehementer, ingensque sacerdotum multitudo fidei obediebat.

8 Stephanus vero fidei potentissime plenus, miracula prodigiaque magna vulgo faciebat.

9 Cumque extitissent quidam ex eo collegio, quod Libertinorum appellatur, & Cyrenensem,

& Alexandrinorum, Ciliciumque & Asianorum, qui cum Stephano contendenter,

10 non poterant sapientia & spiritui, quo loquebatur, refutare.

11 Itaque allegarunt homines, qui se eum impiè de Mose, deque Deo loquentem audivisse dicerent:

12 commoveruntque populum & senatores, atque Scribas, & eum invaserunt: corruptumque in concilium duxerunt,

13 ac falsos testes immiserunt, qui ita dicerent: Hic homo non definit impia contra sacram hunc locum, contraque legem loqui.

14 Audivimus enim eum dicere, Jesum illum Nazarenum deleturum esse hunc locum, & traditos nobis à Mose ritus mutaturum.

15 Tum omnes qui in concilio sedebant, contuentes in eum, viderunt ejus faciem qualis est angeli facies.

C A P U T VII.

Stephanus causam dicens ostendit electos à Deo fuisse patres, priusquam natus esset Moses, & staret templum. Externos vero omnes ritus ad cœlestē exemplar formatos fuisse. Stridentes dentibus Iudei, lapidibus eum obruunt.

E T Pontifex ita dixit: Siccine se res habet? Tum ille hujusmodi orationem habuit:

2 Viri fratres & patres, audite: Deus gloriosus apparuit patri nostro Abraham, cùm esset in Mesopotamia, antequam Charra habitasset,

3 eique jussit ut ex sua patri ac cognatione migraret, in ter-

ramque veniret, quam ipse ei ostensurus esset.

4 Tum ille ex Chaldaeorum terra profectus, Charræ habitavit: & illinc eum, mortuo ejus patre, Deus in hanc terram transtulit, quam vos nunc incolitis,

5 in qua nullam ei possessionem tradidit, ne vestigium quidem pedis: & tamen promisit eam sese ei possidendam daturum, ejusque post eum soboli, cum liberos non haberet.

6 Locutus est autem Deus ad hunc modum: fore ejus populos in aliena terra peregrinos, & servitute presslum atque afflictum iri annos quadringtonitos.

7 S dillam gentem, cui servient, puniam ego, inquit Deus: exhibuntque postea, & me hoc ipso in loco adorabunt.

8 Init autem cum eo foedus circumcisionis. Is genuit Isaacum, eumque octavo die circumcidit. Isaacus Jacobum, Jacobus duodecim summos patres.

9 Summi patres invidia adducti, Josephum in Ægyptum ducendum vendiderunt.

10 Atque ei Deus adfuit, eumque ex omnibus angustiis eripuit, & ei tantam apud Pharaonem Ægypti regem, gratiam ac sapientiam conciliavit, ut ille ei Ægypti totiusque domus suæ administrationem manderet.

11 Deinde tanta per universam Ægyptum ac Chanazæam orta fame atque angustia, ut alimenta non invenirent majores nostri,

12 Jacobus audiens esse in Ægypto frumenta, majores nostros eò primum misit:

13 estque Josephus alter itinere fratribus suis agnitus, ejusque genus Pharaoni declaratum.

14 Tum Josephus patrem suum Jacobum, & totam cognitionem ad capita septuaginta quinque, curavit accersendam.

15 Ita descendit Jacobus in Ægyptum, ubi cum obiisset ipse & majores nostri,

16 Sichemam translati sunt, & in sepulchreto siti, quod Abrahamus argenti precio à filiis Emoris Schemi filii emerat.

17 Interea instantे promissum tempore, de quo Deus Abrahamo juraverat, crescebat populus in Ægypto multiplici numero.

18 donec extitit rex alius, qui Josephum non noverat.

19 Is genus frustrando nostrum, majores nostros eò usque affixit, ut eorum infantes exponendos curaret, ne propagarentur.

20 Quo quidem tempore natus Moses Deo fuit acceptus:

21 quem domi paternæ mensēs enutritum, deinde expositus, Pharaonis filia sustulit, & pro filio educavit.

22 Institutus est autem Moses in omni Ægyptiorum doctrina, fuitque factis dictisque potens.

23 Ut autem quadragesimum agebat statim annum, venit ei in mentem consanguineos suos Israelitas visere.

24 cumque vidisset quandam injuria affici, eum defendit, & ejus injuriam caso Ægyptio ultus est.

25 Arbitrabatur autem, consanguineos suos intelligere, Deum eis per ipsum salutem dare: id quod illi non intellexerunt.

26 Por-

26 Postero die certantibus
supervenit, & pacem inter eos
conciliare conatus est hujusmo-
di verbis: *Viri, fratres estis
vos, cur alter alterum leditis?*

27 Sed qui alteri faciebat in-
juriam, eum repulit, ita dicens:
*Quis te nobis principem & judi-
cem constituit?*

28 num me vis interficere,
quomodo heri *Ægyptium inter-
fecisti?*

29 De eo dicto Moses aufu-
git, & in Madianite peregrin-
atus est, ubi duos filios genuit.

30 Ac peractis annis quadra-
ginta, apparuit ei in solitudine
montis Sina angelus Domini, in
ignea flamma rubi.

31 Quod visum videns admir-
atus est Moses. Ac eo ad visen-
dum accedente, extitit haec ad
eum Domini vox.

32 Ego sum majorum tuo-
rum Deus, Abrahami Deus, &
Isaaci Deus, & Jacobi Deus.
Hic tremefactus Moses non au-
debat intueri: & Dominus di-
xit ei:

33 Detrahe tibi calceos de
pedibus: nam locus, in quo tu
stas, sacra terra est.

34 Vidi mei populi miseriari,
qui est in *Ægypto*, eorumque
gematum audivi: itaque ad eos
liberandos descendit. Proinde
nunc ades, ut te mittam in *Æ-
gyptum*.

35 Hunc Mosem, quem illi
repudiaverant, quarentes quis
cum principem & judicem con-
stituisset, hunc ipsum Deus
principem & liberatorem misit,
ductu angeli, qui ei in rubo ap-
paruerat.

36 Hic eos eduxit, miraque
& portentosa fecit tum in *Ægy-
pto* & mari rubro, tum in soli-
tudine, annos quadraginta.

37 Hic est ille Moses, qui
dixit Israelitis: *Vatem vobis
suscitabit Dominus Deus vester
ex consanguinitate vestra, mei
similem, eum audietis.*

38 Hic ille est, qui in mul-
titudine fuit in solitudine cum
angelo, qui cum eo locutus est
in monte Sina, cumque majori-
bus nostris: qui vitalem sermo-
nem nobis tradendum accepit:

39 cui dicto audire noluere
majores nostri, sed eo repulso,
animis fesse in *Ægyptum* con-
verterunt,

40 & ab Aharone petiverunt
ut sibi faceret deos, qui se ante-
cederent: nam Mosi illi, à quo
essent ex *Ægypto* educti, fesse
nescire quid accidisset.

41 Itaque vitulum eo tem-
pore fecerant, & sacrificium si-
mulacra peregerunt, ac suarum
manuum operibus delectati
funt.

42 Ideoque aversus Deus,
eos ad cultum copiarum cœle-
stium prolabi sivit, quemadmo-
dum in vatuum libro scriptum
est: *Nunquid mihi victimas &
sacrificia obtulistis per annos
quadraginta in solitudine, do-
minus Israëlis?*

43 An non adhibueristis Molo-
chi tabernaculum, Remphanis-
que Dei vestri sidus, quæ vos
simulacra fecistis ad adoran-
dum? Itaque vos ego transfe-
ram ultra Babylonem.

44 Oraculi tabernaculum ha-
buere majores nostri in solitu-
dine, sicuti statuerat is qui
Mosi jussit ut id faceret ad ex-
emplum, quod vidisset:

45 quod acceptum majores
nostri una cum Josua introdu-
xerunt tum, cùm fines occupa-
runt earum gentium, quas De-
us eorum causa extermina-

vit: donec ad Davidis tempora ventum est,

46 qui usus Deo secundo, voluit domicilium invenire Deo Jacobaeorum.

47 Solomo autem ei adem adificavit.

48 Sed non in templis manufactis habitat Supremus, quemadmodum dicit vates:

49 Colum mihi sedes est, & terra pedum meorum subfelli- um: quam mihi vos domum adificabitis? inquit Dominus: aut quis locus mea requietis erit?

50 quasi vero non mea manus fecerit ista omnia.

51 Duricervici, & animo & auribus incircumcis: vos semper spiritui sancto contraveniatis, itidem ut maiores vestri.

52 Quem vatum non insectati sunt vestri maiores? annon eos necarunt, qui justi adventum pranunciarunt? cuius vos modò proditores fuistis, & interfectores:

53 qui, quam angelorum administratione legem accepistis, non servastis.

54 Hæc audientes illi, animis urebantur, & dentibus frenabant in eum.

55 Ipse autem sancto spiritu plenus, in cœlum intuitus, & Dei splendorem, Jesumque Deo ad dexteram astantem conspicatus,

56 dixit: En video caelos aperitos, & filium hominis Deo astantem ad dexteram.

57 At illi sublati ingenti clamore, aures suas obturare, & universi factio in eum impe- tu,

58 ejectum ex urbe lapidare. Et testes, depositis ad pedes adolescentis, nomine Sauli, ve- samentis,

59 Stephanum lapidare, invocantem & dicentem: Domine Jesu accipe spiritum meum,

60 Deinde positis genibus, ingenti voce exclamavit: Domine, noli in eos hoc vindicare peccatum: hoc locutus, obdormivit.

CAPUT VIII.

Dum Stephannum lugent pii, Samius Ecclesiam vastat. Philippus Samariæ Christum predicat. Simonis magi avaricia notatur. Philippus Eunuchum Æthiopem baptizat.

Saulus autem in ejus necem consentiebat. Ortaque est eo die tanta adversus Hierosolymitanam ecclesiam persecutio, ut omnes in Iudeæ Samariæque fines (exceptis apostolis) dilapsi sint.

2 Stephano autem parentarunt homines religiosi, & eum magno plangore prosecuti sunt.

3 Saulus vero devastabat ecclesiam, & in domos intrans, ac tum viros tum foeminas trahens, dabat in custodiam.

4 Et illi quidem dispersi, ultra citroque doctrinam publicabant.

5 Philippus vero in urbem quandam Samariæ degressus, Christum Samaritanis predicabat:

6 vulgoque universi dicta Philippi attendebant, cum quæ prodigia ficeret, audirent ac viderent.

7 Ex multis enim spiritus impuri, quos habebant, exhibant cum ingenti vocis clamore: multique membris capti, & claudi, curati sunt,

8 magna cum illius urbis letitia.

9 Erat prius in ea urbe homo qui-

quidam nomine Simon , qui magicam exercebat, & Samariæ gentem reddebat attonitam, se quendam magnum esse dicens :

10 à quo infimi summique pendebat, dicentes , eum esse Dei magnam potentiam :

11 & ideo pendebat, quod eos aliquandiu præstigiis obstupeficerat.

12 Cùm autem Philippo de divino regno , & Jesu Christi nomine docenti credidissent, ac cum viri tum foeminae baptizantur,

13 ipse quoque Simon credidit, ac baptizatus est : & deinceps assiduus erat cum Philippo , & quæ prodigia ac ostentas ficerent spectans, obstupebat.

14 Audientes autem qui Hierosolymis erant apostoli admissam esse à Samaria divinam doctrinam, miserunt ad eos Petrum ac Johannem,

15 qui eò degressi , pro eis orarunt, ut sanctum spiritum obtinerent.

16 Nullum enim adhuc eorum invaserat: tantum in Christi Jesu nomen erant baptizati.

17 Itaque illi eis manus imposuerunt, atque ii sanctum spiritum adepti sunt.

18 Id animadvertisens Simon, manuum apostolorum impositione spiritum sanctum dari, obtrulit eis pecuniam,

19 dicens : Date mihi quæ potestatem istam , ut cuiusque manus imposuero, spiritum sanctum obtineat.

20 At Petrus : Pereas (inquit) una cum tuo argento, qui divinum munus pecuniis comparandum existimes.

21 Non es hujus doctrinæ particeps, neque consors : nam tua mens in Dei conspectu recta non est,

22 Quamobrem descisce ab ista tua pravitate , Deumque comprecare , si forte tibi ista mala mens ignoscatur.

23 Nam tibi acerbam immixtere bilem, & te scelere constrictum esse video.

24 Et Simon : Orate vos, inquit, pro me Dominum, ut mihi nihil eveniat eorum quæ dixistis.

25 Igitur illi Domini doctrinam testificati, ac elocuti, Hierosolymam redierunt, multosque Samaritanorum vicos Evangelio instruxerunt.

26 Philippum autem alloquens Dei angelus , mandavit ut surgeret, & meridie per viam proficiseretur, qua Hierosolyma Gazam descenditur, quæ via erat infrequens.

27 Itaque ille surrexit , ac prefectus est. Tum homo quidam Æthiops eunuchus, Candace Æthiopum reginæ præfensus, omni ejus gaza præpositus, qui Hierosolymam venerat adorandi Dei gratia,

28 revertebatur , & in suo curru sedens Esaiam vatem legebat.

29 Praecepit autem Philippo spiritus, ut accederet, seque ad eum currum adjungeret.

30 Itaque Philippus accurrit, & eum legere vatem Esaiam auditivit , ac dixit : Intelligis ne quæ legis ?

31 Et ille : Qui verò possim, inquit, nisi quis mihi præeat? Philippumque rogavit ut ascenderet, ac secum federet.

32 Erat autem hæc scripti, quod legebat complexio : Ut ovis ad cædem actus est , utque agnus ante suum tonsorem obmutescens, sic ille ne mutavit quidem.

33. In ejus humilitate judicium ejus sublatum est, atque ojas genus quis eloquatur? cum sublata sit ex terra vita ejus.

34. Et eunuchus Philippum alloquens: Quæsto te, inquit, de quónam dicit hoc vates? de Scipione, an de quopiam alio?

35. Tum Philippus tari instituit, & ab eo scripto exorsus, eum de Jesu docuit.

36. Cumque iter faciendo ad quandam venissent aquam, eunuchus dixit: Ecce aqua: quid me baptizari prohibet?

37. Et Philippus: Si toto animo credis, inquit, licet. Credo (inquit ille) Dei filium esse Iesum Christum:

38. Iussitque sibi currum, & ambo in aquam, Philippus & eunuchus, descenderunt, cumque baptizavit Philippus:

39. Deinde ubi ex aqua egredi sunt, rapuit Philippum spiritus Domini, nec eum vidit amplius eunuchus, sed suum iter latius perrexit.

40. Philippus verò Azoti repertus est, & urbes omnes obiens Evangelio instituebat, donec venit ad Casaream.

C A P U T . I X .
Saulus Damascum petens à Domino proternitur. Ananias mittitur, ut eum baptizeat. Iudeorum insidias, per murum demissus, evadit. Perrus Aeneas paralyticō medetur. Tabitham defunctam, vitæ restituuit.

AT Saulus minas adhac, cædemque spirans in Domini discipulos, aggressus pontificem,

2. petiit ab eo epistolas Damascum referendas, ad collegia: ut si quæ ejus instituti inveni-

ret, sive viros, sive foeminas vincitos perduceret Hierosolymam.

3. Sed inter eundum, eum Damasco propinquantem circumfulsitus de cœlo lux,

4. ad terramque collapsus vocem audivit sibi dicentem: Saule, Saule, quid me persequeris?

5. Et ille: Quis es? Domine. Ego sum Iesus (inquit Dominus) quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulos calcitrare.

6. Hic ille tremens ac stupefactus, Domine, quid me vis facere? inquit. Cui Dominus: Surge & in urbem ingredere, & tibi dicetur, quid tibi facendum sit.

7. Homines autem ejus comites itineris astabant attoniti, vocem audientes illi quidem, sed neminem videntes.

8. Saulus verò à terra surrevit, & apertis oculis, neminem videbat. Eum illi manibus ducentes, Damascum introduxerunt:

9. ac per tres dies non vidit; neque comedit aut bibit.

10. Erat Damasci discipulus quidam nomine Ananias, quem Dominus per visum sic allocutus est: Anania. Et ille: Quid est, inquit, Domine?

11. Cui Dominus: Surge, inquit, & in vicum profiscere, qui restus appellatur, & quæ in ædibus Iude Saulum, nomine Tarsensem: is enim supplcat,

12. & per visum vidit virum nomine Ananiam ingressum, & sibi manus imponentem, ut cernat.

13. At Ananias: Domine,

inquit
viro,
familiæ

14. habet
omnes
tes.

15. quip
instru
meu
gent
Ibra
1
qua
meu

1
don
illi
ter
tib
vid
are

ejus
sq
&

Fu
sc

Ca
D

d
N
d
r
t

t
C
E

inquit, audivi ex multis de eo
viro, quantum malorum tuis
multis Hierosolymæ fecerit :

14 quinetiam hic potestatem
habet a pontificibus,vinciendi
omnes tuum nomen invocan-
tes.

15 Cui Dominus : Vade, in-
quit : nam is mibi selectum est
instrumentum , ad profitendum
meum nomen tum apud ceteras
gentes atque reges , tum apud
Iraelitas.

16 Nam ei ostendam ego,
quanta sint ei patienda propter
meum nomen.

17 Tum Ananias abiit : &
domum ingressus, ac impositis
illi manibus dixit. Saule fra-
ter, Dominus me misit, is qui
tibi in via venienti apparuit, ut
videas, sanctoque spiritu reple-
are.

18 Ac protinus delapsis ex
eius oculis quibusdam quasi
squamis, dispexit, surrexitque
& baptizatus est,

19 ac cibo capto convaluit.
Fuit autem Saulus cum Dama-
scenis discipulis dies aliquot,

20 ac statim in collegiis
Christum prædicabat, eum esse
Dei filium :

21 stupentibus quotquot au-
diebant, & ita dictitantibus :
Nónne hic est, qui Hierosolymæ
depopulabatur invocantes hoc
nomen? atque huc eò venit, ut
constrictos perduceret ad pon-
tifices?

22 At Saulus magis invale-
cebat, & incolas Damasci Judæ-
os confutabat, eum Christum
esse confirmans.

23 Deinde compluribus trans-
actis diebus , decreverunt eum
occidere Judæi.

24 Quorum insidiis Saulo
cognitus, cum illi portas dies

& noctes , ejus necandi gratia
observarent,

25 discipuli eum noctu ce-
perunt, & laxata per murum
spora demiserunt.

26 Saulus ut Hierosolymam
pervenit, conabatur se ad di-
scipulos aggregare. Sed eum
reformidabant omnes, discipu-
lum esse non credentes.

27 Verum Barnabas eum pre-
hendit, & ad Apostolos duxit,
eisque ut in via Dominum vi-
disset, exposuit, utque cum
Dominus allocutus fuisse, &
ut Saulus Damasci in Jesu no-
mine liberè locutus esset.

28 Ita Saulus cum eis Hie-
solymæ obversari,

29 & in Domini Jesu nomi-
na liberè loqui, ac cum Græca-
nicis colloqui atque contende-
re : at illi eum interimere co-
nabantur :

30 quo cognito, fratres eum
ad Cesaream deduxerunt, Tar-
sumque dimiserunt.

31 Igitur Ecclesia per to-
tam Judæam, & Galilæam, &
Samariam quietè agebant, &
instruebantur , & in religione
ac sancti spiritus confirma-
tione proficienes augeban-
tur.

32 Accidit autem ut Petrus
omnia peragrans , discenderet
etiam ad sanctos, qui Lyddam
incolebant.

33 Ibi quendam nactus hor-
minem Æneam nomine, osto-
jam ammos jacentem in grabato,
membris captum,

34 sic ei dixit : Ænea, sanat
te Jesus Christus : surge, & ipse
tibi substerne. Atque ille con-
festim surrexit,

35 eumque viderunt omnes
Lyddæ & Aïsaronis incolæ, iique-
se ad Dominum converterunt.

36 Jop-

36 Joppæ autem quædam erat discipula, nomine Tabitha: quod si interpretere, sonat Damnam. Ea recte & benignè factorum plena erat, quibus temum egestatem sublevabat.

37 Accidit autem per eos dies, ut agrotaret ac moreretur. Eam ablutam in coenaculo posuerunt.

38 Et quod Joppæ vicina Lydda erat, discipuli Petrum Joppæ esse audientes, miserunt ad eum oratum, ut ad se venire non gravaretur.

39 Itaque Petrus cum nunciis prefectus ivit. Eum illi, postquam advenit, in coenaculum subduxerunt, eique viduæ omnes astiterunt, plorantes, & tunicas ac vestimenta ostentantes, quæ facere solebat cum apud eas esset Dama.

40 Tum Petrus, omnibus foras ejestis, positis genibus supplicavit, deinde conversus ad corpus, ait: Tabitha surge. Atque illa oculos aperuit, visoque Petro resedit.

41 Et ille porrecta manu, eam allevavit: & vocatis sanctis ac viduis, viventem exhibuit.

42 Hoc per totam Joppen ianotuit, multique in Dominum crediderunt.

43 Mansit autem dies aliquam multos Joppæ, apud quendam Simonem coriarium.

CAPUT X.

Cornelius centurio, angeli jussu Petrum accersit. Qui & ipse visione oblata, ne gentes aspernetur, instituitur. Cornelio & familie Evangelium annunciat, hi autem Spiritu sancto accepto, baptizantur.

Erat autem quidam Caius, rez, nomine Cornelius, centurio, ex ea cohorte quæ dicitur Italica,

2 vir religiosus, Deoque tum ipse, tum tota ejus familia, metuens, & multa vulgo benignè faciens, ac Deum continenter orans.

3 Is per visum manifeste vidit, hora diei fermè nona, divinum angelum ad se ingressum, & ita dicentem: Cornelii.

4 Et ille eum intuitus, & metu correptus, Quid est Dominus? inquit. Cui ille: Tuus præcessis ac benignè facta ad Deum afferderunt, eique in memoria in-

federunt.

5 Itaque mitte Joppen homines, & accerse Simonem nomine Petrum,

6 (is diversatur apud quendam Simonem coriarium, cui domus est apud mare) qui tibi dicet, quid te facere oporteat.

7 Deinde ubi collectus cum Cornelio angelus discessit, ille evocatis suorum famulorum duobus, & milite quodam religioso, eorum qui apud eum erant affidui,

8 narravit eis omnia, eosque Joppen dimisit.

9 Postero die, illis iter facientibus, & urbi propinquantiibus, ascendit Petrus in tectum, supplicandi causa, hora circiter sexta.

10 Esuriebat autem, & cibum capere volebat. Atque illis parentibus, extra se raptus,

11 videt apertum cælum, & descendens ad se utensile quodam, quasi magnum linteum, quatuor capitibus ligatum, ad terram demitti,

12 in quo inerant omne genus quadrupedes terrestres,

frat-

Cat. & serpentes, & aërez
elius, volucres :

13 extitique vox ad eum:
Age Petre, macta, & vescere.

14 At Petrus : Minime,
Dominie, nihil enim unquam
impurum aut immundum co-
medi.

15 At vox iterum ad eum:
Quia Deus purgavit, tu ne pol-
licie.

16 Atque idem ter factum
est, rursumque subductum est in
caelum illud utensila.

17 Cumque secum ipse dubi-
taret Petrus, quidnam sibi vel-
let illud visum quod viderat :
ecce homines illi à Cornelio
missi, Simonis domum sciscitati,
aderant pro vestibulo,

18 & clamantes perconta-
bantur, num Simon nomine
Petrus ibi diversaretur.

19 Ac Petro de viso illo co-
gitanti, dixit spiritus : En ho-
mines te querunt :

20 tu vero age, descend, ac
cum eis citra omnem cunctati-
onem profescere : nam ego
eos misi.

21 Ita Petrus ad homines à
Cornelio ad se missos degressus,
dixit : Is ego sum, quem vos
queritis : quia causa est ob
quam adestis ?

22 Et illi : Cornelius (in-
quunt) centurio, vir justus, &
Dei metuens, & ab universa Ju-
deorum natione bene audiens,
oraculo monitus est à sancto an-
gelo, ut te domum suam acce-
seret, & loquentem audiret.

23 Igitur ille eos intrò voca-
tos accepit hospitio. Deinde
postridie Petrus cum eis profe-
ctus est, comitantibus quibus-
dam Joppensisibus fratribus.

24 Postero die Cæsaream in-
gressi sunt. Cornelius vero eos

præstolabatur ; convocatis suis
cognatis, ac necessariis amicis.

25 Atque ut ingressus est
Petrus, ei occurrit Cornelius,
& ad pedes lapsus, eum venera-
tus est.

26 At Petrus eum allevavit:
Surge (inquit) ego quoque ho-
mo sum.

27 ac cum eo colloquens in-
gressus est, multosque congrega-
tos nactus, sic ad eos verba
fecit :

28 Vos scitis, ut nefas sit ho-
mini Iudeo hærere aut congrē-
di alienigena. Sed mihi Deus
ostendit, neminem profanum
impurumve dicendum homi-
nem :

29 itaque accersitus, nihil da-
bitavi venire. Quæro igitur,
quam ob causam vos me acce-
siveritis.

30 Tum Cornelius : Nudi-
us quartus, inquit, ad hanc ho-
ram jejunus eram, & hora nona
domi meæ supplicabam : cùm
ecce vir quidam stetit in meo
conspicatu, veste splendida,

31 & ait : Corneli, exaudita
est tua supplicatio, tuaque be-
nignè facta Deo in memoriz
habentur.

32 Mitte ergo Joppen, acce-
situs Simonem, cui cognomen
est Petrus (is diversatur in adi-
bus Simonis coriarii, apud ma-
re) qui ubi advenerit, tecum
loquetur.

33 Ego continuò ad te misi :
& tu rectè fecisti, qui veneris.
Nunc nos omnes in Dei conspe-
ctu adsumus, ad audienda om-
nia tibi à Deo mandata.

34 Tunc Petrus in hunc mo-
dum orationem habuit : Re ip-
sa comperio, non habere perso-
narum rationem Deum :

35 quin apud omnes natio-
nes

nes qui eum metuit, & justitiam exercet, is ei acceptus est.

36 Quem sermonem misit Israelitis pacem per Jesum Christum nuncians, is est omnium Dominus.

37 Vos scitis, quæ res acciderit per totam Judæam, ducto à Galilæa initio, post prædicatum à Johanne baptisma:

38 Jesum dico à Nazaretha, ut eum Deus sancto spiritu ac potestate unxerit: qui ulro citroque commeans, benefaciebat, & omnes à diabolo oppressos sanabat, quippe cui Deus adesset.

39 Et nos testes sumus omnium, quæ cùm in reliquo Judæorum agro, tum Hierosolymæ fecit:

40 quem illi in patibulo suspensum interfecerunt. Hunc Deus tertio die suscitavit, & ut manifestus fieret effecit,

41 non omni vulgo, sed nobis designatis divinitus testibus, qui quidem cum eo comedimus & bibimus, postquam à mortuis surrexit.

42 Isque nobis mandavit ut vulgo prædicemus, ac testificemur, cum vivorum esse, mortuorumque judicem à Deo destinatum.

43 Huic vates omnes testimoniū dant, eum esse, per cuius nomen peccatorum veniam consequantur, quicunque in eum credant.

44 Adhuc hæc verba loquente Petro, invasit sanctus spiritus omnes eam orationem audiētes:

45 suntque attoniti ii qui erant à circumcisione fidentes, quicunque cum Petro venerant, quod etiam extranei sancti spiritus munere perfusi essent.

46 Audiebant enim eos linguis loquentes, Deumque celestes.

47 Tum Petrus: Nunquid aquam, inquit, prohibere potest, quo minus baptizentur hi qui, ut & nos sanctum spiritum adæpti sint?

48 eosque in Domini nomine jussit baptizari. Tunc illum exorarunt, ut ibi dies aliquot maneret.

CAPUT XI.

Petrus eo nomine accusatus, se defendit. Barnabas Antiochiam mittitur, ubi discipuli Christiani nominati sunt. Ibidem Agabus famem futurem prænunciat.

A Udiverunt autem apostoli & fratres, qui erant in Judæa, etiam exterios divinam accepisse doctrinam.

2 Ac postquam ascendit Petrus Hierosolymam, contendebant cum eo, qui erant à circumcisione.

3 quid ad homines præputio præditos ingressus, ac cum eis epulatus fuisset.

4 At Petrus sic eis negocium ordine exponere orsus est:

5 Ego in oppido Joppa supplicans, visus sum mihi videre (extra me raptus) descendens utensile quoddam, quasi linteum magnum, quod quatuor capitibus de cælo demissum ad me usque venit.

6 Id dum attentus contempnor, vidi quadrupedes terrestres, & feras, & serpentes, & aëreas volucres,

7 audivique vocem dicentem mihi: Age Petre, macta, & vescre.

8 Et ego: Nequaquam, Domine, inquam: nihil enim unquam.

ros liguumquam immundum aut impudicum per os meum intravit.

9 At illa vox iterum mihi de cœlo dixit: Quæ Deus purgavit, ne tu pollue.

10 Idque ter factum est, atque ita rursus omnia in cœlum retracta sunt.

11 Et ecce exemplò præsto fuerunt apud eam, in qua eram, domum, tres homines, ad me Cæsarea missi:

12 cum quibus ut sine omni dubitatione abirem, jussit mihi spiritus. Iverunt autem unâ mecum sex fratres hi:

13 ac nobis hominis dominum ingressis, narravit ille ut angelum domi suæ vidisset astantem, & sibi præcipientem ut mitret Joppæ homines, qui Simonem a cœserferent cognomine Petrum,

14 qui ei dicturus esset ea, per quæ & ipse & ejus omnis familia servaretur.

15 Postquam autem ego loqui coapi, invasit eos sanctus spiritus, ut & nos principio.

16 Tum ego recordatus sum illud Domini dictum, quo dixerat, Johannem quidem baptizavisse aqua, sed nos spiritu sancto baptizatum iri.

17 Quæd si eodem illos enubere donaverat Deus, quo etiam nos, dum Domino Jesu Christo fidem adjunximus: ego quis eram, ut Deum prohibere possem?

18 His illi auditis acquireverunt, Deoque gratias egerunt, qui etiam extensis aditum ad vitam per morum correctionem dedisset.

19 Cæterum qui propter afflictionem ob Stephanum ortam dispersi fuerant, pervenerunt usque in Phoenicem, & Cy-

prus, & Antiochiam, nemini doctrinam exponentes, nisi solis Judæis.

20 Erant autem quidam ex eis homines Cyprii, & Cyrenenses, qui Antiochiam ingressi, loquebantur cum Græcis, Dominum Jesum nunciantes:

21 Quibus Dominus ita secundus erat, ut frequens hominum numerus crederet, seque ad Dominum converteret.

22 Quod postquam de eis auditione accepit ecclesia Hierosolymitana, Barnabam misit, qui Antiochiam se conserret.

23 Is postquam eò pervenit, visa Dei gratia latratus, omnes ut cum animi destinatione Domino hærerent, cohortatus est:

24 utpote vir bonus, sanctus spiritus & fidei plenus. Itaque Domino accessit aliquanta multitudo.

25 Profectus est autem Tarsum Barnabas, Sauli requirendi gratia,

26 quem nactus duxit Antiochiam, ac totum annum cum ecclesia versati sunt, & aliquantam hominum multitudinem docuerunt, ac primùm Antiochiaz discipuli nuncupati sunt Christiani.

27 Ea tempestate descendunt Hierosolymis vates Antiochiam,

28 quorum unus extitit Agabus nomine, qui divinitus afflatus gravem fore toto orbe famam significavit, que quidem accidit sub Claudio Cæsare.

29 Discipuli autem, prout eorum cuique suppeditabat, decreverunt opitulandi gratia mittere habitantibus in Judæa fratribus:

30 id quod fecerunt: & ad seniores Barnabæ & Sauli opera traserunt.

CAPUT XII.

Herodes Jacobum gladio occidit.

Petrum incaceratum Angelus liberat. Rex Tyriis infensus placatur: & cum divinos honores sibi vendicat, a vermis bus erosus, vitam finit.

PER id tempus admovit Herodes rex manus vexandis ab ecclesia nonnullis,

2 & Jacobum Johannis fratrems ferro sustulit:

3 quod Iudeis gratum esse videns, comprehendit insuper etiam Petrum (quum quidem essent azymorum dies)

4 captumque dedit in custodiā, & quater quaternis militibus custodiendum tradidit, volens eum post pascha producere populo.

5 Ita Petrus in carcere servabatur, siebatque pro eo continua ab Ecclesia supplicatio ad Deum.

6 Cum autem eum produrus esset Herodes, & ea nocte dormiret Petrus inter duos milites, duabus colligatus catenis, & custodes ante portam custodiā agerent:

7 ecce adest Domini angelus, splendente per domum luce, qui pulsato Petri latere, eum exercefecit, dicens: Surge certe. Ac delaplisi ex ejus manu catenis:

8 Præcinge te, inquit, & tuis sandaliis calcea. Quod postquam ille fecit: Indue, inquit, tuum pallium, & me sequere.

9 Itaque ille egressus, eum sequitur: neque rem veram ab angelo agi intelligebat, sed sibi spectrum cernere videbatur.

10 Prætergressi primam secundam custodiā, veniunt ut portam ferream, quā in urbem ruit, qua eis sua sponte aperit, pacificulæ egressi, vicum unum ager processerunt, discessit ab eo gelus.

11 Et Petrus ut ad se rediret, a ita dixit: Nunc verè scio, Domini minum, missio angelo suo, me Herodis manu, & tanta Iuda populi expectatione eripuisse.

12 Ac sciens venit ad ade 23 I. Mariæ, Johannis matris, ejuscomini a Marcus cognomen erat, ubiorum complures coiverant, ac suppliabant.

13 Ubi Petrus vestibuli fortes res pulsavit, prodiit ad subiectum cultandum ancilla, nominans, n. Rhode:

14 que agnita Petri votum, pre latitia vestibulum non aperiret, sed iotroccucurrit, & Petrum ante vestibulum adductum, nuncieavit.

15 At illi eam insanire de cere. Atque illa sic se rembare contendente, dicebant ejus esse angelum.

16 Sed Petro pulsare p. gente, aperuerunt, & eo visu attoniti sunt:

17 Ille, indicto manu fistio, narravit eis, quo pacto k. Dominus ex carcere eduxisset: jussitque ut ea Jacobo & carnis fratribus renunciarent: deinde egressus, concessit aliud.

18 Orta die, erat non medio cris inter milites turba, quidam Petro factum esset.

19 Herodes vero, cùm eum conquisitum non invenisset, habita de custodibus quæstiōne, eos ad supplicium agi imperavit: & ex Iudea degressus, C. sareæ versatus est.

20 Erat autem Herodes Ty-

mam & Sidoniis infensus: & illi
niuntur venerant ad eum, &
in urbem isto regis cubiculario indu-
aperito, pacem petebant, quod e-
unum tager ex regio alebatur.
coa. Certo autem die Herodes,
egli ueste indutus, in solio se-
redidit, ad illos orationem habe-
o, Deut:
meet: 22 & populus divinam esse,
udaium humanam vocem, acclama-
tissim. ut.
l ade 23 Ille verò confessim à Do-
jus curini angelo ictus (quod Deo
, uoriam non tribuillet) & à
applicermibus erosus, expiravit.

24 Divina autem doctrina
i forecebat, ac amplificabatur.
25 Et Barnabas atque Pau-
lus, munere perfuncti, Hierosol-
ymam redierunt: assumpto
niam Johanne, eo qui Marcus
est cognominatus.

C A P U T XIII.

Paulum & Barnabam sibi segre-
gari jubet Spiritus. Fughi
Elymas Magus execetur: binc Antiochiam Pisidiæ pro-
fetti Evangelium prædicant,
Iudeis acriter contradicenti-
bus.

E Rant Antiochiz, in ea qua-
erat ecclesia, vates, & do-
tores, Barnabas, & Simon, cog-
nomine Niger, & Lucius Cyren-
ensis, & Manahen, cum Hero-
de Tetrarcha nutritus, & Sau-
lus.

2 Eis autem Domino ope-
rantibus, ac jejunantibus, iussit
sanctus spiritus ut sibi Barna-
bam ac Saulum segregarent ad
id opus, cui destinasset eos.

3 Tum illi, cùm jejunassent,
ac supplicassent, manus eis im-
posuerunt, eosque dimiserunt.

4 Atque ii à sancto spiritu
emissi, ad Seleuciam descende-

runt, & inde in Cyprum naviga-
runt:

5 ac ubi Salaminem perven-
runt, divinam doctrinam in Ju-
dæorum collegiis explicarunt.
Habebant autem Johannem mi-
nistrum.

6 Progressi autem per insu-
lam ad Paphum usque nocti sunt
magum quendam, falsum vatem,
Judæum, nomine Bariesum,

7 qui erat cum proconsule
Sergio Paulo, viro prudente. Is
proconsul, advocate Barnaba
atque Saulo, divinam doctri-
nam audire conabatur:

8 sed obstabat eis Elymas
magus (sic enim licet eius no-
men interpretari) proconsulē
à fide studens avertere.

9 At Saulus, qui idem Pau-
lus est, sancto repletus spiritu,
illum intuitus dixit:

10 O omni fraude ac scelere
referte, Diaboli fili, totius ju-
sticia hostis, non desines rectas
Domini vias pervertere?

11 Scito nunc te Domini
manu peti, cæcumque aliquan-
diu fore, ita ut solem non videas.
Atque illum protinus tanta-
invasit caligo tenebrarum, ut
circumiens quæreret qui se
manu ducerent.

12 Ea re visa proconsil cre-
dit, stapefactus doctrina Do-
mini.

13 Paulus autem ejusque co-
mites Papho solverunt, & Per-
gam Pamphyliæ venerunt: &
Johannes ab eis digressus, Hie-
rosolymam revertit.

14 Ipsi à Perga progressi, ve-
nerunt Antiochiam Pisidiæ: &
collegium Sabbati die ingressi,
considerunt.

15 Deinde post legis & va-
tum lectionem, collegii magi-
stri eis ita significatum misse-
runt.

runt. Viri Fratres, si quid dicendum habetis, quo populum cohortemini, dicite.

16 Tum Paulus surrexit, & manu significavit, atque hac oratione usus est: Viri Israelitæ, & qui Deum reveremini, audite.

17 Hujus populi Deus maiores nostros elegit, & peregrinantem] in Ægypto populum evexit, ex eaque eduxit sublimi brachio,

18 & per annos circiter quadraginta eorum mores tulit in soliditudine:

19 ac sublati in Chananæa terra septem gentibus, earum terram dedi cis possidendam.

20 Postea annis circiter quadragesitis quinquaginta, dedit præfides, usque ad Samuelem vatem.

21 Inde petentibus regem, dedit Deus Saulem, Cis filium, hominem ex tribu Benjaminia, annos quadraginta.

22 Quo sublato, Davidem eis regem suscitavit, de quo loquens ita testatus est: Nactus sum Davidem Isæi filium, virum ex animi mei sententia, qui omnia quæ ego volam, faciat.

23 Hujus ex semine Deus, ex promisso, duxit Israelitum servatorem Jesum,

24 ante cujus ingressum Johannes prædicavit baptisma pœnitentiarum, toti Israelitico populo.

25 Atque idem Johannes cum cursum conficeret, dixit: Quem me esse suspicimini? Non ego sum ille: sed post me venit, cuius ego pedum calceamentum solvere dignus non sum.

26 Viri fratres, ex Abraha-

mi genere oriundi, quique vobis Deum reverentur, hæc salutaris missa doctrinæ est.

27 Nam Hierosolyma incolis, p[er]la, eorumque magistratus eum, scilicet ignorantes, vatum voces (quæ unoquoque Sabbato leguntur) e[st] in v[er]o damnato comprobarunt:

28 & nullo capitali crimine comperto, à Pilato ut ille ne caretur petierunt.

29 Ac postquam omnia de eo scripta perfecerunt, eum patibulo detraictum, posuerunt in obelisco monumento.

30 Deus verè eum à mortuis excitavit:

31 qui compluribus diebus eis se ostendit, qui unâ cum eo ex Galilæa Hierosolymam a[re] cenderant, qui quidem sunt eius testes ad populum.

32 Et nos vobis nunciamus, quod majoribus promiserat Deus,

33 id nobis eorum postea præstisset, suscitato Iesu, etiam in Psalmo secundo scriptum est: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

34 Quod autem eum ex mortuis excitarit, non jam redditum ad interitum, sic dixit: Dabo vobis fidelem Davidis benignitatem.

35 Itaque alibi quoque dicit: Non es passurus ut plus tuus corruptionem patiatur.

36 Nam David quidem, postquam ætati sua inservivit, Dei consilio obdormivit, & ad suos maiores additus, corruptionemque passus est.

37 Sed quem Deus excitat, is corruptionem passus non est.

38 Quemobrem hoc vobis notum esto, viri fratres, vobis

que per hunc peccatorum veniam
voluntari:

39 ac ab omnibus, à quibus
er Mosis legem solvi nequivi-
per hunc, quicunque cre-
solvi.

40 Quamobrem prospicite,
vobis illud usum veniat, quod
in vatis dictum:

41 Videte & contemptores,
præ admiratione obtorpesci-
nam: nam ejusmodi rem ego fa-
mam sum vestris temporibus,
non sitis credituri, si quis
exponat.

42 Deinde eos ex Iudeorum
collegio exeentes orabant ex-
anei, ut proximo Sabbato a-
i ebus, ad se iis de rebus loqueren-
ur.

43 ac dimisso collegio fecuti-
nt multi Iudeorum, adven-
tiorumque religiosorum Pau-
lum atque Barnabum: qui eos
loquentes, persuadebant, ut
Dei gratia permanerent.

44 Ac sequenti Sabbato ferè
civitas ad audiendam di-
niam doctrinam convenit.
45 Verum Judæi tantam ho-
minum multitudinem videntes,
modulationis pleni, contradice-
ant iis quæ à Paulo diceban-
tur, reclamantes ac convician-
tes.

46 Quibus contrà Paulus &
Barnabas sic liberè dixerunt:
Vobis primum necesse erat pro-
poni divinam doctrinam. Sed
quia eam rejicitis, neque vos
sempiterna vita dignos judica-
tis, scitote nos ad gentes con-
verti.

47 Sic enim præcepit nobis
Dominus: Te gentibus exter-
nis lumen destinavi, ut sis ad
ultimas usque terras salu-
ti.

48 Hæc audientes exteri la-

tabantur, Dominique celebra-
bant doctrinam, & crediderunt
quotquot erant sempiternæ vita
destinati.

49 Sed dum Domini doctri-
na per totam illam regionem
divulgatur,

50 Judæi impulsis religiosis
honestisque fœminis, primisque
civitatis tantam in Paulum &
Barnabam inscitatem excita-
tarunt, ut eos ex suis finibus
ejicerent.

51 Illi excusso in eos pedum
fauorum pulvere venerunt Ico-
num.

52 Discipuli verò latitia,
sanctoque spiritu compleban-
tur.

C A P U T X I V .

*Paulus & Barnabas Iconio ejus-
ciuntur. Paulus Lystra, clau-
dum sanat, & sibi sacrificia-
turos, prohibet. Ibidem Ju-
dæis authoribus lapidatur, binc
multis Ecclesiis peragratis,
Antiochiam revertuntur.*

IConii autem unà in Iudeorum
collegium ingressi sunt, &
ita loquuti, ut crederet Iudeo-
rum Græcorumque magna mul-
titudo.

2 At Judæi quibus persuasum
non erat, extraneorum animos
in fratres concitarunt, atque vi-
tiarunt.

3 Itaque postquam illic ali-
quandiu demorati sunt, liberè de
Domino loquentes, qui ei do-
ctrinæ cuius ipse pro sua benefi-
centia autor erat, testimonium
dabat, efficiendo ut per eos pro-
digia fierent & miracula:

4 scissa est urbis multitudo,
ita ut partim à Judæis, partim
ab Apostolis starent.

5 Cumque tum ab extraneis,
tum à Judæis, necnon eorum
magis-

magistratibus, fieret ad eos violentos ac lapidandos impetus,

6 illi, eo intellecto, confugerunt in urbes Lycaoniae, Lystram atque Derbam, & in finitiam regionem.

7 Illic dum Evangelium docent,

8 homo quidam Lystris pedibus impotens, sedebat, claudus ab utero matris, qui nuncquam ingressus erat.

9 Hic dum loquentem Paulum audit, Paulus eum intuitus, & animadvertisens fidem habere se servatumiri,

10 dixit clara voce: Surge in pedes rectus: atque ille exilire, ac ingredi.

11 Hoc Pauli facto viso, vulgus, sublata voce, Lycaonicè dicebant, deos humana specie descendisse:

12 & Barnabam Jovem appellabant, Paulum autem Mercurium, quod is orationi praeset.

13 Jovis autem sacerdos, ante eorum urbem collocati, productis in vestibulo tauris ac coronis, volebat unà cum hominum vulgo sacrificare.

14 Quo audito, apostoli Barnabas & Paulus, laceratis suis vestibus, insilierunt in turbam,

15 hujusmodi verbis clamantes: Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines, iisdem, quibus vos, affectionibus obnoxii: qui vobis denunciamus, ut à vanis istis ad Deum illum viventem vos convertatis, qui & cœlum fecit, & terram, & mare, & quæcunque sunt in eis:

16 qui superioribus seculis gentes omnes suo more vivere permisit.

17 Tametsi non se reliquit non testatum, beneficiando, de

cō lo nobis pluvias frugiferas dando tempora, explendo cibas ac latititia nostros animos.

18 Hac dicentes, ægrè vulgus compescuerunt, quo minis sacrificaret.

19 Supervenerunt interea Antiochia & Iconio Judzi, quod vulgo persuaserunt, ut Paulum lapidarent, ac extra urbem traherent, mortuum esse rati.

20 Ille circumfusus discipulis, surrexit, & in urbem ingressus est. Postridie Derbam cum Barnaba profectus est,

21 eaque civitate Evangelio instituta, & compluribus factis discipulis, Lystram, & Iconium, & Antiochiam repetierunt,

22 confirmantes discipulorum animos, & ut in fide permanerent cohortantes: per multas enim miseras oportere nos in divinum regnum intrare.

23 Ac postquam eis seniori in singulas ecclesias crearunt, factis supplicationibus, cum ieiuniis, eos Domino, in quem crediderant, commendarunt.

24 & peragrata Pisidia, in Pamphyliam venerunt:

25 ac Perga doctrinam locuti, Attaliam descenderunt.

26 Inde Antiochiam navigaverunt, unde fuerant divinitate commendati, ad opus quod absolverunt.

27 Ed postquam venerunt, coacta concione, renunciarunt que secum ficeret Deus, utque gentibus externis aperuisset portam fiduci.

28 Commorati sunt autem illuc non parum diu unà cum discipulis.

CAPUT XV.
Antiochenis quidam jugum Ligis obrudere conantur. Cum

foliant de hac re Apostoli, &
quid factio opus est, per fineras
indicant. Inter Paulum &
Barnabam acris contentio obo-
ritur.

Quidam autem ex Judaea
degressi, docebant fratres,
quod Mosaico ritu circumcidie-
tur, non posse salvos fieri.

Itaque cum Paulo & Bar-
nabae ortum esset adversus illos
in mediocre certamen atque
contentio, statuerunt Paulo &
cum Barnabae, & aliis quibusdam ex
eis ascendendum esse Hierosolymam, ad apostolos & senio-
res, ob eam questionem.

Igitur illi ab ecclesia de-
ficiunt, Phoenicen & Samariam
abibant, extraneorum conversi-
per se exponentes, omnesque
fratres ingenti afficiebant lati-
nos.

Ubi Hierosolymam per-
iorem videntur est, accepti sunt ab
eis Ecclesia & apostolis, ac seniori-
bus, & quae Deus secum fecis-
set, retulerunt.

Ex eorum qui crediderant, Pha-
risorum facta, qui eos cir-
cumcidendos dicerent, indicen-
dumque ut Mosis legem ser-
vant.

Hujus rei dispicienda gra-
tia, apostoli & seniores conve-
nerunt,

A& magna contentione ex-
orta, surrexit Perus, & ad eos
huiusmodi orationem habuit:
Viri fratres, vos scitis, ut Deus
jam pridem me ex vobis ele-
gerit, cuius ex ore extranei do-
ctrinam Evangelicam audirent,
ac crederent.

Ac animorum cognitor
Deus, eis testimonium dedit,
impertitus eis spiritum san-
guinem, ut & nobis:

Ne nec ullum inter nos & eos
discrimen f. cit, cum eorum ani-
mos fide purgasset.

Quocirca quid Deum
tentatis, discipulorum cervici-
bus jugum imponendo, quod ne-
que majores nostri, neque nos
ferre potuimus?

Sed nos per Domini Jesu
Christi gratiam servari credi-
mus, quemadmodum & illi.

Siluit universa multitu-
do, & Barnabam Paulumque
audiebant, narrantes quae Deus
ostenta ac miracula apud exte-
ras nationes per eos designasset.

Deinde postquam illi
conticuerunt, Jacobus in hunc
modum verba fecit: Viri fra-
tres, audite me.

Narravit Simeon, quo
pacto primum Deus curaverit
ascendendum ex gentibus exter-
nis populum suo nomine,

Atque huic consonant di-
cta vatum, quemadmodum scri-
ptum est:

Postra revertar, & col-
lapsum Davidis tabernaculum
reficiam, ejusque diruta instau-
rabo, & id erigam:

Ut hominum reliqui, &
omnes à me denominatae gentes,
Dominum exquirant, inquit ho-
rum omnium author

Nota sunt ab omni ater-
nitate Deo, omnia ejus opera.

Quare ego judico, non es-
se molestia afficiendos eos, qui
ex gentibus externis ad Deum
se convertunt:

Sed eis scribendum, ut à
simulacrorum fatidatibus ab-
stineant, & à stupro, & suffoca-
tis, & sanguine.

Mos enim jam inde
priscis seculis per urbes, qui se
predicent habet, dum per colle-
gia omnibus Sabbatis recitatur.

Tum

22 Tum visum est apostolis & senioribus, unà cum tota eccllesia, delectos ex se viros Antiochiam cum Paulo & Barnaba mittere, Judam cognomine Bar-sabam, & Silam, viros fratum primarios,

23 qui has literas ferrent. Apostoli & s̄niiores, & fratres, degentibus Antiochiae & in Syria ac Cilicia fratribus, iis qui externarum sunt gentium, salutem.

24 Quandoquidem audiimus, ut quidam à nobis profecti, vos sermonibus turbaverint, labefactantes vestros animos, dicendo circumcidendos esse, legique parendum, cùm id nos eis non mandaverimus.

25 Visum est nobis eodem congressis, electos viros ad vos mittere, unà cum charissimis nostris Barnaba & Paulo,

26 qui homines suam vitam exposuerunt pro Domini nostri Iesu Christi nomine.

27 Misimus ergo Judam & Silam, qui & ipsi verbis eadem referant.

28 Visum est enim sancto spiritui & nobis, nihil amplius vobis oneris imponere, quām hęc necessarię,

29 abstinentium à deastrorum victimis, & sanguine, & suffocato, & stupro: à quibus si vos continebitis, recte facietis. Valete.

30 Illi igitur dimisi, venuerunt Antiochiam: & coacta multitudine tradiderunt epistolam.

31 Qua lecta, illi cohortatione gavisi sunt:

32 & Judas & Silas, qui & ipsi vates erant, multis verbis fratres cohortati sunt, atque confirmarunt.

33 Deinde illic aliquando commorati, à fratribus annis ad apostolos dimissi sunt.

34 Sila autem ibi remanere visum est.

35 Paulus & Barnabas Antiochiae morati sunt docentes, & Domini doctrinam cum aliis multis explicantes.

36 Post aliquot dies monuit Paulus Barnabam, ut fratres suos per omnes urbes, in quibus Domini doctrinam explanarent, reviserent, quomodo se haberent.

37 Barnabas verò volebat Johannem assumere, nomine Marcum,

38 At Paulus censebat, eum, qui ab eis in Pamphylia defecisset, nec unà ad negocium prefectus fuisset, non esse assumendum.

39 Hinc natum surgium est, ita ut à se inter se dirempti sint: & Barnabas assumpto Marco, navigarit in Cyprum.

40 Paulus electo Sila profectus est, divine gratia commendatus à fratribus:

41 Syriamque & Ciliciam obivit, confirmans ecclesias.

CAPUT XVI.
Paulus circumcisio Timotheo Philiippis agents, Lydiam in p̄z instituit. Pythonis spiruum expellit, propterea virginis cas in carcerem conjicuntur. Terramotu, carceris janua periuntur, & ejusdeas cufia Christi filium recipit.

D'Ervenit autem Derbam & Lystram, & erat ibi discipulus quidam nomine Timotheus, famine cuiusdam Judee fidentis filius, patre Grcio.

a Hunc Timotheum, testi monio

manio commendatum Lystrum
Iconiensiumque fratum,
voluit Paulus secum proficisci, cumque cepit & circumcidit, propter eos qui erant in iis locis Judzos. Sciebant enim omnes ejus patrem esse Gratum.

4 Obeundis autem urbibus, tradebant eis servanda placita, quæ ab apostolis & senioribus, qui erant Hierosolymæ, decreta fuerant.

5 Ita fiebat, ut Ecclesiæ fidem confirmarentur, & numero crescerent quotidie.

6 Peragrata autem Phrygia & Galatica regione, prohibiti à sancto spiritu verba facere in Asia,

7 in Mysiam profecti, conabantur per Bithyniam iter facere: sed non sivit eos spiritus.

8 Itaque Mysiam pretergressi, devenerunt in Troadem, & huiusmodi visum noctu Paulo occurrit. Vir quidam aderat Macedo, qui eu n his verbis hortabatur: Profiscere in Macedoniam ad succurrendum nobis.

10 Id visum simulac ille videt, in Macedoniam contendere cupivimus, affirmantes à Domino nos advocari, ad illos in Evangelio instituendos.

11 Ergo solvimus à Troad, & recto cursu venimus in Samothraciam. Postridie N ap. lim:

12 inde Philippos, que urbs est prima partis Macedonia colonia. In ea urbe nos dies aliquot agentes,

13 die Sabbatho exiimus extra urbem ad fluvium, ubi solebat fieri supplicatio: & ibi sedentes, a loqua purificatis, quæ se vaneggerant.

14 Ac foemina quædam, Lydia nomine purpuræ venditrix, civitatis Thyatirarum, Dei cultrix, audivit, cujus animum Deus aperuit, ut Pauli orationem attenderet.

15 Ea postquam cum sua familia baptizata est, rogavit ut si se Domino fidelem esse iudicaveramus, in suas ades divertemus, coegeritque nos.

16 Accidit autem, ut nobis ad preces euntibus, ancilla quædam Pythonis prædicta spiritu occurreret, quæ suis dominis magnum questum conciliabat divinando.

17 Ea Paulum & nos subsequuta, sic clamabat: Hi homines summi Dei cultores sunt, qui nobis viam salutis nunciant.

18 Hoc illa per dies complures faciente, Paulus id ageret ferens, se convertit, & spiritui dixit: Edico tibi per Jesu Christi nomen, ut ex ista migras. Atque ille evestigio migravit.

19 Tum ejus domini, videntes sui spem questus periisse, Paulum & Silam comprehenderunt, & in forum traxerunt ad magistratus:

20 ac eis ad prætores perductis, ita dixerunt: Homines hi urbe nostra obturbant, cum sint Judei,

21 mortisque doceant, quos nobis ad nittere aut tenere nefas, qui sumus Romani.

22 Hic cum adversus illos viri gus instaret, prætores, dilatatis eorum vestimentis, iusserunt eos verberari:

23 multisque casis ictibus congecerunt in carcere, & custodi carcere et eos diligenter sustinente, malerunt.

24 Is accepto eo, mandato, eos in penitissimum carcerem coniecit, & eorum pedes innumellam compegit.

25 Media nocte, Paulus & Silas supplicantes collaudabant Deum, audientibus eos vincis:

26 tantusque repente motus extitit, ut carceris fundamenta concuterentur, & apertis subito portis omnibus, omnium vincula relaxarentur.

27 Tunc ex parte factus custos carceris, & apertas conspicatus portas omnes custodias, stricto ense scipsum interficere volebat, vincitos effugisse putans.

28 Sed Paulus magna voce clamavit: Noli in te gravius consulere, omnes enim hic sumus.

29 Tum ille, petito lumine, intrò insiliit, & tremebundus Paulum & Silam accidit,

30 eisque foras productis dixit: Domini, quid mihi facendum est, ut salvus sim?

31 Et illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum, & salvus eris tu taque familia:

32 eique Domini doctrinam elocuti sunt, & omnibus qui erant in ejus aëribus.

33 Atque ille eos eodem noctis vestigio capit, & à plagiis abluit: estque ipse continua cum suis omnibus baptizatus:

34 & eis domum suam deditis, mensam apposuit, ac latus est, postquam cum omni familia crediderat Deo.

35 Ubi diluxit, prætores miserunt lictores, qui juberent ut homines illos dimitteret.

36 Eam rem custos carceris Paulo renunciavit: Significarunt prætores, inquit, ut dimittamini, Quonobrem exite, & salvi discedite.

37 At Paulus: Cæsos nos (inquit eis) publicè indemnatos, homines Romanos, dederunt in custodiā, & nunc clam emittunt? Non ita, quin veniant ipsi, & educant.

38 Hæc verba lictores prætoribus retulerunt: & illi teriti dum Romanos esse audiunt:

39 iverunt eos oratum: & eductos, ut ex urbe exirent, rogavunt.

40 Illi ex custodia egressi, ad Lydiam diverterunt: & vi sis fratribus eos consolati sunt ac discesserunt.

CAPUT XVII.

Paulus Thessalonicæ Christum annuntians, à Jasone exceptus, Bertheam emittitur: inde Athenas profectus, in Areopago Deum illis ignotum annuntiat, nonnullis ad Christianum conversis.

*P*er agrata autem Amphi poli & Apollonia Thessaloniam venerunt: ubi cùm esset Judzorum collegium.

2 Paulus more suo ad eos ingressus est, & per tria Sabbathia disserebat eis ex scriptis,

3 aperiens ac exponens, ut Christum supplicio affici, ac mortuis resurgere oportuerit: utque esset Christus Iesus, quem ipse eis nunciaret.

4 Itaque persuasum est eorum nonnullis, si que se ad Paulum & Silam aggregarunt, non religiosorum Graecorum ingens multitudo, & seminarum primiarum non paucæ.

5 At Judæi, quibus persuasum non erat, per simulationem assumptis circumforaneis quibusdam, hominibus nequam, urbem excitato tumultu perturbare;

bare: & Jasonis domum agressi, eos in publicum producere conari:

6 eisque non inventis, Jasonem & quosdam fratres ad reatores civitatis trahere, clamantes, illos orbis perturbatores, etiam hic adesse,

7 & ab Iasonem acceptos esse: & quidem eos omnes contra Caesaris decreta facere, regem dicentes alium esse Jesum.

8 Ita plebem & civitatis reatores iis dicendis turbarunt:

9 atque illi accepta Jasonis & reliquorum satisfactione, eos absolverunt.

10 Fratres vero noctu statim Paulum & Silam Berream dimiserunt. Quo postquam illi pervenerunt, in Judæorum se collegium receperunt.

11 Erant autem hi Thessalonicensibus generosiores, quippe qui summa cum aviditate doctrinam admiserint, quotidie literas examinantes, an ea sic se haberent.

12 Itaque eorum multi crediderunt, necnon Græcarum mulierum honestarum & viorum non pauci.

13 Ut autem cognoverunt Thessalonenses Judai, etiam Berriæ explicatam esse à Paulo divinam doctrinam, venerunt etiam illuc, plebem concitaturi.

14 Tum fratres Paulum confestim emiserunt, ut ad mare se conferret: & ibi Silas & Timotheus remanserunt.

15 Qui vero Paulum dedebant, eum Athenas usque duxerunt: & accepto ad Silam & Timotheum mandato, ut quamprimum ad illu n venirent, dgressi sunt.

16 Eos dum Athenis Paulus

operitur, ipse secum animo extimulabatur, deafris deditam urbem videns.

17 Disputabat igitur in collegio cum Judæis & religiosis, itemque in foro quotidie, ut quisque occurrerat.

18 Contulerunt autem cum eo Epicureorum Stoicorumque philosophorum quidam. Non nulli, quid vellet is nugator dicere, quærebant. Alii peregrinorum nunciatorem divorum videri dicebant, quod Jesum & resurrectionem eis nunciabat:

19 eumque prehensum, & in vicum Martium ductum, sic alloquentur: Possumus ne scire, quæ sit nova ista, quam tu loqueris, doctrina?

20 Nam peregrina quædam nostris auribus affers: Itaque velimus cognoscere, quid ista sibi velint.

21 Erant autem Athenienses omnes, tum illic peregrinantes hospites, ad nihil aliud idonei, quæ ut novi aliquid vel dicerent vel audirent.

22 Paulus verò stans in medio vico Martio, sic verba fecit: Viri Athenienses, video vos omnino paulò superstitiones.

23 Cùm enim præteriens, vestra spectarem numina, inveni etiam aram, in qua inscriptum erat: Ignoto Deo. Quem igitur vos ignorantes veneramini, eumego vobis nuncio.

24 Deus qui mundum & quæ in eo sunt omnia fecit, cùm sit cœli terræque Dominus, non in manufactis templis habitat,

25 nec hominum manibus colitur, quasi ullius egenus: cùm ipse omnibus vitam, flatum, onnia denique conferat:

26 cùmque creaverit ex uni-

us sanguine universum genus hominum, ut in omni terra solo habitarent, præfinitis eorum statis temporibus, & inhabitandi terminis,

27 ut Dominum quererent, si forte eum contrectarent, ac invenirent: quanquam non procul ab unoquoque nostrum remotum,

28 cum in eo vivamus, & moveamur, & simus, ut quidam etiam vestrum poëtarum dixerunt: Nam genus illius sumus.

29 Quid si genus sumus Dei, non debemus existimare auro, aut argento, aut lapidi arte & industria humana calato, divitiam esse similem.

30 Igitur prætermis ignarantia temporibus, Deus nunc omnibus ubique hominibus denunciat, ut ad frugem rediant.

31 Statuit enim diem, in quo orbem ex æquo judicaturus est, per virum per quem decrevit: quem dum ex mortuis in vitam revocavit, fidem exhibuit omnibus.

32 Hic illi, audita mortuum resurrectione, partim deridere: partim dicer, se rursus ex eo ea de re audituros.

33 Ita Paulus ex eorum medio discessit.

34 Hæserunt autem ei homines nonnulli, ac crediderunt, in quibus fuit Dionysius Areopagita, & mulier nomine Damari, & præter eos alii.

CAPUT XVI I.

Paulum Corinthi gentes docente, solatur Dominus, coram Gallione accusatur, sed frustra.

Hinc in Syiam, deinde Ephe- sum profectus, Galatiae ♂

Pbrygia ecclesiæ confirmat, Apollos ab Aquila exquisitum institutum, Christum magno cum fructu prædicat.

Postea digressus Athanis Paulus, Corinthum venit,

2 & quendam nactus Judæum, nomine Aquilam, genere Ponticum, qui recens venerat ab Italia unâ cum uxore sua Priscilla, quid imperaverat Claudius, ut Judæi omnes Roma emigrarent,

3 convenit eos: & quia ejusdem artis erat, mansit apud eos, & operabatur: erant enim arte tentiorum opifices.

4 Disputabat autem in collegio omnibus Sabbatis, & Judæis ac Græcis persuadebat.

5 Ut autem descenderunt ex Macedonia Silas & Timotheus, Paulus divino instinctu afflatus, Christum Jesum Judæis testificabatur.

6 Cumque illi resisterent ac maledicerent, ille excusis vestimentis, sic eis dixit: Vos vestram perniciem capite luetis: purus ego deinceps ad exteriores me conferam.

7 Ita illinc profectus, venit in aedes cuiusdam nomine Justi, hominis religiosi, cuius aedes erant contigua collegio.

8 Crispus autem collegi magister, Domini credidit, una cum tota sua familia: necnon Corinthiosum multi, postquam audiverant, credibant, ac baptizabantur.

9 Dixit autem Dominus per nocturnum visum Paulo: Ne metue, sed loquere, neve tace-to:

10 nam ego tibi adsum, neque te quisquam invadet lædendi gratia: est enim mihi multus in urbe isti populus.

II Post-

11 Postquam autem illic annum unum & sex menses egit, divinam disciplinam eos docens,

12 Judæi, Gallione Achæi proconsule, Paulum universi adorti, ad tribunal perduxerunt,

13 & eum hominibus persuadere ut Deum contra legem collant, dixerunt.

14 Hic cum Paulus verba fami-
liarum esset, dixit Gallio Judæis: Si quidem injuria aliqua aut fa-
cinus atrox esset, Judæi, meritò vos ferrem.

15 Sed si de sermone, & no-
minibus, & lege vestra quæstio
est, ipsi videritis: nam istorum
judec ego esse nolo.

16 Ita eos abegit à tribunal.

17 Graci verò omnes com-
prehensum collegii magistrum
Sosthenem, cædebat ante tri-
bunal, ea nihil curante Gallione.

18 Paulus autem, transactis
illuc adhuc diebus aliquam multa,
vale dicto fratribus, navi-
gavit in Syriam, & cum eo Pri-
scilla & Aquila, cum caput to-
tundisset in Cenchreis: id enim
voverat.

19 Pervenit autem Ephesum,
& eis ibi relictis in collegium
ingressus, disputavit cum Ju-
dæis.

20 Ac eis ut apud se diutius
inaneret rogaribus, non con-
cessit.

21 sed vale dixit cum hujus-
modi verbis: Mihi omnino
Hiepolyme agendum est pro-
ximum festum: sed ad vos re-
vertar, volente D.o. Ita solvit
ab Epheso.

22 & facto ad Cæsaream ex-
censu, ac salutata ecclesia, con-
scendit, ac degressus est Antio-
chiam.

23 & ibi commoratus ali-

quandiu, profectus est: omnem
deinceps perlustrans Galaticum
agrum, & Phrygiam, confir-
mans omnes discipulos.

24 Judæus autem quidam,
Apollos nomine, natu Alexan-
drinus, vir eloquens, pervenit
Ephesum, literis pollens.

25 Is erat Domini institu-
tione initiatus, & animo fer-
vens loquebatur, ac diligenter
de Domino docebat, solum Jo-
hannis baptisma intelligens.

26 Hic cum in collegio libe-
rè loqui cœpisset, eo auditio,
Aquila & Priscilla eum ascive-
runt, eique exactius Domini
institutum exposuerunt.

27 Ac volente eo in Achai-
am proficiendi, fratres ad disci-
pulos scripserunt, hortantes ut
eum acciperent. Quò ubi per-
venit, malum iis qui credide-
rant contulit, qua prædictus erat
gratia.

28 Vehementer enim Judæos
convincebat, publicè demon-
strans per literas, Christum esse
Jesum.

C A P U T X I X .

*Discipuli quidam Ephesi Joban-
nis doct. ina imbuti, ignorantes
Spiritum sancti visibiles illas
gratias: quibus Deus regnum
filii sui ornaverat, bap:zan-
tur in nomine Jesu. Exorcis-
tæ Judei à diabolo ceduntur.
Libri exuruntur magici. De-
metrius magnani in Paulo se-
ditionem concitat.*

Intra dum Apollos Corin-
thi est, Paulus peragratissu-
perioribus tractibus, venit E-
phesum.

2 & quosdam nactus disci-
pulos, sic allocutus est: An
sanctum spiritum adepti estis,
cum credidistis? Cui illi: Nos

ne quidem an spiritus sanctus sit, audivimus.

3 Quia igitur ratione baptizati estis? Johannis bapt. s. nate, inquiunt.

4 Et Paulus: Johannes qui dem corrigendæ vitæ baptismatae baptizavit, vulgo monens, ut in venientem post se crederent, hoc est in Christum Jesum.

5 Hoc auditio, illi in Domini Jesu nomen baptizati sunt.

6 Cumque manus eis Paulus imposuisset, invaserit eos sanctus spiritus, linguisque loquebantur, ac vaticinabantur.

7 Erant autem in summa, vi. circiter duodecim.

8 Ille ingressus in collegium, liberè per tres mensēs loquebatur, disputans, & regni divini res persuadens.

9 Sed quoniam nonnulli occalabant, nec solum sibi non patiebantur persuaderi, verum etiam ei institutioni apud multitudinem maledicebant: ille digressus ab eis, discipulos separavit, & quotidie in cuiusdam tyranni ludo disputabat.

10 Id autem factum est per annos duos, ita ut omnes Asiae incolæ Domini Jesu doctrinam audiverint, tum Judæi, tum Graci.

11 Ac prodigia non vulgaria faciebat Deus, opera Pauli,

12 adeò ut in ægrotantes afferrarent ex ejus corpore sudaria aut semicinctia, atque illi morbis liberarentur, & ex eis immundi spiritus exirent.

13 Tentarunt autem quidam ex ambulatoribus Judæis obtestatoribus, nominare in preditos malis spiritibus nomen Domini Jesu, dicentes. Obtestamus vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14 Erant autem quidam Sceva Judæi pontificis filii septem qui id faciebant.

15 Sed malus spiritus ita respondit: Jesum ego cognosco, & Paulum novi, sed vos quinam estis?

16 Tum insiliit in eos homo, in quo malus erat spiritus, eosque ita subegit ac vicit, ut nudis & vulneratis ex ædibus illis effugerint.

17 Quod ubi tum Judæis, tum Gracis omnibus Ephesi incolis innotuit, omnes metu perculti sunt, Dominique Jesu nomine magni fiebat.

18 Ac eorum qui crediderant, multi sua facta confessum ac declaratum veniebant.

19 Itemque eorum qui illicita tractaverant, satis multo congestos libros in omnium presentia cremabant: quorum prelio computato, comperta sunt nummorum quinquaginta milia:

20 adeò penitus crescens invalescerebat doctrina Domini.

21 His peractis, statuit cum animo suo Paulus, perlustrata Macedonia & Achaia, Hierosolymam proficiendi, dicens, Postquam illuc pervenisset, Romanum quoque sibi esse visendum.

22 Missis autem in Macedonia duobus eorum, qui ei ministrabant, Timotheo & Erasto, ipse aliquandiu remansit in Asia.

23 Extitit eo tempore tumultus non exiguis, ob eam institutionem.

24 Quidam enim, nomine Demetrius faber argentarius, qui argentea Diana delubra faciebat, collectis artificibus (quibus non mediocrem questum praestabat,) & ali-

25 & aliis ejuscemodi rerum opificibus, hujusmodi oratione quis est: *Viri scitis ex hoc officio nostras esse facultates,*

26 & videtis ac auditis ut Paulus iste non solum Ephesi, sed totius ferè Asiae bonam partem verbis averterit, negans esse deos qui manibus fiant.

27 Neque vero solum ne hec nobis pars confutatur, periculum est, verum etiam ne magna dea Diana fanum pro nihilo habeatur: vel potius ne ejus, quam tota Asia & orbis colit, magnitudo tollatur.

28 Hoc illi audito, furoris pleni sic clamare: *Magna est Diana Ephesiorum.*

29 Ita urbe repleta confusione, universi in theatrum impatum fecerunt, correpto Caio & Aristarcho Macedonibus, Pauli peregrinationis comitibus.

30 Paulum autem volentem ad populum intrare, non sive runt discipuli.

31 Quidam etiam gubernatorum Asiae, qui ei erant amici, miserunt qui eum monerent, ne se daret in theatrum.

32 Igitur alii aliud clamantibus (erat enim confusa concio, & plerique, qua de causa convenissent, nesciebant,)

33 protractus est ex turba Alexander producentibus eum Judæis.

34 Sed cum Alexander manu significasset, & vellet ad populum caulan dicere, ubi Judæum esse cognitum est, extitit omnium vox una per duas ferè horas, clamantium: *Magna est Diana Ephesiorum.*

35 Tum scriba, sedata turba, sic verba fecit: *Viri Ephesi, quis vero est homo, qui nesciat Ephesiorum urbem cultricem*

esse magnæ deæ Diana, & à Jove delapsi tumultaci?

36 His cum contradici non possit, decet vos sedatos esse, & nihil temere facere.

37 Adduxistis enim homines istos neque sacriligos, neque in vestram deam maledicos.

38 Quod si Demetrius, & eius socii artifices causam habent adversus aliquem, forum agitar, & adsunt proconsules: accusent inter se.

39 Si aliud quid queritis, id legitima concione absolvetur.

40 Nam periculum est, ne seditionis accusemur ob hodierum diem, cum nulla sit causa, qua concursus hujus rationem reddere possumus. His ille dicens concessionem dimisit.

C A P U T X X .

Paulus iter in Macedoniam instituit. Troade in medium noctem sermonem protendens. Eusechum per fenestram delapsum resuscitat. Miletum vocatis Ephesiniis Presbyteris quid se & illos maneat exponit.

Post compositum tumultum, Paulus, advocatis ac salutatis discipulis, in Macedoniam ire contendit.

2 Deinde peragratiss illis partibus, eos multis verbis cohortatus, venit in Græciam.

3 Ubi postquam tres menses egit, & ei factæ sunt à Judæis insidiae in Syriam navigaturo, sententia fuit per Macedoniam reverti.

4 Comitus est eum usque in Asiam Sopater Beucensis, Thessalonicensium Aristarchus, & Secundus, & Caius Derbaeus, & Timotheus: Asiani vero Tychicus, & Trophimus.

5 Hi prægressi manserunt nos in Troade.

6 Nos navigavimus post Azyorum dies à Philippis, & ad eos in Troadem quinque diebus pervenimus, ubi septem dies commorati sumus.

7 Prima autem post Sabbathum die, congregatis ad frangendum panem discipulis, Paulus disserebat, profecturus postzidie.

8 Cumque sermonem ad medianam noctem produxisset, & esent crebra in coenaculo, quo convenerant, funeralia,

9 quidam juvenis, Eutychus nomine, in fenestra sedens, oppressus alto somno, diatlus differente Paulo, somno deturbatus decidit de tertia contignatione, & sublatus est mortuus.

10 At Paulus degressus incubuit ei, eumque complexus inquit: Nolite tumultuari: nam vita prædictus est.

11 Deinde assedit, & fratio gustatoque pane, ac multum usque ad diluculum collatus, ita demum profectus est.

12 Atque illi puerum viventem, non mediocriter recreati, abduxerunt.

13 Nos ad navem prægressi, Assum navigavimus, illinc Paulum recepturi. Sic enim mandaverat ipse pedibus iter facturus.

14 Postquam nobis ad Assum congressus est, nos eo recepto Mylenem venimus.

15 Inde navigantes, postridie venimus contra Chium. Sequenti die in Samum appulimus: & Trogylpii morati, posterius die venimus in Miletum.

16 Statuerat enim Paulus Ephesum præternavigare, ne ubi mora facienda esset in Asia: properabat enim si fieri posset, ad Quinquagesimæ diem Hierosolymam venire.

17 Ex Miletio autem curavit accersendos Epheso seniores Ecclesie,

18 & eos, ubi ad se venerunt, sic alloquutus est: Vos scitis, ex quo primùm die in Asiam ingressus sum, quomodo apud vos perpetuò versatus sum,

19 Domino serviens cum omni modestia, multisque cum lachrymis ac periculis, quæ mihi per Judæorum insidias contigerunt:

20 ut nihil, quod utile esset, detrectaverim, quo minus vos instituerem ac docerem, tam publicè, tum intra parites.

21 & Judæos & Græcos commonefaciens, ut correctis moribus ad Deum se converterent, & Domino nostro Jesu fidem haberent.

22 Et nunc ego d'vino constrictus afflatus, Hierosolymam proficiscor, quid illic mihi sit eventurum, ignorans:

23 nisi quod spiritus sanctus oppidatim monet, vincula me & calamitates manere,

24 Sed nihil penisi habeo, neque tanti vitam meam facio, dum cursum meum cum latitia, & assignatum mihi à Domino Jesu munus absolvam: hoc est, divine gratia Evangelium testificer.

25 Et nunc hoc quidem scio: nemo me vestrum, quos inter divinum regnum prædicans versatus sum, præsentem posthac videbit.

26 Itaque contestor vos hodierno

C A P U T   XX, XXI.

201:

26 Hemo die, me ab omnium per-
nicie insontem esse,

27 Nihil enim pars , omne
vobis Dei declarare consili-
um.

28 Quamobrem cavete & vo-
bis & toti ovili, cui vos sanctus
spiritus præposuit custodes, ut
Dei pacatis Ecclesiam, quam
ipse suo sanguine compara-
vit.

29 Nam ego hoc compertum
habeo, fore ut vos post discen-
sum meum truces invadant lu-
pi, qui gregi non parcant :

30 utque ex vobisipsis ex-
istant homines, qui perversè lo-
quantur, quòd discipulos ad se
sequendos abducant.

31 Quare vigilate recordan-
tes, me per triennium noctes &
dies unumquemque cum lacri-
mis admonere non intermis-
se.

32 In præsentia commendo
vos, fratres, Deo, & sermoni
eius gratia : qui vos exaudi-
care, & inter sanctificatos
omnes hereditate donare po-
test.

33 Nullius argentum , aut
aurum , aut vestem concipi-
vi :

34 quin ipsi vos scitis, & me-
is & meorum usibus has mini-
strasse manus.

35 Omnia vobis ostendi,
quòd ita laborantes oporteat
infirmis subvenire : & Domini
Iesu verba meminisse, qui dare
quam accipere, dixit esse beatius.

36 Hec locutus, positis ge-
nibus, cum illis omnibus sup-
plicavit.

37 Magnus autem fletus ex-
ortus est ornium : inque Pau-
li collum illapsi, eum deoscula-
bantur,

38 eò maximè dolentes,
quòd se posthac præsentem visu-
ros negavisset : Deduxerunt
autem eum ad navem.

C A P U T   XXI.

*Paulus. Hierosolymam tendens.
Cæsarea Philippum evangeli-
stan convenit, cuius etiam
vincula. prædicti Agibus.
Hierosolymam cum adve-
nisset, templum ingressus
comprehenditur à Judeis. Per
Lysiām tribunum iisdem eri-
pitur.*

Nos posteaquam ab eis a-
vulsi solvimus, recto
cursu venimus in Coum. Se-
quenti die in Rhodum, & inde
Patara :

2 navemque nocti , quæ int
Phoenicen trajiceret , conseen-
dimus, ac solvimus :

3 & detecta Cypro, eaque ad
levam relicta , navigavimus in
Syriam, & Tyrum appulsi fu-
mus (ibi enim navis expositura
erat onus)

4 ac discipulos nocti , illi
septem mansimus dies : qui
quidem divinitus afflati, Paulum
monebant, ne Hierosolymam
ascenderet.

5 Postquam dies illös tran-
segitimus, profecti sumus, dedu-
centibus nos omnibus una cum
fœminis ac liberis, donec urbem
egressi, positis genibus in littore
supplicavimus.

6 Ac postquam inter nos
consalutavimus, nos navem con-
scendimus : illi domum rever-
sunt.

7 Nos expedita à Tyro na-
vigatione, Prolemaide perve-
nimus, & salutatis fratribus,
apud eos mansimus unum
diem.

8 Postridie Paulus cum suis

profectus, venit Cæsaream, & ingressi domum Philippi Evangelistæ, qui erat ex septem, mansimus apud eum.

9 Huic erant filiæ virgines quatuor, quæ vaticinabantur.

10 Commorantibus autem nobis complures dies, descendit quidam ex Iudea vates, nomine Agabus :

11 qui nos aggressus, captoque Pauli cingulo, & colligatis suis manibus, ac pedibus dixit : Hæc dicit Spiritus sanctus : Vixum, cuius est hoc cingulum sic colligabunt Hierosolymis Iudei, & in extraneorum manus tradent.

12 His auditis, nos & incolae hortabamur ne Hierosolymam ascenderet.

13 Sed Paulus ita respondit : Quorsum ploratis, & animum meum angitis ? Ego verò non solum colligari, sed etiam mori Hierosolymæ paratus sum pro nomine Domini Jesu.

14 Nos igitur, illo non obtemperante, destitimus, & Fiat Domini voluntas, diximus.

15 Post eos dies, adornata profectio, Hierosolymam ascendere contendimus,

16 comitibus discipulorum quibusdam à Cæsarea, qui ducebant, apud quem diversaremur Mnasonem quendam Cyprium, veterem discipulum.

17 Postquam Hierosolymam pervenimus, libenter nos excipere fratres.

18 Postridie ingressus est Paulus unà nobiscum ad Jacobum, adfueruntque seniores omnes :

19 quibus ille salutati, narravit singulatim quæ fecisset Deus apud exteræ nationes suo ministerio.

20 Quibus auditis illi, atri Domino gratiis, Paulum sic alloquentur : Vides frater, quam multa Iudaorum millia sunt, qui crediderunt, & omnes legis studiosi sunt.

21 De te autem auditione acceperunt, te à Moïse deficendum esse, docere omnes apud externas nationes Iudeos, negantem eis esse circuncidendos liberos, nec moribus vivendum.

22 Quid ergo est ? Omnino oportet, ut conveniat multitudo : audient enim venisse te.

23 Hoc igitur facito, quod nos tibi dicemus. Sunt nobis homines quatuor, voto obstricti.

24 Hos assume, & cum eis iustrare, & apud eos sumptum facito, ut caput tondeant, intelligentque omnes, eorum quæ de te audierunt, nihil esse, sed te quoque sic te gerere, ut legi pareas.

25 Quod ad extraneos, qui crediderunt, attinet, nos scripto ad eos decrevimus, nihil tale servandum eis esse, nisi ut destris immolata, & sanguinem, & suffocata, & stuprum vivent.

26 Tum Paulus assumptis illis hominibus, sequenti die cum eis iustratus, intravit in fanum : & completos iustrationis dies nunciavit, donec oblatum est pro eorum unoquoque fertum.

27 Sed jam propemodum absolutis septem diebus, Asiatici Iudei eum in fano conspicati, vulgus omne confundere, & injecti ei manibus clamare :

28 Viri Israelites, succurrите. Hic est homo ille, qui contra populum, & legem, & hunc locum,

em, omnes ubique docet. Quinetiam Græcos in fanum introduxit, & hunc locum profanavit.

29 Viderant enim Trophimorum Ephesium in urbe cum eo, quem in fanum à Paulo introductum esse arbitrabantur.

30 Ita commota urbe tota, & facto populi concursu, capitur paulus, & extra fanum trahitur, ac statim clauduntur fores.

31 Conantibus autem eum interficere, ascendit ad cohortis tribunum fama, totam Hierosolymam esse confusam:

32 qui confessim ascitis militibus ac centurionibus, in eos decurrit. Illi, viso tribuno & militibus, Paulum pulsare desierunt.

33 Tribunus accessit, eumque comprehendit, ac duabus constringi catenis imperavit: & quisnam esset, quidve commisisset, sciscitatus est.

34 Sed cum aliis aliud in turba clamantibus, certum scire propter tumultum nequiret, iussit eum in castra duci.

35 Ut ventum est ad gradus, accidit, ut à militibus gestaretur Paulus: tanta erat turbæ violentia.

36 Sequebatur enim populi multitudo, clamans: Tolle eum.

37 Et Paulus jam in castra introducendus, sic Tribunum alloquitur: Licetne mihi tecum loqui? Et ille: Scisne Græcè? inquit.

38 Tûne es Ægyptius ille, qui superioribus diebus concita seditione, eduxit in solitudinem illa sicariorum quatuor millia?

39 At Paulus: Ego homo

sum Judæus Tarsensis, civis non obscuræ Ciliciæ civitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui.

40 Cumque ille permisisset, Paulus stans in gradibus populo manu significavit: factoque alto silentio, Hebraico sermone orationem habuit his verbis:

C A P U T XXII.
Paulum rationem fidei suæ redentem, aliquandiu Judei audiuit. Illis verò clamantibus, virgis examinari jussus Romanum civem se esse declarat.

H Omines, fratres & patres, audite meam hanc ad vos defensionem.

2 Hic illi eum Hebræa lingua verba facientem audientes, majus silentium praestiterunt.

3 Et ille: Ego, inquit, homo Judæus sum, Tarsi in Cilicia natus, in hac urbe educatus ad pedes Gamalielis, patria lege accurate institutus, Dei cupidus, quemadmodum vos omnes estis hodie:

4 qui hanc institutionem sum capitaliter insectatus, viros simul & mulieres constringendo, & in carcerem condendo.

5 Testis est mihi pontifex, & senatus universus, à quibus etiam epistolas ad fratres accepseram, & Damascum ibam, ut eos quoque qui illic essent, vincitos Hierosolymam adducerem ad supplicium.

6 Sed accidit, ut euntem me, & Damasco propinquantem, circa meridiem multa repente lux de cœlo circumfulserit:

7 & collapsus ad terram, vocem audiverim dicentem mihi: Saule, Saule, quid me persequeris?

8 Ego respondi: Quis es, Domi-

Domine? Atque ille: Ego sum Jesus Nazarenus, inquit, quem tu persequeris.

9 Qui autem mecum aderant, lucem aspicerunt illi quidem, & territi sunt: sed vocem non audiverunt alloquenteris me.

10 Tunc ego: Quid agam? Domine. Et Dominus: Surge, inquit, & proficiscere Damascum: illic tibi dicentur omnia, que tibi facienda esse statutum est.

11 Ego cum pra. lucis illius splendore non viderem, manu ductus a meis, comitibus, veni Damascum.

12 Ananias autem quidam, vir secundum legem pius, omnibus incolis Iudea probatus, venit ad me,

13 & astante mihi: Saule frater, inquit aspice. Et ego eodem temporis vestigio cum aspexi.

14 Atque ille, Deus majorum nostrorum, inquit, te ad voluntatem suam cognoscendam destinavit: & ad justum vindicandum, vocemque ex ejus ore audiendam:

15 quoniam ei testis futurus es apud omnes homines, eorumque & videris & audiveris.

16 Quocirca quid cunctaris? agedum, baptizare, & tua peccata elue, invocato nomine Domini.

17 Reverso autem mihi Hierosolymam, & in fano suppliante, accidit, ut extra meipsum raptas,

18 viderem eum mihi dicentem: Propera, & Hierosolyma celeriter exi: non enim admittent tuum de me testimonium.

19 Et ego, Domine, inquam,

sciunt ipsi ut ego solitus sim in custodiam dare, & per collegia verberare, eos qui tibi fidem haberent:

20 utque cum tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, & in ejus necem consentirem, vestimenta custodiens eorum qui interficiebant.

21 At ille: Vade, inquit: nam ego te ad longinquas gentes legabo.

22 Ad huc usque verba eum illi audiverunt, & hic clamorem sustulerunt: Tolle istum ex terris, inquiunt: non enim convenit eum vivere.

23 Ita vociferantibus illis, & vestimenta jactantibus, ac pulvrem iaerem jacentibus,

24 jussit eum tribunus in castra duci, & de eo loris quaestionem haberi imperavit, ut cognosceret quam ob causam illi sic ei oclamarent.

25 Sed dum ille loris eum constringit, Paulus eum qui aderat centurionem sic alloquitur: An hominem Romanum, eumque indemnatum, licet vobis verberare?

26 Hoc auditum, centurio tribuno nunciatum ivit. Vide, inquit, quid agas: nam hic homo Romanus est.

27 Tum eum aggressus tribunus: Dic mihi, inquit, esne Romanus? Etiam inquit ille.

28 Et tribunus: Ego magno precio istius civitatis jus redemi. Cui Paulus: At ego natus sum.

29 Hic statim eum omiserunt, qui erant de eo quaestionem habituri. Tribunus quoque territus est, cum Romanum esse intelligeret, & eum colligasset.

30 Postero die volens certificare,

scire, qua de re à Judzis accusaretur, solvit eum vinculis: & pontificibus unà cum toto eorum concilio venire iussis, Paulum deduxit, & apud eos statuit.

C A P U T   XXIII.

Paulum causam diceniem Ananias percuti jubet. Diffensio inter ipsos accusatores oritur. Consolatur Deus Paulum. De Iudeorum insidiis Tribunus certior factus, Paulum Felici praesidi mittendum curat.

ET Paulus in concilium intuens, Viri fratres, inquit, ego me ad hunc diem sic erga Deum gessi, ut optimè mihi conscius sim.

2 At pontifex Ananias eis qui ei astabant, imperavit, ut e-
jus os percuterent.

3 Tum Paulus: Percussurus est te Deus, inquit ei, paries incrustate. Ergo tu sedes, ut de me ex lege judices, & contra legem pulsari me jubes?

4 Hic assistentes dixerunt, Pontifici divino conviciaris?

5 Et Paulus: Nesciebam, fratres, inquit, esse Pontificem. Scriptum est enim: Principi populi tui ne maledicito.

6 Intelligens autem Paulus unam partem esse Sadducorum, alteram Phariseorum, vociferatus est in concilio: Viri fratres, ego Phariseus sum, Pharisaei filius: speratae resurrecti-
onis mortuorum sum reus.

7 Hoc eo locuto, orta est Phariseorum & Sadducorum con-
testatio, divisaque multitudo est.

8 Sadduczi enim resurrecti-
onem, aut angelum, aut spiri-
tum esse negant: at Pharisei utramque confitentur.

9 Hic exorto ingenti clamore

re, surrexerunt Scribz, qui erant Pharisaicarum partium, & pugnantes dixerunt: Nullum in hoc homine malum invenimus. Quod si eum spiritus est, aut angelus allocutus, ne pugnemus cum Deo.

10 Ita magna exorta contentione, veritus tribunus, ne Paulus ab illis discerperetur, iussit exercitum descendere, eumque è medio illorum abruptum in castra ducere.

11 Proxima nocte astans ei Dominus dixit: Bono animo es Paule: ut enim de me Hierosolyma testificatus es; sic tibi Romæ quoque testificandum est.

12 Deinde orta die conspi-
rarunt Judæi quidam, & sese devoverunt, si vel cibum vel po-
tionem caperent, quia Paulum interfecissent.

13 Erant autem plus qua-
draginta, qui hanc conjuratio-
nen fecerunt,

14 Qui Pontifices & Senato-
res hujusmodi oratione conve-
nerunt: Diris nosipso egimus, si
quid gustaremus, quin Paulum
occiderimus.

15 Quamobrem vos tribu-
no & concilio significate, ut
cras eum ad vos deducant, tan-
quam de eo cognituros exacti-
us. Nos verò, antequam sistatur,
parati sumus eum perire.

16 Has insidias fororis Pauli filius audivit, & venit in castra, ac eò ingressus, rem Paulo re-
zulit.

17 Et Paulus advocato uno centurione, sive dixit: Hung adolescentem ad tribunum de-
ducito: habeti enim quod ei referat.

18 Ille igitur eo assumpto,
& ad tribunum ducto, sic tri-
buno dixit: Paulus is, qui est in

in vinculis, evocatum me rogavit, ut hunc adolescentem ad te adducerem, habentem aliquid, tibi quod dicat.

19 Et tribunus eo manu prehensō, inque secretum ducto, percontatus est quid esset, quod sibi nunciandum haberet.

20 Cui ille sic retulit: Constituerunt Judæi rogare te, ut cras in concilium deducas Paulum, quasi aliquid diligentius de eo interrogaturi.

21 Tu verò eis obsequi noli: nam infidiantur ei, ex eis homines supra quadraginta: qui sese devoverunt, si vel comedenter, vel biberent, quin eum interessent. Et nunc parati, tuum mandatum expectant.

22 Igitur tribunus adolescentem dimisit, cum mandato, ne cui ea se tribuno declarasse diceret.

23 Deinde evocatos duos quosdam centuriones alloquitur: Parate milites ducentos, qui Cæsaream profiscantur: item equites septuaginta, & hastatos ducentos, ad noctis horam tertiam:

24 adhibitis etiam humen-
tis, ut eō impositum Paulum ad Felicem prætorem perducant.

25 Scriptit autem epistolam, cuius exemplum est hoc:

26 CLAUDIOUS LYSIAS
præstantissimo prætori Felici,
salutem.

27 Hunc virum cum Judæi comprehendissent, & interfici-
ti essent, ego cum exercitu su-
perveni, & eum eripui, ac Ro-
manum esse didici.

28 Volens autem scire, quam ob causam illi eum accusarent,
deduxi eum in eorum concili-
um,

29 & de questionibus legis

eorum accusari compéri, nec ulius criminis insimulari, quod morte sit aut vinculis dignum.

30 Cùm autem esset indicatum mihi, fore ut Judæorum appeteretur insidiis, ad te continuo misi, & simul accusatoribus, ut contra eum apud te dicerent, præcepi. Vale.

31 Igitur milites, ut eis mandatum fuerat, assumptum Paulum noctu duxerunt Antipatridem.

32 Postridie siverunt equites cum eo proficisci, ipsi in castra reversi sunt.

33 Equites Cæsaream in-
gressi, epistola prætori traditi,
Paulum quoque ei stiterunt.

34 Prætor ea lecta, sciscita-
tus ex qua esset provincia, ubi
ex Cilicia audivit,

35 ita dixit: Audiam te,
ubi tui quoque accusatores ve-
nerint: eumque in Herodis
prætorio jussit assolveri.

CAPUT XXIV.

Tertullo accusante Paulus pñ
se causam dicit. Presidi, &
ejus uxori Christum annunciat.
Speratam pecuniā, cùm
frustra Felix expectasset, pro-
vincia decedens, vincūm Pa-
lum relinquit.

Prost quinque dies descendit
pontifex Ananias cum Se-
natoribus, & oratore Tertullo
quodam, qui apud Prætorem
contra Paulum comparuerunt:

2 quo vocato, Tertullus si-
accusare oisus est:

3 Quod multa pace per-
fruimus, quodque tua providen-
tia haec natio rectè administra-
tur, id & semper & ubique ap-
probamus, præstantissime Felix,
& maximas agimus gratias.

4 Sed ne te diutius obtur-
dam,

dam, quæso ut nos pro æquitate
ne paucis audias.

5 Nos hominem hunc nafti
petilentem, & seditiones omni-
bus toto orbe Judæis moven-
tem, ac sectæ Nazarorūm
principem,

6 eò usque, ut etiam fānum
profanare conatus sit, compre-
hendimus, & ex lege nostra ju-
dicare voluimus.

7 Sed intervenit Lysias tri-
bunus, qui eum magna vi ex
manibus nostris abduxit,

8 iussitque, ut ejus accusa-
tores apud te adessent: ex quo
poteris, si quæres, certior fieri
de omnibus his, quibus nos cum
accusamus.

9 Ad hæc assenserunt etiam
Judæi, hæc sic se habere dicen-
tes.

10 Tum Paulus: cùm ei
prætor annuisset ut diceret, re-
spondit in hanc sententiam:
Quod te multos jam annos huic
genti jus dicere scio, equidem
eò confidentius pro me dico.

11 quod tu intelligere pos-
sis me non plures duodecim
complevisse dies, ex quo Hiero-
folymam ad Deum adorandum
ascendi.

12 Neque verò me in fano
deprehenderunt cum aliquo col-
loquentem, aut vulgi seditionem
facientem: nec in collegiis,
nec per oppida:

13 nec me eorum possunt
convincere, de quibus accu-
sant.

14 Illud autem apud te con-
fiteor, me ut fert institutio,
quam sectam dicunt, sic Deum
colere patrium, & omnia cre-
dere, quæ in lege & vaticibus scri-
pta sunt.

15 ac in Deo spem habere
(id quod isti ipsi quoque expe-

stant) resurrectionem fore mor-
tuorum, tum justorum tum in-
justorum.

16 Atque equidem in eo me
exerceo, ut intemerata consci-
entia, & apud Deum semper, &
apud homines sim prædictus.

17 Veneram autem post an-
nos complures, ut popularium
meorum egestatem muneribus
allevarem, & munera libarem:

18 cùm me in fano lustra-
tum offendiverunt, nulla cum
turba aut tumultu, quidam ex
Asia Judæi,

19 quos apud te præstò esse,
accusareque decebat, si quid ha-
berent contra me.

20 Aut etiam isti ipsi dicant,
si quod deprehenderunt in me
crimen, dum starem in conci-
lio:

21 nisi fortè criminosa est
hæc una vox, qua sic inter eos
astans vociferatus sum:

22 De mortuorum resurrec-
tione ego à vobis hodie reus
agor.

23 His auditis, Felix ampli-
us pronunciavit, eara institutio-
nem satis perspectam habens:
Cùm descenderit Lysias tribu-
nus, inquit, cognoscam de ve-
stra causa,

24 præcepitque centurioni,
ut asservaretur Paulus, & remis-
sus haberetur, neque quisquam
fuorum ei ministrare aut adire
prohiberetur.

25 Post aliquot dies adve-
nit Felix cum Drusilla uxore
sua, quæ erat Judæa, & accer-
sum Paulum audivit de fide in
Christum.

26 Ac eo de justitia, & con-
tinentia, & futuro judicio di-
serente, territus Felix, dixit:
In præsencia, abi: ego tempus
nactus, evocabo te.

27 Acco-

27 Accedebat eo, quod pecuniam sibi à Paulo datus iri sperabat: ut eum solveret. Ideoque eum saepius accersens, cum eo confabulabatur.

28 Peracto autem biennio, accepit successorem Felix Porcium Festum. Itaque volens gratum facere Iudeis, Paulum vindictum reliquit.

CAPUT XXV.

Festus succedens, jubet Paulum adduci. Paulus Cæsarem appellat, Festus Agrippæ regi negocium Pauli exponit, eundemque illi sistit, ut causam cognoscat.

Festus provinciam ingressus, post triduum Cæsarea Hierosolymam ascendit:

2 seque apud eum stiterunt Pontifex, & Iudeorum primi, contra Paulum:

3 contra quem à Festo beneficii loco postulabant, ut eum Hierosolymam accenseret: in animo habentes, eum in via per insidias occidere.

3 Festus respondit, Paulum Cæsarez assertari, se vero brevi profecturum.

5 Quapropter qui vestrum possunt, inquit, simul descendant: & si quid in hoc homine criminis est, accusent.

6 Deinde postquam apud eos non plus decem dies egit, Cæsaream descendit: & postridie pro tribunali sedens, Paulum iussit adduci.

7 Qui postquam advenit, circumsteterunt, qui Hierosolymis descenderant Iudei, multa & atrocia Paulo crimina impingentes, quæ demonstrare non poterant:

8 illo se nec in Iudeorum lega, nec in sanum, nec in Cæ-

sarema quicquam peccasse defendente.

9 Festus autem volens Iudeis gratificari, dixit Paulo: Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his causam apud me dicere?

10 At Paulus: Ad Cæsaris tribunal, inquit, asto, ubi me causam dicere decet. Iudeis nullam feci injuriam, ut tu pulchre sis.

11 Nam si sum nocens, & a liquid morte dignum commisi, quo minus moriar non recuso. Si nihil eorum est de quibus hi me accusant, nemo me eis condonare potest. Cæsarem appello.

12 Tum Festus cum concilio collocutus, respondit: Cæsarem appellasti, ad Cæsarem ibis.

13 Deinde præteritis aliquot diebus, Agrippa rex, & Bernice, Cæsaream venerunt, salutaturi Festum.

14 Qui dum ibi complures morantur dies, Festus regi negotium Pauli exposuit. Est vir quidam, inquit, à Felice relictus in vinculis,

15 de quo me, postquam Hierosolymam veni, compellarunt Pontifices senatoresque Iudeorum, eum poscentes ad supplicium.

16 Quibus ego respondi, non esse Romanis morem, hominem ullum ad necem condonare, priusquam reus praesentes habuerit accusatores, & locum sui contra criminationem defendendi obtinuerit.

17 Cum igitur illi hue convenissent, ego nulla interposita mora, postridie pro tribunali sedi, & hominem adduci imperavi.

18 Cui cùm præsto essent 20 cusa-

custodes, nullum crimen infabant, cuiusmodi ego opinaberam:

19 sed questiones quasdam de superstitione sua contra eum habebant, & de quodam Jesu mortuo, quem Paulus vivere dicebat.

20 Ego de hujusmodi questione dubitans, quæsivi an Hierosolymam proficisci vellet, & ille de his causam dicere.

21 Sed Paulus ut ad Augusti cognitionem servetur, appellavit. Et ego iussi ut asservaretur, donec eum mittam ad Cæsarem.

22 Tum Agrippa ita Festo dixit: Vellem ego quoque hominem audire. Et ille: Cras inquit, audies eum.

23 Igitur postridie Agrippa & Berenice multo cum apparatu veniunt, & in auditorium intrant, una cum tribunis & excellentibus in civitate viris. Et Festus, adducto iussu ejus Paulo, sic locutus est:

24 Agrippa rex, & omnes vi-ri qui apud nos adestis, videtis hunc, de quo me omnis Judæorum multitudo & Hierosolymis & hic interpellavit, vociferans, eum vivere amplius non debere.

25 Ego cum eum nihil capi-
tale admisisse comperisset, &
ipse ad Augustum provocasset,
mittere statui:

26 tametsi quid certum de eo scribam ad Dominum, non habeo. Ea de causa produxi eum ad vos, & maxime ad te, rex Agrippa, ut re disquisita, habeam, quod scribam.

27 Absurdum enim mihi vi-detur, mittere vincitum, nec quæ ei crimina imponantur, signifi-care.

C A P U T   X X V I .

Paulus coram Agrippa, vitam aetam à juventute, vocationemque suam, tanta autoritate exponet; ut etiam Regis animum non nihil flecteret, sed re infecta discedunt proceres.

Hic Paulum sic alloquitur Agrippa: Liberum est tibi pro te ipso dicere. Tum Paulus, porrecta manu seipsum defendit:

2 Quod omnia de quibus à Judæis postulor, hodie sum apud te, rex Agrippa, defensus,

3 qui sis omnium Judaicarum consuetudinum, ac controversiarum vel in primis peritus, equidem beatum me duco. Quamobrem oro te, ut me æquo animo audias.

4 Ac meam quidem ab iniunte æstate vitam, que ab initio Hierosolymis inter meos populares acta est, norunt omnes Judæi,

5 jam diu scientes (modò velint fateri) me exactissima religionis nostræ secta vixisse Phariseum.

6 Et nunc sto reus sperate representationis eorum, que majoribus nostris à Deo promissa sunt:

7 quò quidem se parrantas duodecim tribus nostræ, Deum noctes diesque assidue collendo, sperant. De hac spe accusor, rex Agrippa, à Judæis.

8 Itane vero incredibile apud vos judicatur, mortuos à Deo excitari?

9 Equidem statueram multa mihi contra Jesu Nazarenij nomen esse facienda.

10 Itaque feci Hierosolymis multosque sanctorum ego in custodias inclusi, accepta à Pontifici-

tificibus potestate, & interficiendos mea sententia damnavi.

11 Quin eos per omnia collegia tormentis sape cogebam impie loqui : jamque immodece in eos furens, persequebar item ad exterias urbes.

12 Ac aliquando proficisciens Damascum, cum potestate & procuratione à Pontificibus accepta,

13 die medio, rex, in itinere vidi de cœlo Solis splendore majus lumen, quod me, meosque comites circumfulsit.

14 Ac nobis omnibus ad terram collapsis, vocem audivi affantem me, & Hebreo sermone dicentem, Saulé, Saulé, quid me persequeris? Durum tibi fuerit contra stimulos calcitrare.

15 Tum ego : Quis es, inquam, Domine? Et ille : Ego sum Iesus, quem tu persequeris.

16 Verum surge, & consiste in pedes. Nam et tibi apparui, ut te & ministrum & testem constitutam eorum quæque visideris quæque tibi demonstrabo,

17 vindicando te à populo & gentibus, ad quas nunc te mitto,

18 ad eorum oculos aperiendos: ut ex tenebris in lucem, & ex Satana potestate ad Deum se convertant, & ita peccatorum veniam, & eandem cum eis sortem consequantur, qui fide mihi habenda sancti facti fuerint.

19 Nec ego, rex Agrippa, cœlesti visioni non fui dicto audiens :

20 quin primùm eis, qui Damasci erant, & Hierosolymis, perque omnem Iudeæ agrum, necnon ipsis extraneis dñunciarem, ut vitam corrigerent, & ad Deum se converterent, ac

vita correctione digna ficerent.

21 His de cœlo Juſai me infano comprehensum conabantur interficere.

22 Sed divino præsidio ad hunc usque diem steti, infirmi juxta ac summos coramonefaciens, neque quicquam extra edicens, quæ tum cæteri vates tum Moses, futura ante denunciariunt :

23 videlicet supplicio affendum Christum, primumque ex mortuis in vitam revocatum, lucem populo & gentibus nunciaturum.

24 Hæc eo defendantे, Festus magna voce dixit : Insani, Paule: nimia te litera in insiniam redigunt.

25 At ille : Non insani, inquit, præstantissime Festo, sed vera & lata verba profero.

26 Scit hec rex, ad quem confidentius loquor, quod eum nihil horum latè persuasus habeo. Nec enim hoc in angustia gestum est.

27 Credis, rex Agrippa, in tibus? Credis, scio.

28 Et Agrippa Paulo : Proptermodum mihi persuades, i. Christianus siam.

29 Et Paulus : Deum procor, inquit, ut & propermodum & planè, non solum tu, sed etiam omnes qui me audiunt, hodie tales fiant, qualis ego sum exceptis his vinculis.

30 Hæc eo locuto, surrexit rex, & prator, & Berenice, eorum assessores;

31 & digressi loquebantur inter se, eum hominem nihil morte aut vinculis dignum facere.

32 Agrippa vero Festo dixit eum hominem absolvī posse, si Cæsarem appellasset.

C A P U T   XXVII.

*periculosa navigationem
moneantur: non creditur, diu
venis undique jaſta i naufragia
rum faciunt: omnes tamen
lui in terram evadunt.*

1 T autem nos in Italiam
navigare decretum est,
aditus est Paulus, & alii qui
cum vincti duo, centurioni no-
mine Julio, cohortis Augusta:
2 Et consensu nave Adra-
yttina, secundum Asiz loca
navigaturi solvimus, comitante
nos Aristarcho Macedone Thes-
alonicensi.

3 Postridē ad Sidonem ap-
pulsi sumus: & Julius Paulo
comme usus, pernixit ei ami-
cos adire, qui ejus curam gere-
rent.

4 Inde postquam solvimus,
subter Cyprum navigavimus,
quod erant venti contrarii:

5 ac navigato Cilicio, Pam-
phylioque pelago, Lyciae Myram
appulimus:

6 & ibi natus centurio na-
vem Alexandrinam, qua in Ita-
liam navigaret, eō nos imposu-
it.

7 Postquam autem complu-
ribus diebus tardè navigantes,
agre in eum locum qui est se-
cundum Cnidum, venissemus,
obstante nobis vento, subter
Cretam secundum Salmonam
navigavimus:

8 eamque agre praterlati,
venimus in quendam locum, no-
mine Pulchros portus, prope
quem urbs erat Lafza.

9 Jam verò satis multo tem-
pore transacto, cùm esset jam
periculosa navigatio, quod tran-
quillitas præteriisset, monebat
Paulus eos hujusmodi verbis.

10 Viri, video cum detrimen-
to, gravique non solum oneris &

navigii, verum etiam nostræ vi-
tae jaſtura, fore navigationem.

11 At centurio magis gu-
bernatori, & naviculario, quam
Pauli dictis obtemperabat.

12 Ac quod erat portus ad
hyberna parum accommodatus,
plerique consilium ceperunt,
illinc quoque solvere, si forte
possent in Phœnicen appulsi hy-
bernare, qui portus est Cretæ,
spectans ad Africum, & ad Co-
rum.

13 Itaque aspirante Austro,
arbitrati se propositum assecu-
tos, solverunt, & proprius Cre-
tam præterferebantur.

14 Verū haud multò pòst
in eam procellosus ventus im-
pegit, qui Euro-aquilo vocatur.

15 Ità cum correptum navi-
gium contra ventum tendere
non posset, cessimus, atque ita
ferebamur.

16 Cumque subter parvam
quandam insulam, nomine Clau-
dam, cursum tenuissimus, vix
scapham tenere potuimus:

17 qua subducta, adjumen-
tis utebantur succingentes na-
vem: ac ne in Syrtim incide-
rent metuentes, demissa scapha
sic ferebantur.

18 Sed quia vehementi tem-
pestate jaſtabamus, altero die
jaſtura facta est:

19 tertio die nos nostris ma-
nibus armamenta navis ejeci-
mus.

20 Verū neque Sole ne-
que stellis complures jam dies
apparentibus, & tempestate non
mediocri incumbente, ceterò
spes omnis salutis nostræ subla-
ta erat.

21 Cùm autem multa esset
inedia, Paulus in eorum medio
astans, sic locutus est: Decebat
quidem, & viri obtemperantes
michi

mihi, à Creta non solvere, & hoc detrimentum damnumque lucrari.

22 Nunc tamen moneo vos, ut bono sitis animo: nam nullius nostrān vītē jactura fiet, sed tantū navigii.

23 Astitit enī mihi hac nocte Dei, cuius sum, quēmque colo, angelus,

24 & ita dixit: Ne metue, Paule, ad Cæsarem te fisti oportet: at scito, tibi Deum omnes tecum navigantes condonasse.

25 Quamobrem bono este animo, viri: confido enim Deo, ita fore quomodo mihi promissum est.

26 Oportet autem nos in aliquam insulam ejici.

27 Deinde ubi quartadecima nox venit, cùm in Adria agitaremur, sub noctem medium nautæ, quod se alicui terræ propinquare suspicabantur,

28 demisso perpendiculari nautico, invenerunt ulnas vi-ginti. Deinde paululum progressi, & iterum contati, invenierunt ulnas quindecim:

29 ac ne in aspera loca inciderent veriti, jactis de puppi quatuor anchoris, optabant oriri diem.

30 Sed cùm nautæ ex navi effugere conarentur, & scapham in mare demisissent, quasi qui ex prora anchoras extensi resent.

31 Paulus centurioni & milibus dixit: Ni si hi manerint in navi, vos evadere non potestis.

32 Tum milites scaphæ funes absciderunt, eamque delabi siverunt.

33 Interea dum dies appetit, Paulus omnes, ut cibum caperent, cohortabatur: Hic deci-

mus quartus dies agitur, inquit, cùm expectantes jejuni permittis: nihilque sumplisti:

34 itaque vos ut cibum capiatis exhortor. Hoc enim ad vestram salutem pertinet. Nam nullius vestram vel pilus excepte cadet.

35 His dictis sumptum panem, actis in omnium conspectu Deo gratiis, fregit, ac comedere coepit.

36 Tum omnes alacres rediti, ipsi quoque cibum cepuerunt.

37 Eramus autem in una capita in summa ducenta et ptuaginta sex.

38 Deinde cibo satiati, raven exonerarunt, jacto in mare frumento.

39 Orta die, terram non agnoscebant: sed sinum quendam animadvertebant, qui littus habebat, in quod cogitabant, fieri posset, navem appellare.

40 Itaque detraictas anchoras permiserunt in mare, simulque laxatis gubernaculorum scabis, & sublato ad flatum vel tendebant ad littus.

41 Sed in locum bimare dilati navem illiserunt, ita ut affixa prora maneret immobilis, puppis undarum vi solveretur.

42 Militum autem consilium fuit, ut vincitos occiderent, ne quis enatando effugeret.

43 Sed centurio Paulum servare volens, eos illo consilio prohibuit: iussitque ut qui nate possent, primi se jacerent, & ad terram evaderent:

44 cæteri partim in tabernacula partim in quavis re ex navi. Atque ita factum est, ut omnes in terram evaderent. Incolles.

C A P U T . XXVIII.

*laborum humanitas erga nau-
fragos. Paulus viperam manu
tulit illæsus, Publum & a-
lios sanat. Melita solventes
Romani pervenient. Paulus
Judeis causam suam exponit :
Iesum docet biennio.*

1 Lapsi autem, tum demum
intellexerunt, insulam
Meditam vocari.

2 Barbari verò non vulgari
umanitatē erga nos usi sunt.
Nam aceenso igne, nos omnes
overunt, propter instantem
pluviam, & propter frigus.

3 Cùm Paulus autem mul-
tum fermentorum collegisset, ac
qui imposuisset, vipera propter
calorem egressa, ejus manum
invasit.

4 Et barbari, ut pendentem
de ejus manu bestiam viderunt,
dicebant inter se : Omnino ho-
nicida est hic homo, quem ex-
mari servatum, fas vivere non
init.

5 At ille excussa in ignem
bestia, nihil mali passus est:
6 illis futurum expectantibus
ut arderet, aut subito mortu-
is concideret. Sed postquam
diutius expectantes, nihil in-
commodi ei vident accidere,
mutati dicebant, esse De-
um.

7 Erant iis in locis prædia
primo insulae nomine Publio,
qui nos acceptos triduum be-
aigne tractavit hospitio.

8 Accidit autem, ut Publum
pater febribus & torminibus la-
borans decūberet : ad quem
ingressus Paulus, ac compreca-
tus, impositis illi manibus, eum
sanavit.

9 Quo Facto, cæteri quoque
qui morbis in insula tenebantur,
accedebant, ac curabantur :

10 qui nos etiam multis ho-
noribus prosecuti sunt, & sol-
ventibus necessaria subministra-
runt.

11 Post tres menses solvimus
in navi Alexandrina, quæ in ea
insula hyemaverat, insignita
Castoribus :

12 & Syracusas appulsi, H-
elic mansimus triduum.

13 Inde circuitu pervenimus
Regium : & post unum diem,
orto Austro, altero die venimus
Puteolos.

14 Ubi fratres natii, exorati
sumus, ut apud eos maneremus
septem dies, & ita Romam con-
tendimus.

15 Unde fratres, cùm de so-
bis audivissent, nobis obviam
prodierunt usque ad Appium
forum, & Tres tabernas. Quibus
visis, Paulus actis Deo gratis,
sumpsit fiduciam.

16 Postquam Romanam veni-
mus, centurio vincos præfecto
castrorum tradidit. Paulo au-
tem permissum est, ut solus
cum custode suo milite mane-
ret.

17 Post triduum convocavit
Paulus Judeorum primos, eos
que postquam convenerunt, sic
allocutus est : Viri fratres, ego
quamvis nihil contra populum,
patriosve mores fecisse, vin-
ctus Hierusalem traditus sum
in Romanorum manus,

18 qui me examinatum vo-
lent absolvere, quod nullum
in me foret capitali crimen.

19 Sed contradicentibus Ju-
deis, coactus sum appellare Cæ-
sarem, non ut qui aliquid habe-
rem, quod populares meos ac-
cusarem.

20 Hanc igitur ob causam
vos advocavi ut viderem & al-
iquo ter. Nam causa si ei Isra-
1. ta-

litarum, hac catena circundatus sum.

21 Et illi: Nos quidem, inquiunt, neque literas de te accepimus ex Iudea neque fratum quisquam advenit, qui aliquid sinistrum de te nunciat, aut dixerit.

22 Ceterum, vellemus ex te audire, quæ sentias. Nam de ista quidem secta notum est nobis, ei ubique contradic.

23 Ac dicto ei die, venerunt ad eum in hospitium plures: quibus ille disserebat, divinum regnum testificans, & eis de Iesu, ex Mosis lege, & vatisbus, à mane ad vesperam persuadere conans.

24 At aliis quidem oratione persuadebatur, alii non credebant:

25 Cumque inter se se discordes essent, discedebant, Paulo unum verbum locuto, videlicet: Rectè allocutus est Spiritus sanctus, per Esaiam vatem, maiores nostros,

26 dum ait: Adi populu istum, & dicito: Audietis quidem, sed non intelligitis; & aspicietis, sed non percipietis.

27 Torpet enim animus illius populi, & auribus obtusos diuident, & oculos habentes oslos, ne oculis videant, & auribus audiant, & animo intelligent, ac mutentur, atque it eos ego sanem.

28 Quapropter hoc vobis notum esto, missari xtranus esse divinam salutem, qui etiam audient.

29 His ab eo dictis, abiuerunt Iudei, multam habentes inter se contentiorem.

30 Mansit autem Paulus totum biennium in conduto privatim, atque omnes admittebat, qui eum adibant,

31 divinum regnum, publicans, & de Domino Iesu Christo summa cum libertate, sine impedimento docens.

PAULI EPISTOLA AD ROMANOS.

CAPUT I.

Ab Apostolatus sui approbatione exorsus, Evangelii commendationem subnecit, per quod Deus viriutem suam exercit servandis Fide hominibus, impiae gratitudinis res: in quos ira Dei merito effusa colligitur, quod taxatis habenis in omne Ieclu passim ferantur.

PAULUS JESU CHRISTI servus, vocatus A postolus ad Evangelium Dei segregatus,

2 quod antè promiserat patres suos in sacris literis,

3 de filio suo, orto ex Davidis semine quod ad carnem attinet:

4 definito Dei filio cum potentia, secundum spiritum sanctificum, dum ex mortuis resurgit Jesus Christus Dominus nostrus:

5 per quem gratiam sum & Apostolatum ad pri, ut dividatur fidei ob ejus nomen apud omnes gentes,

6 in quibus vos quoque estis
vocati Iesu Christi.

7 Omnis, qui Romæ estis,
Deo charis, vocatis sanctis, gra-
tiam & pacem à Deo patre no-
stro, & Domino Iesu Christo.

8 Primum, ago Deo meo
gratias per Iesum Christum de-
vobis omnibus, quod vestra fi-
des toto orbe divulgatur.

9 Testis enim mihi Deus est
(quem ex animo in ejus filii
Evangelio colo) me sine inter-
missione mentionem vestri face-
re semper in meis supplicatio-
nibus,

10 precantem ut (quod Dei
voluntate fiat) tandem ali-
quando commoditatem adipisci-
tar itineris, ad vos visendos.

11 Cupio enim videre vos,
ut divinum aliquod beneficium
vobis communicem, vestri con-
firmandi gratia:

12 hoc est, ut una apud vos
recreemur per utrorumque fi-
dem, vestram & meam.

13 Nolo enim vos ignorare,
fratres, me sepe statuisse adire
vos (sed haec tenus prohibitus
sum) ut profectum aliquem
apud vos quoque faciam, quem-
admodum apud ceteras natio-
nes.

14 Gracis juxta, ac barba-
ris, doctis ac imperitis debo.

15 Ita quod in me est, para-
tus sum, vos quoque qui Romæ
estis, Evangelio instituere.

16 Nec enim me pudet Evan-
gelii Christi: quippe quod sit
divina potentia, salutaris omni-
fidenti, cùm Græco, tum Ju-
dæo.

17 Nam per id divina ju-
stitia exeritur, perpetuata da
fide, quemadmodum scriptum
est: Justus autem fide vivet.

18 Exeritur enim ira Dei

de eo lo in omnem impietatem
& injustitiam hominum, veri-
tatem iustè suppressentium.

19 Nam quod Dei cognosci
potest, id apud eos manifestum
est, utpote cùm Deus eis pate-
fecerit.

20 Eténim quæ ejus sunt in-
aspectabilia, cuiusmodi est ejus
sempiterna potentia atque di-
vinitas, ea ex mundi opificio,
dum considerantur per opera,
perspiciuntur: ut sint inexcu-
sabiles,

21 quoniam cognito Deo,
non ei dignare Deo gloriam
gratiamque tribueunt; sed va-
nis cogitationibus usi sunt, ca-
ligavitque eorum insipiens ani-
mus:

22 Sapientes se professi, stu-
tos præstiterunt:

23 & immortalis Dei glori-
am ad imagines similes hominis
mortalis, & volucrum, & qua-
drupedum, & serpentium tran-
stulerunt.

24 Quare Deus eos permisit
animi sui cupiditatibus, in tan-
tam impuritatem, ut ipsi sua
corpora in se deturpent:

25 quod Dei veritatem in
falsitatem transtulerint, & res
creatas supra creatorem venera-
ti coluerint, qui est laudandus
in sempiternum: Etiam.

26 Hanc ob rem permisit
eos Deus in turpes libidines
ut eorum foeminae mutaverint
usum naturalem in non natura-
lem:

27 similiterque mares, omis-
so foeminae usu naturali, exar-
descant mutua libidine, mares
cum maribus obscena perpe-
trantes, atque ita dignam erro-
re suo mercedem in se accipi-
entes.

28 Ac quemadmodum Dei
cog-

cognitione non probè usi sunt, ita permisit eos Deus in improbam mentem, ita ut nefaria faciant,

29. pleni omnis injustitia, stupri, perversitatis, avaritiae, malicie: referti invidia, cæde, jurgio, fraudulentia, nequitia:

30. susurriones, maledici, Dei osores, contumeliosi, superbi, arrogantes, malorum inventores, contumaces erga parentes,

31. insipientes, infociabiles, inhumani, perfidiosi, immisericordes:

32. qui cùm id esse divinum jus cognoscant, ut q̄ti talia faciunt, morte digni sint, non solùm ea faciunt, sed etiam facientibus assentiuntur.

CAPUT II.

Omnes ad tribunal Dei sistit, Gentibus excusationem ab ignorantia precidit. Urget Iudeos à lege scripta in qua gloriantur, & quaque eos inier fe.

ITaque inexcusabilis es, homo, quicunque damnas: nam eo ipso quod alterum damnas, te ipsum condernas, cùn facias eadem tu qui damnas.

2 Scimus autem, severum Dei judicium in eos futurum, qui talia faciunt.

3 An vero hoc putas, homo tú (qui eos damnas qui talia faciunt, & facis eadem) te Dei judicium evasurum?

4 An divitem ejus benignitatem & facilitatem, ac lenitatem contemnis? ignorans, te Dei benignitate ad sanitatem invitari?

5 Tu vero, que tua est duritas, & deploratus animus, congeris ipse tibi supplicium in super*Quam inveneris in aliis*

plicii diem, & representationis justi Dei judicij,

6 qui suis cuique factis digno solvet:

7 hoc est, iis qui in recte fatis perseverantes, gloriam, honoremque & immortalitatem querunt, vitam sempiternam:

8 contentiosis autem, & in veritate in contumacibus, injustitia verò obedientibus, imminet sevitia, & poena,

9 calamitas & angustia, omni hominis anima pravè agentis, cùm Græci, tum Judæi.

10 Gloria verò, & honor, & pax omni recte facienti cùm Græco, tum Judæo.

11 Nullus est enim apud Deum personarum discriminē:

12 nam quicunque sine lege peccaverint, sine lege etiam peribunt: item quicunque cum lege peccaverint, per legem damnabuntur.

13 Non enim legis auditores erunt apud Deum insolentes, sed legis executores erunt infontes.

14 Cùm enim exterarum nationum homines, legem non habentes, natura legitima faciant, ii legem non habentes, ipsi sibi lex sunt.

15 qui quidem ostendat legis opus in suis animis inscriptum: id quod testabitur eorum conscientia: & utrorumque cogitationes eos vel accusabunt, vel defendant,

16 quo die judicabit Deus arcana hominum, ex evangelio meo, per Jesum Christum.

17 En tu Judæus nominaris: & in lege acquiescis, ac de Deo gloriaris,

18 & ejus voluntatem cognoscis, & præstabilia approbas, instructus lege:

19 tibique perfudes, tecum

serum esse ducem, lumen eorum qui sunt in tenebris,

20 imprudentum preceptorem, imperitorum magistrum, qui veram legis cognitionem praet te feras.

21 Ergo qui alterum doces, teipsum non doces? qui prædictas non esse furandum, furaris?

22 qui adulterandum negas, adulteras? qui deaftros detestaris, sacrilegium committis?

23 qui in lege gloriariis, contra legem committendo Deum dedecoras?

24 Per vos enim male audit Dei nomen apud exteris nationes, quemadmodum scriptum est.

25 Nam ita demum prodest circumcisio, si legi pareas. Sin contra legem committas, tua circumcisio in præputiumabit.

26 Quod si præputius legis instituta conservat, nimur eius præputium pro circumcisione habebitur:

27 damnabitque qui natura præputius legem exequitur, te, qui literam & circumcisio nem habens, contra legem facis.

28 Non enim is Judæus est, qui manifestò est nec ea circumcisus est, quæ manifestò in carne est:

29 sed is Judæus est, qui occulte est: & ea circumcisio est, quæ cordis sit, spiritu, non litris: cuius Judæi laus non ab hominibus est, sed à Deo.

C A P U T III.

Concedit Judæis aliquam, ex fædere prætergat, sed quæ penitus in Dei misericordia sit. Judæos ac Gentes aequaliter.

esse peccatores, autoritate Scripturæ confirmat: usumque legis monstrans, Fide nos justificari colligit.

Quæ nam est ergo Judæi præstantia? aut quæ circumcisionis utilitas?

2 Multa omnino. Primum, quod eis credita sunt oracula divina.

3 Quid enim, si diffiderunt nonnulli? Num eorum diffidentia Dei fidem abolebit:

4 Absit. Quin sit Deus verax, & omnis homo mendax, quemadmodum literis proditum est: Ut sis æquus in tuis dictis, & causam obtineas.

5 Sed si injustitia nostra, Dei justitiam commendat, quid dicemus? Num Deus injustus est, qui supplicium irroget? Humano more loquor.

6 Absit. Alioquin quomodo jus redderet Deus mundo?

7 Verum si Dei veritas mea falsitate amplificatur, ad ejus gloriam, cur ego tandem ut nocens damnor?

8 quin potius faciamus mala, ut eveniant bona. Sic enim male de nobis dicitur, & sic aiunt quidam dicere nos, qui meritò damnandi sunt.

9 Quid ergo? antecellimus? Nequam. Convicimus enim, & Judæos, & Græcos omnes peccato subesse,

10 quemadmodum est in literis. Non est justus, ne unus quidem:

11 non est qui sapiat, non est qui Deo studeat.

12 Omnes pariter deflectunt, nequamque sunt: non est qui recte faciat, non est, ne unus quidem.

13 Sepulchrum patens eorum guttum est, linguis suis ad dolum

dolum utuntur : aspidum virus
habent in labiis.

14 Eorum os execratione a-
marulentiaque plenum est,

15 pedes ad fundendum san-
guinem veloces :

16 exitium & calamitas est
in eorum viis,

17 & viam pacis nesciunt.

18 Non habent sibi proposi-
tum Dei metum.

19 Scimus autem quæcunque
lex dicit, iis loqui, qui sunt in
lege, ut omne os obmutescat,
obnoxiusque fiat totus orbis
Deo,

20 quòd per legis opera mor-
talium nemo justus fiet apud
eum. Nam ex lege oritur agni-
tio peccati.

21 Nunc absque lege divina
justitia patefacta est, à lege à
vatis testata :

22 divina, inquam, justitia,
quam fide Jesu Christo habenda
consequantur & obtineant om-
nes fidentes. Non enim est di-
scrimen ullum : nam omnes
peccaverunt, divinaque gloria
carent,

23 justificandi gratis, ejus
beneficio, per liberationem quæ
fit in Christo Jesu :

24 quem propositus Deus
placamentum, per fidem in ejus
sanguine collocandam, ad de-
monstrationem justitiae Dei,
qui pro sua facilitate prateritis
peccatis veniam det,

25 ut hoc tempore suam ju-
stitiam demonstret : ut sit
ipse & justus, & qui Jesu fidem
habentes justificet.

26 Ubi est ergo gloriatio?
Exclusa est. Qua lege? ope-
ribus? Non, sed fideli lege.

27 Censenus ergo fide justi-
ficari hominem, absque legis
operibus.

28 An Iudaorum solum De-
us est? an non etiam extrane-
orum? Est etiam extraneorum:

29 quandoquidem unus De-
us est, qui & circumcisionem
fide, & præputium per fidem ju-
stificet.

30 Ergo legem abrogamus
per fidem? Absit: imò legem
stabilimus.

C A P U T IV.

*Quod ante dixit de fide exemplo
Abrahæ, Scriptura testimoni-
o comprobat: & decies im-
putationis vocem inculcat hoc
capite.*

Quid ergo dicemus Abraha-
mum, nostrum (quod ad
humanam naturam attinet) pa-
rentem, consecutum esse?

2 Si enim Abrahamus operi-
bus justificatus est, habet quod
glorietur, sed non apud Deum.

3 Verum quid dicunt literæ?
Credidit autem Abrahamus
Deo, id quod ei justitiae ductum
est.

4 In operante quidem mer-
ces, non gratia, sed debiti lo-
cum habet.

5 At non operanti, sed in
eum credenti, qui sotentem justi-
ficat, ejus fides justitiae ducitur:

6 quemadmodum David
quoque hominis beatitudinem in
eo statuit, si ei Deus justitiam
tribuat sine operibus.

7 Beati quorum remissa de-
lictæ, quorum obducta sunt pec-
cata.

8 Beatus homo, cui non im-
putat Deus peccatum.

9 Hæc igitur beatitudo in
circumcisionem ne cadit, an po-
tius in præputium? Dicimus
enim, fidem in Abrahamo habi-
tam esse pro justitia:

10 quomodo igitur habi-
tam?

tim? cum in circumcisione es-
se, an cùm in præputio: Non
in circumcisione, sed in præpu-
tio:

11 ac circumcisionis notam
acepit, quæ sigillum esset ju-
stizie fidei, quæ fides fuit in
præputio, ut pater esset omni-
um fidentium, sive præputiato-
rum (ut eis quoque justitia du-
ceretur) sive circumcisorum,

12 pater esset, inquam, non
iis solùm, qui essent à circum-
cisione, verum etiam gradienti-
bus per fidei vestigia, quam pa-
rens noster Abrahamus habuit
in præputio.

13 Non enim per legem pro-
missum est Abrahamo, aut ejus
posteritati, orbis hæredem fore,
sed per fidei justitiam.

14 Nam si, qui à lege sunt,
hæredes sunt, vana fides est, &
irrita promissio.

15 Lex enim pœnam carit.
Siquidem ubi lex non est, ne
delictum quidem.

16 Ergo per fidem id sit, ut
sit gratuitum, quò rata sit pro-
missio omni posteritati, non solùm
quæ à lege, verum etiam
quæ ab Abrahame fide sit: qui
nostrum omnium pater est,

17 (ut habetur scriptum:
Te multarum gentium patrem
essesturus sum) videlicet apud
eum cui credidit Deum: qui
mortuis vitam dat, & quæ non
sunt, perinde ac si essent, vocat.

18 Qui Abrahamus contra
spem spē credidit, fore se mul-
tarum patrem gentium, ut erat
promissum: Sic erit tua poste-
ritas.

19 Itaque fide non infirmus,
non consideravit suum corpus
jam emortuum (qui propemo-
dum centenarius esset) aut ene-
stam Saræ vulvam:

20 verà de Dei promissio
non dubitavit diffidentia, sed
fide valuit, Deoque gloriam tri-
buit:

21 exploratum habens, cum
quæ promisisset, etiam præstare
posse.

22 Itaque id ei justitia du-
ctum est.

23 Non est autem scriptura
propter eum solùm, ei ducitum
esse,

24 sed etiam propter nos,
quibus futurum est ut ducatur,
credentibus in eum qui Jesum
Dominum nostrum suscitavit
ex mortuis:

25 qui Jesus propter nostra
delicta traditus, propter no-
stram justitiam revixit.

C A P U T V.
*Amplificationibus illustrat ju-
stitiam Christi quæ fide appre-
henditur, quis datus est pro
infirmis, & peccatoribus. In-
de comparisonem facit Christi
cum Adam: moysis cum vita
Legis cum gratia.*

Igitur fide justificati, pacem
habemus cum Deo, per Do-
minum nostrum Jesum Chri-
stum,

2 per quem fide aditum ha-
buiimus ad hoc bñescium, in
quo stamus, & divinæ gloriæ spe
gloriamur.

3 Neque id solùm, sed etiam
gloriamur in calamitatibus: &
illud scientes, quod calamitas
patientiam parit,

4 Patientia probationem,
probatio spem:

5 Spes autem non pudefacit,
quod Dei amore perfusi sunt
animi nostri, per Spiritum san-
ctum nobis datum.

6 Nam Christus, cùm nos
adhuc essemus per tempus in-

firmi, pro fohtibus mortuus est.

7 cum vix quisquam etiam pro infante moriatur: nam pro viro bono fortassis aliquis mori festineat.

8 At Deus suum erga nos a-morem in eo commendat, quod cum adhuc nocentes essemus Christus pro nobis mortuus est.

9 Ergo multò magis nunc ejus sanguine iustificati, defendemur per eum à supplicio.

10 Si enim, hostes cum essemus, reconciliati sumus Deo per ejus filii mortem: multò magis reconciliati servabimur per ejus vitam.

11 Quinetiam (quod plus est) in Deo gloriamur per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem sumus affecti.

12 Propterea quemadmodum per unum hominem peccatum in mundum intravit: & per peccatum mors: atque ita ad omnes homines pervasit mors, quatenus omnes peccarunt.

13 Nam usque ad legem peccatum erat in mundo: at qui peccatum non ducitur, nisi est lex:

14 & tamen ab Adamo ad Mosem usque etiam in eis qui non peccaverant, regnavit mors propter similitudinem delicti Adami, qui futuri exemplum est.

15 Sed non eadem beneficium, quæ delicti ratio est. Si enim unius delicto multi mortui sunt, multò magis Delicto beneficium, atque donum, unius hominis Iesu Christo beneficio in multis exuberavit.

16 Neque est eadem condonationis ratio, quæ est ejus quod

accidit per unum qui peccavit. Nam unus in causa fuit, ut iudicium, & porro damnatio conserueretur: at beneficium perit multorum delictorum ab solutionem.

17 Si enim unius delicto mors per unum regnavit, multò magis qui tam excellens iustitia beneficium atque donum fuissent adepti, in vita regnabunt per unum Iesum Christum.

18 Ergo quemadmodum unius delicto factum est, ut omnes homines damnarentur: sic etiam unius iustitia fit, ut omnes homines absolvantur atque vivant.

19 Ut enim unius hominis contumacia fontes effecti sunt multi: sic etiam unius obedientia justi efficiunt multi.

20 Lex autem supervenit, quod plus esset delicti: quod plus autem fait peccati, eò magis excelluit gratia:

21 ut quemadmodum morte regnavit peccatum, sic gratia quoque per iustitiam regnet, ad sempiternam vitam per Iesum Christum.

C A P U T VI.

Descendit ad sanctificationem, sine qua neminem induere Christi iustitiam docet, argumento à Baptismo sumpto. Inde exhortationes ad vita purioris deducit, brevemque mentionem interserit Legis abrogatae.

Quid ergo dicemus? manebimus in peccato, quod plus fit gratia?

2 Nequaquam. Qui peccato mortui sumus, quomodo adhuc viveremus in eodem?

3 An ignoratis, quicunque sumus Christi Iesu nomine baptizati,

primiti, ad ejus mortem esse baptizatos?

4 Sunus ergo una cum eo per baptismum ad mortem sumptui: ut quemadmodum Christus ex mortuis in paterna gloria resurrexit, sic & nos in vita mortalitate gradiamur.

5 Si enim ejus mortis similitudine insititii facti sumus, etiam resurrectionis erimus:

6 Illud scientes, veterem nostrum hominem simul esse crucifixum, ut peccati corpus aboleatur, ne nos amplius peccato serviamus.

7 Nam qui mortuus est, is peccato absoltus est.

8 Quod si una cum Christo mortui sumus, etiam cum eo vivituros credimus:

9 Scientes, Christum ex mortuis excitatum, non jam moriturum esse, non jam morti esse obnoxium.

10 Quod enim mortuus est, peccato mortuus est Ioseph: quod autem vivit, Deo vivit.

11 Sic vos quoque existimate, vosipios mortuos quidem esse peccato, sed vivos Deo, per Jesum Christum Dominum nostrum.

12 Ne regnet ergo peccatum in mortali vestro corpore, ita ut peccato in corporis cupiditatibus pareatis.

13 neve membra vestra iniquitatem arma peccato præbete: sed Deo vos, ut ex mortuis vivos, & vestra membra justitiae arma præbete.

14 Non enim dominabitur vobis peccatum: quippe cum non sub lege sitis, sed sub gratia.

15 Quid tum? peccabimus, quoniam non sub lege sumus, sed sub gratia? Absit.

16 An nescitis, cui vosipios servos præbetis obediendo, ejus servos esse, cui obediatis? vel peccati, ad mortem: vel obedientia ad justitiam?

17 Sed est Deo gratia, quod cum servi essetis peccati, parvistis ex animo ei doctrinæ rationi, quæ vobis tradita est:

18 ac peccato liberati, mancipati estis justitiae.

19 Humano more dico, propter vestræ humanæ naturæ imbecillitatem. Ut enim vestra membra impuritati ac sceleri serva præbuitis ad scelus, ita nunc quoque membra vestra serva præbete justitiae ad sanctimoniam.

20 Nam cum servi essetis peccati, eratis à justitia liberi.

21 Quem verò tum fructum percipiebatis eorum, quorum nunc vos pudet? Illorum enim finis, mors est.

22 At nunc peccato liberati, Deoque emancipati, fructum vestrum percipitis, ad sanctitatem, ad extremam vitam adepti sunt enim.

23 Etenim peccati stipendia, mors est: at Dei beneficium, semper terra vita, per Jesum Christum Dominum nostrum.

C A P U T VII.

Explicit quid sit non esse amplius sub lege, suuptio ex conjugii lege exemplo. Idque in legi consumeliam ne urgeat, nostra culpa factum esse docet, ut in mortis materiam cederet, que in vitam data erat. Ex ista transit ad describendam spiritus & carnis luctam.

A N ignoratis, fratres (nam legis scientes alloquor) legem homini tandiu imperare, quandiu ea vivit?

2 Etenim marita mulier viventi viro lege obstricta est. Sed si vir mortuus fuerit, ea à viri lege soluta est.

3 Itaque vivente viro appellatur adultera, si fiat alterius viri. Verum si vir moriatur, libera est à lege, ita ut adultera non sit, si fiat alterius viri.

4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quoque perempti estis legi, per Christi Corpus, ita, ut in jus alterius transieritis, ejus qui ex mortuis excitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Cum enim essemus in carne, peccatorum perturbationes à lege orientes, in membris agebant nostris, ita ut morti sacrificaremus.

6 At nunc lege soluti sumus, ei mortui qua tenebamur ita ut serviamus in novo spiritu, non in veteri litera.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? minimè: sed peccatum non nossem, nisi per legem. Nam cupiditatem nescirem, nisi diceret lex: Ne concupiscito.

8 Peccatum autem, occasionem factum per præceptum, effecit in me omnem cupiditatem. Siquidem absque lege peccatum est mortuum.

9 Ego verò aliquando sine lege vivebam. Sed adventu præcepti, peccatum revixit:

10 ego mortuus sum: atque ita præceptum vita causa comparatum, compertum est mibi mortiferum.

11 Peccatum enim occasionem factum per præceptum, decepit me, & per præceptum interfecit.

12 Itaque lex quidem sancta est, & præceptum sanctum, & justum & bonum.

13 Ergo quod bonum est id mihi mors fuit: Nequaquam: sed peccatum, quod ut apparet peccatum, per bonum, mihi mortem peperit, ut esset quād peccantissimum peccatum per præceptum.

14 Scimus enim, legem esse spiritualem: ego verò carnalis sum, peccato emancipatus.

15 Quod enim ago, non agnosco. Non enim quod volo, id ago: sed quod odi, id facio.

16 Quod si quod nolo, id facio, legem bonam esse consentio.

17 Nunc non iam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

18 Scio enim, non habitare in me, hoc est in mea carne, bonum. Nam velle inest mihi: sed quomodo bonum faciam, non invenio.

19 Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, id ago.

20 Quod si quod nolo ego, id facio, non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

21 Itaque reperio per legem, mihi bonum facere volenti, inesse malum.

22 Delector enim Dei lege, quod ad interiorem hominem attinet:

23 sed aliam video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum reddat legi peccati, quæ lex est in membris meis.

24 Miser ego homo, quis me ab hujus mortis corpore liberet?

25 Ago Deo gratias, per Iesum Christum Dominum nostrum. Ergo ego idem & mente servio legi Dei, & carne legi peccati.

C A P U T VIII.

Concludit nihil damnationis esse nisi qui sunt Christo inserti per ejus spiritum, utcunque onerati sint adhuc peccatis. Illo enim spiritu vivunt, cuius testimonium dubitationem omnem arcit, & miseras praesentes sublevat.

IGitur nulli jam damnationi sunt obnoxii, qui in Christo Iesu, non carnis, sed spiritus arbitrio parent.

2. Nam lex spiritus vitalis in Iesu Christo, liberavit me à lege peccati atque mortis.

3. Quod enim à lege fieri non poterat, quoniam ipsa in eo propter carnem infirma erat, id Deus præstítit suo ipsius filio misso, carne santis simili, & pro peccato peccatum damnavit in carne,

4. ut legis justificatio in nobis perageretur, qui non carni obtemperamus, sed spiritui.

5. Nam qui ad carnis arbitrium vivunt, secundum carnem affecti sunt : qui ad spiritus, secundum spiritum.

6. Carnis autem affectio est mors : at spiritus affectio vita est, atque pax :

7. siquidem carnis affectio inimicitia sunt adversus Deum, quippe quæ Dei legi non parat : nec enim potest.

8. Qui sunt autem in carne, Deo placere nequeunt.

9. At vos non etsis in carne, sed in spiritu, si modò Dei spiritus habitat in vobis. Quod si quis Christi spiritum non habet, is Christi non est.

10. Si vero Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est per peccatum, sed spiritus vivus est per justitiam.

11. Quod si spiritus ejus qui

Jesum ex mortuis excitavit, habitat in vobis, is qui Christum ex mortuis excitavit, etiam vestra mortalia corpora revocabit in vitam, per inhabitantem in vobis spiritum suum.

12. Quapropter, fratres, debemus non carni, ut ad carnis libidinem vivamus.

13. Nam si carnis arbitrio visceritis, morituri etsis. Sin spiritu corporis actiones peremritis, vivetis.

14. Nam quicunque Dei spiritu aguntur, ii Dei filii sunt.

15. Non enim servitutis spiritum accepistis rursus ad meum : sed spiritum accepistis adoptionis, per quem clamamus, Abba, Pater.

16. Is spiritus animis nostris testatur, nos esse Dei liberos :

17. quod si liberos, etiam heredes, heredes inquam Dei, Christi autem coheredes : si modò simul patiamur, ut simul etiam glorioli sumus.

18. Censeo autem, ea qua hoc tempore patientia sunt, nequam esse paria glorie, qua sumus afficiendi.

19. Ea est enim rerum naturæ expectatio, ut filiorum Dei patefactionem prestantur.

20. Nam vanitati natura rerum subjecta est, non sua sponte, sed per eum qui eam spei submisit, fore ut ipsa quoque rerum natura ab interitus servitute asseratur, in gloriosam liberorum Dei libertatem.

21. Scimus enim, omnem rerum naturam hactenus congerimscere atque condolare.

22. Quinetiam nos quoque, qui spiritus primitias habemus, intra nos ipsos gemimus, adoptionem expectantes, liberacionem nostri corporis.

2 Etenim marita mulier viventi viro lege obstricta est. Sed si vir mortuus fuerit, ea à viri lege soluta est.

3 Itaque vivente viro appellabitur adultera, si fiat alterius viri. Verum si vir moriatur, libera est à lege, ita ut adultera non sit, si fiat alterius viri.

4 Ad eundem modum, mei fratres, vos quoque perempti estis legi, per Christi Corpus, ita, ut in jus alterius transieritis, ejus qui ex mortuis excitatus est, ut fructum feramus Deo.

5 Cùm enim essemus in carne, peccatorum perturbations à lege orientes, in membris agebant nostris, ita ut morti sacrificaremus.

6 At nunc lege soluti sumus, ei mortui qua tenebamur ita ut serviamus in novo spiritu, non in veteri litera.

7 Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? minimè: sed peccatum non nossem, nisi per legem. Nam cupiditatem nescirem, nisi diceret lex: Ne concupiscito.

8 Peccatum autem, occasio nem factum per præceptum, effecit in me omnem cupiditatem. Siquidem absque lege peccatum est mortuum.

9 Ego verò aliquando sine lege vivebam. Sed adventu præcepti, peccatum revixit:

10 ego mortuus sum: atque ita præceptum vita causa comparatum, compertum est mihi mortiferum.

11 Peccatum enim occasio nem factum per præceptum, decepit me, & per præceptum interfecit.

12 Itaque lex quidem sancta est, & præceptum sanctum, & justum & bonum.

13 Ergo quod bonum est id mihi mors fuit: Nequaquam: sed peccatum, quod ut appareret peccatum, per bonum, mihi mortem peperit, ut esset quād peccantissimum peccatum per præceptum.

14 Scimus enim, legem esse spiritualem: ego verò carnalis sum, peccato emancipatus.

15 Quod enim ago, non agnosco. Non enim quod volo, id ago: sed quod odi, id facio.

16 Quod si quod nolo, id facio, legem bonam esse constatio.

17 Nunc non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

18 Scio enim, non habitare in me, hoc est in mea carne, bonum. Nam velle inest mihi: sed quomodo bonum faciam, non invenio.

19 Non enim quod volo facio bonum, sed quod nolo illum, id ago.

20 Quod si quod nolo ego, id facio, non jam ego id ago, sed habitans in me peccatum.

21 Itaque reperio per legem, mihi bonum facere volenti, inesse malum.

22 Delector enim Dei lege, quod ad interiorem hominem attinet:

23 sed aliam video legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, quæ me captivum reddat legi peccati, quæ lex est in membris meis.

24 Miser ego homo, quis me ab hujus mortis corpore liberet?

25 Ago Deo gratias, per Iesum Christum Dominum nostrum. Ergo ego idem & mente servio legi Dei, & carne legi peccati.

C A P U T VIII.

Concludit nihil damnationis esse nisi qui sunt Christo inserti per eum spiritum, ut cunque onerati sint adhuc peccatis. Illo enim spiritu vivant, cuius testimonium dubitationem omnem arcet, & miseras praesentes sublevat.

IGitur nulli jam damnationi sunt obnoxii, qui in Christo Iesu, non carnis, sed spiritus arbitrio parent.

2 Nam lex spiritus vitalis in Iesu Christo, liberavit me à lege peccati atque mortis.

3 Quod enim à lege fieri non poterat, quoniam ipsa in eo propter carnem infirma erat, id Deus præstítit suo ipsius filio misso, carne sotnis simili, & pro peccato peccatum damnavit in carne,

4 ut legis justificatio in nobis perageretur, qui non carni obtemperamus, sed spiritui.

5 Nam qui ad carnis arbitrium vivunt, secundum carnem affecti sunt : qui ad spiritus, secundum spiritum.

6 Carnis autem affectio est mors : at spiritus affectio vita est, atque pax :

7 siquidem carnis affectio inimicitia sunt adversus Deum, quippe quæ Dei legi non parat : nec enim potest.

8 Qui sunt autem in carne, Deo placere nequeunt.

9 At vos non estis in carne, sed in spiritu, si modò Dei spiritus habitat in vobis. Quod si quis Christi spiritum non habet, is Christi non est.

10 Si verò Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est per peccatum, sed spiritus vivus est per justitiam.

11 Quod si spiritus ejus qui

Jesum ex mortuis excitavit, habitat in vobis, is qui Christum ex mortuis excitavit, etiam vestra mortalia corpora revocabit in vitam, per inhabitantem in vobis spiritum suum.

12 Quapropter, fratres, debemus non carni, ut ad carnis libidinem vivamus.

13 Nam si carnis arbitrio viixeritis, morituri estis. Sin spiritu corporis actiones perememritis, vivetis.

14 Nam quicunque Dei spiritu aguntur, ii Dei filii sunt.

15 Non enim servitutis spiritum accepistis rursus ad metum : sed spiritum accepistis adoptionis, per quem clamamus, Abba, Pater.

16 Is spiritus animis nostris testatur, nos esse Dei liberos :

17 quod si liberos, etiam heredes, heredes inquam Dei, Christi autem cohæredes : si modò simul patiamur, ut simul etiam gloriosi fiamus.

18 Censeo autem, ea quæ hoc tempore patientia sunt, nequam esse paria gloria, qua sumus afficiendi.

19 Ea est enim rerum naturæ expectatio, ut filiorum Dei patefactionem præstoletur.

20 Nam vanitati natura rerum subjecta est, non sua sponte, sed per eum qui eam spei submisit, fore ut ipsa quoque rerum natura ab interitus servitute afferatur, in gloriosam liberorum Dei libertatem.

21 Scimus enim, omnem rerum naturam hactenus congre-miscere atque condolare.

22 Quinetiam nos quoque, qui spiritus primicias habemus, intra nos ipsos gemimus, adoptionem expectantes, liberacionem nostri corporis.

23 Nam spes servati sumus. Spes autem eorum quae cernuntur, spes non est. Quod enim cernit quis, cur speret?

24 Quod si quod non cernimus, id speramus, per patientiam expectamus.

25 Ad hunc, quod spiritus quoque noster in succurrere infirmitates. Nam quid oremus, ut fieri debet, nescimus: sed ipse spiritus pro nobis supplicat gentibus ineffabilibus.

26 Animorum autem indagator novit quae sit spiritus affectio, qui quidem sic, ut Deus postulat, pro sanctis oret.

27 Scimus autem, Dei amantibus omnia ad bonum conferre, qui divino decreto sunt vocati.

28 Quos enim praecepit, etiam destinavit imaginis filii sui consimiles, ut sit iste in multis fratribus primogenitus.

29 Item quos destinavit, hos etiam vocat: & quos vocat, hos etiam justificat: & quos justificat, hos etiam gloriofos efficit.

30 Quid ergo dicemus ad haec? Si Deus a nobis est, quis contra nos?

31 qui suo ipsis filio non pepercerit, sed eum pro nobis omnibus tradiderit, potestne non una cum eo nobis omnia largiri?

32 Quis deinde electos accuset? Deus est qui absolvit,

33 quis est qui damnet? Christus est qui mortuus est, vel potius qui resurrexit, qui etiam est ad Dei dexteram, & pro nobis supplicat,

34 quis nos divellat ab amore Dei? Calamitas? an angustia? an vexatio? an famae? an nuditas? an periculum? an

gladii? quemadmodum scriptum est:

35 Tua causa necamur quotidie, pro laniioniis ovibus dicimur:

36 & tamen in his omnibus exuperamus per eum qui nos adamavit.

37 Nam & quomodo mihi persuasum est, neque mors, neque vita, neque angelii, neque principatus, neque potestates neque instantia, neque futura,

38 neque sublimia, neque demissa, nec ulla alia rerum natura possit nos ab amore Dei divellere, qui amor est in Christo Iesu Domino nostro.

C A P U T IX.

Judeis occurrit, ac duplex filiorum Abram genus dicitur, cunctaque in hoc negotio peragi ex Dei voluntate, instar figuli. Tum vocacionem Gentium tum Iudeorum reprobationem Prophetarum testimoniis testata ostendit.

V Erum dico in Christo, non mentior, testis est mihi mea conscientia, in spiritu sancto, a magno me animi dolore & irremissio cruciatu affici.

3 Optarem enim meipsum a Christo infeliciter alienatum esse pro meis fratribus: meis, quod ad carnem attinet, cognatis:

4 qui sunt Israelite, quorum est adoptio, & gloria, & foedera, & legislatio, & cultus, & promissiones:

5 quorum sunt patres, & ex quibus est Christus, quod ad carnem attinet, qui est super omnia Deus collaudandus in sempiternum. Etiam.

6 Neque id eo dico, quod Dei dictum exciderit. Non enim

enim omnes ab Israele orti,
sunt Israelitæ:

7 neque quia sunt Abrahami progenies, ideo sunt omnes filii. Sed ab Isaaco tibi denominabitur progenies:

8 hoc est non carnis filii, ii sunt Dei filii: sed promissionis filii, progenies habentur.

9 Promissionis enim est hoc dictum: Cùm revisam te hoc tempore, habebit Sara filium.

10 Neque verò illi solum, sed etiam Rebeccæ ex uno Isaaco parente nostro uterum ferti,

11 factibus nondum natis nec ullo bono malo'ne functis, ut Dei per electionem decreatum, non ex operibus,

12 sed ex vocante ratum es-
set, Rebeccæ inquam dictum
est: Major serviet minori.

13 Quemadmodum scriptum est: Jacobum amavi, Esauum verò odio habui.

14 Quid ergo dicemus? Est-
ne in Deo Injustitia? Nihil mi-
nus.

15 Mosi enim dicit: Gra-
tiam facio, & misericordiam
tribuo, cuicunque mihi collibi-
tum est.

16 Ergo non est volentis, ne-
que currentis, sed gratiam fa-
cientis Dei.

17 Sic enim in literis Pha-
raoni dicitur: Te ad hoc ipsum
excitavi, ut in te meam ostendam
potentiam, utque meum
nomen toto orbe prædicetur.

18 Ergo quem vult misera-
tur, & quem vult indurat.

19 Dices mihi: Quid jam
queritur? nam ejus voluntati
quis resistat?

20 Ego homo, tu quis es, qui
cum Deo disceptes? Scilicet

dicit facta res fictori: Cur me
sic fecisti?

21 Quasi verò non licet fi-
gulo ex eadem luti massa aliud
facere vas ad honesta, aliud ad
inhonesta.

22 Quid Deus? si volens
suam iram exercere, potentiam
que declarare, tulit multa cum
patientia iræ vas, ad exitium
composita,

23 simul ut suam opulen-
tam gloriam declararet in vase
misericordiz, quæ preparavit
ad gloriam:

24 hoc est, in nos, quos eti-
am non solum ex Judeis, sed &
ex ceteris nationibus vocavit,

25 quemadmodum & in Osea
dicit: Vocabo non populum
meum, populum-meum: & non
amatam, amatam:

26 ac quo loco negati fue-
rint meus esse populus, illuc
Dei viventis filii vocabuntur.

27 Esaias verbè sic de Israe-
litis vociferatur: Etiam si fue-
rint Israelites marina numerofi-
ores arena, evadent tantum re-
liquiz.

28 Nam rem severè atque
semel, idque cum justitia, rem
inquam severam faciet Domini-
nus in terra.

29 Ac quemadmodum jam
dixerat Esaias: Nisi nobis Do-
minus armipotens semen reli-
quisset, idem nobis quod Sodo-
ma ac Gomorra accidisset.

30 Quid ergo dicemus? Ce-
teras nationes, justitiam non
perseguentes, justitiam conse-
cutas esse: justitiam inquam,
quæ à fide manat,

31 Israelitas autem justitia
legem persequentes, ad justitiam
legem non pervenisse.

32 Cur? Quoniam non per
fidem sed per legis opera.

Impegerunt enim in lapidem ex mortuis excitatum animo impactorium :

33 quemadmodum scriptum est. Positurus sum in Sione lapidem impactorium, & petram illisioriam, cui quicunque confidet, non frustra erit.

CAPUT X.

Pertractat effecta electionis, quod alii respuant, alii amplectantur Christum finem legis. Gentium vocationem à Moysi, Iudeorum verò indurationem ab Esaias prædictam recentet.

Ratres, equidem animi mei propensio, & ad Deum supplicatio, ad salutem spectat Israelitarum.

2 Nam de eis hoc testor, eos Dei studium habere, sed id inscīte facere.

3 Ignorantes enim divinam iustitiam, suam autem iustitiam statuere conantes, divinae justitiae non subjiciuntur.

4 Finis enim legis Christus est, ad omnium fidentium iustitiam.

5 Nam de ea quidem iustitia, qua in lege sita est, scribit Moses, hominem, qui iussa præstiterit, victorum esse per ea.

6 At qua à fide proficiuntur iustitia, sic dicit : Ne dixeris cum animo tuo, Quis ascendet in cœlum ? Hoc est Christum devocare.

7 Aut quis in Tartara defendet ? Hoc est Christum ex mortuis educere.

8 Sed quid aiunt literæ ? Oratio tibi propè adest, tibi in ore est, & animo. Hæc est quam de fide publicè habimus orationem :

9 quod si & ore Dominum Jesum confessus fueris, & à Deo

credideris servabere.

10 Nam & animo creditur ad iustitiam, & ore fit confessio ad salutem.

11 Sic enim dicunt literæ : Quisquis ei confidet, non frustra futurum.

12 Nullum quidem Judæi Græcique discrimen est, cum idem sit omnium Dominus, dives omnibus qui eum invocant.

13 Quisquis enim Domini nomen invocaverit, servabitur.

14 Sed possunt ne invocare eum, in quem non credunt ? aut credere ei, de quo non audierunt ? aut audire sine præcone ?

15 aut prædicare, nisi qui erunt legati ? quemadmodum extat in literis : O quām elegantes sunt pedes nuntiantium pacem, nuntiantium bona ?

16 Sed non omnes obtemperant Evangelio. Esaias enim dicit : Domine, quis credit oratione nostræ ?

17 Ergo fides est ex auditio-ne : auditio autem ex divina oratione.

18 Sed an non audiverint ? inquam. Quid ni ? cum in omnes terras pervenerit eorum sonus, eorumque verba ad ultimum orbem ?

19 Sed an non noverunt Israelites ? inquam. Primus Moses dicit : Ego vos per non gentem provocabo : vos per imperitatem gentem irritabo.

20 Esaias verò dicere audet : Repertus sum non querentibus me : perspicuus factus sum non curantibus me.

21 Ad Israelitas verò sic dicit : Pando meas manus totum diem ad contumaciam contradicentemque populum.

CAPUT

C A P U T XI.

Ne Iudeorum rejectio ad oculi afflillum limitetur, deceptum olim Eliam fuisse ait. Et cum radicem sanctam habeant, plures quoque ex iis fore sanctos. Gentes vero admonet humilitatis, & exclamat profunda Dei esse judicia.

Num ergo rejecit Deus populum suum? inquam. Absit. Etenim ego Israelita sum, ex Abrahams semine, tribus Benjamiticis.

2 Non rejecit Deus suum populum, quem pranovit. An nescitis de Elia quid dicant litterae, ut Deum contra Israelitas appellat?

3 Domine, tuos, inquit, vates interfecerunt, & aras everterunt, me solo relicto quem postulant ad necem.

4 Verum quid ei dicit oraculum? Mihi reliqua feci septem hominum millia, qui Baali genua non summiserunt.

5 Similiter hoc tempore superfunt per gratuitam electionem reliquiae.

6 Quid si gratuitum, ergo non per opera: alioquin gratia non jam esset gratia: Sin per opera, non jam est gratia: alioquin opus non jam esset opus.

7 Quid ergo? quod conquerunt Israelites id non sunt assecuti: at electi assecuti sunt, reliqui excæcati sunt.

8 sicuti literis proditum est: Dedit eis Deus torpenter animum: oculos ita ut non videant: & aures, ita ut non audiant: id quod ad hunc diem durat.

9 Item David dicit: Sit eis ipsorum mensa laqueus & decipula, & offendiculum atque supplicium,

10 Caligent corum oculi, ita ut non videant: eorumque dorsum jugiter incurva.

11 Quare igitur, an impegerint ut caderent? Nequaquam. Sed eorum casu cateris gentibus parta salus est, ut ipsi provocentur.

12 Quod si eorum lapsus sunt orbis divitiae, si eorum inopia reliquarum gentium opes sunt, quanto magis eorum plena copia?

13 Vobis enim dico extraneis: quatenus equidem sum extraneorum Apostolus, ministerium meum illustro,

14 Si quæ meos possim pelli- cere consanguineos, & eorum servare nonnullos.

15 Nam si eorum rejectio mundi est reconciliatio: quid erit cooptatio, nisi vita ex mortuis?

16 Quod si primitæ sanctæ sunt, ergo & massa: & si sancta radix est, ergo & rami.

17 Quod si ramorum quidam avulsi sunt, & tu oleaster in eos insitus es, & particeps factus radicis ac pinguedinis oleæ,

18 Noli contra ramos gloriari. Quod si gloriaris, non tu radicem fers, sed radix te.

19 Dices: Avulsi sunt rami, ut ego insererer.

20 Recte. Diffidentia evulsi sunt: tu fide stas. Ne inflesce, sed time.

21 Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, quid si ne tibi quidem parcat?

22 Vide ergo Dei benignitatem & severitatem: in lapsos severitatem: in te benignitatem, si modo in benignitate permanseris. Alioquin & tu reseraberis:

23 & illi, nisi in diffidentia per-

permanerint, inferentur. Potest enim Deus eos rursus inferre.

24 Nam si tu ex naturali amputatus oleastro, insitus es contra naturam in bosam olivam: quanto magis illi secundum naturam in propriam inferentur oleam?

25 Nolo enim vos ignorare, fratres, arcanum hoc, ne ipsis vobis placeatis: cæcitatem ex parte Israelitis contigisse, donec cæterarum gentium plenus intret numerus:

26 atque ita omnes Israelitæ serventur: quemadmodum memoræ proditum est: Veniet ex Sione liberator, qui à sceleribus Jacobeos vindicet.

27 Atque hæc est pætio, quam ego cum eis facio: videbit me eorum peccata sublatarum.

28 Quod ad Evangelium attinet, sunt propter vos inimici: quod vero ad electionem, sunt chari propter majores.

29 Sunt enim irreyocabilia Dei munera & vocatus.

30 Ut enim vos qui aliquando non parvistis Deo, horum contumacia misericordiam estis consecuti:

31 sic hi nunc, tributa vobis, misericordia, non parent, ut ipsis quoque tribuatur misericordia.

32 Conclusit enim Deus omnes in inobedientiam, ut omnium misereatur.

33 O altam sapientia cognitionisque Dei opulentiam: quæcum penitus recondita ejus iudicia, quæcum abstrusa sunt rationes?

34 Quis enim Domini mentem novit? aut quis ei fuit à consilic?

35 aut quis illi antea contulit, ut ei gratia referatur?

36 Nam ab eo, & per eum, & propter eum omnia: ei gloria in sempiternum. Etiam.

CAPUT XII.

Parænetica tractat. Ad cultum Deo gratum: ad dilectionem non simulatam, etiam inimicorum adhortatur.

Quare cohortor vos, fratres, per Dei misericordiam, ut præstetis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, acceptam Deo, qui uester sit cultus rationalis.

2 Nére similes vos huic seculo præstate, sed vestræ mentis renovatione transfiguramini, ut quod vellet Deus, quod bonum, acceptum, perfectumque sit, id approbetis.

3 Edico enim, per beneficium quod mihi collatum est, vestram cuvis, ne sibi plus arroget, quam arrogare debeat: sed tantam arroget, ut sobriè arroget, pro fidei modo, quem cuique Deus impertivit.

4 Ut enim uno in corpore multa membra habemus, quæ membra non omnia idem opus habeant:

5 sic multi sumus unum corpus in Christo, invicem alii aliorum membra,

6 sed qui dotes pro collato in nos beneficio varias habemus: ut divinationem pro fidei portione:

7 ut ministerium, ad ministrandum: sive quis doceat, ad docendum:

8 sive cohortetur, ad cohortandum: sive sit distributor, ut sincerè: sive præfet, ut sedulò: sive largiatur, ut hilarè faciat.

9 Charitas simulationis ex-
pers: vitii osores, virtutis tena-
ces,

10 ad fraternum mutuumque
amorem proclives, honore præ-
venientes alius alium,

11 studio impigri, ferventes
animo, tempori servientes,

12 spe gaudentes, in adversis
patientes, in precibus assi-
dui,

13 sanctorum egestatibus o-
pitulantes, hospitalitatem ex-
ercentes.

14 Bene precamini vos inse-
cantibus, bene precamini, &
ne imprecamini.

15 Gaudete cum gaudenti-
bus, & cum plorantibus plora-
te,

16 eodem modo invicem a-
nimati: non vos animo eferen-
tes, sed humilibus accommo-
dantes. Ne vobis plaçete,

17 nemini malum pro malo
reddite, date operam ut vos a-
pud omnes homines honestè ge-
ratis.

18 Si fieri potest, (quantum
in vobis est) pacem cum omni-
bus exercete,

19 non vos ipsos ulciscentes,
d mihi charissimi, sed supplicio
locum dantes. Extat enim scri-
ptum: Mea est ultio, ego re-
munerabor, inquit Dominus.

20 Si itaque esurit inimicus
tuus, da ei comedere: si sitit,
da bibere. Id enim faciens,
candentes carbones in ejus ca-
put congeres.

21 Noli maleficio vinci, sed
beneficio vince maleficium.

C A P U T XIII.

Vult ut subdamur magistratū
bus, proximum diligamus,
vivamus juste, & Christum in-
duamus.

O Mnes mortales superiori-
bus potestatibus pareant.
Nulla est enim potestas, nisi à
Deo: ac quæ sunt potestates,
ea à Deo sunt instituta.

2 Itaque qui potestati repug-
nat, Dei institutioni resistit:
quique restiterint, poenas da-
bunt.

3 non enim rectè factis me-
tuendi sunt magistratus, sed
pravè factis. Vis potestatem
non timeret benefacito, & ab
ea laudem consequeris.

4 Nam Dei minister est, ti-
bi quod sit bono: Verum si ma-
lè feceris, formida. Nec enim
sine causa gladium gestat:
quippe cùm sit Dei minister, ad
irrogandas poenas iis qui male
faciunt.

5 Quapropter parere necesse
est, non solum supplicii metu,
sed etiam quia officii est.

6 Siquidem hanc ob causam
tributa penditis: sunt enim
publici Dei ministri, in hoc ip-
so assidui.

7 Quocirca solvite quod
cuique debetis: cui tributum,
tributum: cui vestigal, vesti-
gal: cui metum, metum: cui
honorem, honorem.

8 Nihil cuiquam debete, nisi
ut ametis vos inter vos. Nam
qui alios amat, is lege perfun-
ctus est.

9 Etenim, Ne adulterato,
Ne occidito, Ne furator, Ne
falsum testator, Ne concupisci-
to, & si quod aliud præceptum
est, id in hoc dicto summatis
comprehenditur: Alterum ut
t. ipium amato.

10 Charitas alteri non male-
facit. Itaque legis perfundio-
charitas est:

11 præsertim cùm sciamus,
venisse tempus & horam qua
jam.

jam sit nobis à somno expurgi-
scendum. Nunc enim proprius
nos est salūs, quām tum cūm
credidimus.

12 Discessit nox, dies adevit.
Quare deponamus opera tene-
brarum, & induamus arma lucis.

13 Honestē nos, ut in die,
geramus: non coemissionibus
& ebrietatibus, non concubiti-
bus & libidinibus, non jurgiis &
zimulatione:

14 sed induite Dominum Je-
sus Christum: néve carnis cu-
ram gerite, cupiditatibus indul-
gendo.

CAPUT XIV.

Commendat eos qui fide sunt in-
firma, ne vitio nostro scanda-
lizentur. Et illis ē diverso
imperat ut non temerē firmio-
res judicent, ut intra ædifica-
tionis, & charitatis terminos
Christianā consistat libertas.

SI quis autem imbecilla fide
est, huic nulla cum animi
dubitacione opitulamini.

2 Alius omnibus vesci fas esse
credit: aliis infirmus, vescitur
oleribus.

3 Qui vescitur, non vescen-
tem ne contemnit. Item qui
non vescitur, vescensem ne dam-
nato, cūm ei Deus subvenerit.

4 Tu quis es, qui alienum fa-
mulum damnes? Suo Domino
stat, aut cadit. Consistet autem:
potest enim Deus eum stabilire.

5 Alius diem diemque dis-
cernit: alias dies omnes eodem
loco habet. Suam quisque sen-
tentiam exploratam habeat.

6 Qui dierum rationem ha-
bet, Domino habet: item qui
dierum rationem non habet, Do-
mino non habet. Qui vescitur,
Domino vescitur: agit enim
Deo gratias. Item qui non ve-

scitur, Domino non vescitur, &
agit Deo gratias:

7 Nullus enim vestrum sibi
ipsi vivit, nullus item sibi ipsi
moritur.

8 Sive enim vivimus, Domi-
no vivimus: sive morimur, Do-
mino morimur. Sive igitur vivi-
mus, sive morimur, Domini su-
mus.

9 Nam ideo Christus & mor-
tuus est, & resurrexit ac re-
xit, ut & mortuis dominetur, &
vivis.

10 Tu verò cur tuum fra-
trem dannas? aut tu cur tuum
fratrem despicias? cūm simus
omnes ad Christi tribunal ad-
futuri?

11 Scriptum est enim: Sic
vivam (inquit Dominus) ut
mihi se flectet omne genu, om-
nisque lingua Deum celebrabit.

12 Itaque nostrum quisque
causam pro se dicet apud Deum.
13 Quamobrem ne jam dam-
nemus alius alium: sed hoc poti-
us statuite, non esse fratri of-
fensioni, aut incommodo.

14 Scio, & per Dominum
Jesum persuasum habeo, nihil
per se profanum esse, nisi quod
putanti aliquid profanum esse,
ei profanum est.

15 Verām si propter esum
frater tuus offenditur, tu non
jam charitatis officio fungeris.
Noli eum tuo esu perdere, pro-
quo mortuus Christus est.

16 Ne committite igitur, ut
male audiat vestrum bonum.

17 Non est enim Dei reg-
num: cibus & potio: sed justi-
tia, & pax, & gaudium in spiri-
tu sancto.

18 In his enim qui Christo
servit, is & Deo acceptus, & ho-
minibus probatus est.

19 Quamobrem persequamur

et quæ ad pacem, mutuamque utilitatem pertinent.

20 Noli eſus cauſa Dei opus abolere. Omnia quidem pura ſunt: ſed in eo malum eſt, ſi quis cum alterius offenſione vefcitur.

21 Decet neque carnes co-medere, neque vinum bibere, neque quicquam, quo tuus fra-ter vel impingat, vel laedatur, vel infirmetur.

22 Tu fidem habes: apud te habe, in Dei conſpectu. Felix qui ſeipſum non damnat, in eo quod probat.

23 Qui verò dubitat, ſi co-medit, damnandus eſt, quoniam non facit id cum fiducia: & quicquid cum fiducia non fit, peccatum eſt.

C A P U T . X V .

Paulus in hoc capite monet ut fortiores in fide robur ſuum conferant ad conſirmandoſ fratres infirmos, idque Domini Iefu Chrifti ſalvatoris noſtri exemplo, qui ſeipſum omnibus communicavit, non ſolum Ju-deis, ſed etiam Gentibus. Denique rationem reddit, cur hanc ad Romanos epiftolam ſcriperit. Obſecrat fratres per Iefum Chriftum, ut ſe labo-rantem precationibus adju-vent, ut liberetur ab incredu-lis Ju-deis.

Debemus autem nos, qui fortes ſumus, imbecillo-rum infirmitates tolerare, ne que nobiſiſlis indulgere.

2 Quisque noſtrum alteri in-dulgeat, boni cauſa, ad ejus utilitatem.

3 Etenim Christus non ipſe ſibi indulſit: ſed quemadmo-dum memoriz proditum eſt, Tuorum convictiorum con-viciis impetor.

4 Quæcumque enim antè ſcripta ſunt, ad noſtram doctri-nam ſcripta ſunt, ut per pati-entiam, & literarum conſolati-onem ſpem habeamus.

5 Faxit autem Deus, & pa-tientie & conſolationis au-thor, ut idem inter vos ſentia-tis, ſicuti Chriſto Iesu dignum eſt,

6 ut uno animo, unoque ore concelebretis Deum & patrem Domini noſtri Iesu Chriſti.

7 Quocirca opitulamini mu-tuō, ut & Chriſtus nobis ad Dei gloriā opitulatus eſt.

8 Dico autem, Iesum Chriſtum miniftrum fuifſe circumci-ſionis propter Dei veritatem, ad ea conſirmando quæ majori-bus fuerant promiſſa:

9 utque cætra gentes De-um ob ejus misericordiam ce-lebrarent, quemadmodum ſcri-ptum extat: Quare te celebra-bo apud gentes, tuumque no-men cantabo.

10 Item: Lætamini gentes, inquit, cum ejus populo.

11 Item: Laudate Dominum gentes omnes, eumque collau-date omnes populi.

12 Itemque Eſaias: Erit Iſa radix, exiſtetque qui gen-tibus imperet, in quo gentes ſpem habebunt.

13 Ceterū Deus ſpei omni-voſ lætitia atque pace compleat, fidentes, ut ſpe abundetis, vi ſpiritus ſancti.

14 Evidem hoc de vobis perſuafum habeo, mei fratres, voſ omnis eſſe bonitatis plenos, omni referto cognitione, qui aliis alium commonefacere poſſitis.

15 Sed video voſ aliquanto audacius ſcripsi, fratres, ut voſ in memoriam revocarem, pro eo

eo quod in me divinitas collata est beneficio,

16 ut sim Iesu Christi publicus minister ad extraneos, sacrum Dei administrans Evangelium, ut extraneorum libato accepta sit, per sanctum consecrata spiritum.

17 Itaque habeo quod in Christo Iesu glorier, apud Deum quidem.

18 Nam ne quidem eloqui ausim, quam nihil non (ad efficiendum ut gentes obedirent) effecerit per me Christus, tum verbis tum re,

19 tanta prodigiorum ac miraculorum, tanta divini spiritus vi, ut a Hierosolyma per circuitum, usque ad Illyricum, omnia Christi Evangelio repleverim:

20 idque ita, ut Evangelium docere contenderem, non ubi nominatus esset Christus, ne alieno fundamento superstruerem.

21 Sed quemadmodum scriptum extat: Quibus de eo non erat nunciatum, aspicient: & qui non audiverant, intelligent.

22 Itaque se numero impeditus sum, quo minus ad vos venire.

23 At nunc cum jam in his tractibus locum non habeam, & vestri visendi cupiditate jam a multis annis teneam,

24 si quando in Hispaniam proficiscar, adibo vos. Spero enim, in itinere visurum vos, & a vobis illo deductum iri, si prius meam vestri-aviditatem aliquantum explevero.

25 Nunc quidem proficiscor Hierosolymam, ministraturus sanctis.

26 Visum est enim Macedonibus & Achaeis, collectam quandam confidere ad sanctos pauperes, qui sunt Hierosolymis.

27 Visum est, inquam & sane eis debent. Nam si extranei illorum spiritualia participarunt, debent vicissim carnalibus rebus subvenire illis.

28 Hoc igitur ubi perfecero, eisque fructum hunc confignave-ro, isthac me conferam in Hispaniam.

29 Scio autem, cum veniam ad vos, venturum cum plena Christiani Evangelii libertate;

30 Exhortor autem vos fratres, per Dominum nostrum Iesum Christum, perque spiritus charitatem, ut me faciendis ad Deum pro me supplicationibus adjuvetis,

31 ut eos evadam qui sunt in Judaea contumaces: utque id, cuius administrandi gratia Hierosolymam peto, gratum sit sanctis,

32 quo vos cum letitia, Dei voluntate, visam, vobiscumque recreer.

33 Deus pacis vobis omnibus adsit. Am.n.

CAPUT XVI.

Commendat Phæbam, salutat officiosè complures, admonetque ut eos eaveant, qui dissidiorum autores sunt.

Commendo autem vobis Phæbam, sororem nostram Cenckreensis ecclesie ministram,

2 ut eam per Dominum accipiat, sicuti sanctis dignum est, eique adsit, quacunque in re ei vobis erit opas. Nam ea cum multis aliis, tum mihi adfuit.

3 Salutare Priseam & Aquilam, meos in Christo Iesu adiutores,

4 (qui)

4 (qui pro mea vita suas ob-
jicere cervices : quibus non ego
solus gratias ago , verum etiam
omnes extraneorum ecclesiaz,))

5 & eorum domesticam ec-
clesiam. Salutate Epanetum
mihi charissimum, qui est Achaea
primitiae in Christo.

6 Salutate Mariam , quæ
multum nostra causa laboravit.

7 Salutate Andronicum &
Juniam, meos cognatos, & ali-
quando mecum unâ captos, qui
sunt in Apostolis insignes, qui
etiam ante me Christo acce-
serunt.

8 Salutate Ampliam , mihi
in Domino charissimum.

9 Salutate Urbanum , no-
strum in Christo adjutorem :
& Stachym, mihi charissimum.

10 Salutate Apellem , in
Christo probatum. Salutate eos
qui sunt ex Aristoboli familia.

11 Salutate Herodionem,
cognatum meum. Salutate eos
qui sunt ex Narcissi familia, qui
sunt in Domino.

12 Salutate Tryphaenam &
Tryphosam, quæ in Domino la-
borant : Salutate Perfidem
charissimam , quæ multum in
Domino laboravit.

13 Salutate Rufum , homi-
nem in Domino lectum , ejus-
que & meam matrem.

14 Salutate Asyncritum ,
Phlegontem, Hermam, Patro-
bam, Hermem, & eorum sòcios
fratres.

15 Salutate Philologum , &
Juliam, Nereum, & ejus so-
rem, & Olympam, & eorum so-
cios omnes sanctos.

16 Salutate vos inter vos os-
culo sancto. Salutant vos Chri-
sti Ecclesiaz.

17 Cohortor autem vos, fra-
tres, ut ab eis, qui seditiones &

offensiones contra eam quam
aceperistis, doctrinam excitant,
caveatis, eosque declinetis.

18 Nam eiusmodi homines
non Domino Jesu Christo, sed
suo ventri serviant , & blanda
speciosa que oratione fallunt a-
nimos non malitiosorum.

19 Nam vestra obedientia a-
pud omnes increbuit , id quod
vestra causa gaudeo. Sed volo
vos, ut ad malum simplices, sic
ad bonum esse sapientes.

20 Deus autem pacis Sata-
nam brevi sub vestris pedibus
conteret. Adsit vobis Domini
nostrí Jesu Christi favor.

21 Salutant vos Timotheus
meus adjutor, & Lucius, & Ja-
son, & Sosipater, mei cognati.

22 Saluto vos ego Tertius,
qui hanc epistolam in Domino
scripsi.

23 Salutat vos Caius, meus
hospes, & totius ecclesiaz. Salu-
tat vos Erafus procurator ci-
vitatis, & Quartus frater.

24 Favor Domini nostri Je-
su Christi adsit vobis omnibus.
Amen.

25 Et autem qui potest con-
firmare vos secundum meum
Evangelium , & Jesu Christi
prædicationem, secundum pate-
factionem mysterii æternis tem-
poribus taciti,

26 nunc autem declarati, &
per vaticinas literas ex Dei im-
mortalis instituto, ad obedien-
tiam fidei, ad gentes omnes ex-
plificati,

27 Soli sapienti Deo per
Jesum Christum gloria in per-
petuum. Amen.

*Scripta est Corinbi, missa per
Phæbam, Cenchreenfis eccl-
esiæ ministram.*

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD CORINTHIOS.

CAPUT I.

Post gratulationem, que vim habet exhortandi, taxat dissidia Corinthonum, eosque à fastu ad humilitatem revocat: Nam evertens omnem mundi sapientiam, solam crucis predicationem erigit.

PAULUS vocatus Apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, & Sosthenes frater,

2 divina Ecclesia quæ Corinthi est, sanctificatis per Christum Jesum, vocatis sanctis: necnon omnibus qui Domini nostri Jesu Christi nomen invocant, quocunque in loco, sive suo, sive nostro,

3 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4 Ago Deo meo semper de vobis gratias, ob Dei beneficium in vos collatum, per Jesum Christum:

5 quid per eum adeò rebus omnibus ditati estis, omni & oratione & scientia,

6 (quemadmodum de Christo testimonium in vobis confirmatum est)

7 ut nulla dote careatis, patefactionem expectantes Domini nostri Jesu Christi,

8 qui vos confirmabit ad extremum inculpatos, ad diem Domini nostri Jesu Christi.

9 Fidelis Deus est, per quem ad ejus filii Jesu Christi Domini nostri communioam vocati estis.

10 Exhortor autem vos, fratres, per Domini nostri Jesu Christi nomen, ut idem omnes Iequamini: neve sint in vobis dissidia, sed sitis in eadem mente, eademque sententia compositi.

11 Declaratum est enim mihi de vobis, mei fratres, à Chloë domesticis, inter vos esse lites.

12 Quod dico, hoc est, quid vestrum alius dicit, Ego sum Pauli: alius, ego Apollo, ego Cepha, ego Christi.

13 Divisusne Christus est: Num Paulus pro vobis crucifixus est? aut in Pauli nomen estis baptizati?

14 Ago Deo gratias, quid vestrum neminem baptizavi, nisi Crispum & Caium:

15 ne quis dicat, me in meum baptizasse nomen.

16 Baptizavi præterea Stephanæ familiam. Ceterorum nescio an ullum baptizaverim.

17 Non enim legavit me Christus ad baptizandum, sed ad docendum Evangelium, nulla cum orationis eruditione, ne crux inanis fiat.

18 Est enim crucis oratio perituris stultitia, servandis autem nobis divina potestas.

19 Scri-

19 Scriptum est enim : Perdam sapientum sapientiam & prudentum prudentiam abolebo.

20 Ubi sapiens ? ubi literatus ? ubi hujus seculi conqueritor ? Nonne infatuavit Deus sapientiam hujus mundi ?

21 Postquam enim ex divina sapientia non ita sapuit mundus ut Deum cognosceret , vi- sum est Deo, per prædicationis stultitiam servare fidentes :

22 quandoquidem & Judæi portentum postulant, & Græci sapientiam querunt.

23 Nos vero Christum prædicamus crucifixum , Judæis offensionem, Græcis stultitiam.

24 sed ipsis vocatis, tum Judæis tum Græcis, Christum Dei potentiam, Deique sapientiam.

25 Nam quod Dei stultum est, id sapientius est quam homines : & quod Dei irabecillum est, id fortius est quam homines.

26 Videlis enim , quomodo sitis vocati, fratres : non multi quidem sapientes , quod ad carnem attinet : non multi potentes, non multi nobiles :

27 sed mundi stultissima Deus elegit, ut sapientes confutaret : & mundi infirmissima elegit Deus, ut fortia confutaret :

28 & mundi ignobilissima contemptissimaque elegit Deus, & quæ nihil sunt, ut quæ aliquid sunt, aboleret,

29 ne quis mortalium glorietur apud Deum.

30 Ab eo autem vos estis per Christum Jesum qui nobis est sapientia à Deo, justitia, & sanctitas, & liberatio :

31 ut, quemadmodum scriptum est, Qui gloriatur, in domino glorietur.

CAPUT II.

Prædicationem suam in exemplum adducit, humanitus quidem abjectam, spirituali tamen virtute insignem. Tandem concludit carnis judicio non posse estimari.

I Taque ego cum veni ad vos, fratres , ita veni, ut nulla cum orationis aut sapientie excellentia divinum vobis oraculum exponerem.

2 Statueram enim nihil scire apud vos, nisi Jesum Christum, & eum crucifixum.

3 Itaque multa cum infirmitate & meta ac tremore versatus sum apud vos :

4 & ejusmodi oratione ac prædicatione usus , quæ non persuasoriis humanae sapientie verbis, sed spirituali potentia demonstratione constaret :

5 ne vestra fides in hominum sapientia, sed in Dei potentia sita foret.

6 Sapientiam autem loquimur apud perfectos, sapientiam inquam non hujus seculi, neque principum hujus seculi, qui abolentur :

7 sed Dei sapientiam arcane loquimur, abditam , quam destinavit Deus ante secula ad nostram gloriam,

8 quam nemo principum hujus seculi cognovit. Si enim cognovissent, nunquam gloria Dominum crucifixissent.

9 Sed (quemadmodum scriptum est) quæ nec oculus hominis vidit , nec auris audivit, nec animus cogitavit, quæ præparavit Deus suis amatoribus.

10 Nobis autem Deus suo spiritu patefecit. Spiritus enim omnia rimatur , etiam Dei abditissima.

11 Nam quis hominum seit homi-

hominis negotia nisi hominis spiritus, qui in eo est? sic Dei negotia nullus scit, nisi Dei spiritus.

12 Nos vero non mundi spiritum ac epimus, sed profectum à Deo spiritum, ut intelligamus quæ nobis largitus Deus est:

13 quæ etiam eloquimur non eruditis humanæ sapientiæ, sed eruditis sancti spiritus sermonibus, spiritualibus spiritualia componentes.

14 Animalis autem homo non capit quæ sunt divini spiritus, quippe quæ sint ei stultitia: itaque non potest ea cognoscere, nt quæ sint spiritualiter examinanda.

15 At spiritualis explorat omnia, nec ipse à quoquam exploratur.

16 Quis enim Domini mentem novit, ut eum instiget? At nos Christi mentem habemus.

CAPUT. III.

Ratione redditæ doctrinae sue humiliis, docet quo loco habendi sunt ministri, quod munus, quæ vera adificandi ratio, monet Corinthios, ne pariantur animas suas profanari, superba carnis sapientia.

Ego vero, fratres, non potui vos ut spirituales alloqui, sed ut carnales, ut in Christo infantes.

2 Lac vobis bibendum dedi, non cibum. Nondum enim poteratis: sed ne nunc quidem adhuc potestis, quippe qui sitis adhuc carnales.

3 Etenim cum sit inter vos simulatio & lis, & dissidia, nonne carnales estis, humanoque more vos geritis?

4 Cum enim dicat aliquis,

Ego sum Pauli: alius, Ego Apollo: nonne carnales estis?

5 Quis vero est Paulus? aut quis Apollos? nisi ministri, per quos vos credidistis, prout cuique dedit Dominus.

6 Ego sevi, Apollos irrigavit: sed Deus auxit.

7 Itaque neque sator quicquam est, neque irrigator, sed qui auget Deus.

8 Sator autem & irrigator idem sunt: sed eterque suam mercedem accipiet, pro suo labore.

9 Nos enim Dei sumus adjutores: vos Dei agricultura, Dei adficiuntur estis.

10 Ego pro Dei beneficio in me collato, ut sapiens architectus fundame tum ieci, aliis superstruit: sed videat quisque quomodo superstruat.

11 Nam fundamentum aliud jacere nemo potest, orater id quod iactum est, qui est Jesus Christus.

12 Quod si quis huic fundamento superstruit aurum, argentum, gemmas, ligna, fœnum, stipulam,

13 cuiusque opus perspicuum fiet. Dies enim declarabit: nam igne patet: ac quale cuiusque sit opus, ignis explorabit.

14 Si cuius opus, quod superstruxerit, manebit, is premium accipiet.

15 Si cuius opus comburetur, is iacturam faciet, quamqua evadet ipse quidem, sed sic ut per ignem.

16 An nescitis, vos Dei esse templum, Deique spiritum in vobis habitare?

17 Si quis Dei templum corrumpet, corrumpet hunc Deus: templum enim Dei sanctum est, qui estis vos.

18 Nemo

18 Nemo se ipsum fallat. Si quis sapiens sibi videtur apud nos, in hoc seculo stultus fiat, ut sit sapiens.

19 Nam hujus mundi sapientia, apud Deum stultitia est. Sic enim scriptum extat: Qui sapientes sua ipsorum calliditate capit.

20 Itemque: intelligit Dominus sapientum cogitationes esse vanas.

21 Itaque nemo gloriatur apud homines: omnia enim vestra sunt,

22 & Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & praesentia, & futura, omnia vestra sunt: vos autem Christi, & Christus Dei.

C A P U T IV.

Definitione veri Apostoli adducta, humilitatis speciem honori sibi magis esse debere, quam prebro docet. Signa profert unde re ipsa appareat, nec gloriae, nec ventri ipsum studuisse. Ad finem Timotheum commendat.

Sic de nobis existimant homines, ut de Christi ministris, & divinorum arcanorum dispensatoribus.

2 Exterum quod in dispensatoribus requiritur, ut fidelis quis comperiat:

3 ego vero minimi facio, de me vel a vobis, vel omnino humana die judicari, quin neque ipsis de me sententiam fero.

4 Namvis enim nihil mihi conscientiam, non tamen idecirsum absolvendus. Verum qui de me iudiciorum facturus sit, Dominus est.

5 Quamobrem ne quid ante tempus iudicate, donec veniat Dominus, qui & tenebrarum occulta proferat in lucem, &

animorum consilia patefaciat, ac tum demum laudem quisque consequatur a Deo.

6 Hac ego, fratres, in me & in Apollo derivavi, propter vos, ut in nobis discatis, nemini supraquam scriptum est arrogare, ne alius de alio contra alterum tumeatis.

7 Quis enim de te iudicaturus est? Quid vero habes, quod non aliunde habeas? quod si aliunde habes, quid te jactas, perinde ac si non aliunde haberet?

8 Jam vos saturi, jam divites estis, sine nobis regnatis: atque utinam regnaretis, ut nos quoque una vobiscum regnaremus.

9 Nos enim postremos apostolos, Deus, puto, pro necandishabit: qui mundo & angelis, & hominibus spectaculum simus.

10 Nos propter Christum stulti sumus, vos in Christo prudentes: nos imbecilli, vos fortes: vos gloriosi, nos infames. Ad hoc tempus & esurimus, & sitiimus, & nudii sumus, & pugnis cedimur, & agitamur, 11 & laboramus, nostris ipsis manibus operantes.

12 Conviciis appetiti, fausta precamur: infectari, patimur:

13 cum maledicatur nobis, solamur: haec tenus pro mundi incrementis ac publicis quisquiliis ducimur.

14 Non equidem ut vos pudore afficiam, haec scribo: sed ut charissimos mihi natos commonefacio.

15 Nam etiam si mille paedagogos habeatis in Christo, at non multos patres. Etenim in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.

16 Itaque vos cohætor ut
mei sitis imitatores.

17 Hanc ob causam misi vo-
bis Timotheum, qui meus est
charus fidusque natus in Domi-
no, qui vobis narret instituta
mea, quod ad Christi rem at-
tinget, quomodo ubique in om-
ni ecclesia doceam.

18 Nam verò perinde quasi
ad vos ego venturus non sim, in-
flati sunt quidam.

19 sed veniam ad vos brevi,
si volet Dominus, & cognos-
cam non orationem istorum in-
flatorum sed vires.

20 Non enim in oratione si-
tum est divinum regnum, sed in
viribus.

21 Utrum vultis cum virga
veniam ad vos, an cum charita-
te, animoque mansueto?

C A P U T V.

*Quod incestuosum privigni cum
noverca conjugium taciti fer-
rent satis cause esse admonet,
cur pudore dejiciantur potius,
quam superbiant. Eiusmodi
scelerata excommunicatione vin-
dicanda esse, ne contagio lazi-
us serpent.*

OMNINO auditur apud vos
esse stuprum, & quidem
tale stuprum, quale ne apud ex-
traneos quidem nominatur, ut
uxorem quidam patris habeat:

2 & vos inflati estis? & non
potius lugetis, ut de medio ve-
strum tollatur, qui facinus istud
commisit?

3 Ego verò, ut corpore ab-
sens, animo præsens, jam de-
crevi tanquam præsens, ist us
facti perprætratorem,

4 in nomine Domini nostri
Jesu Christi, congregatis vobis
& animo meo cum Domini no-
stri Jesu Christi potentia,

5 istum inquam dedere 34.
tanaz ad perniciem carnis, ut
animus servetur ad diem Domi-
ni Jesu.

6 Non est honesta vestra
gloriatio. An nescitis exiguo
fermento massam totam fermen-
tari?

7 Expurgate ergo vetus fer-
mentum, ut sitis nova massa, si-
cut estis fermentati. Etenim
Pascha nostrum pro nobis im-
molatus est Christus:

8 proinde festum agamus,
non vetere fermento, neque
improbatis malitiæque fer-
mento, sed sinceritatis verita-
tisque panibus fermentatis.

9 Quod scripsi vobis per epi-
stolam, ne cum impudicis com-
merciū haberetis,

10 id non scripsi de omni-
bus hujus mundi impudicis, aut
avaris, aut rapacibus, aut dea-
stricolis: alioqui vobis esset ex
orbe migrandum.

11 Sed quid cum eis non es-
se contrahendum scripsi, id è
pertinet, ut si quis, qui frater
nominetur, impudicus est, aut
avarus, aut deastricola, aut con-
viciator, aut ebriosus, aut rapax,
cum ejusmodi homine ne qui-
dem cibum capiat.

12 Nam de alienis quidem,
quid me judicare attinet? cum
vobis sit de vestris judican-
dum.

13 de alienis quidem judi-
cat Deus. Igitur auferte malos
de medio vestram.

C A P U T VI.

*Invehi:ur in forenses contentio-
nes, quibus se mutuò vexa-
bant sub infidelibus, cum ma-
no evangeliis dedecore. Deinde
scortandi licentiam gravi com-
minatione exagitat.*

Aut

Audet aliquis vestram, negotium habens cum altero, judicio experiri apud injusos, ac non potius apud sanctos?

2 An nescitis, sanctos de mundo iudicium esse facturos? Quid si à vobis de mundo iudicandum est, an tantillis indigni iudicis estis?

3 An vos præterit, nos etiam de anglis sententiam esse latros, nedum de hujus vita negotiis?

4 Ergo si de hujus vita negotiis controversias habetis, eas ad eorum iudicium refertis, qui in ecclesia despiciuntur sunt?

5 Hoc dico, ut vos pudeat. Ad eum in vobis ne unus quidem ita peritus est, ut possit inter suos fratres dijudicare?

6 sed frater cum fratre litigat, idque sub infidentibus?

7 Jam quidem omnino vitium in vobis est, quod inter vos controversias habetis. Cur non potius injuriam patimini? cur non potius fraudamini?

8 immo vos injuriam facitis ac fraudatis, & quidem fratres.

9 An vos latet, injustos non esse divinum regnum adepti-ros?

10 Ne errate: nec impudicii, nec deastricoli, nec adulteri, nec molles, nec predicones, nec fures, nec avari, nec ebriosi, nec conviciatores, nec rapaces, divinum regnum consequentur.

11 Et tales quidem nonnulli eratis: sed abluti estis, sed sancti, sed justi facti, per nomen Domini Jesu, perque Dei nostri spiritum.

12 Quidvis mihi licet, tametsi non quidvis conducit: quidvis mihi licet, tametsi ego nulli rei mancipabor.

13 Et dapes ventri, & dapi- bus venter: & hunc & illas abolebit Deus. At corpus non stupro, sed Domino, & Dominus corpori.

14 Deus verò & Dominum suscitavit, & vos per ejus potestatem suscitabit.

15 An nescitis, corpora vestra Christi esse membra? Ergo Christi membra tollam, & scorti membra faciam? Absit.

16 An nescitis, eum qui cum scorto copulatur, unum esse corpus? Fist enim, inquit ille, ex duabus una caro.

17 Qui vero cum Domino copulatur, unus spiritus est.

18 Fugite stuprum. Omne aliud peccatum, quodcunque committit homo, extra corpus est: sed qui scortatur, is intra suum corpus peccat.

19 An ignoratis, vestrum corpus templum esse sancti spiritus, qui in vobis est, quem à Deo habetis? neque vos esse vestros,

20 quippe precio emptos? Honorate sanè Deum vestris & corporibus & animis, quæ Dei sunt.

C A P U T VII.

Differens hic de conjugio, quod est remedium vitande scortationis, indissolubile, jubet unumquemque sorte sua contentum vivere. Quis virginitatis finis esse debeat ostendit, & qui conjugium succipere debeant.

DE quibus autem mihi scripsisti, bonum esset homini mulierem non tangere.

2 sed propter stupra, suam quisque uxorem, & suum quisque virum habeat.

3 Uxori vir debitam benevolen-

volentiam solvat: itidemque uxor viro.

4 Uxor sui corporis domina non est, sed vir: itemque vir sui corporis dominus non est, sed uxor.

5 Nolite alter alterum defraudare, nisi forte ex mutuo consensu, ad tempus, ut jejunio & precibus vacetis: deinde congregiamini, ne vos tentet Satanus, propter vestram intemperantiam.

6 Hoc autem dico, quod ita permittam, non quod præcipiam.

7 Vellens enim omnes homines sic esse, ut ego sum. Sed sua quisque dote prædictus est à Deo: alius aliter.

8 Cœlibibus autem & viduis dico, bonum eis esse, si sic maneant, ut ego.

9 Tamen si se non continent, contrahant matrimonium: satius est enim matrimonium contrahere, quam ardere.

10 Conjugibus autem præcipio, non ego, sed Dominus, ne uxor à viro dirimatur.

11 Quod si direpta fuerit, maneat cœlebs, aut viro reconcilietur. Item, ne vir uxorem repudiet.

12 Ceteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidem, qui tamen cum eo libenter habitet, eam ne repudiato.

13 Tamen mulier quæ virum habet infidente, qui tamen libenter cum ea habitet, eum ne repudiato.

14 Sanctus enim sit vir infidens per uxorem: itemque sancta sit uxor infidens et virum. Alioquin vestri liberi impuris essent, cum nunc sint sancti.

15 Si infidens divortium

facit, faciat: non est in hujus modi re servus frater aut soror: quin nos ad pacem vocavit Deus

16 Qui scis autem mulier, an tu virum servatura sis? aut qui scis vir, an tu uxorem servatur sis?

17 Ceterum ut cuique laetus Deus est, ut quemque Dominus vocavit, ita se gerat: atque ita in omnibus ecclesiis faciendum præcipio.

18 Circumcisus vocatus est aliquis, ne præputietur: præputatus vocatus est, ne circumcidatur.

19 Circumcisio nihil est, & præputium nihil est, sed Dei præceptorum conservatio.

20 In quo quisque statu vocatus est, in eo maneto.

21 Servus vocatus es, ne curato, quanquam si liber fieri potes, eo potius utere.

22 Nam qui, cum servus es, vocatus est in Domino, is Domini libertus est. Itidem, qui liber vocatus est, is Christi servus est.

23 Preco empti estis, nolite hominum servi fieri.

24 In qua quisque conditio ne vocatus est, fratres, in ea maneto apud Deum.

25 De virginibus autem, Domino præceptum non habeo: sed consilium do, ut qui is sim, cui Domini clementia fidentem esse datum sit.

26 Arbitror igitur id bonum esse, propter instantes res adversas, quod homini bonum est sic esse.

27 Devinctus ex uxore, ne quere solutionem: solitus ex uxore, ne quere uxorem.

28 Quod si duxisti, non peccasti: & si nuplit virgo, non pec-

peccavit, sed iis humanz calamitates ferendz sunt, & ego vobis parco.

29 Ceterum hoc aio fratres: Tempus angustum est: restat, ut & qui uxores habent, perinde sint ac si non habeant:

30 & qui plorant, acsi non plorent: & qui gaudent, acsi non gaudeant: & qui emunt, ac si non teneant:

31 & qui utuntur hoc mundo, ita ut non abutantur. Abit enim species hujus mundi:

32 & ego vos securos esse vellem: Cœlebs Domini res curat, ut Domino placeat.

33 Maritus mundana curat, uxori ut placeat, atque ita divisus est.

34 Item mulier cœlebs, aut virgo, Domini res curat, ut & corpore sancta sit, & spiritu: at nuptia curat mundana, viro ut placeat.

35 Hoc autem ad vestram ipsorum utilitatem dico, non ut laqueum vobis injiciam, sed ut honeste, ac iadis cum Domino coniunctione vivatur.

36 Quod si quis in virgine sua indecorum esse putat ut ea vieta sit, atque ita faciendum est, quod volet faciat, non peccat, nubat.

37 Sed qui animo constans est, neque cogitur, sed liber & sui juris est, atque hoc animo suo statuit suam servandam esse virginem, recte facit.

38 Itaque & qui nuptium elocat, recte facit: & qui non elocat, rectius facit.

39 Mulier legè obstricta est, quandiu vivit ejus vir: sin obdormiverit vir ejus, liberum est ei cui velit nubere, dummodo in Domino:

40 quanquam felicior est si

sic manserit, mea quidem sententia. Videor autem ego quoque mihi habere Dei spiritum.

C A P U T VIII.

Ab hoc loco usque ad finem decimi capituli dehortatur ut ab impiis Gentilium epulis abstinent. Abusum Christiane libertatis coercet, & scientiam charitatem frenandam docet.

D E iis autem quæ sunt sacrificata deastris, scimus omnes nos ejus rei cognitionem habere. Cognitio inflat, charitas aliis prodest.

2 quod si quis scire aliquid sibi videtur, nihil dum novit, ut quidem nosci debet.

3 At si quis Deum amat, is Deo notus est:

4 ergo de esu immolatorum deastris, scimus nullum esse in mundo deastrum: nullumque alium esse Deum, excepto uno.

5 Quamvis enim sint qui dicantur Dii, tum in ca lo tum in terra (ut sunt multi & qui dii & qui domini dicantur,) 6 at nobis quidem unus est Deus, pater ille, à quo omnia, & in quem nos: item unus est Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & per quem nos.

7 Sed non est in omnibus hujus rei cognitio. Quin nonnulli hodie opinantes esse deastros, tamen quasi deastris immolata comedunt: itaque eorum conscientia, quæ infirma est, labefactatur.

8 Atqui cibus non commendat nos Deo: nam neque si vescimur, præstantiores sumus: neque si non vescimur sumus deterioriores.

9 Sed videte ne vestra ista potestas d' trimento sit imbecillibus.

10 Si quis enim viderit te cui nota res est, in deastrorum mensam accumbentem, nonne cum sua illa opinionis infirmitate impelletur ad vescendum deastrorum victimis?

11 Atque ita per tuam cognitionem eribit frater imbecillus, propter quem appetit Christus?

12 Sic autem peccantes in fratres, & eorum infirmam conscientiam percellentes, in Christum peccatis.

13 Quamobrem si etsi officit meo fratri, nunquam carnem comedero, ne fratrem meum laedam.

C A P U T IX.

Ostendit qualiter liberitate a domino sibi permissa, ultra abstinuerit, ne quem in rebus mediis offenderet, viamque nostram stadii instar esse dicit.

AN scilicet non sum Apostolus? scilicet non sum liber? scilicet Iesum Christum Dominum nostrum non vidi? scilicet opus meum non estis vos in Domino?

2 Si aliis non sum Apostolus, at certe vobis sum, si quidem vos mei muneris sigillum estis in Domino:

3 Atque haec est mea apud eos, qui me explorant, defensio.

4 Scilicet non licet nobis comedere ac bibere?

5 Scilicet non licet nobis sororem uxorem circumducere, ut & ceteris Apostolis, & Domini fratribus, & Cepha?

6 Soline mihi & Barnabae, ne non operemur, interdictum est?

7 quis unquam suis stipendiis militat? quis vineam panxit, nec ejus fructu vescitur?

aut quis ovile pascit, quin ovi-lis lacte vescatur?

8 Num haec ego humano more loquor? an non lex quoque dicit eadem?

9 Nam in Mosis lege scriptum est: Bovi trituranti os ne obstrueto. Bovisne curæ Deo sunt?

10 An propter nos omnino dicit? Propter nos enim literis proditum est, spe debere arantem arare, & triturantem spe participare quod sperat.

11 Si nos vobis divina seminavimus, magnum verò est si nos humana vestra metemus?

12 Si alii vestras facultates participant, cur non magis nos? Verum non sumus hac usi potestate, sed quidvis perforimus, ne quid Christi remoremur Evangelium.

13 An nescitis, eos qui sacra procurant, sacris vesici? qui aræ operam dant, aræ participes es?

14 Similiter item Evangelium publicantibus mandavit Dominus, ut Evangelio vivarent.

15 Et tamen ego nihil horum usurpavi. Neque vero haec scripsi, ut in me hic fiat. Nam mihi mori satius est, quam ut meam gloriationem quisquam aboleat.

16 Etenim si Evangelium doceo, non est quod gloriet, quippe cum necessitate cogari: ac poenas datus sum, nisi doceam.

17 Quod si vobis hoc facio, mercedem assequar: sin invitus, haec mihi procuratio creditur est.

18 In quo igitur mihi posita merces est? si ita doceam, ut nullus in Christi Evangelium sum.

fumptus sit, non abutendo mea in Evangelio potestate.

19 Cù n enim ab omnibus liber essem, omnibus me mancipavi, quò plures lucrarer :

20 fuique Judæus ut Judæus, quo Judæos lucrifacerem : legi subditis, ut legi subditus, quò legi subditos lucrifacerem :

21 exlegib; ut exlex (non quod Deo exlex essem, eram enim in lege Christo) quò exleges lucrificarem.

22 Fui infirmis perinde ac infirus, quò infirmos lucrifacerem : denique quibusvis quidivisi, ut omnino aliquos scrarem.

23 Atque hoc Evangelii causa facio, ut ejus siam particeps.

24 An nescitis, ut qui currunt in curriculo, omnes quidem currant, sed unus certamini precium obtineat? Sic currere, ut assequamini.

25 Enimvero omnes qui certant, omnia perferunt, illi quidem ut interituram assequantur coronam: at nos, immortalem.

26 Evidem sic curro, ut non incertò: sic luctor, ut qui non aerem verberem:

27 quin contundo subigoque meum corpus, ne forte cùmalius docuerim, ipse sim rejectaneus.

C A P U T X.

Si Deus Iudeis non pepercit, neque iis parcer, quibus fors est æquilis in tessellis externis sue gratia. Itaque absurdum esse participes fieri mensæ demonorum eos, qui Cœnæ Domini communicant, & qui in rebus mediis rationem proximi non habent.

Nolo autem vos ignorare, fratres, majores nostros

omnes sub nube fuisse, & omnes mare trajecisse,

2 & omnes nomine Mosis nube, marique baptizatos,

3 & omnes eoden spirituall cibo usos fuisse,

4 & omnes eandem potionem spiritualem bibisse. Bibebant enim ex spirituali sequente petra, quæ petra Christus erat.

5 Et tamen eorum plerique Deo accepti non fuerunt: sunt enim in solitudine prostrati.

6 Hæc autem nobis exempla præbent, ne simus malorum cupidi, ut illi concupiverunt.

7 Neve deastrorum cultores sitis, ut illorum nonnulli, sicuti memorie proditum est: Sed sit populus ad capiendum cibum ac potionem, deinde surrexerunt ad ludendum.

8 Neve scortemur: quemadmodum eorum nonnulli scortati sunt, ideoque ceciderunt uno die viginti tria millia.

9 Néve Christum tentemus, quemadmodum eorum nonnulli tentarunt, itaque à serpentibus perierunt.

10 Néve murmurate, quemadmodum eorum nonnulli murmurarunt, itaque ab exterminatore perierunt.

11 Hæc autem omnia illis ut exempla contigerunt scriptaque sunt nostri, qui in extrema seculorum incidimus, admونendi gratia.

12 Proinde qui sibi stare videntur, videat ne cadat.

13 Nulla vos, nisi humana, invasit tentatio. Sed ita fidelis Deus est, ut vos non sit tentari permisurus suprà quā n possitis: sed cum tentatione ejusmodi eventum facturus, ut ferendo vincere possitis.

14 Quamobrem, & mihi chaffissimi, fugite deastrorum cultum.

15 Ut prudentes alloquor: judecate vos, quod ego dico.

16 Poculum laudatorium, in quo laudes dicimus, nonne communitas Christi sanguinis est? Quem panem frangimus, nonne communitas Christi corporis est?

17 quandoquidem unus panis, unum corpus multi sumus: omnes enim sumus ejusdem panis participes.

18 Considerate Israelitas, quod ad carnem attinet: nimirum qui sacrificiis vescuntur, sunt aræ participes.

19 Quid ergo est quod dico? sacrificata deastris esse aliiquid? aut deastros esse aliiquid?

20 Imò quæ sacrificant extranei, ea dæmoniis sacrificare dico, non Deo. Dæmonum autem participes esse vos nolo.

21 Non potestis & Domini & dæmoniorum poculum bibere: non potestis & Domini & dæmoniorum mensam partcipare.

22 Irritandæsne nobis Dominus est? num sumus eo potentiores?

23 Quidvis mihi licet, sed non quidvis conductit. Quidvis mihi licet, sed non quidvis profest.

24 Nemo suo, sed alterius quisque comodo studeat.

25 Quicquid in macello venale est, vescimini, nihil sciscitantes propter conscientiam.

26 Nam Domini & terra est, & omnia terrestria.

27 Quod si quis infidentium vos invitat, & vultis ire, quicquid vobis apponetur, vesci-

mini, nihil sciscitantes propter conscientiam.

28 Si quis verò vobis dixerit, Hoc deastris immolatum est, ne vescimini propter eum qui indicavit, propterque conscientiam. Nam Domini & terra est; & omnia terrestria.

29 Conscientiam autem dico, non suam cujusque, sed alterius. Cur enim mea libertas damnetur ab alia conscientia?

30 Quod si ego gratae participio, cur in eo vituperer, de quo gratias ago?

31 Ergo sive comeditis, sive bibitis, seu quid aliud facitis, omnia ad Dei gloriam facite.

32 Præbete vos & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ divinæ innoxios:

33 quemadmodum ego quoque omnia omnibus indulgeo non meæ, sed multorum studens utilitati ut serventur. Imitatores mei estote, quemadmodum ego quoque sum Christi.

C A P U T XI.

Notat Corintios quod in sacrificiis, viri orent velatis caputibus, mulieres verò retediri. In summa, quod in pejus convenirent, & profana symposia permiscent epulo sacro canæ Domini quam ad primam institutionem exigit.

L Audoequidem vos, fratres, quod omnia mea meministis, & instituta, quemadmodum vobis tradidi, sic tenetis.

2 Volo autem scire vos, omnis viri caput esse Christum fœminæ caput esse virum Christi caput esse Deum:

3 omnis vir operto capite supplicans, aut vaticinans, caput suum turpificat.

4 Rufus omnis mulier de tece

teco capite supplicans, aut va-
ticipans, caput suum turpificat:
nam prorsus perinde est ac si
tonsa foret.

5 Quod si non velatur muli-
er, certe tondetur. Quod si
tonderi radive mulieri turpe
est, obnubatur.

6 Nam vir quidem caput
obnubere non debet, cum sit
imago gloriaque Dei. At mulier
viri gloria est.

7 Non enim est vir ex mulie-
re, sed ex viro mulier :

8 cum non propter mulie-
rem creatus sit vir, sed propter
virum mulier.

9 Propterea debet mulier ha-
bere in capite potestatis indici-
um propter angelos.

10 Ceterum neque vir sine
famina, neque f. & mina sine vi-
ro in Domino.

11 Ut enim ex viro foemina,
sic vir per foeminam: omnia
autem ex Deo.

12 Ipsi apud vos iudicate,
an decorum sit, foeminam Deo
Supplicare detestam.

13 Anne ipsa quidem natu-
ra vos docet, viro comam ale-
re, dedecori esse?

14 Foeminæ autem comam
alere, decorum esse? Quando-
quidem coma pro amictu data
est.

15 Quod si cui contentiousum
esse libet, nos talem consuetu-
dinem non habemus, neque Dei
ecclesiaz.

16 Hoc autem admonens,
non laudo, quod non utiliter,
sed damnosè convenitis.

17 Primùm enim convenien-
tibus vobis in concionem audio
dissidia in vobis esse, & nonni-
hil credo :

18 oportet enim in vobis fa-
ctiones esse, ut fiant probi in-
ter vos manifesti.

19 Igitur cum eodem coitis,
istud non est Dominicam epu-
lari cœnam,

20 cum suam quisque cœ-
nam antecapiat comedendo, &
hic esuriat, ille sit ebrius.

21 Numnam domos non ha-
betis ad edendum ac bibendum?
an divinam concionem contem-
nitis, & eigenos pudore afficitis?
Quid vobis dicam? laudem vos?
in hoc non laudo.

22 Nam (quemadmodum ego
& à Domino accepi, & vobis
tradidi) Dominus Jesus, qua
nocte probebatur, sumptum pa-
nem,

23 actis gratiis, fregit, ac
dixit: Sumite, comedite: hoc
meum corpus est, pro vobis
frangendum, hoc facilitate ad
mei memoriam.

24 Similiter & poculum,
postquam cœnavit, dicens: Hoc
poculum est novum fœdus, per
meum sanguinem. Hoc facilitate,
quoties bibetis, ad mei memo-
riam.

25 Quoties enim hoc pane
vescemini, & hoc poculum bibe-
tis, mortem Domini indicabi-
tis, donec veniat.

26 Itaque quisquis indignè
panem hunc comedenterit, aut Do-
mini poculum biberit, pos-
sabit, ob Domini corpus atque
sanguinem.

27 Proinde exploret homo
seipsum atque ita de pane co-
medat, & de poculo bibat.

28 Nam qui indigne come-
dit & bibit, damnationē ipse sibi
comedit & bibit, qui de Domi-
ni corpore non recte judicet.

29 Propterea apud vos mul-
ti sunt ægri, & infirmi, & fre-
quentes obdormiverunt.

30 Si enim de nobis ipsi recte
judicaremus, non puniremur:
M 3 31 dum

31 dum punimur autem, à Domino castigamur, ne cum mundo damnemur.

32 Quocirca, fratres mei, dum ad comedendum convenitis, alius alium expectate.

33 Quod si quis esurit, domi cibum capiat, ne ad pœnam convenitis.

34 Reliqua cùm venero componam.

CAPUT XI.

Ut à contentione & superbia Corintios avocet, dicit spiritualia dona ideo varia conferri, ut mutuò collata, coalescamus ea symmetria in unum Christi corpus, quemadmodum membra in bonum corporis humani coalescent.

Quod ad spiritualia, fratres, attinet, nolo vos ignorare.

2 Scitis, cùm extranei essetis, ut ad mutos deastros duceremini ac abduceremini.

3 Itaque declaro vobis, neminem esse, qui divino afflato loquens, Jesum verbis execretur: itemque neminem esse, qui Dominum possit Jesum dicere, nisi per sanctum spiritum.

4 Sed discrimina sunt donorum, cùm sit idem spiritus:

5 & discrimina sunt ministeriorum, cùm sit idem Dominus:

6 & discrimina sunt effectuum, cùm sit idem Deus, qui omnia efficit in omnibus.

7 Datur autem cuique declaratio spiritus, prout commodum est.

8 Huic enim per spiritum datur oratio sapientie: illi oratio scientie, ex eodem spiritu:

9 alii fides, per eundem spiritum: alii dona sanationum, per eundem spiritum:

10 alii prodigiorum effecti-

ones: alii vaticinatio: alii spirituum dijudicationes: alii genera linguarum, alii interpretationes linguarum.

11 Atque hæc omnia efficit unus idemque spiritus, dispersiens privatim cuique ut vult.

12 Quemadmodum enim corpus unum est, & membra habent multa, omniaque membra corporis unius multa cùm sint, unum corpus est: sic etiam Christus.

13 Etenim uno spiritu nos omnes unum in corpus baptizati sumus, & Judæi & Græci, & servi, & liberi, omnesque unum spiritum habimus.

14 Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

15 Si se pes, quia manus non sit, corporis esse neget, an idcirco non sit corporis?

16 Item si auris, quia non sit oculus, se corporis esse neget, an ideo non sit corporis?

17 Si totum corpus oculus est, ubi auditus? si totum auditus, ubi olfactus?

18 Nunc Deus unumquodque membrorum in corpore sic collocavit, ut voluit.

19 Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20 Nunc multa membra, sed unum corpus est.

21 Neque verò potest oculus dicere manui: Non egeo te: aut rursum caput pedibus: Non egeo vobis.

22 Contraque, quanto quodque membrorum corporis debilius videtur esse, tanto est magis necessarium:

23 & quo quæque in corpore inhonestiora judicamus, eò majore honore ea stipamus: & nostri inhonestissima quæque maximam honestatem obtinent,

24 cùm

24 cùm ei honestissima quæque nostri nihil egeant, Enim vero Deus ita corpus temperavit, elegantissimo cuique maximum tribuens honorem,

25 ne esset in corpore dissidium, sed eadem membra alia aliorum curam gererent:

26 ac siue doleret unum membrum, una condoleserent cuncta membra: siue in honore esset unum membrum, omnia membra congratularentur.

27 Vos vero aliquatenus Christi corpus estis atque membra:

28 & alios statuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, deinde vates, tertio magistros, deinde portenta, deinde sanationum dotes, adminicula, gubernationes, genera linguarum.

29 Nunquid omnes sunt Apostoli? nunquid omnes vates? nunquid omnes magistri? nunquid omnes pontifici?

30 nunquid omnes habent sanationum dotes? nunquid omnes lingui loquuntur? nunquid omnes interpretantur?

31 Affestate sancè præstantissimas quasque dotes: sed tamen excellentiorem viam jam vobis ostendam.

C A P U T XIII.

Monet nulla tam eximia esse domna qua non videntur coram Deo, si absit charitas, ideoque inejus laudes digrediuntur.

SI & hominum loquar & angelorum linguis, neque charitate sim prædictus, sum as resonans, aut cymbalum tinniens.

2 Et si tantum divinationis habeam, ut omnia arcana scientiamque omnem teneam, & si adeò omni sim fide prædictus, ut vel montes transmoveam, & ta-

men charitate non sim prædictus, nihil sum.

3 Et si omnes meas facultates in liberalitatem erogem, & si vel meum corpus comburendum tradam, & tamen charitate non sim prædictus, nihil proficio.

4 Charitas patiens est, benigna est:

5 Charitas non æmularit, non est temeraria, non tumet, non se gerit turpiter: non sibi ipsi studet, non est irritabilis, non male cogitat,

6 non gaudet in iustitia, sed veritate lætatur:

7 Omnia tolerat, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8 Charitas nunquam intercidit. Et vaticinationes abolebuntur, & linguae cessabunt, & scientia delebitur.

9 Nam aliquatenus scimus, & aliquatenus vaticinamur.

10 Sed cum venerit perfeccio, tum quod aliquatenus sit, delebitur.

11 Dum puer eram, ut puer loquebar, ut puer sentiebam, ut puer cogitabam: sed vir factus, puerilia d.levi.

12 Nunc enim per speculum cernimus per ambages: at tunc praesentes coram. Nunc aliquatenus cognosco: at tunc recognoscam, quemadmodum recognitus sum.

13 Nunc quidem manet fides, spes, charitas: sed harum trium maxima est charitas.

C A P U T XIV.

Commendat donum prophetæ, & comparatione à musicis instrumentis sumptu verum interpretandi scripturas usum docet, abusum tollit, ac veteris, nemulieris publice doceant.

Persequimini charitatem, & affectate sanè spiritualia, sed in primis ut vaticinemini.

2 Nam qui peregrina lingua loquitur, non homines alloquitur, sed Deum: quippe cùm nemo audiat, sed animo loquatur arcana.

3 Qui verò vaticinatur, homines alloquitur utiliter, & cohortando & consolando.

4 Qui peregrina lingua loquitur, ipse sibi prodest: qui verò vaticinatur, is concioni prodest.

5 Vellem euidem vos omnes peregrinis loqui lingui: sed magis ut vaticinemini. Major est enim qui vaticinatur, quān qui alienis loquitur linguis, nisi si interpretetur, ut concio capiat utilitatem.

6 Alioquin, fratres, si ego vos alienis linguis allocutum veniam, quid vobis prodero, nisi insit in oratione mea patefactio, aut cognitio, aut vaticinatio, aut doctrina?

7 Etiam inanima vocem emittentia, ut tibia, ut cithara, nisi discriminem sonis faciant, quomodo intelligetur quid tibia aut cithara significetur?

8 Si enim incertam vocem tuba edat, quis ad prælium accingetur?

9 Similiter vos lingua nisi significantia verba faciatis, quomodo intelligetur quid dicatur? Eritis enim ii qui in avaram loquamini.

10 Tot sunt (verbī gratia) genera vocum in mundo, nec ullum eorum mutum est.

11 Si igitur vim vocis non intelligam, ero loquenti barbarus, & loquens erit apud me barbarus.

12 Ita vos, postquam affecta-

tores estis donorum spiritus, date operam ut in eis ita excellatis, ut id utilitati sit concionis.

13 Quare qui aliena lingua loquitur, oret, ut possit interpretari.

14 Si enim peregrina lingua orem, animo quidem oro: sed quod ad sententiam attinet, sum infructuosus.

15 Quid ergo est? Ita animo orabo, ut significanter orem, ita animo cantabo, ut significanter cantem.

16 Etenim si animo laudicas, is qui illiterati locum tenet, quo pacto dicet, Amen, ad tuam gratiarum actionem, cùm quid dicas ignoret?

17 Nam tu quidem redi gratias agis: sed alter non iuvatur.

18 Ago Deo meo gratias, quod magis, quām vestrum quisquam linguas teneo peregrinas.

19 Sed in concione male quinque verba sic eloqui, ut intelligatur oratio mea, quomodo erudiant, quām ignoto sermone mille verba.

20 Fratres, ne este mentibus infantes: sed vitiis este pueri, mentibus autem adulti.

21 In disciplina sic memoriz proditum est: Alienis linguis atque labris istum populum alloquar, & tamen, ne sic quidem mihi obtemperabunt, inquit Dominus.

22 Itaque, linguæ portento sunt, non fidentibus, sed infidentibus: vaticinatio verò non infidentibus, sed fidentibus.

23 Igitur si convenerit eadem universa concio, & omnes peregrinis loquantur linguis, si eo illiterati, aut infidentes intrent, nōnne vos infanire dicent?

24 Sed si omnes vaticinentur, & intret aliquis infidens at illiteratus, arguitur ab omnibus, exploratur ab omnibus,

25 atque ita ejus animi arcana sunt perspicua: ita fit, ut pronus accidat, adoreturque Deum confitens Deum revera in vobis esse.

26 Quid ergo est, fratres? Quando coitis, carmen habet aliquis vestrum, doctrinam habet, linguam habet, patefactio nem habet, interpretationem habet, omnia ad utilitatem fint.

27 Si quis peregrina loquitur lingua, fiat id per duos, aut ad summum tres, idque alternis, & unus interpretetur.

28 Quod si abest interpres, taceat in concione, ac sibi loquatur & Deo.

29 Vates item duo tressi loquantur, & alii dijudicent.

30 Quod si quid alii sedenti patefactum fuerit, primus silentio.

31 Potestis enim omnes singularium vaticinari, ut omnes discant, & omnes confirmentur.

32 Et vatum spiritus selevatibus submittunt.

33 Non enim est turbamenti Deus, sed pacis: ut sit in omnibus sanctorum concionibus.

34 Uxores vestrae in concionibus tacent: non enim conceditur eis loqui, sed parere, quemadmodum disciplina dicit.

35 Quod si quid discere volunt, domi suos viros interrogant. Turpe est enim famnis, in concione loqui.

36 A vobisne divinus sermo prodiit? aut ad vos solos pervenit?

37 Si quis sibi vates aut spiritualis videtur esse, recognoscat, quæ vobis scribo, esse Domini præcepta.

38 Quod si quis ignorat, ignorato.

39 Proinde, fratres, & vaticinari studeite, neque peregrinis loqui linguis prohibete:

40 omnia decenter fiant, & ordine.

CAPUT XV.
Cum essent apud Corinthios, qui corporum resurrectionem in dubium vocarent, postquam e- ius necessitatem validis argumentis comprobavit, rationem etiam modum subjunxit.

D Eclaro autem vobis, fratres, Evangelium quod vos docui, & quod accepistis, & in quo statis,

2 & per quod servabimini, quare ratione vos docuerim, si tenetis, nisi si frustra credidistis.

3 In primis enim vobis tradi- didi, id quod acceperam, Christum mortuum esse propter peccata nostra, ut est in literis:

4 & sepultum esse, & tertio die resurrexisse, ut in literis habetur:

5 & apparuisse Cephas, deinde duodecim:

6 deinde apparuisse plus quam quingentis fratribus semel, quorum plerique sunt adhuc superstites, nonnulli obdormiverunt.

7 Deinde apparuit Jacobo, deinde Apostolis omnibus.

8 Postremo omnium quasi abortui apparuit etiam mihi.

9 Ego enim sum Apostolorum minimus, indignus qui

vocer Apostolus, qui divinam Ecclesiam infectatus sim.

10 Sed Dei beneficio sum quod sum: & ejus in me beneficium adeo inane non fuit, ut plus quam eorum quisquam laboraverim: vel potius non ego, sed Dei gratia, quæ mihi aderat.

11 Igitur & ego & illi ita prædicamus: & ita vos creditis.

12 Quod si Christus ex mortuis surrexisse prædicatur, quia sit ut quidam apud vos mortuorum resurrectionem fore negent?

13 Quod si mortuorum resurrecio non est, ne Christus quidem resurrexit.

14 Si autem Christus non resurrexit, ergo vana est nostra prædicatio, vana est & vestra fides.

15 ac falsi de Deo testes deprehendimur, qui contra Deum testificati simus, eum suscitasse Christum, quem non suscitavit, siquidem mortui non resurgent.

16 Si enim mortui non resurgent, ne Christus quidem resurrexit:

17 & si Christus non resurrexit, vana est vestra fides: adhuc estis in peccatis vestris.

18 Ergo qui in Christo obdormiverunt perierunt.

19 Si hujus duntaxat vita gratia in Christo spem habemus, sumus omnium hominum misericordiæ.

20 At nunc Christus ex mortuis surrexit: fuit eorum, qui obdormivere primitiæ.

21 Cùm sit enim per hominem mors, etiam per hominem est mortuorum resurreccio.

22 Ut enim per Adamum

omnes moriuntur, sic per Christum omnes reviviscent,

23 sed suo quisque in ordine: primitiæ Christus, deinde Christiani in ejus adventu:

24 deinde finis erit, cùm regnum tradiderit Deo & patri, cùm quidem omnem principatum, omnem potentatum ac potestatem aboleverit.

25 Oportet enim eum regnare, donec ille omnes hostiis sub ejus pedes subjicerit:

26 ultimus hostis delebitus mors.

27 Omnia enim ille sub ejus pedes subjicerit: Quod autem omnia subjicienda dicit, id sic accipiendum est ut excipiatu is, qui ei subjicerit omnia.

28 Cùm autem ei subjicit fuerint omnia, tunc ipse quoque filius subjicietur ei, qui ipsis subjicerit omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29 Alioquin quid facient qui pro mortuis baptizantur, omnino mortui non resurgent quorsum pro mortuis baptizantur?

30 quorsum & nos omnibus horis periclitamur:

31 Quotidie morior, gloriationem nostram juro, quam habeo in Christo Jesu Dominino nostro,

32 Si humano more Ephesi cum bestijs pugnavi, quæ mihi inde utilitas, si mortui non resurgent? Comedamus & bibamus: cras enim morituri sumus.

33 Nolite falli. Mores bonos colloquia corrumpunt mala.

34 Este sobrii, ut æquum est, & ne peccate. Ignorant enim nonnulli Deum: quod ideo dicimus, ut vos pudeat.

35 Sed

35 Sed dicet quis : Quomodo resurgent mortui , aut quali corpore venient ?

36 O demens : tu quod seris , id non viviscit , quin mortuum sit ,

37 & quod seris , non gigendum corpus seris , sed nudum granum , verbi gratia , frumenti : aut cuiuspiam alterius rei .

38 Deus vero corpus ei dat , et libuit , & suum cuique seminum corpus .

39 Non omnis caro eadem caro est : sed alia est hominum caro , alia pecudum , alia piscium , alia volucrum .

40 Item corpora sunt cœlestia alia , alia terrestria : sed aliis est cœlestium splendor , aliis terrestrium :

41 alias Solis , alias lunæ splendor est , alias item stellarum : nam stella alia aliam splendore antecellit .

42 Talis est etiam mortuorum resurrectio . Seritur cum mortalitate , resurgetur cum immortalitate :

43 Seritur cum probro , resurgetur cum gloria : seritur cum infirmitate , resurgetur cum potentia :

44 Seritur corpus animale , resurget corpus spirituale . Est corpus aliud animale , aliud spirituale .

45 Cumque ita scriptum sit : Factum esse primum hominem Adamum animantem vivum , ultimus Adamus spiritus est vivificus .

46 Sed non primum est spirituale , sed animale , deinde spirituale .

47 Primus homo ex terra , terrenus : secundus homo de calo , cœlestis .

48 Qualis terrenus , tales eti-

am terreni : & qualis cœlestis : tales etiam cœlestes .

49 Ac quemadmodum tulimus imaginem terreni , feremus etiam cœlestis imaginem .

50 Hoc autem ideo dico , fratres , quod caro & sanguis divini regnum consequi nequeunt , neque mortalitas immortalitatem consequetur .

51 Evidem arcum quidam vobis dico : Omnes qui dem non obdormiemus , sed omnes mutabimur ,

52 uno temporis punto , oculique momento , ad ultimum clangorem . Clangetur enim , & mortui resurgent incorruptibles , & nos mutabimur .

53 Oportet enim hoc corruptibile incorruptibili natura , & hoc mortale immortalitate indui .

54 Cum autem hoc corruptibile incorruptam naturam , & hoc mortale immortalitatem induerit , tunc accidet id quod illo scripto dicitur : Absorpta mors est victoriosè .

55 Ubi est tuus , & mors , stimulus : Ubi tua , & Orce , victoria ?

56 Est autem mortis stimulus peccatum , & peccati potentia lex .

57 Sed Deo gratia , qui nobis victoriam dat per Dominum nostrum Jesum Christum .

58 Proinde , fratres mei charissimi , præstate vos constantes , immobiles , semper excellentes in Domini negotio , scientes verum in re Dominica labore non esse vanum .

C A P U T X V I .
Hortatur ut fratrum Hierosolymitanorum in opere succurrant .
Deinde Timotheum commendat .

dat, & amica exhortatione: deinde salutationibus epistola claudit.

Quod ad collectam attinet
in sanctos conferendam,
quemadmodum Galatia ecclesias præcepi, sic vos quoque facite.

2 Primo quoque post Sabbathum die uniuersitate vestram apud se reponat, congerens quod commode poterit, ne tum demum, cum venero, fiant collecta.

3 Ut autem advenero, quos vos per epistolas probaveritis, eos mittam, qui ferant beneficium vestrum Hierosolymam.

4 Quod si me etiam proficiisci fuerit operæ preclum, mecum proficiscetur.

5 Veniam autem ad vos, postquam Macedoniam obiero: nam Macedoniam obiturus sum.

6 Apud vos autem forsitan commorabor, aut etiam hyemabo, ut vos me deducatis, quoque proficiscar.

7 Nolo enim vos duntaxat obiter videre, quin me spero aliquandiu mansurum apud vos, si Dominus permiserit.

8 Morabor autem Ephefi usque ad Quinquagesimam.

9 Nam mihi janua magna patet, & efficax, & multi sunt adversarii.

10 Quod si venerit Timotheus, videte ut sine metu sit apud vos. Nam Domini opus agit, ut & ego.

11 Quamobrem nemo eum contemnat, sed eum bona cum pace dimittite, ut ad me veniat. Expecto enim eum cum fratribus.

12 Quod ad Apollo fratrem attinet, multum eum hortatus

sum ut ad vos cum fratribus veniret, sed prorsus non erat voluntas nunc eundi: verum veniet, cum erit ei commodum.

13 Vigilate, state in fide, est viri & constantes,

14 omnia vestra cum charitate fiant.

15 Cohortor autem vos, fratres: scitis Stephanus & Fortunatus familiam esse Achaeis primicias, & sese ad ministerium addixisse sanctis:

16 ut vos quoque talibus, & omni adjuvanti, laborantique pareatis.

17 Gaudeo equidem aduentu Stephanus & Fortunati, & Achaeorum, quod hi defectum vestri supplererunt:

18 quippe qui & meum & vestrum animum recreaverint Tales ergo recognoscite.

19 Salutant vos Asianas ecclias. Salutant vos multum per Dominum Aquila & Priscilla, unam cum sua domus ecclias.

20 Salutant vos fratres omnes. Salutate inter vos osculo sancto.

21 Salutatio mea Pauli manus.

22 Si quis Dominum Jesum Christum non amat, esto destabilis Maranatha.

23 Gratia Domini Iesu Christi vobis adsit.

24 Meus amor in Christo Jesus vobis omnibus adsit. Amen.

Ad Corinthios prima scriptis est Philippis, missa per Stephanum, & Fortunatum, & Achaeum, & Timotheum.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA, A.D.

CORINTHIOS.

CAPUT I.

*A laude afflictionum auspicatur,
exponens quid in Asia peruer-
terit, & quād dexter affulse-
rit Deus. Addit nulla levita-
te id factū esse, quād non ve-
nerit, uti fuerat pollicitus.*

PAULUS JESU CHRISTI Apostolus, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Ecclesiaz Dei, quā Corinthi est, necnon sanctis omnibus in tota Achaia degentibus,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3 Collaudandus Deus & pater Domini nostri Jesu Christi, misericordia pater, & omnis consolationis Deus,

4 qui nos consolatur in omni calamitate nostra, quō possimur eos, qui sunt in quacunque calamitate, consolari ea consolatiōne, qua confirmamur ipsi à Deo.

5 Quantō enim majoribus propter Christum malis affici-
mūr, tantō per Christum major
est nostra consolatio.

6 Nam sive affligimur, id sit
pro vestra consolatione atque
salute, quā agitur in tolerandis
iisdem malis, quā nos quoque
patimur: sive confirmamur, id
sit pro vestra consolatione & sa-
lute;

7 ac firmam de vobis spem
habemus, scientes quemadmo-
dum adverorum particeps e-
stis, sic fore etiam consolationis.
8 Nolumus enim vos igho-
rare, fratres, quanta afflictione,
& quād omnino viribus nostris
majore pressi fuerimus in Asia,
usque adeo ut etiam de vita du-
bitaremus.

9 Verūm ideo nō nobis la-
tam mortis sententiam sensi-
mus, ne ipsi nobis confiderentus,
sed Deo mortuorum suscitato-
ri.

10 qui nos à tanta morte &
defenderit & defendat, quem
speramus etiam deinceps defen-
surum esse,

11 vobis quoque nos suppli-
catione adjuvantibus, ut à mul-
tis personis agantur ingentes
Deo gratia, ob collatum in nos
beneficiū vestra causa.

12 Nam hēc nostra gloriatio
est, nostra conscientia testimoniū : quōd cum divina simili-
tate ac sinceritate, non cum hu-
mana sapientia, sed cum di-
vina gratia, versati sumus cām
in reliquo orbe, tum potissi-
mum apud vos.

13 Non enim alia vobis scri-
bimus, quād quā legitis, aut e-
tiam recognoscitis : &, ut spe-
ro, ad extremum recognoscetis

14 quemadmodum nos ali-
quatenus recognovistis, quād
nos

nos vestra sumus gloriatio, sicut & vos nostra ad diem Domini Jesu.

15 Atque hac fiducia volebam prius ad vos venire, ut alterum beneficium acciperetis,

16 & istac in Macedoniam transire: rursumque ex Macedonia ad vos venire, & a vobis in Iudeam deduci.

17 Hoc igitur deliberans, nunquid levitate usus sum: aut quae delibero, humano more delibero, ut sit apud me etiam, etiam: & non, non?

18 Fidelis est Deus, quod nostra ad vos oratio non fuit etiam, & non.

19 Nam Dei filius Jesus Christus, qui apud vos per nos predicatus est, per me, & Sylvanum, & Timotheum, non fuit etiam, & non: sed in eo fuit etiam.

20 Omnes enim Dei promissiones tales sunt, ut in eo sit etiam, & in eo sit ita, quae res Deo sit gloria per nos.

21 Ac qui vos vobiscum confirmat in Christum, & qui nos unxit, Deus est, is qui nos consignavit, & spiritus arrabonem nostris animis indidit.

22 Ego vero animi mei testem appello Deum, me parendi vobis causa, nondum Corinthum venisse:

23 non quod vobis fiduciam derogemus, sed consulimus vestro gaudio: nam fiducia statim.

CAPUT II.

Excusans se quod non venerit, clam illos taxat, & communem sympathiam ostendit, ut nequeat nisi ipsis hilaribus gaudere. Mæcbo quem satanae tradi preceperat, resipiscienti veniam dari obsecrat, & proficationis sue in Macedoniā meminit.

24 Ed hoc ego apud me decrevi, non vos rursum viscerum dolore.

25 Nam si ego vos contribu ecquis est qui me oblectet, nisi quis à me contristetur?

26 Atque idipsum vobis ideo scripsi, ne si venissem, dolore afficeret ab eis, per quos gauder debo: persuasum habens de vobis omnibus, meum gaudium, omnium esse vestrum.

27 Nam multa cum animi angustia atque angore vobis scripsi, multis cum lachrymis, non quod doleretis: sed amorem, u cognosceretis, quo vos singulatiter prosequimur.

28 Quod si quis contristavit, non me contristavit, nisi aliquatenus, ne vos omnes onerem.

29 Sitis est illi ea castigatio plurimum,

30 ut contra potius condonatis, ac consolemini, ne forte in modico moerore conficiatur.

31 Quamobrem hortor vos, ut charitatem in eum exercatis.

32 Nam ideo scripsi, ut vestrum periculum facerem, an sitis ad omnia morigeri.

33 Cui autem vos condonatis, ego quoque condono. Et enim ego si quid ei condonavi, cui condonavi, id feci propter vos in persona Christi,

34 ne circumveniamur a satana. Nec enim ejus conatus ignoramus.

35 Cum autem in Troadem ob Christi Evangelium venissem, & esset mihi in Dominum negotio aperta janua:

36 nullam animi quieten habui, quod Titum fratrem meum non invenissem. Itaque ille valedicto, profectus sum in Macedoniam,

14 Deo vero gratia, qui semper facit, ut in Christi negotio triumphemus, ejusque cognitio nis odorem per nos divulgat omnibus in locis :

15 siquidem Christi suavis odor sumus Deo, in iis qui servantur, & in iis qui pereunt : 16 quorum his sumus mortaliis odor ad mortem, illis vitalis odor ad vitam : Ad quæ quisnam sit idoneus ?

17 Nec enim sumus ut muliti, qui divinam doctrinam cauponantur : sed ut ex sinceritate : sed ut ex Deo, in Dei conspectu, in Christi negotio loqui mur.

C A P U T III.

Dicit se satis habiturum commendationis, quamdiu permanferint in fide, se ministerium non literæ, sed spiritus. Discrimen Legis & Evangelii exponit, quod illius claritas magis perstringat oculos quam illuminet, hujus vero lux conspicuum Dei faciem exhibeat.

18 Ngedimur rursum nosipso commendare ? an vero nihil egemus (ut quidam) commendatiis vel ad vos, vel à vobis epistolis ?

2 Epistola nostra vos estis, inscripta nostris animis, cognoscenda, legendaque cunctis hominibus :

3 estque perspicuum, vos esse Christi epistolam, à n bis administratam, non atramento, sed viventis Dei spiritu descriptam: non in lapideis, sed in carneis animi tabulis.

4 In ea autem apud Deum persuasionem sumus per Christum:

5 non quia per nosipso sumus idonei, qui aliquid, ut per

nosipso vel cogitemus : sed quod idonei sumus, id à Deo est.

6 qui nos idoneos reddidit novi foederis ministros, non litteræ, sed spiritus : nam litteræ perimit, at spiritus vivificat.

7 Quod si mortis ministerium in literis impressum in lapidibus, tamen tanti fuit splendoris, ut non possent Israelites in Mosis vultum intueri propter ejus vultus splendorem peritum :

8 nonne magis spiritus ministerium erit cum splendore conjunctum ?

9 Si enim damnationis ministerium splendidum est, multò magis excellit splendore ministerium justitiae.

10 Etenim ne splendidum quidem fuit id, quod splendidum fuit, si cum superante splendore conferatur.

11 Si enim quod perit, tamen cum splendore conjunctum est: multo magis quod manet, est cum splendore.

12 Habentes igitur hujusmodi spem, magna perspicuitate urimus :

13 non ut Moses vultui suo velamen obtendebat, ne Israelites in rei peritura finem intuerentur, sed mentes haberent torpentes.

14 Nam ad hunc usque diem idem velamen in veteris lectio-ne foederis manet, neque detegitur id in Christo aboleri.

15 Quin ad hodiernum usque diem, dum legitur Moses, velamine testi sunt corum animi.

16 Quandocunque autem revertitur ad Dominum, detrahitur velamen.

17 Dominus autem spiritus est :

est : ubi vero Domini spiritus est, ibi est libertas.

18 Nos vero omnes detecta facie splendorem Domini speculantes, in eandem transformamur in imaginem, splendore perpetuando, tanquam a Domini spiritu.

C A P U T IV.
Recenser se adeo laborasse in prædicando Evangelio, ut a Satana excœcati sint, qui illius splendorem non cernant, prolatum in testaceis vasculis, rotarumnis obnoxii, itaque suo exemplo ad fortitudinem eos horratur, ex contemptu presentis vite.

Propterea habentes hanc administrationem (quaæ divina est in nos clementia) non defethiscimur :

2 quia turpi occultatione repudiata non nos callide gerimus, neque divinam doctrinam fallaciter tractamus : sed veritatis declaratione nosipso apud omnem hominum conscientiam in Dei conspectu commendamus.

3 Quod si teatum est nostrum Evangelium, teatum est pereuntibus :

4 quorum videlicet infidantium, mentes cœcavit hujus seculi Deus, ne collustret eos claritas glorioſi Christi Evangelii, qui est imago Dei inaspectabilis.

5 Non enim nosipso prædicamus, sed Christum Jesum Dominum : nos autem vestros servos, per Jesum.

6 Nam Deus qui lucem ex tenebris lucere juvit, is est qui nostris illuxit animis, ad claritatem cognitionis gloriae Dei, in Iesu Christi persona.

7 Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasib; ut tam excellens potentia sit Dei, non ex nobis.

8 qui in omnibus premissis quidem, sed non opprimimus astutus, sed non exasperamus :

9 vexamus, sed non deserimus : dejicimus, sed non per-

10 semper Domini Iesu occisionem in corpore circumferentes, ut etiam Iesu vita in nostro corpore repræsentetur.

11 Semper enim nos viventes morti dedimur propter Iesum, ut & vita Iesu repræsentetur in nostra mortali carne.

12 Itaque in nobis mors, in vobis vita viget.

13 Ac eodem fiducia spiritu prædicti ut fert scriptum illud : Credidi, ideoque locutus sum : nos quoque credimus, ideoque loquimur,

14 scientes futurum esse, ut qui Dominum Iesum fuscitavit, idem nos quoque per Iesum fuscitet, ac vobis secum sisstat.

15 Omnia enim propter vos sunt, ut tam largum beneficium per multorum gratiarum actionem redundet ad Dei gloriam.

16 Hanc ob causam non defethiscimur, quin etiam si exterior noster homo corrumpatur, at interior quidem renovatur dies.

17 Brevis enim levisque nostra calamitas, incredibile dictu quæm sempiternam, quamquam gravem nobis gloriam pariat,

18 non spectantibus ea quæ cernuntur, sed quæ non cernuntur. Nam quæ cernuntur, temporaria sunt : quæ vero non cernuntur, sempiterna.

CAPUT V.

Praesat in eodem argumento, de certa spe salutis & per fidem. Non ut se jacler cum Deum & ipsius Ecclesiam pra oculis habeat, & nibili aestimet omnia, preter vita novitatem in Christo.

Scimus enim, si terrestris nostra domus tabernaculum dissolutum fuerit, aedificium habituros esse nos a Deo, domum nullis manibus factam, sempiternam in cœlis.

2 Etenim in hoc gemimus, domicilium nostrum aeleste superinducere cupientes,

3 si modo induti, non nudi, reperiemur,

4 Nam qui sumus in tabernaculo, gemimus onerati, quandoquidem nollemus exui, sed superindui, ut mortalitas conficiatur a vita.

5 Qui vero nos ad hoc ipsum fecit, Deus est, is qui nobis spiritus arrabonem dedit.

6 Itaque semper confidimus: & cum sciamus, nos in corpore peregrinantes, a Domino peregrinos abesse,

7 (nam in rei fiducia, non in ipsa re versamur)

8 confidimus: & mallemus a corpore abesse, & apud Dominum adesse.

9 Proinde operam damus, ut sive adsumus, sive absimus ei sumus accepti.

10 Nam nobis omnibus comparandum est ante Christi tribunal, ut ferat quique præmium ejus quod in corpore fecerit, vel boni vel mali.

11 Scientes igitur, Dominum esse metuendum, ut ut hominibus persuademus, Deo quidem perspicui sumus: quanquam

spero, nos etiam in vestris animis esse perspicuos.

12 Non enim rursus nos pos vobis commendamus, sed occasionem vobis damus de nobis gloriandi, ut muniti sitis adversus eos qui specie, non animo gloriantur.

13 Nam sive insanimus, Deo insanimus: sive sani sumus, vobis sumus.

14 Amor enim Christi tenet nos, ita judicantes: si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes esse mortuos:

15 ideoque pro omnibus esse mortuum, ut vivi non iam sibiipsis vivant, sed ei qui pro eis & mortuus est, & revixit.

16 Itaque nos deinceps neminem novimus secundum carnem. Quod si Christum secundum carnem cognovimus, at nunc jam non novimus.

17 Proinde si quis in Christo est, is nova creatura est. Vetera præterierunt, ecce nova facta sunt omnia:

18 omnia autem a Deo, qui nos sibi reconciliavit per Jesum Christum, nobisque reconciliationis administrationem dedidit,

19 quippe cum Deus esset in Christo, mundum sibi reconcilians eis non imputans ipsorum peccata nobisque reconciliationis orationem mandaverit.

20 Itaque cum pro Christo legatione fungamur, ut Deo per nos adhortante, quæsumus pro Christo, reconciliamini Deo,

21 qui peccati ignoratum pro nobis peccatum efficerit, ut in eo nos fieremus justitia Dei.

CAPUT VI.

Ut vitam Christo dignam vivant, hortatur, ne afflictionibus dejiciantur, nec gloria insolecant: pollutiones fugiant, cum sint viva viventis Dei tempora.

Nos vero ad hanc rem adjutores, hortamur vos, ut detis operam, ne Dei beneficium incassum acceperitis.

2 Dicit enim: Te accepto tempore exaudiui, tibi die salutis subveni. Adeat nunc tempus acceptum, adeat nunc dies salutis.

3 Nos nullam usquam offensionem afferimus, ne taxetur ministerium:

4 sed omnibus in rebus nosipso, ut Dei ministri commandamus, in multa patientia, in calamitatibus, in rebus adversis, in angustiis,

5 in plagis, in custodiis, in agitationibus, in laboribus,

6 in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in clementia, in benignitate, in spiritu sancto, in charitate genuina,

7 in veritatis oratione, in Dei potentia armis justitiae dextris & sinistris,

8 per gloriam & dedecus, per maledicta, & benedicta,

9 quasi fallaces, & tamen veraces: quasi ignoti, & tamen noti: quasi morientes, cum tamen vivamus: quasi qui castigemur, neque tamen nece- mur:

10 quasi dolentes, & tamen semper gaudentes: quasi pauperes, cum multos locupletemus: quasi nihil habentes, & tamen omnia tenentes.

11 Os nostrum ad vos apartum est, Corinthii: animus noster largus est.

12 Si vos estis angusti, erga nos estis angusti, sed erga dum v hominem cui estis intimi,

13 Ego vero, ut a filii viquendem reposco: largi estote vobis de quoque:

14 ne este infidentium jugales. Quod est enim iustitia nostra cum improbitate consortium? quæ luci communitas cum nebris?

15 quæ Christo cum Belial concordia? aut quod fidei cum infidente commercium?

16 quæ Dei templo cum de astris convenientia? Vos enim viventis Dei templum estis solati quemadmodum dixit Deus. 7 Habitabo ac versabor apud eos, si eroque eorum Deus, & ipsi mihi populus erunt.

17 Quapropter exite ex me compido eorum, ac separamini, inquit, Dominus: neve impurum tangite: & ego vos accipiam.

18 vobisque pater ero, & mihi eritis filii ac filia, inquit. Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ne nimium teneros animos uerido profersat probabile redditum quod omnia dixerit ex ingenio erga illos dilectione, itaque si non dissplicere quod macrōe affecterit, & adduxerit ad penitentiam non penitendum.

¶ Aec igitur habentes promissa, chrisiani, purgamus nosipso ab omni corporis & animi labe, sanctimonia perfungentes in Dei netu.

2 Admitte nos nemini iniuriam fecimus, neminem corrupimus, neminem circumcidimus.

2 Non equide n vestri dannati causa dico, quippe quantum dixerim, vos in nostris am-

10 misse ad simul vel moriens
11 vel vivendum.

4 Multa inibi apud vos lo-
12 quendi libertas est: multa mi-
13 le vobis est gloriatio: ple-
14 sum consolationis: circum-
15 latitia in omni calamitate
16 nostra.

5 Etenim, cum venissemus in
17 Macedonia, nec ullam quie-
18 tem haberet nostra caro, sed in
19 omnibus premeremur, extrinse-
20 cens praelius, intrinsecus timori-
21 bus.

6 tamen humilium consola-
22 tor Deus nos adventu Titi con-
23 solatus est.

7 Neque solum ejus adven-
24 tu, sed etiam solatio, quo de-
25 mibis affectus est, exponens no-
26 bis vestrum nostri desiderium,
27 complorationem, atque studi-
28 quum, ita ut magis latatus sim:

8 adeò, ut etiamsi vos per
29 epistolam dolore afficerim, non
30 penteat, etiamsi paenitif-
31 queat. Video enim, si epistola il-
32 lum, brevem quidem, sed tamen
33 dolorem vobis fecit.

9 non vos doluisse solum, sed
34 id quod gaudeo) ad vita cor-
35 ditionem doluisse. Doluistis
36 secundum Deum, ita, ut
37 fullo per nos incommode sitis
38 effecti.

10 Divinus enim dolor, vi-
39 correctionem, ad nunquam
40 penitendam salutem efficit.
41 At mundanus dolor mortem pa-
42 rire.

11 Ecce enim vel hoc ipsum,
43 quod secundum Deum dolui-
44 sis, quantam vobis peperit di-
45 ligentiam, imò defensionem?
46 imò indignationem? imò me-
47 rum? imò desiderium? imò
48 studium? imò vindictam? qui-
49 quis omnibus vestram in eo fa-
50 tinore innocentiam probastis.

12 Itaque si vobis scripsi, id
non ejus qui fecit, nec ejus, qui
passus est injuriam, causa fa-
ctum est: sed ut vestrum nostri
studium apud vos pateficeret, in
Dei conspectu.

13 Propterea orto à vobis
solatio confirmati sumus: sed
longè maximam cepimus ex Ti-
tis letitia voluptatem, quod ejus
animus à vobis omnibus recrea-
tus sit.

14 Nam si quid apud eum
de vobis gloriatus eram, non
me puduit: quin ut omnia verè
vobis elocuti sumus, sic nostra
de vobis apud Titum gloriatio
vera fuit.

15 Atque ipse vos singulari
charitate prosequitur, recolens
vestram omnium obedientiam,
ut se cum metu ac tremore ac-
cepitis.

16 Gaudeo, posse me omni-
bus in rebus vobis confidere.

C A P U T VIII.

*Macedonum, atque adeò ipsius
Christi exemplo, ut liberales
sunt in Sandos hortatur, Titum,
& alium fratrem bac de cau-
sa ad ipsos profectos dicit.*

*C*ertiores autem vos faci-
mus, fratres, de Dei be-
neficio in ecclesiis Macedoniæ
collato,

2 quod in tanta, qua explo-
rati sunt calamitate, eorum sin-
gularis alacritas, penitissima que
paupertas, tantum effecit, ut ap-
pareret eorum opulenta simili-
citas:

3 qui pro viribus (hoc te-
stor) atque etiam supra vires
ultra:

4 nos multis cum precibus
oraverint, ut beneficium & com-
mune in sanctos officium recip-
eremus.

5 Neque id quemadmodum speraveramus: quin scipios ad dixerunt, primū Domino, deinde nobis, Dei voluntate,

6 ut nos Titum hortati sumus, quod ille, quemadmodum jam cœpit, sic absolvat hoc etiam erga vos beneficium:

7 utque quemadmodum omnibus in rebus excellitis, fide & oratione, & scientia, & omni studio, & isto erga nos amore, sic in hoc quoque beneficio excellatis.

8 Non per præceptum dico: sed ut per aliorum studium vestra quoque charitatis germanitatem explorem.

9 Cognoscitis enim Domini nostri Jesu Christi beneficium, qui propter vos pauper fuerit, cum dives esset, ut vos ejus paupertate ditaremini.

10 Atque in hoc consilium do: hoc enim è re vestra est, qui jam ab anno superiore non solum facere, sed etiam velle cœperitis.

11 Nunc igitur etiam rei confectionem absolvite: ut quomodo est voluntatis alacritas, ita sit etiam ex facultate perfectio.

12 Nam si jam adest alacritas, prout habet quis, ita acceptus est, non prout non habet.

13 Non enim aliis laxitatem, vobis angustiam esse oportet:

14 sed ex æqualitate, ad præsens tempus, abundantia vestra illorum egestati subveniri: ut illorum abundantia vestram vicissim egestatem suppleat, quod fiat æqualitas:

15 quemadmodum scriptum extat: Neque qui plus collegerat, plus habebat: neque qui minus collegerat, minus habebat.

16 Est autem Deo gratias qui idem vestri studium injectavit in animum Titi:

17 qui adhortationem ita dicit: admiserit, ut diligentior sumus sponte profectus sit ad vos.

18 Misimus autem unā cum eo fratrem, qui praterquam quod in re Evangelica per omnes laudatur Ecclesiastis,

19 etiam Ecclesiarum suffragio creatus est nostri socius iteris, in hoc beneficio à nobis administrando, ad Domini gloriam alacritatemque vestram:

20 hoc caventes, ne quis post in hac à nobis administrandā liberalitate carpat:

21 prospicientes, ut non solum in Domini, verum etiam in hominum conspectu honestè res habeat:

22 Misimus autem unā cum eis fratrem nostrum, quem saep cum multis in rebus diligentem experti sumus, cum num longè diligentiores: tanta est de vobis confidentia.

23 Quod sive Titus spectatur, socius meus est, & ad vos collega: sive fratres nostri, Apostoli sunt ecclesiarum, gloria Christi.

24 Quapropter & amoris vestri, & nostra de vobis gloriationis specimen datote erga eos, & in ecclesiarum conspectu.

CAPUT IX.

Cur de eorum voluntate bene faciens, illis tamen adhortanda sedulè incumbat, rationem adducit, & semen eleemosyna comparat, quam Deus reputat magno fœnore.

Non de officio erga sanctos, ad vos scribere mihi supervacaneum est.

2 Novi enim alacritatem vestram

ratiam, de qua vestro nomine
necesse erit apud Macedones, Achaios
et Ionia: quæ vestri simulatio ple-
rū suscipiose excitavit.

3 Ideo autem fratres misi,
cum nostra de vobis gloriatio va-
quam sit in hac parte: ut (quem-
odmodum dicebam) sitis parati:
4 ne, si mēcum venerint Ma-
cedones, & vos offenderint im-
peratos, pudeat nos (ne dicam
vobis) in hoc gloriationis
argumento.

5 Itaque necessarium puta-
vi, fratres hortari, ut ad vos
prarent, & jam divulgatam ve-
stram liberalitatem ita prepara-
rent, ut parata foret: sic tamen,
ut liberalitas, non ut profusio.

6 Ceterum & qui parcere feret,
parce etiam metet: & qui lar-
gē seret, largè etiam metet:

7 prout quisque animo desti-
navit, non ægrè, aut invitus:
hilare enim datorem amat
Deus.

8 Potest autem Deus adeò
vos omni beneficio cumulare,
ut omnibus in rebus omnino
quod satis sit habentes, abunde-
tis ad omnia rectè facta,

9 quemadmodum scriptum
extat: Cùm disperget, & pau-
peribus largiatur, ejus liberali-
tas manet æterna.

10 Qui vero serenti, & semen
& panem ad viustum suppeditat,
is vobis semen suppeditet, multi-
plicetque, ac vestra liberalita-
tis proventus sic augeat,

11 ut omnibus summa cum
simplicitate circumfluatis, quæ
efficiat per nos ut agantur gra-
tia Deo.

12 Siquidem hujus muneris
officium ejusmodi est, ut non so-
lum sanctorum egestates supple-
at: verum insuper hoc tam pro-

bando officio in causa sit, ut
multi Deo gratias agant,

13 Deum collaudantes, tum
ob vestram, qui in Christi Evan-
gelium concordes sitis, obedien-
tiā, & simplicem in eos in-
que omnes largitatem:

14 tum ob eorum vota de
vobis, qui propter singularem
Dei in vos favorem, vestri sint
cupidi.

15 Gratia Deo, de ejus dono
ineffabili.

C A P U T X.

*Qua fiducia, quibus armis, qua
vindicta sit instrutus adver-
sus improborum columnas
ostendit, seque presentem non
minus virtutis habere in operi-
bus quam absens gravitatis in
verbis.*

Iule ego Paulus vos exhortor
per Christi lenitatem ac
mansuetudinem, qui praesens
quidem apud vos humilis, ab-
sens vero sum in vos confidens.

2 Rogo autem, ut detis ope-
ram, ne mihi praesenti sit au-
dendum confidentia, qua audere
cogito in quosdam, qui nos per-
inde habent, ac si secundum
carnem gradiamur.

3 Nam in carne gradientes,
non secundum carnem milita-
mus.

4 Arma enim militie nostræ
non carnalia sunt, sed divini po-
tentia, ad munitionum demoli-
tionem:

5 quibus armis cogitationes
derubamus, & omnem sublimi-
tatem elatam contra Dei cogi-
tationem, omnemq; mentem ad
obediendum Christo cogimus.

6 & omnem ulcisci contu-
maciam sumus parati, cum com-
pleta fuerit vestra obedientia.

8 Reum specie spectatis? Si
quis

quis sibi persuasit, se esse Christi: hoc rursum per se cogitat, ut ipse Christi est, sic nos quoque esse Christi.

8 Etsi enim paulo amplius de potestate nostra glorier, quam nō bis Dominus ad vos instruendos non destruendos dedit, non me pudebit,

9 ne videar vos per epistolas terrere conari,

10 quod epistolæ quidem (inquit) graves fortisque sunt, at corporis absentia imbecilla, oratioque abjecta est.

11 Hoc cogitet ille, quales oratione per epistolas sumus absentes, tales re etiam praesentes esse.

12 Nec enim ausimus comparare aut conferre nos cum quibusdam, qui se se commendant illi quidem, sed ipsos se in se ipsis metiri, sequi sibi comparare non intelligunt.

13 Nos vero non immodecè gloriabimur, sed ex modo regule, quem Deus nobis eum tribuit, ut etiam ad vos usque pertingamus.

14 Non enim quasi ad vos non pertingamus, nos nimis extendimus: nam ad vos etiam pervenimus Evangelio Christi, non supra modum gloriantes in alienis laboribus:

15 spem habentes, fore, ut crescente vobis vestra fide, usque adeò amplificemur ex nostra norma,

16 ut ultra vestros fines docamus Evangelium: non aliena norma, de eis quae sunt in promptu, gloriando.

17 Qui vero gloriatur, in Domino glorietur.

18 Non enim qui seipsum commendat, probandus est, sed quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Ingenti se erga Corin: bios am cogniti testatur, ut laudes Jude deprediceret. Gratuitam illam suam operam impendisse, nequa in re superioris esset p[ro]p[ter]a apostoli: quos longe antecellere recenset in iis quae vera sunt laudis.

I Tinam paululum aliquam mea stultitiae ferretis: verò ferte me:

2 vobis enim obtrecto divina obtrectatione, quippe quo uniuero desponderim, virginem castam Christo tradendam.

3 Sed vereor ne forte, ut se pens Evans sua astutia deceperit, sic vestrae mentes à simplicitate, quae esse debet in Christianis, corrupte deflectant.

4 Quod si veniret qui alium Jesum prædicaret, quām quem nos prædicavimus: aut si alium spiritum acciperetis, quām quem accepistis: aut aliud Evangelium, quām quod admisistis, recte illum ferretis.

5 Ego vero me existimo nihil inferiorem fuisse vel summis Apostolis.

6 Quod si oratione imperitus sum, at non scientia: quin in omnibus omnino apud vos rebu patuimus.

7 An peccatum admisi, memolum demittens, ut vos extolle remini, quod vos gratis divinum Evangelium docui?

8 Alias ecclesiæ diripi, accipiendo ad vobis inferiendum stipendio?

9 & præsens apud vos, & e gens, neminem tamen exuxi. Nam egestati meæ subveniente fratres, qui ex Macedonia venerant: itaque omnibus in rebus, ne vobis oneri essem & cavi, & cavebo.

10 Hoc

10 Hoc per Christum verè
affirmo, non me commissu-
re esse, ut hac gloriatione ex-
cludar in Achiaæ tractibus.

11 Quonobrem? an quia
vnam vos? Scit Deus.

12 Ac quod facio, facturus
sum, id facio ut occasionem
adimam, qui occasionem ca-
usat, quò sibi in quo glorieatur,
aperat, qu' madmodum & no-

13 Sunt enim istiusmodi fal-
laci apostoli, fallaces operarii, qui
a Christi Apostolos transfor-
muntur.

14 Nec mirum, cùm ipse Sa-
nas transformetur in lucis
gelum.

15 Itaque non magnum est,
eius quoque ministri sic trans-
furanter, ut justitia ministri
videantur: quos quidem
ignus eorum factis exitus ma-
tut.

16 Iterum dicam: Nemo
de dementem esse putet. Sin a-
quis purat, vel ut dementem
admittite me, ut ego quoque
auululum me jactem.

17 Quod dico, non ut Do-
mino dignum est dico, sed ut
de dementiam in hac gloriati-
onis materia.

18 Quandoquidem multi
humano more se jactant, ego
quoque me jactabo:

19 quoniam vos libenter de-
mentes fertis, ipsi prudentes.

20 Fertis enim, si quis vobis
serviliter abutitur, si quis vos
exeat, si quis dona accipit, si
quis sese effert, si quis vos in os
cedit.

21 Indecorè dicam: quasi
verò nos nequeamus. Quin si
quid est, in quo quisquam au-
deat (insipienter dicam) ausim
& ego.

22 Hebrei sunt, & ego: Is-
raelitz sunt, & ego: Abrahami
progenies sunt, & ego:

23 Christi ministri sunt (de-
sipiens dicam) ego magis: in
laboribus amplius, in plagiis
plus: in custodiis amplius, in
mortibus se penumero.

24 A Judæis quinques un-
dequadragenis plagiis affectus
sum: ter verberatus, semel la-
pidatus.

25 Ter naufragium feci: no-
cte n & diem in profundo agi:

26 Sæpe versatus in itineri-
bus, in periculis fluminum, pe-
riculis latronum, periculis à me-
nis civibus, periculis ab extrane-
is, periculis in urbe, periculis
in solitudine, periculis in mari,
periculis in falsis fratribus,

27 in labore & fatigione,
in vigiliis sapenumero, in fa-
me & siti, in ieiuniis frequenter,
in frigore & nuditate:

28 præter cætera, quæ me
quotidiana destinent, videlicet
omnium ecclesiæ cura.

29 Quis æger est, quin ego
sim æger? quis offenditur, quia
ego urar?

30 Si gloriandum est, de im-
becillitate mea gloriabitur.

31 Scit Deus & pater Do-
mini nostri Jesu Christi, qui est
collaudandus in sempiternum,
me non mentiri.

32 Damasci praefectus regis
Aretæ, Damascenorum urbem
custodiebat, capere me volens.

33 Itaque per fenestram in
calatho demissus sum per mu-
rum: atque ita ejus manus ef-
fugi.

C A P U T XII.

*Invitus recenset revelationes di-
vinæ sibi factas, ob quas
cum verè gloriari possit, non
volit infirmitatum suarum
consci-*

conscium, sed hanc sibi necessitatem ineptiendi ipsos injiceret, dum se addicunt ambitionis hominibus, per quos à Christo alienantur.

Gloriari sanè mihi non exspecto: veniam enim ad visiones, & Domini patefactio-

2 Novi hominem Christianum, ante annos quatuordecim (an in corpore, an extra corpus, nescio: scit Deus) hunc, inquam, raptum ad tertium usque cœlum.

3 Et scio, eum hominem (an in corpore, an extra corpus, nescio, scit Deus)

4 raptum esse in Paradisum, & audivisse arcana verba, quæ homini eloqui nefas.

5 De hujusmodi homine gloriabor: de me verò non gloriabor, nisi in meis infirmitatibus.

6 Quòd si vellem gloriari, non essem equidem amens: ut pote qui veram dicerem. Sed parco, ne quis de me existimet supra quām esse me videt, aut ex me audit aliquid.

7 Ac ne ob patefactionum præstantiam me nimis efferam, appositus est mihi stimulus carni, angelus Satanae, qui me tondat, ne nimis efferar.

8 De eo ter Dominum oravi, ut is à me facesseret.

9 Sed ille mihi sic dixit: Satis est tibi mea gratia, nam mea fortitudo in imbecillitate perficitur. Itaque multo libentissime gloriabor in meis debilitatibus, ut habitat in me fortitudo Christi.

10 Proinde mihi placeo in debilitatibus, in contumeliis, in rebus adversis, in vexationibus, in angustiis pro Christo.

Dum enim debilis sum, tu fortis sum.

11 Amens fui, qui gloriatum: vos me coëgistis, cum deberem ego à vobis commendari. Nihilo enim inferior fui summis Apostolis, tametsi nihil sum.

12 Specimina quidem Apostoli edita sunt apud vos, in summa patientia, in prodigiis, miraculis ac portentis.

13 Quid enim est in quo superati sitis à ceteris ecclesiis, nisi quod ego vos non exui? Condonate mihi hanc injuriam.

14 Jam tertium paratus sum visere vos, neque tamen vos evugam. Non enim vestra, sed vos expeto. Nec enim debemus liberi parentibus congerere, sed parentes liberis.

15 Ego verò libentissime & insumam & insumar pro vestris animis, quamvis vos majorem in modum amans, minus redimerem.

16 Sed esto, ego vos non gravavi: sed vafer, credo, dolor vos cepi.

17 Num quis est eorum, qui ad vos misi, per quem vos circumvenerim?

18 Hortatus sum Titum, unà legavi fratrem: nunquid vos circumvenit Titus? Nónne eodem animo, nónne iisdem vestigii ingressi sumus?

19 An rursum putatis, vobis excusare nos? In Dei conspectu per Christum loquimur, & omnia, & charissimi, pro vestra utilitate facimus.

20 Vereor enim, ne forte cum venero, & ego vos non quales vellem inveniam, & ipsis vobis qualem non velletis inveniar: ne forte sint lites, simulationes, iræ, jurgia, maledictio-

Christus? nisi fortè rejectanei estis.

6 Spero equidem futurum ut nos non esse rejectaneos intelligatis.

7 Faxisit Deus, ut nihil male faciatis: non ut nos accepti esse videamur, sed ut vobis recte facientibus, nos rejectanei esse videamur.

8 Nec enim quicquam possumus contra veritatem, sed pro veritate.

9 Gaudemus enim, cum & nos debiles, & vos fortes estis. Hoc equidem optamus, vos esse bene comparatos.

10 Propterea hæc absens scribo, ne præsenti mihi severè sit utendum potestat, quam mihi Dominus ad juvandum, non ad officiendum, dedit.

11 Cæterum, fratres, gaudente, comparete vos, confirmamini, idem sentite, pacem agite, & Deus amoris atque pacis vobis aderit.

12 Salutate inter vo osculo sancto. Salutant vos sancti omnes.

13 Domini Jesu Christi gratia, & Dei amor, & sancti spiritus communio vobis adsit omnibus. Amen.

*Ad Corinthios secunda scripta
est Philippis Macedonia,
missa per Titum & Lu-
cam.*

N PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD GALATAS.

CAPUT I.

*Post inscriptionem, subiungit ob-
jurationem, Galatas accu-
sans defectionis, à suo Evan-
gelio, quod à Deo accepit, an-
tequam cumullo Apostolorum
contulisset.*

PAULUS Apostolus, non
ab hominibus, neque
per hominem, sed per
Jesum Christum, & Deum pa-
trem, qui eum excitavit ex
mortuis,

2 & mei comites omnes fra-
tres, ecclesiis Galatæ,

3 gratiam & pacem à Deo
patre, & Domino nostro Jesu
Christo,

4 qui seipsum pro nostris
peccatis dedidit, ut nos eripe-
ret, ex instante seculo malo, de
voluntate Dei, patrisque no-
stri,

5 cui gloria in omnem per-
ennitatem, Amen.

6 Miror, vos tam citè ab eo,
qui vos in Christi beneficio vo-
cavit, traduci ad aliud Evan-
gelium:

7 quanquam nullum est ali-
ud, nisi quid sunt quidam qui
vos turbant, & Christi Evange-
lium pervertere volunt.

8 Verum etiamsi nos, aut
cœlestis angelus, vos diversum
doceat ab eo quod vos docui-
mus, esto detestabilis.

9 Ut jam diximus, nunc ite-

rum dicam, si quis vos diversum
docet, ab eo quod accepistis,
esto detestabilis.

10 Nam utrum tandem ho-
mines persuadeo, an Deum
num hominibus placere conor?
Nam si jam hominibus place-
rem, Christi servus non essem.

11 Hoc autem vobis declaro
fratres, traditum à me Evange-
lium, non esse humanum.

12 Nec enim ego id ab ho-
mine accepi, aut didici, sed pa-
tefaciente Jesu Christo.

13 Audivistis enim, quomo-
do aliquando versatus sum i
Judaismo: quām immodicē di-
vinam infestarem ac depopula-
rem Ecclesiam,

14 & meæ nationis aequali-
meos in Jndaismi profectu lo-
gè superarem, mearum patri-
rum institutionum facile studi-
osissimus.

15 Sed simulac Deo, (qui
à matris utero destinavit, & pri-
fuo favore vocavit,) .

16 suum filium in me pa-
facere visum est, ut eum pe-
gentes publicarem, non equi-
dem, cum carne & sanguine co-
tuli,

17 neque Hierosolymam a-
cendi ad Apostolos priores me-
sed Arabiam petii, & rursus De-
mascum reverti.

18 Deinde post annos tri-
Hierosolymam ascendi, visen-
Pet.

petri gratia , apud quem etiam
mansi dies quindecim.

19 Apostolorum quidem ali-
am nullum vidi, nisi Jacobum,
Domini fratrem.

20 Ac quæ vobis scribo, te-
stor Deum, me non mentiri.

21 Postea veni in Syriæ Ci-
liciæque tractus.

22 Eram autem ignotus fa-
cie Christianis Judææ ecclesiæ.

23 Tantum audiverant, eum,
a quo aliquando infstabuntur,
nunc fidem quam aliquando po-
polatus esset, docere,

24 Deoque in me gratias a-
gebant.

C A P U T II.

Nihil à suo Evangelio diversum
sensisse Apostolos, incircumci-
si Tui exemplo ostendit, &
quod afferuerit illud adversus
Petri simulationem. Inde tran-
sum facit ad cause tradicio-
nem, gratuitò nos justificari
per Christum.

D EINDE post annos quatuor-
decim rursus ascendi Hie-
rofolymam, cum Barnaba , af-
sumpto etiam Tito.

2 Ascendi autem divino in-
finitu , & ad illos Evangelium
retuli , quod apud extraneas
gentes publicarem : præsertim
ad illustres , ne forte incassum
vel currerem , vel cucurrissem.

3 Quin neque Titus, meus
comes, cum Græcus esset , cir-
cumcidì coactus est.

4 idque propter emissarios
falsos fratres, qui sese insinua-
rant ad speculandum, quam ha-
beremus in Christo Jesu liberta-
tem, quæ nos servituti subjice-
rent :

5 quibus ne ad horam qui-
dem parendo cessimus, ut Evan-
gelii veritas apud vos permanec-
tet.

6 Quid ad eos attinet, qui
videntur esse aliquid , quales
tandem essent, mea nihil refert :
personæ hominis rationem De-
us non habet. Mihi quidem il-
lustres nihil contulerunt.

7 Contraque videntes mihi
creditum esse præputii Evange-
lium , quemadmodum Petro
circumcisionis,

8 (nam qui in Petro id egit,
ut circuncisorum esset Aposto-
lus, idem in me quoque id egit,
ut essem alienigenarum)

9 cognoscentes inquam, col-
latum in me beneficium Jaco-
bus, & Cephas, & Joannes, qui
columnæ esse videbantur, dex-
tras mihi & Barnabæ dederunt
societatis , ut nos alienigenas,
ipso circumcisos instituerent,

10 dummodo pauperum me-
mores essemus : id quod equi-
dem facere studui.

11 Cum venisset autem Pe-
trus Antiochiam , ego ei in os
restiti , quoniam reprehenden-
dus erat.

12 Cùm enim, antequam ve-
nissent à Jacobo quidam , cum
alienigenis epularetur , post-
quam illi advenerunt, inhibuit,
seque subduxit, circumcisos ve-
ritus.

13 Itaque unà cum eo simu-
larunt etiam reliqui Judæi ad-
e , ut Barnabas quoque ad eo-
rum simulationem abduceretur.

14 Ego verò , qui viderem
eos non recto pede incedere ad
Evangelii veritatem , dixi Pe-
tro coram omnibus : Si tu Ju-
dæus alienigenarum more vivis,
non Judæorum , cur alienigenas
Judaizare cogis?

15 Nos natura Judæi , non
ex alienigenis fontes,

16 scientes hominem non le-
gis operibus justum fieri , sed

tantum fide in Jesu Christo collocanda, nos quoque inquam, fidem adhibuimus Christo Jesu, ut justi fieremus Christi fide, non legis operibus: quoniam legis operibus mortalium nemo justus fiet.

17 Quod si studentes per Christum justi fieri, reperimur tamen ipsi quoque fontes, ergo Christus peccati minister est? id quod absit.

18 Atqui si quæ abolevi, eadem redintegro, fontem me praebeo.

19 Ego enim per legem legi mortuus sum, ut Deo viveam:

20 crucifixus sum cum Christo. Vivo autem, non jam ego, sed vivit in me Christus. Quod verò nunc in carne vivo, fide vivo filii Dei, qui me adeò amavit, ut seipsum pro me deret.

21 Non repudio Dei beneficium. Nam si in lege posita est justitia, ergo Christus frustra mortuus est.

CAPUT III.

Exprobrat quod se abduci passi sunt ab expressa illis ad vivum in Christo justificationis gratia, Abrahæ exemplum adducit, effectum, & causas latæ legis exponens.

O Dementes Galatæ, quis vos fascinavit, ut veritati non obtemperetis? quibus oculos Jesus Christus antea depictus fuit, apud vos crucifixus.

2 Hoc tantum volo à vobis discere, per legis opera spiritum acceperitis, an per orationem fidei?

3 Adeóne dementes estis, ut à spiritu exorsi, nunc in carnem delinatis?

4 Tanta passi estis frustra si tamen frustra.

5 Utrumne qui vobis spiritum suggestit, & apud vos portentosa fecit, id per legis opera fecit, an per orationem fidei?

6 Quemadmodum Abramus Deo creditit, id quod ei justitiae ductum est.

7 Ergo cognoscite, qui sunt à fide, eos Abrahæ filios esse.

8 Prævidentes autem litera, Deum per fidem justificaturum esse gentes, antè denunciaverunt Abrahamo, in eo beanda esse gentes omnes.

9 Itaque qui à fide sunt, ii unā cum filiente Abrahamo beatantur.

10 Quicunque enim sunt à legis operibus, execrationi subjecti sunt. Scriptum est enim, execrabilem esse quicunque non steterit omnibus in legis libro scriptis, eaque præstiterit.

11 Neminem autem lege fieri justum apud Deum, hinc perspicuum est, quod justus per fidem vivet.

12 Atqui lex non est ex fide, sed qui homo illa fecerit, per ea vivet.

13 Christus nos à legis execratione afferuit, factus pro nobis excratio. Scriptum est enim, execrabilem esse, quisquis ex patibulo pendeat,

14 ut ad gentes felicitas Abramica perveniat per Christum Iesum, ut spiritus promissum adipiscamur per fidem.

15 Fratres, humana loquar. Quamvis hominis sanctum patrum, nemo tameo repudiat, aut immutat.

16 Abraham autem pronissa sunt illa, & eius semini non dicit, Et seminibus, quali

de mi
semia
17
à D
Chri
quad
antic
reſc
18
haz
pro
per
19
litt
nec
sum
lat
20
D
Si
ta
leg
on
fie
co
ti
m
j

de multis, sed ut de uno : Et semini tuo, qui Christus est.

17 Hoc autem dico : Fodus à Deo sanctum, spectans in Christum, lxx̄ qua post annos quadringentos triginta fuit, non antiquat, ita ut promissionem rescindat.

18 Atqui si à lege pendet hereditas, non jam pendet à promisso, & tamen Abraham per promissum donavit Deus.

19 Quorsum ergo lex? de hitorum causa adjecta est, donec veniret semen, cui promissum erat: instituta per angelos, lata per s̄ questrum,

20 sequester autem unius non est. Atqui Deus unus est.

21 Ergóne lex est contraria Dei promissis? Nequaquam. Si enim data lxx̄ esset, quæ vitam conferre posset, planè in lege sita foret justitia.

22 Sed conculserunt literæ omnia sub peccatum, ut promissum per Christi Jesu fidem daretur fidentibus.

23 Antequam autem venisset fides sub lege custodiebatur, conclusi ad fidem, quæ patefacta erat.

24 Itaque lex pädagogus noster fuit ad Christum, ut fide justi fieremus.

25 Postquam autem venit fides non jam sub pädagogo sumus.

26 Omnes enim Dei filii estis, fide Christo Jesu habenda.

27 Nam quicunque baptizati estis, Christum induistis.

28 Non est neque Judeus, neque Grecus: non est neque servus, neque liber: non est vel mas vel foemina. Nam vos omnes idem estis in Christo Je-su,

29 Quòd si vos Christi estis,

ergo Abrahami semen estis, & ex promisso heredes.

C A P U T IV.

A tutela Legis emancipator, Christi adventu qui ejus est finis, absurdum est ad egenas superstitiones relabi. Revocat ergo eos ad puritatem doctrinae Evangelii, & pulchra allegoria suam disputationem exornat.

Sie autem dico: Quandiu h̄ris puer est, nihil differt à servo, & tamen est omnium dominus:

2 sed sub tutoribus & dispensatōribus est, usque ad pr̄finitum à patre tempus.

3 Similiter & nos, cum pueri essemus, sub mundanis rudimentis eramus emancipati.

4 Sed postquam plenum tempus advenit, misit Deus filium suum, ex muliere natum, qui sub lege fuit,

5 ut legi subditos redimeret, quo adoptionem adipisceremur.

6 Et quoniam filii estis, misit Deus filii sui spiritum in vestros animos, qui clamet, Abba p̄ter.

7 Itaque non jam servus es, sed filius: quòd si filius, etiam heres D̄i per Christum.

8 Sed tum quidem ignoranties Deum, servivistis eis, qui natura dii non sunt.

9 At nunc Deum cognoscentes, vel potius à Deo cogniti, qui fit ut vos rursus ad infirma egenaque rudimenta convertatis, quibus rursus de integro servire vultis?

10 Dies observatis, & menses, & tempora, & annos.

11 Metuo equidem vobis, ne frustra in vobis laboraverim.

12 Este mei similes, quoniam & ego sum vestri. Fratres, oro vos. Nullam mihi fecistis injuriam.

13 Scitis autem quanta cum carnis infirmitate vos, antea instituerim.

14 & tamen mei tentationem, quam in carne pertuli, tantum absuit ut repudiaretis, aut respueretis, ut me ceu Dei angelum, ceu Christum ipsum Jesum, acceperitis.

15 Quæ ergo est beatitudo vestra? Testor enim, vos, si fieri potuisset, vestros oculos effosuros, & mihi datus ruisse.

16 Ergone vester inimicus factus sum, vera vobis dicendo?

17 Ambiunt vos, non recte: nam excludere nos volunt, ut se æmulemini.

18 Deceret autem æmulari in re bona semper, non solum me apud vos præsente.

19 Filioli mei, quos iterum partario, donec formetur in vobis Christus:

20 Vellem equidem nunc apud vos adesse, vocemque meam mutare, quoniam in vobis dubito.

21 Dicite mihi, qui sub lege esse vultis, legem non auditis?

22 Scriptum est enim, Abramum duos habuisse filios, unum ex ancilla, alterum ex libera:

23 quorum, ancilla filius humano more natus est, liberæ autem filius ex promisso:

24 quæ res aliud significant. Nam ea sunt duo foedera. Unum à monte Sina, in servitatem gignens, videlicet Agar:

25 nam Agar, Sina mons est in Arabia, qui cum ea quæ nunc est Hierosolyma congruit,

quippe quæ unâ cum suis servi-
at.

26 At superior Hierosolyma libera est, quæ mater est omni-
nium nostrum.

27 Scriptum est enim; La-
tare sterilis, quæ non paris;
erumpe in clamorem, quæ non
eniteris. Nam plures futuri
sunt deserte nati, quæ virum
habentis.

28 Nos verò fratres, quem-
admodum Isaacus, promissionis
nati sumus.

29 Sed ut tunc qui humani-
tus erat genitus, genitum divi-
nitus infectabat: ita fit etiam
nunc.

30 Veram quid aiunt literati?
Ejice ancillam ejusque filium:
non enim heres erit ancilla fi-
lius cum libera filio,

31 Ergo fratres, non ancilla
nati sumus, sed liberæ.

C A P U T V.

*Quia ex libera ortos esse dixi,
admonet quantum sit pyxium
tantæ libertatis, qualiter es
sit utendum, ut spiritui obedi-
ant, resistant carni.*

*Q*uamobrem in libertate,
in quam Christus nos as-
seruit, state, & nolite rursum
jugo servitutis teneri.

2 En ego Paulus vobis dico,
si circumcidemini, Christus ni-
hil vobis proderit.

3 Hoc item confirmo omni
homini, qui circumciditur, cum
debere toti parere legi.

4 Nihil rei vobis cum Chri-
sto est: qui in lege positam ha-
betis justitiam, ex beneficio ex-
cidistis.

5 Nos enim spiritu per fi-
dem à spe justitiae pendemus.

6 Nam in Christo Jesu neque
circumcisio quicquam valet,

ne-

seque præputium, sed fides per
charitatem operans.

7 Currebatis bene: quis vos
impedit quo minus veritati
obtemperaretis?

8 Ista persuasio non ab eo
est, qui vos vocavit.

9 Paulum fermenti totam
massam fermentat.

10 Evidem hoc mihi de vo-
bis per Dominum persuasi, vos
omnino non aliter animatos
fore. Verum qui vos turbat, da-
bit poenas, quisquis est.

11 Ego quidem, fratres, si
adhuc circumcisionem prædicto.
qui fit ut tamen infester? Si
ita esset, non esset ea qua est
crucis offensio.

12 O utinam excidantur, qui
vos inquietant.

13 Vos enim ad libertatem
vocati estis, fratres: modò ne
libertate ad libidinem abutami-
ni, sed per charitatem aliis alii
serviatis.

14 Nam tota lex in uno di-
fio comprehenditur, videlicet,
Alterum ut te ipsum diligo.

15 Quod si alii alios morde-
tis ac exeditis, videte ne alii
ab aliis consumamini.

16 Dico autem, obtempera-
te spiritui, neve carnis cupidita-
tem exequimini.

17 Caro enim, contrà quam
spiritus, & spiritus contrà quam
caro concupiscit. Atque hæc
ita sunt inter se contraria, ut
non quæ velitis, ea faciatis,

18 Quod si spiritu agimini,
non estis sub lege.

19 Sunt autem manifesta car-
nis opera, videlicet adulterium,
stuprum, impuritas, salacitas.

20 deastrorum cultus, vene-
ficium, inimicitia, lis, emula-
tiones, iracundia, contentio-
nes, seditiones, sectæ,

21 invidia, homicidia, ebrie-
tates, comedationes, & his si-
milia: quæ qui faciunt (hoè vo-
bis prædicto), quemadmodum
jam prædicti) ii divinum regnum
non obtinebunt.

22 At spiritus fructus, est
charitas, gaudium, pax clemen-
tia, benignitas, bonitas, fides,
lenitas, continentia. Contra ta-
lia non est lex.

23 Qui sunt autem Christi, ii
carnem unâ cum libidinibus &
cupiditatibus crucifixerunt.

24 Si spiritu vivimus, etiam
spiritu gradiamur,

25 ne simus gloriosi, invicem
provocantes, invicem inviden-
tes.

C A P U T VI.

*Agit jam in specie de charitate
erga delinquentes & lapsos,
erga ministros verbi, erga do-
mesticos fidei, non quemadmo-
dum falsi Legis zelatores, qui
in carne mutilata gloriantur,
non autem in cruce Christi.*

Fratres, si quis aliquo deli-
cto anticipatus fuerit, vos
eum, qui spirituales estis, refi-
cite cum animi comitate, aspi-
cientes vosipso, ne vos quoque
tentemini.

2 Alii aliorum onera fertes,
atque ita Christi lege perfungi-
mini.

3 Nam si quis sibi videtur
esse aliquid, cum nihil sit, ipse
se animo fallit.

4 Exploret autem suum quis-
que opus, ita demum in seipso
tantum quod glorietur habebit,
non in altero.

5 Nam suum quisque fetet
onus.

6 Communicet autem qui
doctrina eruditur, cum eo à
quo eruditur, omnia bona.

7 Ne errate. Deus non eluditur: nam quod quisque severit, idem metet:

8 siquidem qui in suam carnem severit, ex carne metet interitum. Qui verò in spiritu severit, ex spiritu vitam metet sempiternam.

9 Nolimus autem rectè faciendo defelisci, nam nostro tempore metemus, non defatigandi.

10 Ergo ut tempus habemus benefaciamus, cùm omnibus, tum maximè fidei domesticis.

11 Videte quantis vobis litteris scripsierim m: a manu.

12 Quicunque se in carne pulchra specie venditant, ii vos circumcidì cogunt, tantùm ut Christi cruce non infestentur.

13 Nam ne ip̄i quidem, qui circumciduntur, legi parent: sed ideo vos circumcidì volunt,

ut in vestra carne gloriatur.

14 At mihi gloriari ne sit, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem & mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.

15 Etenim in Christo Iesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.

16 Et quicunque ad hanc normam se gerent, iis pax & misericordia tribuetur, unā cum divinis Israelitis.

17 Deinceps nemo mihi negotia facebat: ego enim Domini nostri Iesu Christi nota in corpore meo gesto.

18 Domini nostri Iesu Christi gratia adslit animis vestris fratres. Amen.

Ad Galatas scripta est Rome.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA AD EPHESIOS.

CAPUT I.

Post salutationem, de gratuita Dei elezione, & adoptione disserit, à qua salus hominum tanquam ex vero & nativo fonte manat. Et quia tam sublime arcanum capi non potest, precatur, ut ad plenam Christi cognitionem Ephesios Deus adducat.

Paulus Apostolus Iesu Christi, de Dei voluntate, sanctis omnibus, qui sunt Ephesi, & fidentibus per Christum Jesum,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.

3 Concelebrandus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui nos felicitavit omni uertate divina, in rebus Christi caelestibus:

4 quemadmodum nos in eo elegerat ante orbem conditum, ut essemus in suo conspectu sancti ac inculpati, charitate praediti.

5 Destinaverat enim nos adoptioni per Jesum Christum, in

in eundem, pro sua voluntatis arbitrio,

6 ad laudem sua gloriose beneficentiae, qua nos acceptos reddidit per suum charissimum,

7 in quo liberationem habemus per ejus sanguinem, videlicet delictorum veniam, pro ejus tam divite beneficentia,

8 qua erga nos tam largitus est, summa cum sapientia atque prudentia,

9 declarando nobis arcanum sua voluntatis. Atque id fecit, quoniam sic ei visum est, ut ipse secum statuerat dispensanda esse tempora, cum peracta forent,

10 omniaque in Christo summatim comprehendenda, tum cœlestia tum terrestria.

11 In Christo, inquam, in quo nos in fortē asciti sumus, destinati decreto efficientis omnia sua voluntatis arbitratus,

12 ut ei laudi simus ac gloriz, nos, qui spem in Christo collocavimus:

13 in quo eodem vos quoque spem collocastis, auditæ veritatis oratione, hoc est, vestræ salutis Evangelio, cui fidem habendo, consignati estis sancto spiritu promissionis,

14 qui pignus est hereditatis nostræ, ad afferendam partam possessionem qua res ei gloriosam laudem pariat.

15 Propterea ego vestram fiduciam in Domino J su collatum, & amorem erga omnes sanctos audiens,

16 non intermitto gratias de vobis agere, vestri mentionem faciens in meis precibus,

17 ut Domini nostri Jesu Christi Deus, gloria pater, vos

thore spiritu donat, quo eum cognoscatis,

18 illustratis vestræ mentis oculis, ut sciatis quid sperandum sit vocatis ab eo & quam locuples, gloriaque sit ejus hereditas destinata sanctis,

19 & quam excellens sit ejus in nos fidentes potentia magnitudo,

20 quam pro sui egregii roboris virtute exeruit in Christo, eum ex mortuis suscitando.

21 Atque is Christus illi dexter assedit, in cœlestibus, supra omnem principatum & potestatem, & potentiam, & dominatum, supraque omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, verum etiam in futuro.

22 Et ille ejus pedibus omnia subjecit, eumque supra omnia Ecclesie,

23 (qua ejus corpus est) reddit caput complementum omnia completantis in omnibus.

C A P U T II.

Ut gratiae magnitudinem ex comparatione amplificet, reducit illis in memoriam, quod exitio prorsus addidi, grana sim scrutati, & propinquai facti, reconciliatione per Christum facta, & per Evangelium publicata.

Vos quidem mortui fuistis delicitis & peccatis,

2 in quibus aliquando verati estis, ut est hujus mundi vita, ad principis æternae potestatis arbitrium, videlicet spiritus, qui nunc in contumacibus vitget hominibus.

3 In iisdem peccatis nos quoque omnes versati sumus aliquando, in nostræ carnis cupiditatibus facientes quæ vellet N 5 caro

caro atque cogitationes : fui- novum hominem, faciendo pa-
musque natura digni supplicio, cem.
sicut & cæteri.

4 Verum Deus, misericordia dives, tanta nos charitate complexus est,

5 ut cum delictis essemus mortui, revocaverit nos in vi- tam, una cum Christo (estis beneficio servati,)

6 simulque suscitaverit, & in Christo Jesu in cœlestibus collocaverit,

7 ut ostendat in futuris seculis suam tam divitem beneficentiam, qua pro sua benignitate usus est in nos in Christo Je- su.

8 Nam beneficio servati estis per fiduciam, idque non ex vobis.

9 Dei donum est, non ex factis, ne quis se jactet.

10 Ejus enim sumus opus conditi in Christo Jesu, ad recte facta, quæ præparavit Deus, ut in eis versaremur.

11 Quamobrem mementote vos aliquando carne alienigenas (qui præputium vocamini, ab ea quæ circumcisio dicitur, in corpore manu facta,)

12 vos inquam, in illo tem- pore fuisse sine Christo, ab Is- raelitica republica alienos, fœderibus promissionis carentes, spem non habentes, & Dei ex- pertes in mundo,

13 At nunc in Christo Jesu vos, qui aliquando aberatis, fa- quam est ut additis per Christi sanguinem.

14 Is est enim pax nostra, qui ex ambobus unum fecit, se- ptique interstitium abruptit,

15 & inimicitias, legem præceptorum in placitis positam, in sua carne abolevit, ut in sece ex duobus condiceret unum.

16 & ambos uno in corpore reconciliaret Deo per crucem, peregrinis in ea inimicitias.

17 Venit autem pacem mun- ciatum & vobis qui aberatis, & iis qui aderant.

18 Siquidem per eum aditum habemus utriusque, per unum spi- ritum, ad patrem.

19 Ergo non iam peregrini estis, & inquiliini, sed sanctorum cives, Deique domestici,

20 super apostolorum va- tumque fundamentum extrudi, anguli capite ipso Jesu Christo,

21 per quod totum ædificium compactum crescit in sanctum templum, in Domino :

22 in quo vos quoque una ædificamini, ad Dei domicili- um, divino afflato.

C A P U T III.
Ideo se dicit à Judæis multa pas- sum, quod mysterium de Gen- tilibus servandis Dei jussu predicaverit. Deinde roga- Ephesios ne ob afflictiones quas patitur deficiant. Ac prope- rea orat Dominum, ut perci- piant quanta sit Christi dile- ctio.

H UJUS gratia ego Paulus, Je- su Christi vincens, pro- pter vos alienigenas, legatione fungor :

2 si modò audivistis Dei be- neficii dispensationem, quod mihi ad vos collatum est :

3 quandoquidem ille mihi divinitus mysterium declaravit, quemadmodum antè breviter scripsi,

4 unde potestis legentes ani- madvertere meam in Christi mysterio intelligentiam,

5 quod nullis aliis seculis decla-

declaratum est hominum generis, ut nunc patefactum est sanctis ejus apostolis ac vatibus, divisa inspiratione.

6 videlicet alienigenas esse coheredes, & ejusdem corporis, & participes divini promissi in Christo, per Evangelium,

7 cuius ego factus sum minister, dono divini beneficij, quod beneficium mihi divina potentia vi collatum est.

8 Mihi omnium sanctorum minimo id beneficium collatum est, ut apud exteris gentes infinitam Christi opulentiam publicem,

9 & omnibus perspicuum faciam quæ sit mysterii communio, quod ab omni æternitate apud Deum (qui omnia per Jesum Christum condidit) fuit celatum,

10 ut nunc declaretur principatibus & potestatibus, in cœlestibus per Ecclesiam, tam varia Dei sapientia,

11 quemadmodum & ab omni ævo decreverat, & in Christo Jesu Domino nostro præstitit,

12 in quo habemus audaciam, atque aditum, confessione quæ est in fide ei habenda.

13 Quamobrem peto, ne animos desponeatis, ob eas quas ego pro vobis fero, calamitates, quæ vestra gloria est.

14 Hujus gratia flecto mea gemma ad patrem Domini nostri Jesu Christi,

15 ex quo omnis & in cœlis & in terra denominatur cognatio,

16 ut pro sua gloriofa opulentia det vobis fortiter corroborari per suum spiritum, in interiorum hominem,

17 quo habitat Christus per fidem in vestris animis,

18 & sitis in charitate radicati atque fundati, ut comprehendere ac cognoscere valeatis, unâ cum sanctis omnibus, quam latè longèque, quam altè ac sublimè pateat,

19 & quam omnem cognitionem excedat amor Christi, ut omni divina profecione sitis perfecti.

20 Ei vero, qui ea vi, quæ viget in nobis, potest omnia longè longeque copiosius facere, quam nos poscere aut cogitare,

21 ei inquam, gloria in Ecclesia per Christum Jesum, in omnem omnium seculorum perpetuitatem, Amen.

C A P U T IV.
Tria ultima capita præceptiones de moribus continent, hortatur ad mutuam conjunctionem, propterea varia dona à Deo conferri, ut edificetur Ecclesia. Revocat ergo eos ab infidelium vanitate, à mendacio & spurcie sermonis.

Exhortor ergo vos ego propter Dominum vincitus, ut ita vos geratis, ut dignum est ista conditione, ad quam vocati estis,

2 cum omni modestia ac mansuetudine, cum patientia, ferentes alius alium cum charitate,

3 spiritus unitatem pacis vinculo tueri studentes.

4 Unum corpus, unusquisque spiritus, quemadmodum in unam conditionis vestrae spem estis vocati.

5 Unus Dominus, una fides, unum baptisma,

6 unus Deus & pater omnium, qui est supra omnia, & per omnia, & in omnibus.

7 Ceterum unicuique nostram collatum est beneficium, pro portione doni Christi.

8 Itaque ascendens in sublimem (inquit ille) captivos abduxit, & dona dedit hominibus.

9 Quid est autem Ascendit, nisi quod prius in imas terrae partes descenderat?

10 Qui descendenterat, idem est qui supra caelos omnes ascendit, ut omnia compleret.

11 Atque is partim Apostolos, partim Vates, partim Evangelistas, partim pastores & magistros dedit,

12 ad condendos sanctos, ad operis ministerium, ad Christi corporis extirctionem,

13 donec perveniamus omnes ad unitatem fidei, cognitio-nisque filii Dei in virum adul-tum, ad modum plena ex-tatis Christianæ:

14 ne sumus amplius pueri, qui omni doctrina vento fluctu-emos ac circumferamus, homi-num versutia, qua nos malitiæ ad fallendum aggredian-tur.

15 sed verum tenentes cum charitate, omnino in eum ado-lescamus, qui caput est, videli-cet Christus,

16 ex quo totum corpus om-nibus (per quas efficitur ad-ministratio) commissuris compa-tem atque connexum, actione (que pro cuiusque partis modo fit) facit corporis incrementum, ad semet extruendum in cha-ritate.

17 Hoc igitur per Dominum dico, moneoque ne deinceps vos geratis, quomodo ceteri alienigenæ se gerunt, in sua mentis vanitate.

18 animo caligantes, à divi-na vita alieni, propter eam qua-

prædicti sunt ignorantiam, pro-pter eorum animi duritatem,

19 qui obducto callo, scipios addixerunt libidini, ad omnem obsecnitatem avidè perpetran-dam.

20 At vos non ita Christum didicistis,

21 si modò eum audivisti, & ab eo (ut est in Jesu veritas) docti estis,

22 veterem hominem (qui superiores vestri fuere mores) deponere, qui fallacibus perit cupiditatibus,

23 & mentis vestra spiritu renovari,

24 ac novum hominem in-duere, conditum divinitus, cum iustitia, veraque pietate.

25 Quamobrem deposita fa-litate, loquimini vera aliis cum alio: quandoquidem alii alio-rum membra sumus.

26 Ita irascimini, ut ne pec-cetis: néve sol occidat iratus vobis,

27 néve locum date diabolo.

28 Qui furabatur, ne faretur amplius, sed potius manuum la-bore bona comparet, ut habeat quod egentibus impertiat.

29 Nulla vitiosa oratio ex ore vestro prodeat, sed si qua bona est ad instructionem, qua sit opus ut auditoribus benefici-um conferat :

30 néve sanctum Dei spiri-tum contristate, quo consignati estis ad liberationis diem.

31 Omnis acerbitas, & odi-um, & ira, & clamoribus, & ma-ledicentia, denique omne viti-um tollatur ex vobis :

32 ac esse alii in alios be-aigni, misericordes, condonan-tes inter vos, que n'admodum Deas vobis in Christo condona-vit.

CAPUT V.

*E*t ne in vitiis quæ reprehendit, oscitantur suas admonitiones excipiant, severa denuntiatione eos terret, stimulus etiam adbibet, & à generali morum perenit ad specialem uxorum & maritorum descendit.

Quaoropter este imitatores Dei, ut chari filii :

2 & cum charitate vitam agite, quemadmodum Christus adamavit nos, & scipsum pro nobis dedidit, fertum hostiamque Deo ad suavem odorem.

3 Stuprum vero, aut ulla obscenitas aut avaritia, ne quidem nominetur apud vos, ut sanctos decet :

4 aut turpitudo, aut stulta oratio, aut facetia, quæ dederent: sed potius gratiarum agio.

5 Hoc enim scitote, nullum scortatorem, aut impuram, aut avarum (qui est deastricola) habiturum esse hereditatem in Christi Deique regno.

6 Nemo vos decipiatur vanis verbis: nam propter has res invadit ira Dei contumaces homines.

7 Quare nolite eorum esse socii.

8 Cum enim essetis aliquando tenebricosi, nunc lucidi estis in Domino: ut lucis homines vos gerite,

9 (est autem lucis fructus in omni bonitate ac justitia & veritate,) .

10 approbantes quæ sunt accepta Deo :

11 tantumque absit ut infructuosa tenebrarum opera participetis, ut ea potius arguitis,

12 Nam quæ ab illis occultantur, vel dicere turpe est.

13 Omnia autem quæ argu-

untur, luce patefiunt. Quicquid enim patitur, lucidum est,

14 Propterea, Experciscere qui dormis (inquit) & surge ex mortuis, & tibi Christus afflabit.

15 Videte igitur, ut solerter gradiamini, non ut insipientes, sed ut sapientes,

16 ementes tempus, quoniam tempora mala sunt.

17 Quocirca ne esté socordes, sed intelligite quæ sit Domini voluntas :

18 néve inebriamini vino, in quo inest luxuria: sed spiritu pleni esté,

19 colloquentes inter vos carminibus Deique laudationibus & divinis cantionibus, Dominum ex animo canentes, ac cantantes,

20 D.o & patri semper pro omnibus gratias agentes in nomine Domini nostri Jesu Christi:

21 alias alii obedientes cum Dei meo.

22 Vos uxores vestris parete viris, ut Domino.

23 Nam vir caput uxor is est, ut Christus Ecclesie caput, idemque corporis servator est.

24 Ac quemadmodum Ecclesia Christo paret, sic uxores suis viris parere debent in omnibus.

25 Vos viri amate vestras uxores, ut Christus amavit Ecclesiam, seque pro ea dedidit,

26 quo eam sanctam reddebet, aquæ lotione purgatam, divinis verbis :

27 ut eam sibi præstaret gloriosam Ecclesiam, nulla macula aut ruga, aut ulla tali re præditam, sed quæ sancta inculpataque foret.

28 Sic debent amare viri suas uxores,

uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui suam uxorem amat, seipsum amat.

29 Nam nemo unquam suum corpus odit, sed id alit foveatque, ut Christus Ecclesiam:

30 cujus Christi corporis membra sumus nos ex ejus carne atque ossibus.

31 Propterea homo, relicto patre atque matre, adhæredit uxori sua, fietque ex duobus una caro.

32 Mysterium hoc magnum est. Ego de Christo & Ecclesia dico.

33 Quanquam vestram quoque singulatim suam quisque uxorem sic amato, ut seipsum. Uxor autem virum reveratur.

C A P U T VI.

Subjicit præcepta de liberorū, servorum, dominorum officiis. Deinde proponit quād acris pugna fidelibus sit proposita, quibus armis in ea utendum. Postremo Tychicum commendat.

Vos liberi obedite vestris parentibus in Domino: id enim equum est.

2 Honora tuum patrem atque matrem, quod primum est cum promissione præceptum,

3 ut tibi bene sit, & vivas in terra diu.

4 Vos patres ne vestros irritate natos, sed eos in Domini disciplina ac monitis educate.

5 Vos servi obedite vestris quod ad carnem attinet, dominis, timidè ac trepidè, cum animi simplicitate, tanquam ipsis Domino:

6 non ad oculum serviendo, ut hominibus placere conantes, sed ut Christi servi, Dei voluntatem obeentes ex animo,

7 cum benevolentia, servi-

entes Domino, non hominibus:

8 scientes fore, ut quod quisque boni fecerit, ejus à Domino præmium reportet, sive servus, sive liber.

9 Item vos domini, vices eis reddite, remissis minis, scientes eorum & vestrum Dominum in cœlis esse, qui nihil personis tribuat.

10 Ceterum, mei fratres, convalescite in Domino, ejusque virtutis robore.

11 Induite divinam armataram, ut possitis aggressiones sustinere diaboli:

12 Nec enim nobis lucta est adversus sanguinem & carnem, sed adversus principatus, adversus potestates, adversus mundi-potentes tenebrarum hujus seculi, adversus spiritus malitia, qui sunt in rebus cœlestibus.

13 Quamobrem sumite divinam armaturam, ut adverso tempore resistere, & confessis omnibus stare possitis.

14 State igitur accincti latera veritate, & justitiae loricam induiti,

15 pedibus calceatis alacitate Evangelii pacis,

16 assumpto in primis clypeo fiducie, quo omnia mali ignea tela extinguere poteritis

17 Item salutis galeam sumite, & gladium spiritus, hoc est, divina dicta,

18 omnibus precibus ac supplicationibus, animo precantes omni tempore, atque in id ipsum invigilantes summa cum perseverantia, & supplicatione, cum pro omnibus sanctis,

19 tum pro me ut mihi detur oratio, ad liberè verba facendum, declarando Evangelii mysterio,

20 pro

26 pro quo legationem obeo
iacetena, ut id tam ingenuè e-
loquar, quam debeo.

21 ut autem vos quoque de-
me sciatis quid agam, omnia vo-
bis exponet Tychicus frater
charissimus, fidusque minister in
Domini negotio:

22 quem ideo ad vos misi, ut
quo statu res nostra sint cog-
noscatis, utque vestros conser-
vet animos.

23 Pacem fratribus & chari-
tatem cum fiducia opto à Deo
patre, & Domino Jesu Chri-
sto.

24 Adhuc Dei gratia immor-
talis omnibus Dominum no-
strum Jesum Christum amanti-
bus: Amen.

*Ad Ephesios missa est Roma
per Tychicum.*

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

PHILIPPENSES.

CAPUT I.

De pio animi sui erga Philippien-
ses affectu testatus, de se & de
suis vinculis tractat, & eos suo
exemplu incitat,hortaturque
ad unitatem, & patientiam.

PAULUS ET TIMOTHEUS servi
Jesu Christi, omnibus
sanctis in Christo Jesu, qui sunt
Philippis, necnon episcopis ac
ministris,

2 gratiam & pacem à Deo
patre nostro, & domino Jesu
Christo.

3 Ago Deo meo gratias, quo-
ties vestri venit in mentem,

4 semper in omnibus meis
supplicationibus pro vobis om-
nibus cum letitia supplicatio-
nem faciens,

5 quod Evangelium hactenus
à prima die participaveritis:

6 hoc fore confidens, ut qui
in vobis rem bonam inchoavit,
idem absolvat usque ad diem
Iesu Christi,

7 quemadmodum æquum est
me hoc de vobis omnibus sen-
tire, quod vos in animo habeam
& in vinculis meis, & in causa
dictione, & Evangelii confir-
matione: vos omnes, inquam,
collati in me beneficij una par-
ticipes.

8 Nam vos omnes (testis
mihi Deus est) digna Jesu Chri-
sto affectione desidero:

9 atque hoc precor, ut cha-
ritate etiam magis magisque ex-
cellatis, in omni cognitione &
perspicientia,

10 ut præstabilia approbetis,
ut sinceri sitis, & innoxii ad
Christi diem,

11 pleni justitiz fructibus,
qui per Jesum Christum ad glo-
riam laudemque Dei pertinent.

12 Scire autem vos volo, fra-
tres, meos casus magis in Evan-
gelii profectum cessisse,

13 ut mea vincula in Chri-
stianitate, facta sint perspicua
per

per totum prætorium, ceterisque cunctis:

14 adeo, ut plerique eorum qui in Domino fratres sunt, freti meis vinculis, magis audeant impavidi verba facere.

15 Et nonnulli quidem invidè, ac dissentientes, nonnulli etiam quod ita sentiant, Christum prædicant.

16 Et illi quidem, qui id cum dissidentia faciunt, Christum non castè publicant, putantes se afflictionem meis adituros vinculis.

17 It vero faciunt amore, scientes eum esse me, per quem defendatur Evangelium.

18 Sed quid? certè quoquomodo, sive in speciem, seu verè, Christus publicatur: id quod & gaudeo, & gaudebo.

19 Scio enim hoc mihi salutari futurum per vestras preces, & spiritus Jesu Christi suppeditationem,

20 quemadmodum intentus expecto: futurumque spero, ut nulla in re confuteret sed summa cum loquendi libertate, ut semper, sic nunc quoque Christus evehatur in meo corpore, seu per vitam, seu per mortem.

21 Nam mihi & vivere Christus est; & mori lucrum.

22 Quod si mihi in eo situs est profectus operis, si vivam in corpore, utrum eligam necio.

23 Distrahor enim à duobus, & migrare quidem cupio, ac cum Christo esse: nam id multò melius esset.

24 Verum in corpore manere, magis necessarium est, propter vos.

25 Quia quidem re fratres, scio me mansum, & apud vos omnes remansurum esse ad

vestrum profectum, fideique latitiam,

26 quod per me fiat, ut vos magis in Christo Jesu, vos jactare possitis, propter meum ad vos iteratum adventum.

27 Tantum dignam Christi Evangelio vitam agite, ut sive vos adibo ac videbo, sive abeo, audiam eos esse vos, qui steti in uno spiritu, uno animo, cum Evangelica fide dimicantes: nec ulla in re ab adversariis percvellamini,

28 quod & illis exitii, & vobis salutis sit argumentum,

29 idque à Deo, quod vobis datum sit, non solum Christo fidem habere, verum etiam pro Christo adversa pati,

30 idem certamen habentibus, quale in me & vidistis, & nunc auditis.

C A P U T II.

Obtestatur eos ut nihil prius habent humilitatem, idque exemplo Christi, Timotheum se illis brevi missurum promittit, & moram Epaphroditii excusat.

Quamobrem si qua est in Christo confirmatio, si quod charitatis solatium, si qua spiritus communio, si qua commiseratio ac misericordia,

2 explete meum gaudium, hoc est ejusdem esse sententia, eadem charitate prædicti, unanimis, idem sentientes,

3 nihil per dissidentiam aut ostentationem, sed cum modestia, alias alium ubi præcellere existimant;

4 non sua quisque curantes, verum etiam aliena.

5 Nam sic animati esse debetis, ut Christus Jesus,

6 qui cum in Deo forma for-

et, non rapina habuit suam
cum Deo aequalitatem,

7 sed se ipsum eousque ad ni-
hilum redigit, ut sumpta servili-
forma, fatus sit hominum simi-
lis: & figura repertus ut ho-
mo,

8 sese adeò dejicit, ut obedi-
ens fuerit usque ad mortem, &
quidem mortem crucis.

9 Quapropter Deus eum
summopere extulit, & nomine
donavit omnium nominum
summo,

10 ut ad Jesu nomen omne
se genu flectat, cœlestium &
terrestrium, & subterraneorum:

11 omnisque lingua confi-
teatur Dominum esse Jesum
Christum, ad Dei patris glori-
am.

12 Quamobrem, mihi charis-
fini, quemadmodum semper
obtemperasti, non solum, ut
in præsentia mea, sed nunc
multo magis in absentia mea,
cum metu ac tremore vestram
salutem agite.

13 Deus enim is est, qui pro
sua benevolentia in vobis efficit,
ut & velitis & efficiatis.

14 Omnia facite sine fremi-
tibus, pravisque cogitationibus?

15 ut irreprehensi integri-
que sitis, inculpati Dei filii, in
medio pravi, perversique generis
hominum: quos inter micate,
tanquam in mundo luminaria,
vitalem doctrinam sustinentes,

16 quod mihi sit gloriationi
in die Christi: quèd non ne-
quicquam cucurrerim, neque
nequicquam laboraverim.

17 Enimverò licet fidei ve-
stre sacrificio ac operatione
immoler, gaudeo, & vobis om-
nibus gratulor.

18 Vos viciissim gaudete, mi-
hiique gratulamini.

19 Spero autem fore per
Dominum Jesum, ut Timothe-
um brevi mittam vobis, ut ego
quoque recreer, cognito vestra-
rum rerum statu.

20 Neminem enim habeo ei
parem animo, qui vestra ger-
mâne curet:

21 omnes enim suæ rei stu-
dent, non Jesu Christi.

22 Ejus autem exploratam
probitatem hinc cognoscite,
quòd ceu patri filius, mecum
unâ inservivit Evangelio.

23 Hunc igitur, ut spero,
mittam, simulac meis rebus pro-
spexero.

24 Confido autem fore per
Dominum, ut ego ipse brevi ve-
niam.

25 Necessarium autem pu-
tavi, Epaphroditum fratrem &
collegam, commilitonemque
meum, vestrum autem aposto-
lum, & mei munieris vicarium,
ad vos mittere,

26 quandoquidem desidera-
bat vos omnes, de eo anxius,
quòd se ægrotasse audivissetis.

27 Ægrotavit enim ita, ut
morti proximus esset. Verum
Deus ejus misertus est: nec e-
jus solum, sed etiam mei, ne do-
lorem super dolorem haberem.

28 Itaque eo avidius eum
misisti, ut & vos eo viso rursum
gaudeatis, & ego minus doleam.

29 Quare eum excipite per
Dominum, cum omni latitia, &
tales in honore habete:

30 nam propter Christi ne-
gotium eò venit, ut à morte pa-
rum abesset, nulla habita suæ
vitæ ratione, dum vestri erga
me officii defectum suppleret.

C A P U T III.

Refellit inanes i seudapostolorum
jactantias, & illis unum Chri-
stum

stum opponit, vim & naturam fidei describit, ut posthabitibus omnibus, adspirent ad communicationem crucis Christi, cuius inimicos nota.

CAETERAM, mei fratres, gaudete in Domino. Eadem vobis scribere, neque me piget, & vobis tutum est,

2 Videte canes, videte malos operarios, videte concisos.

3 Nos enim sumus circumcisi, qui spiritu Deum colimus, & in Christo Jesu gloriamur, non carne freti :

4 quanquam ego carne fre-
tus esse possem. Si quis alius sibi videtur in carne fiduciam habere posse, ego magis,

5 circumcisus octavo die ge-
nere Israëlite, tribus Benjamini-
z, Hebræus ex Hebræis, insti-
tuto Pharisæus,

7 studio infector ecclesie,
justitia in lege sita inculpatus.

7 Sed quæ mihi lucra erant,
ea propter Christum pro damno
habui.

8 Quinimò omnia damnum
esse puto, propter cognitionis
Christi Jesu Domini mei præ-
stantiam, propter quam omnium
jacturam feci, eaque pro
stercoribus habeo, ut Christum
lucrer,

9 & mihi in eo suppetat, nec
habeam justitiam meam, quæ à
lege pendeat, sed in fide Christo
habenda positam, penden-
tem à Deo justitiam in fide si-
tam,

10 eum, ejusque & resurrec-
tionis vim, & suppliciorum
communitatem cognoscendo :
dum ad ejus mortem confor-
mor :

11 si qua ad mortuorum re-
surrectionem perveniam,

12 non quia jam consecutus

sim, aut jam perfectus, sed per-
sequor ut comprehendam, qua-
tenus à Christo Jesu sum com-
prehensus.

13 Fratres, ego me nondum
assequutum esse arbitror :

14 veruntamen quæ sunt à
tergo obliviscens, & ad anterio-
ra me intendens, ad scopum
contendo, ad palmam, ad quam
supernè vocatus sum divinitus
per Christum Jesum.

15 Quotquot ergo perfeci-
sum, hoc sentiamus: quid si
quid aliter sentitis, id vobis
patefaciet Deus.

16 Interim quantum adepti
sumus, idem sentiamus, eandem
ad regulam vivamus.

17 Este mei imitatores, &
eos considerate qui ita se ge-
runt, ut nos exemplum habetis.

18 Nam multi ita se gerunt
(quos & saepe vobis dixi, & nunc
plorans dico) Christianæ cru-
cis hostes :

19 quorum exitus est exi-
um : qui & ventrem pro Deo
habent, & gloriam sibi in su-
turpitidine collocant : qui ter-
refria sapient.

20 Nam nostra quidem ob-
versatio in cœlis est, unde eti-
am servatorem manemus Do-
minum Jesum Christum,

21 qui humile nostrum cor-
pus sic transfigurabit, ut eandem
cum eis gloriose corpore for-
mam habeat pro ea vi, qua ipse
sibi subjecere potest omnia.

CAPUT IV.

*A particularibus monitis ad ge-
neralia descendit. Eorum li-
bertate ita quidem se fuisse ex-
hilaratum dicit, ut patienter
defensum laturus fuerit.*

QUAMOBREM, fratres mei
chari, ac desiderati, lati-

sed per misericordia mea, sic state in
me, quia domino, & charissimi.
n com. 3 Evodiam exhortor, & Syn-
yphen exhortor, idem ut senti-
ondum est in Domino.

3 Quin te quoque, vere so-
sunt a deo, rogo, eis opitulare, quæ me-
interiorum certaverint in Evangelio,
copularum cum Clemente, reliquaque
quam meis collegis, quorum nomina
initia sunt in libro vita.

4 Gaudete in Domino sem-
perfici per: iterum dicam, gaudete.
ad f 5 Aequitas vestra cunctis
vobis nota sit hominibus. Dominus
propè adest.

6 Nihil este solliciti, sed om-
ni re efficite precibus & sup-
plicationibus cum gratiarum a-
dione, ut vestra postulata Deo
declarentur:

7 & divina pax, omnem
mentem exuperans, vestros ani-
mos ac cogitationes in Christo
Iesu custodiet.

8 Cæteram, fratres, quæ vera
sunt, quæ gravia, quæ justa, quæ
casta, quæ amabilia, quæ fausta,
si qua virtus & si qua laus est,
ea cogitate,

9 quæ didicistis, & accepi-
tis, & audivistis, & vidistis in
me. Hæc agite, & Deus pacis
vobis aderit.

10 Gavisus sum autem per
Dominum magnopere, quod
tandem aliquando reviruit ve-
stra de me cura: tametsi cu-
ram habebatis, sed opportuni-
tate carebatis.

11 Neque propter inopiam
dico: nam ego didici iis con-
tentus esse, quæ adsint.

12 Scio deprimi, scio & ex-
cellere: in omnibus ubique re-

bus edocitus sum & saturari &
esurire, & abundare & carere.

13 Omnia possum per eum,
qui me corroborat Christum.

14 Sed tamen recte fecisti,
quod calamitati meæ opitulati
estis.

15 Scitis vos quidem, Phi-
lippenses, initio Evangelii, cum
ex Macedonia profectus essem,
nullam ecclesiam mihi quic-
quam contulisse ad rationem
expensorum & acceptorum, nisi
vos solos,

16 qui mihi Thessaloniam
semel atque iterum, quæ opus
essent, misistis:

17 non quia dona queram,
quero enim profectum, qui in
vestram rationem redundet.

18 Habeo autem omnia, &
abundo: cumulatus sum, acce-
ptis ab Epaphroditō iis, quæ mi-
sistis, qui suavis odor est, sacri-
ficium Deo gratum atque ac-
ceptum.

19 Deus verò meus, pro sua
opulentia, quibus vobis opus
erit, gloriose cumulabit per
Christum Iesum.

20 Deo autem patrique no-
stro gloria in perpetua secula:
Amen.

21 Salutate sanctos omnes
in Christo Iesu. Salutant vos
qui mecum sunt fratres.

22 Salutant vos omnes san-
cti, præsertim Cæsaris dome-
stici.

23 Domini nostri Iesu Chri-
sti gratia adsit vobis omnibus:
Amen.

*Missa Roma per Epaphrodi-
tum.*

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD COLOSSENSES.

CAPUT I.

*Post inscriptionem, illos laudat
ui attentos faciat ad se audi-
endum, testimonium doctrinæ
quam ab Epaphra audieram,
reddit; Divinam erga eos gra-
tiam suis elogis prædicat, &
omnes nostræ salutis partes in
solo Christo omnino satis esse
exponit.*

PAULUS APOSTOLUS
Jesu Christi, voluntate
Dei, & Timotheus fra-
ter,

22 iis qui Colossis degunt
sanctis, fidentibus fratribus in
Christo gratiam & pacem à Deo
patre nostro, & Domino Jesu
Christo,

3 Agimus Deo patrique Do-
mini nostri Jesu Christi gratias,
semper pro vobis orantes,

4 audita vestra in Christo Je-
su fide, & amore in omnes san-
ctos,

5 propter ea, quæ vobis in
cœlis reposita sperantur, quæ
antè audivisti in vera Evange-
lii oratione,

6 quod ad vos pervenit,
quemadmodum etiam in toto
orbe proficit, sicut in vobis, ex
quo die Dei beneficium verè
audivisti ac cognovisti:

7 quemadmodum ex Epaphra
didicisti, conservo nostro char-
tissimo, qui fidus est pro vobis
minister Christi,

8 qui idem nobis vestram et pat-
in spiritu charitatem expo-
nit.

9 Itaque nos ex quo die in conci-
audivimus, non desinimus praecipi-
vobis orare, ac poscere, ut cum
eius voluntatis cognitione nostra
pleamini, cum omni sapientia
prudentiâque divina.

10 quò sic vos geratis, ut fa-
Domino dignum est, ut
omnino placeatis, in omnibus
rectè factis fructum ferentes
& in Dei cognitione crescendo
tes,

11 summa vi convalescentia
per ejus gloriosum robur, &
summa sitis patientia & clo-
mentia cum latitia præ-
iti.

12 Agimusque patri gratias
qui nos idoneos reddidit a
participandam sanctorum so-
rum in luce.

13 qui nos ex tenebrarum
potestate vindicatos, transfu-
lit in regnum sui charissimi &
lli,

14 in quo filio liberationem
habemus per ejus sanguinem,
peccatorum veniam,

15 qui imago est inaspectabili-
lis Dei, totius rerum natura
primogenitus,

16 ute pote per quem conditi-
sunt omnia, tum quæ in cœlis
tum quæ in terra sunt: tum
aspectabilia, tum inaspecta-
bilia;

illa, & folia, & dominatus, &
principatus, & potestates: Om-
nia & per eum, & propter eum
condita sunt,

17 & is sit ante omnia, & per
eum constant omnia,

18 & is corporis ecclesiae ca-
put est. Is est principium, pri-
mogenitus ex mortuis, ut sit is
omnibus princeps,

19 quoniam per eum visum
stram patri omnem universitatem
potest habitare,

20 & per eum omnia sibi re-
lie*re* reconciliare, pacificando per ejus
pro*cur* crucis sanguinem, hoc est, per
eum, tum terrestria, tum cele-
stia.

21 Et vos aliquando menti-
tis alienos atque hostes in pra-
e*dictis*, unde factis,

22 nunc reconciliavit ejus
humano corpore per mortem,
ante quod vos in suo conspectu san-
ctos, inculpatos, & criminis ex-
pertes redderet:

23 si modo permanetis filie
fundati atque fixi, neque de-
cide*re* Evangelii spe dimovemini, quod
audivistis, quod in omni creatu-
ra subiecta cœlo prædicatum
est, cuius ego Paulus factus
sum minister.

24 Nunc ictor in eis quæ
pro vobis patior: & quæ de-
sunt Christi calamitates, meo
corpore suppleo, pro ejus cor-
pore, quæ ecclesia est,

25 cuius ego factus sum
minister, divina dispensatione,
quæ mihi ad vos commissa est,
ut divinam doctrinam imple-
am.

26 Quod mysterium ab om-
ni seculorum ævo celatum
nunc patefactum est ejus san-
ctis,

27 quibus voluit Deus de-
clarare quæ sit hujus glorio*s*u*m*is,

mysterii opulentia apud exte-
ras gentes: qui Christus est in
vobis gloria*s* spes.

28 quem nos nunciamus, om-
nem hominem admonentes, om-
nem hominem cum omni sapien-
tia docentes, ut omnem homi-
nem reddamus in Christo Jesu
perfectum:

29 in quod ego elaboro,
ejus vi certando, quæ fortiter
in me viget.

C A P U T II.

Vanitatis *damnat* *quicquid* *est*
extra *Christum*. *Nominatim*
de *circumcisione*, *ciborum* *ab-*
ſtinentia, *Angelorum* *cultu* *lo-*
quitur, *unde* *conſtituit* *à* *De-*
cretis *per* *Christum* *liberatos*
effe.

Volo enim scire vos, quan-
tum pro vobis & Laodicen-
censibus, & quicunque me cor-
pore praesentem non viderunt,
certamen habeam,

2 tum ut confirmetur eo-
rum animi, charitate connexo-
rum: tum ut tam divite, tam
plena abundant peritia, ut Dei
patrisque & Christi mysterium
percipient,

3 in quo sunt omnes sapien-
tia ac scientia opes recondi-
tae.

4 Hoc ideo dico, ne quis
vobis probabilibus verbis im-
ponat.

5 Quamvis enim corpore
absim, ac animo quidem apud
vos sum, gaudens spectans
que vestrum ordinem, & ve-
stre in Christum fidei firmita-
tem.

6 Quamobrem quod madmo-
dum Christum Jesum Domi-
num accepistis, sic in eo vos
gerite,

7 ut in eo radicati ædifice-
mini,

mini, & in fide (ut docti estis) confirmemini in ea cum gratiarum actione excellentes.

8 Videte ne quis sit, qui vos philosophia, fallaciaque vana prædetur, ex hominum institutione mundique rudimentis, non ex Christo,

9 in quo tota divinitatis plenitudo corporaliter habitat:

10 & vos in eo estis perfecti, qui caput est omnis principatus & potestatis:

11 in quo etiam circumcisí estis circumcisione non manufacta, exuto humanorum peccatorum corpore in Christi circumcisione,

12 unā cum eo sepulti in baptisme: in quo etiam simul resurrexistis, per collocatam in Dei vi fiduciam, qui eum ex mortuis suscitavit.

13 Qui idem vos delictis & vestri corporis præputio mortuos, in vitam unā cum eo revocavit, omniaque nobis delicta condonavit,

14 obliterate placitorum chirographo, quod nobis adversabatur, contrariumque erat. Id ille de medio sustulit, affixum cruci:

15 per quam in spoliatos principatus, ac potestates palam exemplum edidit, eosque triumphavit.

16 Quare nemo vos damnet ob cibum, aut potionem, aut festorum discrimen, aut novilunia, aut Sabbata,

17 quæ sunt futurorum umbras, quarum corpus est Christus.

18 Nemo vos supplantet, in modestia angelorumque cultu sibi placens, in iis quæ non dicit se jactans, sua humana mente temerè tumens,

19 neque caput tenens, quo totum corpus, dum commissuris copulisque compactum regitur, divino crescit incremento.

20 Quod si unā cum Christo quod ad mundi rudimenta attinet, mortui estis, cur tanquam in mundo viventes, utimini placitis?

21 Ne tetigeris, néve gustabis, ex veris, néve attractaveris:

22 quorum omnium is usum est, ut usū pereant, & ad corporis expletionem pertineant non ut in aliquo sint honore.

23 Ista verò placita sunt hominum præceptis atque doctrinis, quæ quidem sunt ejusmodi, ut rationem habeant sapientia, ob religionis speciem atque modestiam, & corporis vexationem severam.

C A P U T III.

Tervenis exercitiis que Pseudo postoli urgebant, cœlestis operari, & a mortificatione carnis orditur, unde deducit particolares exhortationes, & particularia officia, que pendunt singulorum vocatione.

Si igitur cum Christo summus christis, superis studete, ut Christus est, Deo dexter abdendes.

2 Supera sentite, non tenta stria.

3 Interiustis enim, vestraque vita cum Christo latet apud Deum.

4 Cum Christus vita vestra patet, tum vos quoque unicum eo patetis gloriost.

5 Quamobrem necate vestra membra terrestria, impudicitiam, obscoenitatem, libidinem cupiditatem malam & avaritiam: quæ deastrorum cultus est

6 propter quæ invadit ira
Dei contumaces homines,
in quibus vos quoque ver-
e estis aliquando, cùm in eis
iveretis.

7 At nunc vos iidem omnia
deponite, iram, odium, maliti-
nquam, maledicentiam, & oratio-
nitatem turpitudinem ex ore vestro.

8 Nolite alii in alios menti-
gusti, exuti veterem hominem cum
suis actionibus,

9 10 inquit indutique novum, qui
cognitione renovatur ad imagi-
neantur conditoris sui :

11 ubi non est Græcus aut
Iudæus, circumcisio aut præpu-
le domini, Barbarus, Scytha, servus,
eiusmodi, sed & omnia & in omni-
bus Christus.

12 Induite igitur, ut Dei e-
ponibili, sancti amatique, affectum
misericordia, benignitatem,
modestiam, mansuetudinem, pa-
tientiam,

13 alias alium ferentes, &
invicem condonantes, si quis ha-
bet quod de aliquo expostulet :
quemadmodum Christus vobis
condonavit, sic vos quoque fa-
cite.

14 Sed super hæc omnia cha-
ritatem, quæ perfectionis vin-
culum est :

15 Vigeatque divina pax in
vestris animis, ad quam estis in
uno corpore vocati, & este gra-
ti.

16 Christi sermo largè in
vobis habitet, summa cum sa-
piencia. Docete & commone-
facite, alias alium, carminibus
Deique laudationibus & divinis
cantionibus Dominum animis
gratè canentes :

17 ac quicquid vel verbis,
vel re facitis, id in Domini Je-
su nomine facitate, Deo Patri-
que per eum gratias agentes.

18 Uxores, pirete vestris vi-
ris, ut Dominicis dignum est.

19 Viri, amate uxores ve-
stras, néve in eas servite.

20 Nati, obedite parentibus
in omnibus: hoc enim Domino
gratum est.

21 Patres, ne vestros irritate
natos, ne desponteant animos.

22 Servi, obedite in omni re
vestris, quod ad carnem attinet,
dominis, non ad oculum servi-
endo, ut hominum captantes
gratiam: sed cum animi sim-
plicitate, metuentes Deum:

23 ac quicquid facitis, id ex
animis agitote, tanquam Domini-
no, non hominibus servientes:

24 scientes fore, ut à Domi-
no hæreditatem præmio accipi-
atis, quippe cùm Domino Chri-
sto serviatis.

25 Qui vero injuriam facit,
is quam fecerit injuriam luet,
nec habebitur ulla ratio perso-
narum.

26 Domini ex justo æquo-
que cum servis agite, scientes
vos quoque dominum habere in
coelis.

C A P U T IV.

*Ad generales exhortationes redit,
& precandi studium, ac ser-
monis suavitatem præcipit:
postremò commendationes &
salutationes subjungit.*

Supplicatione incumbite, in
se cum gratiarum actione
vigilantes :

2 orantes signul pro nobis
quoque ut Deus nobis portam
sermonis aperiat, quod Christi
mysterium eloquamur, propter
quod vincimus sum,

3 ut id ita patefaciam, ut
loqui debeo.

4 Sapienter vos erga alienos
gerite, tempus redimentes.

5 Esto

5 Esto semper oratio vestra gratia prædita, sicut condita, ut sciatis quomodo cuique responderemus beatis.

6 De me omnia vobis exponet Tychicus, charus frater, felisque minister & conservus in Domino:

7 quem ideo ad vos misi, ut vestiarum rerum statum cognoscat, vestrosque confirmet animos,

8 cum Onesimo fido charoque fratre, qui vestras est. II vos de omnibus, quæ hic gerantur, certiores facient.

9 Salutat vos Aristarchus, meæ captitatis socius: & Marcus Barnabæ consobrinus, de quo mandata accepistis, si veniret ad vos, ut eum excipiatis:

10 Item Joshua nomine justus, qui sunt ex circumcisio, & ii quidem soli ad divinum regnum adjutores, qui mihi solatio fuerunt.

11 Salutat vos Epaphras, ve-

stras Christi servus, affiduis per vobis precibus certans, ut perfecti absolutique stetis in omniv voluntate Dei.

12 Nam eum testor magnovestri & Laodicensium ac Hierapolitanorum studio teneri.

13 Salutat vos Lucas medicus, mihi charissimus, & Demas,

14 Salutate Laodicenses fratres, & Nympham, & ejus dominus ecclesiam.

15 Cumque lecta fuerit apud vos epistola, facite ut etiam in Laodicensium ecclesia legatur, itemque ut Laodicensem epistolam vos quoque legatis:

16 & Archippo dicite, quod munus à Domino accepit id curet implendum.

17 Salutatio mea manu Pauli. Mementote meorum vincitorum. Adsit vobis Dei gratia. Amen.

Scripta est Romæ, missa per Tychicum & Onesimum.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA PRIMA AD THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Gratiarum altiorum ideo proponit, ut Dei beneficium esse admoneat, quicquid prædicat in ipsis laude dignum: & quod reliquis exemplum facti sint.

PAULUS ET SYLVANUS, & Timotheus Thessalonicensium ecclesie, quæ Dei patris est, & Domini Jesu Christi, gratiam, &

pacem à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2 Agimus immortales gratias Deo de vobis omnibus, vestri mentionem facientes in nostris precibus,

3 continententer coram Deo patreque nostro recolentes opus fidei vestre, charitatisque laborem, & spei in Domino nostro Jesu Christo sit coram Deo.

pro patre nostro toleran-

scientes, fratres charissimi,

vos esse divinitas electos :

5 quandoquidem evangeli-

um nostrum non fuit apud vos

in verbis duntaxat positum, sed

cum potentia, sanctoque spiri-

tu, & certissimis argumentis

coniunctum. Scitis enim & qua-

les nos istic vestra causa fueri-

mus,

6 & ut vos nostri Domini-

que fueritis imitatores, adminis-

tratur doctrina cum multa calamiti-

te, cum sancti afflatus latitia,

7 adeò ut exemplo fueritis

omnibus in Macedonia & A-

cepsia fidentibus.

8 Non solum enim à vobis

Dominica doctrina Macedonia-

am Achaiamq; personuit, verùm

etiam in omnia loca permanavit

vestra erga Deum fides, adeò ut

nos quicquam loqui non sit

opus.

9 Ipsi enim de vobis prædi-

cant, qualem ad vos aditum ha-

buerimus, utque vos à deastris

ad Deum converteritis, ut

viventi veroque Deo serviretis,

10 & ejus filium ex cœlis

expectaretis, quem ex mortuis

excitavit Jesum, qui nos à fu-

turo supplicio defendit.

C A P U T II.

Declarat quanta fide iphis evan-

gelium prædicari, neque lu-

crum aut gloriam quæsicerit,

idque eorum testimonio pro-

bat: O quod ipsi infraicto a-

nimo persecutiones à suis tu-

lerint. Addit se magno illos

visendi desiderio tencri.

Sicutis enim iipi, fratres, no-

strum ad vos adventum non

inanem fuisse:

2 quin quamvis antè Philip-

pis (ut scitis) mala contumeliasque passi essemus, tamen per Deum nostrum, ausi sumus divinum Evangelium vobis liberè, multo cum certamine, eloqui.

3 Non est enim nostra cohorte erroris, aut obscenitatis, aut fraudis:

4 sed, quemadmodum nobis divinitas probatis creditum est Evangelium, sic loquimur, non ut hominibus placentes, sed Deo, qui nostros explorat ammos.

5 Nec enim unquam assentatoria oratione usi sumus, ut vos scitis: nec per avaritiam quicquam fecimus, testis Deus:

6 nec ab hominibus gloriam expetivimus, nec à vobis, nec ab aliis. Et licet oneri esse possemus, ut Christi Apostoli:

7 tamen adeò mites inter vos fuimus, ut quemadmodum nutritrix suos fovet alumbos:

8 sic vos præ vestri cupiditate libenter vobis non modò divinum Evangelium, verùm etiam nostras ipsorum animas impertituri fuerimus: tam chari nobis eratis.

9 Recordamini enim, fratres, nostrum laborem ac defatigationem: quippe qui noctes & dies operando (ne quem vestrum gravaremus) apud vos divinum Evangelium publicaverimus.

10 Vos testes estis, & Deus, quām piè, quām justè, & inculpatè nos erga vos fideates gesserimus:

11 quemadmodum scitis, ut unumquemque vestrum, sicuti pater liberos, sic cohortaremur,

12 ac consolaremur, monere-

O mus que

musque, ut ita vos gereretis, ut
Deo dignum esset, qui vos ad
suum regnum ac gloriam voca-
ret.

13 Itaque nos Deo conti-
nenter gratias agimus, quod vos,
accepto Dei sermone, quem à
nobis audivitis, admisistis non
hominum sermonem, sed (ut
verè est) Dei sermonem, qui in
vobis fidentibus viget.

14 Vos enim imitatores fu-
stis, fratres, divinarum ecclesi-
arum, quae sunt in Iudea, quod
ad Christum Jesum attinet: si
quidem eadem vos quoque passi-
estis à vestris tribulibus, quae
nos à Iudeis,

15 qui etiam Dominum Je-
sum usque vates interfec-
runt, & nos exegerunt: neque
Deo placent, & omnibus sunt
hominibus contraria,

16 vetantes ne alienigenas,
quod serventur, alloquamur, ut
eorum peccata semper expla-
natur, adeò extrema Dei ira in-
festantur.

17 Nos verò, fratres, vobis
aliquandiu presentia, non animo,
orbati, magna, vehementi-
que vestri coram videndi cupi-
ditate flagravimus:

18 Itaque ad vos venire vo-
luimus, ego quidem Paulus se-
mel atque iterum, sed impedi-
vit nos Satanás.

19 Etenim quenam nostra
spes est, aut latitia, aut gloria-
tions corona? nōne vos co-
ram Domino nostro Jesu Chri-
sto, in ejus adventu?

20 Vos enim nostra estis
gloria, atque latitia.

C A P U T III.

Desiderii erga illos sui fidem fa-
cit, quod Timotheum ad eos
misericorditer, quod proferi eorum

status nuncio ita sit affectu
ut gratias non possit satisfa-
re, itaque in precationem
rumpit.

I Taque cum jam durate no-
possemus, visum est nobis
Athenis relinquì solis,

2 Timotheumque mittere
fratrem nostrum, & Dei mis-
trum, ac nostrum in Christi
vangelio collegam, ad vos con-
firmandos, & de vestra fiducia
commonefaciendos,

3 ne quis ob has calam-
tates percellatur. Scitis enim
ipsi nos huic esse rei destina-
tos,

4 Nam dum apud vos em-
mus, vobis prædicebamus, for-
ut affigeremur: quemadmodum
dum & accidit, & vos scitis.

5 propterea ego me jam con-
tenui, quin vestram fidem con-
suum mitterem, nè fortè ve-
tentasset tentator, atque i-
labor noster periisset.

6 Verum cum modò Timo-
theus, istinc ad nos venisset, ne
bisque vestram fidem & chari-
tem nunciasset, vosque non
bonam semper tenere memori-
am cupientes videre nos, ut n-
quoque vos:

7 propterea de vobis recra-
ti sumus, fratres, in omni cal-
mitate nostra ac rebus adversis
per vestram fidem,

8 adeò, ut nos nunc vi-
mus, si vos statis in Domino,

9 Ecquam enim Deo de-
bis referre gratiarum actione-
valeamus, ob tantam latitatem
quam propter vos percipi-
coram Deo nostro,

10 noctes & dies summo-
re orantes videre vos coram
que vestra fidei desunt, su-
plere? Ipse Deus paterquer-
ster, & Dominus noster Je-

ffid. Christus nostrum ad vos iter
tiis. procedet :

11 vos verò Dominus & mu-
na inter vos , & erga omnes
charitate abundè cumulet, qua-
li nos erga vos sumus:

12 ut animi vestri inculpata
infinitate confirmetur in Dei
patrisque nostri conspectu , in
adventum Domini nostri Jesu
Christi cum ejus sanctis omni-
bus.

C A P U T . I V .
Hortatur ad vite sanctitatem,
& charitatem muniamur. More
infidelium eos vetat lugere
mortuos, & historiam resurrec-
tionis nostrae graphicè depin-
git.

Quod supereft igitur , fra-
tres, oramus, ac hortamur
vos per Dominum Jesum , ut
quemadmodum à nobis didici-
tis, quomodo vos gerere, Deo-
que placere debeatis , in eo
præcellatis.

2 Scitis enim , quæ mandata
vobis per Dominum Jesum
tradiderimus.

3 Hoc enim , & Dei voluntas ,
& vestrae sanctitatis est, ut
ab impudicitia vos abstinearis,

4 sciatque quisque vestrum
sum vos, cum sanctimonia ac
bonestate,

5 non (ut alienigenæ Deum
ignorantes) cum cupiditatis li-
bidine, possidere,

6 ne quis suum fratrem in
negotiosis circumveniat , aut cir-
cumscribat. Siquidem horum
omnium ultius est Dominus, ut
etiam antea vobis diximus, te-
staque sumus.

7 Non enim vocavit nos De-
us ad obscenitatem, sed ad san-
ctimoniam.

8 Itaque qui repudiat, non

hominem repudiat, sed Deum ,
qui nos suo sancto spiritu do-
nat.

9 Quod ad fraternum amo-
rem attinet, nihil opus est , ut
vobis scribatur , cùm vos ipsi
mutuò amare, divinitas didice-
ritis :

10 quippe, cùm id erga om-
nes fratres, qui sunt in tota Ma-
cedonia, faciatis. Hortamur au-
tem vos fratres, ut in dies præ-
cellatis,

11 acquiescere, & vestras res
agere, vestrisque manibus ope-
rari contendatis, quomodo nos
vobis præcepimus,

12 ut honestè vos ad alienos
geratis , nec ulla re indigea-
tis.

13 Nolo autem ignorare
vos, fratres, de iis qui obdor-
miverunt, ne cruciemini, ut cæ-
teri qui spem non habent.

14 Si enim credimus, Jesum
mortuum esse & resurrexisse, ita
Deus eos etiam , qui in Chri-
sto obdormiverint , ducet cum
eo.

15 Hoc enim vobis Domini
verbis dicimus, fore ut nos vivi ,
qui ad Domini adventum super-
erimus , non antevertamus eos
qui obdormiverint.

16 Nam ipse Dominus cum
præconio , cum summi angeli
voce, cumque divina tuba de-
scendet de cœlo , & mortui in
Christo resurgent primæ,

17 deinde nos viventes , qui
erimus superstites, unà cum eis
rapiemur in nubibus obviam
Domino , in aerem , atque
ita semper cum Domino eri-
mus.

18 Quamobrem consolani-
ni aliis alium his sermoni-
bus.

CAPUT V.

*Curiosam temporum adventus
Cristi inquisitionem dam-
nans, admonet, ut assidue ad
eum excipiendum sint parati.
Hinc descendit ad varias ad-
monitiones.*

DE temporibus vero, tem-
pestibusque, fratres,
non est opus ut vobis scribatur,

2 cum ipsis preclarè sciatis,
Domini diem esse venturam ut
furem noctu.

3 Cum enim dicent homines,
pacem esse & securitatem, tum
repente, ut dolor uterum fe-
renti, sic eis instabit interitus,
quem non effugient.

4 Vos fratres non estis in
tenebris, ut vos dies illa tan-
quam fur opprimat:

5 omnes enim lucis dicique
homines estis. Non sumus no-
tis aut tenebrarum:

6 ne dormiamus ergo, ut ce-
teri, sed vigilemus, sobriique
simus.

7 Nam qui dormiunt, noctu
dormiunt: & qui inebriantur,
noctu ebrii sunt.

8 At nos cum diei simus,
sobrii simus, induiti fidei cha-
ritatisque loricam, galeamque
spei salutis:

9 siquidem non destinavit
nos Deus suppicio, sed saluti
parte per Dominum nostrum
Iesum Christum:

10 pro nobis mortuum, ut
sive vigilamus, sive dormimus,
una cum eo vivamus.

11 Quamobrem cohortamini
inter vos, & alias alium instru-
ite, ut & facitis.

12 Rogamus autem, vos fra-
tres, ut eos qui in vobis labo-
rant, vobisque præsunt in Do-

mini negocio, & vos castigant,
agnoscatis,

13 & maximi faciatis, cha-
rosque habeatis, propter eorum
opus. Præbete vos eis pacatos,

14 Hortamur item vos, fra-
tres, castigate incompositos, so-
lamini parum magnaimos, in-
firmis opitulamini, clemente-
ste in omnes.

15 Videte, ne quis cui ma-
lum pro malo repandat: sed
semper beneficia & inter vos
in omnes exercete.

16 Semper gaudete,

17 continenter orate,

18 in omnibus Deo gratia
agite: nam ea est Dei de-
bis, qui sitis Christi Iesu, vo-
luntas.

19 Spiritum ne extinguire,

20 vaticinationes ne contem-
nite:

21 omnia probate, bona
tenete,

22 ab omni maleficii gen-
abstinete.

23 Ipse Deus pacis vos fa-
ctos reddat & absolutos, in-
grique vestri spiritus, & animi
& corpora criminis experti
adventum Domini nostri Je-
Christi conserventur.

24 Ita fidelis est is qui u-
vocabit, ut id facturus sit.

25 Fratres, orate pro nobis.

26 Salutare fratres omni-
osculo sancto.

27 Obtestor vos per Domi-
num, ut haec legatur Epistola
omnibus sanctis fratribus.

28 Adsit vobis Dominus
Iesu Christi gratia. Amen.

*Ad Thessalonicenses pri-
scripta est Athenis.*

PAUL

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Laudat incrementa fidei, charitatis, & tolerantie Theffal. Et Dei ultionem adversus piorum oppressores describens, fidèles docet recumbere in expectationem extremi judicij.

PAULUS ET SYLVANUS, & Timotheus, Thessalonicensium ecclesix, quæ Dei patris nostri est, & Domini Iesu Christi,

2 gratiam & pacem à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo.

3 Deo gratias agere debemus immortales de vobis, fratres, ut dignum est, quod adeo crescit vestra fides, adeoque exaberat vestram omnium mutua charitas,

4 ut nosipsi de vobis glorie-nur in divinis ecclesiis, de patientia atque fide qua prædicti estis in omnibus quas sustinetis, vexationibus ac calamitatibus :

5 quod indicio est fore, ut justo Dei judicio divinum regnum consequamini, pro quo patimini.

6 Siquidem æquum est, ut à Deo reddatur, sicut affigentibus vos afflictio,

7 sic vobis qui affligimini, requies uñ nobiscum, tum cùm existet de cœlo Dominus Jesus, cum potestatis suæ angelis,

8 in igne flammante, suppli-cium irrogaturus nescientibus Deum, & Domini nostri Iesu Christi Evangelio non obedien-tibus,

9 qui æterno exitio poena-dabunt Domino, ejusque glo-riosa potentia;

10 cùm venerit, ut in illa-die in sanctis suis illustretur, inque cunctis fidelibus admirandus esse videatur quod no-stro ad vos testimonio creditum fuerit.

11 Eam ob rem nos semper pro vobis oramus, ut vos Deus, eo in quem vocati estis, statu dignos reddit, perficiatque ut bonitatem ac fidei opus, & li-bentissime & fortiter persequa-mini atque absolvatis,

12 quod Domini nostri Iesu Christi nomen in vobis celebre-tur, & vos in eo, pro Dei no-stri & Domini Iesu Christi be-nificentia.

CAPUT II.

Negat venturum Christi diem, do-nec in apostasiam prolapsum fu-erit mundus, & revelatus fu-erit Antichristus, cuius initium describit. Infertque in-de exhortationem ad constan-tiam.

Rogamus autem vos, fra-tres, quod attinet ad ad-ventum Domini nostri Iesu

294 II. AD THESSALONICENSES.

Christi, & nostri ad eum aggregationem,

2 ne citò de sententia dimovamini, néve turbemini, nec spiritu, nec oratione, nec epistola, cuius nos authores esse videamur, quasi instet Christi dies.

3 Nemo vos ullo modo decipiat: nam non prius id futurum est, quam venerit defectio, & patefactus fuerit homo flagitiosus, homo ille perditus,

4 qui adversatur, & se supra quicquid dicitur Deus aut numen, extollit: adeò ut in Dei templo tanquam Deus sedeat, sese Deum esse ostendens.

5 An non meministis, me, cùm adhuc apud vos essem, hæc vobis dicere?

6 Et nunc scitis quid obstet, quo minus existat ille suo tempore:

7 Sceleris enim mysterium jam agitur: superest tantum, ut qui nunc tenet, è medio tollatur:

8 tum demum existet ille scelerosus: quem Dominus oris sui spiritu conficiet, adventusque suclaritate delebit:

9 cuius scelerosi adventus, Satans opera, erit cum omni falorum prodigiorum, portentorum, miraculorumque generē,

10 cumque omni scelerum fraude conjunctus, apud perituros quidem: quoniam veritatis amorem, quo salvi fierent, non admiserint.

11 Propterea mittet eis Deus vim erroris tantam, ut credant mendacio,

12 quò damnentur quicunque veritati non crediderint, sed sceleribus delectati fuerint.

13 Nos verò debemus Deo

gratias agere immortales de vobis, fratres, Domino dilecti, quòd vos principiò Deus elegerit ad salutem, per spiritus sancti testimoniam, fidemque veritatis.

14 ad quod vos vocavit per Evangelium nostrum, querenda Domino nostro Jesu Christo gloriæ causā.

15 Quamobrem, fratres, perstate, & instituta tenete, quæ ex nostra vel oratione vel epistola didicistis.

16 Ipse verò Dominus noster Jesus Christus, & Deus pater noster, qui nos pro suo favore adamavit, æternaque solatio & bona spe donavit,

17 vestros stabiliat animos, & vos in omni bono & sermone & opere confirmet.

C A P U T III.

Monet ut piis precibus Evangelium prædicationem promoveant: & se subducant ab iis qui ocio, & curiositate turbant ordinem publicum, quos etiam à communis fidelium cœtu exclusi.

Quod supereft, orate fratres, pro nobis, ut Domini doctrina currat ac illustretur, sicut apud vos,

2 utque defendamur ab importunis, & malis hominibus: nec enim omnium est fides.

3 Sed Dominus, ut est fidelis, vos confirmabit, & à malo tuebitur.

4 Atque euidem de vobis per Dominum confidimus, vos quæ vobis præcipimus, ea & facere, & facturos esse.

5 Dominus verò vestros dirigit animos ad divinam charitatem, Christianamque patientiam.

6 Denunciamus autem vobis, fratres, per Domini nostri Jesu Christi-

christi nomine, ut vitetis omnem fratrem intemperanter se, ex institutione, quam a nobis accepit, gerentem.

7 Nam vos ipsi scitis, quando sumus imitandi: quippe nos adeo non intemperanter esserimus apud vos,

8 ut ne victimum quidem gravia quoquam acceperimus, sed percolo labore noctes & dies undi fuerimus, ne cui vestrum graves essemus:

9 non quia nobis id non licet, sed ut nos vobis imitando exemplum proponeremus.

10 Etenim dum istuc eramus, hoc vobis edicebamus, si quis operari nollet, cum ne comedere quidem debere.

11 Audimus enim quosdam apud vos immodestè vivere, nihil agentes, sed supervacanea a gentes.

12 Iis nos edicimus, eosque

per Dominum nostrum Jesum Christum hortamur, ut quietè operantes sibi victimum querant.

13 Vos vero, fratres, nolite rectè agendo fatigari.

14 Quod si quis dictis nostris non obtemperat, eum per epistolam significate, & ab ejus commercio abstinete, ut eum pudeat:

15 neve eum pro inimico habete, sed ut fratrem castigate.

16 Ipse pacis Dominus, pace vos & semper, & omnino donet. Dominus vobis adsit omnibus.

17 Salutatio mea manu Pauli, quod signum est in omnibus epistolis. Sic scribo:

18 Adsit vobis omnibus Domini nostri Iesu Christi gratia: Amen.

Scripta Athenis.

PAULI APOSTOLI EPISTOLA PRIMA AD TIMOTHEUM.

C A P U T I.

Absolutum veri pastoris exemplar proponens, cum præcipua ejus functio sit in docendo monet ut rejectis vanis questonibus ea tradat, quæ charitatem & fidem spirent. Ac ne contemptui sit sua autoritas, qualis factum sit, per Dei gratiam honorificè prædicat.

P AULLUS Apostolus Iesu Christi, ex mandato Dei servatoris nostri, & Do-

mini Iesu Christi, spel nostræ,

2 Timotheo germano in fide filio, gratiam, misericordiam, pacem à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo, Domino nostro.

3 Quemadmodum ego te in Macedoniam proficiens co-hortatus sum, maneto Ephesi, ut quibusdam denuncies ne aliam sequantur doctrinam,

4 neve fabulas attendant, & antiquitates infinitas, quæ potius

294 II. AD THESSALONICENSES.

Christi, & nostri ad eum aggregationem,

2 ne citò de sententia dimovamini, néve turbemini, nec spiritu, nec oratione, nec epistola, cuius nos authores esse videamur, quasi instet Christi dies.

3 Nemo vos ullo modo decipiat: nam non prius id futurum est, quam venerit defectio, & patefactus fuerit homo flagitiosus, homo ille perditus,

4 qui adversatur, & se supra quicquid dicitur Deus aut numen, extollit: adeò ut in Dei templo tanquam Deus sedeat, sese Deum esse ostendens.

5 An non meministis, me, cùm adhuc apud vos essem, hæc vobis dicere?

6 Et nunc scitis quid obstat, quò minus existat ille suo tempore:

7 Sceleris enim mysterium jam agitur: superest tantum, ut qui nunc tenet, è medio tollatur:

8 tum demum existet ille scelerosus: quem Dominus o-ris sui spiritu conficiet, adventusque sui claritate delebit:

9 cuius scelerosi adventus, Satana opera, erit cum omni falorum prodigiorum, portentorum, miraculorumque gene-re,

10 cumque omni scelerum fraude conjunctus, apud perituros quidem: quoniam veritatis amorem, quo salvi fierent, non admiserint.

11 Propterea mittet eis Deus vim erroris tantam, ut credant mendacio,

12 quò damnentur quicunque veritati non crediderint, sed sceleribus delectati fuerint.

13 Nos verò debemus Deo

gratias agere immortales de-
bis, fratres, Domino dilecti,
quòd vos principiò Deus ele-
git ad salutem, per spiritus fa-
timoniā, fidemque veritatis

14 ad quod vos vocavit per
Evangelium nostrum, querenda
Domino nostro Jesu Christo
gloriarum causa.

15 Quamobrem, fratres, per-
state, & instituta tenete, qua-
ex nostra vel oratione vel epi-
stola didicistis.

16 Ipse verò Dominus no-
ster Jesus Christus, & Deus pa-
ter noster, qui nos pro suo fa-
vore adamavit, aeternoque solu-
tio & bona spe donavit,

17 vestros stabilitat animos,
& vos in omni bono & sermone
& opere confirmet.

C A P U T III.

*Monet ut piis precibus Evangelii
predicationem promoveant: &
se subducant ab iis qui ocia,
& curiositate turbant ordinem
publicum, quos etiam à com-
muni fidelium cœtu excepti.*

*Quod superest, orate fratres,
pro nobis, ut Domini do-
ctrina currat ac illustretur, si-
cut apud vos,*

2 utque defendamur ab im-
portunis, & malis hominibus:
nec enim omnium est fides.

3 Sed Dominus, ut est fide-
lis, vos confirmabit, & à malo
tuebitur.

4 Atque eidem de vobis
per Dominum confidimus, vos
qua vobis præcipimus, ea & fa-
cere, & facturos esse.

5 Dominus verò vestros di-
rigat animos ad divinam chari-
tatem, Christianamque patien-
tiā.

6 Denunciamus autem vobis,
fratres, per Domini nostri Jesu
Chri-

11 scitis nomine, ut vitetis om-
ni fratretem intemperanter se,
in ex institutione, quam à
vobis accepit, gerentem.

12 Nam vos ipsi scitis, quo-
modo sumus imitandi: quippe
nos adeò non intemperanter
sierimus apud vos,

13 ut ne victum quidem gra-
tia quoquam acceperimus, sed
per opere labore noctes & dies
victi fuerimus, ne cui vestrum
tristes essemus:

14 non quia nobis id non li-
paret, sed ut nos vobis imitan-
dos exemplum proponeremus.

15 Etenim dum istuc era-
mus, hoc vobis edicebamus, si
quis op. rari nollet, cum ne co-
medere quidem debere.

16 Audimus enim quosdam
apud vos immodestè vivere, ni-
hil agentes, sed supervacanea a-
gentes.

17 Iis nos edicimus, eosque

per Dominum nostrum Jesum &
Christum hortamur, ut quietè
operantes sibi victum querant.

18 Vos verò, fratres, nolite
rectè agendo fatigari.

19 Quod si quis dictis no-
stris non obtemperat, eum per
epistolam significate, & ab ejus
commercio abstинete, ut eum
pudeat:

20 neve eum pro inimico ha-
bete, sed ut fratrem castiga-
te.

21 Ipse pacis Dominus, pa-
ce vos & semper, & omnino do-
net. Dominus vobis adsit om-
nibus.

22 Salutatio mea manu Pau-
li, quod signum est in omnibus
epistolis. Sic scribo:

23 Adsit vobis omnibus Do-
mini nostri Jesu Christi gratia:
Amen.

Scripta Athenis.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA PRIMA AD

TIMO T H E U M.

C A P U T I.

Absolutum veri pastoris exem-
plar proponens, cum præcipua
ejus functio sit in docendo
monet ut rejectis vanis questi-
onibus ea tradat, que chari-
tatem & fidem spirent. Ac ne
contemptui sit sua autoritas,
qualis factum sit, per Dei gra-
tiam honorificè prædicat.

P AULUS Apostolus Jesu
Christi, ex mandato Dei
servatoris nostri, & Do-

mini Jesu Christi, spei nostræ,

2 Timotheo germano in fide
filio, gratiam, misericordiam,
pacem à Deo patre nostro, &
Domino Jesu Christo, Domina
nostro.

3 Quemadmodum ego te in
Macedoniam proficiscens co-
hortatus sum, maneto Ephesi,
ut quibusdam denuncies ne ali-
am sequantur doctrinam,

4 neve fabulas attendant, &
antiquitates infinitas, quæ poti-
us

us quæstiones pariunt, quæm di-
vinam in fide instructionem.

5 Enimverò præceptionum
finis est charitas, ex animo puro,
bonaque conscientia, & fide non
ficta proficiscens:

6 à quibus aberrantes qui-
dam, in eam orationis vanita-
tem deflexerunt,

7 ut velint legis esse docto-
res, cùm nesciant quid dicant,
neque de quibus affirment.

8 Scimus sanè bonam esse
legem, si quis ea legitimè uta-
tur.

9 hoc intelligens, justis non
esse latam legem, sed sceleratis
& contumacibus, impiis & im-
probis, irreligiosis & profanis,
parricidis & matricidis.

10 homicidis, impudicis, pe-
diconibus, plagiariis, mendaci-
bus, perjuris, & si quid aliud
sanè doctrinæ contrarium est,

11 qua sita est in glorioso
beati Dei Evangelio, quod mihi
commissum est.

12 Et gratiam habeo ei quæ
mihi vires dedit, Christo Jesu
Domino nostro, qui mihi tan-
tum fidei habuerit, ut me huic
ministerio præficeret,

13 qui prius eram in Deum
maledicus, & infestus, & contu-
meliosus. Sed mihi misertum est,
quoniam ignarus feci, expers fi-
dei:

14 verum Domini nostri be-
neficium fuit excellentissimum,
eum fide & charitate in Christo
Jesu posita.

15 Certa res est, & omni ap-
probatione digna, Christum Je-
sus in mundum venisse serva-
tum fontes, quorum vel primus
ego sum.

16 Sed ideo mihi tributa mi-
sericordia est, ut in me in pri-
mit exeretur Jesus Christus

summam clementiam, ad eorum
exemplum, qui ei fidem esse
habituri ad vitam aternam.

17 Regi autem seculorum
immortali, inaspectabili, soli-
pienti Deo honos & gloria in
perpetua secula: Amen.

18 Hoc tibi præceptum com-
mendo, fili Timothee, secun-
dum prægressa de te oracula, u-
quemadmodum ea postulau-
ta clara fungare militia,

19 fidem habens, bonamque
conscientiam: qua repulsi,
quidam fidei naufragium feci-
runt,

20 quorum est Wymenæus &
Alexander, quos ego Satanæ de-
didi, ut dediscant impiè lo-
qui.

C A P U T II.

In precibus publicis vult omni-
commendari Deo, idque dupli-
ci ratione. Inde omnes cujus-
cunque loci sint, ad orationem
invitat, & quo vestitu, quo-
que modestia mulieres in sa-
cro cœtu se gerere debeant,
differit.

E xhortor igitur primum
omnium, ut siant suppli-
cationes, preces, interpellatio-
nes, gratiarum actiones, pro-
cunctis hominibus,

2 pro regibus & omnibus po-
testate pollutibus, ut tranquil-
lam quietamque vitam agamus,
cum omni pietate ac gravita-
te.

3 Hoc enim honestum est,
nostroque servatori Deo acci-
ptum,

4 qui omnes homines serva-
vari vult, & ad veritatis cog-
nitionem venire.

5 Unus enim Deus est, unus
item sequester Dei & hominum,
homo Christus Jesus,

6 qui

6 qui seipsum , liberationis effundit pro cunctis dedit : nam ad rem suis temporibus standam , ego præco sum & apostolus constitutus .

7 Verum dico per Christum , mentior , magister alienigenarum fidelis atque verax .

8 Volo igitur ut supplicantem omnes quovis in loco , attollentes pias manus , citra iram gravamque cogitationem .

9 Item ut se mulieres modesto habitu cum verecundia & iugitate comant , non cincinatis , aut auro , aut marganitis , aut sumptuoso vestitu :

10 sed ut foeminas decet , pietatem recte factis profitentur .

11 Mulier quiete discat , summa cum obedientia .

12 Mulieri quidem docere non permitto , nec authoritatem sibi vendicare in virum , sed quietam esse .

13 Nam prior Adamus formatus est , deinde Eva :

14 & Adamus non deceptus est : at mulier decepta delictum admisit .

15 servabitur tamen per liberorum procreationem , si manferit in fide , & charitate , & famonia cum frugalitate .

C A P U T III.

Episcopos , & Diaconos Christianos depingit , cum eorum uxoriis , liberis & familia . Et ecclesiam domum Dei nominat .

Certa res est : si quis episcopi munus expetit , bonum munus cupit .

2 Debet autem episcopus irreprehensibilis esse , unius uxoris vir , sobrius , frugi , modestus , hospitalis , aptus ad docendum :

3 non vinolentus , non persecutor , non sordidus , sed aequalis , à jurgiis & avaritia alienus ,

4 suam domum bene administrans , liberos habens dicto audientes , summa cum gravitate .

5 Quod si quis suam ipsius domum administrare nestit , quod pacto Dei ecclesiam procurabit ?

6 Ne sit novitus : ne inflatus , in Diaboli criminacionem incurrat .

7 Debet etiam honesto alienorum testimonio commendatus esse , ne in probrium diabolique laqueum incidat .

8 Itidem ministri sint graves , non bilingues , non vino nimis dediti , non sordidi .

9 in fidei areano sibi bene consciit .

10 Atque hi prius probentur , deinde ministrant inculpati .

11 Uxores item graves , non calumniatrices , sobrie , fideles in omnibus .

12 Ministri sint singularium uxorum viri , liberos domosque suas bene regentes .

13 Nam qui recte ministrant , ii præclarum sibi gradum faciunt , magnamque in fide in Christo Jesu collocanda libertatem .

14 Has tibi scribo , sperans me ad te venturum esse brevi ,

15 ut , si tardem , scias quomodo sit in Dei domo versandum , quæ est Dei viventis ecclesia , veritatis columen atque firmamentum .

16 Et profectò magnum est pietatis arcanum , Deus apparuit in carne , per spiritum commendatus est , conspectus angelis , prædicatus gentibus , creditus in mundo , receptus in gloria .

CAPUT IV.

Falsas doctrinas tam de conjugii & ciborum discrimine, quam prophanas damnat, commendat autem pietatis studium, & affiduum scripture lectionem.

Spiritus autem disertè dicit, fore ut ultimis temporibus, deficient quidam à fide, spiritibus addicti fallacibus, dæmoniorumque doctrinis,

2 per simulationem hominum falsiloquorum, inustam habentium conscientiam :

3 vetantium matrimonia contrahere, abstinere cibis, quos Deus creavit, ut eis cum gratiarum actione vescantur fidentes, qui verum intelligunt :

4 videlicet omnia à Deo condita, esse bona, nihilque rejiciendum, quod cum gratiarum actione sumatur,

5 quippe quod divinis verbis & supplicatione lustretur.

6 Hæc tu fratribus propnens, bonus eris Jesu Christi minister, educatus in fidei verbis, bonaque doctrinæ, quam assecutus es.

7 Profanus autem & aniles fabulas evita, ac te ipsum ad pietatem exerceto.

8 Cùm fit enim corporis exercitatio ad pauca utilis, pietas ad omnia utilis est, promissiones habens & praesentis & futuræ virtutæ.

9 Certa res est, & summa approbatione digna.

10 nam ideo & laboramus, & probra patimur, quod spem habemus in vivente Deo, qui cùm omnium, tum maximè sidentium hominum servator est:

11 hæc præcipito ac doceto.

12 Effice ut nemo tuam iuventutem despiciat : quin si-

dentibus exemplo esto, verbis, moribus, charitate, spiritu, fide, castitate, donec veniam.

13 Da operam lectioni, cohortationi, doctrinæ.

14 Noli dotem negligere, qua prædictus es, quæ tibi per oraculum collata est, cùm quidem tibi manus imposuisset status.

15 Hæc meditare, in his esto, ut in omnibus proficere videare.

16 Curam gere & tui ipsius, & doctrinæ, in iisque persevera: hoc enim faciens, & te ipsum servabis, & auditores tuos.

CAPUT V.

Postquam modum monendi sagulos prescripsit, de viduis agit, que tunc in Ecclesiæ ministerium cooptabantur, inde ad presbyteros transit, & quædam corporis valeudimi servientia admisceret.

Seniorem ne objurgato, sed ut patrem exhortare: juniorum, ut fratres:

2 seniores foeminas, ut matres: juniorum ut sorores, summa cum castitate.

3 Viduas honora, quæ vere viduæ sunt.

4 Quod si quæ vidua liberò habet, aut nepotes, doceat in primis suam familiam pietatem colere, parentibusque vicem reddere. Hoc enim honestum est, & Domino acceptum.

5 Vera quidem vidua & deserta, habet in Deo spem, vacatque supplicationibus & precibus noctes & dies.

6 At deliciis indulgens vidua, vivens mortua est.

7 Atque hæc denunciato, ut sint criminis expertes.

8 Quod si qua suorum præfectorum

seruum domesticorum, curam non habet, ea fidem abnegavit, atque insidente deterior.

9 Vidua cooptetur non minor annis sexaginta, quæ unius viri fuerit uxor,

10 à recte factis bene audiens, si liberos educavit, si hospitalitatem exercuit, si sanctorum pedes lavit, si subvenit afflitis, si omnia recte facta perscuta est.

11 Juniores autem viduas repudiato. Nam postquam Christianum repudiantes lascivire cœperunt, nubere volunt:

12 eo damnanda, quod primam fidem fregerunt.

13 Adde quod ociosæ discunt pervagari domos: nec solum ociosæ, verum etiam nugaces, & curiosæ, loquentes illicita.

14 Itaque volo juniores numeri, liberis operam dare, regere familiam, nullam dare adversario occasionem criminandi.

15 Jam enim nonnullæ ad Satanam desciverunt.

16 Si quis, aut si quæ fidens viduas habet, subveniat eis: ne vegravetur Ecclesia, ut veris viduis sufficiat.

17 Seniores, qui recte gubernant, gemino præmio afficiantur, præsertim qui in sermone doctrinaque elaborant.

18 Aiant enim literæ: Boni tritauranti os ne obthurato: &, Dignus est operarius mercede sua.

19 Contra seniorem ne admiraris accusationem, nisi duo tres teste sint.

20 Peccantes coram omnibus argue, quo ceteri metu afficiantur.

21 Obtestor in Dei, Domini que Jesu Christi, & lectorum

angelorum conspectu, ut hæc sine ullo discrimine exequare, nihil per favorem faciens.

22 Manus, nemini protinus imponito, neve aliena peccata participato. Te ipsum castum servato.

23 Ne amplius aquam bibe, sed exiguo vino utere, propter tuum stomachum, & crebras infirmitates.

24 Nonnullorum hominum peccata perspicua sunt, & judicium anteveniunt: in nonnullis vero subsequuntur.

25 Itidem recte facta perspicua sunt, & quæ aliter se habent, latè nequeunt.

C A P U T VI.

Docet quid servos deceat. Quim exitiosa pesta sit avaritia. Et postquam obiter de divitiis meminit, iterum prohibet Timotheo ne se inanibus doctriinis impediatur.

*Q*uicunque sunt sub jugo servi vi, heros suos omni honore dignos existiment, ne Dei nomen & doctrina malè audiat.

2 Qui vero fidentes habent heros, ne ideo contemnant, quia fratres sunt: sed potius servant, quia fidentes, Deoque chari sunt, idem beneficium adepti. Hæc doce, & exhortare.

3 Si quis diversam sequitur doctrinam, neque sanis Domini nostri Jesu Christi dictis, pietatisque doctrina accelet,

4 is inflatus nihil intelligit, sed morbo circa quaestiones & verborum certamina laborat: ex quibus oritur invidia, jurgium, maledicta, pravæ suspicione,

5 ineptæ disputationes hominum mente corruptorum, & veri expertum, pietatem pro qua stu

stu habentium. A talibus abstineo.

6 Est verò quæstus magnus pietas, & sua sorte contentum esse.

7 Cum enim nihil in mundum attulerimus, profecto nihil auferre possumus :

8 itaque alimenta & tegumenta habentes, iis contenti sumus.

9 Qui verò ditescere volunt, incident in tentationem, & in laqueum, inque multas & infanas ac pernicioſas cupiditates, quæ homines in perniciem intixitumque demergunt.

10 Radix enim omnium malorum est avaritia : cuius avidi quidam, à fide aberrarunt & se in multos dolores induxerunt.

11 At tu, divine vir, hzc fugie, iustitiamque persequere, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem.

12 Certa præclarum fidei certamen : vitam prehende semipaternam, ad quam vocatus es, & præclara professione coram multis testimoniis professus es.

13 Edico tibi in Dei conspectu, vitam dantis omnibus : itemque Christi Jesu, qui coram Pontio Pilato præclara illa confessione verum testatus est.

14 ut præceptionem serves

intemeratus ac irreprehensibilis, usque ad adventum Domini nostri Jesu Christi,

15 quem adventum suis temporibus exhibebit beatus ille, solusque potens, regnantium rex, & dominantium Dominus,

16 solus habens immortalitatem, lumen habitans inaccessum, quem hominum nullus neque vidit, neque videre potest, cui honor & imperium aeternum.

17 Amen. Iis qui in hac vita divites sunt, denuncia ne superbiant, néve spem habeant in incertis divitiis : sed in vivente Deo, qui nobis omnia largè suppeditat ad fruitionem :

18 ut benefaciant, ut recte faciunt divites, ut liberales sint atque largi,

19 præclarum sibi fundatum in futurum congerentes, ut vitam assequantur vere semipaternam.

20 O Timothee, depositum serva, abhorrens à profanarum vocum vanitate, & dissidiis ejus quæ falso nominatur scientia :

21 quam profitentes quidam à fide aberrarunt. Adsit tibi gratia : Amen.

Scripta est Laodiceæ, que Paganæ Pbyrgie caput est.

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA SECUNDA AD TIMOTHEUM.

CAPUT I.

Laudata fide Timothei, ut in munere sibi commisso fideliter pergas, eum hortatur. Et ne propter sua vincula, aut aliorum defectiones labascat, de suo apostolatu gloriatur, & depositi custodiam illi commendat. Laudat etiam Onesimum.

PAULUS apostolus Jesu Christi, Dei voluntate, secundum vitæ in Christo Jesu positæ promissionem,

2 Timotheo charo filio gratiam, misericordiam, pacem, & Deo patre, & Christo Jesu Dominio nostro.

3 Gratiam habeo Deo, quem ritu majorum pura conscientia colo, quod assiduum teneo memoriam tui in meis supplicationibus,

4 noctes & dies cupiens vide te, memor tuarum lacrymarum, ut latititia complear,

5 memoria repetens tuam non fictam fidem, quæ prius habebat in via tua Loide, & matre Eunica, & (quomodo mihi persuasi) etiam in te.

6 Quam ob causam summo-ne te, ut suscites divinam dotem, qua per meorum manuum impositionem prædictus es.

7 Non enim dedit nobis Desu-timiditatis spiritum, sed fortitudinis, & charitatis ac frugalitatis,

& Quamobrem ne te pudeat

testificationis Domini nostri; neque mei ejus vincit: sed simul Evangelii adversa, Dei virtute, perpetere,

9 qui nos servavit, ad sanctumque statum vocavit, non ob facta nostra, sed ob suum decreatum & beneficium, quod nobis in Christo Jesu ante omnem temporum æternitatem donatum,

10 nunc representatum est adventu servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abslevit, & vitam ac immortalitatem collustravit, per Evangelium,

11 ad quod ego externarum gentium præaco & Apostolus & magister constitutus sum.

12 ob quam causam hac patior: sed me non pudet. Scio enim cui crediderim: & persuasum habeo, eum posse nacum depositum custodire ad illam diem.

13 Exemplum sanctorum dictorum, quæ ex me audivisti, retinetu cum fide & charitate in Christo Jesu posita.

14 Præclarum istud depositum servato, per spiritum sanctum in nobis habitantem.

15 Aversati sunt me (hoc tu nosti) omnes Asiatici, quorum est Phygelus, & Hermogenes.

16 Tribuat Dominus misericordiam Onesiphori familiæ: nam is me sepe recreavit.

17 adeoque eum meæ cate-næ non puduit, ut postquam

Rö-

Romam pervenit, me diligenter quæsiverit, ac invenerit.

18 Faxit Dominus, ut misericordiam consequatur à Domino in illa die. Quantum item Ephesi præstiterit, tu satis nosti.

CAPUT II.

Ut perseverantiam in militia Christiana commendet, similitudines sumit à milibim, & ab agricolis. Vincula sua sanctis usui esse declarat. Indemnonet Timotheum ut sermonem veritatis recte difficiat, & reproborum exempla fugient, modestè omnia agat.

Quare tu, mi fili, convalesce beneficio in Christo Jesu posito:

2 & quæ ex me multis testibus audivisti, ea exponito fidis hominibus, qui sint ad alios etiam docendos idonei.

3 Tu ergo adversa patere, ut bonus Jesu Christi miles.

4 Nemo militans sese vita negotiis implicat, ut militia duci placeat.

5 Jam si quis dimicat, non coronatur, nisi legitimè dimicaverit.

6 Laborandum agricultæ est prius quam fructum percipiat.

7 Intellige quæ dico: det verò tibi Dominus industriam in omnibus.

8 Recordare Jesum Christum ex mortuis excitatum, Davidis semine prognatum, ut fert Evangelium meum;

9 in quo adversa fero usque ad vincula, tanquam facinorosus: verum divinus sermo vinculus non est.

10 Propterea omnia tolero propter electos, ut ipsi quoque possum in Christo Jesu salutem cum gloria consequantur alterius.

11 Certa res est: si simul mortui sumus, simul etiam vivemus.

12 Si unà toleramus, etiam unà regnabimus. Si negamus, ille quoque negabit nos:

13 si diffidimus, ille fideli manet, seipsum negare non potest.

14 Hæc commemorato, obtestans in Domini conspectu, non esse verbis pugnandum, quæ res non modò nihil profit, rerum etiam auditores evertat.

15 Da operam ut te ipsum Deo probes, operarium non erubescendum, rectè secantem veritatis orationem.

16 Profanas autem verborum utilitates evitato: nam ad multam serpent impietatem,

17 eorumque sermo gangranæ ritu corrodet: quorum est Hymenæus, & Philetus,

18 qui à veritate aberrarunt, dicentes resurrectionem jam fuisse, & nonnullorum fidem eventunt.

19 Atqui firmum Dei fundamentum stat, hoc habens sigillum: Novit Dominus qui sunt sui: itaque recedat ab iniustitia, quisquis nominat Christi nomen.

20 In magna autem domo non sunt solum aurea argenteaque vasæ, verum etiam lignea, & testacea, & alia ad res honestas, alia ad inhonestas.

21 Proinde si quis scipsum ab his expurgaverit, vas erit ad honestatem sacratum, hero utile, ad omne bonum opus paratum.

22 Juveniles cupiditates fugere: iustitiam, fidem, charitatem, pacem, unam cum iis qui Dominum sincero animo invocant, persequere.

23 Stultas & indocetas quæstiones

stiones declina, quippe quæ (ut
scis) pugnas giguant :
24 cùm Domini servus non
pugnare debeat, sed erga om-
nes misit esse, ad docendum ac-
commodatus, injuria patiens,
25 cum mansuetudine eru-
diens dissentientes, si forte Deo
eos ad frugem revocante, verum
ignoscant.

26 ad seque redeant, & dia-
boli laqueum evadant, & que
capti, ejus arbitrio tenentur.

C A P U T III.

*Predicit quād infesta piis tem-
pora imminet: sed fiducia
victoriæ animat eum ad certa-
men: exercitationem sane
doctrinæ in primis commen-
dans.*

Illud autem scito, extremo
tempore difficilla fore tempora.
2 erunt enim homines sui
amantes, avari, arrogantes, su-
perbi, maledici, in parentes
contumaces, ingrati, irreligiosi,
3 inhumani, fœdifragi, ca-
lumniatores, intemperantes,
immites, virtutis inimici,
4 proditores, temerarii, in-
fati, L. cxcii & G. voluptatis
magis quam Dei amantes.

5 pietatis speciem habentes,
sed qui ejus vim abnegaverint.
Hos tu aversare.

6 Ex his autem sunt, qui in
domos sese insinuant, captivas
que reddunt mulierculas, quæ
peccatis cooperatae, & variis cu-
piditatibus actæ,

7 semper discunt, & nun-
quam ad veri cognitionem per-
venire possunt.

8 Ac quomodo Jannes &
Jambres Mosi restiterunt, ita hi
veritati resistant: homines men-
te corrupti, circa fidem impro-
bati.

9 Verum non procedent lon-
gius: nam eorum dementia e-
rit omnia perspicua, ut illo-
rum fuit.

10 Tu vero assequitus es me-
am doctrinam, mores, proposi-
tum, fidem, clementiam, chari-
tatem, patientiam,

11 vexationes, res adversas:
qualia mihi contigerunt Antio-
chiae, Iconii, Lystris: quales ve-
xationes sustinui: ex quibus
omnibus me vindicavit Dominus.

12 Et vero omnes qui volent
in Christo Jesu plè vivere, infe-
stabuntur:

13 cùm interea mali homi-
nes & impostores pergent in de-
terioris, & fallent, & fallentur.

14 Tu vero in eis persevera
quæ didicisti, & per quæ fidens
factus es, cùm & scias à quo di-
cideris,

15 & à puero sacras literas
noveris, quæ te possint erudire
ad salutem per fidem Christo
Jesu habendam.

16 Omne scriptum divinitas
inspiratum est, & utile ad do-
ctrinam, ad reprehensionem, ad
correctionem, ad iustitiae disci-
plinam.

17 ut compositus sit divinus
homo, ad omne recte factum be-
ne comparatus.

*Obtestatur eum ut maxime evan-
gelium predicer in iam deplo-
rato tempore. Sibi in propin-
quo esse mortem, sed iudicium ut
quasi viator ad gloriosum tri-
umphum properet. Tandem ac-
cerendi Timothei necessitatem
ex praesenti suo statu ostendit.*

Itaque obtestor ego in Dei
conspectu, & Domini Jesu
Christi, qui adventu regnoque
suo

suo & vivos & mortuos iudicaturus est,

2 publica doctrinam, insta opportunè, importunè: argue, increpa, cohortare summa cum clementia ac doctrina.

3 Erit enim tempus cum sanam doctrinam non ferent homines, sed ad suas libidines sibi magistros cumulabunt,

4 auribusque prurientibus, & à vero aversis, ad fabulas se convertent.

5 Tu vero in omnibus esto sobrius: mala patere: Evangelista officio fungere: tuo munere perfungere.

6 Nam ego jamjam immolandus sum, discessusque mei tempus instat.

7 Praclarum certamen certavi: cursum absolvī: fidem servavi:

8 quod superest, reservatur mihi iustitiae corona, quam mihi Dominus reddet in illa die, iustus iudex: neque solum mihi, sed etiam omnibus qui ejus adventum amaverint,

9 Da operam ut ad me brevi venias.

10 Demas enim me, vitz praesentis amore, dereliquit, & Thessalonicanam profectus est: Crescens in Galatiam: Titus in Dalmatiam:

11 Lucas solus est mecum. Marcum assumptum tecum adducito: est enim mihi utilis ad ministerium.

12 Tychicum legavi Ephesum.

13 Penulam, quam in Troade apud Carpum reliqui, cum venies afferto, & libros, maximè membranas.

14 Alexander faber ferratus multis me malis affectit: reddat ei Dominus digna ejus factis præmia.

15 Eum tu quoque caveto: nam magnopere restitit nostris verbis:

16 In prima mea causa dilectione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt, id quod ne eis imputetur precor.

17 At Dominus mihi adfuit, meque corroboravit, ut per me peragatur præconium, audiantque gentes omnes: atque ita liberatus sum ex leonis ore,

18 meque liberabit ab omni mala re, & ad coeleste suum regnum conservabit Dominus, cui gloria in perpetua secula: Amen.

19 Saluta Priscam, & Aquilam, & Onesiphori familiam.

20 Erastus mansit Corinthi. Trophimum reliqui Miletii grotantem.

21 Cura ut ante hyemem venias. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, dñeque fratres omnes.

22 Dominus Jesus Christus adfit animo tuo. Adfit vobis gratia: Amen.

Scripta est Romæ ad Timotheum secunda, cum se Paulus iterum finisset Cesari Neroni.

PAULI

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD T I T U M.

CAPUT I.

Dum quales oporteat ministros eligere, simul ostendit quomodo vaniloquis os obturare oportet. Hac occasione perstringit Cretensium mores, Ac Iudeos qui in rebus externis sanitatem locabant.

PAULUS Dei servus, & Jesu Christi Apostolus, quod attinet ad fidem, electorum Dei, & veritatis cognitionem,

2 qua in religione cum spe vita sempiterne conjuncta fita est, quam Deus qui nunquam mentitur, ante eterna tempora promiserat,

3 & suis temporibus exhibuit, videlicet suum sermonem praconio promulgandum, quod praconium mihi servatoris nostri Dei mandato commissum est,

4 Tito germano, quod ad communem fidem attinet, filio, gratiam, misericordiam, pacem à Deo patre, & Domino Jesu Christo servatore nostro.

5 Ego te iccirco in Creta reliqui, ut reliqua componas, & oppidatim seniores constituas, ut ego tibi praecepi :

6 si quis est inculpatus, unus uxor vir, liberos habens fidentes, non luxu infames aut contumaces.

7 Decet enim episcopum in-

culpatum esse, ut Dei dispensatorem non audacem, non iracundum, non vinolentum, non percussorem, non avarum :

8 sed hospitalem, virtutis amantem, frugi, iustum, piam, temperantem,

9 fidi sermonis, qui in dōcendo adhibetur, defensorem, quo possit & sana doctrina cohortari, & cotradicentes refellere.

10 Sunt enim multi refractarii, & vaniloqui, atque vafri, praesertim circumcisii, quos refutare oportet :

11 qui totas domos eventunt, docentes illicita, turpis lucri causa.

12 Dixit eorum quidam, proprius ipsorum vates : Cres semper mendax, mala bestia, ventur iners est.

13 Hoc testimonium verum est : quamobrem argue eos severè, ut sint in fide sani,

14 non addicti Judaicis fabulis, hominumque præceptis, veritatem aversantium.

15 Puris quidem pura sunt omnia : sed pollutis & infidelibus nihil purum : quin polluta est eorum & mens & conscientia.

16 Deum se scire profitentur, & eundem factis negant, nefarii, & contumaces, & ad omne bonum opus inepti.

CAPUT

CAPUT II.

Personarum & astatum prescribens officia, jubet ut de moribus doceat Ecclesiam: & à fine redemptionis argumentatur, quem dicit esse studium pie & recte vivendi.

Tu verò loquere quæ sanam decent doctrinam.

2 Senes ut sint sobrii, graves, frugi: fide, charitate & patientia sani.

3 Anus item habitu augusta, non calumniatrices, non nimis emancipata vino, bene instituta,

4 ut juvenes feminas doceant suorum virorum ac liborum amantes esse:

5 frugi, castas, domi manentes, bonas, suis viris obedientes, ne divina doctrina male audiat.

6 Juniores item exhortare ut sint frugi:

7 in cunctis te ipsum recte factorum exemplum praestans, in doctrina integritatem, gravitatem,

8 orationem sanam: & quæ damnari nequeat, ut adversarii moveantur, nihil habentes de vobis dicere vitiosum.

9 Servi suis heris pareant, in omnibus obsequiosi, non responsatores, non furaces,

10 sed summam fidem bene præstantes, quod servatoris nostri Dei doctrinam cohonestent in omnibus.

11 Exitit enim divina beneficentia, cunctis hominibus salutaris,

12 qua nos erudiat ut impietà mundanisque cupiditatibus vale dicto, frugaliter & justè pie que vivamus in hoc seculo,

13 expectantes speratam beatitudinem, aduentumque glo-

riosum magni Dei, & servatoris nostri Jesu Christi,

14 qui seipsum pro nobis didit, quo nos ab omni scelere vindicaret, & sibi peculiarem populum purgaret, recte factum cupidum,

15 Hæc loquere & exhortare, & argue summa cum autoritate, ita ut nemo te contemnat.

CAPUT III.

Generaliter nunc vuli omnes inoneri ut placide colant ordinem politicum, & memores sint vitae pristine, ut justificationem omnem ex gratia esse existimant. Quod si quis contemnifus his reclameret illum juber omitti.

Eos commonefacito ut magistratibus & potestatibus pareant, & imperata faciant: ad omne recte factum parati sint:

2 nemini maledicant: ne sint contentiosi, sed æquanimes, sumnam erga omnes homines comitatem exerentes.

3 Fuimus enim aliquando nos quoque dementes, contumaces, errantes, variis servientes cupiditatibus & voluptatibus, in pravitate invidiaeque degentes, odiosi, alii aliis infensi.

4 Sed postquam benignitas & humanitas extitit servatoris nostri Dei,

5 non ob justitiae opera, qua fecerimus nos, sed pro sua misericordia servavit nos, lavacro renascentie, renovationisque spiritus sancti,

6 quo nos largè perfudit, per Jesum Christum servatorem nostrum,

7 ut ejus beneficio justi facti, sumus hæredes vita, quæ speratur, æternæ.

8 Certa

12 Cùm ad te Artemam aut
Tychicum misero , cura ut ad
me venias Nicopolim : illic e-
nim hyemare statui.

13 Zenam legisperitum , &
Apollo sedulo deducito, ne quid
eis desit.

14 Discant & nostri rectè
facta obire, ad usus necessarios,
ne sint infructuosí.

15 Salutant te mei comites
omnes. Saluta eos , qui nos
amant in fide. Adlit vobis om-
nibus gratia : Amen.

Scripta Nicopoli Macedonie.

PAULI APOSTOLI

EPISTOLA AD

PHILEMONEM.

CAPUT I.

*Paulus argumentum humile hic
tractans, suo tamen more sub-
limis ad Deum evehitur. Eu-
givium servum & furem
Philemoni remittens, pro illo
deprecatur veniam : & gravi-
ter de equitate Christiana de-
precatur.*

PAULUS Jesu Christi
vincens , & Timotheus
frater , Philemoni
charo amico , adjutorique no-
stro,

2 & Appia charissima , & Ar-
chippo commilitoni nostro , &
ecclesiae domus tuae ,

3 gratiam & pacem à Deo
patre nostro , & Domino Jesu
Christo.

4 Ago Deo meo gratias, sem-
per tui mentionem faciens in
meis supplicationibus,

5 audiens qua charitate , &
fide prædictus sis tum in Domini-
num Jesum , tum erga sanctos
omnes,

6 quòd ista liberalitate tuae in
Christo Jesu collocata fidei fi-
at, ut intelligatur quantum sit
in vobis boni.

7 Magna quidem lætitia &
consolatione afficiunt ex cha-
ritate tua, quòd sanctorum ani-
mi per te, frater, recreati sunt.

8 Proinde cùm magnam in
Christo autoritatem habeam
imperandi tibi officium,

9 propter charitatem potius
rogo, talis ego , hoc est Paulus
senex , & nunc etiam Jesu Chri-
sti vincens.

10 Te, inquam, rogo de meo
filio, quem in meis vinculis ge-
nui, Onesimo,

11 eo qui tibi aliquando fu-
it

it inutilis, nunc & tibi & mihi utilis, quem dimisi.

12 Tu verò eum, hoc est, mihi intimum, recipe :

13 quem ego volebam apud me retinere, ut mihi tua vice ministraret in Evangelii vinculis :

14 sed injussu tuo nihil volui facere, ut non coactum, sed voluntarium esset tuum beneficium.

15 Fortassis enim ideo ad tempus absuit, ut eum recuperes aeternum :

16 non jam ut servum, sed plus quam servum, fratrem etiam mihi charissimum, nedum tibi, & carnis & Dominicæ religione nomine.

17 Quare si me solum habes, accipe eum, ut me.

18 Quod si quid te lafit, aut tibi debet, id mihi imputato.

19 Ego Paulus scripsi manu, ego dissolvam : ut inter illis in rim illud tibi non dicam, quo tu mihi etiam te ipsum debes.

20 Age frater, gratifican mihi per Dominum, recreatorem animum per Dominum.

21 Fretus obedientia scripsi tibi : sciens te plus ediscopii am, quam peto, facturum.

22 Præterea para mihi hospitium. Spero enim fore ut vos per vestras preces condonem.

23 Salutat te Epaphras mea in Christo Jesu captivitas comes :

24 & Marcus, Aristarchus Demas, Lucas, collegæ mei.

25 Domini nostri Jesu Christi gratia adficit animis vestris. Amen.

Missa est Roma, per Omnum servum.

JACOBI APOSTOLI EPISTOLA.

CAPUT I.

Differit de patientia, de fide, de animi modestia ad divites. Deinde ostendit tentationes ad malum, non ex Deo esse, cum omnis boni author sit. Qualiter recipiendum sit sermo vite.

JAEOBUS Dei & Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus ultra citroque dispersis salutem.

2 Summopere gaudendum existimate, fratres mei, cum in varias inciditis periclitaciones,

3 intelligentes fidei vestre exploratione patientiam gigni.

4 Patientia autem perfectum opus habeat, ut perfecti integri que nulla re careatis.

5 Quod si quis vestram sapientia caret, postulet à Deo, qui omnibus planè donat, nec exprobrat, & ei donabitur.

6 Postulet autem cum fiducia, nihil dubitans. Qui enim dubitat, similis est fluchi mari, ventis acto ac excito.

7 Neque verò se putet is homo quicquam à Domino imperaturum,

8 Homo duplicitis animi, in omnibus suis actionibus inconstans.

9 Glo-

9 Glorietur autem frater
miliis in sublimitate sua,
10 & dives in humilitate sua:
mut herbe flos, sic peribit.
11 Ut enim exortus cum
dore sol herbam arefacit, ejus-
& flos decidit, & decora-
tus interit: ita dives cum
scopiis marcescat.

12 Felix homo qui tentatio-
nem sustinet: approbatus enim,
coronam accipiet, quam
promisit Dominus suis amato-
bus.

13 Nemo dum tentatur, di-
cat à Deo tentari se: Deus e-
nim nec malis unquam tentatur,
nec tentat ipse quenquam.

14 Sed à sua quisque cupiditi-
ate allectus ac inescatus, ten-
tatur.

15 Deinde cupiditas concep-
tum parit peccatum: pecca-
tum porro perpetratum, gigavit
mortem.

16 Nolite errare, mei fra-
tres charissimi.

17 Omne bonum donum, om-
neque perfectum munus, super-
nè est, descendens à patre lumi-
num, apud quem nulla est muta-
tio, aut ulla conversionis umbra.

18 Is consultò nos genuit,
veritatis oratione, ut essemus
quædam quasi primitiæ suorum
operum.

19 Proinde, mei fratres cha-
rissimi, esto omnis homo ad au-
diendum celer, ad loquendum
tardus, ad iram tardus.

20 Nam hominis ira divinæ
iustitiae non paret.

21 Quamobrem, fratres, om-
nibus vitiorum sordibus excre-
mentisque depositis, comiter ac-
cipe lativum sermonem, qui
vestras animas servare potest.

22 Este autem hi qui sermoni
pareatis, non eū duntaxat audi-

atis: alioquin vosipso decipitis.

23 Nam si quis sermonem
audit, nec exequitur, is perinde
est ac si quis corporis sui faciem
contempletur in speculo,

24 deinde seipsum specula-
tus abeat, ac protinus qualis sit
obliviscatur.

25 Qui verò in perfectam li-
bertatis legem penitus intro-
spexerit, & in ea manserit, is,
qui non sit oblivious auditor,
sed operis effector, suo facto
beatus erit.

26 Si quis sibi videtur esse
religiosus apud vos, neque ta-
men linguam suam frenat, sed
animus suum fallit, hujus vana
est religio.

27 Religio pura & impollu-
ta apud Deum & patrem hæc
est: curam gerere pupillorum
& viduarum in eorum calamita-
te, & intaminatum se custodire
à mundo.

C A P U T II.

*Personarum acceptiones discrepa-
re dicit à Christi fidè, quam
non satis est verbis profiteri,
nisi & operibus misericordiæ
& charitatis præstemus ean-
dem; Abrabæ exemplo.*

Fratres mei, nolite ita si-
dem habere in glorioso Do-
mino nostro Jesu Christo collo-
catam, ut personarum habeatis
rationem.

2 Nam si quis aureos ge-
stans annulos, in veste splendida,
in vestrum conventum ingredia-
tur, eodemque intret etiam pau-
per in obsoleta veste:

3 & vos in eum, qui uestem
gestat splendidam intueamini,
eique dicatis: Tu sede hic pul-
chre: pauperi autem dicatis, Tu
isti cœta, aut hic sub meo subsel-
lio sede:

4. nonne discrimin apud vos fecistis, & male cogitantes judices fuistis?

5. Audite mei fratres charissimi: Nonne Deus elegit hujus mundi pauperes, fide divites, haeredesque regni, quod suis promisit amatoribus?

6. & vos pauperem despiciunt? Nonne divites vobis imperant, & iidem vos in iustis trahunt?

7. Nonne iidem pulchro nomine maledicunt, a quo vos nuncupamini?

8. Si quidem lege paretis regi, quæ sic literis est prodita, Alterum ut te ipsum diligito: rectè facitis.

9. Sin personis indulgetis, peccatum committitis, & a legge, ut qui contra eam faciatis, arguimini.

10. Qui enim, quamvis aliquin totam legem observet, tamen in uno delinquit, is omnibus tenetur.

11. Nam qui dixit, Ne adulterato: idem dixit, Ne occidito. Quod si non adulteras, sed occidis, contra legem committis.

12. Sic loquimini & sic agite, ut libertatis lege iudicandi.

13. Nam iudicium erit inclemens in eum, qui pietatem non exercuerit: at pietas iudicio insultat.

14. Quæ est utilitas, mei fratres, si quis se fidem habere dicat, & opera non habeat? Num potest eum servare fides?

15. Si frater aut foror nudus sit, quotidianoque alimento destituti,

16. & eos vestram aliquis bona cum pace abire, calefierique & satiari jubeat, nec eis detis quæ corpus requirit, quid profest?

17. Ita fides ejusmodi per est, ut si opera non habeat, tua sit.

18. Itaque dicet aliquis: Tu fidei habes, ego opera habeo: ostende mihi tuam fidem in tuis operibus, ego tibi ex meo operibus fidem meam ostendam.

19. Tu Deum unum effecisti? Rectè facis: & demones credunt, atque horrent.

20. Vis autem intelligere, homo vane, fidem sine operibus mortuam esse?

21. Abrahamus parens illius noster, nonne operibus factus est? justus, Isaco filio suo in arbitrio libando?

22. Vides, ut fides ejus opera adjuverit, utque operibus fides perfecta fuerit.

23. Atque ita comprobatur est scriptum illud, quod sic habet: Credidit Abrahamus Deum idque ei iustitiam ductum est, & dei amicus est appellatus.

24. Videtis ergo operibus iustum reddi hominem, non solum fidei.

25. Itidem Rachaba mentrix, nonne operibus iustificata est, admissis nunciis, & alia rursum emissis?

26. Ut enim corpus absque spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.

C A P U T III.

Ut doceat linguam homini Christiano esse coercendam fideli & charitatis sanctæ repaguli, commoda & incommoda quæ ab ea proveniunt ostendit, & quid humana sapientia, a colesti distet.

Nolite multi esse magistri fratres mei: scientes ne graviores esse poenas datus.

Multa enim deliaquimus
et, mones. Si quis in verbis non
delinquit, is perfectus homo est,
qui posset etiam totum frenare
corpus.

3 Fratres quidem equorum
adhibemus, ut nobis pa-
tent, eorumque totum corpus
agimus.

4 Itemque tantæ naves, tam
vehementibus impulsæ ventis,
tanto gubernaculo, quocon-
que vult gubernatoris impetus,
sgantur.

5 Sic & lingua, quæ parvum
membrum est, magnas vires ha-
bet. En quantulus ignis quan-
tam materiam incendit?

6 Et lingua ignis est, scele-
rum mundus. Sic se habet in
nostris membris lingua, totum
corpus contaminans, & ævi cur-
sum inflammans, & ipsa à Ge-
benna inflammanda.

7 Omnis enim & ferarum na-
tura, & volucrum serpentumque
& aquatilium, humano ingenio
domatur, domitaque est:

8 At linguam nemo potest
hominum domare, effrenatum
malum, mortifero refertam ve-
neno.

9 Ea Deum & patrem col-
laudamus, eadem homines exe-
cratur, ad Dei similitudinem
factos:

10 prodeunte ex eodem ore
laudatione & execratione. Non
decet, mei fratres, hac ita fieri.

11 Num fons ex eodem fora-
mine, dulci aqua manat, &
amaro?

12 Potest ne, mei fratres, aut
ficus oleas, aut vitis ficus edere?
Sic nullus fons & salsam & dul-
cem aquam emittere.

13 Qui in vobis sapiens est,
& intelligen:, ostendat bonis
moribus sua opera, cum sapien-
tia mansuetudine.

14 Quod si amaram invidi-
am, & similitatem habetis in a-
nimo, nolite contra verum ja-
stare vos, atque mentiri.

15 Non ea est ista sapientia,
qua supernè proficiscatur: sed
terrestris, humana, dæmoniaca.

16 Ubi enim invidia est &
similitas, ibi est inconstantia,
omnisque viciosa res.

17 At supernè oriens sapi-
entia, primum casta est, deinde
pacifica, æqua, obsequiosa, pie-
tate bonisque referta fructibus,
severa, & minimè simulatrix.

18 Fructus vero justitiae in
pace seritur, colentibus pacem.

C A P U T IV.
Enumerat incommoda quæ ex
carnis operibus proveniunt.
Animi submissionem subjungit & repugnationem, & su-
perbia, detractione, & ab ob-
livione propriæ infirmitatis.

U Nde apud vos bella & pug-
na? nonne hinc, ex ve-
tris libidinibus, qua militant
in vestris membris?

2 Concupiscitis, nec obtine-
tis: invidetis & æmulamini,
nec assequi potestis: pugnatis
& belligeratis: non obtinetis,
quoniam non postulatis.

3 Postulatis, & non adipisci-
mini, quia male postulatis, ut
in vestras impendatis libidines.

4 O degeneres & viri & fœ-
mina: nescitis mundi amicitia-
m, Dei esse inimicitiæ? Qui
vult amicus esse mundi, inimi-
cus efficitur Dei.

5 An putatis illud inaniter
esse literis proditum? Scili-
cet ad invidiam propensus est
is qui in vobis habitat, spiri-
tus?

6 At mājū: confit benefi-
cium. Itaque Deus, inquit ille, &
super-

superbis adversatur, & modestorum sautor est,

7 Quamobrem parete Deo, resistite diabolo, & is vos fugiet:

8 accedite Deum, & accedit vos. Purgate manus, & improbi, & animos lustrate:

9 qui estis animo duplice afflictate vos, & lugete ac plorate. Rsis vester in luctum convertatur, & gaudium in mæorem.

10 Summittite vos Domino, & vos evehet. Nolite alius alii detrahere. Qui fratri detrahit, fratremque suum damnat, legi detrahit, legemque damnat.

11 Quod si legem damnas, non legis executor es, sed condemnator.

12 Unus est legislator atque Judex, qui & servare potest, & perdere. Tu vero quis es, qui alterum damnas?

13 Age iam, qui dicitis: Hodie aut cras proficiscemur in illam urbem, & illic unum annum agemus, & mercabimur, & lucrabimur:

14 cum nesciatis quid sit cras futurum. Qualis enim est vita vestra? Vapor est, qui paulisper extat, deinde evanescit.

15 Cum dicere debeatis: Si volet Dominus, & si vivemus, hoc aut illud faciemus.

16 Nunc in vestris insolentiis vos jaſtatis. Omnis ejusmodi jaſtantia prava est.

17 Ergo qui recte facere nō vit, neque facit, is in vito est.

C A P U T V.

Divini iudicij severitatem divitibus denunciat, enumerata eorum superbis, ut pauperes audentes divitum infelicem exitum, aequo animo afflictiones,

si Job, etiam cum infirmatur, ferant.

1 Am verò & divites plorantes ejulantib[us] ob vestras miseras, vobis eventuras.

2 Divitiae vestre putrefactunt: vestimenta vestra à tinea erosa sunt:

3 aurum & argentum annosum, eorumque arugo contra vos testimonium dicet, vstrasque carnes ignis in more consumet, L. Poenam G. vobis concessistis in ultimum tempore,

4 Merces ipsa mercenariorum qui vestros messuerunt agros, vobis retenta, quiritur, messrumque querela in Domini omnipotentis aures penetrarunt.

5 Luxuriaſtis ac lascivitatis in terris: genio indulſtū tanquam ad lanienas dier.

6 condemnasti, occidisti infantes, vobis non resistentes,

7 Quamobrem durate, fratres, usque ad Domini adventum. Ipse agricola exigit eximium terræ fructum, & quodem in eo durat, dum primorem serotinamque pluviam accipiat.

8 Durate vos quoque, robore vestros animos: nam Domini adventus instat,

9 Nolite alius adversus alium gemere, fratres, ne damnmini. En judex pro foribus est.

10 Exemplum capite, fratres mei, tolerantiae ac patientiae, de vatibus, qui Domini nomine locuti sunt.

11 Evidem beatos judicamus eos, qui patiuntur. Job patientiam audivisti, & quem ei finem Dominus (quippe si ricors & clemens) dederit, distis.

12 In primis autem, fratres

fratres, ne juratote neque coram, neque terram, nec aliud solum iurandum: sed esto simmodi sermo vester, ut etiam fratrem, & non non, ne in simulationem cadatis.

13 Affigitur vestrum alii supplicet. Latus est quis, filiat.

14 Agrotat vestrum aliquis, vocet ecclesiae seniores, qui in Domini nomine ungant te, pro eoque supplicant,

15 & fidei supplicatio laborem servabit, eumque allebit Dominus, & si peccata commiserit, ignoscentur ei.

16 Confitemini invicem deitate, & supplicate alius pro a-

lio, ut sanemini. Multum valet efficaciter justi precatio.

17 Elias homo erat iisdem, quibus nos, obnoxius: & tamen cum precibus petiisset ne plueret, non pluit in terram per annos tres & sex menses.

18 Eodem rursum precato, & coelum dedit imbre, & terra suum fructum germinavit.

19 Fratres, si quis vestram a vero aberraverit, & eum quispiam revocaverit,

20 intelligat eum, qui sonorem ab erroris sui via revocaverit, animam ex morte vindicasse, multitudinemque texisse peccatorum.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

C A P U T I.

Magnifice extollit Dei gratiam in Christo, quae fide recipitur, & spe possidetur: de qua vaticinati sunt prophetæ. Inde deducit exhortationem, ut renunciantes mundo & priori vita, se Deo conformat.

PE T R U S Jesu Christi Apostolus, sparsim peregrinantibus in Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia & Bithynia,

2 secundum Dei patris prouidentiam electis, spirituque luctatis, ut obedient, & Jesu Christi sanguine conspergantur, gratiam & pacem plurimam dicit.

3 Gratias agimus Deo, patreque Domini nostri Jesu Christi, qui nos pro sua singulari misericordia, Christum ex mor-

tuis suscitando, regenuit in vividam spem,

4 ad immortalem, impollutam, & invictam hereditatem, vobis in caelis, repositam,

5 qui divina potentia per fidem custodimini ad salutem ultimo tempore exhibendam.

6 Ac in eo sane exultatis, paululum modo (si est opus) variis temptationibus vexati,

7 ut explorata vestra fides, auro (quod perit, & igne exploratur) longe preciosior inveniatur, ad laudem, & gloriam, & honorem tum futurum, cum existet Jesus Christus,

8 quem vos non visum amat: de quo jam, non eum viventes, sed ei confidentes, incredibili & gloriofa latitia gestitis,

9 reportaturi fidei vestra finem, salutem animorum.

10 Quam salutem exquisiverunt ac perscrutati sunt vates, qui de conferendo in vos beneficio vaticinati sunt,

11 scrutantes quoniam aut quale tempus indicaret Christi spiritus, quo erant prædicti, præsignificans & Christi supplicia, & deinde secuturam gloriam.

12 Quibus demonstratum est non ipsos sibi, sed vobis ea administrare, quæ nunc vobis nunciata sunt, per eos qui vos in evangelio instituerunt, per spiritum sanctum de caelo misum, quæ cupiunt ipsis angelii perspicere.

13 Quamobrem succinctis mentis vestra lateribus, sobrii, perfectè sperate afferendum vobis adventu Jesu Christi beneficium,

14 ut obedientes filii, non vos superioribus ignorantibus vestra cupiditatibus accommodantes:

15 sed, quemadmodum qui vos vocavit, sanctus est, ita vos quoque sanctos vos in omni vita praebentes.

16 quandoquidem scriptum est: Sancti estote, nam ego sum sanctus.

17 Quod si patrem invocatis eum, qui severissime ex cuiusque facto judicat, vestra p. regnitionis tempus religiosè transgit,

18 scientes non vos caducis rebus argento aut auro, ex vanis istis patriis moribus esse liberatos,

19 sed Christi precioso sanguine, sicut integri vitioque carentis agni,

20 provisi ante orbem condi-

tum: exhibiti autem ultimi temporibus, propter vos,

21 qui per eum Deo confitit, qui eum ex mortuis excitat, & gloria donavit, ut sit vestra fides atque spes in Deo collata.

22 Lustrate obediendo veritati vestros animos, per spiritum ad fraternalm amorem non seculum: & pura mente inter vos impensè amate,

23 renati non ex mortali sed immortali semine, per sermonem viventem Dei, & manentem in sempiternum.

24 Nam mortales quidem omnes sunt herbae similes, omnisque hominis gloria est vel herbae flos. Aret herba, cadit que flos:

25 at Domini dictum manet in sempiternum. Est autem dictum illud, quod apud vos nunciatum.

CAPUT II.

Fideles verbo Dei renatos, bensur ad ducendam vitam, quæ geniture respondeat: ac ne subet eorum fides, allegat quæ de Christo prædictum fuit. Hortatur deinde, ut obedientiam præstent magistratibus, patienter adversa ferant Christi exemplo.

Ergo deposito omni vitiis omniisque fallacia, & simulationibus, & invidiis, & omnibus maledientiis,

2 ut recens nati infantes, rationale & alienum à fraude appetite, ut eo grandescatim salutem:

3 si modo sensitis Dominum esse benignum,

4 ad quem (lapidem vivos ab hominibus improbarum, Delictum & eximum) accedente

5 ipsi quoque ut vivi lapides adicamini, divina domus, sanctum sacerdotium, ad facienda divina sacrificia, Deo per Jesum Christum accepta.

6 Itaque sic in literis habetur: Positurus sum in Sione lapidem angularem, lectum, exanimum: cui qui confidet, non frustrabitur.

7 Vobis quidem fidentibus eximius est: at diffidentibus, quem lapidem structores improbarunt, is ad anguli caput adhuc est, & lapis in quem impingant, & petra in quam illidunt,

8 qui in sermonem offendunt, ei inobedientes, ad quod erant destinati.

9 At vos lectum genus estis, regale sacerdotium, sancta gens, populus acquisitus, ut virtutes prædicetis ejus qui vos extenebris in suam lucem admirabilem vocavit:

10 qui aliquando non populus, nunc Dei populus estis: qui misericordiam non consecuti, nunc misericordiam estis consecuti.

11 Charissimi, cohortor ut inquilinos ac peregrinos: abstinetis vos à corporeis cupiditatibus, quæ contra animum militant,

12 honestè vos gerentes apud exteriores, ut pro eo quod vobis tanquam maleficis detrahunt, recte facta considerantes honorent Deum in die curationis.

13 Itaque omnibus parete personis humanis propter Dominum: & regi, ut potestate pollenti:

14 & prætoribus, ut ab eotum ad maleficorum ultionem, tum ad beneficorum laudationem missis.

15 Nam ea est Dei voluntas, ut rectè facientes, amentium hominum ignorantiam competatis,

16 ut liberi, non ut vitiorum prætextum habentes libertatem, sed ut Dei servi.

17 Omnes honorate: fraternitatem amate, veremini Deum, regem honorate.

18 Servi, parete cum omni metu heris, non solùm bonis & æquis, verùm etiam iniquis.

19 Hoc enim gratiam emeretur, si quis, quoniam sibi sit Dei conscius, dolores fert, patiens iniustè.

20 Nam quæ gloria est, si peccantes cœdi vos sustinetis; At si recte facientes toleratis injuriam, hoc verò gratiam meretur apud Deum.

21 Ad hoc enim vocati estis, siquidem Christus quoque pro nobis injuriam passus est nobis præscriptum relinquens, ut ejus vestigia subsequamini:

22 qui peccatum nullum commisit, nec extitit in ejus ore dolus:

23 qui conviciantibus convicia non regerebat, injuriam patiens non minabatur, sed rem justè judicaturo committebat:

24 qui peccata nostra ipse suo corpore sustulit in patibulum, ut peccatis defuncti, justitiae vivamus: cujus vibice vos estis sanati.

25 Eratis enim quasi palantes oves: sed nunc ad pastorem vos, & animorum vestrorum curatorem, convertistis.

C A P U T III.

Ne mulieres Christianæ viros suos licet Ethnicos contemnant, piarum mulierum exemplum proponit: Addit generales

*præceptiones, ut aquis animis
sustineant persecutio[n]es : &
intrepide respondeant de sua
fide. Idque auspicis Christi.*

Similiter uxores vestris pa-
rete viris, ut quibus orati-
one non persuadetur, ii per uxo-
rum mores absque oratione lu-
cifrant,

2 vestrorum morum castita-
tem cum religione conjunctam
contemplati.

3 Esto autem vester ornatus
non exterior ille, in capillorum
cincinnis, & auri circumpositu[m],
aut palliorum amictu[m] positus :

4 sed mentis occultus homo,
cum mitis & quieti animi sin-
ceritate, quæ res magni est in
Dei conspectu precii.

5 Sic enim olim sanctæ illæ-
fæ minæ, in Deo spem habentes,
sece comebant, obedientes suis
viris,

6 ut Sara obedivit Abraha-
mo, dominum eum appellans :
cujus factæ estis filiaæ, dum be-
nefacitis, & nullo pavore terre-
mini.

7 Viri itidem habitate scien-
ter cum uxoribus, muliebri va-
si, ut infirmiori, tribuentes ho-
norem, ut multiplicitis beneficij
& vita cohæredes, ne vestra pre-
ets impediatur.

8 In summa, este omnes una-
nimes, codem modo affecti, fra-
terno amore, misericordes, affa-
biles,

9 non malum malo, aut con-
vicium convicio repente[n]tes,
sed è contrario fausta precantes :
scientes ad hoc vocatos esse vos,
ut felicitatem obtineatis.

10 Nam qui vita cupidus
est, & felicia videre vult tempo-
ra, coerceat linguam suam à
malitia, & labra sua à loquen-
do fraudulenter : declinet ma-

lum, & faciat bene : studeat pa-
ci, eamque perseguatur.

11 Habet enim Dominus o-
culos intentos in justos, & au-
res ad eorum implorationem.

12 Faciem autem habet Do-
minus intentam in malef-
cos.

13 Ecquis verò est qui vo-
lædat, si bonitatis imitatores fi-
tis ?

14 quanquam etiam si pro-
pter justitiam feratis injuriam,
felices estis. Quæ verò metuunt
illi, vos ne metuite, néve tur-
bamini,

15 sed Dominum Deum a-
nimis sanctè colite. Ac semper
parati este, quicunque ex vobis
spei, qua prædicti estis, ratione
petierit, ei comiter ac religio[n]e
respondere,

16 vobis bene concisi, &
cùm nunc de vobis, ceu malef-
cis maledicant, contrà fiat, &
pudeat eos, qui vestros bonos in
Christianitate mores incen-
sunt.

17 Præstat enim rectè facien-
tes, si ita ferat Dei voluntas,
adversa pati, quæm pravè fac-
entes :

18 siquidem Christus quoque
semel pro nobis passus est, ju-
stus pro iustis, quod nos ad De-
um adduceret, carne necatus,
spiritu in vitam revocatus :

19 in quo etiam spiritibus,
qui erant in carcere, prædic-
atum ivit,

20 qui olim non paruerant,
cùm semel expectaret Dei clem-
entia, temporibus Noz, cùm
extrueretur arca : in qua pau-
ca, hoc est, octo animæ in aqua
conservata sunt.

21 Consumili forma nun-
quoque baptisma vos servat,
quod non est corporis sordium
detra-

luctatio, sed bona conscientia stipulatio ad Deum, per Jesu Christi resurrectionem, et qui est ad Dei dexteram, proelius in cœlum, angelis eius & potestatibus potentatibusque subjectis.

CAPUT IV.

Longinus profert Christi exemplum, nempe ad carnis mortificationem. Charitatem in primis commendans. Redit inde ad patientiae doctrinam. Necesse enim esse ut initium correctionis ab ecclesia fiat.

[G]itur Christo pro vobis carne supplicium passo, vos quoque eadem mente armamini, siquidem qui carne supplicium tulit, is peccare desuit,

2 ne deinceps ad hominum cupiditates, sed ad Dei voluntatem reliquum in carne tempus vivat.

3 Satis est enim nobis, præterito vita tempore extraneis morem gessisse, versantes in libidinibus, cupiditatibus, vinolen-tiis, commessionibus, potationibus, & nefariis deastrorum culturis.

4 Atque id sanè mirantur illi, non concurrere vos ad eandem luxuria profusionem, & maledicunt:

5 redditur rationem ei, qui & vivos est & mortuos judicaturus.

6 Nam ideo mortuis quoque nunciatus est, ut & secundum homines carne iudicentur, & secundum Deum spiritu vivant.

7 Omnia autem finis instat. Quocirca este frugi, & ad supplicationes sobrii,

8 ac ante omnia mutuam charitatem intentam habete.

nam charitas multa peccata tegit,

9 Este alii in alios hospitales, sine murmuribus.

10 Prout quisque aliquo munere dotatus est, ita id alii in alios dispensate, ut boni variorum Dei beneficiorum dispensatores.

11 Si quis loquitur, ut divina oracula: si quis subministrat, ut ex facultate quam Deus suppeditet, quod in cunctis celebretur Deus per Jesum Christum, cuius est gloria & imperium in perpetua scula: Amen.

12 Charissimi, nolite istud incendium quod vestri periclitandi gratia vobis accidit, quasi novum aliquid vobis usuviat, admirari:

13 sed quatenus Christi suppliciorum participes estis, gaudete, ut tum quoque, cum existet ejus gloria latitia exultetis.

14 Si ob Christi nomen probis incessimini, felices estis, quod gloriosus divinisque spiritus vos insidet. Per illos quidem vituperatur, sed per vos collaudatur.

15 Absit enim, ut aliquis vestrum supplicio afficiatur ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut ut alieni appetens:

16 aut si ut Christianus, ne pudeat eum, quin Deum hac in parte condecoret:

17 quandoquidem ejusmodi tempus est, ut pena à divina domo incipiat. Quod si capitur à nobis iniustum, quis futurus est exitus eorum, qui divino non parent Evangelio?

18 & si justus ægrè servatur, impius, & improbus ubi comparabit?

19 Proinde qui Dei voluntate patiuntur adversa, ii recte faciendo, conditori, ut fidelis suas commendent animas.

CAPUT V.

Seniores admonet ne imperium usurpent in ecclesiam, juvenibus docilitatem & modestiam commendat: Sobrietatem quoque, & excubias adversus hominem iracundum.

Igitur seniores vestram cohortor, ipse quoque senior, & Christi suppliciorum testis, & idem representandæ gloriae socius,

2 pascite istud ovile Christi, id non inviti, sed sponte curantes: non avarè, sed alacriter:

3 neque ut gregibus imperantes, sed ut qui ovinis exempla sitis.

4 Ita fiet, ut cum advenerit pastorum magister, nunquam flaccidem gloriarum coronam accipiat.

5 Similiter juniores parete senioribus, & omnes invicem obsequendo modestia ornamini: nam Deus & superbis adversatur, & modestorum fautor est.

6 Quamobrem summittite

vos potenti Dei manui, (ut vos tempore curationis evehat)

7 omni vestri cura in eum rejecta: quippe cui curæ sitis.

8 Sobrii este, vigilate: nam adversarius noster Diabolus, ut leo rugiens circuit, quartem quem devoret.

9 Cui resistite fide firmi, scientes eadem vestris, qui in orbe degunt, fratribus usu venire patientia.

10 Deus vero omnis gratiz, qui nos ad æternam suam gloriam per Christum Jesum vocavit, is vos paulum passos componat, confirmet, corroboret, fundet.

11 Ei gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

12 Per Sylvanum vobis, fidum, ut arbitror, fratrem, paucis scripti communefaciens & testificans, istud esse verum Dei beneficium, in quo statis.

13 Salutat vos ea que Babylone est, etiam electa, & Marcus filius meus.

14 Salutate inter vos charitatis osculo. Pax vobis quotquot estis in Christo Iesu: Amen.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

Postquam Dei bonitatem, & fidei bona commemoravit, sanctitatem vitae illis commendat: & quod plus ponderis habeat monitio, se jam morti vicinum indicat. Insuper etiam oculatum testimoni se esse assert.

SIMON PETRUS, JESU Christi servus & apostolus, iis qui parem nostræ fidem per Dei nostri & servatoris Jesu Christi justitiæ fortis sunt, 2 gratiam & pacem plurimam dicit, in Dei & Jesu Domini nostri cognitione,

3 ut

9 ut cuius divina potentia
omnia nobis ad vitam & pietatem
largita sit, per ejus cogni-
tionem, qui nos sua gloria &
virtute vocavit,

4 propter quem ille nos exi-
mis, maximisque promissis do-
nauit, ut per ea fatis divinæ
participes naturæ, & mundanam
aviditatis corruptelam effugi-
atis.

5 Vos verò in hoc omni stu-
dio incubite, acquirentes in
fide vestra virtutem, in virtute
scientiam,

6 in scientia temperantiam,
in temperantia patientiam, in
patientia pietatem,

7 in pietate fraternalm amo-
rem, in amore fraterno chari-
tatem.

8 Hec enim si in vobis ine-
runt & abundabunt, non ocio-
sos vos aut inertes efficient ad
Domini nostri Jesu Christi cog-
nitionem.

9 Cui verò non adsunt hæc,
cucus est, cæutiens, oblivione
captus expiationis veterum su-
orum peccatorum.

10 Proinde magis studete,
fratres, rectè factis ratum effi-
cere vestri vocatum ac electio-
nem. Hæc enim facientes, nun-
quam delinquetis.

11 Ita enim vobis largè sup-
petet aditus ad aeternum Domi-
ni nostri servatorisque Jesu
Christi regnum.

12 Itaque non negligam vos
semper de his commonefacere,
quoniam gnaros, & in præsen-
ti veritate fixos.

13 Veruntamen æquum esse
judico, quandiu sum in hoc
domicilio, excitare vos admo-
nitione:

14 sciens brevi fore, ut me-
um domicilium deponam,

quemadmodum mihi Dominus
noster Jesus Christus significa-
vit.

15 Veram dabo operam, ut
vos post meum discessum, affidu-
am horum mentionem facere va-
leatis.

16 Non enim scolas secuti
fabulas, potentiam vobis & ad-
ventum Domini nostri Jesu
Christi declaravimus: sed ipsi
ejus majestatem contemplati,

17 quippe qui à Deo patre
honorem acceperit & gloriam,
voce delata ad eum hujusmodi
à magnifica gloria.

18 Hanc nos vocem audivi-
mus de cœlo delatam, quum
unum cum eo essemus in sacro
monte: Hic est meus charissi-
mus filius, in quo me oblecto.

19 Adde quod habemus fir-
miorem fatidicum sermonem,
in quem rectè facitis quod estis
intenti, tanquam in lucentem
in obscuro loco lucernam, do-
nec dies illucescat, & lucifer o-
riatur in cordibus vestris:

20 dum tamen hoc primùm
intelligatis, nullum fatidicum
scriptum privata explanationis
esse.

21 Non enim hominis vo-
luntate editum est unquam ora-
culum, sed Sancti spiritus insti-
tu locuti sunt homines divini.

C A P U T II.
Exponit cur hec monuerit supe-
rium, nimirum propter falsos
doctores, quorum nefandos ar-
tes ac interitum describit. Bru-
tis animalibus, & fontibus si-
ne aqua eos comparat, quod
homines Deo consecratos, ad
pristinam immundiciem retrah-
bant.

F uerunt autem & falsi vates
in populo, ut etiam in vo-
bis

bis erunt falsi magistri, qui perniciosa sectas introducent, vindicemque suum herum abnegantes, celerem sibi perniciem conciliabunt.

2 eorumque perniciem multi subsequentur, per quos veri institutio male audiet,

3 qui que vos per avaritiam fictitiis verbis nundinabuntur: quorum supplicium jamdiu non ociatur, neque pernicies dormitat.

4 Nam si Deus angelis, qui peccaverant, non pepercit, quin eos in tartarearum tenebrarum catenas precipitatos conjecit, ad judicium custodiendos:

5 & antiquo generi adeò non pepercit, ut octavo Noa justitiae præcone conservato, impiorum generi diluvium invexerit:

6 & Sodomorum, Gomorrhæque urbes in cinerem redactas, eversione punivit, documentum statuens eorum qui impii essent futuri:

7 & justum Lotum, qui à libidinosis nefariorum moribus vexabatur, tutatus est:

8 nam justus ille inter eos habitans, justum animum noet & dies, scelerorum operum & aspectu cruciabat & auditu.

9 Scit Dominus & pios ex periculis eripere, & injustos ad judicii diem cruciando custodire,

10 maximè qui corpori obsequentes, in obscenis cupiditatibus degunt, dominatumque contemnunt, audaces, insolentes, qui de dignitatibus maledicere non horrent:

11 cum angeli, viribus & testate maiores, non ferant contra eos apud Dominum maledicam sententiam.

12 At isti, similes animalibus rationis expertibus, naturaliter in prædam interitumque natis, de eis quæ ignorant, maledicunt, in sua corrupe lapituri,

13 & injustitiae præmium habunt: qui voluptatem in quotidianis ponant deliciis, labes & maculae, qui de vobis in suis erroribus convivantes jocantur,

14 oculos habentes degeneris perpetuique peccati plenos, inescantes infirmas animas, annum rapinis exercitatum habentes: homines intestabiles,

15 qui relicta recta via errant, Balaami Bosoris filii viam secuti, qui sceleris præmium mavit, suique criminis contumelias est.

16 Jumentum mutum, humana voce locutum, inhibuit amentiam.

17 Ii sunt fontes aridi, ad procella nubes, quibus tenebrarum caligo sempiterna reservatur:

18 Nam præsumida vanaque loquendo, inescant libidinosi corporis cupiditatibus eos qui propemodum effugerant, eos qui in errore versantur,

19 libertatem eis pollicentes, ipsi servi interitus. Siquidem quo quis victus est, emancipatus est.

20 Si enim ex mundanis sedditatibus, domini & servatori Jesu Christi cognitione elapsi, iisdem rursus implicati vincuntur, fit eorum posterior conditio priore deterior.

21 Satius enim fuisset eis, justitiae viam non cognovisse, quam ea cognita, à tradita sibi sancta disciplina retro recessisse;

22 eisque accidit, quod est in illo vero proverbio: Canis ad suum

vomitum regressus, & lo-
sum ad cœni volutabrum.

C A P U T III.

pendit non frustra hæc repeiri,
quia sepius excitandi sint,
ob periculum quod ab illusoribus illis impendet. Itaque
pros monet ne ex carnis sensu,
diem Domini metiantur, sed
quasi presentem sibi statuant.
In qua doctrina Paulum facit sibi socium, & suffragantem.

Has jam alteras vobis, charissimi, scribo literas, in quibus vestram sinceram mentem admonitione excito,

2 ut vetera dicta sanctorum patrum, & nostram, qui Domini servatorisque legati sumus, disciplinam recordemini :

3 hoc in primis scientes, venituros esse postremis temporibus illusores, suis cupiditatibus obsequentes.

4 qui dicant : Ubi est ejus missus adventus ? nam ex quo maiores obdormierunt, omnia eodem in statu manent ab orbe condito.

5 Illud, enim eos volentes præterit, cœlos olim terramque & ex aqua & in aqua, Dei jussu constitisse,

6 quibus rebus illius temporis mundus aqua inundatus penerit.

7 Item qui nunc sunt cœli & terra, eodem ejus jussu condita reservantur igni, ad judicii & impiorum hominum exitii diem.

8 Hoc autem unum ne lateatis, charissimi, unum diem apud Dominum perinde esse ac mille annos, & mille annos perinde ac unum diem.

9 Non tardat Dominus pro-

missum, ut nonnulli tarditatem interpretantur : sed latus est erga nos, nolens quemquam perire, sed omnes ad sanitatem redire.

10 Veniet autem Domini dies ut fur noctu, in qua cœli perniciter interibunt, clementia ardentina dissolventur, & tellus, & quæ sunt in ea res, conflagrabit.

11 Quod cum sint hæc omnia dissipanda, quales decet esse vos ? in sanctis moribus ac pietatis expectantes, properantesque diei adventum Dei,

12 per quam & cœli incendio peribunt, & clementia ardentina consumuntur,

13 Novos autem cœlos, terramque novam ex ejus promissione expectamus, in quibus habitet iustitia.

14 Quapropter, charissimi, his expectandis, date operam, ut ei impolluti inculpatique cum pace reperiamini,

15 & Domini nostri lentitudinem pro salute ducite : quemadmodum noster charissimus frater Paulus, pro ea quia donatus est, sapientia, vobis scripsit,

16 ut in omnibus epistolis, de hisce rebus in eis loquens : in quibus insunt obscura quædam, quæ indocti infirmique, ut & cætera scripta, in suam pertinient detorquent.

17 Vos igitur, charissimi, id precognoscentes, cavete ne in nefariorum errorem abduicti, escidatis ex vestra firmitate :

18 & crescite in beneficio ac cognitione Domini nostri servatorisque Jesu Christi, cui gloria, & nunc & in diem semiperternam : Amen.

JOHAN. APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

CAPUT I.

Sermonem illum aeternum in quo est vita, & Lux, annunciare se testatur & proprium fidelibus Deum fore, si gementes sub vitiis onere, confugere discant ad ipsius misericordiam.

QUOD fuit à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod & spectavimus, & nostris ipsis manibus tetigimus,

2 (de sermone vita loquor, quae vita patefacta est) id, inquam, & vidimus, & testamur, & vobis vitam nunciamus aeternam, quae apud patrem erat & nobis patefacta est.

3 Quod & vidimus & audi-
vimus, id vobis annunciamus,
ut & vos nobiscum communita-
tem habeatis. Est autem nobis
communitas cum patre, cumque
eius filio Jesu Christo.

4 Atque haec vobis scribimus,
ut plena afficiamini latitia.

5 Est autem hoc nuncium,
quod & ab illo audivimus, &
vobis nunciamus, Deum esse lu-
xem, nec ullas in eo tenebras
esse.

6 Si nobis cum Deo commu-
nionem esse dicimus, & tamen
in tenebris degimus; mentimur,
nec verum facimus.

7 Si in luce versamur, ut ipse
in luce est: nobis est inter nos
communitas: nosque Jesu Chri-
sti sanguis, ejus filii, expurgat
ab omni peccato.

8 Si nos peccati expertes
esse dicimus, fallimus nosipso, nec est in nobis veritas.

9 Si confitemur peccata no-
stra, ille ita fidelis & justus est,
ut nobis peccatorum veniam
det, nosque ab omni culpa ex-
piet.

10 Si nos peccasse negamus,
mendacem facimus eum nec est
in nobis ejus sermo.

CAPUT II.

*Proposito Christo mediatore, &
advocate, docet in vita san-
monia fidem esse Dei cognitio-
nem quam cujusvis etatis &
conditionis hominibus commu-
nem facit, modò uni Christi
adhærent. Tandem ubi ad
contempnum mundi, hortatus
est, suader, Antichristos fugi-
endos esse: inherendum autem
agnitæ veritati.*

E Ilioli mei, hac vobis scribo,
F ut non peccetis: quod si
quis peccaverit, patronum ha-
bemus ad patrem, Jesum Chri-
stum, justum:

2 qui idem piaculum est pec-
catorum nostrorum: nec sol-
lum nostrorum, sed etiam totu-
rus mundi.

3 Ac in eo nobis eum esse
notum intelligimus, si ejus pra-
ceptis paramus.

4 Qui eum sibi notum esse
dicit, & tamen ejus præceptis
non paret, mendax est, nec in
eo est veritas.

5 Qui vero ejus dicitis paret,

is verè Dei amore perfecto
præditus est. Hac re nos in eo
esse cognoscimus,

6 quod qui se in eo manere
dicit, debet, ut ille se gessit, ita
ipse se gerere.

7 Fratres, non novam præcep-
tionem vobis scribo, sed ve-
terem præceptionem, quam à
principio habuistis. Præceptio
vetus, est sermo, quem audi-
fis principio:

8 Rursum novam præcep-
tionem vobis scribo, quæ res & in
se & in vobis vera est: videli-
cet tenebras præterire, jamque
verum lumen apparere.

9 Qui se in lumine esse dicit,
& tamen fratrem suum odit, is
ad huc in tenebris est.

10 Qui fratrem suum amat,
is in luce manet, & is est qui
non impingat.

11 Qui vero fratrem suum
odit, is in tenebris est, & in te-
nebris graditur: neque scit
quid eat, quippe quem ejus ocu-
los occæcaverint tenebrae.

12 Scribo vobis, filioli, quia
vobis ignoscuntur peccata per
ejus nomen.

13 Scribo vobis patres, quia
eum qui à principio est, novi-
stis. Scribo vobis juvenes, quia
Malum vicistis.

14 Scribo vobis nati, quia
patrem nostis. Scripsi vobis
patres, quia eum, qui à prin-
cipio est, nostis. Scripsi vobis ad-
olescentes, quoniam fortes
estis, in vobisque manet Dei
sermo, & Malum vicistis.

15 Ne amate mundum, ne-
que mundana. Si quis mundum
amat, is non est patris charitate
præditus:

16 nam quicquid in mundo
est, videlicet carnis, & oculo-
rum cupiditas, & vita arrogan-

tia, non à patre, sed à mundo
est.

17 Et mundus abit, & ejus
cupiditas. Sed qui Dei volun-
tati paret, is manet in sempi-
ternum.

18 Nati, ultimum tempus
est: & quemadmodum ventu-
rum audivistis Antichristum,
nunc quoque multi sunt Anti-
christi: unde ultimum tempus
esse intelligimus.

19 A nobis profecti sunt,
sed non erant ex nobis. Si enim
ex nobis fuissent, nobiscum
manissent. Sed declarandum
fuit, non omnes ex nobis esse:

20 & vos à sancto uncti, no-
vistis omnia.

21 Non ideo vobis scripsi,
quod verum nesciatis: sed quod
verum scitis, & quod nihil fal-
sum ex vero est.

22 Quis est mendax, nisi
qui Iesum negat esse Christum?
Is Antichristus est, qui patrem
negat, & filium.

23 Quisquis filium negat, ne
patrem quidem habet.

24 Quod ergo vos ab initio
audivistis, id in vobis maneat.
Si in vobis manerit quod initio
audivistis, & vos in filio ac pa-
tre manebitis:

25 Ac quod nobis promisit,
id vita æterna est.

26 Hæc vobis de vestris de-
ceptoribus scripsi:

27 & tamen illi estis, in qui-
bus unctio, quam ab eo accepi-
stis, maneat: neque vobis opus
est ut quisquam vos doceat,
quippe cum eadem unctio vos
de cunctis doceat, veraque sit,
& falsitatis expere ac quem-
admodum ille vos docuit, sic
maneat in eo.

28 Et nunc, filioli, manete
in eo, ut cum existet, confiden-
tiā

tiam habeamus, nec eum in ejus adventu erubescamus.

29 Si scitis eum esse justum, cognoscite, quicunque iusta faciat, ex eo esse natum.

C A P U T III.

Inestimabilem divinæ adoptionis honorem commendans, testan-
dam esse bonis operibus vite novitatem docet, cuius certum symbolum est charitas. Deinde fiduciam, & Dei invocationem subnedit.

Videte quanto nos prosecutus sit amore pater, ut Dei filii vocemur. Ideo nos mundus non cognoscit, quod eum non cognoscit.

2 Charissimi, nos nunc Dei filii sumus, tametsi nondum patet quid simus futuri. Scimus autem cum id patefactum fuerit, nos ejus fore similes: ut-pote quem cernemus, ut est.

3 Ac quisquis hanc in eo spem habet, is seipsum expurgat, quemadmodum ille purus est.

4 Quisquis peccatum committit, is noxam committit, & peccatum noxa est:

5 & scitis illum ideo advenisse, ut peccata nostra auferret, nec ultum in eo esse peccatum.

6 Quisquis in eo manet, non peccat: quisquis peccat, eum non didicit, neque novit.

7 Filioli, nemo vos decipiatur. Qui iusta facit, justus est, quemadmodum ille justus est.

8 Qui peccatum committit, ex diabolo est: siquidem à principio Diabolus peccat. Ideo patefactus est Dei filius, ut Diaboli opera aboleret.

9 Quisquis ex Deo natus est, peccatum non committit, quod Dei semen in eo manet: ideoque peccare nequit, quod ex Deo natus est.

10 In eo manifestū sunt Dei filii, & diaboli filii, quod quis iusta non facit, is Dei non est, itemque qui fratrem suum non amat.

11 Nam hæc est quam principiò audivisti, denunciatio, ut amemus inter nos:

12 non ut Cainus, qui cum à Malo esset, fratrem suum intermit. Cujus autem gratia eum intermit? quoniam ejus opera erant mala, cum fratribus essent iusta.

13 Nolite mirari, fratres mei, si vos odit mundus.

14 Nos scimus, nos à morte ad vitam migrasse, quoniam fratres amamus. Qui fratrem non amat, manet in morte:

15 quisquis fratrem suum odit, homicida est. Scitis autem neminem esse homicidam, qui æternam vitam habeat in se manentem.

16 Inde amorē cognoscimus, quod & ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.

17 Jam qui cum hujus vita facultates habeat, & fratrem suum egere videat, tamen non eum vicem misereatur, qui fieri potest ut sit Dei charitate praeditus.

18 Filioli mei, non verbis aut lingua, sed re ac veritate amemus.

19 Ita fiet, ut nos à veritate esse intelligamus, & id in ejus conspectu animis persuasum habeamus.

20 Quod si nos damnat animus noster, major est Deus, quam noster animus, & cuncta novit.

21 Charissimi, si noster animus nos non damnat, confidemus habemus ad Deum:

22 ac quicquid postulamus, ab eo impetramus, quoniam præceptis obtemperamus, que morem gerimus.

23 Atque hæc est ejus præceptio, ut in ejus filii Jesu Christi nomen credamus, & inter nos venemus, quemadmodum præceptum dedit.

24 Ac qui ejus præceptis ostendit, & ipse in illo, & ille in ipso manet. Atque hinc eum in nobis manere cognoscimus, videlicet ex spiritu, quo nos docevit.

C A P U T IV.
ubi quedam inferuit de probando spiritibus: quia alii ex mundo, alii ex Deo loquuntur: ad charitatem reddit, & Dei exemplo ad fraternum amorem hortatur.

Harissimi, ne cuivis spiritu tui credite, sed spiritus explorare, an ex Deo sint: nam multi falsi vates in mundum prodierunt.

2 Hinc cognoscite Dei spiritum: quisquis spiritus Jesum Christum corporatum venisse confitetur, is à Deo est.

3 Quisquis autem spiritus Jesum Christum corporatum venisse non confitetur, is à Deo non est. Atque hoc illud est de Antichristo quod audivisti, venturum esse, qui jam nunc in mundo est.

4 Vos à Deo estis filioli, & eos viciisti: quoniam major est qui in nobis, quam qui in mundo est.

5 Illi à mundo sunt, itaque à mundo loquuntur, cōsque mundus audit.

6 Nos à Deo sumus: Deum qui novit, nos audit: qui à Deo non est, non audit nos.

Inde quis veritatis, quis fit erroris spiritus, cognosciamus.

7 Charissimi, amemus nos inter nos. Nam amor à Deo est: ac quisquis amat, ex Deo natus est, Deumque novit.

8 Qui non amat, non novit Deum: nam Deus amor est.

9 In eo patuit Dei erga nos amor, quod suum filium unicam misit Deus in mundum, ut per eum vivamus.

10 In eo amor est, quod Deus, non quia nos eum, sed quia ipse nos amaverit, misit filium suum, pro peccatis nostris paculum.

11 Charissimi; si sic nos amat Deus, nos vicissim debemus amare nos mutuo.

12 Deum nemo unquam vidit. Si alius alium amamus, manet in nobis Deus, sumusque ejus perfecto amore prædicti.

13 Hinc & nos in eo, & in nobis eum manere intelligimus, quod nobis suum spiritum impertivit:

14 & nos vidimus & testamur à patre legatum esse filium, servatorem mundi.

15 Quisquis Jesum Dei esse filium confessus fuerit, & in eo Deus, & is in Deo manet.

16 Et nos amorem, quo nos Deus prosequitur, novimus ac credimus. Deus amor est: & qui in amore manet, in Deo manet, & Deus in eo.

17 In eo perfecto amore prædicti sumus, si de judicii die confidimus, quod qualis ille est, tales nos sumus in hoc mundo.

18 In amore metus non est: quin perfectus amor foras qualiter metum, quoniam metus cruciatum habet: quique metuit, perfecto amore non est.

19 Nos

19 Nos eum amamus, quoniam prior ipse nos amat.

20 Si quis à se Deum amari dicet, & tamen fratrem suum odit, mendax est. Qui enim fratrem suum, quem vidit, non amat: Deum, quem non vidit, qui possit amare?

21 Atque hoc ab eo præceptum habemus, ut Deum qui amat, suum quoque fratrem amet.

CAPUT V.

Ostendit fraternalm amorem & fidem esse res conjunctas. Nullam autem haberi posse fidem Deo, nisi credendo in Christum. Hinc certa est invocatio: ut pro fratribus etiam valeant preces nostre.

Quisquis Iesum credit esse Christum, ex Deo natus est: & quisquis genitorem amat, etiam ex eo natum amat.

2 Hinc intelligimus amari à nobis Dei filios, si Deum amamus, ejusque præceptis obtemperamus.

3 Is enim Dei amor est, si ejus præceptis obtemperamus, quæ sanè ejus præcepta gravia non sunt.

4 Nam quicquid ex Deo natum est, vincit mundum: & hæc victoria est, quæ vicit mundum, fides nostra.

5 Quis est qui vincit mundum, nisi qui credit Iesum esse Dei filium?

6 Hic est qui venit per aquam & sanguinem Jesus Christus: non in aqua solum, sed in aqua & sanguine. Et spiritus est qui testatur: siquidem spiritus est veritas:

7 quoniam tres sunt qui testantur (in caro, pater, sermo, & spiritus sanctus: & hi tres unum sunt.

8 Item tres sunt, qui testantur in terra) spiritus, & aqua & sanguis, qui tres unum sunt.

9 Si hominum testimonium admittimus, Dei testimonium maius est. Atque hoc est quod Deus de filio suo testimonium dixit:

10 Qui credit in Dei filium, is in se Dei testimonium habet. Qui Deo non credit, mendacem facit eum: quod testimonio fidem non habeat, quod dixit Deus de filio suo.

11 Est autem hoc testimonium, quod æterna vita donavit nos Deus, quæ vita in ejus filio est.

12 Qui Dei filium habet, vitam habet: qui Dei filium non habet, vitam non habet.

13 Hæc ego vobis, in nomine filii Dei creditibus, ideo scripsi, ut vos æternam habere vitam sciatis, utque in nomen filii Dei creditis.

14 Atque ea est quam ad eum habemus confidentia, quod si quid ex ejus voluntate postulamus, audit nos:

15 Quod si nos ab eo audiri scimus, quicquid poscamus, scimus ea obtinuisse nos quæ ab eo poposcimus.

16 Si quis fratrem suum peccatum non lethale committere viderit, si is Deum poscat, Deus illi vitam dabit, videlicet peccantibus non lethaliter. Et lethale peccatum, pro quo orandum esse non dico.

17 Omnis injustitia est peccatum. Est & peccatum non lethale.

18 Scimus quisquis ex Deo natus est, eum non peccare, nam ex Deo natus scipsum servat, nec eum Malus attingit.

19 Scimus nos à Deo esse, totum-

omque mundum in Malo ja-
so Scimus item Dei filium
misce & nos eo ingenio dona-
ut verum cognoscamus De-

um, sumusque in vero, in ejus
filio Jesu Christo. Is verus est
Deus, æternaque vita.

21 Filioli cavete deastros :
Amen.

JOHAN. APOSTOLI EPISTOLA SECUNDA.

CAPUT I.

*Inscribitur hæc epistola eximia
ac prestanti dignitate fami-
na, que filios in Dei timore
recte educatos habebat. Hanc
orat, ut in charitate Christiana
perseveret, ne in Antichristos
incidat, quin potius eos omni-
no viter.*

SE N I O R electæ dominæ
ejusque liberis, quos ego
verè amo: nec ego solus,
sed etiam omnes, qui veritatem
noverunt,

2 propter veritatem, quæ &
in nobis manet, & nobis aderit
in sempiternum.

3 Adsit vobis gratia, miseri-
cordia, pax, à Deo patre, & à
Domino Jesu Christo, patris fi-
lio, cum veritate ac charitate.

4 Lætatus sum magnopere,
quod liberos tuos ex veritate
vivere comperi, sicut præceptum
aceperimus à patre.

5 Et nunc rogo te, domina,
non quo tibi novum scribam
præceptum, sed quod habuimus
ab initio, ut amemus nos mu-
tu.

6 Est autem in eo situs a-
mor, ut ex ejus præceptione

nos geramus. Hæc est præ-
ptio, quemadmodum audivisti
ab initio, ut ex ea vivatis :

7 quoniam multi impostores
in mundum introiverunt, qui
Jesum Christum corporatum
venisse non confitentur. Hic
ille impostor & Antichristus
est.

8 Date operam ne perdamus,
quæ elaboravimus, sed merce-
dem plenam accipiamus.

9 Quisquis delinquit neque
manet in doctrina Christi, De-
um non habet. Qui manet in
doctrina Christi, is & patrem
habet & filium.

10 Si quis venit ad vos, qui
hanc doctrinam non ferat, eum
domum ne accipite, neque sal-
vere jubete.

11 Qui enim salvare jubet,
participat ejus pravæ facta.

12 Cùm multa vobis habe-
rem scribenda, nolui charta &
atramento, spero enim me ven-
turum ad vos & coram collocu-
turum, ut plenam percipiatis
lætitiam.

13 Salutant te liberi tua
roris electæ : Amen.

JOHAN.

JOHAN. APOSTOLI

EPISTOLA TERTIA.

CAPUT I.

Hospitalitatem Gaii laudat, &
Diotrephis petulantiam accusans, Gaium monet, ut bene
faciendo perseveret. Postremo
Demetrium commendat.

SENIOR Gaio charissimo,
quem ego verè amo.
2 Charissime, cupio te
ante omnia feliciter agere ac va-
lere, quemadmodum animo fe-
liciter agis.

3 Lætatus sum enim vehe-
menter, cùm venissent fratres,
& tuam veritatem testati essent,
uti ex veritate vivas.

4 Majorem lætitiam nullam
habeo, quām ut audiam meos
natos ex veritate vivere.

5 Charissime, fideliter agis,
quicquid erga fratres & hospites
facis,

6 qui tuam charitatem in ec-
clesiā conspectu testati sunt:
quos, recte facies, si ut Deo
dignum est deduxeris.

7 Nam pro ejus nomine pro-
fecti sunt: nihilque ab extra-
neis acceperunt.

8 Nos verò tales accipere

debemus, ut veritatis simus ad-
jutores.

9 Scripsi ecclesiā: sed qui
vult eorum esse primarius,
Diotrephes, non admittit
nos.

10 Itaque si venero, comme-
morabo, qualia patret facinora,
qui in nos verbis improbis gar-
riat: nec his contentus, nec ipse
fratres admittat, & volentes
prohibeat, exque ecclesia ejiciat.

11 Charissime, ne imitare
malum, sed bonum. Qui bene-
facit, à Deo est, qui verò male
facit, Deum non novit.

12 Demetrius & omnium &
ipsius veritatis testimonio com-
mendatus est: & nos idem te-
stamur, & vos verum esse testi-
monium nostrum scitis.

13 Multa haberem scribenda
tibi, sed nolo tibi charta &
atramento scribere.

14 Brevi te, ut spero, vide-
bo, & præsentes colloquemur,
Vale.

15 Salutant te amici. Salutis
amicos nominationem.

JUDÆ

IUDÆ APOSTOLI E P I S T O L A.

C A P U T I.

Admonet pios ut sibi caveant ab eo hominum genere, qui ex Christi gratia lasciviendi praetextum captant, quos non impunè laturos ejus gratiae contemptum, tribus exemplis monstrat, & vaticinium Enoch profert: Modum denique piis ostendit, quo omnes eorum machinas disjicere queant.

JUDAS Jesu Christi servus, Jacobi frater, sanctificatis in Deo Patre, & Jesu Christo reservatis, vocatis, 2 misericordiam, & pacem, & charitatem plurimam dicit.

3 Charissimi, cum vobis de communi salute scribere summo studio contulerem, necesse habui vos scribendo cohortari, ut fide, quæ semel sanctis est tradita, certetis.

4 Irreperunt enim homines quidam, olim ad hoc ipsum supplicium designati, impii, Dei nostri beneficium transferentes in libidinem: & solum herum Deum, Dominumque nostrum Jesum Christum negantes.

5 Illud autem vobis, quod semel didicistis, commemorare volo, quod Dominus, cum populum ex Ægypto servasset, rursum eos, qui non considerant, perdidit.

6 angelosque, qui suam originem non retinuissent, sed suum domicilium reliquissent,

ad magni Dei iudicium aeternis vinculis sub tenebris servandos curavit:

7 ut Sodoma & Gomorra, finitimæque urbes, quoniam consimili modo meretricæ, impudici corporis libidinibus obsecutæ sunt, jacent ad exemplum, poenas igne luentes sempiterno.

8 Similiter hi quoque somniantes, corpora habent polluta, & dominatum repudiant, dignitatibusque maledicunt.

9 Atqui Michael ille princeps angelus, cum disceptrans cum diabolo, de Mosis corpore disputaret, non ausus est sententiam ferre maledicam, sed dixit: Increpet te Dominus.

10 Isti verò & quæ ignorant, de iis maledicunt: & quæ naturaliter, brutorum animalium more intelligunt, in iis corrupti sunt.

11 Væ eis, quoniam Cainiana via grassantur, & erroris Baalaamici mercede profligati sunt, Coranaque coniuratione pereunt.

12 Hi sunt in vestris charitibus labes, irreligious convivantes, seipso pascentes, sicca nubes ventis circumactæ, arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ ac eradicatae,

13 feri fluctus maris, spumantes suas fœditates, stellæ errantes, quibus reservatur caligo sempiterna tenebrarum.

14 De his etiam vaticinatus est septimus ab Adamo Enochus, dicens:

15 Venturus est Dominus cum suis sanctis legionibus, ut in omnes iudicium exerceat, omnesque eorum impios convincat omnium quæ patraverint, impiè factorum, omniumque quæ contra eum atrociter dixerint fontes impii.

16 Hi sunt oblocutores, queruli, cupiditatibus suis obsequentes, & ore loquentes pratumida, personas admirantes utilitatis gratia.

17 Vos vero, charissimi, recordamini ea quæ à Domini nostri Jesu Christi apostolis praedita sunt,

18 qui vobis dixerunt, futuros postremo tempore illusores, ex suis impiis cupiditatibus viventes.

19 Hi sunt qui seipso fecerunt, animales spiritum non habentes.

20 Vos vero, charissimi, in sanctissima vestra fide vosipos exadificantes, sacro afflato Deo supplicantibus,

21 vos in Dei caritate conservate, expectantes Domini nostri Jesu Christi misericordiam, ad aeternam vitam,

22 & alios miseramini, delectum habentes:

23 alios religiosè servate, igne rapientes, exosi etiam carne coinquinatam vestem.

24 Ei vero qui vos experti delicti servare, & in gloria suis conspectu inculpatos cum latitia sistere potest,

25 soli s' pienti Deo servatori nostro gloria, & magnitudo imperium, & potentia, nunc & in omnia secula: Amen.

EPISTOLA AD HEBRAEOS.

CAPUT I.

Ut ostendat doctrinam à Christo allatam primas tenere, quia sit omnium prophetarum clausula, nominatim illum supra angelos effert, & variis scripture testimoniis longè omnibus præcellere probat.

Multifariam & multipliciter olim Deus maiores, per vates alloquutus,

2 postremis hisce temporibus alloquutus est nos per filium, quem omnium statuit pre-

redem per quem etiam mundum fecit.

3 Qui cùm sit ejus gloria splendor, & forma expressa substantia, feratque cuncta suo potenti sermone, facta per se metipsum expiatione peccatorum nostrorum, confedit ad dexteram maiestatis, in sublimi,

4 tantò angelis factus præstantior, quanto excellentius quam illi nomen obtinuit.

5 Cui enim dixit unquam angelorum? Filius meus es tu,

ego

Seceris hodie genui te? Et tur-
ba haec: Ego ei pater, & ipse mi-
llus erit.

Item cum in orbem indu-
spissum primogenitum, dicit: Eum
Deus adorent omnes divini an-
geli.

Et de angelis quidem sic
dicit: Qui angelis utitur spiri-
tum, & ministris ignea flam-
ma.

Sed de filio: Solium tuum, &
in omnem permanet eter-
nitas: sceptrum aequitatis,
sceptrum regni tui est.

Justitiam amas, perosus
improbatem: propterea De-
us, tuus Deus, oleo te laetifico
potius inunxit, quam tuos so-
cios.

Et: Tu principis, Do-
mine, terram fundasti, & opera
manuum tuarum sunt cœli.

Et illi quidem peribunt,
te permanente, omnesque tan-
quam indumentum invetera-
scunt.

&, te tanquam amictum
eos involvente, obsolescent. At
tu is es, qui annorum sis infini-
torum.

Item cui unquam angelo-
num dixit: Sede ad dexteram
meam, donec ex tuis hostibus
faciam pedum tuorum subselli-
um?

Nonne sunt omnes pro-
curatores spiritus, qui ad mini-
sterium legantur, propter eos
qui salutem adepturi sunt?

C A P U T II.

Inde infert, Christi doctrinae so-
lidam audientiam deberi, &
eum nobis fratris loco in carne
nostra proponit, ut libentius
nos totos illi tradamus.

Propterea eò magis nobis at-
tendenda sunt audita, ne
forte perfluamus.

Si enim habitus per angelos
sermo ratus fuit, & omne deli-
ctum ac contumacia dignas lu-
it poenas:

quomodo effugiemus nos;
tanta salute neglecta? Quæ
sumpto à Domino ejus eloquen-
da initio, ab iis qui audierant,
apud nos est confirmata,

attestante Deo ostentis &
miraculis, variisque prodigiis,
& spiritus sancti donationibus,
suo arbitratu.

Non enim angelis subjecit
orbem futurum, de quo loqui-
mur.

Sic autem testificatus est a-
licubi quidam: Quid est homo,
ut ejus memineris? quid est ho-
miae natus, ut eum cures?

Eum paulò angelis mino-
rem fecisti: eum gloria & ho-
nore coronaisti, & operibus pra-
fecisti manuum tuarum.

Omnia ejus pedibus subje-
cisti. Nam omnia ei subjicien-
do, nihil reliquit non ei subje-
ctum. Nunc nondum videmus
ei omnia subiecta,

sed paulò angelis minorem
factum videmus Jesum, propter
necis supplicium gloria & ho-
nore coronatum, ut Dei benefi-
cio pro cunctis pateretur mor-
tem.

Decebat enim, ut is, pro-
pter quem & per quem sunt
omnia, tot filii in gloriam du-
cendis, eorum salutis autho-
rem suppliciis perficeret.

Nam & qui sanctos red-
dit, & qui sancti redduntur, om-
nes sunt ab uno. Quam ob cau-
sam eum non pudet eos vocare
fratres, dum ait.

Prædicabo nomen tuum
meis fratribus, in medio te cœ-
tu collaudans.

Item: Ego ei confidam.
Item:

Item: En ego & pueri, quos mihi tradidit Deus.

14 Jam cum pueri carnem & sanguinem habeant, ipse simili-
ter iisdem praeditus fuit, ut per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperium, hoc est, Diabolum:

15 eosque liberaret, qui mortis metu, per omnem vitam ser-
vituti erant obnoxii.

16 Non enim angelos, sed Abrahami semina assumpsit:

17 & proinde debuit per omnia fratribus, esse similis, ut misericors fieret, fidusque pontifex in rebus divinis, quo populi peccata expiatet.

18 Quoniam enim passus est ipse dum tentaretur, potest, qui tentantur subvenire.

C A P U T III.

Nunc ostendit quantò inferior sit Moses Christo, nempe quantum dicitur servus à Domino, Inde exhortationes minasque admisceat ex Davidis testimonio, si quis vel contumaciter repugnet, vel ad obsequendum sit tardior.

Proinde fratres sancti, caletis vocatus participes, considerate legatum & pontificem professionis nostre Christum Iesum,

2 fidelem erga eum à quo factus est, ut Moses in tota ejus domo fidelis erat.

3 Hic enim tantò majore, quam Moses, gloria affectus est, quantò majorem habet quam domus honorem is, qui eam condidit.

4 Omnis enim domus ab aliquo conditur: qui autem omnia condidit, Deus est:

5 Et Moses quidem fidelis erat in ejus universa domo, ut

famulus, ad ea testanda, que erant dicenda.

6 At Christus ut filius est ejus domini præpositus, cuius dominus sumus nos, si modo confidentiam & spei gloriationem ad extremum firmam tenemus.

7 Quamobrem ut ait spiritus sanctus: Hodie si ejus vocem audieritis,

8 Nolite indurare corda vestra, ut in jurgio, die tentationis, in solitudine,

9 ubi me tentavere majores vestri, cum me probaverunt, & opera mea viderunt armos quadraginta.

10 Itaque pertulit illius nationis, cogitans eos semper ammis errare, meorumque institutorum ignaros esse,

11 iratus juravi non esse in meam quietem ingressuros.

12 Videte, fratres, ne forte sit in aliquo vestrum prava difidentia mens, deficiendo à viiente Deo:

13 quin vos inter vos quotidie cohortamini, quandiu hodie dicitur, ne quis vestrum peccati fraude occallescat.

14 Etenim Christi consorts facti sumus, si modo hoc argumentum ab initio ad finem firmum tenemus,

15 in quo dicitur: Hodie si ejus vocem audieritis, nolite indurare corda vestra, ut in jurgio,

16 Nam pars eorum qui audierunt, iugati sunt, non omnes ex Ægypto ducti Mosis egressi.

17 Quorum ergo pertulit annos quadraginta? nonne eorum qui peccarunt, quorum membra ceciderunt in solitudine?

18 Quibus autem juravit, non esse in suam quietem ingressuros, nisi contumacibus?

19 quos

qui 19 quos videmus ingredi non
quiesce, propter diffidentiam.

CAPUT IV.

*liberationem comminationi ad-
miserit ne quemadmodum pa-
nes requie sibi oblata priven-
tur, sed in eam ingredi stude-
bit. Inde initium facit retra-
bandi de sacerdotio Christi.*

Quamobrem metuamus, ne,
si forte desinat ingredi-
di in ejus requietem promis-
to, aliquis nostram tardasse vi-
tatur.

2 Etenim nobis denuncia-
tum est, quemadmodum illis.
sed illis nihil auditus sermo
fuerit, non conjunctus cum
votum fidei qui audiverant.

3 Ingredimur enim in requie-
tem, qui fidem habemus :
quemadmodum dixit, Iratus ju-
ravi, non esse in meam requie-
tem ingressuros : cum tamen ex-
res jam ab orbe condito fuissent.

4 Nam quodam in loco de-
die septimo sic dictum est : Re-
quietique Deus die septimo
ab omnibus suis operibus.

5 Atque hic rursum : Non
esse in meam requietem ingre-
suros.

6 Ergo cum supersit ut ali-
qui in eam ingrediantur, & qui-
bus ante denunciatum est, non
ingressi sint propter contumaciam,

7 rursum quandam statuit
David diem, Hodie dicens, tan-
to post tempore, ut dictum est :
Hodie si ejus vocem audieritis,
volite inducere corda vestra.

8 Si enim eos Iosua quietos
reddidisset, nunquam ille postea
de alio loqueretur die.

9 Supereft ergo Sabbatis-
mus divitio populo.

10 Qui enim in ejus requie-
tem ingressus est, is à suis requi-
evit operibus, quemadmodum
Deus à suis.

11 Quamobrem demus ope-
ram, ut in illam requietem
ingrediamur, ne quis eo-
dem contumaciz exemplo ca-
dat.

12 Est enim divinus sermo vi-
vus & efficax, & quovis anticipi
gladio acutior, ac penetrans us-
que ad divisionem animæ, & spi-
ritus, compagumque & medul-
larum, & animi cogitationum,
consiliorumque judex :

13 adeoque nulla res ei ob-
scura est, ut omnia nuda & re-
supina sint ejus oculis, de quo
loquimur.

14 Habentes ergo summum
Pontificem, qui cœlos penetra-
vit, Jesum Dei filium, tenea-
mus professionem.

15 Non enim eum habemus
Pontificem, qui nostris infirmi-
tibus affici non possit : sed qui
sit in omnibus similiter pericli-
tatus, circa peccatum.

16 Accedamus ergo confi-
denter ad gratia solium, ut mi-
sericordiam adipiscamur, & gratia-
m inveniamus ad opportu-
num auxilium.

CAPUT V.

*Primo docet quoniam sit summi
Pontificis officium. Secundo,
Chriatum à Deo nostrum Pon-
tificem constitutum esse, O-
vere præstisse que summi
Pontificis erant.*

OMnis enim Pontifex ex
hominibus desumptus,
pro hominibus præst rebus di-
vini, ut munera victimasque li-
bet pro peccatis :

2 potestque facilis esse igno-
rantiis & hallucinatis : ut
pote

pote cùm ipse sit infirmitate circundatus,

3 & propter hanc debeat, ut pro populo, sic etiam pro seipso libare piacula.

4 Neque sibi quisquam eum honorem arrogat, nisi qui vocatur à Deo, quemadmodum Aaron.

5 Sic Christus quoque non ipse sibi eum honorem vendicavit, ut fieret pontifex, sed is qui sic eum alloquitus est: Tu meus es filius, ego te hodie genui.

6 Sicut alibi quoque dicit: Tu es sacerdos in æternum ad rationem Melchisedechi.

7 Is Christus quum mortalis ageret, precibus ac supplicatiōnibus ei, qui se à morte servare poterat, libatis cum vehementi questu ac lachrymis, & pro sua religione exauditus,

8 quamvis filius, didicit tamen ex iis quæ passus est obedientiam:

9 & perfectus, omnibus sibi obedientibus salutis æternæ causa fuit,

10 appellatus à Deo pontifex ad rationem Melchisedechi.

11 De eo nobis multa dicenda sunt, eaque explicatu difficultia, quandoquidem vos auribus segnes estis.

12 Etenim cùm per tempus magistri esse debeatis, rursum docendi estis, quæ prima divinorum oraculorum elementa sint: & ii estis quibus lacte sit opus, non solido cibo.

13 Cuicunque enim cum lacte res est, is orationis justitiae rudis est, quippe infans.

14 Adulorum autem est solidus cibus, qui propter habitum, sensus habent ad boni malique discretionem exercitatos.

C A P U T VI.
Hebreorum puerilem ignaviam perstringens, severa denuntiatione eos terret, & matuè proficiendi studium excitat, meliora de ipsis sperans, Abram exemplum citat, fidemque rebo Dei innixam, ancbam comparat.

Quapropter omisso radimento Christi sermone, ad perfectionem tendemus, non denuò fundamenta venientes correctionis mortuorum operum, fidei Deo habendæ,

2 doctrinæ, baptismorum impositionisque manuum & surrectionis mortuorum, suppliciæ semperiterni.

3 Atque id faciemus, si per miserit Deus.

4 Fieri enim non potest, qui semel collustrati cœldum donum gustarunt, & participi fuerunt Sancti spiritus,

5 præclaraque Dei dicta ævi futuri virtutes gustarunt,

6 & tamen relabuntur, iterum vita correctione revertentur: qui sibi Dei filium nostrum crucifigant, & in eum exemplum edant.

7 Nam terra quæ imber sepius in se venientem combatit, & herbam parit illis accommodatam, propter quos colitur ea Dei favore felicitatur.

8 At quæ spinas effert, & bulos, improba est, & affinis ecretioni, ad extremumque urenda.

9 Quanquam de vobis, amici, meliora nobis, & salutis via persuasimus, licet ita loquimur.

10 Nec enim ita injustus Deus est, ut oblitus sit vestrum, laboremque charitan-

Christus. In summa cur cedere Lex Evangelio debeat.

IS enim Melchisedechus Soly-
ma rex, summi Deli sacer-
dos, qui Abrahomo à regum
cæde redeundi occurrit, cum-
que faustis omnibus prosecutus
est,

2 cui etiam decumas omni-
um dedit Abrahamus: qui Mel-
chisedechus primùm justitiaz rex
interpretatur: deinde Solyms
rex, hoc est, pacis rex,

3 sine patre, sine matre, sine
majoribus, nec ævi principium,
nec vitz finem habens, ac Dei
filio consimilis, manet sacerdos
in perpetuum.

4 Videlis autem quantus sit
hic, cui etiam decumas dederit
Abrahamus ex manubiis, sum-
mus ille pater,

5 Et quidem qui à Levi ge-
nus sacerdotium ineunt, in
mandatis habent, ut populum
ex lege decimant: hoc est, suos
confanguineos, quamvis ex A-
brahami lumbis egressos.

6 Is vero qui ad idem cum eis
genus non refertur, Abrahamum
decimavit, & habentem promis-
sa prosecutus est faustitate.

7 Jam vero sine ulla controv-
ersia, minori à præstantiore
impertitur faustitas:

8 & hic quidem decumas
morituri homines accipiunt: at
illuc, is quem vivere traditur.

9 Atque ut ita dicam, in A-
brahamo etiam Levis, qui decu-
mas accipit, decimatus est.

10 Adhuc enim in patris
lumbis erat, cum illi Melchise-
dechus occurrit.

11 Quod si in Levitico sacer-
dotio sita foret perfectio (nam
sub eo sacerdotio lata lex est
populo) quid jam opus esset
ad rationem Melchisedechi ali-

*H*abenus ipsis stimulavit, ut
attentè expenderent, quæ in
Melchisedecho consideranda
sunt. In quibus similis sit

um existere sacerdotem dici, ac non ad Aharonis rationem?

12 Transferendo enim sacerdotio, etiam legis translatio siat necesse est.

13 Nam de quo hac dicuntur, is alia tribus est, ex qua nullus astat arx.

14 Perspicuum est enim, à Juda exortum esse Dominum nostrum: ad quam tribum quod pertineret, nihil de sacerdotio locutus est Moses.

15 Atque id eo etiam magis manifestum est, si ad Melchisedechi similitudinem existit sacerdos alius.

16 qui non ex humani præcepti lege factus sit, sed ex vi indissolubili vitz.

17 Sic enim testatur: Tu es sacerdos in æternum, ad rationem Melchisedechi.

18 Fit enim præcepti superioris abrogatio, propter ejus infirmitatem & inutilitatem:

19 quandoquidem nihil perficit lex, sed adjectio melioris spei, per quam ad Deum accedimus:

20 melioris, inquam, quatenus non abest iurandum. Nam illi sine jurejurando facti sunt sacerdotes:

21 hic verò cum jurejurando, per eum qui de eo sic dicit: Jurat Dominus non mutaturus sententiam, tu sacerdos es in æternum, ad rationem Melchisedechi:

22 tanto præstantioris testamenti sponsor fuit Jesus.

23 Et illi quidem plures fuere sacerdotes, quod morte prohiberentur permanere.

24 At hic, quia durat in sempiternum, nunquam transiitum habet sacerdotium:

25 & icticco planè servate

poteſt eos, qui per ipsum Deum adeunt, quippe qui ſempre vivat ad supplicandum pro eis.

26 Talis enim nobis conueniebat pontifex, pius, vitii ex pers, intemeratus, à fontibus alienus, cœlisque ſublimior ſatus,

27 qui non habet quotidie neceſſe, ſicuti pontifices, priu pro suis peccatis victimas libare, deinde pro populi.

28 Hoc enim ſemel fecit, dum ſeipſum libavit.

29 Lex enim homines contiuit pontifices, imbecillitate præditos: at jurisjurandi legem ſecuti ſermo, filium in perpetuitatem perfectum.

C A P U T VIII.

Quod certius probet abrogatas esse Legis ceremonias, ideo instauratas esse commemorat, ut celesti prototypo fervirent, remiæ locum adducit, ut veteris Testamenti correctionem probet.

Huius autem orationis summa est, quod eiusmodi habemus pontificem, qui conſedit ad dexteram filii maiestatis, in cœlis,

2 sanctuarii sacrificus, & rei tabernaculi, quod fixit Dominus non homo.

3 Omnis enim pontifex ob munera victimasque libandas constituitur: ideoque necesse est, ut hic quoque aliquid beat, quod libet.

4 Nam si foret in terris, nesciunt sacerdos quidem effici, quoniam sint sacerdotes qui ex legē munera obmoveant,

5 qui quidem cœleſtium emplo & umbra ceremoniis operantur, quemadmodum osculo monitus est Moses, abſolute

tabernaculum. Vide, in-
spexit, ut omnia facias ad exem-
plum tibi in monte demonstra-
tis.

6 Nunc hic tanto præstanti-
us sortitus est munus, quanto
melioris est testamenti seque-
nter, quod melioribus adhibitis
promissis compositum est.

7 Si enim primum illud vi-
libet careret, non quereretur se-
cundi locus.

8 Atqui ille eos accusans sic
loquitur: Futurum est (inquit
Dominus) ut faciam cum Isra-
elis Judæque domo novum te-
mentum,

9 non quale testamentum fe-
dicum eorum majoribus, tum
cum eos manu prehensos ex Æ-
gypto eduxi. Nam illi in meo
testamento non manserunt, &
ego eos neglexi, inquit Domi-
nus.

10 Sed hoc est testamentum
quod cum Israelis domo fa-
ciam post illud tempus, inquit
Dominus. Indam meas leges in
eorum mentes, inque eorum ani-
mos eas inscribam, & ego eis
Deus, & ipsi mihi populus e-
runt.

11 Neque jam inter se &
alii alios Dominum cognoscere
docebunt: nam omnes ab eo-
rum minimo ad maximum me
tognoscent:

12 quoniam eorum vitiis ve-
niā dabo, nec eorum peccata
& scelerā deinceps recordabor.

13 Dum novum dixit, prius
antiquavit.

14 Quod autem antiquatur
ac senecit, id est prope interi-
tum.

C A P U T IX.
Tabernaculi dispositionem, & ri-
tus Legales ad veritatem in

Christo exhibitam conferens,
concludit non jam amplius al-
lio sacerdote opus esse, quis ipse
Christus sub novo Testamento
has partes impletat.

H Abebat autem prius testa-
mentum instituta cere-
moniarum, mundanumque san-
ctuarium.

2 Fuit enim conditum pri-
mum tabernaculum, in quo erat
candelabrum, & mensa, & appo-
sitio panum, quæ sacra dicitur.

3 Post secundum velum erat
tabernaculum, quod sanctissi-
mum sanctuarium appellatur,
aureum habens thuribulum, &
arcam testamenti, undique te-
ctam auro:

4 in qua erat urna aurea, ha-
bens manna, & Aharonis virga,
quæ germinaverat, testamenti-
que tabula.

5 Super eam erant splendidi
Cherubi, propitiatorium inum-
brantes, de quibus non est nunc
dicendum singulatim.

6 His autem ita compositis,
in primum tabernaculum sem-
per ingrediuntur sacerdotes,
ceremonias obeuentes:

7 at in secundum semel in
anno solus pontifex, non absque
sanguine, quem & pro seipso,
& pro populi imprudenter com-
missis libat:

8 hoc declarante sancto spi-
ritu, nondum patefactam esse
sanctuarii viam, adhuc priore
tabernaculo statum habente:
quæ ejusmodi res erat, ut præ-
sens in tempus aliam rem in-
dicaret,

9 quo tempore munera &
hostie libarentur, quæ immo-
latorem, quod ad conscienti-
am attinet, perficere non pos-
sent,

10 posita tantum in cibis & potionibus, diversisque lotionibus, & carnalibus institutis, usque ad correctionis tempus.

11 At Christus advenit, futurorum bonorum pontifex, qui per maius perfectiusque tabernaculum, non manufactum, hoc est non hujus structurae,

12 neque per hircorum & vitulorum sanguinem, sed per suum iphius sanguinem, ingressus est semel in sanctuarium, aeternam liberationem adeptus.

13 Si enim taurorum & hircorum sanguis, juvencaque cenis, pollutos aspergens, lustrat ad corporis puritatem :

14 quanto magis Christi sanguis, qui per aeternum spiritum seipsum libavit innocentissimum Deo, purgavit nostram conscientiam a mortuis operibus, ut viventem colamus Deum?

15 Atque ideo novi testamenti sequester est, ut mortis interventu ad expiationem commissorum in primum testamento, vocati consequantur promissam hereditatem semperternam.

16 Nam ubi est testamentum, testatoris mortem consequi necesse est.

17 Testamentum enim post mortem ratum est: siquidem nondum valet, dum vivit testator.

18 Itaque ne primum quidem sine sanguine sanctum est.

19 Effatus enim omnia mandata ex lege Moses universo populo, sumpto vitulorum & hircorum sanguine, cum aqua & lana coccina ac byssopo, ipsum librum & universum populum conspersit,

20 dicens: Hic est sanguis

testamenti, quod ad vos mandavit Deus.

21 Tabernaculum quoque & omnem ceremoniarum suppellestilem sanguine similiter omnia conspersit.

22 Et ferè sanguine omnia ex lege purgantur, nec absque sanguinis fusione datur venia.

23 Necesse est ergo, coelestium exempla hisce purgari: ipsa autem coelestia potioribus sacrificiis, quam sunt haec.

24 Non enim in manufactum sanctuarium ingressus est Jesus, quod veri sanctuarii exemplar foret: sed in ipsum celum, ut nunc Deo coram appareat nobis.

25 Neque ut sape seipsum libaret, quemadmodum pontifex ingreditur sanctuarium quotannis, exhibito sanguinelieno:

26 alioquin fuisset ei sape patientium supplicium ab orbe condito. Nunc semel sub seculorum exitu, ad obliterandum suo sacrificio peccatum, extitit.

27 Ac quomodo hominibus semel moriendum est, deinde sublendum judicium:

28 ita Christus semel a multorum tollenda peccabatus, iterum sine peccato conspicetur expectantibus se a salutem.

CAPUT X.
Legis sacrificia inde colligit in firma fuisse, quia quotannis repetebantur, Christi vero hostiam unicam esse, & perficiam, Davidis testimonio probat. Hinc exhortationem subiiciens, severe iis minatur quod Christi gratiam abjecerit. Postremò tolerantiam, que a fide nascitur, commendat.

Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum repräsentationem, anniversariis iisdem sacrificiis, quæ jugiter fiunt, nunquam potest accidentes perficere.

2 Alioquin nónne fieri desíssent, quod semel purgati immolatores, nullius jam sibi peccati essent concii?

3 Atqui per ea fit quotan-

nis peccatorum commemoratio.

4 Fieri enim non potest, ut

taurorum caprorumque sanguis

peccata tollat.

5 Itaque in mundum ingre-

diens dicit: Sacrificium & fer-

tum tibi non placet, corpus au-

tem perfecisti mihi:

6 Victimis & piaculis non de-

lectaris.

7 Tunc dixi: En adsum: in capite libri scriptum est de

me, ut exequar Deus volunta-

tem tuam.

8 Cum superius dixisset, sa-

crificium, & fertum, & victi-

mas, & piacula ei non placere,

nec accepta esse quæ ex lege fi-

unt, deinde dicit: En adsum,

ut exequar Deus voluntatem

tuam.

9 Tollit prius, ut alterum

statuat:

10 in qua voluntate semel

lustrati sumus per corporis Je-

su Christi libationem.

11 Cumque omnis sacerdos

pergit quotidie ceremoniis fun-

gi, & eadem sepe sacrificia fa-

cere, quæ peccata adimere nun-

quam possunt:

12 ille uno pro peccatis fun-

ctus in perpetuum sacrificio,

consedit ad Dei dexteram,

13 deinceps expectans, do-

nec ejus hostes fiant ejus pedum

subsellium.

14 Uno enim libamento per-

fecit in perpetuum lustran-

dos:

15 id quod nobis testatur

etiam spiritus sanctus, qui ita

prædixerit:

16 Hoc est testamentum,

quod cum eis faciam post il-

lud tempus, inquit Dominus:

Indam meas leges in eorum

mentes, inque eorum animos

inscribam,

17 nec eorum peccata &

scelerá deinceps recordabor.

18 Ubiquitem est peccatorum

venia, nulla supereft pro pec-

cato libatio.

19 Quamobrem, fratres, cùm

ad sanctuarium aditum habe-

mus liberum, per Jesu sanguinem,

20 quam viam nobis lustra-

vit recentem atque vivam, per

velum, hoc est per suum cor-

pus:

21 cumque pontificem habe-

amus, Dei domui præfatum,

22 accedamus cum vero ani-

mo, plenaque fide, & animis à

mala conscientia ablutis, & cor-

poribus aqua pura lotis,

23 teneamus spei professio-

nen immobilem (fidelis enim

est qui promisit,)

24 & videamus ut alii alios

ad charitatem & recte facta

provocemus:

25 néve nostram consociati-

onem deseramus, ut solent non-

nulli: sed cohortemur, idque

eo magis, quod videtis instare

diem:

26 Nam si, postquam veri

cognitionem assecuti sumus, da-

ta opera peccamus, non jam

supereft ullum pro peccatis sa-

crificium,

27 sed horrenda quadam

expectatio judicii, ignisque fa-

sitia adversarios confecturi.

28 Si quis contra Moysicam legem commisit, is citra ullam misericordiam, ex duorum triumve testimonio moritur:

29 quanto graviore putatis afficiendum poena, qui Dei filium proculcaverit, testamentique sanguinem, per quem iustificatus est, pro profano habuerit, & gratia spiritum afficerit contumelia?

30 Scimus enim quis dixerit: Mea est ultio, ego repandam, inquit Dominus. Item: Dominus vindicabit suum populum.

31 Horribile est in viventis Dei manus incidere.

32 Recordamini vero superiora tempora, in quibus collustrati magnum adversorum certamen sustinuistis,

33 partim dum ipsis per contumelias & calamitates ostentui fuistis: partim dum socii fuistis eorum, cum quibus sic actum est.

34 Nam & meorum vinculorum vicem doluistis, & facultatum vestrarum direptionem cum latitia tulistis, intelligentes habere vos penes vos ipsos meliores opes in calidis, & durabiles.

35 Quapropter nolite vestram projicere confidentiam, quae magnum est habitura praemium.

36 Nam patientia vobis opus est, ut Dei voluntatem executi, promissa reportetis.

37 Etenim per paulo post qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38 Justus autem fide vivet: quod si se subtraxerit, non est acceptus animo meo.

39 Nos vero non illi sumus, qui nos subtrahamus, ad perniciem: sed qui fidamus, ad vitam comparandam.

CAPUT XI.

Tractat usque ad finem capituli non aliunde salutem adeptos esse patres, quicunque ab initio mundi Deo probati fuerunt, quam ex fide: ut sciant Iudei hac sola se colligari patribus in sanctam unitatem.

EST autem fides speratorum subjectio, rerum demonstratio quae non cernuntur:

2 atque in ea explorati sunt antiqui.

3 Fide intelligimus mundum esse Dei iussu conditum, ita ut ex non extantibus, facta sint ea quae cernuntur.

4 Fide praestantiorem rem divinam fecit Abel, quam Cainus, Deo: per quam cum justum esse testatum est, ejus munieribus testimonium dante Deo: & per eandem mortuis adhuc loquitur.

5 Fide Enochus ita translatus est, ut mortem passus non sit: & a Deo translatus, nusquam extitit. Nam ante ejus translationem, testatum est eum placuisse Deo:

6 cui ut sine fide placeatur, fieri non potest. Credendum est enim ei, qui ad Deum accedat, Deum esse, & sui studiosis premia rependere.

7 Fide admonitus oraculo Noa de rebus, quae nondum cernerabantur, veritus Deum, extruxit arcam, ad suæ familis salutem, per quam damnavit mundum, & positam in fide iustitiam obtinuit.

8 Fide vocatus Abrahamus obedivit, in locum proficiscendo, quem hereditate obtenturus erat: & profectus est, nesciens quod vadet.

9 Fide migravit in promissam terram, ut alienam, & in-

tabernaculis habitavit ; cum Isaaco & Jacobo , ejusdem cum eo promissi cohæredibus.

10 Expectabat enim funda-
menta habentem urbem cuius
artifex opifexque Deus est.

11 Fide ipsa quoque Sara vi-
res ad jactum seminis accepit,
præterque tempus ætatis pepe-
rit, quandoquidem fidum existi-
mavit promissorem.

12 Itaque ex uno , eoque
emortuo , tam multi nati sunt,
quantus est cœlestium stella-
rum numerus , aut arenæ marini
littoris , quæ est innumerabilis.

13 Fide prædicti , mortui sunt
omnes hi , non adepti promissa ,
sed ea procul conspicati credi-
derunt , & amplexi sunt , seque-
in terra hospites & peregrinos
esse confessi .

14 Qui enim dicunt talia , pa-
triam se requirere declarant.

15 Quod si eam recordaren-
tur ex qua profecti sunt , habe-
rent revertendi tempus .

16 Nunc potiorem deside-
rant , hoc est cœlestem . Itaque
Deum non pudet eorum , quo
minus eorum Deus appellebat :
quippe quibus urbem paraverit .

17 Fide libavit Abrahamus
Isaacum , cum tentaretur : uni-
genitum obtulit , is cui illa pro-
missa fuerant ,

18 cui dictum fuerat , ejus
progeniem ab Isaaco denomina-
tumiri :

19 cogitans Deum vel ex
mortuis excitare posse : unde
eum videtur quodam modo re-
cepisse .

20 Fide in futurum fausta pre-
catus est Isaacus Jacobo & Esao .

21 Fide Jacobus moriens ,
utrique filio Josephi bene cre-
catus est , & in caput baculi sui
sese venerabundus inclinavit .

22 Fide Josephus decedens ,
Israelitarum exitum memora-
vit , deque suis ossibus mandata
dedit .

23 Fide Moses natus tres
mensæ à parentibus occultatus
est , quod puerum elegantem vi-
dentes , regis edictum veriti non
fuerunt .

24 Fide Moses postquam a-
dolevit , filia Pharaonis filius
dici recusavit ,

25 maluitque cum divino po-
pulo mala pati , quam brevem
habere peccati fruitionem :

26 majores divitias esse ra-
tus Christi probrum , quam Æ-
gypti thesauros , utpote qui præ-
mium spectaret .

27 Fide reliquit Ægyptum ,
non veritus regis iram : tan-
quam enim inaspectabilem aspi-
ceret , sic duravit .

28 Fide Pascha sanguinisque
fusionem fecit , ne primo genito-
rum intersector illos tangeret .

29 Fide item illi mare ru-
brum tanquam terra sicca tra-
fecerunt , quod experti Ægyptii ,
exhausti sunt .

30 Fide Hierichuntis mœnia
collapsa sunt , per se , tem dies
circumdata .

31 Fide Rachaba meretrix
non periit unâ curu dissidenti-
bus , quæ exploratores amicè
aceperisset .

32 Denique quid multis ?
deficit me tempus narrantem
de Gedeone , Baraco , Sampson ,
Jeptha , Davide , Samuele , & va-
tibus ,

33 qui per fidem regna ex-
pugnaverunt , justitia functi
sunt , adepti sunt promissa , ob-
thurarunt fauces leonum ,

34 vim ignis extinxerunt , gla-
diorum mucrones effugerunt ,
convaluerunt ex morbis , fortis .

in bellis fuerunt, agmina verte-runt hostium,

35 receperunt fiximis revo-catos in vitam suos mortuos. Alii autem cruciati sunt, neque se liberari siverunt, quo meliorum ass. querentur resurrectio-nem.

36 Alii ludibria, & scuticas, itemque vincula & custodias ex-perti sunt,

37 lapidati, seuti, tentati sunt, gladii cæde interierunt, o-vinas caprinasque pelles gesta-runt, egentes, calamitosi, ærum-nosi,

38 quibus dignus non erat mundus, per deserta & montes antraque & terræ specus erran tes.

39 Atque hi omnes fide ex-plorati, non obtinuerunt promissum,

40 Deo de nobis quiddam melius providente, ne illi sine nobis perfecti redderentur.

CAPUT XII.

Non modò ab eorum patrum quos recitavi: exemplis hortatur ad patientiam & constantiam, sed etiam ab exemplo Christi. Non recte estimatum iri castigatio-nes Dei ex præsenti carnis nostræ sensu.

Proinde nos quoque tanto circumsepti nimbo testium, deposito omni onere, ambitio-soque peccato, patienter decur-ramus propositum nobis certamen,

2 spectantes in fidei ducem perfectoremque Jesum, qui pro latitiae sibi præposita, sustinuit contemptu pudore crucem, & ad dexteram solii Dei conse-dit.

3 Considerate verò eum, qui tantos pertulit improbo-

rum adversum se insultus, ne defatigati animos desponteatis.

4 Nondum usque ad sanguinem restititis, adversus pecca-tum decertantes,

5 & obliiti estis cohortatio-nis, quæ vos ceu filios alloqui-tur: Fili mi, ne contemne Do-minii castigationem néve de-sponde, eo te corrigente.

6 Quem enim amat Domini-nus, castigat: & verberat, quemcunque filium acceptum habet.

7 Si castigationem sustinetis, ut filiis vobis utitur Deus. Quis est enim filius quem non casti-get pater?

8 Quòd si castigationis ex-pertes estis, cujus participes fu-erunt omnes, ergo spurii estis, non veri liberi.

9 Ergóne cum corporum no-strorum patres haberemus casti-gatores, reverebamur? non multo magis parebimus spiritu-um patri, ut vivamus?

10 Nam illi ad tempus ex-i-guum, prout eis videbatur, ca-stigabant: hic verò ad utilita-tem, quòd ejus sanctitatem par-ticipemus.

11 Onnis quidem castigatio in præsentia non voluptatis, sed doloris esse cernitur: verò tandem salutarem justitiz fru-ctum reddit iis, qui per eam sunt exercitati.

12 Quocirca remissas manus dissolutaque genua porrigit,

13 & rectas pedibus istis or-bitas imprimite, ne claudum quod est, contorqueatur, sed potius sanetur.

14 Pacem cum omnibus per-sequimini & sanctimoniam, sine qua nemo Dominum videbit:

15 dispicientes, ne quis Dei favore careat, ne qua radix a-cerbi-

terbitatis sursum pullulans, noctat, per eamque multi contaminaentur,

16 ne quis sit impudicus, aut profanus, ut Esaus, qui pro uno cibatu atatis suz prærogativam addixit.

17 Scitis enim, cum postea felicitatem obtinere vellet, repudiatum fuisse, neque poenitentia locum invenisse, tametsi felicitatem cum lacrymis requisierit.

18 Non enim accessistis ad palpandum montem, ardentemque ignem, & caliginem, & nebras, & procellam,

19 tubaque sonitum, & illam verborum vocem, quam qui audiverant, orarunt ne sibi plura verba fierent.

20 Non ferebant enim præceptum illud: Etiam bestia si montem tetigerit, lapidetur, aut missilibus configatur:

21 cum adeo horribile foret illud spectaculum, ut se Moses ipse præ timore tremere dixerit.

22 Veram accessistis ad Sionem montem, & Dei viventis urbem, Hierosolymam cœlestem, angelorum legiones,

23 conventum cœtumque primogenitorum in cœlis conscriptorum, & judicem Deum omnium, & ad spiritus justorum perfectorum,

24 & novi fœderis sequstrum Jesum, & lustralem sanguinem, meliora loquentem quam sanguis Abelis.

25 Videte ne loquentem repudietis. Nam si illi non effugerunt, qui oracula dantem in terris detrectarunt: multo magis nos non effugiemus, si cœlestem aversamur,

26 qui & tum sua voce ter-

ram concussit, & nunc ita denunciavit: Adhuc semel ego commovebo non solam terram, veram etiam cœlum.

27 Hoc verbum, Adhuc semel, concutiendorum mutationem declarat: quippe conditorum, quo maneat non cutienda.

28 Proinde regnum capesentes inconcussum, habeamus gratiam, per quam ita reverenter & religiosè Deum colamus, ut ei simus accepti.

29 Est enim Deus noster ignis edax.

C A P U T XIII.

Præceptiones addit non tantum que ad mores, sed etiam que ad doctrinam pertinent.

D Uret fraternus amor.

2 Hospitalitatem obli- vioni ne mandate: per hanc enim nonnulli inscienter ange- los hospitio acceperunt.

3 Mementote vinctorum, perinde ac si essetis ipsi simul vincti: & calamitosorum, ut qui sitis ipsi quoque in cor- pore.

4 Honestum esto matrimoniū in omnibus, intemeratusque lectus. Impudicos vero & adulteros puniet Deus.

5 Moribus este à pecunia studio alienis, contenti iis que adsunt. Dixit enim ille: Non deseram te, neque derelinquam:

6 adeo ut nobis confidenter dicere liceat: Dominus mihi defensor est, non metuam ne quid mihi faciant homines.

7 Mementote eorum qui vobis præsunt, qui vobis divinam exposuere doctrinam, quorum intuentes, eventum morum imitamini fidem.

8 Jesus Christus & heri, & Q. 4 hodie,

hodie, & idem est in sempiternum:

9 variis peregrinisque doctrinis nolite ferri. Praclarum vero est gratiarum actione firmari animum, non cibis, quibus nihil adjuti sunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendo potestatem non habent qui tabernaculo servunt.

11 Quorum enim piaculorum sanguis in sanctuarium infertur a pontifice, eorum corpora cremantur extra castra.

12 Itaque Jesus, ut suo sanguine populum lustraret, extra portam supplicium pertulit.

13 Proinde examus ad eum extra castra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enī habemus hic durabilem urbem, sed futuram requirimus.

15 Per eum igitur habemus affidum laudationis sacrificium Deo, hoc est, laborum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem oblivisci nolite: talibus enim sacrificiis propitiatur Deus.

17 Parēte verò gubernatoribus vestris, & obsequimini (nam illi pro animis vestris vigilant,

ut rationem reddituri) ut id cum lātitia faciant, non gementes, nam id è re vestra non effet.

18 Orate pro nobis, qui nos benè nobis esse conscos confidimus, præclarè nos in omnibus gerere volentes.

19 Ad id autem faciendum eo vehementius exhortor, ut celerius vobis restituar.

20 Deus verò pacis, qui ex mortuis revocavit magnum illum ovium pastorem, per aeterni testamenti sanguinem, Dominum nostrum Jesum,

21 vos rite componat in omnibus rectè factis, ad exequendam suam voluntatem, vobis ut ei visum fuerit, faciens, per Jesum Christum, cui gloria in omnem perennitatem: Amen.

22 Quādo vos, fratres, boni consulite hunc exhortatorium sermonem: nam paucis scripti vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum solutum esse: cum quo, si quamprimum venerit, video vos.

24 Salutate omnes rectores vestros, omnesque sanctos. Salutant vos Italici.

25 Adsit vobis omniaibus gratia. Amen.

Missa ex Italia per Timotheum,

APOCALYPSIS JOHANNIS THEOLOGI,

HOC EST PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrinæ genus quod hic trahatur, nempe illius qui est principium & finis. Deinde septem candelabrorum & stellarum mysterium explicat.

JE S U Christi patefactio, quam dedit ei Deus, ut servis suis ostenderet quæ brevi futura sunt, & misso angelo suo, per eum significavit servo suo Johanni,

2 qui Dei sermonem, & Jesu Christi testimonium, ac quæcunque vedit testatus est.

3 Felix qui legit, quique oracula dicta audiunt, & quæ in eo scripta sunt exequuntur: nam tempus instat.

4 Johannes septem Asianis ecclesiis gratiam & pacem, ab eo qui est, & qui fuit, & qui venturus est: & à septem spiritibus, qui sunt ante ejus soli: um:

5 & à Jesu Christo, teste illo fidelis, primogenito ex mortuis, & regum terræ principe.

6 Ei qui nos amavit, suoque sanguine à peccatis abluit, & reges ac sacerdotes D.o & patri suo fecit, ei gloria & imperium in perpetua secula: Amen.

7 Venturus est cum nubibus, eumque cernet omnis oculus, & qui eum compunxerunt, deque eo plangent omnes terrarum nationes. Etiam profecto.

8 Ego sum a & a, principium, & finis, inquit Dominus, qui est, qui fuit, & qui venturus est, Omnipotens.

9 Ego Johannes, qui & frater sum vester: & socius in calamitate, inque regno & patientia Jesu Christi, cùm in insula nomine Patmo, propter Dei sermonem propterque Jesu Christi testimonium essem,

10 divinitus afflatus die Dominico, audivi post me magnam quasi tubæ vocem dicentis:

11 Ego sum a & a, primus & ultimus. Tu quod cernis, scribe in libro, & mitte Asianis ecclesiis, Ephesum & Smyram, & Pergamum, & Thyatira, & Sardes, & Philadelphia, & Laodiceam.

12 Tum ego me converti, ut viderem, quæ vox esset allocuta me: conversusque vidi septem aurea candelabra,

13 & in medio septem candelabrorum similem hominis filio indutum veste talari, & ad mammas cinctum aureo cingulo.

14 Ejus autem caput & crines erant albi, ut alba lana aut nix: oculi ut ignis flamma:

15 pedes chalcholibano similes, tanquam in fornace ignitis. Vox ejus, qualis est aquarum multarum vox.

16 Habebat in sua manu dextra septem stellas, exque ejus ore gladius anceps acutus pro-

hodie, & idem est in sempiternum:

9 variis peregrinisque doctrinis nolite ferri. Praclarum verò est gratiarum actione firmari animum, non cibis, quibus nihil adjuti sunt qui eis vixerunt.

10 Habemus aram, ex qua cibum capiendi potestatem non habent qui tabernaculo servunt.

11 Quorum enim piaculorum sanguis in sanctuarium infertur à pontifice, eorum corpora cremantur extra castra.

12 Itaque Jesus, ut suo sanguine populum lustraret, extra portam supplicium pertulit.

13 Proinde exeamus ad eum extra castra, ejus dedecus ferentes.

14 Non enīa habemus hic durabilem urbem, sed futuram requirimus.

15 Per eum igitur libemus affiduum laudationis sacrificium Deo, hoc est, labiorum fructum, ejus nomen celebrantium.

16 Beneficentiam autem & liberalitatem oblivisci nolite: talibus enim sacrificiis propitiatur Deus.

17 Parēte verò gubernatoribus vestris, & obsequimini (nam illi pro animis vestris vigilant,

ut rationem reddituri) ut id cum lētitia faciant, non gementes. nam id è re vestra non efficitur.

18 Orate pro nobis, qui nobis bene nobis esse conscius confidimus, præclarè nos in omnibus gerere volentes.

19 Ad id autem faciendum eo vehementius exhortor, ut celerius vobis restituar.

20 Deus verò pacis, qui ex mortuis revocavit magnum illum ovium pastorem, per aeterni testamenti sanguinem, Dominum nostrum Jesum,

21 vos ritè componat in omnibus rectè factis, ad exequendam suam voluntatem, vobis ut ei visum fuerit, faciens, per Jesum Christum, cui gloria in omnem perennitatem: Amen.

22 Quæso vos, fratres, boni consulite hunc exhortatorium sermonem: nam paucis scriptis vobis.

23 Scitote fratrem Timotheum solutum esse: cum quo, si quamprimum venerit, video vobis.

24 Salutate omnes rectores vestros, omnesque sanctos. Salutant vos Italici.

25 Adsit vobis omnibus gratia. Amen.

Missa ex Italia per Timotheum,

APOCALYPSIS JOHANNIS THEOLOGI,

HOC EST PATEFACTIO.

CAPUT I.

Indicat doctrinæ genus quod hic tralatur, nempe illius qui est principium & finis. Deinde septem candelabrorum & stellarum mysterium explicat.

JE SU Christi patefactio, quam dedit ei Deus, ut ser-
vis suis ostenderet quæ bre-
vi futura sunt, & misso angelo
suo, per eum significavit servo
suo Johanni,

2 qui Dei sermonem, & Je-
su Christi testimonium, ac quæ-
cunque vedit testatus est.

3 Felix qui legit, quique
oraculi dicta audiunt, & quæ in
eo scripta sunt exequuntur:
nam tempus instat.

4 Johannes septem Asianis
ecclesiis gratiam & pacem, ab
eo qui est, & qui fuit, & qui
venturus est: & à septem spiriti-
bus, qui sunt ante ejus soli-
um:

5 & à Jesu Christo, teste illo
fidi, primogenito ex mortu-
is, & regum terræ principe.

6 Ei qui nos amavit, suoque
sanguine à peccatis abluit, &
reges ac sacerdotes D.o & pa-
tri suo fecit, ei gloria & impe-
rium in perpetua secula:
Amen.

7 Venturus est cum nubibus,
eumque cernet omnis oculus, &
qui eum compunixerunt, deque
eo plangent omnes terrarum na-
tiones. Etiam profecto.

8 Ego sum & &, principi-
um, & finis, inquit Dominus,
qui est, qui fuit, & qui ventu-
rus est, Omnipotens.

9 Ego Johannes, qui & fra-
ter sum vester: & socius in car-
itatem, inque regno & patien-
tia Jesu Christi, cùm in insula
nomine Patmo, propter Dei ser-
monem propterque Jesu Christi
testimonium essem,

10 divinitus afflatus die Do-
minico, audivi post me magnam
quæ tubæ vocem dicentis:

11 Ego sum & &, primus
& ultimus. Tu quod cernis,
scribe in libro, & mitte Asia-
nis ecclesiis, Ephesum & Smyr-
nam, & Pergamum, & Thyatira,
& Sardes, & Philadelphiam, &
Laodiceam.

12 Tum ego me converti, ut
viderem, quæ vox eslet allocu-
ta me: conversusque vidi se-
ptem aurea candelabra,

13 & in medio septem can-
delabrorum similem hominis fi-
lio indutum veste talari, & ad
mammæ cinctum aureo cingulo.

14 Ejus autem caput & cri-
nes erant albi, ut alba lana aut
nix: oculi ut ignis flamma:

15 pedes chalcholibano simi-
les, tanquam in fornace igniti.
Vox ejus, qualis est aquarum
multarum vox.

16 Habebat in sua manu dex-
tera septem stellas, exque ejus
ore gladius anceps acutus pro-

dibat. Ejus aspectus erat, qualis micat cum sua virtute Sol.

17 Eum conspicatus ego, ad ejus pedes penè mortuus cecidi. At ille dextera sua manu mihi imposita dixit: Ne metue: ego sum primus & ultimus, qui vivo,

18 & fui mortuus, & jam sum vivus in perpetua secula Ita est: & habeo Orci claves atque mortis.

19 Scribe quæ videris, quæ sunt, & quæ sunt posthac futura.

20 Arcanum septem stellarum, quas in mea dextera vidisti, & septem aureorum candelabrorum est hoc: Septem stellæ, angeli sunt septem ecclesiæ. Septem autem candelabra, quæ vidisti, septem ecclesiæ sunt.

C A P U T II.

Jubetur Johannes scribere quæ Dominus necessaria noverat Ecclesiæ, Ephesiorum, Smyrenium, Pergamororum, Thyatirensum, ut quæ ab Apostolis acceperunt, teneant.

Ephesinæ Ecclesiæ angelo sic scribito: Hæc dicit qui septem stellas sua dextera tenet, qui in medio septem aureorum candelabrorum ambulat.

1 Novi tua facta, laborem, & patientiam, utque malos ferre nequeas: & eos exploraveris, qui se profitentur apostolos, nec sunt: quos tu falsos deprehendi, sti,

3 & tolerasti, patientiaque uteris, & propter meum nomen laboras indefessus.

4 Sed habeo de te quod ex postulem, quod charitatem tuam pristinam omisiisti.

5 Quamobrem memento un-

de excideris, & ad sanitatem redi, ac priora opera facito. Alioquin adoriar te brevi, tumque candelabrum ex suo loco transmovebo, nisi ad sanitatem redieris.

6 Quanquam id habes, quod Nicolitarum facta odisti, quæ ego quoque odi.

7 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis: Victori dabo vesci arbore vitæ, quæ in medio est divini pomarii.

8 Item angelo ecclesiæ Smyrnæorum scribito: Hæc dicit primus & ultimus, qui fuit mortuus & revixit.

9 Novi tua facta & calamitatem ac pauperiem (cùm tamen dives sis) eorumque impium dictum, qui se Judæos esse dicunt, nec sunt, sed Satanæ caterva.

10 Noli metuere quæ passurus es. Datus es quidem Diabolus vestrâm nonnullos in custodiam, ut exploremi: feresque decem dierum afflictionem. Esto fidelis ad mortem usque, & tibi dabo coronam vitæ.

11 Qui habet aurem, audiat quid spiritus dicat ecclesiis. Qui vicerit, non lœdetur à secunda morte.

12 Item Pergamensis ecclesiæ angelo scribito: Hæc dicit qui gladium habet ancipitem, acutum:

13 Novi tua facta, & ubi habites, ubi Satanæ solium est: tenesque meum nomen, nec meam fidem negasti, etiam iis temporibus, quibus Antipas, fidus ille testis meus, apud vos interfectus est, ubi Satanæ habitat.

14 Sed habeo contra te paucæ, quod habes istic qui Balaami doctrinam teneant, qui propter Bala-

palacum docebat Israelitis de-
mumentum afferre , quod inmo-
lita deastris vescerentur , ac
scortarentur.

15 Item habes tu idem qui
Nicolitarum doctrinam tene-
ant, id quod ego odi.

16 Corrige te : alioquin ag-
grediar te brevi , & cum istis
oris mei gladio depugnabo.

17 Qui habet aurem, audiat
quid spiritus dicat ecclesiis :
Victori dabo occulto manna ve-
sci : eique dabo calculum al-
bum , & in calculo novum no-
men scriptum, quod nullus no-
vit, nisi qui accipit.

18 Item angelo Thyatiren-
sis ecclesiæ scribito : Hæc dicit
Dei filius, qui oculos habet igneæ
flammæ similes , cujusque
pedes similes sunt chalcoli-
bano.

19 Novi tua facta , & chari-
tatem , & administrationem , &
fidem, & patientiam , & postre-
ma plura prioribus.

20 Sed habeo contra te pau-
ca , quod mulierem Jesabelem,
qua se vatem esse dicit, docere
finis, servosque meos decipi &
scortari , & deastris immolata
vesci.

21 Cui quum ego tempus de-
derim, quo ab impudicitia sua
recederet, non vult recedere.

22 Ego verò eam in lectum,
& cum ea adulterantes in mag-
nam calamitatem prostrernam,
nisi à suis operibus destiterint :

23 ejusque liberos morte
mulctabo : & efficiam, ut intel-
ligant omnes ecclesiæ, eum esse
me, qui renes & corda scruter,
& vos pro suis quemque factis
remunerabor.

24 Vobis autem dico , reli-
quisque Thyatrensisibus , quot-
quot hanc disciplinam non ha-

bent, & qui Satanæ calliditates
non norunt, ut aiunt : non im-
ponam vobis aliud onus :

25 ac quod habetis, tenete,
donec veniam.

26 Qui verò vicerit , opera-
que meæ ad extremum retine-
rit, huic ego dabo in gentes eam
potestatem,

27 ut eos virga ferrea pa-
cat, quomodo fistilia vasæ con-
teruntur, ut & ego à patre meo
acepsi :

28 eique stellam dabo ma-
tutinam.

29 Qui habet aurem, audiat
quid spiritus dicat ecclesiis.

C A P U T III.

Sequitur epistola quinta ad pa-
stores Ecclesiæ Sardensem,
Philadelphia, & Laodi-
censem, ne trepidi sint, sed
glorie Dei promovenda ope-
ram dent.

I Tem angelo Sardensis ecclæ-
siæ scribito : Hæc dicit qui
septem Dei spiritus, & septem
stellas habet : Novi tua facta,
qui quum viventis nomen habe-
as, mortuus es.

2 Praesta te vigilarem , &
cætera moritura confirma. Non
enim inveni tua opera erga De-
um officiosa.

3 Reminiscere igitur , quo-
modo acceperis audiverisque , &
serva, ad frugemque redi. Quod
nisi vigilaveris , adorar te ut
fur, neque scies qua te adorat
hora.

4 Sed habes pauca nomina
etiam Sardis, qua sua vestimenta
non contaminarunt : ii me-
cum in albis vestibus ambula-
bunt, utpote digni.

5 Qui vicerit, is albis induet
vestibus, nec ejus nomen ex
libro vita delebo : & ejus no-
men

men coram meo patre, coram-
que ejus angelis, confitebor.

6 Qui habet aurem, audiat
quid spiritus dicat Ecclesiis.

7 Item angelo Philadelphi-
ensis ecclesiae scribito : Hæc di-
cit sanctus, verus, qui Davidis
clavem habet, quo aperiente
nullus claudit, claudente nul-
lus aperit.

8 Novi tua facta. Ego tibi
apertam proposui portam, quam
claudere nullus queat : quoni-
am exiguae vires habens, meis
dictis paruisti, neque meum no-
men negasti.

9 Ego cogam nonnullos ex
Satanæ caterva, qui se Judæos
esse dicunt, nec sunt, sed menti-
untur : eos inquam, eò adigam,
ut te ante pedes tuos venera-
tum veniant, teque mihi cha-
rum esse intelligent,

10 quoniam meum patien-
tia sermonem conservasti : ego
quoque te adversus tentationis
horam conservabo, eventu-
ram toti orbi, quò tententur in-
colæ terrarum.

11 Ego brevi venturus sum :
tene quod hæc, ne quis tibi
coronam præripiat.

12 Qui vicerit, eum ego co-
luminam faciam in templo Dei
mei, quæ deinceps inde non ex-
ibit : eique Dei mei nomen in-
scribam, & nomen urbis Dei
mei, novæ Hierosolymæ, de cœ-
lo à Deo meo descendenteris,
itemque meum nomen novum.

13 Qui habet aurem, audiat
quid spiritus dicat ecclesiis.

14 Item angelo Laodicensis
ecclesiae scribito : Hæc dicit,
Amen, testis fidus atque verus,
opificii Dei caput.

15 Novi tua facta, qui neque
frigidus sis, neque fervidus.
Utinam aut frigidus es, aut
fervidus.

16 Ergo quia tepidus es, ne-
que frigidus, neque fervidus, e-
vomam te ex ore meo :

17 quoniam te divitem di-
tatunque esse dicis, nec ulla re
indigere : neque scis te esse æ-
rumnosum, & miserum, & pau-
perem, & cæcum, & nudum.

18 Suadeo tibi, ut à me au-
rum igne candens emas, quò di-
tescas : & vestimenta candida,
quo induare, ne appareat tua
nuditatis obscenitas : & colly-
rio illine tuos oculos, ut cer-
nas.

19 Ego quos amo, arguo &
castigo. Quamobrem vehemen-
tior esto, teque corrige.

20 Evidem pro foribus asto,
atque pulso. Si quis auditæ
voce mea januam aperuerit, in-
grediar ad eum, & cum eo cœ-
nabo, & ipse mecum.

21 Qui vicerit, ei dabo me-
cum in meo sedere solio, ut ego
quoque victor consedi cum meo
patre in ejus solio.

22 Qui habet aurem, audiat
quid spiritus dicat ecclesiis.

C A P U T IV.

*Alia narratur visione, divinae ma-
jestatis gloriam continens, que
à quatuor animalibus, & vi-
ginti quatuor senioribus ce-
lebratur.*

P Ostea animadvertis apertam
in cœlo portam, voxque
illa prima (quam perinde ac si
mecum tuba loqueretur, audi-
veram) dixit : Ascende huc, &
tibi ostendam quæ posthac futu-
ra sunt.

2 Hic ego continuo divinitas
afflatus, video positum in cœlo
solium, & in folio sedentem
quendam,

3 qui sedens, aspectu similis
erat jaspidi gemma, & sardio.
Solium

solum circundabat iris , asper-
tu smaragdum referens :

4 idemque solium circumsta-
bant vigintiquatuor folia , in
quibus solii vidi sedentes vi-
gintiquatuor senatores , vesti-
bus induitos candidis , qui in ca-
pitibus coronas habebat aureas.

5 Ex folio prodibant fulgu-
ra , & tonitrua , & fragores , &
septem faces igneæ , & ante soli-
um ardentes , quæ sunt septem
Dei spiritus .

6 Ante solium erat mare vi-
treum , crystalli simile : & in
medio solii , circumque solium ,
quatuor animalia , oculis , & à
fronre & à tergo referta .

7 Primum animal erat leoni
simile : alterum animal erat vi-
tulo simile : tertium animal fa-
ciem habebat hominis : quar-
tum animal simile erat aquilæ
volanti .

8 Hæc quatuor animalia ha-
bebant singula senas alas , per
circutum , & intus erant oculis
referta . Ea sine ulla intermis-
sione dies , & noctes dicunt :
S A N C T U S , S A N C T U S ,
S A N C T U S Dominus Deus
armipotens , qui fuit , qui est , &
qui venturus est .

9 Cum autem tribuunt ani-
malia gloriam , & honorem , &
gratiarum actionem sedenti in
folio , viventi in perennia secu-
la :

10 procumbunt vigintiqua-
tuor senatores ante sedentem in
folio , & adorant viventem in
perennia secula , abjiciuntque
suis coronas ante solium , dicen-
tes :

11 dignus es , Domine , qui
gloriam & honorem , & potesta-
tem accipias , quoniam tu omnia
condidisti , eaque tua voluntate
& sunt , & condita sunt .

C A P U T V.

*Librum septem sigillis obsigna-
tum , quem nemo aperire pote-
rat , Agnus ille Dei , dignus
qui aperiat , omnium cœlestium
decentiarum voce .*

1 Tem vidi ad sedentis in folio
dexteram , librum intus &
extra scriptum , septem sigillis
obligatum :

2 vidique validum angelum
magna voce pronunciantem :
Quis dignus est qui librum ape-
riat , & ejus sigilla resignet ?

3 Sed nullus nec in cœlo , nec
in terra , nec sub terra , librum
aperire aut inspicere poterat .

4 Ego verò multum plorare ,
quod nullus inventus esset dig-
nus qui librum aperiret , & lege-
ret , aut inspiceret .

5 Tum senatorum quidam
me alloquens : Ne plora , inquit :
en vicit leo qui est ex tribu Ju-
dz , Davidica stirps , qui librum
aperiat , ejusque septem sigilla
referet .

6 Tum ego aspiciens , ani-
madverti in mediosolii , & qua-
tuor animalium , inque medio
senatorum astantem agnum , tan-
quam mactatum , habentem se-
ptemcornua , septemque oculos ,
qui sunt septem dei spiritus in
omnes dimissi terras .

7 Is venit , accepitque librum
de dextera sedentis in folio .

8 Postquam is librum acce-
pit , quatuor animalia , & vigi-
ntiquatuor senatores procedere
ante agnum , habentes singuli
citharas , aureasque phialas suf-
fimentorum plenas , quæ sunt
sanctorum supplicationes ,

9 novumque carmen canere ,
dicentes : Dignus es qui li-
brum accipias , ejusque sigilla
resolvias , quoniam mactatus es ,
nosq; Deo sanguine tuo compa-
rasti

raſti ex omni natione, lingua, populo, gente,

10 nosque fecisti Deo noſtro reges & ſacerdotes regnato-ros in terra.

11 Deinde aſpiciens audivi multorum angelorum vocem, circum ſolium, & animalium ac ſenatorum, quorum numerus erat diſtributus in millies cen-tena millia, & decies centena millia,

12 qui magna voce dice-bant: Dignus eſt maſtatus ag-nus qui potestateſ accipiat, & divitias, & ſapienſiam, & vim, & honorem, & gloriā, & lau-den.

13 Tum omnem rerum na-turam, quaꝝ & in cœlo eſt, & in terra, & ſub terra, & in mari, hæc & quaꝝ in eis ſunt omnia audivi dicere: Sedenti in ſolio & agno laus, & honos, & gloria, & imperium in ſempiterna fe-cula.

14 Et quatuor animalia di-kerunt: Amen. Et viginti-quatuor ſenatores procu-be-runt, & viventem in ſempiterna fe-cula venerati ſunt.

C A P U T . VI.

Aperit agnus primū libri fi-gillum: ſecondū, tertium, qua-tūm, quintū & ſextū: quibus aperitis, cœdes, fanes, pefſis, ſanctorum querelæ, ter-re motus, & varia cœli pre-digia oriuntur.

D Einde aſpiciens, quum a-periuit agnus unum de ſeptem ſigillis, audivit unum de quatuor animalibus dicens, quaſi voce tonitri: Veni ſpecta-tum.

2 Ego aſpiciens animadverti-erum album, cui qui inſidebat, arcum habebat, ei que data co-

rona eſt: iſque prodiit vincens & ut vinceret.

3 Deinde ubi ſigillum ſe-cundūm aperuit, audivi ſe-cundūm animal dicens: Veni ſpe-ctatum.

4 Tum prodiit aliud equus rufus, quem inſidenti commiſſum eſt ut ex terris auferret pa-cem, ita ut alii alios necarent: ei que datus eſt magnus gladius.

5 Postquam tertium aperuit ſigillum, audivi tertium animal dicens: veni ſpectatum. Hic ego aſpicio nigrum equum, cui qui inſidebat, libram habebat in manu,

6 audivique vocem in medio quatuor animalium dicentem: Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario, & oleum & vinum ne laſeris.

7 Ubi quartum aperuit fi-gillum, audivi voceſ quarti animalis dicentem: Veni ſpe-ctatum,

8 animadverтиque pallidum equum, cui qui inſidebat, no-men habet Mors, quam ſimul comitatur Orcus. His data po-testas eſt interſiendi ad quar-tam partem terra, gladio, fa-me, letho, ferisque terreſtri-bus.

9 Deinde ubi quintum ape-riuit ſigillum, vidi ſub ara ani-mas necatorum propter Dei ſermonem, propterque teſtimoniū quod habebant,

10 qui ingenti voce ſic cla-mabant: Quousque tandem, o Domine ſancte arque vere, non ulciferis ac vindicas fanguinem noſtrum de terra incolis?

11 Sed eis ſingulis data ſunt alba ſtola, iſque dictum eſt ut quieſcerent adhuc paulisper, do-nec plenus eſſet numerus etiam conſervorum eorum atque fra-trum

censum, qui interficiendi essent,
ut & ipsi.

12 Deinde aspiciente me,
abi sextum sigillum aperuit, ex-
titit magnus terræmotus: fa-
ctusque est sol tam ater, quam
est saccus cilicinus: & luna fa-
cta est sanguinea,

13 & cœli stellæ ceciderunt
ad terram , sicut ficus abjicit
suas grossos , cum vehementi
vento quatitur :

14 & cœlum recessit, perinde ac si scheda convolvatur: omnesque & montes & insulæ ex suis locis motæ sunt,

15 & terrarum reges, &
summates, & divites, & tribu-
ni, & potentes, & omnes
tum servi, tum liberi, seipso
in specus rupesque montium
abdere,

16 & montibus rupibusque
dicere: Obruite nos, & abdite
ex conspectu sedentis in folio,
& ab ira agni,

17 quoniam venit magna dies ejus iræ, quam quis posse subsistere?

CAPUT VII.

Graffantes in orbe angelii, inhibentur donec electi Domini, ex omnibus tribubus signentur. Deinde eorum qui Christi causa persecutionem sustinuerunt, felicias, & gaudium describitur.

Poste vidi quatuor angelos, stantes ad quatuor terrae angulos, tenentes quatuor terrae ventos, ne ventus terram aut mare, aut ullam arborem efflaret.

2 Item vidi alium angelum ab ortu solis ascendentem, habentem viventis Dei sigillum, qui ad quatuor angelos (quibus ut terram & mare lade-

rent, commissum erat) magna
voce clamavit his verbis:

3 Ne luditote terram, nec
mare, nec arbores, donec Dei
nostris servos in eorum fronti-
bus consignemus.

4 Audivi autem consignatorum numerum, qui consignati erant centum quadraginta quatuor millia, ex omnibus Israelite- tarum tribubus.

5 Ex tribu Judæ consignata erant duodecim millia. Ex Rubenis, duodecim millia. Ex Gaddi, duodecim millia.

6 Ex Aseris, duodecim milia. Ex Nephthalis, duodecim millia. Ex Manassis, duodecim millia.

7 Ex Simeonis, duodecim
millia. Ex Levis, duodecim
millia. Ex Issacharis, duodecim
millia.

8 Ex Zabulonis, duodecim
millia. Ex Josephi, duodecim
millia. Ex Benjaminis, duode-
cim millia.

9 Postea animadvertis tam turbam, ut eam numerare nullus posset, ex omnibus gentibus, nationibus, populis & linguis, qui ante solium & agnum stabant, stolis amicti candidis, palmas gestantes in manibus,

io & magna voce clamantes in hunc modum: Salus sedenti in folio Dei nostri, & agno.

11 Omnes autem angeli, solium senatoresque & quatuor animalia circumstantes, proculbuerunt ante solium proni, Deumque venerati sunt,

12 dicentes: Amen. Faustas, & gloria, & sapientia, & gratiarum actio, & honos, & potentia, & vires, Deo nostro in perpetua secula: Amen.

13 Tum unus de senatoribus, sic me affatus est : Hi stolis albis amicti quinam sunt, & unde venerunt?

14 Cui ego : Domine, tutescis. Et ille : Hi sunt, inquit, qui ex magna calamitate veniunt, stolasque suas agni sanguine perluerunt ac dealbarunt,

15 propterea sunt ante Dei solium, eumque dies & noctes in ejus templo colunt, apud eosque deget is qui sedet in solo.

16 Non amplius esurient, nec amplius sitient, nec eos sol aut ullus astus feriet :

17 quoniam agnus, qui est inter solium, pascat eos, & ad vivos aquæ fontes ducet, abstergitque Deus ex eorum oculis omnem lacrymam.

C A P U T V I I I .

Septimo sigillo aperto, offeruntur sanctorum preces per suffitum. Procedunt septem angelii cum tubis, & quasi primis clangentibus ignis decidit, mare turbatur, aquæ amarescant, & stellæ obtenebrantur.

UT autem septimum aperuit sigillum, extitit in cœlo silentium ferè dimidiam horam :

2 vidique septem angelos, qui in Dei conspectu astiterant, quibus septem tubæ datae sunt.

3 Alius item angelus venit, & ad aram constitit, thuribulum habens aureum, eique data sunt multa suffimenta, ut sanctorum omnium supplicationes ad auream aram ante solium positam obmoveret :

4 ascenditque fumus suffmentorum supplicationum sanctorum, ex angeli manu in Dei conspectum.

5 Deinde sumpsit angelus thuribulum, & altaris igne plevit, ad terramque dejecti : & extiterunt fragores, & tonitrus, & fulgura, & terræmotus.

6 Itemque septem angeli, qui septem tubas habebant, se se ad clangendum pararunt.

7 Cumque primus angelus clanxisset, extitit grando & ignis permixta sanguini : quibus ad terram dejectis, tertia pars arborum combusta est, & omnes virentes herbae conflagrunt.

8 Deinde ubi secundus clanxit angelus quidam quasi mons ingens, igni flagrans, in mare dejectus est, conversaque est pars tertia maris in sanguinem :

9 & mortua est tertia pars rerum quæ in mari animate sunt, tertiaque navium pars corrupta.

10 Ut tertius clanxit angelus, cecidit de cœlo magna stella, facis in morem ardens, qua in tertiam fluviorum partem, & in aquarum fontes delapsa :

11 est (autem stellæ nomen Absinthium) conversa est tertia pars in Absinthium, multique hominum ab aquis interierunt, quod amaræ factæ essent.

12 Ad quarti angelii clangorem ista est solis tertia pars, & lunæ tertia pars, & stellarum tertia pars, adeò ut offuscata eorum parte tertia, dies tertia parte sui non luceret, itidemque nox.

13 Tum aspiciens audivit quendam angelum volantem per medium cœli, magna voce dicentem : Væ, væ, væ, terræ habitatoribus, à reliquis tubarum sonis trium angelorum, qui jam clangent.

C A P U T

CAPUT IX.

quinto angelo clangente locustæ
vastatrices prodeunt. Sextus
autem clangens equites produ-
cunt humanum genus devastan-
tes.

TUM ubi clanxit quintus
angelus, vidi stellam de
celo delapsam ad terram, cui
data clavis est putei Tartari:

2 qua postquam Tartareum
puteum aperuit, exhalavit ex
puteo talis fumus, qualis est
magnæ fornacis, quo putei fu-
mo, sol est & aër obscuratus.

3 Ex eo fumo prodierunt in
terram locustæ, quibus talis est
data vis, qualem habent ter-
restres scorpiorum:

4 eisque præceptum est, ne
terrestres herbas laderent, neve
ullam viriditatem ullamque ar-
borem, sed solos homines, qui
Dei signum in frontibus suis
non haberent.

5 Est autem mandatum eis,
ne eos interficerent, sed ut quin-
que menses cruciarentur: ita ut
essent eorum cruciatus, qualis
scorpiorum cruciatus est, cum homi-
nem punxit.

6 Atque illa tempestate qua-
rent homines mortem, nec in-
venient: cupientque mori, &
eos fugiet mors.

7 Erat autem locustarum ea
species, ut similes essent equis
ad prælium paratis: erantque
in eorum capitibus quedam qua-
si corona, auri similes. Vultus
erant, ut vultus hominum.

8 capillos habebant mulie-
brium similes: dentes erant
quales sunt leonum.

9 Habebant & loricas, cujus-
modi sunt ferreae loricae: erat-
que earum alarum sonitus qua-
lis est curruum sonitus multo-
rum equorum, ad pugnam cur-
tentium.

10 Caudas habebant scorpi-
orum similes & in caudis erant
aculei. Earum potestas est, ho-
mines laderere per quinque men-
ses:

11 habentque sibi præsum
regem, angelum Tartari, cui
nomen est hebraicè Abbadon.
Græco autem sermone Apollyon.

12 Una miseria præterit,
venturæ sunt adhuc posthac duas
miserias.

13 Deinde ubi sextus clan-
xit angelus, audivi ex quatuor
altaris aurei cornibus, ante De-
um positi, vocem quandam,

14 dicentem sexto angelo,
qui tubam habebat: Solve qua-
tuor angelos ad magnum flu-
men Euphratēm colligatos.

15 Itaque soluti sunt quatuor
angeli, qui ad horam, & diem,
& mensem, & annum parati erant,
ad hominum tertiam partem necandam.

16 Erat autem exercitus
equitum numerus bis millies
centena millia, eorumque nu-
merum audivi.

17 Atque ita visus sum vi-
dere equos, & in eis equitantes,
qui loricas habebant igneas, &
hyacinthinas ac sulphureas. E-
quorum capita erant leonino-
rum capitum similia, exque eorū
oribus manabat ignis, & fu-
mus, & sulphur.

18 Ab his tribus cladibus in-
terfacta est hominum pars ter-
tia, videlicet igne, & fumo, &
sulphure quo prodibant ex eorū
oribus.

19 Potestas enim eorum in
ore eorum erat: siquidem eorū
cauda erant anguum simili-
les, capita habentes quibus no-
cerent.

20 Reliqui hominum, qui his
calam-

calamitatibus occisi non sunt, non destiterunt à suis actionibus, ne dæmonia venerarentur, & simulacra aurea, argentea, ærea, lapidea, lignea, quæ nec videre possunt, nec audire, nec ingredi:

21 nec sua homicidia, nec beneficia, nec stupra, nec furta omiserunt.

C A P U T X.

Alius apparet angelus amictus nube, libellum apertum tenuens. Inclamat & foli ami oraculi iuſſu, devorandum tradit.

Dinde vidi alium angelum validum, de cœlo descendenter, indutum nube, cuius capiti iris incumbebat. Facies erat soli similis, pedes ut ignæ columnæ. Habebat autem in manu libellum apertum, posuisse pedem suum dextrum in mari, sinistrum in terra,

2 & magna voce clamavit, quomodo rugit leo. Postquam clamavit, locuta sunt septem tonitrua suas voces,

3 quibus septem tonitruis suas voces locutis, cum ego scripturus essem, audivi vocem dicentem mihi: Consigna quæ locuta sunt septem tonitrua, & ea ne scriperis.

4 Tum angelus, quem in mari & in terra stantem videram, sublata in cœlum sua manu,

5 juravit per viventem in perpetua secula, qui cœlum & cœlestia, terram & terrestria, mare & marina condidit, futurum esse ut tempus deinceps non sit,

6 videlicet diebus vocis scripti angelii, quum clanxerit, peractumque fuerit arcanum Dei, ut suis servis vatibus nunciavit.

7 Atque eadem vox, quam de cœlo audiveram, rursus mecum locuta est in hunc modum: I, sume libellum apertum, qui est in manu angeli, in mari teraque stantis.

8 Tum ego angelum aggressus: Da mihi libellum, inquam. Et ille: Accipe, inquit, eumque degluti, & tibi ventrem a maritudine torquebit, quamquam in ore tuo erit tam dulcis quam est mel.

9 Hic ego sumptum de angelii manu libellum degluti, qui mihi in ore quidem tam dulcis fuit, quam est mel: sed ubi id comedti, amaruit miti venter.

10 Et ille me alloquens: Vaticinandum tibi rursus est, inquit, super populis, & gentibus, & linguis, regibusque multis.

C A P U T XI.

Templum metiri jubetur. Dominus testes duos excitat, quos à bestia laniatos nemo tene mandat: Deus autem in vitam revocatos ad cœlum evocat. Terrentur impii. Et scripti angelii tuba, resurrectionis, & judicij nuncia describitur.

Tum datus est mihi calamus virgæ similis. Et angelus stans: Surge, inquit, & Dei metire templum, aramque, & adorantes in eo.

2 Ac exterius atrium templi, foris exclude, neque id metire, quippe datum extraneis, qui sanctam urbem concubunt menses quadraginta duos.

3 Mandaboque duobus meis testibus, ut vaticinentur dies mille ducentos sexaginta, centonibus amicti.

quam 4 Hi sunt olivæ duæ, duoque
as me. andelabra in conspectu Dei
dum stantia.

, qui 5 Quòd si quis eos lædere
i ter- vult, manat ex eorum ore ignis,
gref- qui eorum hostes conficit: & si
uum, quis eos lædere vult, sic interfici-
eum- tiendus est.

6 Hi potestatem habent clau-
dendi cœli, ne pluat imber
tempore sva vaticinationis: ha-
bentque in aquas potestatem,
cas in sanguinem convertendi.
& terræ quamlibet cladem in-
sigendi, quoties velint.

7 Quum autem suum testi-
monium peregerint, bestia ex
tartaro ascendet, quæ eos ag-
gressa, bello vincet ac interfici-
et:

8 Iacobuntque eorum corpo-
ra in urbis magna foro, quæ vo-
catur spiritualiter Sodoma, &
Ægyptus, ubi etiam Dominus
noster crucifixus est:

9 & aspicient homines de po-
pulis & nationibus, linguisque
& gentibus eorum corpora tres
dies & dimidium, nec sinent
eorum corpora monumentis
mandari.

10 Gaudebunt autem terræ
incolæ super eis, lætique dona-
mittent inter se, quòd hi duo
vates cruciaverint incolas ter-
ræ.

11 Verùm post dies tres &
dimidium, vitali spiritu à Deo
in eos ingresso, constiterunt in
pedes suos, magno timore cor-
reptis iis qui eos spectabant:

12 audivique vocem magnam
de cœlo dicentem eis: Ascen-
dite huc. Atque illi in cœlum
in nube ascenderunt, spectanti-
bus eos hostibus eorum.

13 Ac eadem hora tantus ex-
titit terræmotus, ut collapsa
sit urbis pars decima, occisis in

eo motu humanorum capitum
septem millibus. Reliqui ti-
more percussi, tribuerunt cœle-
sti Deo gloriam.

14 Miseria secunda præterit,
ecce tertia miseria mox aderit.

15 Deinde septimus clanxit
angelus, extiteruntque magnæ
voces in cœlo dicentes: Facta
sunt mundi regna Domini no-
stri, ejusque Christi, qui regna-
bit in omnem perpetuitatem.

16 Et viginti quatuor sena-
tores, ante Deum suis in soliis
sedentes, proni procubuerunt,
Deumque venerati sunt,

17 dicentes: Agimus tibi
gratias, Domine Deus omnipotens,
qui es, qui fuisti, qui que
futurus es: quòd magnam tuam
potestatem adeptus, regnum in-
iisti,

18 & gentes irate sunt, &
venit ira tua, tempusque quo
mortui judicentur, & merces
detur tuis servis vatis & san-
ctis, tuumque nomen reveren-
tibus, tum parvis tum magnis, &
corrumpantur corruptores ter-
ræ.

19 Tum aperto Dei templo
in cœlo, visa est arca fœderis in
eius templo, extiteruntque ful-
gura, & sonitus, & tonitrua, &
terræmotus, & magna grando.

C A P U T XII.
*Mulieris parturientis signum ap-
paret, cuius filio insidiatur
draco, qui à Michaeli devi-
tus, dejicitur. Et quo magis
vincendus excluditur, ed acris
suas non desinit multiplicare
veritas.*

VISumque est ostentum ingens
in cœlo, mulier amicta so-
le, ejus pedibus subjecta luna,
capiti autem imposita duodecim
stellarum corona.

2 Ea in alvo gestans vociferabatur, & parturiens pariendi doloribus cruciabatur.

3 Item conspectum est aliud ostentum in cœlo: Draco erat ingens, rufus, habens septem capita, & decem cornua, & in capitibus diademata septem,

4 cuius cauda tertiam cœlestium siderum partem detraxit, ad terramque dejectum. Is draco stetit ante mulierem, quæ parturita erat, ut cum ea suum filium peperisset, ipse eum devoraret.

5 Peperit autem filium matrem, qui gentes omnes ferreo sceptro recturus est: qui ejus filius raptus est ad Deum, ejusque solium.

6 Mulier autem fugit in solitudinem, ubi locum habet à Deo paratum, ut illic alatur dies mille ducentos sexaginta.

7 Factum est autem in cœlo prâlium, Michael & ejus angeli adversus draconem pugnabant:

8 & draco ejusque angeli pugnantes vieti sunt, nec ullus extitit jam eorum locus in cœlo.

9 Itaque dejectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui Diabolus & Satanás appellatur, qui totum orbem decipit: dejectus est, inquam, ad terram, ejusque angeli dejecti sunt.

10 Deinde magnam vocem audivi dicentem: In cœlo nunc facta est salus, & potestas, & regnum, Dei nostri, & potentia Christi ejus: quoniam dejectus est fratum nostrorum accusator, qui eos apud Deum nostrum dies & noctes accusabat.

11 Eum illi, agni sanguine, suique testimonii sermone vice-runt: animaque suam usque ad eum non amarunt, ut mortem oppetierint.

12 Propterea latarnini cœli, & cœlicolæ. Væ terra & mari, incolis: quandoquidem descendit Diabolus ad vos, magno furore percitus, sciens habere se breve tempus.

13 Ubi draco se ad terram dejectum vidi, mulierem persecutus est, quæ marem pepererat.

14 Sed mulieri dæta sunt alæ duæ ingentis aquilæ, ut in solitudinem in locum suum a volaret, illic alenda tempus, & tempora, & dimidium temporis, ad vitandum serpentem.

15 Jecit autem serpens post mulierem, ex ore suo, aquam fluminis instar, quo eam flumen summerget.

16 Verum terra mulieri succurrit, apertisque suis fauibus, flumen hausit, quod draco ore suo ejaculatus erat.

17 Tum iratus mulieri draco, ivit illatum bellum reliquis ejus seminis, qui Dei præceptis obedirent, & Jesu Christi testimoniū haberent.

C A P U T XIII.

Describitur Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idolatriam seducit, quæ ab alia bestia ascendentur confirmatur.

E Go in maris arena stans, vidi ascendentem ex mari bestiam, habentem capita septem, & cornua decem, & in cornibus diademata decem, & super capita nomen contumeliosum.

2 Erat autem bestia, quam vidi, pardali similis pedibus urinatis, ore leonino simili. Ei draco suas vires suumque solidum, & magnam dedit potentiam.

3 Deinde

Deinde vidi unum ejus
cuius penè morte extinctum,
cujuſ letiferum vulnus san-
at. Itaque tanta fuit per-
tam terram admirationi be-
stiam, ut draconem venerarentur,
potentiam dedisset bestiæ,
bestiam item venerarentur,
videntes : Quis par est bestiæ?
quis cum ea pugnare possit?

Ei autem datum est os
magna & infanda loquens, &
potestas agendi menses quadra-
tinta duos,

6 eaque os suum aperuit, in
contumeliam adversus Deum,
ejus nomen : inque taberna-
culum & cœlicolas contumeli-
osè loquens.

7 Item ei datum est bellum
cum sanctis gerere, eosque vin-
tere : eidemque potestas est da-
ta in omnes nationes, & linguas,
utque gentes,

8 ita ut eam adoraturi sint
omnes terrarum incolæ quo-
rum nomina ab orbe condito
scripta non sunt in vita libro
agni mortati.

9 Si quis aurem habet, audi-

at.

10 Si quis captivos abigit, in
captivitatem abit. Si quis gla-
dio occiderit, eum gladio oportet
occidi. Hic est patientia, fi-
desque sanctorum.

11 Item vidi aliam bestiam
ex terra ascendentem, quæ duo
cornua habebat agni similia, &
loquebatur ut draco.

12 Ea omnem prioris bestiæ
potestatem exercebat in ejus
conspectu : efficiebatque ut ter-
ra & ejus incolæ priorem besti-
am, cujuſ mortiferum vulnus er-
rat sanatum, venerarentur :

13 magna ostenta facie-
bat, adeo ut etiam ignem de-

cœlo ad terram devocaret in
hominum conspectu,

14 & terræ incolas ostentis
(quæ ei in bestiæ conspectu fa-
cere datum erat) fallebat, ju-
bens terræ incolis ut simula-
crum facerent bestiæ, quæ gla-
dio vulnerata revaluerat.

15 Atque ei datum est, spi-
ritu donare simulacrum bestiæ,
adeo ut loqueretur simulacrum
bestiæ efficeretque ut quicunque
non venerarentur bestiæ simu-
lacrum, occiderentur.

16 Atque eò adigebat om-
nes, parvos juxta ac magnos, di-
vites ac pauperes, liberos ac ser-
vos, ut eorum manui dexteræ,
aut frontibus, notam inureret :

17 néve cui emere liceret,
aut vendere, nisi qui notam aut
nomen habret bestiæ, aut ejus
nominis numerum.

18 Hic est acumen. Qui ha-
bet ingenium, computet bestiæ
numerum : numerus enim ho-
minis est, estque ejus numerus
sexcenti sexaginta sex.

C A P U T XIV.

*Agno stante super montem Sion,
una cum cœlis suis cultoribus,
Angelus unus Evangelium nunciat.
Alius Bibylonis casum prædictit.
Tenim Bestiam viarii moneret,
vox è cœlo beatos illos pronuntiat qui Do-
minica causa moriuntur.
Mittitur postea falsæ Domini in
messem, & in vindemiam.*

Deinde animadvertis agnum
stantem in Sione monte,
& cum eo centum quadraginta-
quatuor millia, patris ejus
nomen in suis frontibus scri-
ptum habentia :

2 audivique de cœlo soni-
tum, qualis multarum aquarum
ingentisque tonitruis sonitus est :

it.m-

itemque vocem audivi citharœdorum, citharis suis canentium,

3 qui veluti novum carmen canebant ante solium, & ante quatuor animalia ac senatores, quod carmen nullus discere poterat, nisi illa centum quadraginta quatuor millia redempti à terra.

4 Hi sunt qui cum fœminis non sunt polluti: sunt enim virgines. Hi sunt qui agnum, quoquaque vadat, sequuntur. Hi ex hominibus redempti sunt, primitiæ Deo & agno,

5 quorum in ore nulla reperta fraus est: sunt enim inculpati coram Dei solio.

6 Vidi item alium angelum medio cœlo volantem, evangelium æternum habentem, quod terræ incolas, gentesque & nationes, & linguas, & populos omnes doceret,

7 dicentem magna voce: Timete Deum, eique gloriam tribuite: nam venit hora ejus iudicii: & adorate cœli, terræ, maris, & fontium aquarum conditorem.

8 Item aliis angelus secutus est dicens: Cecidit cecidit Babylon urbs illa magna, quoniam sævo impudicitiæ suæ vino gentes omnes potionavit.

9 Item tertius angelus eos secutus est, magna voce dicens: Si quis bestiam, & ejus imaginem veneratur, notamque in frontem manumve suam admittit:

10 is etiam sævum Dei vi-num mixtum merumque potabit in ejus iræ poculo, & igne ac sulphure torquebitur in sanctorum angelorum agnique conspectu:

11 eorumque tormenti fu-mus exhalabit in omnem perpe-

tuitatem, nec ullam die noctem quietem habebunt, qui bestiam & ejus imaginem venerantur, aut si quis ejus nominis notam accipit.

12 Hic est sanctorum patientia: hic sunt qui Dei præcepta Jesuque fidem tueruntur.

13 Tum vocem audivi de cœlo dicentem mihi: Scribe, Beati mortui qui in Domino moriuntur. II deinceps (affiliatos spiritus) à suis requiescentia laboribus, & sua eos comitantia opera.

14 Præterea animadverti numerum candidam & nubi insiden tem quendam filio hominis similem, habentem in capite coronam auream, & in manu falcem acutam.

15 Tum alias angelus exiit ex fano, magna voce clamans: Ad eum qui nabi insidebat: Immitte falcem tuam, & metuens nam tibi venit hora metendi, quandoquidem aruit terra seges.

16 Itaque immisit, qui in nube sedebat, falcem suam in terram, messaque terra est.

17 Item aliis prodiit ex fulmine, quod in cœlo erat, angelus, habens & ipse falcem acutam:

18 & aliis prodiit angelus ex ara, ignipotens, qui magna voce clamans, eum qui falcem habebat sic allocutus est: Injice tuam istam falcem acutam, & terræ uvas vindemia, quoniam ejus maturuerunt racemi.

19 Ita angelus ille, sua fala in terram injecta, terræ vineam vindemiat, & uvas in ingens sevitæ Dei torculari conjicit:

20 quo torculari extra urbem calcato, manavit ex torculari sanguis usque ad frenos equorum.

deorum, per mille sexcenta
bestia adia.

CAPUT XV.

Apparent septem angelii habentes plagas septem ultimas. Videntes bestiae Deum laudant. Angelis septem, septem dantur divini furoris phialae. Vidi & aliud in celo ostentum ingens, ac mirabile, angelos septem, habentes septem clades ultimas, in quas Dei sanctitatis absumatur.

2 Itemque vidi quasi mare nitreum, igne mixtum, & ex bestia ejusque simulacro, & nota, & nominis numero, videntes, stantes super mare nitreum, dicentes: videntes habentes citharas,

3 & Mosis Dei servi carmen, magnique carmen ita cantantes: Magna & mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens: justa veraque sunt instituta tua, sanctorum rex.

4 Quis te non metuat, Domine, tuumque nomen celebret? nam tu solus sanctus: nam te gentes omnes coram adoratum venient, quod tua jura patefacta sint.

5 Postea vidi fanum aperiri oracularis tabernaculi in celo: 6 & ex fano prodire septem angelos, septem ultimas clades habentes, puro nitidoque vestitos lino, & pectora cingulis aureis cinctos.

7 His septem angelis dedit unum quatuor animalium septem phialas aureas, plenas sanctitatis Dei viventis in omnem seculorum seriem,

8 estque fanum tanto fumo, prae Dei splendore atque potentia, completum, ut nullus posset in fanum intrare, donec septem angelorum septem clades peractae forent.

CAPUT XVI.

Effundunt Angelii septem commissas sibi furoris divini phialas, quibus effusis varie plaga in orbe terrarum exoriuntur, ad terrendos improbos, & magnae urbis incolas.

Tum magnam ex fano vocem audivi, dicentem lestem angelis: Ite, effundite phialas sanctitatis Dei in terram.

2 Itaque primus abiit, & phialam suam in terram effudit, diroque & tetro vulnere affecti sunt homines, bestiae notam habentes, & ejus simulacrum collentes.

3 Deinde secundus angelus effudit suam phialam in mare: idque in cruorem, qualis mortuorum esse solet, mutatum est, omnesque animantes mortui sunt in mari.

4 Item tertius angelus phialam suam in fluvios & aquarum fontes effudit, iisque mutati sunt in sanguinem.

5 Tum aquarum angelum audivi dicentem: Justus es Domine, qui es, quique fuisti, qui que sanctus es, qui haec ita facienda judicaveris,

6 ut qui sanctorum vatumque sanguinem effundebant, eis sanguinem potandum dederis, ut digni sunt.

7 Deinde alium audivi ex arce dicentem: Etiam, Domine Deus omnipotens: vera justaque sunt tua judicia.

8 Item quartus angelus effudit phialam suam in solem, iisque mandatum est ut homines igne ureret.

9 Itaque magno ardore usque sunt homines, Deique nomini contumeliam dixerunt, qui haberet in eas clades potestatem:

nec ad frugem redierunt, ut ei gloriam tribuerent.

10 Deinde quintus angelus phialam suam effudit in bestiaz solium: adeoque obscuratum est ejus regnum, ut ipsi suas præ dolore linguas manderent,

11 cœlique Deo, præ doloribus vulneribusque suis conviciarentur, nec à suis actionibus desisterent.

12 Deinde sextus angelus phialam suam effudit in magnum flumen Euphratem, & aruit ejus aqua, ut pararetur via regum, qui essent à solis ortu.

13 Item vidi ex ore draconis, & ex ore bestiæ, & ex ore fali vatis, tres spiritus immunidos, ranarum similes.

14 Sunt autem dæmonum spiritus, qui spiritus efficiunt ut edantur ostenta ad terrarum & totius orbis reges, quò eos congregent in prælium illius magnæ diei omnipotentis Dei.

15 Venturus sum ut fur. Felix qui vigilat, suaque vestimenta servat, ne nudus incedat, ejusque obſcœna cernantur.

16 Congregavit autem eos in locum, qui Hebraicè vocatur Armageddon.

17 Deinde septimus angelus phialam suam in aërem effudit, & prodiit magna vox ex coeli fano, ex folio, dicens, Factum est:

18 extiteruntque sonitus & tonitrus, ac fulgura: tantusque terræmotus factus est, ut post homines in terris natos tantus, tam ingens terræmotus nullus extiterit:

19 divisusque est urbs magna in tres partes, & gentium urbes corruerunt: & Babylon magna Deo venit in mentem, ut ei poculum daret vini sue fævæ iracundia:

20 & omnes insulæ fugerunt, & montes nusquam extiterunt,

21 & ingens grandis ad tali magnitudinem de celo delata est in homines, feceruntque homines convicium Deo, ob grandinis cladem: tam gravis erat illa clades grandinis.

C A P U T XVII.

Describitur Meretrix illa magna, cum qua Reges terra scortantur, ebria pierum sanguine, & Bestia qua portat illum, mysterium uiriisque & exitium, postrem agni viarum.

VEnit autem unus septemangelorum, septem phialas habentium, qui me sic allocutus est: Ades, ostendam tibi supplicium meretricis magnæ, sedentis in multis aquis,

2 cum qua scortati sunt reges terræ cujusque impudicitia, vino inebriati sunt incolæ terræ.

3 Deinde me divino afflato abstulit in solitudinem, ubi mulierem vidi insidentem belluz coccinæ nefariis nominibus plenæ, habenti septem capita, & decem cornua.

4 Erat ea mulier induita purpura & coccino, auróque deaurata, & gemmis ac margaritis, habens aureum poculum in sua manu, flagitiis & turpitudine ejus stuprorum refertum.

5 & inscriptum suæ fronti nomen, Mysterium Babylon magna, meretricum, flagitiorumque terra mater.

6 Eam ego mulierem vidi sanguine sanctorum, testiumque Jesu ebriam, qua visa, cum vehementer admirarer, angelus sic mecum loquitur:

7 Quid miraris? ego tibi muli-

muleris mysterium eloquar, & portantis eam beluz, habentis septem capita, & cornua decem.

8 Belua, quam vidisti, fuit, & non est: & ascensura est ex Tartaro, & in perniciem abitura: mirabunturque terræ incolumis, quorum nomina in vita libro ab orbe condito scripta non sunt, videntes beluam fuisse, nec esse, tametsi est.

9 Hic est sententia, quæ aumen habet. Septem capita, septem sunt montes, in quibus sedet mulier: septemque reges sunt,

10 quorum quinque cecidunt, & unus est: alius nondum venit, & cum venerit, paululum duraturus est.

11 Bestia autem quæ fuit, & non est, is est octavus, & ex septem est, inque perniciemabit.

12 Decem autem, quæ vidisti, cornua, decem reges sunt, qui regnum nondum adepti sunt: sed potestatem, ut reges, eadem hora adipiscuntur cum belua.

13 Si eundem animum habebunt, suasque vires ac potestatem beluz tradant.

14 Si cu[m] agno bellum gerent, eosque vincet agnus, ut pote dominorum Dominus, & regum Rex: ne[m]on vocati cum eo, electique, & fidentes.

15 Quas autem aquas vidisti (sinquit me alloquens) ubi sedet meretrix, populi sunt, & plebes, & gentes, & linguae.

16 Item decem cornua, quæ super belua vidisti, si meretrem oderint, camque desertam, ac nudam reddent, & ejus carnes comedent, & eam igne comburent.

17 Eis enim Deus eam menterinjecit, ut ejus sententiam

exequantur, eodemque animo agant, & regnum suum beluz tradant, donec Dei mandata peragantur.

18 Mulier autem, quam vidisti, est urbs magna, regnum in reges terræ obtainens.

C A P U T XVIII.

Horrendum Babylonis excidium proponitur, lugent negotiator[es] terre, qui ex pompa & luxu ipsius ditati sunt. Exultant verò omnes Ele[cti] ex tam justa Dei ultiōne.

P Ostea vidi alium angelum de cœlo descendente, magna potestate præditum, cuius splendore collustrata terra est.

2 Is vehementer, magna voce clamans, dixit: Cecidit, cecidit magna Babylon, factaque est dæmonum domicilium, & omnium impiorum spirituum, omniumque obscenarum & invisivarum volucrum custodia:

3 Quoniam tetro stuprorum suorum vino gentes omnes positionavit, regesque terrarum cum ea scortati sunt, & terrarum mercatores ejus deliciarum copia locupletati.

4 Item aliam vocem audivi de cœlo dicentem: Migrate ex ea, mi populus, ne sitis ejus peccatorum participes, néve ejus cladibus afficiamini:

5 quoniam ejus peccata ad cœlum usque pertigerunt ejusque sceleris recordatur Deus.

6 Afficite eam ut & ipsa vos afficit, eique duplēm pro ejus factis gratiam referte: eodem poculo quo miscuit, miscete ei duplum:

7 quantum ipsa se honoravit & luxuriata est, tantum ei cruciatum luctumque date:

R. quo.

quoniam ipsa sic cum animo suo cogitat: Sedeo regina, neque vidua futura sum, neque luctu afficiar.

8 Propterea uno die venient ejus clades, mors, luctus, fames, ea que igni cremabitur: quoniam potens est Dominus Deus, qui eam ulciscetur:

9 eamque terrarum reges, qui cum ea scortati luxuriatique fuerint, deplorabunt, ac lamentabuntur, cum ejus incendii fumum videbunt,

10 procul metu ejus cruciatus, absentes, ac dicentes: Eheu urbs illa magna Babylon, urbs illa potens, cuius supplicium una venit hora.

11 Item eam terrarum mercatores defiebunt ac lugebunt, quod eorum mercem nemo jam emet,

12 mercem auri, & argenti, & gemmarum, & margaritarum, & byssi, & purpureo, & serici & coccini, & omnis generis lignum thyinum, eburneaque, & ex preciosissimis lignis confecta vas, & are, & ferro, & marmore,

13 & cinamomum, & odores & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equorum & rhedarum & corporum, & animas hominum.

14 Discesserunt a te cupita animo tuo poma, omnia denique opima & præclara a te discesserunt, nec ea amplius inventies.

15 Horum mercatores ab ea locupletati, procul, praे ejus cruciatus metu, astabunt, plorantes ac lugentes,

16 & ita dicentes: Heu, heu, urbs illa magna, induita byssino, & purpureo, & coccino, & auro deaurata, gemmisque &

margaritis. Una hora depopulata sunt tanta opes.

17 Item omnes navicularii omnisque copia navalis, & nautæ, & quicunque in mari negotiantur, procul astiterunt,

18 & ejus incendii spectantes, ita vociferari intiterunt: Ecquæ par fuit urbani magnæ?

19 Tum sparsò super caput sua pulvere, flentes ac lugentes ita quiritari: Heu, heu, ubi magna, in qua omnes habentes in mari navigia, ditati sunt ejus preciis: ea una hora depopulata est.

20 Latare super ea cœlum sanctique Apostoli atque vaticiniorum quoniam Deus vestras injunxit eam ultus est.

21 Deinde sustulit robustum quidam angelus saxum ingenuum molam: & in mare dejectum dicens: Tali impetu satietur Babylon urbs illa magna, amplius extabit,

22 nec amplius in te citra rædorum & musicorum & thincinum, & tubicinum vox audiatur: nec amplius in te ultor artis artifex extabit, nec amplius in te molæ sonus auditur,

23 nec amplius in te lucernæ lumen lucebit, nec amplius in te sponsi sponsæ vox audiatur. Tui mercatores erant hominum optimates: tuis neficiis deceptæ sunt gentes omnes,

24 & in eadem te vatis sanctorumque cruor inventus est, & omnium in terris occisorum.

C A P U T X I X.
Laudant celestes Deum, qui vindicavit sanguinem suum
e manu

mann Merericis , Beati describuntur , qui ad cœnam nupiarum agni vocati sunt , Angelus adorari se prohibet . Bœculo summus ille Rex regum apparet , Bellum oritur in quo apprehenditur Bestia , & in flagrum ardens dejicitur .

Ostea audivi magnam ingentis multitudinis vocem cœlo , dicentis : Halleluia . & gloria , & honos , & uotestas Domino Deo nostro , & cuius vera justaque sunt iusticia , qui magnam illam mereficem (quæ terram impudicacia sua corrumpebat) damnavit , & ab ea poenas sanguinisorum repetiverit .

3 Iterumque dixerunt : Halleluia . Ejus autem fumus exhaue in omnia secula .

4 Tum viginti quatuor seniores , & quatuor animalia probuerunt , Deumque in folio sedenter venerati sunt , dicentes : Amen , Halleluia .

5 Et vox ex folio prodiit , dicens : Laudate Deum nostrum omnes ejus servi , eumque metuentes , parvi juxta ac mag-

6 Item audivi quasi ingentis multitudinis vocem , quasique militarum aquarum , & vehementium tonitruorum sonitum , qui dicebant : Halleluia , regnum enim adeptus est Dominus Deus omnipotens .

7 Gaudemus & exultemus , tique gloriam tribuamus , quoniam agni venerunt nuptiaz , e-jusque conjux sese paravit ,

8 eisque datum est byssino puro splendidoque vestiri . Est autem byssinum , virtutes sanctiorum .

9 Scribe (inquit me alloquens) Beati qui ad nuppiarum

agni cœnam vocati sunt . Hac sunt (inquit mihi) vera dicta Dei .

10 Hic ego ei ad pedes accidi , ejus venerandi gratia . Sed ille : Cave , inquit , ne facias : conservus tuus sum , tuorumque fratrum , Jesu testimonium habentium . Deum venerator : nam Jesu testimonium , oraculi spiritus est .

11 Deinde vidi apertum cœlum : & ecce albus equus cui qui insidiebat , vocatur fidelis & verus , justusque , & judicat & belligerat .

12 Ejus oculi sunt ignes flammæ similes : in capite insunt multa diademata : habet nomen scriptum , quod nullus novit , nisi ipse .

13 Indutus est pallio tincto sanguine , & nomine vocatur Sermo Dei :

14 eumque sequuntur in eius albis exercitus , candido mundoque byssino induiti ,

15 Ex ejus ore prodit gladius acutus , quo gentes feriat , quas ipse ferreos baculo reget : idemque calcabit torculari vini savitæ iraque Dei omnipotenti .

16 Habet autem in pallio & femore suo scriptum nomen : Regum Rex , & dominorum Dominus .

17 Præterea vidi alium angelum in Sole stantem , qui magna voce clamans , omnes medio cœlo volantes aves sic allocutus est : Adeste , & coite ad magni Dei cœnam ,

18 ut regum , ut tribunorum , ut potentum , ut equorum , equitumque , ut omnium tum liberorum , tum servorum , tum parvorum , tum magnorum carnes comedatis .

19 Vidi & beluam, terraque reges, & eorum exercitus congregatos, ad bellum gerendum cum equi equite, ac ejus exercitu.

20 Verum comprehensa est belua, & cum ea falsus vates, qui in ejus conspectu fecerat ostenta, quibus deceperat eos qui bestiae notam acceperant, qui que ejus venerabantur imaginem. Duo illi vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure.

21 Reliqui gladio necati sunt sedentis in equo, qui gladius ex ejus ore prodibat, eorumque carnibus satiatæ sunt omnes alites.

C A P U T X X .

Angelus Satanam vinculis constringit ad mille annos, quibus solutus, Gog, & Magog, ad est, occultos & apertos hosties, in Santos concitat. Sed Domini vindicta coercet illorum insolentiam. Aperiuntur libri, ex quibus judicantur mortui.

Deinde vidi angelum de cœlo descendedentem, clavem habentem Tartari, & ingentem catenam in manu sua.

2 Is cepit draconem, serpentinum antiquum, qui est Diabolus, & Satanás, eumque colligavit in mille annos,

3 & in Tartarum conjecti, conclusique, & insuper obsignavit, ne deinceps gentes deciperet, donec peracti forent mille anni, post quos solvendus est ad exiguum tempus.

4 Tum sellas vidi, in quibus confessum est, illisque judicium datum est: itemque vidi animas decollatorum propter Jesu testimonium, propterque

Dei sermonem, & qui neque bestiam, aut ejus imaginem venerati sunt, neque notam in suam frontem, aut manum accepterunt, ex revixerunt, & cum Christo mille annos regnarunt.

5 Reliqui mortuorum non revixerunt, donec transacti forent mille anni. Hæc est prima resurrectio.

6 Felices, sanctique sunt, qui sunt prima resurrectionis compotes. In eos secunda mors potestatem non habet, quia erunt Dei & Christi sacerdotes, & cum eo regnabunt mille annos.

7 Peractis iis mille annis solvetur Satanás ex suo carcere,

8 & profiscetur ad decipendas gentes, quæ quatuor terræ angulis continebuntur, Gogum & Magogum, ut eos ad bellum convocet: quorum tantus erit numerus, quantus est arena maris.

9 Hi facta, quam latè tellus patet, expeditione, sanctorum castra & urbem amatam circumcederunt.

10 Sed eos delapsus à Deo ignis de cœlo, confecit: & Diabolus, qui eos decipiebat, dejectus est in igneum, sulphureumque stagnum, ubi erat belua, falsisque vates: crucibunturque dies & noctes in omnem perennitatem.

11 Item vidi solium album, ingens, & quandam in eo sedentem, cuius ex conspectu terra cœlumque fugit, nec ullo jam loco extiterunt.

12 Vidi item mortuos, parvos juxta ac magnos, ante Dæum astantes, apertique sunt libri, & aliis liber apertus est, qui est vita liber, & judicati sunt

sunt mortui ex librorum scriptis pro suis factis:

13 reddiditque mare suos mortuos, & mors & Orcus mortuos reddidere suos: de quibus ut erant cujusque facta, its judicatum est.

14 Mors autem & Orcus conjecti sunt in stagnum igneum. Hac est secunda mors.

15 Quod si quis in vita libro scriptus inventus non est, is in igneum stagnum conjectus est.

C A P U T X X I .

Novam Jerusalem descendenterem è caelo sponsam uxorem agni, ac illius structuram describit preciosis lapidibus ornatam, cuius templum est agnus.

Vidi autem novum coelum, novamque terram: nam prius coelum, priorque terra perierat, nec usquam jam erat mare.

2 Ego Johannes vidi urbem sanctam, Hierosolymam novam, à Deo de cælo descendenterem, paratam ut sponsam viro suo ornata.

3 Audivique magnam vocem de cælo dicentem: Ecce Dei apud homines tabernaculum, qui apud eos habitabit, & ipsi eis populus erunt, & ipse Deus erit apud eos Deus eorum:

4 abstergetque Deus omnem lachrymam ex eorum oculis, nec amplius mors erit, neque lugitus, neque quiritatus, neque labor erit amplius, quod priora ablerint.

5 Ego (inquit is qui in folio sedebat) facturus sum omnia nova. Tum me alloquens: Scribe, inquit, hæc dicta, vera, si daque esse.

6 Tum mihi dixit: Factum

est. Ego sum & & , principium & finis: ego sicuti dabo de fonte aquæ vitæ, gratis.

7 Victor possidebit omnia, eique ego Deus ero, & ipse mihi filius erit.

8 Sed ignavos, & infideles, & execrabilis, & homicidas, & impudicos, & veneficos, & deastricolas, & omnes mendaces hos, inquam, sua fors manet in stagno, quod igni ardet, & sulphure, quæ secunda mors est.

9 Tunc venit ad me unus septem angelorum, qui septem phialas habebant, septem postremarum cladem plenas, qui me sic alloctus est: Ades, monstrabo tibi sponsam, agni uxorem.

10 Deinde me divino afflatus in magnum, arduumque montem sustulit, & mihi monstravit urbem magnam, sanctam Hierosolymam, de cælo à Deo, descendenterem,

11 divina gloria præditam. Ejus luminare simile erat lapidi preciosissimo, velut jaspidi crystallum imitantis,

12 habebatque murum ingentem & altum, & portas duodecim, superque portis angelos totidem, & inscripta nomina, videlicet duodecim Israeliticarum tribuum.

13 Ab oriente tres erant portæ: à borea tres: ab austro tres: ab occidente tres.

14 Urbis murus habebat fundamenta duodecim, & in eis nomina duodecim Apostolorum agni.

15 Qui autem mecum loquebatur, calatum habebat aureum, quo urbem, ejusque portas & murum metiretur:

16 cuius urbis situs erat, ut esset quadrata, tanta longitu-

dine, quanta latitudine. Hanc urbem calamo dimensus est ad stadiorum duodecim millia, pari longitudine & latitudine ac altitudine.

17 Ejus murum centum quadraginta quatuor cubitis dimensus est hominis, hoc est, angelii mensura.

18 Ejus muri structura erat ex jaspide: urbs ipsa ex auro puro, guri vitri similis.

19 Muri urbis fundamenta omnibus ornata gemmis. Primum fundamentum erat jaspis, alterum sapphirus, tertium chalcedon, quartum smaragdus,

20 quintum sardonyx, sextum sardius, septimum chrysolithus, octavum berillus, nonum topazium, decimum chrysoprasum, undecimum hyacinthus,

21 duodecimum amethystum. Duodecim portæ duodecim erant uniones, ex singulis unicoloribus singulæ constantes. Urbis area erat curum purum, pellicula ut vitrum.

22 In ea fanum non vidi: nam Dominus Deus omnipotens ejus fanum est, & agnus.

23 Urbs Sole non egret, neque Luna, qui in ea luceant: nam Dei splendor eam collustrat, ejusque lucerna agnus est.

24 Atque in ejus urbis lumine gentes servitorum ingredientur, in eamque conferent terrarum reges gloriam suam a honorem:

25 nec ejus portæ claudentur interdiu (nam nox quidem illuc nulla erit)

26 & in eam conferetur gentium gloria & honos:

27 nec in eam intrabit quicquam profanum, quodve scelus committat, aut mendacium, sed duntaxat scripti in agni libro vita.

CAPUT XXII.

Ostenditur aquæ vivæ fluvium, & arbor vite, Sequitur Proprietate bujus conclusio, in qua Johannes ostendit verissima esse que hæc continentur. Et jam tertio repetit dictam hæc omnia ab eo esse, qui est A & O.

D EINDE mihi monstravit vi-

talis aquæ purum fluvium, limpidum ut crystallum, ex Dæ & agni folio manantem:

2 & in medio ejus area & fluvii hinc atque hinc vite arborem, fructus duodecim parentem, singulis mensibus suum fructum edentem. Arboris folia ad gentium curationem pertinent:

3 in ea nec ulla deinceps erit devotio, & Dei, agnique solium ei: it, eumque sui servi colent, & ejus faciem videbunt,

4 & ejus nomen gestabunt in suis frontibus:

5 nec erit ibi nox, nec lucerna solisve lumine indigebunt, quippe quos collustrabit Dominus Deus, & regnabunt in omnia secula,

6 Hæc sunt (inquit me alloquens) certa veraque dicta: & Dominus, sanctorum vatuum Deus, angelum suum misit, ad monstrandum suis servis quæ brevi futura sunt.

7 Ego brevi venturus sum. Felix qui verbis paret oraculi bujus libri.

8 Ego vero Johannes, qui hæc & aspexi & audivi, cum audivisset aspexissetque, angelo qui hæc mihi monstrabat, ad pedes accidi, ut eum venerarer.

9 Sed ille: Cave ne facias, inquit: tuus enim conservus sum, tuorumque fratrum vatuum, & eorum qui istius libri dictis parent. Deum venerator.

10 Item

10 Item illud addidit : Ora-
culi istius libri dicta ne obliga-
to : nam tempus in propin-
quo est.

11 Qui nocet, nocentior fi-
at : & qui sordet, sordidior fiat :
& justus justior fiat : & sanctus
sanctior fiat.

12 Evidem brevi venturus
sum, meam mecum mercedem
ferens, ut pro suo quemque me-
rito remunerer.

13 Ego sum α & ω , princi-
pium & finis, primus & ultimus.

14 Beati qui ejus precepta
obeunt, ut potestatem habeant
in arborem vitæ, & per portas
intrent in urbem.

15 Foris quidem erunt canes,
& venefici, & impudici, & homi-
cidæ, & deastricola, & quisquis
falsa amat atque facit.

16 Ego Jesus meum ange-
lum misi, qui vobis hac super-

ecclesiis testaretur. Ego sum
Davidis stirps atque genus, stel-
la clara & matutina.

17 Et spiritus & sponsa di-
cunt, Veni : & qui audit, di-
cat, Veni : & qui fit, veniat :
& qui vult, sumat aquam vita-
gratis.

18 Testificor autem omni-
bus oraculi hujus libri dicta au-
dientibus si quis ad hac addi-
derit, addet ei Deus clades in
hoc libro scriptas.

19 Et si quis de verbis libri
hujus oraculi ademerit, adimet
Deus sortem ejus de libro vita-
deque sacra urbe, & scriptis in
hoc libro.

20 Dicit, qui hac testatur :
Etiam, veniam brevi : Amen.
Etiam veni Domine Jesu.

21 Domine nostri Jesu Chri-
sti gratia adsit vobis omnibus :
Amen.

F I N I S.